

~~4383~~

80

INSECTELE

ÎN LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŪ FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE.

200
5579
197

312

BUCURESCI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL” S-SOR ION ST. RASIDescu

16, STRADA DÓMNEI, 16

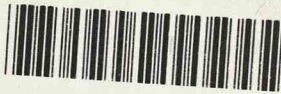
1903.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

COTA

24301

B.C.U. Bucuresti

C280921

24301
Sublet

PREFAȚĂ.

În toamna anului 1883, fiind însărcinat de către direcțiunea liceului gr. or. din Sucéva a predă, pe lângă obiectul meu de religiune, și zoologia în cl. I a despărțiturilor românesce de la acest liceu, am luat cu plăcere asupra mea această sarcină și, în decurs de 12 ani, am dus-o cu o deosebită trageră de inimă.

Un lucru însă mi-a fost din capul locului foarte bătător la ochi. Când venia adecă rândul să propun despre insecte și deschideam zoologia, pare că eră lucru pocit, nu dam mai peste nici o singură numire românescă de insecte, ci tot numai peste numiri străine sau peste traduceri din limba latină sau cea germană.

Vedând eu acesta și știind prea bine încă de pe când eram băiat mic că și Românii au numiri de insecte, mi-am propus chiar în anul cel dintâiu să adun nu numai numirile românesce ale insectelor, ci tot odată și cele ce le cred și istorisesc Românii despre dinsele, și apoi tot ce voi fi adunat să dau publicității spre întrebuințarea și folosul obștesc.

De la propusul meu însă și până la împlinirea lui au trecut mai mulți ani la mijloc, căci multe alte lucrări, tot pe terenul literaturii poporane, pentru cari aveam mai mult material adunat, m'au apucat pe dinainte.

Acuma însă, fiind cu ajutorul lui Dumneșeu gata și cu această lucrare, care cuprinde în sine toate numirile, legendele, datinele și credințele Românilor de pretutindenți a peste o sută și opt-deci de specii de insecte, iată că o dau publicității.

Meritul însă că lucrarea de față e ast-fel, după cum se presintă ea publicității, nu este numai al meu, ci și al celor

126082

mai mulți dintre elevii, cari i-am instruat din istoria naturală, precum și al altor domni, cari mi-au întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins într'însa.

Și cine mai scie când ar fi văduț lumina publicității, dacă on. Academie Română n'ar fi fost așa de bună și de prevenitoare de a luă asupra ei sarcina de a o tipări pe spesele sale.

Drept aceea mă simt dator de a aduce cele mai sincere și mai cordiale mulțumiri atât acestei înalte corporațiuni pentru binele ce mi l-a făcut și de astă dată, cât și tuturor domnilor, cari mi-au întins mână de ajutor la compunerea acestei lucrări, și în deosebi S. Sale părintelui T. Bălășel, preot și învățător în România, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea, d-lui Th. A. Bogdan, învățător în Transilvania, orașul Bistrița, d-lui Per. Papahagi, Aromân din Macedonia și în timpul de față profesor în București, d-lui S. Theodorescu-Chirilean, învățător în România, com. Zorleni, jud. Tutova, și d-lui El. Pop, învățător pensionat în Ungaria, orașul Șomeuta-mare, comitat. Satmarului, cari au binevoit a mi trimite, pe lângă diferite numiri de insecte, și cele mai multe și mai interesante legende, datine și credințe.

Și acum, în interesul cauzei, încă o rugăminte către on. public cetitor.

Sunt cuprinse în această publicațiune peste 900 numiri și peste 180 de specii de insecte. Nu încape însă nici o îndoielă că numărul acesta nu este complet, și că se vor fi aflând la popor încă multe numiri peste cari încă n'am putut da și prin urmare mi-au rămas necunoscute.

Dorința mea pe de o parte și datorința tuturor cetitorilor pe de altă parte ar fi deci ca să completeze aceste numiri de insecte prin cunoștințele ce le vor fi cules în deosebitele localități locuite de Români, și să mi le aducă ori direct ori pe calea publicității la cunoștință, ca la timpul său să pot completă această serie prin un apendice la publicațiunea de față.

Sucéva, la 8 (21) Iulie 1903.

S. Fl. Marian.

ÎNTRUDUCERE.

Limba română are mai multe cuvinte cu înțelesul de *insect*, și anume: *bóngă*, *borză*, *gândac*, *gânganie*, *gângolie*, *gâză*, *gâzóbă*, *góngă*, *grângóșă* și *gujulie*.

Nu toate cuvintele acestea însă au una și aceeași însemnare, nici nu se înțeleg sub ele toate insectele, ci prin unele se înțeleg numai o parte de insecte, iar prin altele, pe lângă insecte, se mai înțeleg încă și alte vietăți.

a) Așa sub cuvântul *bóngă*, pl. *bónge*, dim. *bonguță*, care, după cât știu până acuma, e usitat numai în *Transilvania*, se înțeleg un fel de insecte, cari se deosibesc de *musce*, ceea ce se poate vedé și din următoarele versuri reproduse dintr'o poezie poporană tot din *Transilvania* :

Mă duc la împérat,
Că el m'a chemat
Să-î arăt *bonguțele*
Si toate *muscuțele* (1).

b) Sub cuvântul *borză*, pl. *borze*, unii Români din *Bucovina* înțeleg toate insectele, cari se țin de gândacii cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*, alții însă atât din *Bucovina*, cât și din *Maramureș*, înțeleg *muscele* și în deosebire *musca de casă* și *musca mare*, precum și unele dintre celelalte insecte, cari se arată prin casele omenesci.

c) Cuv. *gândac*, pl. *gândaci*, cu care unii naturaliști români au numit până acuma ordinea primă a insectelor, adică *Coleopterele*, înseamnă întâiu: insect, și cu deosebire o parte

(1) Iuliu Bugnariu, *Dicționar popular*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1887. No 263.

dintre Coleoptere, precum: *Cărăbușul* sau *Găinușa*, (1) lat. *Melolontha vulgaris* Fabr. și *Gândăcelul* sau *Cățelul frasinilor*, lat. *Lytta visicatoria* L.; apoi orî și ce vierme, care se nutrește cu frunze, precum e bună-ôră *Viermele de mătase*, care se numește și *Gândac de mătase* (2), lat. *Bombyx mori* L. și în urmă *șérpe* (3) și *șórece* (4).

Însă orî și cum cuv. *gândac* are mai mult înțelesul de *insect*, pentru că cu acest înțeles e cunoscut tuturor Românilor din tóte părțile, pe când cu înțelesul de *șérpe* și de *șórece* e cunoscut numai în unele părți din *Transilvania*.

Și cum că într'adevăr însemnarea de insect e cea mai răspândită, se póte cunoște și din unele poeșii poporane, în cari provine acéstă numire.

Iată una și dintre aceste poeșii, și anume din *Bucovina*:

Cine iubesc și spune
 Scóte-l, Dómnne, la rușine.
 Cine iubesc și lasă
 Nu l-ași vedé făcênd casă,
 Aibă casa racului
 Și hrana gândacului
 Pe vârful copacului.
 Aibă casa cucului
 Și masa vulturului
 Și odihna vîntului! (5)

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel, paroch și învățator în Țera-românească, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea: «*Găinușa* se numește și *Gândac de prun*;»—I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele, poeșii poporale*, Gherla 1884, p. 192: «*Gândac*=Cărăbușul de Maiu, germ. Maikäfer, ung. Cserebogár, lat. *Melolontha vulgaris*.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele*, p. 192: «Pe la Retég Cărăbușului de Maiu îi dic *Bunzariu*, căci ei dic *gândac* la șérpe;»—St. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui B. P. Hasdeu pentru «Etym. Magn. Rom.»*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiu 1891. No 155;—I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*, ținutul Bârgăului, publ. în *Familia*, an. XXII, Oradea-mare, 1886, p. 251.

(4) Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj 1899, p. 32: «*Gândac*, șórece (Clopotiva), mătă a prins un *gândac* din cămară.» «S'o încuibat *gândacii* în cămară.»

(5) S. Fl. Marian, *Poeșii pop. române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 172;—cf. I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*. publ. în *Familia*, cit., p. 251.

Alta din *Transilvania*, ținutul Năsăudului:

Ardă-te focul *gândac*,
 Că mâncași frunza din fag,
 Și-ai învățat și-o *omidă*
 De mănecă frunza de crudă,
 N'ai lăsat să crească mare
 Să facă umbră pe vale;
 Când fu frunza cât pătacul
 D'apucași codrul săracul! (1)

A treia, tot din *Transilvania*:

Nu mi-î ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag,
 Cum mi-î ciudă de hămeiș,
 C'a mâncat frunza de teiș! (2)

A patra, din *Moldova*:

Nu mi-e ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag;
 Dar mi-e ciudă de *omidă*,
 C'a mâncat frunza de crudă;
 N'a lăsat să odrăsléscă,
 Voiniciș să se umbréscă (3).

A cincia și ultima, din *Țéra-românéscă, jud. Vâlcea*:

Frunză verde de trei flori,
 Nu te blestem ca să mori,
 Te blestem ca să te'nsori,
 Să te'nsori de noué ori
 Și să-mi faci noué feciori.
 Iar în anul de credință
 Să-ți deă Domnu de-o fetiță,
 Să te pórte pe uliță.
 Și să-ți deă Domnu, să-ți deă,
 Să-ți deă mersul racului
 Și *pasul gândacului*;
 Si să-ți deă Domnu, să-ți deă:
 O căruță cu doi junci,

(1) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*, p. 36.

(2) Com. de d-l B. B. Iosof.

(3) I. Creangă, *Opere complete*, București 1902, p. 68.

Unul surd și altul orb,
 Cum sunt buni de căpëtat,
 Să te plimbî p'în mahală
 Să-ți dea toți câte ce-vă,
 Să vii și la pórta mea
 Să-ți dau și eu d'o pară,
 Să-ți dau un blid de mălaiu
 Și douë de jărăgaiu,
 Să-ți dau un blid de făină
 Și la urmă o prăjină! (1)

Afară de poesia acësta, se mai află în *Tëra-românescă* încă și următóarele dícale și locuțiuni, în cari provine cuv. *gândac*:

Cavaler *gândac*
 Sacsana bricég, —

care se díce în batjocură celor ce se fudulesc peste măsură, însă sunt proști și săraci.

A avé gândacî în cap, —

a fi cam smintit, cam nerod.

A fi mâncat de gândacî, —

a avé haine rupte, ciuruite.

A fi gândăcos, —

adecă mic, nevoiaș, fără nici un spor în lucrul seü.

Ai draci,
 Orî *gândacî*,
 Orî te prefaci ?

adecă: ești nebun în regulă, orî numai așa te prefaci? (2)

Gândacul nici cum moșasce
 Pe vultur când nasce —

se díce pentru cele din fire împrotivítóre (3).

d) Sub cuv. *gânganie*, pl. *gângăniî* și *gângăni*, pre care

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Romănilor*, București 1895, p. 479.

învętații străini îl traduc prin cuv. *insect* (1), unii Români înțeleg numai o parte de insecte, și anume pe cele veninoase, iar alții nu înțeleg nici măcar atâta, ci ei sub acest cuvânt înțeleg cu totul alte vietăți, și anume: șerpui, solomâsdrele sau salamâsdrele, șopârlele, bróscele și unele dintre miriapode (2).

Eșiți brósce și *gângăni*,
Că v'ajuns Blagoveșteni.

e) Sub cuv. *gângolie*, pl. *gângolii*, care, după cât imi este mie până acuma cunoscut, e usitat numai la Români din *Banat*, se înțelege orî și ce insect (3).

f) Sub cuv. *gâză*, pl. *gâze*, dim. *gâzuța* și *gâzuliță*, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici cu aripi transparente ca *Dipterele*, *Semidipterele* și *Aphidele* (4).

Pe valea Someșului în *Transilvania*, se înțeleg sub cuv. *gâză* deosebitele insecte mici, ale căror nume nu se scie (5).

(1) A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s. M. 1879, p. 114; — Dr. Arthur Byhan, *Die alten Nasalvokale in den slavischen Elementen des Rumänischen*, publ. în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar)* zu Leipzig, ed. de Dr. Gust. Weigand, Leipzig 1898, 312. — Cihac înșiră cuv. acesta în rând cu *gâng*, *gângav-ă*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *góngă* și *gongonesc*, ca și când tóte cuvintele acestea s'ar trage din una și aceeași rădăcină, fără a luà în considerare că *gângav*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *gânguresc*, *gongonélă*, *gongonitură* și *gongonesc* sunt cuvinte onomatopeice, cari s'au format de la sunetele ce le produc copiii când se învață a vorbi, pe când *gânganie*, *gângónă* și *góngă* însemnéză diferite vietăți, dintre cari unele nu produc nici un fel de sunet.

(2) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 7; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, Bucuresci 1899, p. 194 și 195; — St. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui Hasdeu*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, No. 155: «Șerpui (pop. Gândacii) și șopârlele se numesc cu un cuvânt *gângăni*.»

(3) Com de Ios. Olariu, fost învętător în Maidan și repausat în decursul anului acestuia; — Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, 1896, p. 317; — Idem, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312.

(4) În Bucovina, apoi com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 515.

(5) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 33; — Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, pune cuv. *gâzuliță* în rând cu *gujulie*, ca și când amândoué aceste cuvinte s'ar trage din una și aceeași rădăcină. Iar la p. 120, în rând cu cuv. *gâză*,

g) Sub cuv. *gâzóbă*, pl. *gâzóbe*, dim. *gâzobuță*, și *gâzobenie*, pl. *gâzobenii*, înțeleg Româniî din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-óră cei de pe lângă apa Sucevei, distr. Rădăuțului, insectele de apă, în special însă pe cele lăbănate, adecă lungi în picioare. Alți Româniî însă, tot din *Bucovina*, înțeleg sub acest cuvînt pe cele mai multe insecte, cari nu sbóră nici nu alérgă, ci numai de abiă se mișcă, ca și când s'ar târâi, și dintre acestea pe cele mai urîte.

h) Sub cuv. *góngă*, pl. *gónge*, dim. *gonguță*, se înțeleg atât în unele părți din *Țera-românéscă*, precum bună-óră în jud. Mehedinți și Vâlcea, cât și în unele părți din *Banat*, tot felul de insecte, cari nu aũ un nume deosebit în graiul poporului (1), iar în *Biharia*, tot sub acest cuvînt, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici (2).

Góngă e decî nu numai cel mai răspândit cuvînt, ci printr'însul se înțeleg tot de odată și tóte insectele ce n'aũ un nume deosebit, nu numai cele mai arătóse, ci până chiar și cele mai mici, după cum prea lesne se póte cunósce acésta și din următóarele đicale din *Țera-Românéscă*:

A fi góngă —

a fi slab, pipernicit în ultimul grad.

A fi ajuns ca o góngă, —

pe care singur îl traduce prin *insect* și *taon*=tăun, pune și cuv. *ghijógă*, care în limba Românilor din *Bucovina* însémnă o *épă bătrână*, *hitiónă* și *slabă*. Va să đică face dintr'o *gâză* o *épă*, după cum fac unii *dintr'un fânțar* un *armăsar*, numai și numai ca pe amândoué cuvintele acestea să le póta deduce din cuv. pol. *gies* sau *giez*: sorte de taon, care la rîndul seũ s'ar trage din mhall. *bies-wurm* sau *bies-fliege*. Se vede că n'a sciut sau n'a voit să scie că, pe lângă cuv. *ghijógă*, mai există încă și cuv. *ghijog*=cal bătrân, hition și slab, și că amândoué cuvintele acestea se mai rostesc și *bghijog* — *bghijóga* și *bijog-bijógă*.

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele *góngă* se înțeleg tot felul de insecte, cari nu aũ un nume deosebit în graiul poporului. Așã dar numele de *góngă* este un nume generic, ce poporul de pe aici dă tuturor insectelor. Decî *góngă* —insectă; — Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312; — com. de Ios. Olariũ.

(2) M. Pompiliũ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.010: «*Góngă*=insectă mică, gâză.»

se dice de cine-và, care din causă de bôlă sau alte nevoi a slăbit peste fire (1).

Sau din următórea poesie poporală din *Banat*:

Săraca inimă 'ntrégă,
 Cum o mânc'o *góngă négră*.
 Las' s'o mânce că-î de vină,
 Că s'a tras în țéră *strină*,
 Unde nu-î nici dor nici milă,
 Numai *jel* și multă silă (2).

i) Sub cuv. *grângoșă* sau *gringóșă* și *gârgóșă*, unii Români din *Banat*, unde e usitat cuvîntul acesta, înțeleg orî și ce insect, alții însă înțeleg numai gândacii, cari se vîd pe drumuri și pe alte căi trăgînd câte-o *bobolócă* sau *ghemuș* cât un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute (3), și iarăși alții pe insectele ale căror aripî de-asupra sunt scortóse, adecă *Coleopterele* (4).

j) În fine sub cuv. *gujulie*, pl. *gujuli* (5), atît Românii din *Bucovina* cât și cei din *Transilvania* și *Ungaria*, înțeleg numai o parte dintre *Coleoptere*, și anume pe acelea ce petrec mai mult numai pe pămînt, din causă că, fiindu-le unora dintre dînsele aripile de-asupra crescute la un loc, iar altora fiindu-le aripile moi și scurte, nu pot să sbóre (6).

Din cele expuse resultă că nici unul din cele dece cuvinte, înșirate mai sus, nu însemnăză tóte insectele, ci numai o parte

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(2) M. G. Crăciun, *Cântece poporale din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 535.

(3) Com. de Ios. Olariu.

(4) Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, p. 316.

(5) Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, voind cu orî și ce preș a deduce cuvîntul acesta de la limba slavă, a inventat și a pus în rînd cu dînsul un nou cuvînt, care nu există în popor, anume: *jujulie*. Eú cred însă că cuv. *gujulie*, care însemnăză un insect ce petrece mai mult pe fața și sub fața pămîntului, stă în legătură cu cuv. *guz*, care la Românii din unele părți ale Transilvaniei și Banatului însemnăză *cârțiță*, precum și cu cuv. *guzan* și *guzgan*=cloșan. Decî nu de la vsl. *zuzeli*=scarabaeus sau *zuzelica*=insectum vermis, se derivă, ci cu totul de la alt cuvînt.

(6) Ales. Viciu, *Glosariu*, p. 33: «*Gujulie*, góngce micî, insecte; «ce te scarpini atâta. dóră n'ai *gujuli*» (ca să nu șie păduchi); — com. de d-l El. Pop: «*Gujulia* e un fel de *gonguță* négră.»

din ele, prin urmare că nu avem în limba noastră un cuvânt, care să corespundă exact noțiunii *insect*: artropodar cu corpul împărțit în trei părți: cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioré și cu o pereche de antene.

Cuv. *borză*, care e cunoscut mai cu sémă Românilor din *Bucovina*, corespunde mai mult gândacilor cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*.

Cuv. *gândac*, care e cel mai răspândit și tot odată mai bine cunoscut, corespunde mai mult ordinei *Coleopterelor*, pentru că el exprimă cu mult mai exact noțiunea de coleopter.

Cuv. *gâză*, care asemenea e foarte răspândit, corespunde mai mult ordinei *Dipterelor*, adecă a insectelor câte cu două aripi.

Iar cuv. *góngă*, care e cunoscut mai cu sémă Românilor din *Țera-românescă*, *Banat* și *Ungaria*, corespunde mai multor feluri de insecte.

Noțiunea cea mai completă, ce o are poporul, e cea de *Lepidoptere*, pre cari le numesce *Fluturi* (1).

Și precum nu există un cuvânt anumit, care să exprime exact noțiunea *insect*, tot așa nu există nici unul care ar exprima exact noțiunea de *larvă*.

Larva, în limba poporului român de pretutindenă, se exprimă prin trei cuvinte deosebite, și anume: *omidă*, *cariu* și *vierme*

Tóte larvele cele pérose ale fluturilor, cari nu aũ numiri proprii, se numesc *omidă*, sing. *omidă*, la Români din Macedonia: *umidă* și *lumidă*.

Tóte larvele, cari tráesc și rod prin lemne, se numesc *cari*, sing. *cariu* (2).

Iar tóte cele-lalte larve, fie oră și de ce insect ar fi, se numesc *viermi*.

Trebue însă să notăm aicia că partea cea mai mare a larvelor aũ numiri proprii.

Nimfele, lat. *Nympha*, saũ *Crysalidele* unor insecte, bună-

(1) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Moldova*, cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — și a celor din *Țera-românescă*, com. de S. Sa pār. T. Bălășel: «Poporul, afară de *cariu*l veritabil, numesce cu numele generic de *cariu* toți *viermi*, cari găuresc lemnele.»

óră ca cele ale fluturilor, se numesc *păpuși*, sing. *păpușă* și *gogóșe*, sing. *gogóșă*, iar altele, ca cele ale furnicilor, se numesc *saci* și *perine*.

O sémă de insecte însă, bună-óră ca *furnica* și *țințarul*, nu numai că singure aű numiri proprii, ci chiar și larvele și nimfele lor.

Furnica—oű—*cățel* (larva eű) — *sac* saű *perină* (nimfa furniceű).

Țințariű—oű—*carabăț* (larva lui) — *lătăuș* saű *lăturaș* (nimfa lui).

Antenele saű pipăitórele tuturor insectelor, fără deosebire, se numesc pretutindenű cu un nume propriű : *mustăű*.

Scutul gătuluű : *scut* saű *scoicuű*.

Toracele : *pept*.

Abdomenul : *pánťe*.

Elitrele : *aripi scorfóse*.

În fine, *metamorfosa* se exprimă prin cuv. *trântorire*, care însémnă a se transformă din ce-vă activ în sedentar. De ex. un vierme, când începe a se metamorfosa spre a deveni *insectă*, starea de ședere până ce se perfecționéű, se numesc *trântorire*. *Omida*, când încétă de a maű umblă și a mánca, când se fixéű într'un loc spre a se face fluture, se űice că *se trântoresce*, *s'a trântorit* (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

REPEDEA.

(*Cicindela campestris* L.)

Pe locurile unde bate măi tare sórele, și cu deosebire pe arăturile nisipóse, precum și pe țermurile rîurilor, se póte fórte adese-orí observà în decursul verii un gândăcel mititel și frumușel, pe de desubt de colóre întunecat-arămie, iar pe de-asupra deschis-verde, și câte cu cincî puî albi pe laturea fie-cărei aripî de de-asupra, care alérgă cu o deosebită iuțelă în colo și în cóce, căutându-și nutrețul de tóte dîlele.

Acest gândăcel drăgălaș și fórte sprinten se numesce în Transilvania: *Repede*, pentru că e lung în picióre și fuge fórte repede (1), iar în unele părți din Banat: *Dragobete*, pentru că o sémă de fete mari își fac *de dragoste* cu dînsul (2).

Despre acest gândăcel alergător, care numai cu fórte mare greutate se póte prinde, există la Româniî din Transilvania următóarele credințe:

Când ți se nasce un băiat, adună *Repedi* și, punându-le în légăn, ți:

— Cum îi acésta de repede la mers, așa să fii și tu, N! (3)

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, învățător în Bistrița: «*Repedea* e o insectă mică și cu picióarele lungi, care umblă fórte repede.»

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, București 1899, p. 144: «În alte locuri însă ar însemnă *Dragobete* un *gândac alergător*, ce-l folosesc descântátóarele la descântecele de dragoste.»

(3) Cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Cine suferă de durere de picióre, vindece-se cu picióre de *Repede*, că-î va trece (1).

Când veđi *Repedea* ăi: «Stăi și-mă învață și pe mine a umblă ca tine, că te veî simți mai ușor (2).

Când mor multe *Repedi*, are să vie un beteșug mare în sat (3).

Cine nu cunósce *Repedea*, acela nu are să ajungă la bătrânețe (4).

De ai prins 9 *Repedi* într'o ăi, și ți-î femeea îngreunată, are să nască copil fără splină (5).

Nevasta îngreunată, dacă va strînge într'o ăi 9 *Repedi* și le va acăța de-asupra ușiî, are să nască copil fără splină (6).

Cine póte merge așa de repede, ca *Repedea*, acela are să umble mult pe jos în lumea cea-laltă (7).

---

(1) Cred. Rom. din Fărăgău.

(2) Cred. Rom. din Téca.

(3) Cred. Rom. din Batăș.

(4) Cred. Rom. din Șieuf.

(5) Cred. Rom. din Ardan.

(6) Cred. Rom. din Mociu.

(7) Cred. Rom. din Felfalău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învêț. în Bistrița.

GONIȚA.

(*Gyrinus natator* L.)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* numesc toate vitele cornute de genul femeesc, dar mai cu sémă *juncile* și *vacile*, cari nu se *alungă* saũ, după cum se mai țice, nu se *gonesc* un timp mai îndelungat ori nici de cum, *știre*, sing. *știră*, iar pre cele ce se alungă mai adese-orî, și tot nu se țin, le numesc *Gonițe*, sing. *Goniță*.

Trăind o parte însemnată de Români mai mult din creșterea și cultivarea vitelor și ca atari ne dându-le mâna a ținé pe lângă casă nisce *sterpiturî*, cari nu pot să le aducă mai nici un folos, de aceea, cum observă ei că cutare juncă saũ vacă e *știră*, îndată și întrebuintéză fel de fel de mijlôce spre a o face ca să se cêră cât mai de grabă la buhaiũ, adecă să devie *goniță* și ca atare mai pe urmă și productivă.

Unul din mulțimea mijlôcelor pe cari le întrebuintéză ei spre acest scop e și insectul de apă numit atât în Bucovina cât și în alte părți locuite de Români *Goniță* (1).

Românii, respective Româncele, cari *voesc* ca să li se *alunge*, adecă să li se *gonescă* vacile la timp, se duc cu

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiũ, sat în districtul Rădăuțului, dict. de Michaiũ St. Coniac, agricultor: «*Gonița* trãesce în apă și sbóră. Ea e pe spate nêgră, iar piciórele-î sunt galbene-ruginii. De-asupra are aripî tari (coji), iar de desubt moi»; — a celor din Frătăuțul-noũ, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Const. Rusu, agricultor: «*Gonița* are trup scurt și lat, aripile de-asupra sunt negre, iar pântecele galben. Ea petrece numai în apă»; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 580.

sacul de prins pesce la o apă stătătoare, în care petrece de regulă acest insect și în care înotă învârtindu-se foarte repede pe suprafața ei, ca și când s'ar alungă, de unde se vede că-i vine apoi și numirea, prind mai multe *Gonițe* de acestea, le aduc acasă, le piséză bine și apoi, puindu-le în tărățe, le dau vacilor știre ca să le mănânce.

Vacile, cari mănâncă *Gonițe* de acestea amestecate cu tărățe, se dice că încep apoi nu mult după acesta a umblă ca și vacile numite *gonițe* după buhaiu și în scurt timp se și gonesc, se alungă (1).

Unii Români însă nu prind mai multe *Gonițe* de acestea de-odată, ci numai un număr anumit, și adecă *nouă* sau *trei*. Iar după ce le-au prins și le-au duminat mărunțel, le pun în tărățe, le amestecă bine cu acestea, și apoi le dau vacilor celor *știre* de mâncare.

Făcând acesta cred că vacile, căroro li s'au dat de mâncat, nu rămân mai mult *știre*, ci în curând se alungă (2).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de M. St. Coniac.

(2) Dat. și cred. Rom. din Igești, sat în distr. Storojinețului, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

BOUL DE APĂ.

(*Hydrophilus piceus* L.)

Unul dintre cei mai mari gândaci de apă, care se află în țările locuite de Români, e *Boul de apă* (1) sau *Boul de baltă* (2).

Boul de apă are corp lătareț-oval, foarte neted și strălucitor. De-asupra e negru ca tăciunele, iar de desubt negru-castaniu. Pieptul său e acoperit cu un fel de păr vârtos și neted, iar picioarele, foarte potrivite pentru înotat, sunt acoperite cu peri lungi și deși. Mustețile îi sunt scurte și au forma unui ie, iar fălcile îi sunt foarte lungi.

Boul de apă e un gândac leneș, care petrece peste 4i, de regulă, în apele cele stătătoare, iar séra părăsesce apa, în care a petrecut peste 4i, și prinde a sburà prin apropierea ei. El înotă și sbóră foarte bine, de umblat însă umblă greu.

Femeiușca își depune ouăle într'un fel de beșicuță care, umplută fiind cu aer, plutesce pe de-asupra apei și din care, după 12--15 zile, es apoi larvele.

Larvele sémână cu nisce viermi moi, lungi, turtiți și negri; au câte șese picioare și un cap solzos, armat cu fălcă puternice și cu cârlige; respiră pe partea dinapoi a corpului și petrec numai în apă, unde se nutresc cu *cobelci* sau *culbeci* și cu *lutunoi* sau *vițelari*, adecă cu puț de bróscă, precum și cu multe alte vietăți mici de apă, pe când gândacul însuși

(1) Dat. Rom. din Moldova, com. Bogdănesci, jud. Sucéva, diet. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Boul de apă* e în trup *lătăuș*.»

(2) Dr. H. Tikin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bukarest, pag. 217—218.

se nutrește numai cu materii vegetale, cari au început a trece dejă în putrejune.

După ce s'au desvoltat larvele deplin, es afară din apă și sapă pe malul acesteia un fel de culcuș sau vizuină, în care se prefac apoi în nimfe și în care staū mai multe zile chiar și după ce au ajuns în stare perfectă (1).

(1) Cf. D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturale*, t. III. *Zoologie*, București 1874, p. 215.

LARDARIUL.

(*Dermestes lardarius* L.)

Lardariul (1) e un gândac mic, numai de 7—8 mm. de lung, pe partea de desubt a corpului acoperit cu perî galbii, iar pe cea de-asupra cu negri; scutul gâtului în genere cu un cercușor de petițe galbii; partea dinainte a aripelor de-asupra de colóre ruginie și câte cu trei puiuți negri pe fie-care aripă, iar partea cea dinapoî négră.

Lardariul, când se află pe-afară, trăesce din hoiturî, iar când se pripășesce prin case, atunci se nutresce cu diferite materii animalice, cari se află prin acestea, precum cu piei și blăni, pe cari le róde, și mai ales cu slănină, din care causă se vede că se și numesce apoi românesce *Lardariu*, de la cuv. *lard* = slănină, usitat mai ales în unele părți ale Transilvaniei.

Larva *Lardariului*, care în unele părți din Bucovina se numesce *Codaț* (2), iar în unele părți din Ungaria: *Strepede*, pl. *Strepeđi* (3), trăesce din aceleași materii ca și gândacul ce a produs-o, și e tot atât de stricăciósă ca și dînsul.

(1) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*, partea I. *Zoologia*, Bucuresei 1873, p. 134: «*Lardariul*, *Dermestes lardarius*, este o insectă mică, négră la capete și ócheșă la mijloc.»

(2) Datina Românilor din cele mai multe părți ale Bucovinei: «Viermii, cari se fac în slănină, brânză și lapte, se numesce *Codați*.»

(3) V. Sala, *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 339: «*Strepeđi*, viermuțeți din slănină ori brânză». — Români din *Țera-Românescă*, după cum imi scrie Sânția Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățător în Ștefănesci, jud. Vâlcea, înțeleg sub cuv. *Strepede*, pl. *Strepeđi*, un fel de viermi albi, scurți, groși

În fine mai e de însemnat și aceea că atât gândacul acesta, cât și larva sa, când sunt atinși cu ce-vă saă când sunt împedicați în mersul lor, se fac și staă locului, ca și când ar fi morți.

Iar o ȳicere din *Tȳra-Românească* sună :

A fi făcut strepeȳi,

adecă a se fi stricat, a nu mai fi bun de mâncare, saă de păstrat (1).

și bonți, adecă nu ascuțiți la capete, cari se fac numai în zȳmuri acre, și cu deosebire în oȳet, când acesta e gata pe isprăvite în vas. Sătenii nu aă scărbă de dînșii, ci îi strecoră și oȳetul îl mânăncă. Iar numele de *Strepeȳi* trebuie să stea în legătură cu verbul *a strepeȳi*, acțiunea mâncărilor și cu deosebire a fructelor acre asupra dinților.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CARABANUL.

(*Oryctes nasicornis* L.)

Prin apropierea dubălărilor precum și pe locurile unde sunt multe surcele ce-aŭ prins a trece în putrejune, se află foarte adese-orî un fel de gândac castaniŭ, de la 22—36 mm. de lung. pe spate gol, iar pe pânțele și pe picióre acoperit cu perî de colórea vulpii.

Acest gândac se numește în Bucovina : *Caraban*, fem. *Carabană* (1), *Dubălariŭ* (2), *Forfecariŭ* (3) și *Băligariŭ cu corn* (4); în Moldova : *Caraban*, fem. *Carabană* (5); iar în Ungaria : *Taurul lui Dumneđeŭ* (6).

Numirea de *Caraban*, fem. *Carabană*, a acestui gândac cred că stă în legătură cu cuv. *Cărăbuș*, lat. *Carabus*; cea de *Dubălariŭ* îi vine deacolo, pentru că el petrece de regulă în *dubala* sau *argășela* de pe lângă dubălării; cea de *Băligariŭ cu corn* sau *Taurul lui Dumneđeŭ*, pentru că bărbătușul are pe scutul capului un cornișor ascuțit și întors cu vârful spre spate, în care călcând foarte lesne te poți

(1) Dat. Rom. din orașul Suceva și a celor din Bosanci, sat în distr. Sucevei.

(2) Dat. Rom. din Suceva, Bosanci și Tișeuț, sat în distr. Sucevei.

(3) Dat. Rom. din Udesci, sat în distr. Sucevei, dict. de Vasile Cimpoeș, agricultor.

(4) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariŭ și Anton Sandrușcă; — și a celor din Oprișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(6) Com. de d-l Elia Pop, învățător în Șomcuta-mare : «*Taurul lui Dumneđeŭ* are un fel de corn în frunte.»

sparge; iar cea de *Forfecariu*, pentru că atât bărbătușul cât și femeiușca au câte o păreche de fălci foarte puternice cu cari taie obiectele din cari se nutresc.

Femeiușca, care e fără de corn în frunte, ci are în locul acestuia numai cât un fel de melc, care arată unde ar trebui să fie cornul, își depune oușele sale în dubala de pe lângă dubălării, precum și în pământul cel guncios.

Larvelor, cari es din aceste ouș și cari petrec într'un fel de bubolócă sau ghiemuș făcut dintr'o materie ca baliga, le trebuie mai mulți ani până ce se prefac în gândaci, și acesta din cauză că nutrețul lor e foarte sec.

I L É N A.

(*Cetonia aurata* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă pe la *Dumini-
nica mare* sau *Rusaliu*, când cei mai mulți trandafiri sunt
înfloriți, nu odată ni se întâmplă să vedem atât prin g â-
dină cât și prin rediuri, și anume în cele dintâi pe tranda-
firi, iar în cele din urmă pe *Păducei*, lat. *Crataegus oxya-
cantha* L., un fel de gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul*
și de colóre aurie-verde, lucind la rațele sórelui ca o piétră
scumpă.

Acest gândac se numesce de către Româniî din Bucovina:
Ilénă, pl. *Ilene* (1), de către cei din Moldova: *Ilénă* și *Cărăbuș
verde* (2), de către cei din Țera-Românescă: *Gândac verde*

(1) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Niculae Haraga, agricultor:
«*Iléna* e un gândac strălucitor-verde»; — a celor din Putna, sat în distr.
Rădăuțului, dict. de Vasile Văcărean și Eliseiû Băcul, agricultori, și com.
de d-l Dorim. Vlad, conducătorul școlei pop. din loc.: «*Iléna* e un gândac
ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și mai mare decât *Cărăbușelul*, însă
mai scurt decât acesta și ce-vă mai gros. Ea este de colóre verde-stră-
lucitoare. De desubtul aripilor celor vârtóse are doué aripî transversii-
albe. Ea ese numai primăvara în luna lui Maiu și Iunie și sbórá mai
ales séra și cu deosebire după ploî. Țiua însă stă mai mult ascunsă pe
trandafiri.»

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu,
agricultor: «*Iléna*, numită și *Cărăbuș verde*, e un gândac care trăesce
la câmp pe *Păducei*, precum și pe alți pomișori sălbatici»; — a celor
din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Că-
răbușul verde* steclesce pare că e poleit. El e de colóre verde și în trup
cam rotund. O sémă îi ȃic și *Ilénă*.»

saŭ *Gândac de trandafir* (1), iar de către cei din Macedonia: *Dzundzunar* (2), *Gŭngŭunar*, *Dzăngănar*, *Iujunar*, *Zăngănar* (3), *Zăngănar* (4) și *Zăngănar* (5).

Un alt gândac, care se ține asemenea de familia *Ilénei*, însă care provine mai mult în Banat, se numește de către Români din această țară: *Grângoșă verde* (6), lat. *Cetonia fastuosa* F.

Copiii Românilor din *Macedonia* până la vârsta de opt ani obicinuesc în timpul verii să prindă câte un *Gŭngŭunar*, căruia, după ce-l lăgă cu o ață subțire pe la mijloc, țiind de capătul liber al aței, îi daŭ apoi drumul în vînt.

Gŭngŭunartu sburând bázăe în vînt, ceea ce procură copiilor o mare plăcere (7).

Tot la Români din *Macedonia* mai există și credința că, dacă într'un an se întîmplă să fie mulți *Zăngănari*, are să fie secetă mare (8).

(1) Com. de S. Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățator în Ștefănesci, jud. Vâlcea.

(2) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 301: «*Dzundzunar*, Rosenkäfer (auch sonstige Käfer, die beim Fliegen ein Summen hören lassen.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia, stud. filos. la Universitatea din Cernăuți.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Bucuresci 1900, p. 182. Nota 1.

(6) Com. de d-l Iosif Olariu, învățator pensionat în Maidan.—Români din Banat înțeleg sub cuvîntul *gănganie*, *găngolie*, *grângoșă* și *góngă* ori ce insect saŭ gândac; — cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317. — Unii Români însă, tot din Banat, înțeleg sub cuv. *grângoșă*, după cum îmi serie d-l Ios. Olariu, mai mult gândaci, cari se vèd pe drumuri saŭ pe alte căi trăgînd câte o *bobolocă* cât un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute.

(7) Per. Papahagi, op. cit., p. 182

(8) Com. de d-l Chr. Geagea.

G R Â N G Ó Ş A.

(*Gymnopleurus pilularius* F.)

Nu odată se p^ote observă vara pe drumuri, precum și pe alte căi, un fel de gândac negricios trăg^înd câte o *bobol^ocă* (1) de baligă de vită cornută, cât un ou de pas^îre, sau purtând câte o *blucă* (2) de pămînt la picioarele dindărăt. Mai adese-or^î însă se pot ved^e trăg^înd la una și aceeași bobol^ocă câte doi inși, adecă o pereche, și anume bărbătușul și femeiușca.

Acest gândac se numesce de Români^î din Banat: *Grân-g^oșă* sau *Gândac de grâne*.

Tot la Români^î din *Banat* există despre acest gândac și următ^orea legendă:

«Se đice c'a fost odată,
Când eră lumea curată,
Și-a fost o frum^osă fată,

care

Pre cât eră de frum^osă,
Cu mult eră mai len^osă,
Că de leneșă ce eră,
De multe or^î nu se sculă,
Batăr apă ca să beă.

«Mama fetei aceleia eră văduvă de mai mulți an^î și-și iubiă fata ca și ochi^î din cap.

---

(1) Sub *bobol^ocă*, pl. *bobol^oșe*, înțeleg Români^î din Banat un boț mic rotund.

(2) *Blucă* = bobol^ocă.

«Dar fata, cu cât mumă-sa o iubiă și o cruță mai tare, cu atâta se făliă mai mult și nu ascultă mai nemică.

«De la un timp, vădënd mumă-sa că nu lucréză mai nemică, se supără pe dînsa și începù a o muștrà și a o înfruntà pentru lenea ei.

«Dar în zadar, că fata se făceà că n'o aude și nu ascultà de loc ce muma ei îi dîceà.

«Odată, nu sciù cum și ce s'a întîmplat, destul că biata văduvă trebuì să mērgă de diminēță la cāmp, ca să rāndu-escă ce-và de lucru și acolo, și a lāsat în grija fetei ca, pānă ce se va înturnà ea, să măture casa și curtea, care erà plină cu *bóbe* (1) de grāu de la *trăierat* (2), dîcēndu-i:

—«Veđi, draga mea, ești fată mare de măritat; ași voi să vină peșitori, ca să te mărit, dar cine va peși o fată, pe care n'a vėđut-o în viēța ei lucrānd!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se duse la cāmp și pānă la *amproor* isprāvì ce avù de lucrat și se întorse apoi acasă. Când ajunse însă acasă, ce să-i vadă ochii?... Vede curtea nemăturată și pre fata ei somnorósă — căci numai atunci se sculase din pat,— împingēnd cu piciórele gunoiul înainte, iar mătura ținēnd-o în mână.

«Vėđēnd mumă-sa acēsta, deși îi erà mamă adevērată și o iubiă ca ochii sēi din cap, nu și-a mai putut stîmpēră mânia, ci înfuriindu-se a începù a o muștrà și a o blēstēmà dîcēnd:

—«Da, la ce țì-a dat Dumneđeù māni, ca să lucrezi cu dînsele! dar dacă tu māni (māi) gunoiul cu piciórele, apoi să te facă Dumneđeù, ca đìua și nóptea să tot lucrezi, însă numai cu piciórele!

«Și să se scie că:

Blēstēmul cel de părinte
E ca focul de fierbinte.

«N'a apucat bine a roști cuvintele acestea, și Dumneđeù, care tóte le scie și le vede, ascultānd blēstēmul mumei celei

(1) *Bóbe* = grāunțe.

(2) *Trăierat* = trierat, îmblătìt.

supărate și necăjite, prefăcû pre fata ei cea leneșă într'o *Grângoșă*, care de atunci încôce numai încetěză de a lucră ȝiua și nóptea, dar nu cu mânilé, căci ea nu are mai mult mâni, ci numai cu piciórele.

«Și precum, ea fată, a mânat ea gunoiul cu piciórele, tot gunoiu mâná ea și acuma ca *Grângoșă*.» (1)

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

CĂRĂBUŞELUL.

(*Rhizotrogus solstitialis* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă începând cam de pe la *St. Onufreiu*, 12 Iunie, înainte, se pôte foarte adese-orî vedé pe la înserate, când e timp senin și frumos, sburând în colo și încóce, pe de-asupra fânațelor și a holdelor un fel de gândăcel, ca și când ar jucà un roiù de albine.

Acest gândăcel, care aduce foarte mult la făptura corpului cu *Cărăbușul*, lat. *Melolontha vulgaris*, atâta numai că e ce-và mai mic decât acesta, se numesce în Bucovina: *Cărăbușel*, *Cărăbuș de vară* (1), *Cărăbuș de hrișcă* (2), *Cărăbuș mânânel* (3), *Cărăbuș micșor* (4), *Cărăbuș mic* (5), *Cărăbuș*

(1) Dat. Rom. din Brașca, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Gerasim Roșca, agricultor; — a celor din Frătăuțul-noù, dict. de Nic. Rusu: «*Cărăbușelul* trăesce pe cosiri și mânâncă mușchiù mânânel»; — a celor din Galanesci, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Iléna Cuciurean, țerancă: «*Cărăbușei* es pe timpul florii grâului, adecă când e grâul și seara în flóre.»

(2) Dat. Rom. din orașul Sucéva, com. de Ioan Ienachi, stud. gimn.; — a celor din Poieni, sat în distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici, agricultor; și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

(3) Dat. Rom. din Carapeiù, sat în distr. Storojinețului, dict. de Vasile Cârçiù, agricultor; — și a celor din Vâcovul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Sidor Calancea, agric.

(4) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(5) Dat. Rom. din Bilca, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Chirilă Horodnic, agricultor.

roșu (1), *Gândac de hrișcă* și *Hrișcariu* (2), iar în Moldova: *Cărăbuș de érbă* (3) și *Cărăbuș de hrișcă* (4).

Gândăcelul acesta se numește *Cărăbușel*, *Cărăbuș mânânțel*, *Cărăbuș mic* și *Cărăbuș micșor*, de aceea pentru că e ce-vă mai mânânțel, adică mai mic, decât *Cărăbușul* (5); *Cărăbuș de vară* pentru că se arată vara, adică la o lună după *Cărăbuș*, care se arată la începutul primăverii și din care cauză se numește apoi și *Cărăbuș de primăvară* (6); *Cărăbuș de hrișcă*, *Gândac de hrișcă* și *Hrișcariu*, pentru că ese tocmai atunci când e timpul de sămănat *hrișca* (7); iar *Cărăbuș de érbă*, fiind-că petrece mai mult prin érbă (8).

Deci când ese *Cărăbușelul*, atunci e un semn că trebuie numai decât să semene *hrișca*, dacă cel ce o sămăne voește ca să se facă (9).

Câte odată *hrișca* se sămăne și mai de timpuriu, dacă te miri din ce cauză *Cărăbușelul* n'a putut eși mai înainte din pământ (10).

(1) Dat. Rom. din Carapei, dict. de V. Cărciș.

(2) Dat. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

(3) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob: «se numește astfel, pentru că petrece mai mult prin érbă.»

(4) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(5) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Cărăbușelul* e mai mânânțel decât *Cărăbușul*»; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu; — și a celor din Carapei, dict. de Vas. Cărciș.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici, agricultor: «*Cărăbuș de vară* se numește de aceea pentru că ese vara.»

(7) După spusa Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Cărăbușul de hrișcă* ese numai atunci, când e timpul de sămănat *hrișca*. Amu-î timpul de sămănat *hrișca* — ție ómenii — că a eșit *Cărăbușul micșor*»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Poeni, dict. de Iac. Popovici: «*Cărăbuș de hrișcă* se numește de aceea că ese tocmai atunci când se sămăne *hrișca*.»

(8) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob.

(9) Cred. Rom. din Poeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Buniști, sat în distr. Sucevei, dict. de George Dârja, agricultor: «*Cărăbușul de hrișcă* ese cam pe la *St. Onufreiu*. Când ese el e un semn că e bine de sămănat *hrișca*. El nu face nici o stricăciune. Ese din pământ și iarăși în pământ se ascunde»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Când ese *Cărăbușelul* sau *Cărăbușul de vară* e timp de sămănat *hrișca*.»

(10) Dict. de Iac. Popovici.

Marian, *Insectele*.

126082

În fine mai e de amintit și aceea că atunci când es mulți *Cărăbuși de hrișcă* e un semn că are să se facă multă și frumósă pâne albă și hrișcă, iar când sunt puțin, atunci se crede și se dice că va fi puțină pâne albă și hrișcă (1).

---

(1) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cuciurean: «Când es mulți *Cărăbuși*, atunci pânele albe vor legà bine; când es puțin, atunci nu-î timp bun, pânea nu va legà»; — a celor din Budeniț, sat în distr. Storojinețului, dict. de Mărióra Dutcă: «Când sunt mulți *Cărăbuși de hrișcă*, atunci hrișca are timp bun, va rodî bine»; — a celor din Moldova, com. Oprișeni, dict. de G. Iacob: «Când sbórá mulți *Cărăbuși de érbă*, are să fie timp bun, ghielșug.»

CĂRĂBUȘUL.

(*Melolontha vulgaris* Fabr.)

Nu odată ni se întâmplă să vedem pe la începutul lunii lui Maiu, une-orî însă, când se desprimăvăreză maî de timpuriu, chiar și pe la finele lui Prier, un insect, ale căruî antene, picióre și elitre sunt de colóre roșiatică-castanie, iar restul corpului negru, care, cum începea se îngânà diua cu nóptea, prinde a sburà în tóte părțile într'un număr așa de mare, ca și când ar fi un roiu de albine.

Acest insect care se ține de familia gândacilor și care, după ce s'a săturat de sburat, se așeză pe ramurile arborilor și maî ales ale pomilor, unde stă apoi până a doua di dimineța, rođându-le maî tóte frunzele, florile și fructele cele tinere și fragede, se numesce pretutindene în Bucovina: *Cărăbuș*, în unele părți însă, pe lângă *Cărăbuș*, încă și *Cărăbuș de primăvară* (1) și *Cărăbuș de păpușoiu* (2).

În Moldova: *Cărăbuș*, fem. *Cărăbușă* și *Vruh* (3);

---

(1) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovicî: «*Cărăbușul* se numesce și *Cărăbuș de primăvară*, pentru că esă îndată după ce s'a încălđit pămîntul și pentru că prevestesce primăvara.»

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Mărióra Dutcă: «*Cărăbușul* se numesce în Budeniț și *Cărăbuș de păpușoiu*, fiind-că se arată pe când are să se semene păpușoiul.»

(3) Dr. H. Tiktin, *Romänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 289; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală a poporului român*, Bucuresci 1903, p. 84.

În Țera-Românescă: *Cărăbuș* (1), *Scărăbuș* (2), *Găinușă* (3), *Găinușă de séră* și *Gândac de prun* (4);

În Transilvania: *Cărăbuș*, *Cărăbuș de Maiu* (5), *Buzariu* (6), *Bunzariu* și *Gândac* (7);

În Maramureș: *Cărăbuș* (8);

În Banat: *Cărăbuș de Maiu*, *Grângoșă de svârnaică* (9) și *Scărăbuș* (10);

La Români din Meglenia: *Bumbăr* (11);

Iar la cei din Macedonia: *Cărăbuș* (12).

Larva *Cărăbușului*, care e tot așa sau chiar și mai stricăcioasă decât dînsul, se numește în cele mai multe părți ale Bucovinei: *Çiormag*; pl. *çiormagi*, în unele comune însă, precum bună-Oră în *Bilca*, districtul Rădăuțului, și în Carapciu, districtul Storojinețului: *Vierme alb* sau *Gierme*

(1) *Gazeta Săténului*, an. II, R.-Sărat, 1885—1886, p. 366;— D. Ananescu, *Curs elementar de istoria nat.*, t. III. Zoologie. Partea II, Bucuresci 1874, p. 215.

(2) G. Baronzi, *Limba română și tradițiunile ei*, Galați 1872, p. 52; — Cf. Cihac, *Dicț.*, t. I, p. 43.

(3) *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366; — I. Moisil, *Cărăbușii, prinderea și conservarea lor*, publ. în *Jiul*, revistă pentru literatură și știință, an. I, Târgu-Jiu 1894, p. 28; — *Amicul Tinerimeii*, fôe de cunoștințe folositoare, an. I, T.-Jiu, 1896, p. 7.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Găinușa* în partea muntosă a jud. Vâlcea se numește *Gândac de prun*, căci acestei insecte îi place mult a sta prin pometurile de pruni.»

(5) I. Moisil, *Cărăbușii*, publ. în *Țiar. cit.*, p. 28. — Deși gândacul acesta se arată de regulă în luna lui Maiu, totuși numirea sa de *Cărăbuș de Maiu* nu mi se pare a fi populară, ci tradusă din germ. *Maikäfer*.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 6: «*Buzariu*, pl. *buzari* = *cărăbuș*.»

(7) *Cărțile Săténului român*. Cartea IV, Blași 1886, p. 64: «*Gândacii* (Bunzariii) cari se arată în April vor îngheța în Maiu.»

(8) *Gutinelul*, Țiar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(9) Com. de d-l Ios. Olariu.

(10) Teod. Rotariu: *Inimicii pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*.» Noua serie, Vol. V, Bucuresci 1900, p. 259.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

alb (1), iar în altele, precum bună-ură în Vilaucea, com. peste Prut: *Babă* pl. *babe* (2); în Maramureș: *Ciormă* (3) și *Ciorman* (4); iar în Țera-Românească: *Vierme alb* (5).

Deși *Cărăbușul* e un insect stricacios, totuși Românii nu se pot răbdă, când apare el întâiași dată primăvara, de a nu-l privi cu plăcere cum sbóră și sbárnâesce în tóte părțile și cum, greoiu fiind la sborul său, se lovesce mai de tóte obiectele, cari îi staū în cale.

Și nu fără cauză, pentru că, după credința lor, dintre tóte insectele câte le sunt cunoscute, *Cărăbușul* e acela care le anunță cu siguritate mult dorita și așteptata primăvară.

De aici vine apoi și datina unor Români din *Bucovina* că, îndată ce ved întâia óră un *Cărăbuș*, caută numai de-cât să-l prindă, și după ce l-au prins dic:

— «Pe sănătate c'am prins» sau «c'am pus mâna pe un *Cărăbuș!*» — ceea ce înseamnă: «Mulțamesc lui Dumnezeu c'am ajuns cu sănătate primăvara!» (6).

Alții iarăși îndatinéză, când es întâia óră primăvara *Cărăbușii*, de a prinde pe unul dintre dânșii și a-l pune pe palmă. Și dacă cărbușul prins sbóră de grabă, cred că în decursul întregii veri vor fi harnici, iar dacă nu sbóră de grabă e un semn că vor fi leneși (7).

Însă *Cărăbușul*, după credința Românilor din *Bucovina*, e nu numai un prevestitor al primăverii, ci ei pretind tot odată a cunoște de pe mulțimea saū puțintimea perișorilor saū mai bine dic a *pufușorului*, cu care e acesta acoperit pe pantece și picióre, cum va fi vara ce urméză: căldurósă

(1) Diet. de Chirilă Horodnic și Vas. Cărciu.

(2) Com. de Victor Bodnărescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «Numirea *Ciormă* (viermuleț) am auđit-o de la un om din Oroiu de lângă Baia-mare.»

(4) *Gutinul*, an. I, p. 4: «*Ciorman* = larva *Cărăbușului*.»

(5) D. Ananescu, op. cit., p. 215; — *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366: «Larva *Cărăbușului* obicinuít e insecta cea mai stricaciósă. Chiar tómnă acésta, prin prejurul pădurilor și chiar la câmp și mai ales pe lângă coturi și mărăcini, *Viermele alb*, precum se mai numesce acésta uriciósă insectă, a atacat o mare parte de grâu séménat mai cu sémă timpuriu.»

(6) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului.

(7) Cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

saŭ frigurósă? roditóre saŭ neroditóre? și mai ales în pri-
vința păpușoiului (porumbului) și a pómelor.

Așà cred și spun ei că dacă *Cărăbușii*, când es întâiași-
dată primăvara și încep a sbură în colo și în cóce, sunt pe
pântece péroși, atunci e un semn că vara va fi frigurósă,
iar dacă nu sunt péroși, că va fi căldurósă (1).

Dacă *Cărăbușul* e *îmbrăcat pe picióre*, adecă péros, când
ese din pămînt, atunci vara va fi fórte mánósă, iar dacă
nu va fi îmbrăcat, atunci nu va fi timp de pâne (2).

Dacă *Cărăbușul* are picióre fórte pérose, apoi se crede
că este bine a sémènà păpușoiu, în care va fi belșug, dacă
însă piciórele nu-s pérose, că nu va rodi păpușoiul (3).

Și cu cât mai mulți *Cărăbuși* se vor arătã primăvara, și
mai ales pe timpul aratului, cu atâta, cred ei, că anul acela
va fi mai roditor (4), că se va face mai mult și mai bun pă-
pușoiu, însă mai puține póme, iar când es mai puțin, atunci,
spun ei, că n'are să fie mult păpușoiu, dar pentru aceea vor
fi mai multe póme (5).

(1) Cred. Rom. din Crasna.

(2) Cred. Rom. din Storojinet, dict. de Niculaí Haraga, agricultor.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*,
an. IV, Ceruăuți 1894, No. 79, p. 2; — Cred. Rom. din Băeșesci, sat în distr.
Gura-Homorului; — a celor din Tereblecea, distr. Siretului, com. de
Luca Buliga, stud. gimn.: «Când es întâia óră *Cărăbușii*, e bine să se
semene păpușoiul, căci atunci e un semn că nu va fi mai mult rece, nu
va fi brumă.»

(4) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burdohos, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Poeni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.; — a celor
din Tereblecea, com. de L. Buliga; — a celor din Mahala, com. de Ionică
al lui Iordachi Isac: «Când primăvara se arată mulți *Cărăbuși*, atunci se
crede că păpușoií vor avé timp bun»; — a celor din Bilca, dict. de Chir.
Horodnic: «Când es mulți *Cărăbuși de primăvară* va fi timp; atunci
încep a se sémènà *păpușoiele*; — a celor din Gura-Sadovei, com. de Leon
Latiș, stud. gimn.: «Când sunt mulți *Cărăbuși* primăvara, atunci se crede
că are să fie belșug în tóte pânele»; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Ro-
mâni*, vol. I, p. 117; — *Albina Carpaților*, an. IV, Sibiiú 1879—80, p. 27:
«Când es *Scărăbușii*, e dricul aratului, cu cât sunt mai mulți *Scără-
buși* într'un an, cu atât va fi el mai mános;» — Dim. Dan, *Credințe
pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 63, p. 1: «Dacă
într'o primăvară se arată mulți *Cărăbuși*, apoi se crede că va rodi
păpușoiul și vice-versa.»

Tot cam așa cred în privința acésta și Româniî din *Moldova* (1), *Țéra-Românească* (2), și cei din *Transilvania* (3).

Și ca să se încredințeze: care rând de păpușoiu său porumb anume va fi mai bun și mai frumos: cel ce se va séménà mai de vreme, cel ce se va séménà mai după aceea sau cel mai târziu? cêrcă, când ară, piciórele *Cărăbușului*, și care pereche de picióre sunt mai pêrôse: cele dinainte, cele mijlocii sau cele dindărăt, ael rând de păpușoiu, spun ei că va fi mai bun, iar celă-lalt mai slab (4).

N'apucă însă a trece două, trei ȓile de la prima arătare a *Cărăbușilor*, și numai ce veđi și pre băeți alergând pe la înse-rate în colo și încóce după dînșii, a-î prinde și a se jucà cu ei. Iar ȓiua caută să afle câte unul sau și mai mulți, cari sunt mai mari și cât se pôte de vioi, ca nu numai să se jóce, ci să pótă face și *morișcă* sau *sbárnăitóre* din ei. Și cum pun mâna câte *pe unul*, încep a-î descântà și a-î ȓice:

Vai, sărace *Cărăbuș*,
Că'n bunî mâni mai încăpuși,
De-acum orî cât vei cêrcă,
Din mâna mea nu-î scăpà!

Iar după aceste cuvinte întroducétóre, urmând mai departe, ȓic:

Cărăbușe, Cărăbuș,
Eú din tine-oiú face-acuș
O morișcuță de vînt
Pe faț'acestuî pămînt

Și-așà mi te-î învârti,
Pămîntul de nu-î zări,
Până ce te-î ameți
Și tu tot nu vei perî! (5)

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9: «În anul când sunt *Cărăbuși* mulți, se fac bucate multe.» — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când sunt multe *Găinuși* primăvara, e semn că anul va fi bogat în tot felul de róde.»

(3) *Cărțile Săténului român*. Cartea V, Blașiú 1886, p. 80: «*Gândaci* mulți (*cărăbuși*) vestesc an mános »

(4) Cred. Rom. din Oprișeni, distr. Siretului; — a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac: «Când *Cărăbuși* sunt flocoși la tóte șése piciórele, păpușoi cei timpuriú séménați, cei mijlocii și cei târđii vor avé timp bun; iar când sunt flocóse numai cele de dinainte, iar cele-lalte nu, atunci numai păpușoi cei timpuriú séménați vor avé timp bun, iar cei mijlocii și cei din urmă nu.»

(5) Dat. băeților din Stroesci, sat în distr. Sucevei.

După ce au rostit cuvintele acestea, ieaă două *crăcănuțe*, adică două bețișore asemenea de lungi, cari au la un capăt cornișore în forma unei furcuțe, iar neavând forma acésta, le încrestéză la un capăt și le dau forma de furcuțe, și apoi le împlântă în pămînt la o depărtare anumită una de alta. După acésta ieaă alte două bețișore mai netede, și iarăși asemenea de lungi, dintre cari pre unul, numit *sul*, crepându-l la mijloc, îl pun orizontal între furcuțe, iar pre cela-lalt, care e la amândouă capetele ascuțit, îl bagă în crepătura sulului ast-fel ca amândouă bețișorele să formeze o cruce. Ieaă apoi Cărăbușii, ce i-au prins mai nainte, și cari sunt de regulă un bărbătuș și o femeiușcă, le rup la amândoi câte un picior de dinapoï, și îi împlântă cu piciorul rupt unul într'un capăt al bețișorului ascuțit și pre al doilea în celălalt capăt (1).

Făcînd în chipul acesta *morișca*, îi silesc să sbóre dîcînd:

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Învârte-te,
Desvârte-te,
Femeiușcă
Sue-te,
Bărbătuș
Scobórá-te!
Hâz, bâz,
Hâz, bâz,

La móră la Ilișeci,

Cum puî mâna picluesci
Și de vamă nu gîndesci,
Dar cum macini, cum plătesci
Și mai mult nu zăbovesci,
Ci spre casă te pornesci.

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Femeiușcă
Urcă-te,
Bărbătuș
Scobórá-te! (2)

Cărăbușii, voind să sbóre, încep a sbárnăi și a se învărti împrejurul sulului tocmai ca și o morișcă saă mai bine dîs ca și cupele de la róta unei mori.

Iar *sbárnăitóra* se face ast-fel:

Ieaă mai întăii o aripă de-asupra (elitră) de la un *Cărăbuș* și îndoind-o în două bagă prin capetele ei un spin vartos de perj saă de pěr sêlbatic.

Fiînd acésta gata, prind un alt *Cărăbuș* cât se póte de vioriă

(1) Dat. băeșilor din Ilișeci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Filaret Doboș, stud. gimn.

(2) Dat. băeșilor din Reusenă, sat în distr. Sucevei, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

îi rup un picior de dinapoî de prin încheietura cea din urmă despre corp și înfig în partea rămasă spinul cu aripa îndoită.

După acésta caută un paiú saú o nueluță subțire, bagă nuelușa în îndoitura aripei, și apoi suflă asupra Cărăbușului.

Bietul Cărăbuș, voind a sburà și a scăpà din mânilor celui ce l-a prins, începe a se învârti și a sbârnâi împrejurul paiului saú a nueluței, ca și când ar fi o adevărată sbârnăitoare (1).

Băeții din *Banat*, la cari jucăria acésta e asemenea usitată, fac *sbârnăitoarea*, numită de dânșii *svârnaică*, așa :

Prind o *muerușcă* de *Cărăbuș* și, rupându-î o aripă deasupra, bagă în unul din capetele acesteia un spin subțire pre care îl înfig apoi într'un bêt ca degetul cel mic de gros și cam de o palmă de lung. După acésta bagă la celălalt capet de aripă un alt spin, asemenea subțirel, însă ce-và mai lung decât cel dintâiu, pre care îl lasă liber.

Sfârșind acésta de făcut, prind un bărbătuș, pre care îl numesc ei de astă dată *popă* și, rupându-î piciorul cel de dinapoî din partea stângă de prin încheietura din urmă, înfig în locul acestuia spinul ce a rămas mai nainte liber, și apoi daú *popei* drumul să sbóre.

Popa, adecă *Cărăbușul* bărbătuș, cugetând că a scăpat din mânilor celor ce l-au prins, dă să sbóre, dar neputându-se depărtà, prinde a sbârnâi și a se învârti necontentit în prejurul spinului înfipt în bêt, până ce nu mai pôte de ostenit, apoi se opresce din sbor.

Băeții, vedându-l că s'a oprit, îl învârtesc de douë, de trei ori, și el iarăși începe a sburà și a sbârnâi până ce nu mai vede bine.

O sémă de băeți înțepenesc *svârnaica* acésta în pământ, alții însă, ca să fie mai siguri și să aibă mai mult haz și bucurie, o țin strîns în mână (2).

În fine băeții din *Țera-Românescă*, la cari jucăria descrisă în șirele de mai sus e așisderea usitată, fac *sbârnăitoarea*, care se numesce de dânșii *sfârléză*, ast-fel :

Prind douë *Găinușe* mai măricele și după acésta rup uneia

(1) Dat. băeților din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

o aripă și o lăpădă. Aripa luată o găuresc la ambele capete. Cu un capăt o pun în vârful unui bêt, tăiat rotund în cap, și cu un mărăcine o fixeză acolo, introducând mărăcinele prin gaura făcută în aripă, și apoi prin vârful bêtului. Mărăcinele are măciucă, ca aripa să nu pôte scăpă. Se ia apoi alt mărăcine cu măciucă și se întroduce pe gaura de la capătul rămas liber al aripei și anume din lăuntru în spre afară, ast-fel ca vârful ascuțit al mărăcinelui să esă afară mult, iar măciuca să nu-l lase a se desprinde. Se ia după acésta ceea-laltă *Găinușă* și i se frânge unul dintre cele doue picióre măi mari, și anume de la genunche. Pe cavitatea cotoiului acesta se vără mărăcinele cu vârful cel ascuțit până se întăresce bine, așa că *Găinușa* rămâne spânzurată de un picior, având aripele libere. Se apucă apoi bêtul în mână ca pe o códă de biciu și începî a învarti puțin. *Găinușa* își ia vînt și sburând se învârtesc ca o *sfârléză* un timp măi îndelungat (1).

Acéstă datină a băeților de a face *morisce* și *sbárnăitóre* sau *svârnaice* și *sfârleze* din *Cărăbuși*, la care ocașiune atâta ce-î muncesc până ce nu măi vęd bine, cred că a dat cu timpul nascere următórei đicale:

Vai, sërmane *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână-mî încăpuși!

Sau :

Of, sárace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

care e usitată nu numai în Bucovina, ci și în Moldova și Țera-Românescă (2), sau:

Scărăbuș,
P'a cui mână ai ajuns! (3)

care e usitată în Țera-Românescă, și care se đice despre un om, ce se vede într'o mare primejdie (4).

(1) Com. de S. Sa. Pěr. T. Bălășel.

(2) I. N. Zanne, *Proverbele Românilor*. Vol. I, p. 398.

(3) Baronzi, op. cit., p. 52.

(4) Zanne, op. cit., p. 393.

Alții însă sunt de părere că adevărata origine a acestei dicale ar fi cu totul alta, și anume următoarea poveste:

«Dice că pe timpul când se luptau Românii cu Turcii, s'au întâlnit într'o Ți doi ostași, unul român, iar celălalt ture.

«Turcul, cum dete cu ochii de Român, își puse în gând ca numai decât să-l omóre. Însă el, deși erà cu mult mai tare decât Românul, totuși nu voi să-l omóre așa-și îndată, ci voi să-i afle mai întâi o pricină.

«Dar ce pricină să-i afle, după ce Românul nu erà cu ne-mică vinovat?

«Iată însă că tocmai atunci, când se bătea Turcul cu gândul ce fel de pricină să-i afle, dă cu ochii de un *Cărăbuș*, și cum îl zăresce îl iea în mână, fără ca să-l vadă Românul, și apoi, întorcându-se cătră Român și arătându-i mâna, în care țineà *Cărăbușul*, îl întrebă Țicând:

— «Spune-mi, Române, ce am eũ în mâna acésta? De mi-i spune, e norocul tũ, iar de nu ghicesci, pe loc te omor!

«Românul, care din întâmplare se chemà *Cărăbuș*, nesciind ce are Turcul în mână, și creȚând că acesta îl va omorî, începũ a oftà și a Țice:

Of, sàrace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

«Turcul, la rândul sũ, nesciind că Românul se chemà *Cărăbuș*, ci cugetând că el întru adevër a ghicit, îi Țise:

Norocul tũ c'ai ghicit,
Că de n'ai fi fost ghicit,
Pe loc te-ași fi omorit!

«Și rostind cuvintele acestea îi dete Românului drumul să mērgă în pace» (1).

O variantă a acestei povești, intitulată «*Învēțatul Cărăbuș sau cismarul doctor*», sună în prescurtare după cum urmēză:

«*Cărăbuș*, un biet cismar, mai mult peticar, sàrac lipit pãmîntului, vēȚându-și nevasta bolnavă, alērgă la un doctor și-i spune pēsul, care l-a adus; primesce o reȚetă, dă cãrbóva și plēcă.

(1) Din Șcheia, sat în distr. Sucevei, com. de D. Cãmpan, stud. gimn.

«Iși face de atunci cismarul planul să se lase de meseria lui și să se apuce de alta mai bănoasă, cum e cea de doctor, și scrie pe ușa lui: *om ce scie multe*.

«După nenumărate isbânđi, i-a eșit numele de om învățat și a-tot-sciutor, strânge parale multe și se pornesc înapoi acasă cu toate ale lui.

Cum mergea el însă, iat' un *Turc* călare
 Alergă să vadă ce 'nvățat e mare,
 Cel ce-așa de grele lucruri isprăvia.
 Și precum călare către el mergea,
 Prin văzduh de-odată mâna și-a întins
 Și din sbor cu mâna, cum a dat, a prins
 Un *gândaș*, o găză, ce pe câmp trăesece,
Cărăbuș anume care se numesce.
 Pe cismar opresce, fără ca să scie
 Cum îl chêmă, cine pôte ca să fie,
 Și-arătându-i mâna ȃice: «să-mi ghicesci
 Ce-î aici într'însa, ghicitor ce ești?

Biet cismarul tace, șede nemișcat
 Și la *Turc* privesce cât e de 'neruntat:

Grea belea, păcatul

Astăđi m'a găsit,

Și pe cât îmi pare

Pôte le-am sfârșit!

Ast-fel ȃice 'n gându-î plin de supărare,
 Iar apoi se vaită chiar cu glas mai mare:

— «*Vai, sărmane Cărăbuș,*

Pe-a cui mână-mi încăpuși!

Auđindu-l *Turcul* ȃice: «L-ai ghicit
Cărăbuș e, iată-l! Bine-ai nimerit.» (1)

Alte variante ale acestei povești sau anecdote se află la Anton Pann (2), P. Ispirescu (3), G. Cătană (4) și I. Adam (5),

(1) Th. D. Speranția, *Alte anecdote populare*. Vol. II, București, p. 54—69.

(2) *Povestea vorbeii*. Partea I, București 1852, p. 30—50.

(3) *Legende sau Basmele Românilor*. Partea II. Fasc. I, București 1874, p. 100—112.

(4) *Poveștile Banatului*, culese din gura poporului bănățean, Gherla 1895, p. 35—39.

(5) *Pe lângă vatră*, pilde și glume țărănesci, București 1900, p. 66—68.

cu acea deosebire numai că la A. Pann eroul povestei n'are nume, în povestea culésă de Ispirescu însă, în loc de *Cărăbuș*, figuréză *Lăcusta* (1), iar în cea culésă de Cătană *Grelușul* (2).

Afară de povestea citată, în care figuréză cuv. *Cărăbuș*, se află și un joc, în care copiii se pun în cerc și unul dintre ei arată pe rând pe fie-care dintre tovarășii lui, spunënd câte unul din cuvintele frasei:

Scărăbuș, Scărăbuș,
P'a cui mâni ai ajuns! (3)

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina întrebuintéză adese-orî *Cărăbușii* ca medicament, și anume în contra bólei *De dînsele*, adecă în contra reumatismului.

Prind adecă în luna lui Maiü mai mulți Cărăbuși și-i pun într'un șip mare cu spirt, în care îi lasă apoi până ce putrelesc.

În restimpul acela însă, cât staü *Cărăbușii* în șip, caută în pădurea cea mai apropiată trei mușinóe de *furnici de cele mari* și, după ce le-a aflat, merge bolnavul de *Dînsele*, iar dacă nu póte singur merge, se duce altul în locul lui într'o Lunî diminéță până nu rësare sórele, iea din mușinoiul dintâiu un pumn de țernă cu furnici cu tot și le légă într'un corn de basmă, apoi merge la al doilea și la al treilea mu-

(1) Op. cit., p. 110: «Ghicî ce este aici, moșule, đise Vodă, arătându-i pumnul, în care ținea *gândacul*.

«Moșul o băgase pe mâneacă de frică; lui îi eră témă să nu i se descopere vieleniile.

— «Ei, *Lăcustă, Lăcustă*, đice moșul cu graiü milogit,

Ai umblat cât ai umblat
Dar aci ți s'a 'nfundat!»

(2) Op. cit., p. 37: «Părinte! am auđit că scii căută în pascălie. Cine-vă mi-a furat o mie de galbeni și nu pot da de urma hoțului; am venit la tine să-mi dai în pascălie, decî înainte de a merge cu mine, să-mi ghicesci ce am eü acuma în mână?

«Vlădica băgase mâna în buzunar și ținea *Grelușul* în ea.

«Popa, nesciind în grabă ce să rëspondă, își implântă mâna în barbă dicënd:

— «Vaî, sărmane *Greluș!* înțelegëndu-se pre sine sub cuvîntul *Greluș*.»

(3) Zanne, op, cit., p. 399.

șinoiū și luând și dintr'acestea ca și din cel dintâiū le légă și pre acestea separat. După acésta se întorce cu țerna și cu furnicele acasă și așa legate în cornurile basmalei, cum sunt, le pune într'un céun la foc ca să férbă. După ce aū fiert, scóte basmaua din céun și ducéndu-se cu dinsa iarăși în pădure, pune fie-care legătură cu furnicele mórte la locul lor, adecă fie-care pe mușinoiul din care a fost luată.

În sfârșit, după ce s'a făcut și acésta, cel bolnav de *Dînsele* se scaldă în apa, în care aū fost fiert țerna și furnicele. Iară după ce s'a scăldat, se unge, mai ales pe picióre, cu spirtul în care aū fost puși *Cărăbuși*.

Spirtul se póte întrebuintă orī și când, *Cărăbuși* însă trebue să se pue într'însul numai în luna lui Maiū (1).

Babele din *Țera-Românească* adună *viermī albi*, adecă larve de *Găinușe*, îi piséză cu *tămâe din Bobotéză* și cu *usturoiū*, tot din *Bobotéză*, și fac un fel de unsóre dintr'înșii, cu care se ung apoi bolnavii pe piciórele bolnave de bóla numită «*D'ăi rēi*» (2).

O sémă de Români însă, atât din *Bucovina cât și din Moldova* și *Țera-Românească*, susțin că *Cărăbuși* sunt bunī nu numai. *De dînsele* saū *D'ăi rēi*, ci și pentru *Bóla necazului*. Drept aceea când cine-vă oftéză într'una, mănâncă *Cărăbuși* și-ī trece.

În unele sate întâiū se mănâncă și numai *de gust*, după ce se curăță mai întâiū de aripī și de picióre ca să nu sgârie în gât (3).

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de D. Câmpan;—a celor din Mitocul-Drăgomișnei, sat în distr. Sucevei, com. de V. Greciuc, stud. gimn.: «Când îl dóre pe cine-vă piciórele saū mânilé saū și alte părți ale corpului, e bine să ieă *Cărăbuși* și să-ī pue în spirt, ca să steă vre-o douē țile, și apoi cu spirtul acela să se ungă pe locul care-l dóre.»

(2) Com. de S. Sa Păr. T. Bălășel :» Bólele reumatismale în poporul de pe la noi se numesc «*D'ăi rēi*.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

BĂLIGARIUL.

(*Geotrupes stercorarius* L.)

Prin baligele vitelor de casă și mai ales prin cea de cai foarte adese-orî se pôte observă în decursul verii un gândac de 15—24 mm. de lung și de colóre négră sau întunecat-albastră, care, după ce a răscolit în tóte părțile baliga în care a petrecut și a mâncat tot ce a aflat într'însa bun pentru dînsul de mâncare, își face sub aceeași baligă o bortică perpendiculară în pămînt, în care se ouă apoi femeiușca cîte un ou.

Acest gândac se numesce în Bucovina: *Băligariu* sau *Bălețariu* (1), *Gâza boulu* (2), *Trânduș* (3), *Trânt* (4), *Trânz* (5),

(1) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu: «*Băligariul* petrece mai cu sémă în baligă de vită. El e negru și are mustețe scurte;» — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — a celor din Frătăuțului-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac: «*Băligariul* se face mai cu sémă în gunoiul de cai;» — a celor din Udesci, dict. de Lazar Rotariu; — precum și în multe alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Gâza boulu* face borți sub baliga de vită.»

(3) Dat. Rom. din Valea-Putnei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Em. Antonovici, stud. gimn.; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de d-l Ifrim Isopescu, conducător al școlii pop. din loc.; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Trândușul* se află tómnă în baligă de cal.»

(4) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga: «*Trântul* se face numai în baligă de cal.»

(5) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu: «Aripile cele de-asupra ale *Trânzului* sunt ca cója, iară cele de desubt ca hârtia de țigară; cele de-asupra sunt negre, iar cele de desubt albe. De la cap până la aripă are o pată, o scoicuță de colóre verde. Lângă ochi are mustețe mai măscate decât pèrul, vin ca pèrul cel de porc. El petrece numai în baligă de cal, sub care își face bortițe, și anume numai la câmp, nici odată însă în grajd.»

Ilenuță sau *Ilenuța cea păduchiósă* (1); în Moldova: *Trânz* (2) în Țera-Românească: *Bălegar* și *Băligar* (3); în Transilvania: *Găză*, *Gândac de gunoiu*, *Góngă* și *Góngă de baligă* (4); la Români din Meglenia: *Bubulică* (5); iar la Români din Macedonia: *Bubulic* și feminin *Bubulică* (6).

Numele de *Băligariu* al acestui gândac îi vine de acolo, fiind-că el de regulă petrece numai prin baligă sa, după cum cred și spun Români din Epir, fiind-că el se naște din baligile de cal sa de catâr (7); cel de *Trânt*, plur. *Trânți*, fiind-că se află mai cu sémă pe locurile acelea unde pase și se *trântesc* (tăvălesc) caii; (8) cel de *Trânduș*, pl. *Trânduși*, pentru că umblă încet și greoiu, căci *trânduș* înseamnă în

(1) Dat. Rom. din Poeni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtună.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, diet. de Grigore Olariu: «*Trânzul* e negru, petrece pe câmpuri și pe lângă grajduri și se face numai în baligă de cal.»

(3) B. P. Hașdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 3.027: «*Bălegar* sau *Băligar*, pl. *bălegari* și *băligari*, lat. *Scarabeus fimetarius*, «gândac negru care trăește în bălegar.» (Tutova, c. Epurenii). Așa se țice și în Bucovina (S. Fl. Marian). Cuvîntul se trage din *balegă* prin sufixul masculin *ar*, lat. *arius*, fiind ast-fel o formațiune diferită de neutrul *bălegar*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri liter.*, an. XXIII, p. 335.

(5) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua serie. Vol. V, București 1900, p. 258: «*Bubulică* s., un fel de cărăbuș.»

(6) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic* în genere înseamnă *gândac, gărgăun, góngă*. La Avela (Epir) se numesc gândacii negri cari se nase, după credința poporului, din baligele de cai și de catări, și cari apoi își depun ouele tot în baligă, din cari fac un *ghemuș*, pe care îl rostogolesc până ce se rotundește cu desăvârșire și expus la soare se întărește. *Bubulică* este același lucru și se usităză în Macedonia mai mult forma feminină. În Epir se usităză forma feminină ca nume propriu; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 298: «*Bubulik*, Mistkäfer (Mänchen), pl. *Bubulits*; *Bubulikă*, Käfer, Mistkäfer»; — Idem, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305: «Ar, *Bubulik-ă*, Käfer, Mistkäfer, ist wohl eine selbständige Bildung des Ar. vom Stamme *bub*, — bzw. *bubus* (s. u. *bombuli*) aus vgl. nblg. «*всололика*, «Insekt», ngr. *βομβόλιος*, «Hummel».

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) După spusa Rom. din Storojineț, diet. de Nic. Haraga.

limba Românilor din unele părți ale Bucovinei atâta cât *hălăoiu*, greoiu, leneș (1); iar cel de *Ilenuța cea păduchiósă*, fiind-că e foarte adese-orî nezăjit de un fel de păduchi numiți lat. *Gamasus coleopratorum* (2).

Numele de *Bubulic* și *Bubulică* provine, pe lângă vorba de toate ȕilele, încă și într'o poezie poporană din *Macedonia*, intitulată «*Nunta Pureceluî cu lindina*» sau «*aminșușitsa*», după cum numesc Macedonenii lindina.

Iată și poesia respectivă, în care mai provin încă și alte numiri de insecte :

Sămbădă dimneatsă
Si sculă *furniga*,
Z duse la moară
Cu daă grătsă di melu
Tă s facă culats,
Tă s chiamă nunlu ș furtatlu,
S nsură *puriclu*
Ș lo *aminșușitsa*,
Tahtalbiclu nunlu
Ș *piduciu*l furtatlu,
Bubuliclu socru,
Z *bubulica* sócră,
Preftsă *tăunlii*,
Dzundzunaru despot,
Iăkisiră taifă.

Sămbătă diminéță
Se sculă *furnica*,
Se duse la móră
Cu două grăunțe de meiu (3)
Ca să-și facă colaci,
Își chemă nunul și fărtatul (4),
Se însură *puricul*
Și-și luă *lindina*,
Ploșnița ca nun
Și *păduchele* fărtat,
Băligariul socru,
Băligărița sócră,
Preoții *tăunii*,
Dzundzunariul episcop
Și așa se porni ospetu (5).

În fine la Româniî din *Macedonia* mai există încă și expresiunea: «*Are bubuliți în cap*», ceea ce însemnă atâta cât a avé gărgăuni, precum și: «*Li ști bubuliți*», a sci, a se pricepe în drăciî (6).

(1) Com. de d-l Irim Isopescu.

(2) Com. de Dim. Furtună.

(3) Meiu = Mălaiu măruntel.

(4) Vornicel, vătăjel.

(5) G. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 50.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi.

BOUL LUI DUMNEDEŪ.

(*Lucanus cervus* L.)

Prin grădinile împănate cu pomete mari și mai cu sémă prin pădurile de stejari se află un insect mare, negru-castaniū, ale cărui fălci sémănă cu córnela unui cerb.

Acest insect, care se ține de ordinul *gândacilor*, lat. *coleoptera*, și anume al celor cu antenele în forma unei foite și cu cinci încheieturi la picioré, și care e cel mai mare din totă Europa, se numește în Bucovina: *Boul lui Dumneđeū*, femeiușca: *Vaca lui Dumneđeū*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Capul cerbului*, *Cerbul lui Dumneđeū*, *Cerbariū*, *Buhaiū*, *Buhaiul lui Dumneđeū*, *Taur*, *Bourel*, *Caraban*, fem. *Carabană*, *Rudașcă*, *Rodașcă* și *Regóce*;

În Moldova: *Caradașcă*, *Cărădașcă*, *Radașcă*, *Rădașcă*, *Răgace*, *Boul lui Dumneđeū*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Bourel* (1);

În Țera-Românescă: *Răgace*, *Răgăce*, *Răgóce* și *Rădașcă* (2);

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române; — diet. de Nic. Const. Carp din Bogdănesci, jud. Suceva; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9.

(2) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*. Partea I. *Zoologia*. Ed. III, Bucuresci 1873, p. 134; — D. Ananescu, *Curs elementar de istoria naturală*, t. III. *Zoologia*, Bucuresci 1874, p. 216. — A. T. Laurian și I. C. Massim, *Glossariū*, Bucuresci 1871, p. 487, însă susțin că cuvintele acestea n'ar fi cunoscute în Muntenia. Iată ce dic ei: «*Ragace* și *Ragaciū* s. m. și *Rudașcă* s. f. *lucanus*, *scarabeus lucanus*; *lucariū*, *scarabeū lucan*, — specie de insecte; însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut»; — com. de d-l Mich. Vlădescu, profesor universitar în Bucuresci.

În Transilvania, și anume pe Mureș: *Boul lui Dumneđeũ*, *Cerb* și *Rudașcă* (1); la Lăpuș: *Rudeșcă* (2); la Brașov: *Dărădașcă* (3); iar în alte părți: *Cărnece*, *Cornenciũ*, *Radașcă*, *Rădașcă*, pl. *Rădasce* și *Rădăscii*, *Rudașcă* și *Răgaciũ*; (4)

În Banat: *Radașcă*, *Cornac*, *Cornac mare* și *Rugace* (5);

În Ungaria: *Boul lui Dumneđeũ*, fem. *Vaca lui Dumneđeũ* (6);

La Româniî din Meglenia: *Bubalica Domnului* și *Cuvaciũ*;

Iar la cei din Macedonia: *Boulu al Dumneđeũ* și *Favru* (7).

Larva Boului lui Dumneđeũ, care trăește în trunchiurile arborilor, cu deosebire al stejarilor, și care are fălcî puternice, cu cari róde lemnul și face găurî mari într'insul, se numește în Bucovina și Moldova: *Cariũ* și *Cariũ de stejar*, iar excrementele ei, cu cari umple găurile făcute de dînsa, se numesc *făinã de cariũ* (8). În alte părți însă se numește: *Buturugã*. (9)

(1) Com. de d-l Paul Oltean.

(2) *Şeđetőrea*, fóia poporului român. Budapesta, 1877, p. 6.

(3) Com. de d-l Mich. Vlădescu.

(4) Com. de d-l Paul Oltean; — și de d-l Th. A. Bogdan; — Veđi și G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latinã din istoria naturalã*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 330. — Al. Viciu: *Glosariũ de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*. Blaj, 1899, p. 27.

(5) Com. de d-l Ios. Olariũ: «Partea bărbătescã a *Cornacului* are la cap nise córne mari cu cari strînge de minune»; — George Cătanã: *Poveștile Banatului*, t. I, Gherla 1893, p. 54: «*Pitic țințariul* începũ a mãncã cu poftã din *țințari* și într'o clipã toți *țințarii* erau în burta lui. Atunci împératul îi dede cartea, iar el sãrutã mânia împératului și a împèrãtesei, își luã rēmas bun de la toți ómenii, și apoi își dede de trei orî peste cap și se făcũ un *țințar mare* cãt o *rugaciã* și sburã cãtrã gaura muntelui.»

(6) Com. de d-l E. Pop: «*Boul lui Dumneđeũ* e insectul cel mãi mare de pe la noi. El are douẽ córne mari, cu ramuri tari și osóse, cu cari prinde și strînge în forma cleștelor și le mișcã dupã plac.»

(7) Com. de d-l Per. Papahagi. — *Favru* = faur, fierariũ.

(8) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pãlmaș; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 9:—Idem, *Istoria naturalã medicalã*, p. 84.

(9) Teod. Rotariũ: *Inimiciũ pomilor și mijlóce în contra acelorã*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96: «*Larva buturugã*, din care se face *rudășca*, începe mãi întâiũ a róde scórța, dupã ce îmbãtrãnește róde și lemnul. Larvei acesteia îi trebuie patru ani pãnã ce se transformã în *rudășcă*, în care timp un vierme singur e în stare pomul cel mãi mare a-l găuri din rãdãcinã prin trupinã și tóte crengile pãnã în vãrf.»

Despre insectul acesta există la Români din *Transilvania*, com. Blaj, următoarea legendă:

«Pe vremea aceea, când *Dumneșu* umblă prin poiene cu straița în botă, păzindu-și ciurdele de boi și turmele de oi, se dice că odată, trudit cum eră, a adormit cu capul pe un moșinoiu, și nu s'a deșteptat până într'un târșiu. Înainte de acesta însă dete el de scire boilor celor mai mari și mai bătrâni ca să se porțe bine și să grijescă de cei micuți, ca nu cum-vă să se întimple ce-vă vrajbă între ei.

«Dar abiă adormi mai de dai Dómnne, când colea aude un răget și o larmă ca aceea, de gândiaí că se hâesc delurile și se surpă pămîntul.

«*Dumneșu* sări ca fript drept în picioare, căci îi venise în ajutor *Sfîntul Sóre* și sculându-l îi dîse:

— «Dómnne! *Rădascele* astea ale tale tótă nóptea aú boncănit, de gândiaí că or să mă alunge și pe mine de pe fața pămîntului. Uite ce minuní aú făcut, că mi-aú sfârticat tóte hainele de de-abiă am scăpat colo după cel răzor!

— «Ce *Rădasce*? — Întrébă *Dumneșu*.

— «D'apoí boii áștia ai tēi s'aú purtat așa de rău, de nu-s vrednicí, decăt să-í faci numai nisce *Rădasce*.

— «Fie! — îi dîse *Dumneșu*, — am să-í ieaú la răport, și dacă í-oiú găsi vinovați, pe toți am să-í fac așa după cum doresci!

«Și *Dumneșu*, după cum dîse, așa și făcú, căci aflându-í vinovați, í-a alungat în codri, unde suindu-se pe stejari, cu toți s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și mari, adecă din vaci s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și din boi cu córne mari, după cum îi pedepsise *Dumneșu*.

«De aceea *Rădascelor* li se dice și *Boul lui Dumneșu* și *Vaca lui Dumneșu*» (1).

Și de óre-ce *Rădascele* sunt *Boii lui Dumneșu*, de aceea nu trebuie omorîte, că-ți sécă mânile (2).

După o altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Aldorf de lângă Bistrița, *Rădascele* sunt ingerii, cari n'aú vrut să ajute lui *Sf. Ilie* ca să-și lege rafurile la căruța cea de foc,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Tonciu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

de aceea li s'a făcut gura clesce pentru tot-deauna în semn de pedepsă (1).

Și tot din cauza acésta cred că se numesce *Rădașca* de către Româniî din Meglenia: *Cuvaciû*, iar de către cei din Macedonia: *Favru*.

Cele mai răspândite și mai usitate dintre tóte numirile însă, câte i se dau acestuî insect, sunt: *Boul lui Dumneșeû*, fem. *Vaca lui Dumneșeû* și *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, pentru că numirile acestea le întâlnim pretutindenî nu numai în Bucovina, ci și în cele-lalte țeri locuite de Româniî (2).

După A. de Cihac: *Boul Domnului* se numesce un alt insect, anume *Cantharis unctuosa* (3).

Însă insectul, saû mai bine șis varietatea acésta de insect, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, nici nu provine în țerile locuite de Româniî, ci numai *Cantharis visicatoria* saû *Lytta visicatoria*, rom. *Gândăcel verde*, *Gândăcel de turbat*, *Gândăcel*, pl. *Gândăcei* și *Cățelul frasinilor*. Prin urmare Româniî nici nu aveaû pe cine să-l numescă ast-fel.

Laurian și Massim asemenea se îndoesc că numirea acésta s'ar atribui de către popor insectuluî *Cantharis unctuosa*.

Iată ce șic eî:

«*Boul Domnului* = *Boul lui Dumneșeû* = ? *Cantharis unctuosa* lui Lineu. Pe cât ne aducem noi aminte din gura poporuluî, *Boul lui Dumneșeû* este un insect cu aripiórele peștrițate cu picățele roșii și negre, căruia, dacă nu ne înșelă memoria, se dá și mai des numele de *Vaca lui Dumneșeû* (4).

Din descrierea acésta resultă că *Boul lui Dumneșeû* nu e *Cantharis unctuosa*, dar nici *Lucanus cervus* saû *Scarabeus lucanus*, ci cu totul alt insect și anume acela pre care Româniî din Bucovina îl numesc *Buburuză* și *Măriuță*, lat. *Coccinella septempunctata* L.

Și cum că într'adevăr insectul din urmă, adecă *Bubu-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan

(2) Veđi cit. de mai sus.

(3) *Dicț.*, t. I, p. 27.

(4) *Dicționarul limbei române*, Bucureșci 1871, p. 242.

ruza, e numit în Țera-Românescă *Vaca lui Dumnezeu*, ne putem încredința nu numai din spusa lui Laurian și Massim, ci și din Zoologia lui Nanian (1).

Și mie încă mi-este cunoscut că unii Români dau numirile acestea și altor insecte.

Cu toate acestea ele se potrivește mai bine numai insectului *Lucanus cervus*. Și iată de ce:

Am amintit chiar la început că fălcile acestui insect, numite în limba poporului *córne*, samănă într-o cât-vă cu córnelile unui *cerb*. De aici apoi și numirile sale la Români din Bucovina: *Boŭ*, fem. *Vacă*, *Bourel*, *Cerb*, *Cerbariŭ*, *Taur* și *Buhaiŭ*, iar la cei din Transilvania, Ungaria și Banat: *Boŭ*, *Cerb*, *Cornac* și *Cornenciŭ*.

Tot de la făptura fălcilor acestui insect îi vin și unele dintre cele-lalte numiri de origine străină, precum *Răgace* și *Ragaciŭ*, etc., dacă nu cum-vă staŭ numirile acestea în legătură cu verb. *a rage*. Cel puțin așa rezultă din cele ce ni le spune Cihac în privința acésta, și anume: *Rogaciŭ*, *Ragaciŭ*, *Rudașcă*, *Rădașcă* (pour rogașcă) *Lucanus*, cerf-volant; vsl. rogu, rogli, *cornu*, rogaŭ *cornutus*; russ. rogaŭ cerf-volant; ceh. rohač, cerf-volant; nsl. rog, rogač, cerf-volant (2).

Cât privește numirea *Rogaciŭ* eu unul n'am auzit-o până acuma de la nimeni, și cu atâta mai puțin cuv. *rogașcă*.

Deci după cât mi se pare mie, Cihac a inventat anume aceste două numiri ca să pótă deduce cu atâta mai lesne și pre cele-lalte numiri românesce de la limba slavă.

Însă el o putea face acésta cu numirile deja usitate în popor, fără ca să mai aibă trebuința de inventarea unor numiri nouă, despre cari Români nici cu spatele nu știu nimica.

Laurian și Massim din contră scriu: «*Ragace* și *Ragaciŭ* s. m. și *Rudașcă* s. f. *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, *lucan*, *scarabeu lucan*; specie de insecte, însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut» (3).

(1) Op. cit., p. 137.

(2) *Dict.*, t. II, p. 317.

(3) *Glossariŭ*, p. 487.

Iar în alt loc: «*Rudașcă*, Lucanus, Scarabeus lucanus, un insect *lucuritoriu*, ce nu lipsese pe nopți senine a *lucuri*; compară *rudă*, din care *Rudașcă* pare a fi un derivat» (1).

Radașcă e de bună sémă Lucanus, însă descrierea ce i-o dau autorii nu se potrivește de fel la *Lucanus* = *Boul lui Dumneđe*, ci ea se potrivește la un alt insect și anume la *Licuriciu*, lat. *Lampyris noctiluca* L. care într'adevăr *licuresce* sau *lucuresce* nóptea, după cum se exprimă autorii.

În fine ce se atinge de numirea *Caraban*, fem. *Carabană*, cred că stă în legătură cu cuv. *cărăbuș* lat. *carabus*.

Atâta de o cam dată în privința numirilor acestui insect.

Și acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre dînsul.

În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Brăesci, Băieșesci și Stupca, distr. Gurei-Homorului, Tereblecea, distr. Siretului, și în orașul Storojineț, îndatinéză Români a prinde câte un *Boul lui Dumneđe* și a-l pune pe *vacile știre*, anume ca să se alunge și să nu *sângere*, cređend că vaca pe care se pune, de bună-sémă se alungă și nici când nu sângere (2).

În comuna Măzănăesci, distr. Gurei-Homorului, când află vre-un *Boul lui Dumneđe* perit, îl ieaă, îl piséză mărunțel, îl pun în tărățe, și-l dau apoi dimpreună cu acestea vacilor mulgătoare de mâncare, anume ca să deă lapte (3).

În Vilaucea, comună peste Prut, în timpul de față mai tótă rutenisată, îl pun pe vițeii ceî micî, anume ca să crească mari și să fie tari, iar *Vaca lui Dumneđe* o pun pe vacile cele a fêtă, anume ca să fete mai de grabă (4).

În Crasna, districtul Storojinețului, ieaă ómenii séra înainte de *Sândiene* mai mulți *Bourei* și-î aruncă în ogórele cu hrișcă, anume ca acésta să fie roditoare (5).

În Zăhăresci, districtul Sucevei, când se sperie cine-vă, prind un *Boul lui Dumneđe*, îl pun pe un hârb cu jăratie

(1) *Glossariu*, p. 450.

(2) Com. de Luca Buliga și Al. Bozonc, stud. gimn. și dict. de Nic. Haraga.

(3) Com. de Ostafie Moldovan, stud. gimn.

(4) Com. de Victor Bodnarescu, stud. gimn.

(5) Com. de Victor Petrescu, stud. gimn.

il ard, și cu fumul ce iese dintr'însul afumă pre cel speriat, iar cenușa lui i-o dau ca s'o bea (1).

În fine în unele comune, precum bună oră în Todiresci și Soloneț, districtul Sucevei, Frătăuțul-vechiu, districtul Rădăuțului și Tereblecea, copilele și fetele îndătinază a prinde câte unul sau și mai mulți *Bourei* de aceștia, a le tăia *córnel*e, a le borti și a le înșiră apoi la mărgel, iară băeții a le legă la cheutorile cămeșilor, parte ca să nu se *dióche* și parte ca să nu-î musce câni, când se duc la vre-o casă unde se află câni răi. (2)

O sémă de neveste, ale căror bărbați sunt duși de acasă și nu știu unde se află, întrebuinteză *Bourelul* sau *Boul lui Dumneđeũ* ca un fel de trimis spre aducerea acestora.

Așă nevestele, cari nu știu singure unde sunt bărbații lor, prind un *Bourel* și adresându-se cătră dînsul, rostesc următoarele cuvinte:

Bourelul meu,
Bourelul meu!
Rógă-te lui Dumneđeũ
Să vie bărbatul meu.
De-a veni bărbatul meu
Tu ești *Boul lui Dumneđeũ,*
Și de-a fi dus la răsboiũ,
Să se 'ntórcă înapoi
    Sănătos
    Și voios.
De-a fi dus la tálhărit
Să mi-l aducă rănit

Sau așa :

Bou, bourelul meu!
Rógă-te lui Dumneđeũ
Să vie bărbatul meu.
Și de-a fi, precum vreaũ eũ,
Să vie bărbatul meu,
Tu ești *Boul lui Dumneđeũ.*

De-a fi dus la ciobănie,
    Să vie
    Mai tinerel
    Și frumușel,
Să fiũ fudulă cu el,
Să vie ca un curcan
Durăind ca-un bolovan.
    Hop, hop, hop,
Bourelule 'n galop,
Cu córnel tot strîngend,
Cu-aripele sbárnăind,
Cu bărbatul meu venind!

Și de-a fi dus în răsboiũ,
Să se 'ntórcă înapoi
    Sănătos
    Și voios.
Și de-a fi dus la hoțit
Să-l aducă prigonit,

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(2) Auđit de autor de la mai mulți inși.

De-a fi la p cur rie,
Să vie cu voinicie,
Ca el altul să nu fie,
Să vie ca un curcan
Dur ind ca-un bolovan.

Hop,  up, *bourelule*,
Hop,  up, voinicelule,
Cu c rnele sf r ind,
Cu bărbatul meu venind!

Iar după ce rostesc cuvintele acestea,  i fac v nt ca să sb re (1).

Copiii din *Transilvania*  i cei din *Banat*, rump nd c rnele de *Cornac* sau *Boul lui Dumnegeu*  i leg ndu-le la cheut rea de la grumaz, le p rt  in credin a că nu le va curge sânge din nas,  i cei surdi că vor auzi mai u or (2).

Românii din *Transilvania* mai cred  i mai dic încă:

«De vrei să ai p r mare, pune tot-deauna *córne de R da c * in apa cu care te speli pe cap» (3).

Dacă o fată va purt  *córne de R da c * in p r, va av  p r frumos (4).

Arip  de R da c  in cosi e de va ascunde, va av  p r frumos (5).

R da c  in p l rie de vei purt , nu vei av  durere de cap (6).

Picioare de R da c  in buzunar de vei purt , vei drum ri bine  i s n tos (7).

Cap de R da c  de vei usc   i măcinat îl vei da la c ne, ho ii la casă nu  i se vor apropi  (8).

C nd vrei cu cine-v  să te ba i, ține- i trei  ile m nile in apă f rt  cu *córne de R da c *, că te vei face tare (9).

R da c  in nóptea de *Sf. Gheorghe* in fer str  de vei află, e semn că ai picat in drag *strigoilor* (10).

(1) Dat. Rom. din C mpulung, com. de George Ciup rc , stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din  era-Ha egului, com. de d-l Aron Densu ianu; — a celor din Maidan, in Banat, com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Dat.  i cred. Rom. din Ragla.

(4) Dat.  i cred. Rom. din Bucerdea.

(5) Dat.  i cred. Rom. din Boziaș l ng  Dics -Szt.-Martin.

(6) Dat.  i cred. Rom. din Rodna-nou .

(7) Dat.  i cred. Rom. din Abrud.

(8) Dat.  i cred. Rom. din Fărăgău.

(9) Idem.

(10) Dat.  i cred. Rom. din Arcalia.

Rădasce în grajd de veî află, îţi va murî o vită (1).

Românii din *Moldova*, când o vacă nu se gonesce, pun pe spinarea ei, ca şi cei din *Bucovina*, o *Rădaşcă*, ca să o înţepe cu córnela, şi cum o înţepă se crede că se va gonî. Femeile pórta *córne de Rădaşcă* în coşile de la cap, ca să nu li se deóche pèrul (2).

Iar dacă pre cine-vă îl dóre *ţârloiul*, adecă fluierul picio-rului, se unge cu *cariũ de stejar*, adecă cu larvă de *Boul lui Dumneđeũ*, pe locul unde-l dóre, şi fiind-că acesta e unuros, se dice că-î trece.

O sémă de Români, tot din *Moldova*, rup capul *Carabanului* şi-l sug, dicënd că sucule dintr'insul e dulce (3).

Românii din *Macedonia* întrebuintéză *córnela* de *Boul al Dumneđeũ* în contra deochiului. În acest scop se légă de amuleta, în care se pune usturoiũ şi sare (4).

În fine trebuie să maî amintesc încă şi aceea că numirea de *Boul lui Dumneđeũ* în vorba de tóte dílele se aplică a-dese-orî unui om fórte stupid saũ fórte sanguinic şi mare bătăuş. Aşa auđim nu odată dicëndu-se: «Dă-î pace, că acesta-i *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă stupidul stupiđilor (5), saũ: «lasá-l în pace, că acesta-î *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă: réutácios şi bătăuş, care, ca şi *Boul lui Dumneđeũ*, cum puî mâna pe dínsul, îndată te bate.

Iar o cimilitură din Lăpuş în *Transilvania*, şi anume despre femeiuşca *Boului lui Dumneđeũ*, sună aşa :

Care vacă sbóră în aer ?

— *Rudeşca* (6).

(1) Cred. Rom. din Mociũ. — Tóte datinele şi credinţele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(3) Dat. Rom. din Paşcani, dict. de Iordache Bran.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Laurian şi Massim, *Dict. limbii române*, p. 242.

(6) *Şeđetőrea*, Budapesta, loc. cit.

F A U R U L.

(*Elater segetum* L.)

Atât pe semănături cât și pe fânațe se află un gândăcel lungăreț și subțire, de colóre castanie și acoperit cu păr sur care, prindându-l și punându-l cu spinarea în jos pe pământ, sare cu un fel de frémêt drept în sus.

Acest gândăcel, ale căruî mustețe și picióre sunt cărămiđii, iar scutul gâtului în forma unei potcove de cal, se numesce în Bucovina : *Faur*, iar în Transilvania : *Purecul dracului* (1).

Gândăcelul acesta, deși e mic, e fôrte stricăcios, și măi ales în stare de larvă, fiind-că róde rădăcinile cele tinere ale pânei albe și ale erbiî ast-fel, că de multe orî nu se alege măi nimica din pânea în care s'a încuibat.

---

(1) Dat. Rom. din Brașfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan : «Purecul dracului» e o insectă lungărétă, de colóre negrie, care dacă o pui pe spate, sare drept în sus.»

LICURICIUL.

(*Lampyris noctiluca* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî în decursul verii nóptea, și mai ales după apusul sórelui până către mieđul noptii, printr'o pădure saú pe sub pólele acesteia, pe unde se află multe tufisuri, acela trebuie numaí decát să fi observat un fel de puncte lucitóre ca nisce steluțe, carí zac nemișcate în érbă saú carí plutesc încet prin aer.

Aceste puncte lucitóre nu sunt nimic alta fără numaí licurirea ce-o produce un gândăcel numit în cele mai multe părți locuite de Români: *Licuriciu* (1), iar în Bucovina, pe lângă *Licuriciu*, încă și *Făclieș* (2), *Fânăraș* (3), *Focul lui Dumnezeu* (4), *Gândăcel scânteios* (5), *Lumină de pădure* (6), *Scânteuță* (7) și *Steluță* (8); la Româniî din Meglenia: *Lí-*

---

(1) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100;—Laurian și Massim, *Dicționarul limbii române*, t. II, p. 164;—Nanian, *Zoologia*, p. 135;—Ananescu, *Zoologia*, p. 214.

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul: «Gândăcelul acesta se numește ast-fel de aceea, fiind-că lucește ca o făclie.»

(3) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, precum și în alte sate de la munte, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(4) Usitat la Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(5) Usitat la Rom. din Brăesci, com. de Ioan Pohoată, stud. gimn.: «Gândăcelul acesta se numește de aceea așa, pentru că strălucește nóptea ca o scânteie.»

(6) Usitat în Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(7) Usitat la Rom. din Știulbicanî, com. de Nic. Cotlarcu, stud. gimn.

(8) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuț, țerancă.

curiciu și *Sftulică*, iar la cei din Macedonia : *Licuriciu* și *Liuliac* (1).

Licuriciul e un insect mic și ócheș din familia Lampiridelor ; are corp întins, cam de 10 mm. de lung, și móle ; antene în formă de fir ; iar în partea de dedesubt a abdomenului organe de iluminat (fosforescență). El petrece de regulă prin érbă, sbórá rar, și se află în tóte țerile locuite de Români (2).

Femeiușca *Licuriciului* se deosebesce fórte mult de bărbătușul său, și anume prin aceea că întâiu : e mai lungă decât dînsul, adecă de 15-16 mm., al doilea : că are mai multă lumină fosforică, și al treilea : că n'are de fel aripí, ci sémână mai mult unei larve. De-aici vine apoi și datina Românilor din unele părți ale *Bucovineii* de a o numi, spre deosebire de bărbătușul său, *Viermișor* (3), *Viermuț* (4), *Vierme luci-tor* (5) și *Germe de putregaiu* (6).

Despre acest insect mic există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Pogăcéua, următórea legendă :

«Dice că scoborîndu-se odată bunul Dumneđeú din cer jos pe pămînt, a luat cu sine și vr'o câți-vă *îngerí* ca să le arate și lor lumea în care trăesc ómenii pămîntení.

«Îngerii, umblând în colo și 'n cóce prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea ómenilor pămîntení, și mai cu sémă unuia așa în cât la despărtenie începù a plânge cu hohot, de-í curgeau lacrimile vale.

«După ce se depărtară de pămînt, înălțându-se în sus către cer, Dumneđeú a întreat ce au vėđut ei mai frumos și ce le-a plăcut mai mult pe pămînt ?

«*Îngerii* rėspunseră că bisericii frumóse, orí călugări îmbrăcați în haine potrivite, orí codru cu frunza verde, orí

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100.

(3) Usitat la Români din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu, stud. gimn și la cei din Valea-Putnei, com. de Em. Antonovici, student gimnasial.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, agricultor.

(5) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burduhos ; — cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9.

(6) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

florile mirositoare, numai unul nu-î răspunde nimic, fără sta trist și îngândurat.

«Mai în urmă îl întrebă Dumneșeu și pe acesta că pentru ce e atât de trist și de ce nu răspunde nimic ?

— «Mi-e frică că mă veți certă rău ! — îi răspunde îngerul.

— «Nu-ți fie tēmă de nimic ! — îi duse Dumneșeu, — căci de una și aceea-și sörte vă veți bucură !

«Îngerul, cădënd în genunchi dinaintea lui Dumneșeu, cu ochii scäldați în lacrimi îi duse :

— «Dömne ! İs trist și amărit de aceea, că ochii unei pămîntene mi-aũ picat așa de dragi, cât nu-î modru ca să-ı mai uit vre-odată, fiind așa de frumoși cum nu mai vädusem nici odată !

— «Și ai cui erau ? — întrebă Dumneșeu.

— «Ai unei păstorite, ce pășceă oi albe pe un câmp verde !

— «Și ai grăit ce-vă cu ea ? — întrebă iarăși Dumneșeu !

— «Da ! căci imi căduse dragă, și i-am spus că mi-ași da viața mea îngerescă pentru ochii ei cei albaștri ca cerul înseninat !

«Aușind Dumneșeu cele spuse, începü a se face îngândurat, și din om cu fața senină și fruntea curată se prefăcü într'un moșneg cu fruntea tötă crețe. Și apoi, cum mergeau așa, înălțându-se cu toți încetinel către scaunul cel dumneșesc, ajungënd la marginea cerului, Dumneșeu îi oprı în loc și le duse :

— «Sciü că dacă veți merge cu toți în cer și vă veți întâlni cu cei-lalți îngeri, acolo veți povesti despre lucrurile cele pămîntene, și fiind-că lucrurile acestea nu-ı ertat ca să le scie și cei din cer, acum vă opresc pe toți aici !

«Și cum rosti cuvintele acestea, Dumneșeu i-a prefăcut pe toți în *stele luminöse*, lucind de fericire că ele în tötă vremea pot vedea lumea pămîntenă.

«Îngerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind și el în stea, nu luchia de bucurie, ci mereü scăpëră, aruncând scâtei de foc asupra celor-lalte stele.

«Dumneșeu, vädënd că din asta aũ să se întimple neînțelegeri între stele, a luat pe stéua cea plângëtöre și, deslipind-o de pe cer, i-a dat drumul spre pămînt, aruncând-o așa de tare că tot în picuri de scâtei a picat pe pămînt,

umplënd intreg câmpul, unde fata cea cu ochi albaștri eră cu oile.

«Scânteile acelea însă nu s'au stins, ci s'au făcut *Licurici*, pentru ca să nu-î piéră urma îngerului celui îndrăgostit în fata cea pămînténă.

«De-atunci a trecut multă vreme, dar și acuma se povestesc că *Licurici* nu sunt alt ce-vă decât scânteii din stéua cea aruncată de pe cer» (1).

O altă legendă despre *Licuriciu*, tot din *Transilvania*, com. Mădăraș, sună precum urméză :

«Pe vremea slobođeniei, adecă pe când s'au fost despărțit *îngerii lui Dumneđeū* de *îngerii Satanei*, se spune și se povestesc că *îngerii cei răi*, adecă ai *Dracului*, s'au dus de-a stânga, adecă în spre porțile Iadului, iar *îngerii cei bunți*, adecă ai lui Dumneđeū, s'au ales de-a drépta în spre ușa cerului.

«În învâlmășéla cea mare, alegându-se careși pe partea sa, unul dintre *îngerii cei răi*, mai drăcos și mai prefăcut, și-a învârtit códa colac și s'a vârit între cei de-a drépta, vrënd, veđi bine, ca să ajungă și el în cer, nici prin minte trecëndu-î că Dumneđeū îi scie gândul, iar că *Sân-Petru* la ușa Raiului o să-l deà de gol.

«Și așa, după ce cu toții se despărțiră, se luară care în cotro în spre locul ce i-l alese Dumneđeū, după faptele făcute.

«*Îngerii Satanei* se duceau la stânga, ascundëndu-se în adâncul pămîntului, unde îi așteptău slujbașii mai marelui dracilor ; iar *îngerii cei bunți* și dreptți se înălțău cu pompă și între cântece îngerescî în sus spre cer, unde locuesce Dumneđeū cu sfinții lui slujbași.

«*Îngerii Satanei* mergeau plângënd, vâetându-se și rum-pëndu-și hainele și smulgëndu-și përul de supërare și necaz, iar ai lui Dumneđeū mergeau voioși, ținëndu-se de mână unul cu altul și cântând cântece sfinte și dumneđeescî.

«Și așa, în voie bună și veselie, ajunseră la ușa raiului unde *Sân-Petru*, stând cu cheile raiului la îndemână, după

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ce se uită la *rëveș*, da fie-căruia drumul în raiu, după ce-i găsiă însemnătura.

«La urmă sosese și *ingerul cel rău*, ce cu *hamnișă* voia să se vâre în cer, și uitându-se *Sân-Petru* la el, nu i se prea *împărezi*, că i se înroșise nasul și i se îngălbenise fața, și de aceea se apucă a-i caută semnătura pe *rëveș*. Dar când colo, ce să vadă? îl găsesce între cei din partea Satanei.

«*Sân-Petru*, vădându-i *hamnișagul*, nu dice nimic, fără il iea de mână și-l aruncă jos, însă așa de tare, de tot sfărmi și bucățelele s'a făcut.

«Ajungând *ingerul cel rău* jos în sfărmi și bucățele, nici mai marele dracilor n'a vrut să-l mai primescă, fără l-a lăsat de minune la lume.

«Din sfărâmurile și bucățelele acelea apoi s'a făcut o mulțime de viermuleți, cari și acum îi vedem luminând séra pe marginea drumurilor și la cari noi le dicem *Licurici*» (1).

A treia legendă despre *Licuriciu*, așisderea din *Transilvania*, com. Fărăgău, sună așa:

«Odată, când *Satana* aveă copii și umblă pe pământ, ca și noi ómeni de acum, se începù o sfadă mare între *Satana* și copiii lui pentru o părțică de pământ, căci, veđi, dóră și ei se îmulțiseră așa de tare, de nu le mai ajungeă pământul.

«Feciorul cel mai mare, vădând îndărătnicia tătâne-seu, care nu vrea ca din a lui să deă nimic până după mórte, se luă cu dînsul la harț, că dór nu le cădeă bine ca tată-so să *aivă* prea mult, iar ei să fie peritorî de fóme pe ulițe.

«Nici una, nici alta, făr' la urma urmelor ajunseră la trântă, punënd legătură, că cine va învinge, aceluia să-i fie tótă moșia.

«Și așa, după multă sfadă, se puseră pe harț și isbindu-se și trântindu-se care-și de putere, nici unuia nu-i isbuti a-l omorî pre celă-lalt.

«Feciorul, vădënd puterea tătâne-seu, se mânie și mai tare și, *sulvucându-și* (2) mânecele, se apropie de el și-l strînse

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) În Bucovina se dice *a sufulcă* și *a suflecă*; *sulvucându-și* și *suflecându-și*.

cu atâta putere, de se lăși în mâinile lui, apoi învârtindu-l odată rotă îl svârli peste cap de dunga unui bolovan, de tot sfârmă s'a făcut.

«Sfârmile acelea apoi s'aũ schimbat în nisce viermuleți mici și sclipicioși, ce și ađi îi vedem nóptea pe câmp sclipind ca și nisce capete de *moșini* (1).

«Și la acești viermuleți noi le ȓicem *Licurici*» (2).

A patra și ultima legendă despre *Licurici*ũ, și anume din *Tȓra-Românească*, sună precum urmȓzã:

«Povestea bătrânească spune, märe-leȓ, că în vremea veche lumea erã mai bună și pãmîntul mai curat ca acum. D'aia și Dumneȓeu și sfinții umblau pe pãmînt. Și sfinții își aveau și ei cuprinsul lor, cum bună-órá avem și noi ađi: casã, masã, vitișóre, copilași, și de tóte cãte trebue la casa omului.

«Între sfinți însã, ăl mai însemnat erã *Sfeti-Petrea*. El umblã mai mult cu bunul Dumneȓeu p'un drum. Dar își aveã și el, ca tot Românul, rostul lui, casa și tóte treburile în bună rânduélã, ca un sfint al lui Dumneȓeu, ce erã. Povestea bătrânească spune că, între alte avuturi ale sale, aveã și o herghelie însemnatã de cai frumoși, tot unu și unu: negri în pȓr ca péna corbului și iuți ca focul, de mâncaũ nori, nu alta. Mȓ rog d-vóstre, cai de sfint și dã-le pace!

«Și în vremurile alea, cum din păcate și acum, pe lângã sfinți — ómenii lui Dumneȓeu — erau și destui hoți de codru, cãci și *Dracu* și-a avut și-și va avé tot deauna partea sa în lume.

«Dar mai înainte vreme hoții erau tot mai puțin și mai cu fricã și rușine și ședeau prin codri neumblați decãt de duhuri rele; pe când în ȓiua de ađi, din păcate, hoții s'aũ îmulțit atãt de tare, în cât mai nu e colț unde sã nu dai de ei: în sate, în orașe și pe tot locul, te furã ȓiua nãmiaȓ mare, ba te fac de le dai cu mâna ta și tu rȓmãii cu o mână la inimã și cu alta scãrpinându-te în cap!

«Un hoțoman de frunte, pe vremurile alea, erã și *Cucu*.

(1) *Moșini* = cãtrãnișe, aprinjióre, chibrituri.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«De unde și până unde că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* și își puse în gând să-i șterpelască.

«Vreme multă nu mai trecu la mijloc, de vreme ce *Sfeti-Petre* eră mai mult călător p'în lume cu *Dumneșeu*, și așa într'o noapte făcu cum făcu și-i fură caii, și cu ei la pădure băete!

«A doua zi pică și *Sfeti Petre* din călătoriile sale. Și cum veni, întrebă de cai. Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că învărtita, nu sunt caii și pace! Ei! de luat ia luat, dar cine i-a luat și unde i-a dus?

«*Sf. Petre*, ca un sfânt al lui *Dumneșeu* ce eră, numai de cât ghici hoțul: *Cucu* i-a luat! și după el copii!

«*Sf. Petre* ceru de la *Dumneșeu* să-i dea câți-vă câni voi-nici, cu cari să plece p'în păduri după cai.

«*Dumneșeu* îi dete *lupi*, și de atunci *lupi* a rămas să fie câni lui *Sf. Petre*.

«Și plecă *Sf. Petre* cu câni după el, și răscoli toate pădurile și toate hudușele, de diminșta până s'era și de urma cailor nu mai dete și nici de a hoșului. Îl apucă noștea în pădure și eră o noște d'ale de să-ți dai cu degetele în ochi de întunec, beznă nu alt ce-vă, mai întunec ca în Iad. Nu mai vedea *Sf. Petre* în cotro să mai apuce. Atunci se rugă el la *Dumneșeu* să facă vre-o minune, ca să-i lumineze calea.

«*Dumneșeu* sfintu ascultă rugăciunea lui *Sf. Petre* și cât te-ai șterge la ochi se umplu totă pădurea de *Licuri*.

«*Sf. Petre* se înveseli și pe lumina *Licurilor* mai căută caii totă noștea prin păduri, iar la ziua se întorse acasă tot fără cai.

«Atunci *Sf. Petre* blestemă pe *Cuc* ca să se prefacă în pasere neșă, să fie cobe reș și singur să-și spue numele unde s'o află.

«De atunci hoșul *Cucu* a rămas pasere neșă și blestemată, și când ț-a cântă în spate, pe casă sau în curte, mörte însemșză, și el alt ce-vă nu mai șice, decăt își strigă totă ziua numele prin păduri: *Cucu! cucu!*

«Și *Cucu* are mare frică de *Licuri*. De aceea cum se ivesc *Licuri* prin păduri, el încetșză de a mai cântă, cre-

qëndrë që *Sf. Petre* il cautë iar s'ë prinqë, për të që i furat caët.

«*Licuriciët* shtë blagosloviët de *Sf. Petre* ca s'ë luminezë caea rätëciët për pädurët: eët shtë *fäcëliie pädurilor*. Eët se iveshë tot apröpe de *Sf. Petre*, adecë de qëua lü *Sf. Petre* cam për postul lü *Sân-Petru*. Atuncë që *Cucu* tace, cum vine që vörba cätëcëluët:

Venë *Postu lü Sân-Petru*,
Päräsë Cucu bugetu
 Që turturëua vältëua
 Që mändruqa poticëua» (1).

Pë lätgë legënde lëshërate pätnä aici, Romänët, që cu deosebire cët din *Transilvania*, mä cred që mä që ca:

Licuriciul e feciorul *Draculuët* (2).

Licuriciul e puiul *Sataneët*, care a îndemnat pë *Iuda* ca s'ë vëndë pë *Christos* (3).

Licuriciul e ochiul *draculuët*, de aceea nu-l lua în mänä cë te duce (4).

Licuriciul e ochiul qërpelü din raiü (5).

Licuriciul e scätëia ce a särit din ochiët *draculuët*, cänd s'a bätut cu arhanghel *Michail* (6).

Licuriciul e scätëia din stëua, care s'a qënit mä luminosä ca luna (7).

Licuriciul e scätëia eshitä din plësna säritä din sbiciul lü *Sân-Petru* (8).

De aici vine apoi cë:

Cine are *Licuricët* pë lätgë casä, e semn cë acela e prieten *draculuët* (9).

Cine gäseshë *Licuricët* müqë, e semn cë il iubeshë *dracul* (10).

(1) Com. de S. Sa pär. T. Bäläsel.

(2) Cred. Rom. din Şamşud.

(3) Cred. Rom. din Ş.-Magheruş.

(4) Cred. Rom. din Gurghiü që Ş.-Cristur.

(5) Cred. Rom. din Ş.-Cristur.

(6) Cred. Rom. din Rune.

(7) Cred. Rom. din Chiraleş.

(8) Cred. Rom. din Arcalia.

(9) Cred. Rom. din Färägäu.

(10) Cred. Rom. din Teiuş.

Cine va află nóptea *Licurici* pe perină, e semn că s'a împrietenit cu diavolul (1).

Cine va află nóptea *Licurici* pe hainele pe cari s'a culcat, e semn că s'a culcat lângă *Satana* (2).

Cine pörtă *Licurici* cu el, pörtă ochii *Satanei* (3).

Cui îi plac *Licurici*, aceluia îi place *dracul* (4).

Cine voesce să se împrietenescă cu *Satana*, acela să strîngă *Licurici* de pe drum (5).

Din contră însă:

Cine vrea ca să nu aibă val (trébă) cu *dracul*, acela să nu calce *Licurici* de pe drum (6).

Și dacă:

Va strînge 99 de *Licurici* și rupându-le capul, îi va pune la un loc, atunci e bine (7).

Licuriciul, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată mai cu sémă a vreme bună, nici când însă a slótă (8).

După spusa Românilor din alte părți ale *Bucovinei* însă, când se vede *Licuriciul* sburând, iară femeiușca sa strălucind prin tufișuri, atunci e un semn că a doua ți saū chiar în nóptea aceea are să plóie. Plóia n'are să fie vehementă, ci liniștită. Iară dacă a plouat mai multe ȓile după olaltă și *Licuriciul*, care în restimpul acesta nu se putea nicăeri observă, se arată de odată sburând prin aer saū strălucind prin tufișuri, atunci e semn că în scurt timp după acésta are să înceteze plóia cu totul și că are să urmeze timp bun, frumos și călduros (9).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că:

- (1) Cred. Rom. din Serețel.
- (2) Cred. Rom. din Herina.
- (3) Cred. Rom. din Galați lângă Bistrița.
- (4) Cred. Rom. din Bistrița.
- (5) Cred. Rom. din Buduș.
- (6) Cred. Rom. din Fărăgău.
- (7) Cred. Rom. din Cătina.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A Bogdan.
- (8) Cred. Rom. din Carapciū, dict. de Vas. Cârciū.
- (9) Com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.

Licuriciu vînet a vedé, e semn că se va schimbà vremea (1).

Licuriciu vara de timpuriu a vedé, e semn de an călduros, iar:

Licuriciu tómnă târziu a vedé, e semn de tómnă lungă (2).

Tot la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, pe lângă acestea, mai există încă și următoarele credințe despre *Licuriciu*, și anume:

Licuriciu fără soție de veî vedé, e semn că are să ți se întîmple ce-và neplăcere (3).

Licuriciu cu soție de veî vedé, e semn bun, veî avé bucurie (4).

Orbul, care va află 9 *licurici*, își va căpătà vederea (5).

Licuriciu uscați și ținuți la grindă e bine (6).

Cine are durere de ochi și va purtă *Licurici* la sine, acela se va însănătoșă (7).

Și în fine :

Copilul, în a căruî scaldă se va pune trup de *Licuriciu*, acela se va face luminat la minte (8).

Cel ce va prinde 7 *Licurici* și-î va scaldă în lapte dulce, acela va scăpă de *friguri* (9).

Cel ce voescé să-și scape găinile de uliū saū de *gaiță*, să așeze 4 piei de *Licurici* în patru cornuri ale grădinii, că venind uliul se va speria de ele și va fugi (10).

Cine va prinde mai mulți *Licurici* și-î va pune pe vitele carî nu se goneșé, vitele aceluia îndată se vor gonî (11).

(1) Cred. Rom. din Șamșudul-de-câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. Pogăcéua.

(4) Cred. Rom. din Pogăcéua și Măldăraș-de-câmpie.

(5) Cred. Rom. din Rîciu-de-câmpie.

(6) Cred. Rom. din Craifalău.

(7) Cred. Rom. din Bozed.

(8) Cred. Rom. din Milășel.

(9) Cred. Rom. din Band.

(10) Cred. Rom. din Șieū-Odorheiū. — Tóte credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(11) Dat. și cred. Rom. *Țera-Românescă*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — și a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariū : «Româncele dia unele părți ale *Banatulū* îndatinéză de a prinde câte un *Licuriciu* și a-l aruncă pe vitele de prăsilă, în credință că acestea se alungă mai de grabă și devin producétóre.»

O sémă de Românce din *Bucovina*, crezând că *Licuriicul* este *focul lui Dumnezeu*, și având copii mititei bolnavi de *plânsorî*, adecă cari nu pot dormi și din cauza acésta plâng necontentit ziua și nóptea, se îndréptă după ce apune sórele cu fața într'acolo, unde sciú că se află mulți *Licuriicî*, și cum zăresc pe vre-unul licurind, încep a rostî următoarele cuvinte :

Dragul meú,
Puiuțul meú !
Iea focul lui Dumnezeu,
Deci du-te
Iute
Pân'la el
Și'ncetinel
Apropie-te de el

Și-ți încăldește
Mânuțele
Și picioruțele,
Și las'acolo
Plânsorile
Și strinsorile
Și vin'apoî
La mămuca înapoi! (1)

Sau așa:

Dragul mamiî puișor,
Iată colo un foeșor!
Deci grăbesce
Și pornesce
De-ți încăldește
Picioruțele
Și mânuțele
Și-ți las'acolo
Plânsorile,
Strinsorile,

Durerile
Și tóte chinurile
Și neodihna.
Și-ți iea de-acolo
Odihna
Și crescerea
Și întórcé-acasă
Sănătos
Și voios! (2)

Rostind cuvintele acestea, se crede că copilul bolnav de plânsorî se însănătoșeză, nu plânge mai mult și dórme liniștit.

Româncele din unele părți ale *Moldovei* au datină de a prinde *Licuriicî* și a-î ferbe cu apă și cu apa acésta a se spélă apoî pentru *sperietură* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că *Licuriicul* sau *Gândacul strălucitor*, după cum se mai numesce acest insect în

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(2) S. Fl Marian, *Nascerea la Români*, p. 361.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

unele părți ale României, este foarte mult admirat de ómeni. Feciorii mai ales strîng adese-orî mai mulți inși de acești gândaci și puindu-i prin pãlării, acestea aũ în interiorul nopții un aspect ca și când ar fi fermecate. Iar fetele, culegîndu-i, îi pun prin pahare și dimpreună cu acestea prin ferești (1).

(1) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

MUSCARIUL.

(*Telephorus fuscus* L.)

În apele din munții *Bucovinei* se află mai multe specii de pesci și anume:

Lipanul, pl. *Lipeni*;

Păstrăvul, pl. *Păstrăvi*;

Lostica, pl. *Lostici*, sau *Lostoca*, pl. *Lostoci* și *Lostucă*, pl. *Lostuci*;

Boieșteanul, pl. *Boieșteni* sau *Bòiștiul*, pl. *Bòiști* și *Bòiște*, pl. *Bòiști*; un fel de pește mic de mărimea *Grindeei*;

Grindeiul, pl. *Grindei* sau *Grindéua*, *Grindeà* și *Grindélă*, pl. *Grindele* și *Grindeia* pl. *Grindeie*;

Mrénă, pl. *Mrene*, dim. *Mrenișórá*, pl. *Mrenișóre* și *Mrenuță*, pl. *Mrenuțe* (1);

Sglăvocul, pl. *Sglăvoci* sau *Sglăvóca*, pl. *Sglăvóce*, numit altmintrelea și mai ales de către Români de la țeră, unde asemenea se află, *Midhaiu*, pl. *Midhai*, *Mnidhaiu*, pl. *Mnidhai*, *Midhariu*, pl. *Midhari*, *Mnidhariu*, pl. *Mnidhari* și *Măntuș*, pl. *Măntuși* (2);

(1) Se țice că dacă un om, care are *gălbenare*, va pune o *Mrénă* într'un lighian de aramă cu apă și se va uita drept în ochii ei, *Mréna* respectivă îndată pierе și după aceea devine atât de veninósă, că numai decât trebuie să se îngrópe în pământ, ca să nu se atingă cine-vă cu mâna de dînsa, căci atingându-se, îndată se învenineză. Omul însă, care s'a uitat în ochii ei, nu mult după aceea se vindecă de *gălbenare*.

(2) Între măruntaiele *Mnidhariului* se află un fel de untură care, după cum spun o sémă de Români, e bună de léc pentru *alunéle*, sing. *alună*, germ. *Sommersprossen*, și *plămâișe*, sing. *plămâișă*, germ. *Leber-*

Clénul pl. *Cleni*, dim. *Clenuț*, pl. *Clenuți*, un pesce cu solzi albi, strălucitori, care trăesce mai cu sémă unde e apa mai adâncă ;

Ochianul, pl. *Ochieni* sau *Ochiana*, pl. *Ochiene*, care sémână cu *Mréna*, dar e ce-vă mai mare decât acésta ;

Svârluga, pl. *Svârlugi* ;

Porcuțul, pl. *Porcuți* sau *Porcușorul*, pl. *Porcușori*, care trăesce mai mult în apă mâlósă ;

Beldița, pl. *Beldițe* ;

Scobaia, pl. *Scobăi*, care însă numai rar când trece de la apele de țéră la cele de munte ;

Poduțul, pl. *Poduți*, care e ca un *Lipan* de mic ;

Fusariul, pl. *Fusari*, numit altmintrelea și *Pișcariu*, pl. *Pișcari* și *Chișcariu*, pl. *Chișcari*, căruia, când are să se mănânce, i se taie capul ;

Plotica, pl. *Plotici*, un fel de pescișor mic cu ochii roșii ;

Costrășul, pl. *Costrăși* ; și în fine :

Carașul, pl. *Carași*, dim. *Cărășel*, pl. *Cărășei* (1).

Unii dintre pescii aceștia, și cu deosebire *păstrăvi*, se prind nóptea cu mâna sau cu *oâstea* (2) la lumina *fachiei* sau a *fachiului* (3), iar alții ȋuia, parte cu mâna și parte cu diferite instrumente, precum : cu *lésa* (4), cu

fleckchen. Cine are *alunèle* sau *plămâișe*, acela să ieà untura acésta și s'o anine în fața sórelui de un cuiu, iară de desubtul ei să pue un tâlgeraș și apoi cu ceea ce se topesce ca untul-de-lemn să ungă *alunelele* sau *plămâișele* și apoi se vindecă de dînsele.

(1) O parte dintre aceste numiri de pesci am auȋit-o eũ singur de la mai mulți Români din districtul Câmpulungului și al Dornei, iar o parte mi-aũ comunicat-o George Vedean și George Croitoriũ, stud. gimn.

(2) Sub cuv. *oâste*, pl. *oâști* sau *ostră*, pl. *ostre* și *ostrie*, pl. *ostrii* se înȋtelege un fel de instrument de fer în forma unei dârȋi, cu care se străpung *păstrăvi*, când es nóptea la lumină.

(3) *Fachia* sau *fachiul* e un fel de făclie, care se face sau din nisce despicăturii lungi, subțirele și rășinóse de dranița, sau din scórtă de mestécân în forma unui bucium, care se unge apoi cu rēșină și care aprinȋendu-se arde și luminéză așa de tare, că nici vintul cel mai mare n'o stinge. *Păstrăvi*, trăgând la lumina *fachiei*, pescarii îi străpung în spate cu *oâstea* și-i scot apoi afară.

(4) *Lésa* este un instrument făcut din nuele de răchită, și anume la un capét lată, iar la celălalt înȋoită în forma unui gurguiũ. Acésta se

vârșă (1), cu *sacul de pesce* sau *crîsnicul* (2), cu *răstóca* (3), și cu *unghița*.

Pescariî, cari prind pesciî cu *sacul de pesce* sau cu *crîsnicul*, aû datină de a-î scormoni și a-î alungă de pe sub pietre și de pe sub rădăcini spre crîsnic cu un fel de botă lungă provădută la capătul de jos cu o măciucă, care se numesce *știulbic*, de unde apoi și verb. *a știulbică*, adecă a da cu *știulbicul* (4).

Pescariî însă cari prind pesciî cu *unghița*, voind a-î ademeni, pun într'acésta, între multe altele, fórte adese-orî încă și un fel de insect, care se numesce în Bucovina: *Muscariû*, *Ciobotăraș*, *Doftor* și *Doftoraș*, iar în Banat: *Gândac de salcă* (5), lat. Telephorus fuscus L. sau Cantharis fusca L.

Muscariul e un insect lungăreț și móle, are mustețe în forma unui fir de păr și de colóre négră; aripile de-asupra sau elitrele sunt negre și acoperite cu păr scurt de colóre

pune unde curge apa repede și nu e tocmai adâncă, ridicându-se partea cea gurguiată o lécă mai în sus decât cea-laltă, și lăsându-se acolo apoi mai lung timp. Pesciî dau de sine într'însa.

(1) *Vârșă* este făcută asemenea din nuele de răchită, și anume la un capăt în forma unui calamăr cu grumazul întors înăuntru, iar la celălalt capăt ascuțită și legată cu ață. La *gârliciul* ei se pune mămăligă sau alt ce-vă ce le place pescilor și apoi se aruncă acolo unde e apa mai adâncă, bună-óră într'o *bulbónă* sau *sciólnă*. Pesciî venind și intrând înăuntru ca să mănânce ce se află acolo, nu pot eși mai mult afară.

(2) *Sacul de pesce* sau *crîsnicul* e un fel de împletitură de tort fórte rară în formă pătrată și prinsă cu cornurile de capetele a două nuele încruciate și semicercuale cari, la rândul lor, de multe orî sunt prinse la încruciașatură de vârful unei prăjini.

(3) Sub cuv. *răstóca* se înțelege *răstocirea*, adecă strămutarea cursului unei ape de pe o gârlă pe alta, și punerea unei *vârșe* cu gura la vale pe gârla *răstocită*, care prinde a secă, anume ca pesciî, întorcându-se de la vale la dél, să intre în *vârșă*.

(4) De la cuv. *știulbic* cred că vine și numele satului *Știulbicani* din districtul Câmpulungului în Bucovina. Tot în legătură cu cuv. *știulbic* cred că stă și subst. *știulbină* = *bulbónă* mică, usitat la Româniî din *Biharia*. Veți despre acésta: M. Pompiliû, *Graiul românesc din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.018.

(5) Com. de d-l Ios. Olariû: «*Gândacul de salcă* are mare asemănare cu *Gândacul de frapsin*, atâta numai că e ce-vă mai mic și de colóre cafenie.»

surie. Scutul gâtului e roșu și cu o pată neagră la mijloc, iar piciorile negre.

Muscariul e un insect răpitor, care se nutrește cu felurite musculițe, de unde se vede că-î vine și numirea, însă mai cu sémă cu *Păduchă de frunze*. El petrece fôrte adese-orî pe arborî și pe tufișurî, iar larva sa, care se arată une-orî chiar și érna, când e moloșag, și din care causă se numește apoi de către unii *Vierme de omēt*, stă ascunsă pe sub pietre și pe sub rădăcinile arborilor, unde se nutrește cu felurite vietăți mici.

CARIUL.

(*Anobium pertinax* L.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat ca, culcându-se séra într'o odaie în care se află multe obiecte de lemn, să audă, înainte de ce a apucat să adormă, un fel de sunet în vre-unul din pereți sau în vre-o icónă, care sémână cu tictacul unui orariu de buzunar.

Acest sunet regulat, ca și tictacul orariului de buzunar, nu e nimica alt ce-và decât sunetul ce-l produce în decursul nopții un fel de gândac mititel numit pretutindini, în toate țările locuite de Români, *Cariu*, și câte odată și *Cariu mic*, spre deosebire de alte insecte ce-và mai mari, cari asemenea bortesce și rod lemnele și cari se numesc *Cari mari*.

Cariul, deși e un insect foarte mic, cu toate acestea însă e foarte stricăcios, pentru că el intrând în vre-un părete, icónă, dulap, pat, scaun, sau ce este, atâta ce-l căresce, adevă atâta ce-l bortesce și róde într'insul, până ce-l face mai tot făină.

Însă el nu róde în fie-care lemn, ci numai în lemnele cele uscate și moi și cu deosebire în cele ce se taie când e *lună veche* (1).

Pre lemnele din urmă atâta ce le bortesce și róde până ce le preface într'un fel de făină, numită în genere *făină* sau *făină de cari* (2).

---

(1) După spusa Rom din Frătăușul-vechiu, dict. de Dumitru al lui George Covașă; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci; — și a celor din Carapeiu, dict. de Vas. Cârciu.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Moldova, dict. de C. S. Bucan; — și a celor din Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cariul* este o insectă, care găuresce lemnul, scoțând un fel de făină de lemn, care în limbagiul poporului se numește *făină de cari*».

Cariul, după cum am amintit mai sus, e foarte stricăcios, așa că lemnele bortite și mâncate de dînsul nu se pot întrebuința la nimica, dór numai să se arunce în foc ca să ardă. Făina sa însă o sémă de Români din *Bucovina* o întrebuințază, când aũ lipsă, parte ca léc în contra opăriturilor, precum și a altor rane, și parte spre curățenie.

Așà bună-óră, când copiii cei mici, adecă cei de țată, se opăresc, femeile sciutóre ieaũ făină de acésta și o presură pe locul opărit. Făcendu-o acésta, se dice că opăritura în scurt timp se vindecă (1).

Ba *făina de cariũ* se întrebuințază nu numai la opărituri, ci și la alte rane. Așà dacã are cine-vã din te miri ce causã vre-o ranã pe trup și o presură cu făină de acésta, rana nu mult după aceea se strînge și se vindecă (2).

Însã nu fie-care *făină de cariũ* e bună la rane, ci făina, care are să se întrebuințeze spre acest scop, trebuie să fie căutată mai întăiũ de ce fel de lemn e, și abiã după aceea să se întrebuințeze, pentru că dacã lemnul e stricăcios, atunci și făina póte să fie periculósã, și în loc să ajute, póte mai mult să strice (3).

Pentru *curățenie* se iea numai foarte puțină *făină de cariũ*, se pune în apă și se bea. Făcend-o acésta, cel ce a bcut-o se curătesce, ca și când ar fi luat lécuri din spițerie (4).

Făina de cariũ e însă foarte posnașã.

De aceea cel ce o bea saũ o dã altuia de bcut trebuie să fie cu mare băgare de sémã, căci cum bea mai multã, de cum cere trebuința, îndată capetã nu numai un *trépèd* foarte mare, ci chiar și *vintre*, și dacã nu cautã cât mai de

(1) Dat. Rom. din Drăgoesci, dict. de Zamfira Brădățan, și com. de Isae Brădățan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Carapciũ. dict. de Vas. Cârciũ; — și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(3) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordache Bran; — și a celor din Țera-Românescã, com. de S. Sa pãr. T. Bălășel: «Săteniĩ adunã *făină de cariũ* și o daũ de bcut cu apă în loc de curățenie (purgativ) ómenilor și vitelor încuiate (constipate).»

grabă alte mijloce ca să-i înceteze *trépédul*, póte chiar să și móră (1).

Așă dacă voesce cine-và să-l facă pre altul ca să *trepede*, îi dă *făină de cariu* de bėut în vin sau în apă rece. Și apoi ómenii ce o beaú, îndată capėtă nu numai *trépéd*, ci și *vintre* (2).

Drept aceea ómenii ce-i rėi întrebuintěză *făina de cariu* nu atăta spre curățenie, ci mai mult ca un mijloc spre a stricà altora. Aceștia o pun de regulă în lapte de vacă și de oi și apoi o daú ómenilor ca s'o beà.

Ómenii, carii din nesciință aú bėut un ast-fel de lapte, capėtă scurt timp după acésta mai întâiú o mare *pântecare* și pe urmă *vintre*.

Mișelia acésta o fac mai cu sémă baciú și ciobanii cu ómenii, carii se abat prea adese-orí pe la stână și de carii sunt prea din cale afară nēcăjiți. Acestora li se dă de bėut *făină de cariu* amestecată de regulă cu puțin pěr de capră dumaticat mărunțel în jintiță.

Ómenii, ce beaú jintiță de acésta, capėtă un *trépéd* așă de mare, că numai de abià se pot ținé pe picióre. Iar după *trépéd* capėtă în scurt timp și *vintre*.

Însă baciul și ciobanii, sciind prea bine ce fel de urmări póte să aibă o asemenea faptă din partea lor, le daú mai pe urmă chiag cu lapte de bėut și apoi tótă pântecarea și tótă durerea le încėtă (3).

Cariul, despre care ne-a fost până aici vorba, figurěză și într'o đicală fórte răspândită în sínul poporului român, și anume:

Róde'n mine, ca cariu'n lemn,

saú :

Róde'n om, ca cariu'n lemn,

(1) După spusa Rom. din Gura-Homoruлуй, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani în Moldova și de d-l Dion. Maximiuc.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, și în deosebí în Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și în Gura-Homoralui, dict. de Dion. Maximiuc.

adecă: nu-mi dă a scăpă; de o vorbă nepotrivită și nesuferită nu scap și în alta mă bagă; mă cincăesce necontentit (1); — care se ȃice despre ómenii ceii nesuferiți, ce ne necăjesc prea tare, saũ despre dușmanii, cari caută mereu a ne face supărare și rău (2).

Dar și despre o muere rea, care-și necăjesc necontentit, ȃiua și nóptea, soțul încă se ȃice că :

Róde'n el, ca cariu'n lemn (3).

Iar :

A fi cărit

însemnéză : a fi găurit de *Cariu*. Se mai ȃice însă și de un obiect, și cu deosebire de lemn, care este fórté vechiũ, usat și găurit de cari și de vremuri (4).

(1) Dict. de Vas. Cărciũ din Carapciũ.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran și C. S. Bucan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariũ.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

B O R Z A.

(Blaps mortisaga L.)

Borza (1) numită altmintrelea în Bucovina încă și *Góndă* (2), *Góndră* (3) și *Gândacul morților* (4), iară în Transilvania: *Gómbă*, pl. *Gómbe* (5), e un gândac negru, de la 20—25 mm. de lung, cu capul mic și lungăreț, cu scutul gâtului mai tot atât de lung ca și de lat, și cu aripile de-asupra încovăiate în jos, iar la vârf ascuțite.

Borza petrece de pe la începutul primăverii și până târziu toamna prin case și pivnițe și mai cu seamă prin cotlônele în cari se află lemne umede și barabule ce au început a trece acuma în putrejune.

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de George Onciul. — În unele părți din Bucovina, precum bună-ora în Câmpulung, sub cuv. *Borză*, după cum mi s'a spus, se înțelege *Musca de casă*, iar în unele părți, din Maramureș, precum bună-ora în Oroiu de lângă Baia-mare, tot sub acest cuvânt se înțelege *Musca mare*.

(2) Dat. Rom. din Bălăcenea, com. de Const. Boca, stud. gimn: «*Gónda* este un insect de mărime mijlocie și mohorit.»

(3) Dat. Rom. din Udesei, dict. de Const. Cimpoeș: «*Góndră* se numește un gândac de colóre neagră. Ea are șese picióre și doue perechi de aripi. Aripile cele de desubt sunt ca la cărăbuși lucide și străvădătoare, cele de-asupra sunt vârtóse. Cu toate acestea nu sbórá. Se găsesce pe sub lemnele cari se află la umeđelá; — a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Niculaí Rusu: «*Góndra* e neagră.»

(4) Dat. Rom. din Siretiú și a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Nic. Rusu.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele* ís negre și mari, se țin prin casă și put, și nu sbórá (Reghin).»

Fiind un gândac cam trândav și neubind lumina zilei, *Borza* ese de prin ascunzișurile sale mai cu sémă nóptea și numai rar când și ziua. Iar atunci, dacă o atingem cu vre-un obiect óre-și-care saú o prindem cu mâna, slobóde un fel de suc, care are un miros fórte neplăcut, puturos (1).

În vechime *Borza* erà considerată ca un sol al morții.

Credința acésta s'a păstrat în unele părții ale Bucovinei până și în ziua de astăzi.

Așa Români din Siretiú, după cum m'a spus soția mea Leontina, care e de loc din acest oraș, cred și acuma că unde se arată gândacul acesta, trebuie numai decât să móră cine-và din casă.

Tot din cauza acésta cred că i-aú dat unii Români numirea de *Gândacul morților*, iar alții că sperie cu dânșii copiii cei mici, cari fac prea multe nebunii și nu se culcă séra la timp, ȓicându-le :

— «Fugi de acolo, că te-a mânca *Borza*» ; saú:

— «Culcă-te mai de grabă, că de nu, vine *Borza* și te-a mânca!»

Însă cei ce o fac acésta, nu fac bine, căci de mâncat nici pre un copil nu l-a mâncat *Borza*, dar de speriat nu pre unul îl sperie, ast-fel că părinții sêi sunt constrînși a alergà pe la babele sciutóre și a le pofti ca să vie și să-í descànte de *speriat*.

Și ... noroc că babele, cari sciú și tóca în cer, nu se lasă prea mult îmbiate și pofțite, ci, cum sunt chemate, îndată și vin și-í descântă ast-fel :

S'o sinecat,
S'o mânecat
N. de la casa ei,
De la masa ei,
Grasă și frumoasă,
Sprintenă și voiósă.
Când o fost
La mieȓ de cale,

De cărare,
Înainte eșitu-í-o,
În cale opritu-o
Borză îmborzată,
Borză înfocată,
Borză uriciósă,
Borză fiorósă,
Borză scârîndéua

(1) După spusa Rom. din Frătăuȓul-vechiú, dict. de G. Onciul;—a celor din Bălácénca, com. de Const. Boca ; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș.

Cu ochii sgâiți,
 Cu dinții rînjiți,
 Din gură molfăind,
 Din ochi clipind,
 Vacu să-î scurte,
 Țilele să-î ciunte.
 Alelei *Borză* 'nborzată,
Borză înfocată,
Borză uriciósă.
Borză fiorósă,
 La N. nu te duce,
 Vacu nu-î scurtă,
 Țilele nu-î ciuntă,
 Ci mi te grăbesce

Și mi te pornesce
 La Marea cea mare,
 Că la Marea cea mare
 Este un pesce mare,
 Aceluia vacu scurtă-î,
 Țilele ciuntă-î!
 N. să rămâe curată,
 Luminată,
 Ca maica ce-o dat-o,
 Ca Dumneđeū ce-o lăsat-o.
 Amin, amin!
 Ca sórele 'n senin.
 De la mine descântecu,
 De la Dumneđeū lécu! (1)

Descântecul acesta se descântă în trei Țile de frupt câte de trei orî pe Ți, și anume diminęta, la amiaȚi și séra, și mai cu sémă atunci când cel speriat dórme.

Descântătórea însă, înainte de ce începe a descântă, face un *șumulteț* de pânză. Apoi aprinđend șumultețul acesta, învârtindu-l neîncetat împrejurul celui speriat și afumându-l cu dînsul, pronunță versurile de mai sus ale descântecului (2).

(1) Dacă cel speriat e un băiat, atunci versurile descântecului se schimbă și se pronunță ca pentru un băiat.

(2) S. Fl. Marian, *Descânțele pop. române*, Sucéva 1886, p. 231—233.

M O R A R I U L.

(*Tenebrio molitor* L.)

Prin mori, unde se află de regulă multă făină și *ometiță* (1), precum și prin brutării și cămările, în cari se ține multă pâne coptă, provine foarte adese-ori un fel de gândac sprinten, al cărui corp de 13—15 mm. de lung e tot una de lat de la cap și până la capetul abdomenului.

Acest gândac, ale cărui aripă de de-asupra sunt negre sau brunete, lucitoare, fine și des punctate, iar partea de desubt și piciorcele roșii-castanii, se numesce în *Bucovina*, precum și în alte părți locuite de Români: *Morariu* și *Gândac de făină* (2).

Numirea de *Morariu* a acestui gândac i se trage de acolo, pentru că el trăesce mai mult prin mori, iar cea de *Gândac de făină*, pentru că nutrețul său obicnuit e *făina* și rămășițele de pâne, cari se află prin brutării sau pitării, și prin case și cămările acestora.

Larva *Morariului* se numesce în unele părți *Vierme de făină*, în altele însă și mai cu sémă în Țera-Românescă: *Molete*, pl. *moleți* (3), *Sfoiag*, pl. *sfoiegă* (4) și *Surdomaș*, pl. *surdomași* (5) sau *Surdumaș*, pl. *surdumași* (6).

---

(1) Sub cuv. *ometiță* se înțelege pulberea de făină, care se prinde de perei morilor sau se așeză pe podelele acestora.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 327; — B. Nănian, *Zoologia*, p. 136.

(3) La Români din Meglenia cuv. *moleți* însemneză atâta cât *molie*. Veđi Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, București 1902, p. 95.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Șeđetőrea*, an. VI, p. 97.

(6) *Sănătatea*, revistă bi-lunară ilustrată de medicină populară, an. II, București 1902, p. 289.

Moletele sau *Surdumaşul* este un vierme solzos, cu solzii în formă de inele tari. Colórea lui e gălbie sau cafenie luciósă. El e tare şi are obiceiú de a se încovrigà, când e în primejdie. Nu se face însă nici când mai lung ca 1—2 cm. (1).

În credinţele populare *Moletele* este un vierme diabolic, de óre-ce el în mod nevăđut intră în intestinele copiilor mici şi prinde a-í ciupì de măruntae, din care causă apoi copiii se îmbolnăvesc de bóla numită în popor *de molefì* (2) sau *de surdumaş* (3).

Bóla acesta însă de multe ori o capetă copiii şi atunci când sunt *deochiafì domol*, nu pripit, şi când nu se bagă de sémă (4).

Moletele are legături cu *Moroii* şi *Strigoii*, căci el se năstimesce în copii din deocheturile *Strigoilor* şi *Moroilor*, deocheturi domóle, cari de multe ori trec neobservate, până ce copilul cade în bóla greà.

Semnul caracteristic, după care se póte cunósce bóla *de molefì* sau *de surdumaş* este că copilul, ce-o capetă, are arsurì, vërsături, dureri de cap şi urdinare, adecă eşiri dese la scaun şi numai apă góla. Mai departe că n'are mucì la nas, ci nasul îi este uscat şi se frécă mereú la el (5), se svâr-golesce, ţipă, nu suges şi nu dórme cu noţtile întregi (6).

Părinţii, cari voesc să scape pre copiii lor de acéstă bóla, numită *de molefì* sau *surdumaş*, şi cu deosebire mamele, alérgă la o babă sciutóre şi o chémă ca să vie şi să le descànte.

Baba, care nu se dă mult pofftită, vine îndată şi *face de molefì* copilului bolnav în modul următor:

Caută mai întâiú şi întâiú prin podurile caselor, pe sub obiecte puse pe pămìnt uscat şi murdar, precum şi pe sub paturì, pe sub vase, până ce găsesce 9 *molefì*. Iar după ce

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Sănătatea*, cit., p. 289: «*Surdumaş* = un fel de vierme galben-cafeniú, lungueţ, cu picióre multe şi care se face la jilávélă (umeđélá)».

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(4) *Şeđetőrea*, an. IV, p. 31.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Şeđetőrea*, an. IV, p. 31.

(6) *Sănătatea*, cit., p. 289.

î-a găsit, îi pune într'o țevă astupată bine, ca să nu pótă fugi dintr'insa afară. Face apoi rost de *unt próspect* de la vite și de un peptenaș cu care se péptenă pèrul capului. Iar mama își iea copilul bolnav în pólă și îl ține, așa ca să stea bine și să nu se misce nici într'o parte.

Baba împărtesce după acésta untul în trei părți egale, iea o parte cu peptenele și o pune în crescutul capului, care la copil este móle, din care causă îi mai dicese și *mólele capului*. Apoi iea din țevă trei *moleți* și îi pune pe unt, ca să nu plece în vre-o parte, iar din gură începe a spune următorul *descântec al moleților*:

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare
Și se 'ntâlni cu *Moleții*,
Cu *Sfoegii*,
Cu Strigoii,
Cu Moroii
Și cu Păduroii,
Cu Moróicele,
Cu Strigóicele
Și cu Păduróicele.
La el se uitară,
Inima-î mâncară,
Pieptu și spatele-î încheștară,
Mânile întinseră,
De pept și de rărunchi îl cu-
[prinseră.

Voii *Moleților*,
Voii *Sfoegilor*,
Voii cânilor,
Voii Moroilor,
Voii Strigoilor,
Voii Păduroilor,
Voii Moróicelor,
Voii Strigóicelor,
Voii Păduróicelor,
Eșiți de la (cutare)
Din creerii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,

Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din toate ósele încheiate,
Cu totă fârșela,
Cu totă amețela,
Cu totă năploéla,
Că dacă n'êți eși,
Nu v'êți potoli,
Nu v'êți domoli,
Eú cu untu v'oiú topi.
Cu peptenele v'oiú sdruci,
Cu mătura v'oiú mătura:
Din creerii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din toate ósele încheiate,
Din inimă v'oiú scutură,
Din rărunchi v'oiú sburà
Și cutare o rêmâné
Curat,
Luminat,
Ca botezu botezat,
Ca argintu strecurat,
Cum Maica Precistà l-a lăsat.
Descântecu meú
Și lécu de la Dumneđeú
Și de la sfînta și de ađi!

Cu o bucată de unt și cu alți trei *Molefi* se face *la nas*, anume pe buza de de-asupra în dreptul nasului, repețind descântecul.

Cu a treia bucată de unt și cu cei-lalți trei din urmă *Molefi* se face *la buric*, repețind pentru a treia oră descântecul de mai sus.

Dacă *Molefi* mor în timpul descântecului, e semn că copilul într'adevăr e bolnav *de Molefi*. Dacă nu mor, copilul are altă bătă.

Molefi, ast-fel descântați, se pun pe vatra focului ferbinte și se lasă până se prefac în scrum. Se ieaă apoi și se piséză până se prefac în praf mărunt, care se amestecă cu untul descântat și se unge cu această alifie copilul în creștetul capului, la nas și la buric (1).

Alte babe sciutóre, și anume cele din com. Pătulele, jud. Mehedinți, descântă *de Molefi* sau *Surdomași* ast-fel :

Adună mai mulți *Molefi*, îi pun pe capul copilașului bolnav, unde țesta e încă neîmplinită, și apoi strivind *Molefi* adunați cu peptenul de peptenat capul, rostesc următoarele cuvinte de trei ori după olaltă :

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlni cu 99 de *Surdomași*
[în cale,
Surdomași de-ai românesci,
Surdomași de-ai țigănesci,
Surdomași turcesci,
Surdomași sîrbesci,
Surdomași grecesci,
Surdomași rusesci,
Surdomași bulgăresci,
Surdomași nemțesci,
Surdomași de-ai cu nucă,
Surdomași de-ai seci,
Surdomași de-ai cu ochi,
Surdomași cu uncrop,
În cap îi săriră,
În cap îi deliră,

Inima că i-o mâncară,
Creerii îi turburară,
Și-l lăsară țipând
Și chirăind
Cu glas pân' la cer,
Cu lacrimi până 'n pămînt.
Maica sa, Sântă Măria,
Că-l auđiă,
Din cer jos la el se da :
— Ce olicăesci,
Ce te gevelesci ?
— De ce să nu mă olicăesc,
De ce să nu mă gevelesc,
Că plecai și eă pe cale,
Pe cărare
Și mă 'ntâlni cu 99 de Surdo-
[mași în cale,
Surdomași de-ai românesci,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și *Șeđetőrea*, an. IV, p. 31-32

Surdomași de-ai țigănesei (ca
[mai sus).

— Du-te la (cutare) descântă-

[torea,

Că peptenu 'n mâna dréptă

[l-o luă

Și ție ți-o descântă,

Că cu peptenele

Descâlcesce tóte vițele,

Tóte cosițele.

Așa să descâlcescă

Surdomașii tēi

Din creerii capului,

Din năuntrul trupului,

Din baerile inimii! (1)

În fine o sémă de descântătoare din *Oltenia*, cari sunt che-
mate a descântă de *Surdumaș* la căpătâiul copilului bolnav,
își încep meșteșugul în următorul mod :

Caută mai întâiū pe sub lemne, pe sub țóle, pe sub lăđi,
precum și prin alte locuri, unde cred că vor da peste vre-
un *Surdumaș*, până ce află și prinde un *Surdumaș* viu, ne-
vătēmat.

Ieaū acest *Surdumaș*, împreună cu un peptene ursăresc, cu
care se péptēnă copiii pe cap, și pe când cine-và din casă
ține copilul bolnav în brațe, baba sciutóre sfarmă, sdrobesc
Surdumașul în cresetul (mólele) capului, până ce ese din
Surdumaș un fel de puroiū alb, iar din capul copilului sânge.

După acēsta baba, amestecând la un loc, cu peptenele,
puroiul cu sângele — ca la vaccin — în cresetul copilului,
care țipă de ți-i mai mare mila de dînsul. descântă ast-fel:

Surdumaș de mâncare,

Surdumaș de culcare,

Din vērșatul zorilor,

Din cântatul cocoșilor,

Surdumaș negru,

Surdumaș verde,

Surdumaș din deochetură . . .

Cine a deochiat

Ochii i-a crēpat,

Cine s'a mirat,

Ochii i-a scăđut . . .

Să periți,

Să rēșperiți

În trupu lu (cutare)

Să nu mai fiți!

Din os,

Pe sub os,

Din piele,

Pe sub piele,

Din sgârciu nasului,

Din fața obrazului,

Din creerii capului . . .

Iar (cutare) să rēmâe

Curat,

Luminat

Ca stéua în cer,

Ca roua în câmp,

Cum Maica Precista

L-a zimislit ! . . .

(1) *Șeqētórea*, an. IV, p. 97.

Sfârșind descântecul acesta de descântat, arde viermele, adecă *Surdumașul* pe vatra focului și apoi, sfărâmându-l și puindu-l în apă, îl dă copilului bolnav de bcut (1).

Molefiș sau *Sfoegii* sunt priviți de popor ca viermii cei mai spurcați. De aceea când vede vre-unul în bucate, le lépădă.

Iar dacă găsește vre-unul în hambarul cu făină, pune în ea aghiasmă și chémă preotul de cetesce rugăciunea de curățire (2).

Păsérarii însă, cari îndatinéză a ținé paséri cântătoare, nu odată întrebuintéză acești *Viermii de făină* sau *Molefi* ca nutreț pentru paserile lor și în deosebii pentru privighetori, despre cari se dice că se bat fórte tare după dînșii (3).

În fine la Români din Țera-Românescă există și următorele dicerii, în cari figuréză cuvintul *Molete* :

A avé de *Molefi*,

a fi bolnav de bóla *Molefiilor*.

A face de *Molefi*,

adecă : a vindecă. Și :

A fi sfoegit,

adecă : a fi stricat, muceđit, împuđit (4).

(1) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Usitat în unele părți din Bucovina.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CĂȚELUL FRASINILOR.

(*Cantharis visicatoria* L.)

Dacă va trece cine-vă de mai multe ori pe la sfârșitul lunii lui Mai și începutul lui Iunie, printr'un loc, unde se află mulți frasinii sau liliiecii, va trebui numai decât să simțescă un fel de miros neplăcut ca de șórec. Iar dacă se va apropiă de locul din cotro i-a venit mirosul acela, va observă o mulțime de gândăcei moi în trup și de colóre verde, foșcăind în colo și în cóce și mâncând cu o deosebită lăcomie frunzele frasinului sau liliacului pe care s'aũ pus.

Acest gândac, de la care vine mirosul cel așa de neplăcut și a cărui mărime ajunge abia de 17—19.5^{mm}, se numește în Bucovina: *Cățelul frasinilor* sau *Cățel de frasin* (1), apoi *Gândac* (2), *Gândac de frasin* (3), *Gândac de turbă* (4), *Gândac verde* (5) și *Gândăcel* (6) ;

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiũ al lui Toader Socolovschi; — și a celor din Budeniț, dict. de Mărióra Dutcă.

Trebuie să observăm aici că partea cea mai mare a Românilor din Bucovina înțeleg sub cuv. *Gândac* numai insectul despre care ni-ĩ acuma vorba.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Frătăuțul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș.

(4) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac.

(5) Dat. Rom. din Stupea, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Cârstean și Iléna Cu-ciurean: «Sub cuv. *gândăcel*, pl. *gândăcei* se înțeleg pe la noi numai aceia cari petrec pe frasinii, cu ale căror frunze se hrănesc.»

În Moldova: *Gândac*(1), *Gândac de frasin* (2), *Gândac de turbă* (3), și *Gândăcel* (4);

În Țera-Românescă: *Gândac de turbă*, *Gândac de turbat*, *Gândăcel* și *Gândăcel verde* (5);

În Transilvania: *Cățel de turbă*, *Gândac de turbare* (6) și *Gândăcel de frasin* (7);

În Banat: *Gândac de frapsin* și *Gândac de turb* (8);

Iar în Macedonia: *Bubulic di frapsin* (9), lat. *Cantharis* sau *Lytta visicatoria* L.

Numirea de *Cățelul frasinilor* sau *Bubulic*, *Gândac* și *Gândăcel de frasin* a acestui insect îi vine de acolo, pentru că el, după cum am amintit din capul locului, petrece mai mult pe *frășini* și se nutrește cu frunza acestora (10). iar

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu: «*Gândacul* trăește pe frasin și o sêmă de femei fac *boele albastre* dintr'însul cu cari boesc mătăsuri. El pute fôrte urit.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp; — com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean: «*Gândacul de turbă* e cu pântecele aprópe dreptunghiular și de colóre verđue»; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(5) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 257: «*Gândăcel* s. m., dim. din *gândac*; în special, cu sensul de *Cantharide*, aplicat de regulă în pl. *gândăcei*: *gândăceii trec de bun remediu contra turbării* sau *rabia*». Apoi nemijlocit după acesta: «*Gândac* s. m. *Scarabeus*, gen de insecte; în special: *Cantharide*: *cu gândacii se vindecă turbarea*;» — Nanian, *Zoologia*, p. 136; — Dr. Urechia, *Șăinisme*, București 1898, p. 31: «*Cantarida* e incontestabil un *gândac*, atât de *gândac* în cât i se ȓice chiar *Gândac de turbă*, ba unii mai în vârstă o mângâie ȓicându-i *Gândăcel*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cantaridele* în limbajul poporal se numesc *Gândăcei*. Tot cu numele de *Gândăcei* însă se mai numesc și *florile arțarului*.»

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(7) Com. de d-l Teofil Frâncu.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic de frapsin* = *Gândăcel* ce se pune pe frasin și din care se fac *vinduze* când rēcesee cine-vă.»

(10) După spusă Rom. din *Bucovina* și în deosebî a celor din *Tereblecea*, dict. de Irina Bulbuc; — apoi a celor din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi: «*Gândacii de frasin* se fac mai mult pe frasinii cei vechi;»

numirea de *Cățel* și *Gândac de turbă* îi vine de acolo, pentru că Românii de pretutindenă îl întrebuițază ca léc contra *turbului* (1), sau a *turbării* (2), și contra *cățelilor de turbă* (3).

Așă Românii din unele părți ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vre-un om sau vită mușcată de un câne turbat, caută *Lună* după *Duminica mare* sau *Rusalii*, când es și se află mai mulți gândaci de aceștia pe frasină, și prindându-i într'un număr cât se pôte de mare, îi pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoi, în care cu timpul se topesc, îi păstréză peste tot anul. Iar când se întimplă ca un *câne turbat* să-l mușce pe vre-un om, îi spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acésta și tot odată îi dau puțină apă de bcut. Tot așă fac ei și cu vitele (4).

— apoi a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* trăesce pe frasin»; — și com. Pașcani, dict de Iord. Bran: «*Gândacul de turbă* se nutresce mai mult cu frunză de frasin»; — a celor din *Transilvania*, dict. de T. Frâncu: «În munții Abrudului provine *Gândăcelul de frasin* mai ales pe frasină și se nutresce mai cu sémă cu frunzele acestuia»; — a celor din *Banat*, com. Măidan, com. de d-l Ios. Olariu: «*Gândacul* acesta se nutresce cu frunză de *frapsin*, în cât ciupilese arbori și *frapsini* ca și omișile prunii»; — veși și Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Laurian și Massim, *Glosariu*, p. 257; — dat. Rom. din Vicovul-de sus, dict. de T. Ionesi: «Dacă-l mușcă pre cine-vă vre-o *păhae* turbată, se vindecă numai cu *Gândacul de frasin*»; — a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, jud. Botoșeni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* pisat se întrebuițază contra *turbei*»; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 8: «*Gândacii de turbă* se întrebuițază la țără în contra *turbării* la vite și la omeni»; — a celor din *Transilvania*, com. Feleac; com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când cine-vă *turbă*, e bine să i se deă *Gândac de turbare*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict de Iord. Bran.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «*Gândăceii*, cari se fac și petrec pe *frasină*, sunt bunți de *turbă*. Ei se culeg numai înainte *Duminecei mari*, căci numai atunci sunt bunți. După *Duminica mare* nu-s bunți. Se pun într'un șipușor deșert, în care staă singuri. Când aă trebuință de dinșii, atunci torn rachiū în șipușor, pun șipușorul pe horn, unde-l lasă ca să mocnescă, și apoi dau rachiū de acesta vitelor mușcate de câni turbați, și în urma acésta pier *Căței de turbă* din capul vitelor. Tot așă dau și omenilor, cari simțesc că le cură balele, eă-i dóre capul, că aă *căței de*

Alți Români, tot din *Bucovina*, când mușcă un *câne turbat* pe vre-o vită, ieaū *Gândaci de frasin*, îi usucă bine, și după aceea, frecându-î până se fac praf dintr'înșii, îi pun în tărățe, și tărățele acelea le daū apoi vitei respective ca să le mânânce. Mâncând vita tărățele, se vindecă (1).

Și iarăși alții, când mușcă vre-un *câne turbat* pre vre-o vită saū și pre un alt câne, înecă *Gândaci de frasin* în borș și borșul acesta îl daū apoi atât vitelor cât și cânilor mușcați de băt. Iar dacă nu-î pun în borș spre a se îneca, atunci îi piséză mai întâiū și după aceea, aruncând făina dintr'înșii în putina cu borș, daū borșul acesta cu tărățe cu tot vitelor și cânilor mușcați de băt (2). Saū prind *Gândaci de turbă*, îi pun într'un șip, în care se află *borș de tărățe*, după aceea dumatică *mături de grădină* și ferbându-le cu borșul de *gândaci*, daū borș de acesta vitelor mușcate ca să-l beă. Făcând acésta, se țice că vitele nu turbă (3).

Românii din unele părți ale *Banatului*, prinđend *Gândaci de turb* și omorîndu-î cu un ban de argint, îi daū vitelor mușcate de un câne turbat ca să-î mânânce, și anume: cânilor în pâne saū în carne, iar vitelor cornute în lături saū în pâne (4).

În unele părți din *Moldova*, când sosesece timpul *Gândacilor de turbă*, se culeg, se pun pe o rogojină ca să se usuce bine, și așa se păstréză apoi peste tot anul. Iar când un

---

turbă» — a celor din Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «Dacă prinde cine-vă 9 *Gândaci*, îi pune în rachiū de se topesc, și rachiul acesta se bea, acela, dacă e mușcat de vre-un *câne turbat*, nu turbă, căci rachiul acesta îl oprește de-a turbă» — a celor din Budeniș, dict. de Măr. Dateă: «*Gândacul* se prinde, se usucă, se piséză bine și apoi se pune în apă saū în vin ca să moacă. În apa aceea se rade și se pune și puțin lemn de *tisă* ca să moacă. După ce a moacă, se dă omului saū vitei mușcate de cânele turbat ca s'o beă, și apoi îi trece.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei* an. V, No. 17, p. 1.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Com. de d-l Ios. Olariū, în două rânduri: «Românii din *Banat* taie cu un ban de argint capul *Gândacului de frapsin* și apoi, sdrumecat bine și amestecat cu altă mâncare, se dă animalului mușcat de atare câne saū alt animal turbat.»

câne turbat mușcă vre-o vită, se piséză bine, se pun în tărățe sau făină, se mestecă bine cu acesta, și așa se dau apoi vitei mușcate de mâncat (1).

În alte părți, tot din *Moldova*, se strâng mulți gândaci de aceștia, se piséză cu sare și se fac dintr'înșii o zémă apósă care se dă apoi de bėut ori i se tórnă în gât animalului turbat (2).

Și iarăși în alte părți, asemenea din *Moldova*, dacă e vre-un om sau vită mușcată de vre-un câne turbat, se afumă cu *Gândaci de turbă* ori se beaŭ pisați cu apă sau cu vin alb. Bėutura însă se dă de regulă pe feréstră de un român din sat, care nu are același nume cu bolnavul (3).

Turbăciunea la vite se mai lecucesce, dacă li se dă să beă apă în care aŭ fert 5—6 *Gândaci*, cireșe amare de pădure și *mătură de grădină* (4).

Dacă are cine-vă *căței de turbă*, numiți în Macedonia: *cățeluși* (5), adecă un fel de bubulițe sau beșicuțe, cari se fac sub limba ómenilor celor mușcați de vre-un câne turbat sau și celor ce numai aŭ respirat aerul ce a eșit din gura unui câne turbat, atunci o sémă de Români sau Românce, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, cari se pricep, îi frig cu vârful unui ac înferbîntat, și urmele lor se frécă cu sare pisată. Și asta o fac ei tot-deauna până ce nu apucă a crește cățeii mari. Dacă aŭ crescut mari sbóră în cap, și atunci omul, ce i-a avut, turbă și apoi e peste putință de scăpat (6).

Neaflându-se nimeni, care s'ar pricepe la frigerea *cățeilor de turbă*, atunci se ieaŭ mai mulți *Gândaci de turbă*, se pun în borș, și după ce s'aŭ topit, se frécă cu borșul acesta atât

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, p. 286.

(6) Dat. și cred. Rom. din Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran;—Per. Papahagi, op., cit. p. 285—286 : «Să ieși o bucată de pâne cu care să ștergi rana, unde te-a mușcat *cănele turbat*, apoi să o dai să o mănânce cănele acela și să-l omori, că-ți trece Dacă nu faci acesta, îți es căței mici (*cățeluși*) sub limbă, după care fapt turbezi și începi a lătră ca un câne turbat.»

căteii cât și capul omului ce-i are, și în urma acésta căteii se trec, iar durerea și amețela de cap îi încetéză (1).

Afară de acésta, *Gândacii de turbă* se mai întrebuintéză încă și contra *nebunelui*, *a durerii de cap*, *a durerii de măsele*, *a bēșiceii celei rele*, *a bólei lumesci*, *a scurgerii de sânge*, *a pecingeneii* și pentru *sculament*.

Așă pentru ómenii ceii ce nebunesc se ieaú mai mulți gândaci de aceștia, se sfarmă bine în apă și apa acésta se dá apoii celor nebuni de bēut (2).

Pentru ceii ce aú *durere de cap*, se ieaú *Gândacii de turbare* și, punēndu-se pe frunte, durerea încetéză (3).

Cel ce are *durere de măsele* prinde un *Cățel de turbă* și apoi omorīndu-l se frēcă cu dīnsul pe obraz în dreptul măselei ce-l dóre (4).

Pentru *bēșica cea rea* se prinde un *Gândac verde*, se pune în apă ferbinte ca să piéră, și se ieaú apoi *mustețele* și *picíorele*, se pun în făină prăjită, și făina acésta puindu-se apoi la bēșică, bēșica se mută dintr'un loc în altul și se perde (5).

Pentru *bēșica cea rea* la cap se ieaú trei *Gândacii de turbă*, se pun într'o bucățică de māmăliguță, se descántă purtāndu-i ĩmprejurul obrazului bolnavului, apoi îi légă la mână unde se face o bēșică, iar durerea de cap încetéză.

Īn com. Frunțișani, jud. Tutova, se piséză *Gândacii de turbă*, se amestecă cu făină de grāu, se face un fel de cocă din care se face o turțiță și se légă la mână sau picior pe pielea sǎnătósă spre a trage *bēșica cea rea* de la față, gură, cap, orí din altă parte delicată a corpului (6).

(1) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(3) Dat. Rom. din Transilvania, com. Beclean, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gândac de turbare*, uscat și pus pe frunze, folosesece în contra *durerii de cap*.»

(4) Dat. Rom. din Bārgău, în Transilvania, com. de d-l Paul Beșa, preot și învățator.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dum. Logigan ;— a celor din Ilișesci, com. de Vas. Botezat ; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovičí: «Dacă se iea un *gândac* de ceii ce petrec pe frasinii și se unge *bēșica cea rea* cu dīnsul, bēșica se mută și se trece.»

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Pentru *bóla lumescă* (sifilis) se strîng mai mulți *Gîndăcei*, se usucă și apoi, pisându-se și amestecându-se cu miere de fagure și cu apă, se dau celui bolnav de bătut (1).

Sau: se rup capetele la 9 *Gîndaci*, iar trupurile se pun în o litră de rachiū cu unt-de-lemn, se lasă 2—3 zile și se ia de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acrituri (2).

Coji de ouă pisate, cu rachiū și alte burueni, în care se pun și *Gîndaci de turbă*, sunt bune de dat femeilor, ce au scurgere de sânge (3).

Arși, pisați și amestecați cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingină*.

Pentru *pecingină* se mai strînge cu mîna *Gîndacul* de mijloc, până ce ese din el zémă, cu care se unge.

Plămădiți în rachiū și oțet cu *sânge de nouă frați*, rădăcină de pir, rădăcină de boz și *ochi de rac*, se bea pentru sculament (4).

Fetele cele mari din unele părți ale *Transilvaniei* întrebuințază *Cățeii de turbă* sau *Gîndaci de turbare* nu numai ca léc în contra *turbării* sau a altor bóle, ci mai ales spre a-și face cu dînșii *pe dragoste*. Așa se dice că, dacă o fată mare va luă *Gîndaci de turbare* și, mestecându-i cu vin-ars, prune uscate, mintă creță și potrocă, și-i va da apoi drăguțului său de bătut, acela de bună-sémă va luă-o de soție. Înainte de acesta însă trebuie să ție câte trei Vineri și trei Mercuri în trei luni, numărând în vremea aceea toate paserile câte le va vedé. Iar séra, când drăguțul ei va veni la dînsa, după ce se va întorce a casă, să dică :

Gîndac, gîndăcel,
Mic, mititel,
Frumos, frumușel,
Urît, urîțel!
Dă-mi vrăji,
Dă-mi soroci

Și pe badea,
Că ți-oiu da
Carne móle
Să nu te dóră la fóle,
Carne călduță,
Móle, molcuță,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(3) *Șeșetóra*, an. VII, Fălticeni 1902, p. 116.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Bună, bună
De găină
Fără splină,
De rață
Crêță,
De cocoș
Roș.

Pui,
Pui,
Gândac
Drag,
Să fii cu noroc,
Cu soroc,
Că de nu te puii pe foc!

Fata, pe când rostesc de trei ori după olaltă versurile acestea, ține un *Gândac* în mână. Iar după ce a gătit versurile de rostit, dă drumul *Gândacului* să meargă după drăguțul ei (1).

O sémă de femei rele însă, sau mai bine zis o sémă de vrăjitoare, nu se mulțumesc numai cu atâta, ci fac cu *Gândacii de turbă* încă și de dușmănie între bărbat și femei. Îi îngropă adecă împreună cu *faptele* sau făceturile lor sub prag și, trecând după acesta bărbatul sau femeia peste pragul sub care s'aun pus, zizania se vără între ei, și atâta ce se cêrtă până se despart (2).

În fine, ce se atinge de cauza mirosului celui neplăcut al acestui gândăcel, o legendă din *Transilvania*, orașul Bistrița, ne spune următoarele:

«După ce prinseră Jidovii pe Is. Christos și-l răstigniră, *Sf. Maria Magdalena* mergea în tótă ziua la mormîntul Domnului Christos, unde plângend îi ducea tot felul de olóie mirositoare și-i stropia mormîntul cu ele, căci dór îi eră drag ca sufletul.

«În tótă séra și tótă diminéța îl stropia ea cu olóie mirositoare, că așa eră datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că eră făcetură, că oloiul numai până atunci sta pe mormînt, până sta și dînsa la mormînt, iar după aceea venia nisce musculițe vinete la aripă carî, plăcendu-le mirosul cel frumos, mergeau și sugeau tot oloiul și-și ungeau aripile cu el, ca să mirósă și ele.

«Aflând *Sf. Maria Magdalena* despre cele ce se întimplase, căđu în ghenunchi la mormîntul Domnului și, plângend de-ți

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blestemà pre acele musculițe, ȳicând :

— «Dumneȳeu vȳ pedepsȳcã, cum va sci el mai rȳu, cã mare batjocurã aȳ fãcut de mormintul flului sȳu, mirósele cele frumóse ce le-aȳ furat vó schimbe-se în duhóre, și trupul vostru din frumos ce a mirosit pãnã acuma împutȳscã-se, de nimeni sã nu vȳ mai pótã suferi!

«Și blestemul ei s'a legat, cãci trupul cel plin cu parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripȳ, pe carȳ noi în timpul de fațã le numim *Cãȳei de turbã*, astãȳ este împutȳt și nime nu-l póte suferi» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

MAMORNICUL.

(*Meloe proscarabaeus* L.)

E pe la începutul primăverii.

Prin érba înverđită de pe marginea unui drum, ce duce în câmp, se mișcă alene încolo și în cóce un gândac gros și bolocănos, de colóre albăstrie-négră și ca de 13—32 mm. de lung.

Acest gândac trândav și móle în trup, ale cărui elitre sunt așa de scurte că numai de abià ajung până la jumătatea abdomenului, și care, când îl atingi cu ce-vă saú pui mâna pe dînsul, îndată slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben și puturos, se numesce în Bucovina: *Jidov* saú *Jidan* (1); în Moldova: *Clăbuc* (2), *Gândac negru* și *Gândac puturos* (3); în Țera-Románescă: *Mamornic*, pl. *mamornici* (4); iar în Banat: *Gringóșă puturósă* (5).

Numirea de *Gândac puturos* saú *Gringóșă puturósă* a acestui insect îi vine de acolo fiind-că el, după cum am amintit mai sus, slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben saú și alb, care pute fórte urit; *Clăbuc*, pentru

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Jidovul* saú *Jidanul* e un gândac negru, ghibos, móle și puturos, care se arată primăvara, și trăesce numai prin érbă, și care, când îl prinđi în mână, slobóde un suc galben».

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(4) Idem de eadem, p. 7.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Gringóșă puturósă* e ce-vă mai mică decât *Gringóșă verde* și petrece numai prin érbă.»

că sucul, ce-l slobóde el, e nu numai puturos, ci tot odată și oloios și clăbucos, adecă cleios și lipicios ca nisce *clăbucii*; iar *Jidov* sau *Jidan*, din cauză că, după cum spun o sémă de Români din Bucovina, e negru, ghibos și puturos ca și un jidan rufundos și cotrenșos (1).

Sucul său zéma cea oloiósă și puturósă a acestui gândac o întrebuițeză o sémă de Români spre vindecarea *bubelor rele*, cari se capetă din rēutate (2), iar alții o întrebuițeză spre vindecarea *pecingenii* (3).

Cei ce voesc a se vindecă de *pecingeni* caută și prind un *Gândac puturos*, lasă să le picure în palmă sudórea cea galbenă ce o slobóde el, cum pun mâna pe dînsul, și apoi cu sudóre de acésta ung *pecingenea* (4).

Întreg gândacul se mai întrebuițeză încă și contra *turbării*. Se prinde, se uscă, și apoi pisându-se se dă vitelor mușcate de atare *câne turbat* în tărățe de mâncare (5).

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Umeđela*, ce o slobóde *Clăbucul* dintr'însul, o întrebuițeză ómenii pentru *bube rele* căpătate din rēutate.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8: «El lasă de la încheieturile piciórelor un fel de zémă cleiósă, puturósă, care e bună de uns pentru *pecingenii*.»

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8; — și dict. de C. S. Bucan.

M Ă Z E R A R I U L.

(*Bruchus pisi* L.)

Sunt unii ani, în cari cea mai mare parte de mazere e bortită și mâncată de un gândăcel din seminția *gândacilor cu rît*, ast-fel că nu rămâne mai numai cîja dintr'însa.

Acest gândăcel fôrte mititel și de colóre négră-castanie, al cărui cap se sfârșesece într'un bot sau rît lung și lat și ale cărui aripî sunt mai scurte decît corpul, iar șoldurile piciórelor de dinapoî gróse, se numesce în Bucovina: *Măzerariu* (1) și *Gârgăriță de mazere*; în Moldova: *Gârgăriță* și *Gârgăliță de mazere* (2); în Țera-Românescă: *Gârgăriță de mazere* (3) și *Gândacul mazerei* (4); iar în Transilvania: *Gómbă de câmp* (5).

Femeiușca acestui gândăcel își depune ouële sale în păș-tăile de mazere. Din aceste ouë es un fel de larve gróse, albe și fără de picióre, cari se vîră apoi în firele de mazere, și atâta ce le scobesc și mănâncă pánă ce nu rămâne numai cojile dintr'însele.

Un alt-fel de gândăcel, care se ține asemenea de familia

---

(1) Cf. și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 230.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Gârgărița* face stricăciune la grâu, mazere și bob»; — tot de acolo, dict. de Iordache Bran: «*Gârgărița* e de patru feluri, și anume: *Gârgărița de grâu*, de păpușoiu, de mazere și de bob. Cea mai rea și mai molipsitoare e cea de păpușoiu.»

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) *Gazeta săténului*, an III, p. 185.

(5) Dat. Rom. din Craifalău, Oenița și Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele de câmp* se sporesc în mazerea cea bună de câmp, sunt negre și sbóră.»

Măzerariul și care e tot atât de stricăcios ca și acesta, mai ales bobului, e *Gârgărița de bob* sau *Gârgălița de bob*, numită altmintrelea și *Gârgăriță neagră* sau *Gârgăliță neagră* (1), lat. *Bruchus rufimanus*.

Unii Români din *Bucovina* cred și spun că atât *Măzerariul* cât și *Gârgărița de bob* se fac din *colțul* mazerei și al bobului, când acestea se învechesc prea tare și staū prea mult în unul și același loc (2).

Ce se atinge de stârpirea acestor doi gândăcei foarte stricăcioși, e de observat că se întrebuintează contra lor aceleași mijloce ca și pentru stârpirea *Gârgăriței de pâne*.

(1) Dat Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, și în deosebi a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi: «Sunt două feluri de *gârgărițe*, și anume: *Gârgărița de pâne* și *Gârgărița de bob*;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «Tot *Gârgăriță* se numește și gândacul, care mănâncă bobul»;—a celor din Igesci, dict. de Pinteleiū al lui T. Socolovschi: «*Gârgăriță* se numește atât gândacul care mănâncă grâul, cât și cel ce mănâncă bobul, mazerea și păpușoiul»;—și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cred. Rom din Udesci, dict. de Lazar Rotariū.

PRUNARIUL.

(*Rhynchites cupreus* L.)

Sunt unele verî, în carî partea cea mai mare de prune și perje, nemijlocit după ce a prins a se desvoltâ sîmburele într'însele și a ajunge mărimea unei alune, încep a se îngălbenî și a se sbârcli, a li se subțîia și uscâ cîda și apoi a cădê una după alta jos, ast-fel că în câte-vâ țile mai tot pămîntul de sub pruniî și perjiî, din carî aû căđut, e galben de dînsele.

Causa îngălbenirii și a căderii acestor pîme înainte de ce le-a sosit timpul, precum și a cireșelor, carî adese-orî aû aceeași sîrte, e un insect mititel, de colîre cafenie și acoperit cu puțînî perî suriî, care se numesce în Bucovina: *Prunariû*; în Banat *Burghiaș* sau *Burghieș* (1); iar în unele părți din Ungaria: *Firesariû* (2), și iatâ de ce:

Femeiușca acestui insect are datinâ de *a burghîa*, adecâ a sflederî, a împunge prunele, perjele și cireșele cele tinere și a depune apoi în fie-care borticicâ câte un ou, iar după ce și-a depus oul a rîde pânâ cam pe la jumâtate și cîda pîmelor respective.

(1) Com. de d-l Ios. Olariû, învățator în Maidan: «Sub cuv. *Burghiaș*, pl. *burghiași* și *Burghieș*, pl. *burghieși*, care vine de la verb. *a burghîa*, a împunge, se înțelege un fel de *gringîșă* sau *grîngîșă* sau *gîrgîșă*, *gîngă*, adecâ o insectâ care împunge primăvara prunele și cireșele.» Cf. S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1. Nota 1. și Al. Viciû, *Glosariû de cuvinte dialectale*, p. 22.

(2) Teodor Botariû, *Inimiciû pomilor și mijlîce în contra acelorâ*, publ. în *Amicul poporului*, an I, 1867, p. 104.

Nu mult după acésta, eșind larva din oul depus și prindând a mânca din carnea pomei în care se află, acésta începe a se îngălbeni, cода a i se uscă, și când larva dintr'insa e acuma deplin dezvoltată, atunci cade și ea jos. După ce a căzut poma jos, larva ese dintr'insa, se vâră în pământ, și în primăvara următoare se prefăce în insect (1).

Un alt insect care se ține de aceeași familie și care e tot atâta de stricacios ca și *Prunariul*, însă nu pomilor, ci viilor, e *Viarul* sau *Forfecelul*, pl. *forfeceii* (2), lat. *Rhynchites betuleti* Fabr.

Femeiușca acestui insect *fórfecă* (taie) coștile frunzelor de vie și apoi, depunând mai multe oue pe partea lor cea deasupra, le învălătucește. În urma acésta frunzele se usucă și cad jos spre stricăciunea strugurilor, cari nu se pot dezvoltă fără de frunze.

Românii din *Banat* cred și spun că *Burghiașii* împung prunele și cireșele și prin acésta le fac să îngălbenescă și să cadă jos, din cauză că muerile din casă, la care se întimplă acésta, au împuns — au lucrat cu acul — în *Ajunul născerii* și a *Botezului*, în *Joia* din *Săptămâna albă* și în *điua de Joii marele*, *Joia mare* (3).

Deci Românii și cu deosebire Româncele din acésta țără, voind ca *Burghiașii* și *Forfeceii*, precum și un alt insect a nume *Forfecariul*, lat. *Lethrus cephalotes* Fabr. (4), să nu strice pomilor și viilor, serbăză *Điua burghiașilor* și a *forfecarilor*, care cade în *Lunia primă* din *Paresimii* sau *Postul mare* prin abținere de la ori-și-ce cusutură sau împunătură (5).

(1) Cf. T. Rotariu, loc. cit.

(2) Numirea acésta e din Moldova și mi-a dict. Pinteleiú a lui Tóder Socolovschi din com. Igesci, care a petrecut un timp mai îndelungat în Moldova.

(3) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

(4) *Revista viticolă și horticolă*, an. II, București 1897, p. 249 și 250.

(5) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

ȚIGAIUL.

(*Hylobius abietis* L.)

Dacă vom desface scórța de pe trupina câtor vâ brađi sau pini bătrâni, tăiați, căduți sau dați de vînt de un timp mai îndelungat la pămînt, și dacă vom căută cu luare de sémă între scórța și trupina unuia dintre dînșii, vom observă nisele borticele rotunde și lungărețe.

Și dacă vom cercetă mai cu de-amăruntul, ne vom convinge că borticelele acestea nu sunt întimplătore, ci ele sunt făcute de un gândac cu rît, numit în unele părți din Transilvania: *Țigăiu* și *Țigăinat* (1), lat *Hylobius abietis* L. și *Hylobius* sau *Curculio pini* Ratz.

Țigăiul sau *Țigăinatul* e unul dintre gândacii cei mai stricăcioși pădurilor și în deosebî celor de brad și de pin.

Colórea principală a acestuî gândac lungăreț, tare și acoperit cu pěr ruginiu, e întunecat-castanie, bătend une-orî în roșu. Rîtul sėu, cam gros și strîmbat în jos, e mai tot așă de lung ca și scutul cel rotund al gâtuluî, iar aripele deasupra îi sunt împestritate cu puî galbeni.

Țigăiul e de aceea așă de stricăcios, pentru că el nu se mulțumescă numai cu bortirea și róderea copacilor celor căduți sau dați la pămînt, ci se apucă și de cei sănătoși, rođendu-le și acestora nu numai trunchiurile, ci și rădăcinele, ramurile și mugurii.

Larva sa însă nu e așă de stricăciosă ca dînșul, pentru

(1) Dat. Rom. din Șermaș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

că ea nu se atinge de copaciî ceî sănătoşi, ci trăeşte mai mult prin *ciungă* şi *hăscă*.

Ce se atinge de originea acestuî gândac fórte stricăcios, o legendă din *Transilvania*, şi anume din Şermaş, unde-î sunt usitate şi numirile, ne spune următóarele :

«Dice că *Sân-Petru* aveà datinã de a duhãni ca şi ceî mai mulţi ómenî din ñiua de ađi, însã nu din țigarã, ci din *pipã*, pentru că pe vremea aceea țigãrile nu erau încã cunoscute.

«Într'o ñi, astupându-i-se pipa şi voidnd a o destupà cu *sulhacul*, orî şi câtã silință şi-a dat, n'a putut-o de fel destupà.

«Vedënd el acésta, se făcù foc şi parã de mânîe, şi apoi, aruncând *sulhacul* cine scie unde, ñise :

— «Atunci să te ved, când mî-oiù vedé céfa ! Atunci şi nici atunci !

«Din *sulhacul Sf. Petru* s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rit lung, fórte ascuțit şi încãrligat tocmã ca şi un sulhac, care se numeşte *Figãiu* sau *Figãinat*, şi care de frică s'a ascuns într'o bortã de copac.

«Şi de atunci tot prin borți de copaci, pre carî şi le face el singur, trăeşte el şi pãnã în ñiua de ađi» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

G Â R G Ă R I Ț A.

(*Calandra granaria* L.)

Pretutindenî, unde se ține *pâne albă*, dar mai cu sémă prin magazinele și grânarele prea puțin luminate și aerisite, adese-orî se încuibéză un gândăcel care, nedepărtându-se de cu bună vreme din locul unde s'a încuibat, nimicesce în scurt timp tóte *bucatele* câte se află într'însul.

Acest gândăcel fórte stricácios bucatelor, și în deosebi grâului, secării și păpușoiului, se numesce în Bucovina: *Gârgăriță, Gârgăliță, Gârgăriță de pâne* și *Gârgăliță de pâne*;

În Transilvania: *Gârgără* (1), *Gârgăriță, Gârgăriță, Gârgăliță de bucate* și *Gârgăliță neárá* (2);

În Moldova: *Gârgăriță* (3) și *Gârgăliță* (4);

Iar în Țera-Românéscă: *Gârgăriță* (5), *Curculeț* (6) și *Curculez* (7), lat. *Calandra granaria* L., *Sitophilus granarius*.

(1) Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, Bucuresci 1866, pag. 319; — cf. Fr. Damé, *Nouveau Dict. roum.-fr.* vol. II, pag. 56.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 237, pag. 6; — *Foaea Poporului*, an. I, Sibiiu 1893, pag. 308.

(3) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

(4) Dict. de Iord. Bran din Pașcani.

(5) *Gazeta sâtenului*, an. III, R.-Sărat, pag. 185;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Gârgărița* este insecta care străpunge grăunțele de cereale, cum: grâul, porumbul și leguminósele, cum: fasolea, mazérea, bobul, etc.»

(6) *Enciclopedia română*, tom. I, pag. 665.

(7) Fr. Damé, op. cit, vol. I, pag. 323; — Cihac, *Dict.*, t. I, pag. 71.

Gărgărița se ține de ordinea Coleopternelor, adică a gândacilor cu rît; are 3.75 mm. în lungime, 1.5 în lățimea spatelui, și e de colóre roșietică-cafenie. Rîtul ei e subțirel, ce-vă încovăiat și cam de lungimea scutului de-asupra grumazului.

Despre acest gândăcel fôrte dăunăcios, o legendă din *Țera-Românească* ne spune următoarele :

«Erà odată un om putred de bogat, așa de bogat, în cât rânià baniî cu lopata, și magasiile lui pline cu bucate erau așa de mari, cât ar fi putut îndestulà un colț de țerà.

«Pe cât erà însă omul acesta de bogat, cu Țece părți erà el mai sgârcit, așa de sgârcit, că nu-î scăpà din mână nici măcar o bucățică de mămăligă mucedă la un sărac. Căci așa aũ fost și sunt până și în Țiua de aȚi bogații; lor le este necontentit frică că or sărăci, dacà or miluî un sărac cu o *bucătură* cât de mică.

«Și în țerà aia, unde erà bogatul ăsta, se întâmplă într'o vreme o fómete mare, cum nu s'a pomenit în lume, că muriaũ ómenii și stârpiaũ muerile de fóme. Mâncaũ bieții creștini érbă și frunze ca vitele și nici érbă și frunze nu mai erau, căci erà o secetă mare, de s'aprindeà pămîntul. Bieții ómenî rodeaũ cojile copacilor și mâncaũ pămînt sărat, căci nimenî, nimenî nu aveà o bóbă de grău sau de porumb în țerà aia. Numai magasiile bogatului ăsta nemilostiv gemeaũ de bucate, și el niméruî nu da o fărâmă. Și cu cât năvăliaũ ómenii și cereaũ bucate, cu atâta el încuià magasiile cu verigi de fier și lacăte și puneà străjuirî, ca nimenia să nu se apropie. Și celuí ce cereà bucate, îi răspundeà ca să-î aducă aur și argint, și apoi îi va da. Dar de unde erà să-î aducă bieții săraci aur și argint? Și așa muriaũ ómenii pe un cap de fóme pe lângă magasiile pline cu bucate ale bogatului nemilostiv.

«De la o vreme însă DumneȚeũ sfîntul, vȚdȚnd atâta impietritire de inimă la bogatul ăsta nemilostiv, își întórse mila și începũ a plouà și rodiră câmpiile din belșug, în cât ședeaũ acuma bucatele grămeȚi pe câmpurî. Iar în magasiile bogatului nemilostiv trimise atâtea *GărgăriȚe*, câte bóbe erau acolo, și în puțină vreme tóte bucatele nu mai rȚmaseră decăt nisce coji, carî nu mai erau bune de nimic.

«Bogatul, de mare ciudă, se îmbolnăvi și atât de mult zăcù, în cât îl mâncară viermiî de viu.

«Și de atunci a rămas de mănâncă *Gărgărițele* bucatele de prin magasiile ómenilor bogați, căci ei țin grămadă bucatele prin magasiî și de multe-orî săraciî rabdă fóme.» (1)

Și dacă în timpul veriî nu se scóte *pânea albă* de prin grânare afară la sóre, ca să se soréscă și svînteze, ci se lasă ca să umeđéscă (2), și dacă în același timp nu se svîntéză și grânarele, atunci *Gărgărițele*, cari petrec peste érnă prin crepăturile grânarelor și ale coșurilor, eșind primăvara de prin ascunđișurile lor, prefac tóte bucatele, în cari s'aú incuibat, în tărățe.

Femeiușca acestuî insect, fiind fórté productivă, depune de la 188—200 de oué în grăunțele pânei, în care s'a incuibat, și anume în fie-care grăunte câte un ou. Nu mult după acésta es din ouéle depuse larvele, numite în unele părți locuite de Români *Strepeđi*, cari prind apoi a róde făina cuprinsă în grăunțe și cari, după un timp óre-care, prefácendu-se în gândăcei, adecă *Gărgărițe*, încep și acestea să ródă mieđul din grăunțe, până ce rămâne numai cója. Ne mai avénd ce róde, atunci părăsesc grânariul, și sbórá grămadă cu remășițele tărățóse cu tot (3).

Însă fie-care econom bun nu așteptă nici odată până ce se vor duce *Gărgărițele* singure din grânariul seú, ci el caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și mai de grabă depártă, îndată cum a observat că s'aú incuibat în bucatele sale.

Timpul cel mai potrivit pentru depártarea *Gărgărițelor* și stârpirea lor se díce că e pe la sfârșitul luniî lui Iulie, când e *cânepa* și *haldanul* plin de suc. Atunci se taie plantele acestea de la rădăcină, se usucă la umbră într'un pod saú într'o șură, ast-fel ca să nu fie atinse de sóre, căci în

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea: «Când stă pânea albă mult de se umeđesce, atunci se bagă *Gărgărița* într'insa, mai ales în grău și popușoiu, o bortesce și-i mănâncă tot mieđul.»

(3) *Șeđétórea*, an. VI, Budapesta 1880, pag. 22; — *Fóea poporuluî*, an. I, Sibiiú 1893, pag. 308.

casul acesta li se slăbește sucul. După ce s'a uscat, și a-nume înainte de a se pune pânea albă în magazin sau grânariu, se așeză mai întâiu la fund un rând de cânepă sau de haldană, și de-asupra se tórna apoi grâul. La jumătatea magazinului sau grânariului se pune iar un rând de cânepă și apoi, după ce s'a așezat acuma tótă pânea, se mai pune și de-asupra un rând ca înveliș. Făcându-se acésta, pânea e scutită de acest dușman neîmpăcat al seú.

Se pot însă pune și haldană verđi în grâne, fiind aceștia și mai buni (1).

O sémă de Români însă pun tómna mánunchiuri de cânepă topită, de al cărei miros încă se ȕice că fug.

Alții din contră, voind a scăpă de *Gârgărițe*, aduc și pun, în apropierea bucatelor năpăstuite, *furnicari*, și anume în nisce vase (2).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* ieaú lână, ast-fel după cum s'a tuns de pe oi, fără ca s'o spele și să se ducă *usucul* de pe dînsa, o pun câte o lécă ici coleà în nisce hârburi lângă pânea din hambar sau unde se află, și apoi îi dau foc ca să ardă.

În urma acésta *Gârgărițele*, neputënd suferi mirosul ce ese din lână, fug în tóte părțile (3).

O sémă de Români din *Moldova* aștern, unde sciú că se află *Gârgărițe*, *Boziú verde*, lat. *Sambucus ebulus* L., pe jos. *Gârgărița* trage la dînsul ca să-l mânânce, dar fiind-că *Boziul* e fórte amar și ea nu póte suferi amăréla acésta, sau piere sau fuge (4).

Mulți înși însă sunt de părere că *Gârgărițele* se pot depărtă de prin hambare nu numai prin mijlócele până aici arătate, ci și prin anumite descântece.

Așă Românii din *Transilvania*, com. Bârgău, cred și ȕic că dacă, avënd *Gârgărițe* în hambar, veí prinde 9, le veí afumă la fum de bălegar și veí rostí următórea descântecă:

(1) *Șeșetórea*, cit., p. 22.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, cit., p. 6.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

Gârgăriță!
De ești,
De nu ești,
Până mâni să nu mai fii
Pe la casa mea,

Prin pivnița mea,
Prin hambariul meu,
Pe la grâul meu,
Că de-i fi
Capu ți l-oiu sucî!

atunci toate *Gârgărițele* vor fugi de la casă.

Iar dacă se află *Gârgărițe* în vecini și voesci să nu se apropie de casa ta, atunci e bine să dîci:

Gârgăriță, fata popei,
Du-te la *Mama pădurii*
Și te jîcă cu ea
Și te sfădesce cu ea
Și te sărută cu ea
Și te împacă cu ea,
Da la mine nu veni,
Că eî bine nu ți-oiu face,
Făr'în temniți te-oiu băgă
Și'n lanțuri te-oiu legă

Și în lăcăți te-oiu încuiă.
Fugi de la mine,
De la casa mea,
De la vatra mea,
De la șopru meu,
De la hambarul meu;
Fugi de aici,
Peri-ți-ar vița
Și parodița!

Acastă descântecă se dîce înconjurând grădina de trei ori și apoi afumând o *Gârgăriță*, s'o arunci în vecini (1).

Mai departe, tot în *Transilvania*, se mai află încă și următoarele credințe cu privire la depărtarea *Gârgărițelor*:

Gârgăriță în hambar când vei vedé, fă-ți cuce și dî: «*ptiîu fata popei!*» că vor fugi (2).

Gârgărițe la casă când vei vedé, astupă-ți ochii și scuipe peste ele de 9 ori, că toate vor orbî (3).

Gârgărița e așa de virtosă că, dacă este dusă dimpreună cu atari grăunțe la móră și este turnată cu acestea în coș, trece pe sub piétra morii și nu se sfarmă.

Din cauza acésta apoi ómenii se feresc de a duce grăunțe de măcinat la o móră, unde sciî că se află *Gârgărițe*, siguri fiind că, dacă ar măcină la o asemenea móră, fórte lesne s'ar puté înturnă cu *Gârgărițe* acasă (4).

(1) Com. de d-l. Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bistricióra, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Odorheiú, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú, și a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

În fine merită a fi amintit și faptul că ómenii cei fórte lacomí se compară cu *Gârgăra* sau *Gârgărița*(1).

Iar ómenii cei ce se bat fórte tare după mâncare, cari se amestecă și lingăresc prin óle, se numesc în Bucovina: *gârgariți* și *gârgaliți*, sing. *gârgariț* și *gârgaliț*. D. ex.: omul acesta e un *gârgariț*, saú: omul acesta e *gârgariț*.

Iar pânea, în care s'aú încuibat *Gârgărițele*, e *gârgărițósă*; grâul e *gârgărițos* sau *gârgălițos*, adecă: plin de *Gârgărițe*; și *îngârgărițat*, adecă: *îngăurit* de *Gârgărițe* (2).

(1) V. Alecsandri, op. cit., p. 319.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CARIUL DE PĂDURE.

(*Bostrychus tipographus* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî printr'o pădure de brađi și de moliđi, acela de bună sémă că va fi observat într'insa nu numai o mulțime de *hășci* (1), ci și de *ciung* (2). Iar dacă curiositatea îl va fi împins ca să jupéscă vre-o bucățică de scórță de pe vre una din aceste *hășci* sau de pe un *ciung*, orî și de pe un alt copac peste care va fi dat în atare *căđetură* (3), acela e mai mult decât sigur, că va fi aflat între scórța jupită și între lemnul de pe care s'a jupit o mulțime de căărúșe pline de un fel de făină și de un fel de viermișori.

Causa uscării acestor *hășci* și *ciung* e, în cele mai multe casuri, un fel de gândac mic, numit în Bucovina: *Cariu de pădure*, *Cariu mare* și *Cariu de scórță* (4); în alte părți: *Gândac de scórță* (5), iar cea a căărúșelor sau borticelelor e larva sa, numită în Bucovina: *Cariu* (6) și *Vierme* sau *Germe de cari* (7).

(1) Sub cuv. *hășcă*, pl. *hășci* înțeleg Românii din Bucovina un brad sau molid uscat și rupt de vârș.

(2) Sub cuv. *ciung*, pl. *ciung* se înțelege un brad sau molid uscat, însă necăđut la pămînt.

(3) Sub cuv. *căđetură* se înțelege locul unde se află mai mulți copaci căđuți la pămînt.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci: «*Cariu mare* se numește gândacul, care merge pe sub scórța bradului.»

(5) Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Cari* se numește viermii ce se află între scórța bradului și între lemnul acestuia și cari bortese lemnul;» — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Viermele*, care se face pe sub scórța copacilor celor bătrâni și a ciungilor, se numește *Cariu*.»

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

Cariul de pădure e un gândac de colóre *castanie*, rotund, și numai de 5—5.5^{mm}. de lung, cu capul mic, ascuns cu totul sub scutul gâtului, care e mare și încovăiat, iar mustețele scurte și în formă de ic.

Cu tóte acestea însă că *Cariul de pădure* e așa de mic, totuși el este fórte stricăcios, căci nu odată a nimicit păduri întregi de brađi și moliđi, pre cari i-a bortit și ros dimpreună cu larva sa, care e tot atât de stricăciosă ca și dînsul.

Pe la începutul său pe la mijlocul lunii lui Maiu, *Cariul* acesta roesce ca și albinele.

În restimpul roirii sale, mai ales dacă atunci e secetă mare, nu odată ese din pădure afară, prinde a jucă la sóre și apoi a sburà ca un roiú la țeră și aici a se pune pe pomí și pe răchiți. După acésta se întórce iarăși înapoi, intră în pădurea din care a eșit, și aici prinde a face bortí în scórța moliđilor celor verđi și femeiușca sa a se ouă prin borticelele acestea (1).

Atât din cauza borticelelor făcute de cariul acesta cât și din cauza larvei sale, care róde scórța în drépta și în stânga, brađii și moliđii, în cari s'a încuibat, încep apoi pe încetul a se îngálbeni și pe urmă a se uscà cu desăvârșire.

Noroc numai că nu mult după ce se înmulțesc și se dezvoltă larvele sale, adecă *Viermi de cariú*, dând *ciocănitórele* de dînsele, scoțându-le cu ciocul lor cel tare și ascuțit de pe sub scórță și mâncându-le, le mai nimicesc.

De n'ar fi *ciocănitórele* ca să stârpescă la timp *Carií* aceștia, atunci nu sciú, đeú, ce s'ar alege din întréga pădure (2).

Ce se atinge de *făină* sau *fănină de cariú*, adecă de rugeturile și excrementele ce le produc carií aceștia, amintim aici numai atâta că ea se întrebuintéză de către Români din Bucovina spre același scop ca și cea a *Cariului mic* (3).

(1) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Veđi artic. despre acesta.

STRĂLUCUL.

(*Cerambyx moschatus* L.)

Strălucul, pl. *străluci* (1), numit în unele părți și *Gândac mirositor* (2), lat. *Cerambyx moschatus* L. sau *Aromia moschata* Serv., e un insect, care se ține de *gândacii cu córne*, lat. *Longicornia* sau *Capricornia*. Corpul sêu, de colóre metalică-verde sau roșie ca bronzul, e îngust și de 15-34 mm. de lung. Aripile cele de-asupra sunt albastre sau verđi sau, după cum spune poporul, în colóreă păunului (3) și fórte fin punctate.

Córnele bărbătușului sunt mai lungi decât corpul, ca nisece perî vârtoși și cu închieturi, și steclesc ca pana păunului.

Strălucul petrece mai cu sémă pe *răchiți*, pe *lișian*, lat. *Lycium barbarum* L. și pe *sdrăvăț* (4), și când îl prinđi rês-pândesce un fel de miros ca de *mosc*, lat. *Moschus moschiferus*.

Un alt insect, care se ține asemenea de familia *Strălucului*, și care trăesce atât pe stejarii cei bătrâni cât și pe cei de curând tăiați, e *Croitoriul* (5) sau *Gornicul* (6), lat. *Cerambyx cerdo* L. sau *Cerambyx heros* Scop.

(1) Dat. Rom. din Stroesci, dict. de I. Crișan, și a celor din Stupea, dict. de I. Savu.

(2) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(3) După spusa lui Ioan Savu.

(4) *Sdrăvățul* e un fel de răchită mică, tufosă, cu frunza lungăreță și mai mică decât la cele-lalte răchiți. Din nuelele sale, cari sunt fórte mlădióse, se fac coșărci și coșărcuțe.

(5) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) *Enciclopedia română*, t. II, p. 51 și 583.

Córnele, adecă antenele acestui insect sunt lungi, și fiind-că ele dimpreună cu capul și fălcile au forma unor fórfeți de croitor, de aceea poporul i-a pus numele de *Croitorii*.

Când se ivesc vara mulți *Croitori* de aceștia, se ȳce că va merge bine vitelor lânóse, adecă oilor și caprelor.

Iar o ȳcere sună :

Și Croitorul are fórfeți, dar nu
croesce nimic cu ele,

care se ȳce de cel ce se laudă că are instrumente bune
dar nu scie a le întrebuiță (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

SCRIPCARIUL.

(*Saperda carcharias* L.)

Intre toate *Bórzele* (1) sau *Gândaci* cu *córne*, cel mai răspândit și mai bine cunoscut Românilor după nume e *Scripcariul* (2), numit altmintrelea, și mai cu seamă în Bucovina, și *Scripcariu* *negru* (3), *Cobzariu* (4), *Țigănaș* (5) și *Plopăriu* (6).

Insectul acesta se numește *Scripcariu* și *Cobzariu* de aceea, fiind-că el, după cum spun Români din Bucovina și cei din Moldova, când îl prinși în mână și-l puși la ureche, produce un fel de *gomēt* sau *fițiit*, ca și când ar cânta cine-vă dintr'o *scripcuță* sau *cobză* (7).

(1) Români din Tereblecea, distr. Siretului, și cei din Valea-Putnei, distr. Câmpulungului, în Bucovina, înțeleg sub cuv. *bórză*, pl. *bórze* pe toți gândaci cu *córne* lungi, lat. *Longicornia*.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Scripcariul* e un gândac negru cu mustețe lungi pe cari le ridică în sus»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Udesei, dict. de Lazăr Rotariu; — a celor din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iord. Bran, și din com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu.

(3) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu: «*Scripcariul* se numește pe la noi și *Cobzariu*.»

(5) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei și Moldovei.

(6) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei; — cf. și *Enciclopedia română*, t. II, p. 51.

(7) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «Atât *Scripcariul negru* cât și cel *galben*, când îi prinși în mână, cântă ca și când ar cânta cine-vă dintr'o

Și de ôre-ce *gomëtul* sau *țifiitul* acesta face multora și mai ales băeților o deosebită plăcere, de aceea cum dau peste vre-un *Scripcariu*, îndată îl prind, îl stupesc între ochi și apoi, ducându-l la ureche, îl fac ca să cânte (1).

Scripcariu negru și *Figănaș* se numesc de aceea, pentru că el nu numai că cântă ca un scripcariu, ci e tot-odată și negru ca un țigan; iar *Plopariu*, pentru că petrece mai cu sémă pe plopî.

Un alt insect, care se ține tot de familia Scripcariului, însă care e ce-và mai mic decât acesta și acoperit cu perî galbiî, e *Scripcariul galben*, numit ca și cel dintâiu și *Plopariu* (2), lat. *Saperda populnea* L.

scripeuță» ; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan : «*Scripcariul*, dacă-l puî la ureche, face *gomët*, adecă *țârțiesce*, de aceea îi spun ômenii *Scripcariu*» ; -- tot de-acolo, dict. de Iord. Bran : «*Scripcariul* are mustețe lungi și încrestate; dacă-l prinđi și-l puî la ureche *țifiesce*, de aceea se numesc *Scripcariu*» ; — și a celor din Dumbrăveni jud. Botoșani, dict. de Grig. Olariu : «*Scripcariul* e curat negru, are mustețe lungi. Când îl prind băeții, îl stupesc și atunci cântă. De aceea îi đic ômenii *Scripcariu*.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu : «*Scripcariul*, când îl prind băeții, îl stupesc și-l pun la ureche ca să cânte; atunci el *cârțiesce*, cântă din gură, de aceea se numesc *Scripcariu*» ; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca : «Băeții prind *Scripcariul*, îl stupesc și spun ca să cânte. El începe atunci a cânta : *scârța, scârța*, și tot așa *cârție* până ce-î dau drumul ; — a celor din Udesei, dict. de Lazăr Rotariu : «Ômenii prind *Scripcariul*, îl stupesc, după cum spun ei, în gură, adecă între mustețe, iar după aceea îl duc la ureche spre a-l auđi cum cântă» ; — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran : «Ômenii și mai ales băeții pun *Scripcariul* la ureche ca să-l audă cum cântă.»

(2) Dict. de Iacob Popoviči.

PURICELE DE GRADINĂ.

(Haltica oleracea L.)

Nu e nici o singură primăvară, în care legumele și cu deosebire *resadul de curechiu* sau *varză* să nu fie atacat de un gândăcel ce-vă mai mare decât un *Purice de casă*, însă care are datină de a sări în colo și în cöce întocmai ca și acesta.

Acest gândăcel, de colöre albastră ca oțelul său verde ca metalul, cu cap mic care ese fôrte puțin de sub scutul gâtului, și cu antene subțirele în forma unui fir de păr, se numesce atât în Bucovina cât și în cele-lalte țeri locuite de Români: *Purice de grădină*, *Purice de curechiu*, *Purice de resad*, *Purice de pămînt*, *Purice de câmp* și *Purice verde* (1).

Cum a prins sëmînța de curechiu a rësări și a se desvoltă, îndată se și vëd pe *resad* o mulțime de purici de aceștia, cari încep a-î găuri și a-î mânca frunzișörele, ast-fel că dacă nu se ieau din cu bună vreme töte măsurile spre a se stârpi,

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Șcheia, dict. de Marghiöla Donuș; — a celor din Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «*Puricele verde* petrece mai cu sëmă prin grădini și mănâncă *resadul de curechiu*»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Mai este încă un fel de purice numit *Purice de câmp*, *Purice de grădină* și *Purice de curechiu*, care se hrănesce mai mult cu frunță de curechiu, de ridiche și de alte legume»; — tot de acolo, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de câmp* se face numai prin iarbă, sare ca și cel de casă și e verde; — veți și *Fóia poporului* an. I. Sibiu 1893, p. 296 și an. VII. Sibiu 1899, p. 162.

forțe lesne se p $\acute{o}$ te întîmpla ca în câte-vă țile tot resadul să pi $\acute{e}$ ră (1).

Nu în fie-care an însă și nu tot-deauna mănâncă purecii aceștia resadul de curechiu de o potrivă, ci ei, după cum spun unele Românce din *Bucovina*, îl mănâncă mai tare când e secetă mare și cu deosebire în *Postul Sânt-Petrului*, când a crescut acuma mărișor, dar n'a apucat a se învîrtoșă, ci e încă crud (2).

Mijlócele pe cari le întrebunțeză Româncele din *Bucovina*, precum și cele din *Moldova*, spre stârpirea acestuî gândăcel forțe stricăcios legumelor și cu deosebire resadului de curechiu și rădichî (3) sunt următoarele:

Lea $\acute{u}$ cenușă din Ajunul Crăciunului și al Bobotezei și cu cenușă de acésta presară apoi în țile de sec, adecă Miercuria și Vineria, melegariul pe care se află resadul de curechiu, sa $\acute{u}$ tot în aceste două țile stropesc resadul de curechiu cu aghiasmă din țiaua *Sf. Trif*, sa $\acute{u}$ cu móre veche de curechiu (4).

Unii Români, și mai ales din *Moldova*, fac anume aghiasmă în țiaua de *Sf. Trif* pentru alungarea și nimicirea puricilor acestora. Și cu aghiasmă de acésta, care o strîng și o păstréză peste an, stropesc apoi nu numai resadul de curechiu, ci și tóte cele-lalte legume, cari sunt atacate de acest gândăcel stricăcios (5).

(1) Cf. *Fóia poporului*, an. VII, p. 162;—idem, an. I, p. 296: «*Puricii de pămînt*, numiți *Puricii de resad* sa $\acute{u}$ *de grădină* adese cășunéză legumelor mai multă stricăciune decăt aprópe tóte cele-lalte insecte împreună. Micile larve se ivesc prin Maiu, sárind cu repegiune și ciuruind mai ales *resadul de varză* (curechiu), calarabe, brojbe, cum și foile de ridichî, hrean, etc.»

(2) Dict. de Marghióla Donuț.

(3) După spusa Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Colancea: «*Puricii de curechiu* mănâncă curechiul și rădichile.»

(4) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Már. Donuț;—a celor din Galanesci, dict. de George Cârstea: «Când începe *Puricele de curechiu* a mănca curechiul, îl stropesc pe acesta cu *móre veche de curechiu*» — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Româncele, cari voesc să alunge *Puricii de câmp*, strîng aghiasmă de la *Sf. Trif* și cu aghiasmă de acésta stropesc apoi locul unde s'a $\acute{u}$ arătat puricii aceștia, și după acésta puricii fug.»

(5) Dict. de Iord. Bran și Nic. Const. Carp.

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă aghiasmă din ȕiua de *Sf. Trif*, întrebuiţeză spre acelaşi scop şi apă din ȕiua de *Dochia*. Strîng adecă în ȕiua acęsta o cantitate anumită de omęt, îl tolesc, şi apa acęsta de omęt o păstręză apoi până sosese timpul resadului, şi atunci dacă se arată *Puricii de curechiu*, stropesc curechiul cu dînsa. Dacă plouă în ȕiua de *Dochia*, atunci strîng şi întrebuiţeză apă de acęsta la stropirea resadului (1).

Dacă presurarea cu cenuşă din Ajunul Crăciunului şi a Bobotezei şi stropirea cu aghiasmă din ȕiua *Sf. Trif* sau cu apă din ȕiua de *Dochia* nu ajută, atunci voind ca să fugărescă puricii de pe resad, ieaū crenguţe de *pelin* şi cu acestea ating vârfurile resadului ca şi cînd ar vré să-l măture de purici. Făcend acęsta toţi *puricii* fug, pentru că nu pot suferi amăréla pelinului. Măturarea acęsta însă trebuie să se facă mai adese-orî (2).

Tot aşă fac şi o sémă de Românce din *Moldova*, cu acea deosebire numai că acestea întrebuiţeză, în loc de crenguţe de *pelin*, frunze de *mestécăn*, care se ȕice că sunt tot atât de *amărăcióse* (3).

Româncele din munţii Abrudului în *Transilvania* adună tótă cenuşa, cîntă se face în ȕiua de *Patru-deci de Sfinţi*, pe vatră, şi cu cenuşă de acęsta presură straturile cu legumele şi cu resadul de curechiu pe care s'aū ivit *Puricii de câmp* (4).

Româncele din alte părţi ale *Transilvaniei*, precum bună-óră cele din comuna Reteag, voind ca *Puricii de pămînt* să nu le mănânce curechiul şi resadele în *resadniţă* (pat cald, melegariu) merg Marţi dimineţa şi, închiđend ochii, scutură un sac fărinos pe resadniţă, în credinţa că făcend ast-fel resadele vor fi scutite de purici.

O sémă de Românce însă, tot din acęstă comună, după ce aū resădit curechiul, vedend că *puricii* aū inceput a-l mîncă, îl udă cu móre de curechiu ce a rēmas din érna trecută (5).

(1) Dat. Rom. din Budeniţ, dict. de Măr. Duceă.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp.

(4) S. Fl. Marian, *Sęrbătorile la Români*, vol. II, p. 154.

(5) Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

Voind ca *Puricii de grădină* să nu mănânce resadul de curechiu, o sémă de Românce din *Bucovina* îl sémână de regulă la *lună veche*, în credință că atunci crește mai scurt și căpățina e mai îndesată și mai bună, și că tot odată nu-l mănâcă *Puricii de curechiu* așa de tare. Pe când din contră, dacă-l sémână la *lună nouă*, crește în sus, căpăținele sunt mai mici și mai înfoiate, și *puricii* nu odată îl potopesc, așa de tare îl mănâcă (1).

Cele mai multe Românce din *Bucovina* însă au datină de a-l sémână în ziua de *Patru-deci de Sfinți*, creșdnd că tóte legumele sémenate în acéstă di, și cu deosebire cépa și curechiul, nu le mănâcă viermii, omiđile, *Puricii de grădină*, precum și alte insecte stricăcióse (2).

Un alt purice, care se ține tot de familia *Puricelui de grădină*, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și de colóre négră, e *Puricele negru*, numit altmintrelea și *Purice de câmp* (3), *Purice de in* (4), *Purice de pămînt* sau *Puricele pămîntului* (5), lat. *Haltica nemorum* L.

Puricele acesta e tot atât de stricăcios ca și cel de grădină. El mănâcă, mai ales când e secetă mare, inul, trifoiul și curechiul, ast-fel că de multe ori nu rămâne mai nimica din aceste plante de dînsul (6).

Inul mai ales, după cum spun Româniî din *Bucovina*, n'are altă bólă și dușman mai mare decât puricele acesta (7).

(1) Dat. și cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cárstean.

(2) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 152.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Puricele de câmp* e așa de mare ca și cel mai mare *purice de casă*, însă e ce-vă mai negru decât cel de casă și cu capul despărțit de trup.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Puricele de in* sare ca și *Puricele de casă*. El e negru, are picióre lunguțe și trup rotunjior.»

(5) *Țera nouă*, t. III, Bucuresci 1887, p. 400.

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;— și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(7) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

BUBURUZA.

(*Coccinella septempunctata* L.)

De cum se desprimăvereză și până spre sfârșitul toamnei, vedem pretutindeni, mai ales însă prin livezi, sburând sau alergând în cöce și în colo un insect mititel, al cărui corp e rotund și bulbucut, picioarele scurte, iară aripile de-asupra, adecă elitrele, roșii și cu șapte *pui* sau puncte negre pe dînsele.

Acest insect drăgălaș și vioiu, care are datină, când îl prind, de a-și îndoi piciorușele sub corp și a scöte un fel de suc gălbui și neplăcut la miros, și care se ține de ordinea Gândacilor, și anume a celor cu trei închieturi la picioare, se numește în Bucovina: *Buburuză*, dim. *Buburugiöră*, *Buburuză roșie*, *Buburuz*, *Măria popei*, *Măriuță*, *Măriuța popei*, *Găinușă*, *Găinușa lunii*, *Găina lui Dumnezeu*, *Vaca lui Dumnezeu*, *Cucușor* și *Vrăjitoare*;

În Moldova: *Buburuz*, *Buburuză* (1) și *Vaca Domnului* (2);

În Țera-Românescă: *Gărgăriță* (3), *Gărgăriță-mărgăriță* (4), *Margarită*, *Margarintă*, *Boul popei* (5), *Boul Dom-*

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române;—N. A. Bogdan, *Căntecele copiilor țerani* (culegere de prin jurul Iașului), publ. în *Gazeta săténului*, an. II, R-Sărat 1885, p. 279.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Vaca Domnului* e mică, rotundă, roșie, și câte cu unul sau mai multe puncte negre pe dînsa».

(3) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popöre*, publ. în *Țera nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226;—*Convorbiri literare*, an. XXX. vol. II, Bucuresci 1896, p. 102—103.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I partea I, Bucuresci 1900, p. 510.

(5) Com. de Episcop. Melchisedec.

nului (1), *Boul lui Dumneșeu* (2) și *Vaca lui Dumneșeu* (3);

În Transilvania: *Buburuză*, *Buburuță* (4), *Măriuța*, *Măriuța popii* (5), *Mămăruță* (6), *Mumuruță* (7) și *Păpărușe* (8);

În Banat: *Paparue*, *Păpărușe*, *Paparugă* (9);

În Ungaria: *Buburuză*, *Păpăluză*, *Păpărușă* (10), *Măriuță* și *Paparugă* (11);

La Români din Meglenia: *Vaca Domnului* (12);

Iar la cei din Macedonia: *Păscăliță* și *Puliu aroș* (13).

Dintre toate numirile, câte i le dau Români din Bucovina acestui insect, cea mai răspândită și mai usitată este numirea *Buburuză* și *Măriuță*.

Buburuze, sing. *buburuză* numesc Români din Bucovina de regulă și un fel de *bubușe* rotunde și înfoiate, care se fac pe corpul omenesc. Mai departe îndatinéză ei a numi

(1) Fr. Damé, *Nou Dict.*, p. 153.

(2) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 218;— Tocilescu, op. cit., p. 510;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cocinelă* în graiul poporului se numesc *Boul lui Dumneșeu*.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 137.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Buburuza*, *Buburuța* sau *Mumuruța* este o insectă mică, roșie și cu puncte negre pe spate.»

(5) Com. de d-l Domețiu Dogariu, învățător în Satulung lângă Brașov: «Numiri de insecte pe aici nu prea sunt. De o singură insectă am auzit vorbindu-se, și anume de *Măriuță* sau *Măriuța popii* = *Cocinelă*.»

(6) Com. de d-l T. Frâncu: «*Măriuța* în Munții Apusenii se numesc *Mămăruță*»;— *Enciclopedia română*, vol. I, p. 870 și vol. III, p. 183;— G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.* cit., p. 338;— Sextil Pușcariu, *Diminuția în limba românească*, publ. în *Noua Revistă Română*, vol. I, București 1900, p. 376—377.

(7) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Paul Oltean; — *Revista critică literară*, an. III, Iași 1895, p. 164.

(9) Com. de d-l Aur. Iana și Ios. Olariu: «*Păpărușe* e o insectă roșie rotundă, cu *pupi* negri pe ea»; — *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479.

(10) Com. de d-l El. Pop, învăț. în Șomcuta-mare.

(11) Vezi despre aceste două numiri poeziile pop. reproduse mai la vale. Iar cât despre numirea *Măriuță*, vezi și Cihac, *Dict.*, t. II, p. 186.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

(13) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 191;— com. de d-l Chr. Geagea: «*Păscăliță* = *buburuză*.»

buburuze încă și ridicăturile saū globurelele cele rotunde, ce se fac pe cōja unor bostani, cari din cauza acēsta se și numesc apoi *bostani buburuzoși*.

Avēnd corpul insectului acestuia forma unei bubuțe rotunde și mai ales sēmēnānd el în cāt-vā cu globurelele de pe cōja bostanilor, de aceea, cred eū, s'aū îndatinat Romāniī din Bucovina și cei din Moldova a-l numi *Buburuz* și *Buburuză*.

Buburuza, după cum am spus și mai sus, e un insect frumușel, curățel și sprintenel. Decī numirile de *Măria popei* și mai ales *Măriuță* cred că sunt numiri de desmerdare, cari i s'aū dat din aceeași cauză, din care l-aū numit și Germaniī *Marienkäfer*. Probabil că tot din acēstă cauză s'a numit el de către Romāniī din Țera-Romānescă *Margarită* și *Margarintă*.

Găinușă, *Găinușa lunii* și *Găinușa lui Dumnezeu* se numesc de aceea, pentru că, după cum spun Romāniī din unele părți ale Bucovinei, precum bună-ōră cei din comuna Stupea, districtul Gura-Homorului, și cei din Buniți, districtul Sucevei, are *șapte puī* (puncte) pe aripile sale tocmai ca și *găinușa* (germ. Siebengestirn), ce se arată séra pe cer și care are asemenea *șapte puī*, adecă șapte stele.

Vrăjitoare se numesc de aceea, pentru că ea, după cum ne vom încredința mai apoi, se întrebuinteză de către Romāniī de pretutindenī, și mai ales de către feciori și fete, ca prevestitoarea locului în care parte se vor însurā saū mărită, precum și a timpului cum are să fie acesta în viitor.

Păpărugă și *Păpăruē* se numesc probabil din acea cauză, fiind-că colórea elitrelor sale este roșiatică tocmai ca și colórea *macului roș* saū, după cum se numesc planta acēsta în unele părți locuite de Romāniī, *paparună* și *paparóne*, lat. *Papaver Rhoeas* L. (1)

Din care cauză însă se va fi numind *Boul popei*, *Boul lui*

(1) Dr. D. Brândză, *Prodromul florei române*, Bucureși 1879—1883, p. 116. — D-l P. Oltean îmi scrie că Romāniī din Transilvania o numesc de aceea *Păpăruē*, fiind-că colórea aripelor sale sēmānă cu colórea plantei numită *păpăruē*. De e însă planta *păpăruē* sinonimă cu *macul roș*, până acuma n'am putut află.

Dumneđeũ, Vaca lui Dumneđeũ, Cucușor, Mămăruță și Mumuruță, până acuma nu mî-a fost cu putință a află.

Am ȃis m'ai sus c'ă *Buburuza* servește Românilor de pretutindenî ca un mijloc spre cun'oscerea timpului, cum are s'ă fie în viitor, și m'ai ales a locului din care parte va fi *ursita* saũ *ursitul*.

Drept aceea feciorii din Bucovina, cum prind o buburuză, îndată o și pun în palmă și ȃic :

Buburuză
Uză,
În cotro-î sburà,
Acolo m'oiũ însurà ! (1)

saũ :

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburà
Acolo m'oiũ însurà ! (2)

saũ așà :

Buburuză,
Buburuză,
În cotro-î sburà
Într'acolo m'oiũ însurà ! (3)

Rostind cuvintele acestea, cred c'ă în cotro sb'oră *Buburuza*, într'acolo le va fi partea și norocul, adecă într'acolo se vor însurà.

Iar dac'ă *Buburuza* nu voesce s'ă sb'ore, dac'ă-și sgârcesce picioarele și le ascunde sub sine, dac'ă stă locului, ca și când ar fi m'ortă, și la urma urmelor se rostogolesce și pică jos, atunci e semn r'eu, c'ăci cel ce i-a rostit cuvintele de m'ai sus în scurt timp trebuie s'ă m'oră (4).

Unii feciori, precum bună-'oră cei din orașul C'âmpulung și de prin împrejurimea acestuia, cred c'ă dac'ă vor prinde un *Buburuz*, îl vor luà în m'ână și-l vor l'asă s'ă umble pe

(1) Din Buniți și Mihoveni, com. de St. Goraș.

(2) Din Brăesci și Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Din Marginea, sat în distr. Rădăufului.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci.

unde va voi el, atunci *Buburuzul*, umblând în colo și în cöce, are de la un timp numai decât să sböre într'acolo, unde le va fi partea și norocul, unde se vor însurà. Iar dacă nu voesc de fel să sböre, atunci e un semn că nu se vor însurà de grabă, că vor rămâne un timp mai îndelungat *holtei*, *feciori tomnateci* sau chiar *burlaci*, adecă pentru totdeauna neînsurați.

În restimpul acela însă, pe când *Buburuzul* se preumblă în drépta și în stânga, rostesc următoarele cuvinte :

Buburuz
Tuz,
În cotro vei sburà
Acolo m'oiü însurà
La resărit de-î sburà,
Acolo m'oiü însurà.
La apus de vei sburà,
Acolo m-oiü căută

Mie soție,
Numai să fie
Tinerea
Și frumușeă,
Ca și-o floriceă,
Și după ce voiü află-o,
În brațe că voiü luă-o
Și 'n guriț'oiü sărută-o! (1).

Și precum fac feciorii, tot așa fac și fetele. Acestea încă, cum prind vre-o Buburuză, îndată o pun pe palmă și dic:

Buburuză,
Buburuză,
Unde-î sburà
Acolo m'oiü mărită! (2)

saü:

Buburuză burburà,
În cotro vei sburà,
Într'acolo m'oiü mărită! (3)

saü:

Ruză,
Buburuză,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiü mărită! (4)

saü:

- (1) Com. de Vas. Burduhos și George Ciupercă, stud. gimn.
(2) Dat. Rom. din Știulbicanî, com. de Ioan Boca, stud. gimn.
(3) Dat. Rom. din Bréza, distr. Câmpulunguluî, com. de Eusebie Prelici, stud. gimn.
(4) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măr. Duteă.

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sbură
Într'acolo m'oiu mărită! (1)

saū așă :

Măriuță,
Măriuță,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu mărită! (2)

Rostind cuvintele acestea, fetele așteptă până ce sboră Buburuza. Și în cotro sboră, într'acea parte de țără cred ele că se vor mărită.

Aceeasi datină și credință, care există la Români din Bucovina în privința acestui insect, o aflăm și la Români din *Moldova*.

Feciorii și fetele, une-orî chiar și băeții și copilele din această țără, cum prind vre-o *Buburuză*, o pun pe degetul arătător de la mâna stângă și dic:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu mărită!

De-î sbură la răsărit,
Bărbatu mî-a fi zărghit,
De-î sbură către apus,
Bărbatu mî-a fi supus! (3)

saū:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu mărită!

saū:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură!

(1) Dat. Rom. din Tereblecea.

(2) Dat. Rom. din Marginea, distr. Rădăuțului, și a celor din Crasna, distr. Storojinețului, com. de Vict. Petrescu.

(3) N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor țeranî*, publ. în țiar. cit.

Și rostind cuvintele acestea așteptă până ce sbóră. Iar Buburuza, ajungând la vârful degetului, trebuie să sbóre într'o parte ori alta (1).

În privința datinei și a credinței Românilor din *Țera-Românescă* despre acest insect, d-l T. G. Djuvara scrie următoarele :

«Cunósceți obiceiul fetelor și al băeților, când prind o *Gărgăriță*, de a o pune pe palmă, fără a-i face nici un rău, și a-i dice:

Gărgăriță

Mărgăriță,

În cotro veți sburà,

Acolo m'oiu însurà !

«Rostindu-se aceste cuvinte, se crede că *Gărgărița* se duce să pórte veste acolo, unde o trimitem, și că *e păcat s'o omorim*» (2).

Iară într'o nuvelă, tot din *Țera-Românescă*, cetim următoarele:

«S'a stricat hora. Stanca iea de mână pe nea Chivu.

— «Ia vino 'n coa să-ți găcesc norocul. — Și nea Chivu tremură, par' c'ar fi bolnav de friguri, și merge ca un copil.

— «Aidi, aidi. Uite, veți? Am prins o *Gărgăriță*.

«Stanca se pune jos pe érbă. Tóte fetele și flăcăii se fac rôtă împrejurul ei. Și ea, ca o țigancă cu ghiocu, începe :

— «Uite-te bine la *Gărgăriță*, nea Chivule !

«Stanca o iea în vârful degetelor și i-o arată.

— «Na, aci e gura; uite-te piciorușele ce mici sunt, ce subțirele. Are aripóre mici, mititeluțe și pe de-asupra petele ale negrele, le veți? nu-i așa că sunt multe de tot?

«În vremea asta nea Chivu ar' fi putut spune petele din ochii Stancăi, pe care le vedeă mai bine decât pe ale *Gărgăriței*.

— «Petele astea sunt satele, în care póte să se însóre un flăcău, după cum vrea *Gărgărița*, să veți!

«Stanca așeză pe dosul palmei și începe :

(1) Com. de Episc. Melchisedec.

(2) Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre, publ. în *Țara nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226.

Gărgărița,
Mărgărița,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură.

«Și dice așa de trei ori, și *Gărgărița* sbóră, iar fetele și băieții bat din palme.

— «Ei vedeți, spre satu nostru, de aici o să ieși fata, aici o să te 'nsori. Să scii că ea nu minte. Așa s'a întâmplat și cu Mitu al Voicăi și cu Radu al Négăi. Eū le-am găcit.

«Nea Chivu dór atâta a făcut :

— «De una-î bine, cá o să fie din sat.

— «Ei, cum Stanco, *Gărgărițele* nu mint nici odată ?

— «Nu, ǎeū ; uite, în cotro sbóră ele, e sciut, par'că e voia lui Dumnezeu» (1).

Datina și credința Românilor din *Țera-Românescă*, după cum prea lesne se póte cunósce din aceste două citate, e aceeași ca și cea a Românilor din Bucovina și Moldova.

Una însă nu-mi vine la socotélă ! Să se refere óre ver-surile de mai sus la insectul *Gărgărița*, numită altmintrelea în unele locuri și *Curculez*, lat. *Calandra granaria* L., saū să se numescă *Buburuza* în *Țera-Românescă* întru adevér și *Gărgărița* ?

Nici una nici alta nu-mi vine a crede. Și asta din mai multe puncte de privire.

Mai întâiu *Gărgărița* petrece, după cum scie ori-și-cine, mai mult ascunsă la umbră prin magazinele și grânarele de pâne decât afară la lumină, pe când *Buburuzei* îi place mai mult lumina și aerul curat.

Al doilea *Gărgărița*, după cum e cunoscut tuturor Românilor, prin urmare și celor din *Țera-Românescă*, e un insect fórte stricăcios, fiind-că nimicesce adese-orî grânare întregi de pâne (2), pe când din contră *Buburuza* e fórte folositóre, pentru că atât ea, cât și larva ei se nutresc cu sucii *Păduchilor de pom*, numiți altmintrelea și *Păduchi de frunze* (3),

(1) *Convorbiri literare*, an. XXX, vol. II, București 1896. p. 102-103.

(2) Nanian, op. cit., p. 136 ; — Ananescu, op. cit., p. 217.

(3) Nanian, op. cit., p. 137.

lat. *Aphis rosae* L., *Aphis sorbi* Klt., cari sunt foarte stricăcioși, și mai ales pomilor roditori.

În fine al treilea, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, Românii de pretutindenă cred și spun că numai acele vietăți nu e bine, e păcat să le omori, cari sunt folositoare pe când toate cele-lalte, despre cari sunt ei convinși că-s stricăcioase, nu le prea cruță, ci ori când le dă mâna, caută să le nimicéscă și să se cotoroséscă de ele.

Prin urmare fiind *Gărgărița* stricăcioasă, Românilor nu pôte să le placă, și de aceea fie-care caută toate chipurile și mijlocele cum ar puté-o mai lesne și mai de grabă depărtă din magazinele și grânarele lor și a o nimicî. Iar cât despre purtat pe palmă și de desmierdat și jucat cu dînsa nici vorbă!

Din contră, despre *Buburuză*, fiind folositoare, cred și spun Românii din *Bucovina*, precum și cei din *Moldova*, că e păcat s'o omóre (1). Iar când îi întrebî: de ce nu e bine, de ce e păcat s'o omori? nu sciû să-ți spună folosul ce ni-l aduce, ci numai atâta că așa le-aû spus și lor bătrânii, și că de ce s'o omorîm, dacă nu ne face nici o stricăciune, nici un rău!

Stând ast-fel lucrul, cred că cuvîntul *Gărgărița* s'a pus în fruntea versurilor de sus mai mult din nesciință sau greșelă, și nici de cum că aceste versuri s'ar referî la insectul cu acest nume.

Deci în locul cuvîntului *Gărgărița* ar fi trebuit, după părerea mea, să se pue *Mărgărița*, căci așa cred eu că se va mai fi numind *Buburuza* în unele părți din Țera-Românéscă.

Și cum că într'adevăr se va fi numind sau cel puțin se va fi numit când-vă așa, avem dovadă numirile *Margarita* și *Margarintă*, cari i se dau acestui insect în alte părți tot din Țera-Românéscă.

În fine copiii din Diosci, jud. Romanați, când prind primăvara o *Buburuză*, care de către dînșii se numesce *Boul lui Dumneđeû*, ca și în alte părți ale Țerii-Românesci, încă dic:

(1) În *Șeștătorea*, an. I, Fălticenă 1892, p. 192, se află următórea superstițiune din Moldova: «Să nu omori *Vaca Domnului*. De se referă credința acésta la *Buburuză* nu sciû.

Gârgăriță,
Mârgăriță,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură! (1)

Și ore de ce fac ei acésta? De ce nu dic: *Boul lui Dumneșu*, după cum numesc ei *Buburuza* în vorba de tóte țilele? Probabil din cauză că ore-când versurile acestea se vor fi rostit:

Mârgăriță,
Gârgăriță,
În cotro-î sbură,
Într'acolo m'oiu însură,

ceea ce nu e tot una cu:

Gârgăriță,
Mârgăriță.

Dar să lăsăm acuma pe Munteni în pace și să trecem la Români din *Transilvania*.

Băeții din unele părți ale Transilvaniei, precum bună-óră cei din Hațeg, comitatul Hunedórei, când prind o *Buburuză* sau *Păpăruș*, după cum o numesc ei, o pun pe mână și dic:

Păpăruș rue,
Sue-mă 'n căruș (2),
Că de mă-i sui,
Eú ți-oiu spune
Unde-î mumă-ta
Și tată-tău.
Muma ta e 'n furci,
Tatăl tău e 'n Turci!

Și tot așa-î descântă ei, până ce sbórá (3).

Iar fetele, când o află, o prind și puind-o pe degete o lasă să sbóre dicând:

Buburuță
Ruță,

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 510.

(2) *Căruș* = căruță cu două róte.

(3) Com. de d-l Paul Oltean.

În cotro îi sbură,
Într'acolo m'oiu mărită ! (1)

Tot așa fac și fetele din munții apuseni ai Transilvaniei.
Acestea dic :

Măriuță,
Măriuță,
În cătrău vei sbură,
Într'acolo mă voiu mărită ! (2)

În fine tot în Transilvania, și anume în com. Fărăgău de lângă Reghinul săsesc, se află și următoarea legendă despre *Buburuză* :

«Dice că *Împăratu roșu* a avut o fată și un fecior.

«Amândoi frații aceștia erau frumoși de nu aveau pereche, și erau buni și drăgălași până erau mici. După ce creșcură însă mai mari s'au făcut răi și blestemați din cale afară.

«Împăratul s'a supărat rău, și în supărarea sa l-a lovit guta și a murit.

«Rămânând împărăția fără cap, începură cei doi frați la sfadă, că nu sciau care are mai mult drept la împărat. Fata dicea că ea are mai mult drept, că dór ea eră mai bătrână. Iar feciorul dicea că el are mai mult drept, că dór numai feciorul pôte să fie împărat.

«Și așa se sfădiră ei cât se sfădiră, până odată feciorul venind beat acasă, s'a năpustit asupra surorii sale ca s'o a-lunge din împărăție.

«Fata însă, coala vânjósă și voinică, nu-î purtă frica. Și, nepesându-î de el nici cât de un pui de cióră, l-a luat într'o di de cefă și l-a dat afară din împărăție.

«Feciorul, la rândul seú, neputând răbdă rușinea, s'a întors înapoi, unde, omorîndu-și sora, s'a suit pe tron și a împărățit multă vreme.

«Dumnezeú însă a făcut din trupul fetei omorîte, drept pomenire, o gujulie mică și roșie pe spate numind-o *Buburuză*, care trăesce și ađi și o vedem și noi» (3).

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, de lângă Reghinul săsesc, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l Domețiú Dogariú.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Băeții din *Ungaria*, când prind o *Măriuță*, și o pun pe palmă, ȳic:

Măriuță, Măriuță,
Sue-mi-te în căruță,
Că iată vin Turcii
Și-ți mănâncă toți prunci!

Alții însă, tot din *Ungaria*, prindend-o și puind-o pe o palmă, o lasă mai întâiu să mērgă puțin în colo și în cōce, și apoi ȳic:

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburâ,
Acolo m'oiu însurà !

Iar fetele ȳic :

Buburuză
Ruză !

saū :

Păpăruză
Ruză,
În contro-î sburâ,
Acolo m'oiu mărită ! (1)

Româniî din *Banat*, mai ales însă flăcăii și fetele, au datină că eșind vara la câmp și aflând vre-o *Păpăruē* sau *Paparugă*, după cum o mai numesc ei, o ieaū în mână și ȳic:

Paparue
Rue,
În cotro vei sburâ,
'N acolo m'oiu însurâ,

saū:

Paparue
Rue,
În cotro vei sburâ,
'N acolo m'oiu mărită ! (2)

(1) Com. d-l El. Pop.

(2) Aurel Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Familia*, an XXVI, p. 479.

saŭ așă :

Rugă, rugă,
Paparugă,
În cotro tu vei sbură,
În colo m'oiŭ însură ! (1)

Făcând acésta, cred că în care parte sbóră *Paparuga*, în
acea parte de sat saŭ jur se vor însurà orî mărită (2).

Dacă nu sbóră *Păpăruia*, atunci e semn că anul acela fe-
ciorul saŭ fata, ce a pus-o, nu se va mai căsători (3).

Ce spun Românii din *Ungaria* asupra acestui insect, când
îl prind, am văduț mai sus, ce cred însă despre dînsul, nu
sciŭ alta nimic, decât numai aceea ce se pôte ceti în urmă-
torea poesie poporală din Satmar :

Frunză verde de cicóre,
Pier feciorii în prinsóre.

Merg părinții

Cu florinții

Și fetița

Cu groșița

Să-î pótă răscumpără,

Dar nu-î lasă a scăpă.

Merge și o fecioriță

Cu năframa de credință :

— Jupâne, cinstit birăŭ,

Lasă-mi pe bădițul meu,

Că m'oiŭ face rugă,

Rugă, *păpărugă*,

Păpărugă face-m'oiŭ

Pe rostee pune-m'oiŭ !...

Domnii rău s'aŭ speriat,

Pe bădița l-aŭ lăsat,

Căci drăguța cu dreptate

Te-a scôte și de la mórte ;

Și drăguța cu credință

Scôte-te-a și din temniță (4).

În fine băeții de Român din *Macedonia*, la cari există
asemenea credința că'n cotro va sbură *Buburuza*, din acea
parte își vor luà soțiile, când prind o *Buburuză*, dic :

Ncalți-ti,

Mbalți-ti,

Că-ți fuđiră soațili

Dihuva s-Mirihuva

C'un birbiliŭ di viin

Ș-cu nă mnată di sari.

Încalță-te,

Îmbalță-te,

Că-ți fugiră sôtele

La Dihuva și la Mirihuva

Cu un pahar de vin

Și c'o mână de sare.

(1) *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 327.

(2) Aurel Iana, loc. cit.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Paulina Pelle, *Doine și hore pop. din Satu-mare în Ungaria*, publ.
în *Familia*, an. VIII, Pesta 1872, p. 461.

saŭ :

Puliu, puliu aroş
Zamă, zamă di gugoş,
Spuni-ni calea oilor,
A oilor şi-a boilor,
Că ti taliu cu córdă
Cu córdă-l Dumnişëu.

Puiŭ, puiŭ roş,
Zamă, zamă de gugoş,
Spune-mi calea oilor,
Oilor şi a boilor,
Că te taiŭ cu sabia,
Cu sabia lui Dumneşëu.

saŭ :

Păscălişă lişă,
Adă-ni pipuţă,
Pipuţă noauă,
Si-ni ti bag tra Paşti
Cu oauli aroşi.

Păscălişă lişă,
Ada-mi păpuci,
Păpuci noi,
Să-i încalţ la Pasci
Cu ouele roşi (1).

Ce se atinge de prevestirea timpului, Români din *Bucovina* spun că dacă *Măriuşa* sbóră de pe mână, când o űi pe acésta, are să fie vreme bună, iar dacă nu vrea să sbóre, are să fie vreme rea (2).

Când îşi lasă aripile cele de desubt afară, are să fie o cumpănă fórte mare.

Iar când se bagă în casă, are să fie frig (3).

Români din *Transilvania* însă cred şi dic:

Când veşi o *Buburuză* sburând spre răsărit, e semn că are să plouă (4).

Când veşi o *Buburuză* sburând spre améşă-qi, e semn că are să se rëcoréscă vremea (5).

Când prinđi o *Buburuză* primăvara de timpuriŭ, e semn de vreme bună şi căldurosă (6).

Afară de acésta mai cred Români din *Transilvania* că :

A vedé la cine-vă o *Buburuză* pe umeri, e semn că o să-i vină vre-o greutate (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 191-192.

(2) Cred. Rom. din Valea-Putnei.

(3) Cred. Rom. din Udesci.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(6) Cred. Rom. din Şomfalău.

(7) Cred. Rom. din Bistriţa.

Iar când afli *Buburuze* mórte, e semn că te va ajunge vre-un necaz (1).

Dar de óre-ce *Buburuza*, după credința unora, e făcută din *sângele lui Avel* (2), și ca atare e prietina *Maicii Domnului* (3) și *nepóta dragostei* (4), de aceea:

Când veđi la cine-và o *Buburuză* pe pălărie, e semn că o să-ı pice dragă cine-và (5).

Iar *Buburuza roșie* la fete pe năframă a vedé, e semn că sunt îndrăgostite (6).

Și tot din cauza acésta, că *Buburuza e nepóta dragostei*, unele fete o și întrebuițéază spre a-și face *pe dragoste* cu dînsa.

Așà dacã o fată vrea să fie frumoasă ca să placă feciorilor, prinde o *Buburuză* și spélându-se cu apă de pe dînsa în ajunul Pascilor, se đice că se face roșie ca o flóre (7).

Fata, care voesce să fie iubită de atare fecior, dacã va luà mai multe *Buburuze* uscate și bine mărunțite, le-a pune într'o plăcintă umplută cu urdă și cu mărar, și le va da apoi feciorului respectiv ca să le mânânce, acela va iubi-o (8).

Iar avênd o fată drăguț, și acela nu vrea ca s'o mai iubéscă, dacã-ı va da vin-ars cu *Buburuze*, drăguțul seú din nou va îndrăgi-o (9).

Dar nu numai atâta, ci:

Buburuza uscată la fum e bună și în contra petelor pe trup (10).

Iar aripile de *Buburuță* sunt bune în contra pecinginei (11).

În fine trebuie să mai amintim și aceea că de familia

- (1) Cred. Rom. din Reghin.
- (2) Cred. Rom. din Bistrița.
- (3) Cred. Rom. din Madaraș.
- (4) Cred. Rom. din Cluș.
- (5) Cred. Rom. din Bistrița.
- (6) Cred. Rom. din Téca.
- (7) Dat. și cred. Rom. din Borsec.
- (8) Dat. și cred. Rom. din Cluș.
- (9) Dat. și cred. Rom. din Felfalău.
- (10) Dat. și cred. Rom. din Dumbrava.
- (11) Dat. și cred. Rom. din Prislop. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

Buburuzei se mai ține încă și *Buburugióra* sau *Buburuza mică*, lat. *Coccinella dispar* Schneid, sau *Coccinella bipunctata* L., care e ce-vă mai mică decât *Buburuza*, despre care ne-a fost până acuma vorba, și care are de regulă pe fie-care elitră numai câte un singur puiș sau punct negru, apoi *Buburuza galbenă*, lat. *Coccinella impustulata* L., ale cărei elitre sunt turbure-gălbii și cu mai multe puncte negre pe dîsele.

Afară de aceste *Buburuze* mai sunt, după cum spun o sémă de Români, încă și *Buburuze negre*, *albăstrii*, *verđi* și *cafenii* ca sumanul de șiiac.

Mai tóte *Buburuzele* acestea, precum și cele amintite mai sus, sunt pe pânțele negre și cu dungî pe cóste ca solzii de pesce, iar pe aripile de-asupra aũ *buburuze*, adecă punctișóre sau puiuți negri. La unele *Buburuze*, punctele acestea sunt cu soț, la altele însă fără soț. Mai rari sunt însă cele cu soț, și tocmai pre acelea le întrebuintează vrăjítórele la diferite descântece și vrăji (1).

---

(1) Dict. de Vasile Vácărean din Putna.

A L B I N A.

(*Apis mellifica* L.)

Albina e răspândită mai peste totă fața pământului și ca atare nu numai că e cunoscută de toți oamenii, ci ea, pentru facultatea ei de a culege miere și a produce faguri din cari se face cера, a fost domesticită, îmbunătățită și întrebuințată din timpurile cele mai vechi spre folosul omenirii.

De aici vine apoi că și Românii nu numai că au cunoscut-o și cultivat-o chiar de la începutul existenței lor ca Români, ci tot-odată că au despre dînsa și o mulțime de legende, datine și credințe.

Cari sunt legendele, datinele și credințele acelea și ce mai spun Românii despre dînsa, se va vedé din șirele ce urmază. Vom începe deci mai întâiu cu reproducerea legendelor, și în special cu cele cosmogonice, din cauză că *Albina* jăcă în cosmogonia poporană română un rol foarte interesant.

Prima legendă cosmogonică, și anume din *Bucovina*, com. Cireș-Opaiț, e acesta :

«Duce că înainte de facerea lumii nu erà pămînt, sóre, lună și stele, nici ómeni și vietăți, ca în ziua de astăzi, ci numai o apă orî în cotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar pe de-asupra acesteî ape nemărginit de mare umblà în colo și în cóce *Dumnezeu* și cu *Dracul*, unicele ființe pe atunci.

«De la o vreme însă, săturându-se *Dumnezeu* de atâta umblătură în drépta și în stînga și voind să aibă macar o bucățică de loc, unde să se așeze și să se odihnescă, se hotări să facă *pămîntul*. Și cum se hotări, trimise pe *Dracul*

în fundul mării ca să ieă de acolo *sămînță de pămînt* în numele lui și să i-o aducă de-asupra apei.

«*Dracul* nu se puse de pricină, ci cum îi porunci *Dumneđeū*, de-auna se și cufundă în apă. Dar când a ajuns în fundul mării, nu luă *sămînță de pămînt* în numele lui *Dumneđeū*, după cum i s'a spus, ci în numele său. De aceea, încuviințându-i-se a-și luă sămînța trebuincioasă și eșind cu dînsa afară, până ce a ajuns de-asupra apei, unde sta și-l așteptă *Dumneđeū*, nu i-a rămas nimica în mână.

«*Dumneđeū*, cum l-a vădut c'a eșit de-asupra apei, l-a și întreat: adus'a sămînță ori nu?

«*Dracul*, deschidënd mările și vădënd că nu i-a rămas nici un fir de *sămînță de pămînt* în palmă, nu răspuse nimica, ci se cufundă a doua óră în mare, dar luând și de astă dată sămînță în numele său, și nu într'al lui *Dumneđeū*, pătî ca și întăia óră, cu tóte că de astă dată a ținut *sămînța de pămînt* cu mult mai bine în mări decăt mai nainte.

«Cufundându-se a treia óră a luat acuma *sămînță de pămînt* atăt în numele său, cât și al lui *Dumneđeū*. Și fiind-c'a luat în numele amândurora, de aceea, când a sosit de-asupra apei, i-a rămas puțin pămînt sub unghi, iar cea-laltă sămînță, deși a luat cât a voit, s'a spēlat printre degete și s'a perdut ca și mai nainte.

«Însă *Dumneđeū* s'a bucurat și de acésta, a scos pămîntul, cât a mai rămas sub unghiile *Dracului*, a făcut din el o *turtiță*, și pe *turtița* aceea s'a pus apoi ca să ațipescă măcar cât de puțin.

«*Dracul*, vădëndu-l că se culcă, ce-î plesnesce prin minte?... se gândește să-l rēstórne în apă ca să se înece, și apoi să se facă el stăpân peste pămînt. Și cum s'a gândit, așa a și făcut. Când cugetă el că *Dumneđeū* a adormit acuma dus, se puse să-l rēstórne în apă. Însă cum începù a-l rostogoli, de-auna începù și pămîntul a crește în partea aceea, în care l-a rostogolit.

«*Dracul*, vădënd că în loc să se rēstórne *Dumneđeū* în apă, începe pămîntul de sub dînsul să crească, se gândește ca să se pue pe pămîntul care a crescut, și așa, avënd unde sta, îi va fi mai ușor a-l rēsturnă. Dar ce folos! căci cum

s'a încercat de astă dată să-l răstórne, pămîntul a crescut în acea parte mai tare.

«Acuma și-a gândit *Dracul* alta. Vêdênd adecă că *Dumneđeũ* stă pe pămînt ca pe o scândură, s'a pus să-l împingă într'o lature, dar pămîntul a crescut iarăși, și anume tocmai în partea aceea în care l-a împins.

«Vêdênd acêsta *Dracul*, i-a venit acuma, pentru cea de pe urma óră, un gând și mai potrivit cum să-l răstórne pe *Dumneđeũ*. Și-a gândit adecă că pămîntul a crescut din trei părți, deci are acuma destul loc unde a se împroțâpî ca să-l pótă răsturnă pe *Dumneđeũ* în apă. Dar în zadar, că și de astă dată n'a reușit, de óre-ce când a voit el să-l răstórne pe *Dumneđeũ* în apă, pămîntul a crescut și în acêstă parte.

«Și acuma, după ce *Dracul* l-a rostogolit pe *Dumneđeũ* în patru părți, pămîntul cuprindeă atâta, în cât apa nu mai aveă loc unde să încapă.

«Sculându-se după acêsta *Dumneđeũ* și vêdênd că pămîntul e așă de mare, că apa nu are mai nici un pic de loc unde să steă, a picat pe gânduri: ce să începă și să facă ca și apa să aibă loc? Dar de géba, căci orî și cât a gândit, n'a putut-o scóte la capăt. În urmă își trase pe sémă: să întrebe vietățile, pe cari le făcuse în réstimpul acesta pe pămînt, că póte acestea i-or sci spune.

«Pe atuncia însă cel mai deștept și mai ajuns de cap dintre tóte vietățile eră *Ariciul*. De aceea trimise el pe *Albină* ca să mérgă la *Ariciũ* și să-l întrebe pe acesta ce să facă.

«*Albina*, ducêndu-se la *Ariciũ*, îi spuse la ce a trimis-o *Dumneđeũ*»

«*Ariciul* însă n'a voit să-î spună, ci îi dîse numai atâta:

—«*Dumneđeũ* e dóră a-tot-sciutor. El scie prea bine ce să facă, ce mă mai întrébă pe mine, un biet nemernic!

«*Albina*, vêdênd că *Ariciul* nu voesce să-î spue, eșî afară, dar nu s'a întors așîși îndată cum a eșit, ci s'a pus pe usciorul ușei din afară a locuinței *Ariciului*, anume ca să audă ce va dîce mai pe urmă acesta.

«Și întru adevêr că nemijlocit după ce a eșit de la dînsul, *Ariciul* a și început a vorbi și a dîce:

—«Ce?... pare că *Dumneđeũ* nu scie să facă délurî și munți,

văi și văgăunii și atunci de bună sémă că și apa va avé destul loc!

«*Albina*, auđind acésta, bucuria ei!.. de-auna și sbórá de unde erà ascunsă și se duce țintă la *Dumneđeũ* ca să-ı spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, vėđėnd că *Albina* l-a înșelat și l-a ascultat ce a vorbit, a blestemat-o đicėnd că, de óre-ce délurile și munții sunt de trebuință spre folosul ómenilor, de aceea aceștia să-ı mánánce *scârna*.

«Ínsă *Dumneđeũ*, pentru binele ce i l-a făcut *Albina*, n'a lăsat să fie așa cum a voit *Ariciul*, ci a binecuvíntat-o ca *scârna* saũ baliga ei să nu fie spurcată, ci bună de mánecat și aceea e *mierea*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, și anume din com. Fundul-Sadovei, sună precum urmėză:

«Đice că *Dumneđeũ*, după ce a făcut lumea, n'ar fi sciut cum să facă munții și văile.

«Acésta o scià numai *Ariciul*, ínsă el nu voià să spue lui *Dumneđeũ* cum să le facă.

«*Dumneđeũ*, auđind, acuma de la cine și prin cine va fi auđit, că *Ariciul* ar sci taina ce lui îi erà necunoscută, a trimis pre *Albină* să asculte pe *Ariciũ*, când acesta va vorbi cu *Aricióica*, ca să vadă ce va spune.

«*Albina*, harnică cum e din firea ei, nu stete mult pe gânduri, ci cum îi spuse *Dumneđeũ* să se ducă, índată se și duse, și cum ajunse la locuința *Ariciului* se puse ínr'un ungheriũ și trase cu urechia să audă ce va vorbi *Ariciul* cu *Aricióica*.

«*Ariciul*, nici visând măcar că s'ar aflà cine-và ascuns prin apropiere și l-ar ascultà ce vorbesce, a ínceput a spune *Aricióicei* cum s'ar puté face munții și văile.

«*Albina*, cum auđi ceea ce spuse el nevestei sale, *sbárnna* de unde erà ascunsă și sbórá țintă la *Dumneđeũ*, ca să-ı împărtășescă ceea ce a auđit de la *Ariciũ*.

«*Ariciul*, vėđėnd că l-a pândit și l'a iscodit, s'a mániat pe dínșa și a blestemat-o đicėnd ca ea, cât va fi și va trăi, să-ı mánánce baliga.

(1) Com. de Constantin Dugan, stud. gimn.

Însă *Dumnezeu*, fiind că *Albina* i-a spus ceea ce a auzit de la *Ariciul*, a binecuvîntat-o că nu numai ea singură, ci și ómenii să-î mănânce baliga, și... aceea e *mierea*» (1).

A doua variantă a acestei legende, și anume din *Térah-Românească*, sună precum urmază :

«Când a voit *Dumnezeu* să facă pămîntul, a luat un ghem de ață și l-a dat *Ariciului* să mîergă înainte și să slobódă ața ca să măsure, să nu fie pămîntul mai mare decât cerul.

«*Ariciul* însă, plácându-î să aibă mai mult pămînt, a slobođit mai multă ață decât a fost de trebuință.

«Și așa, când s'a trezit *Dumnezeu*, pămîntul eră cu mult mai mare decât să-l pótă acoperi ceriul.

«Ce să facă acuma *Dumnezeu*?... Cum să-l micșoreze?... Se ciudescce cum să-l facă mai mic, iar *Ariciul* se duce la cuibul sêu, unde-î erau puii într'o gaură de pămînt, și cum ajunge, începe a rîde așa de tare că se ținea de pantece.

«Puii, cum îl vîd că rîde așa de tare, îl întrébă plini de mirare :

— «Ce este?... ce s'a întîmplat de rîdeți așa de tare ?

«Însă *Ariciul* rîde mai departe, fără să le rîspundă.

«*Albina*, care fusese la *Dumnezeu* și-l vîdù cât e de supêrat, pentru că a făcut pămîntul mai mare de cum a voit și neputêndu-l acuma micșorà, a đis :

— «Las', Dómne, că mî duc eú la *Ariciul* și îndatà voiú sci ce și cum e trêba!

«Și dupà ce rostì cuvintele acestea, se duse la *Ariciul*, se ascunse acolo într'o flóre și ascultă tot ce spuse el puilor sêi, și anume că *Dumnezeu* se ciudescce cum să facă pămîntul mai mic. Însă el n'are alta ce să facă decât să ieà pămîntul în brațe, să-l stringă odatà și bine, ast-fel ca să se facă pe dînsul delurî și vâi, și apoi va fi mai mic.

«*Albina*, cum auđi acêsta, făcù odatà *sbârrr* și sburà către *Dumnezeu* ca să-î spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, când vîdù pe *Albină* că sbóră și prinse de veste că l-a pândit și l-a ascultat tot ce a vorbit cu puii sêi, se făcù foc și parà de mânia pe dînsa și de aceea îi đise :

(1) Dict. de Gafița Crăciunaș, și com. de Tóder Lunčan, stud. gimn.

«Mâncă-ți-ar ceea ce nu se mănâncă acela care te-a trimis ca să mă ascuți ce-oii vorbi eu cu puii mei!

«*Albina* însă nu-î băgă blestemul în sémă, ci sbură mai departe, și cum ajunsese la *Dumneđeũ*, îi spuse tot ce a auđit de la *Ariciũ*.

«*Dumneđeũ* a luat atunci pămîntul în brațe și strîngendu-l, s'aũ făcut văi și délurî dintr'însul, și așa l-a făcut el mai mic. Iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca, din ąiuva aceea începînd înainte, baliga ei să fie dulce și bună de mîncare.

«Și de atunci *Albina* face *miere*, pentru că așa a binecuvîntat-o *Dumneđeũ* în ciuda *Ariciului*» (1).

A treia variantă, tot din *Téra-Românescă*, și anume din com. Nisipii, jud. Vâlcea, sună așa :

«La început când a zidit *Dumneđeũ* lumea, a făcut mai întăiũ cerul și pe urmă pămîntul. Dar când a făcut pămîntul a avut de ajutor pe *Ariciũ*. *Dumneđeũ* a desfășurat după un ghem ață cât eră țancu cerului și pe urmă a dat ghemul *Ariciului*.

«*Ariciul* șiret, vrînd să facă pe *Dumneđeũ* să greșescă, când vedeă că *Dumneđeũ* se apropie de el cu zidirea pămîntului desfășură câte puțin ață după ghem ; așa că tocmai la urmă, când *Dumneđeũ* a vęduț că pămîntul este mai mare decăt cerul, a priceput că *Ariciul* i-a stricat țancu.

«Atunci *Ariciul* a fugit și s'a pitulat în érbă.

«*Dumneđeũ*, după ce s'a gîndit și rësgîndit și n'a aflat nici un mijloc ca să facă pămîntul să nu fie mai mare decăt cerul, a trimis *Albina* ca să caute pe *Ariciũ* și să-l întrebe.

«*Albina*, găsinđ pe *Ariciũ*, l-a întrebat, dar el a ąis că scie și nu vrea să spună.

«*Albina*, și ea șirétă, s'a prefăcut că plécă. Ea însă, depărtându-se puțin, s'a ascuns într'o flóre.

«*Ariciul*, cređînd că e singur, a ąis :

– «Hei! nu se pricepe *Dumneđeũ* atăta lucru! Să ieà pămîntul în mănî de margini, să-l strîngă, și așa o să se facă munți, văi și délurî.

«Cum aude *Albina* lucrul, sbóră din flóre.

«Și *Ariciul*, auđînd-o, i-a ąis :

(1) Com. de d-l B. P. Hasdeũ.

— «Ei!... aci ai fost, hóto! mânca-ți-ar ce nu se mănâncă cin'te-a trimis!

«Și de atunci *Albina* face *miere* în loc de alt ce-và!» (1).

A patra variantă, asemenea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Căineni, jud. Gorj, sună așa:

«*Dumnezeu* a început pămîntul *Marția*. Dar neputîndu-l face cum se cuvine, fiind-că nu scià ce formă să-î deà, a mînat pre *Albină* la casa *Ariciului* ca să asculte și să vadă ce vorbește acesta cu nevasta sa.

«*Albina*, mergînd și ascultînd, a auđit pre *Ariciū* vorbind și ȃicînd nevastei saie cã *Dumnezeu* nu scie cum trebue să facă pămîntul.

— «Și óre de ce nu e bună forma ce o are acuma pămîntul? — îl întrebă nevasta sa.

— «De aceea! — rîspunse *Ariciul* — pentru cã nu are dîlurî și vâi!..., însã cînd ar face dîlurî și vâi, atunci ar avé o formă mai bună!

«*Albina*, cum auđi acésta, sburã de unde erà ascunsã și se duse la *Dumnezeu* ca să-î spue ceea ce a auđit de la *Ariciū*.

«*Ariciul*, simțind cã l-a ascultat ce a vorbit el cu nevasta sa, a eșit afarã supêrat și a ȃis:

— «Aî! mânca-ți-ar ceea ce nu se mănâncă cel ce te-a trimis ca să mă ascuți!

«*Dumnezeu*, cum a sosit *Albina* la dînsul, a și întreat-o ce a auđit la casa *Ariciului*?

«*Albina* de o cam datã s'a rușinat de a spune ce a auđit la casa *Ariciului*, dar mai pe urmă tot i-a spus.

«*Dumnezeu*, vîdînd cã acest plan este bun, a întocmit pămîntul așa, iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca baliga ei să nu fie spurcată, ci bunã de mîncat, și aceea e *mierea*» (2).

«A cincia variantă, așisderea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Bogdănesci, jud. Vâlcea, e acésta:

«După ce a urzit *Dumnezeu* pămîntul, i-a mai rîemas o țãrișórã de pămînt și nu scià ce să mai facă cu el, nu scià unde să-l mai pue. Atunci *Dumnezeu* a trimis pe *Albină*

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 746.

(2) Din rîspunsurile la Cestionarul d-lui Nic. Densușianu.

la *Ariciū* să-l întrebe, să vadă nu l-o tăia pe el capu, ce să facă cu pământul ăl de-î mai rămăsese ?

«*Albina* s'a dus și l-a găsit într'un bordei și l-a întrebat.

«Da *Ariciul* a ȃis că nici el nu scie.

«Da *Albina* îl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pe coșul bordeiului, să vadă nu cum-vă o mai ȃice ce-vă *Ariciul*.

«Când a socotit *Ariciul* că *Albina* s'a dus departe, a început a vorbi singur :

— «Ce om și *Dumnezeū* ăsta, el mai puternic decât mine și mă întrebă tot el pe mine, un păcătos : ce să facă cu pământul ăl de i-a rămas, par'că el nu scie să facă munți și deluri din el !

«*Albinei* atăta i-a fost și *sbârnn* după coș drept la *Dumnezeū* de-î spuse ce a auȃit de la *Ariciū*.

«*Dumnezeū* atăta a așteptat, și a făcut din tot pământul ce-î rămăsese tot munți și deluri. Și pentru slujba d'o făcuse, *Dumnezeū* a blagoslovit pe *Albină* să fie sfântă în lume și din sângele ei să se arănească o lume.

«Și după aia i-a dat voie *Dumnezeū* să cêră de la el ce-o vrea, că el îi dă.

«Da *Albina*, cu minte, dar obrasnică, ȃise de colo :

— «Să-mi dai putere, ca p'ăl de l-oiū mușcă eū, să móră !

«Da *Dumnezeū*, ca să-i taie nasul, îi rêsponse :

— «Ba mai bine să mori tu !

«Și *Albina* de atunci și până în ȃiua de aȃi a rămas să fie pedepsită pentru c'a fost obrasnică, și când mușcă pe cine-vă îi rămâne *acul* cu maȃele târâș în carnea Românului și ea móre.

«Și *Ariciul* mic, mic, da înfundat al ciórelor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată-l pârdaľnicu, da nu i le póte află nimeni că e *sanchiū* de tot» (1).

A șesea și ultima variantă, și acêsta tot din *Țera-Românească*, sună precum urmêză :

«Întăiū și întăiū, când *Dumnezeū* sfintu a urzit lumea de sub sóre, a făcut pământu și l-a așezat de-asupra apelor. Dar

(1) T. Bălășel, *Legende populare*, publ. în *Șeȃetórea*, an. III, Fálticeni 1894, p. 26.

cum făcuse, cum dresese Milostivul, că făcuse pământ mai mult decât îi trebuia și cu ăl de-î mai rămăsese nu scia ce să facă.

«Atunci *Dumnezeu* și-aduse aminte că *Moș-Ariciū* e înfundat al ciórelor și are multă pricepere la cap. Trimite deci numai decât pe *Albină* la el să-l întrebe: ce-l învață să facă cu pământul ăl de i-a rămas de *pristos*?

«*Albina* numai decât: *sbârn!* fu la bordeiul lui *Moș-Ariciū*

«*Moș-Ariciū* sta ghemuit pe vatră. Cum vădù pe *Albină*, o întreabă supărat:

— «Ce cați aici, fă șiréto!

— «Ce să caut! — răspunse *Albina* — iacă viū de *Dumnezeu* mă trimise să-ți spuī că de la clădirea pământului i-a mai rămas o țărișoră de pământ de *pristos* și nu scie ce să facă cu el și te întreabă pe tine ce să facă cu el?

— «Eī, ași!... asta fu vorbă de clacă! Da eū de unde să sciū?... Dacă nu-ī dă lui în gând, că e *Dumnezeu*, dar eū un prăpădit de unde ași sci!... Haidī, cară-te de aci și mă lasă în pace!

«*Albina* tăcù și plecă. Plecă, da nu plecă. Cum eși afară se puse pe coșul bordeiului și trase cu urechea să vadă nu o da vre-o vorbă din *Ariciū*, ca să aibă ce spune lui *Dumnezeu*.

«Așă și fu. Cum plecă *Albina*, *Ariciul* începù a vorbi singur pe vatră:

— «Ce om și *Dumnezeu* ăsta! cum nu i-o fi dând și lui în gând, să facă délurī și munți din pământul, care i-a rămas.

«*Albina* atâta așteptă și... *sbârn!* se duse și spuse lui *Dumnezeu* ce auđise de la *Ariciū*.

«*Ariciul* înțelese șiretenia *Albinei* și de ciudă îi ȓise:

— «D'alea mī-ai fost, șiréto?... mână-ți-ar ce nu se mânăcă cine te-a învățat!

«*Dumnezeu* sfintu făcù délurī și munți, iar pe *Albină* o blagoslovī să fie sfintă, iar scârna ei să se facă miere mai dulce ca orī-ce din lume» (1).

A doua legendă, asemenea cosmogonică, și anume din

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Banat, care ne spune tot odată și aceea de ce *Albina* se numește *Albină*, și cum de vine că corpul ei la mijloc e așa de subțire, ca și când ar fi curmată, sună precum urmază:

«Când a voit *Dumnezeu* să facă lumea, a trimis pre *Albină* la *Dracul* ca să-l întrebe pe acesta de sfat: cum ar fi mai bine, să facă numai un singur *Sóre* ori mai mulți?

«*Albina* se duse, îl întrebă pre *Dracul* de sfat, și apoi se puse pe nesimțite pe capul lui.

«*Ducă-se-pe-pusti* începù a se sfātuì cu sine cum ar puté mai înțelepțesce răspunde la întrebarea acésta și a ȓice:

— «Dacă vor fi mai mulți *Sori*, nu va fi bine, pentru că arșița lor ar puté să întrécă văpaia iadului, și atunci ómenii n'ar avé nici o frică de dînsul!

— «N'ar fi bine — ȓise el mai departe, — dacă ar fi mai mulți *Sori* și de aceea, pentru că ar puté să prefacă nóptea în ȓi, și atunci faptele întunericului ar avé un capét!

«După acestea *Dracul* își dete părerea sa ȓicend:

— «E mai bine dacă va fi numai un singur *Sóre*!

«Sburând acuma *Albina* ca să ducă Domnului răspunsul acesta și prindënd a sbârnaì, *Stăpânul nopții* cunoscu că ea ședù pe capul lui și că a ascultat ceea ce a vorbit el la sine. Decì inverșunat fiind pentru acésta, o lovì cu un biciù peste spate.

«Din pricina acestei lovituri *Albina* se făcu tótă négră. Și tot de la dînsa i se trage și curmătura ce o are acuma la mijlocul trupului seù.

«Mai înainte însă de ce a fost ea ast-fel bătută de către *Diavolul*, aveà colóre albă, și de aceea se și numește ea până în ȓiua de astăȓi *Albină*.

«Și că avem noi acuma numai un singur *Sóre* pe cer, numai *Albinei* avem să-ì mulțumim» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Banat*, sună ast-fel:

«O fost înainte de ce o venit *Domnu Christos* pre pămînt.

«Într'o diminéță *Tatăl-de-sus* căută din cer spre pămînt și iacă vede pe *Diavolu* cum umblă *hotîcăind* pre o cărare *lăturință* dus pe gânduri.

(1) Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart und Tübingen 1845, p. 283—284.

— «Iar o clocit vre o blestemăție *Necuratu*, iar o adus vre-o urgie pe capul bieților ómenî de pre pămînt, — ñise *Dumneþeũ*, îndelung răbdătorul.

«*Diavolul* adecă n'are altă slujbă, fără numai să *izofle* și să născocescă la *snobe*; pre cât face *Dumneþeũ* bine, el să facă rău. Și atâtea rele a sēmēnat printre ómenî și atâtea osândî a pus pe bieții de ei, cât *poede* ..., de se îngrozise și *Dumneþeũ* sfintul.

«Și făcù *Dumneþeũ* ochiî rôtă prin raiu : pre cine să-și alégă bună iscódă, ca s'o trimetă pre pămînt, să ispitescă gândurile și planurile nouē ale *Spurcatuluĩ*. Și dete cu ochi de *Albină*, cum sburà prin raiu de la flóre la flóre, încercându-și pantecele de *miere*, și cum sburà ea, sunet n'auðiaî, că ea-și căutà de lucru și nu bâzâia ca *Bãrdăuniĩ* și ca muscele ale fără de trébă. Și cum se puneà pe florî uşurică, florile par'că nicî nu simþiaũ greutatea trupşoruluĩ ei, ci-și deschideaũ cu drag potiraşele lor pline de rouă dulce și ea sugeà, sugeà cu nesaþ.

«Se gândi *Dumneþeũ* : *Albina* o fi bună pentru taina asta.

«Grăi dară *Albineĩ* și-î dete poruncă să se gate de drum, să sbóre de grabă pre pămînt, și arătându-î locul, pre unde făcea *Dracu* târcóle, o învățã cum să se apropie pe nesimþite de *Necuratu*, să ciulescă și să afile ce rău o mai fi născocit, și apoi să-î aducă veste.

«*Albina* cuminte fără împotrivire ascultă porunca, se duse la un pârăũ, ce curgeà limpede prin liveðile daurite ale raiuluĩ, se spělă pe piciorușe, luă câte-vã guri de apă rēcoritóre, eși pe pórta raiuluĩ, întinse aripiórele și ca sãgéta se repeði în jos din *vînătãri*. Sburà, sburà ca vîntul, și când erà sórele *nampror* (prânzul mic), ajunse la locul, unde tocmai ședeà *Diavolu* cu códa colac pe o buturugă și cu piciorul ăl fără de genuche rezimat pre o bróscă în mijlocul unui buciniș și înconjurat de papurã și trestie înaltă — ñice că el își face corábii din trestie,—și încet pe dinapoĩ se puse *Albina* la *Sotea* taman pre comănac.

«El n'o simþise.

«*Albina* stete mълcom și dete ureche.

«*Nestretea* mormăia :

— «O să se supere foc *Al-de-sus* și o să trimetă pre *Ilie*

cu fulgere după mine, când o află că și pentru legea a mai tare, ce a croit el spre binele ómenilor, pentru *buna înțelegere* între ómeni, când ei se însoțesc cu puteri înmulțite ca să facă vre-o ispravă . . . , am găsit eū cârlig.

«Cu bună înțelegere s'ar mai poté stăpâni lumea și ómenii s'ar mai ține la *olantă* (olaltă) și s'ar întări la primejdii, ar mai fi să fie în chipul și asemnarea lui — cum se dice, — dar las' că n'o să mai samene lui, — acuș n'o să le mai dică *ómeni* ci *draci*. Că orî-ce *năsărîmbe* î-am învățat eū, ei tóte le-au primit de grabă și mi le împlinesc. de nu mai *ajuesc* popii și *dascării* cu predicele și învățăturile, să-î aducă la *brézdă* după voia lui. . . Câte păcate is oprite în ale dece porunci, ei tóte le fac, ba le pun și vârî, -- nici că le pasă de *Savaot* . . . Am isbutit să smulg și rădăcina de credință și dragoste către de aprópele, către frați și către părinți. . . Ei se dușmănesc și se urésc ca dracii și se măncă unii pre alții ca lupii. Cresce lăcomia draga'n de ea bugeac între ei. Fie-care numai când póte să-î facă rău, orî să-l vorbescă de rău.

«Ómenii, dragii mei, școlarii mei ascultători, o duc bezmeteci și fără frică și fără gând la Dumneđeū, — numai de mine mai aū câtă récóre și de cazanu cu smólă fierbinte din iad.

«Cu îndemnurile mele fac ei minunate lucruri în lume. Adeverat că nimic din ce face unul orî altul nu trece până la al treilea genunche. Dar ce fac doi și mai mulți în *bună înțelegere* — eū să nu stric óre? . . . Las' c'om vedé!

«*Ce fac doi ómeni numai copiii lor pot să strice* — sună legea, — și el crede că copiii nu pot stricà ce orî fi făcut părinții lor, temându-se de blestem. Veđi bine că nu, dacà nu mi-ași vârî eū codița printre ei. . . El cu *bună înțelegerea* lui a blăjinà, eū cu *vrajba*, cu *pisma* și cu *ura*, trei *zmeóne* cu dinți de oțel, ne-om lovì în capete. . .

«Đise *Diavolu* și sàrind în sus de bucurie, că a mai făcut un pocinog lui *Dumneđeū* dragul, scóse un hohot, de cloctiaū văile; pasèrile sburaū și jivinile tremuraū de spaimă, iar un păstor ațipit la umbra unei sălcii din *ostru* sàri ars în sus și-și făcù cruce.

«Al *Batà-l crucea*, isbit de puterea sfinteii cruci ca de trăs-

net, dete să se arunce în balta din apropiere și să se cufunde în iad, iar *Albina* înspăimântată în clipita aceea îi înțepă acu în cap prin comănacul de pipirig, și... *sfâr* se avintă în văduh.

«Atunci *Diavolu* răcnî de durere. Smulse turbat sbiciu de la brâu și o plesni preste spate, de îi mai curmă mijlocelul bieteii *Albine*, iară *Întunecatu* miră-te că atunci a rămas cu al doilea corn în frunte și-și dete de-a cufundișilea ciobâlce în lac și eșiau bulbuci din apă, cum se coboriă în iad.

«*Albinióra* schilăvită cu mare chin și trudă își urmă sboru mai departe, până ce în de séră ajunse la Dumneđeũ. — Îi povesti din vorbă în vorbă și din fir în pěr tot ce a audit și a pățit.

«*Dumneđeũ* sfintu se turbură fórte, dar nu lăsă pre biata *Albină* necăjită, ci punënd degetul pre rană, o vindecă într'o clipă.

«Și de-atunci rămase *Albinița* drăgălașă cu mijlocul subțirel ca o coconiță; și i-a mai dat Dumneđeũ *Albinei* darul că ce descarcă ea, să se facă *miere* dulce de gustare ómenilor, și ce asudă ea *céră* galbenă ca aurul de luminări în biserici, ca să se îndepărteze *Necuratu* și *Întunecatu* dintre noi.

«Și se socotiă *Dumneđeũ* cum să pună capet la atâtea blestemății, ce o născocit și tot născocescce și le aruncă — *Beda* — între ómeni.

«Și atunci a hotărît *Tatăl* să trimetă pre *Fiul* pre pământ, ca să întărescă *dragostea* între ómeni, că numai *dragostea* ține lumea în țâțâni, — și apoi copiii n'o să mai strice ce au făcut părinții și înaintășii lor cu *bună înțelegere*» (1).

După o altă legendă, așijderea din *Banat*, să aibă *Albina* făptura ei cea curmată, precum și colórea sa cea négră de la biciul cel de foc al cerului, adecă de la *fulger*, cu care o lovî *Sînt-Ilie*, în mânia sa, pentru că ea, fiind neascultătóre, s'a certat cu părinții săi (2).

A treia legendă, care asemenea ne spune că *Albina* a fost dintru început fată și abiă mai pe urmă s'a prefăcut în *Albină*, însă nu din causă că póte ar fi fost neascultătóre

(1) *Calendarul Săténului* pe anul 1901, Sibiiũ, p. 37—39.

(2) Schott, op. cit., p. 284.

și s'ar fi certat cu părinții săi, ci din contră pentru că a iubit mai ales pe maica sa foarte mult, sună precum urmază :

«Eră odată o femeie și aveă doi copii, un băiat și o fată.

«Copiii au plecat amândoi în lume să-și caute de lucru, pentru că mama lor n'aveă putere să-î ție.

«Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iară fata cără pietre pentru zidarii cari făceau case.

«După câtă-vă vreme mama lor s'a îmbolnăvit de mörte și a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor.

«Omul, după mult umblet prin lume, a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul eră tocmai la răsboiul de țesut, și când i-a spus omul de ce a venit, băiatul răspunse :

— «Eü ce să-î fac! Las' să möră, că e bătrână și i-a sosit césul. Eü nu pot să plec, că prea am mult de lucru.

«Și a rămas băiatul tot la răsboiü, și a țesut mai departe și n'a plecat.

«Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în póla hainei. Și când i-a spus omul de ce a venit, fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într'un suflet spre casă.

«Mamă-sa, când a văđut-o, s'a ridicat din pat, și de multă bucurie i s'a limpedit sufletul, dar s'a făcut négră de supărare, când i-a spus că băiatul n'a vrut să vie. A luat capul fetei între mâni și a sărutat-o pe frunte și a đis :

— «Măcar că el a uitat de mine tocmai în césul morții mele, eü vă iubesc de o potrivă pe amândoi. İl iubesc și il iert și dacă a făcut el cu asta vre-un păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata lui e fără greșelă.

«Așă a đis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătăiü și a închis ochii și a murit.

«Și în clipa aceea fata s'a făcut *Albină*, iar băiatul *Păiangen*.

«Și de atunci *Păiangenul* trăesce singur, vecinic singur, fără frați și surori și fără părinți. El fuge de lumină și vecinic își țese pânza prin locuri întunecóse, și e tot posomorît și supărat, iar ómenii îl urgisesc, și ori unde îl află îi strică pânza și pe el îl fugăresc și-l omórá.

«Dar *Albina* de atunci e veselă și tótă điua sbórá de pe

o flóre pe alta, și trãesece cu pãrinții ei și cu frații, și cu surorile la un loc. Iar ómenii o iubesc și o vèd cu drag, cãci ea cu toți împãrtesce ceea ce adunã și tuturor le dã din *mierea* ei. Iar casa ei e *fagurul* cel galben ca sórele; și din *céra* albinelor fac creștiniã lumînãrile pre carã le aprind în césul morții și le pun sã lumineze sub icóna Maicii Domnului» (1).

O variantã a acesteï legende, și anume auđitã de la un Român din *Albania*, com. Ohrida, sunã așã:

«*Pangul* cõ-*Alghïina* éra hiliã dï-una mumã. Nã quã, aclo iu țiseã *Pangul* tõ-arizboiu, viniãrã di-lï adusirã urita știri, cã mã-sa trađi trã mórti și cã caftã si-ș vèdã tumelia ninca nã órã.

«*Pangul*, n-loc si se-astragã tu órã, s-õ-agïungã cu graitu n-gurã, ni z-bitu dit arizboiu, ma li u turnã așilor țe li-adusirã știrea țea uritã:

— «Am cum, móri mu-mea di cári ști! s-nï alás iõ arizboiulu și țisitura trã nîsã. Nu pot s-mi duc.

«Tut atumțea lï viniã urita aestã hirbari ș-a *Alghïiniliei*, țe cât dédi de-avđi, lï și multã perlu din cap; ș-alîsã lucrili baltã și zghïilinda, dipirinda, ș-u dédi alaga tu un suflit tra si-ș agïungã mã-sa cu gurã.

«Cât u viđu mã-sa, s-turnã di u bîșeã pri frîmti și-lï urã cu graiu di mórti:

— «Cât trađi arina ș-amarea, ahintã se-agïungã fara ta; cât va s-eși din casã, acumtiulu a tãu s-hibã lilicia țea mușatã a Mailui ș-a primavéraliei și putè s nu ti tórnii a casã-ți ni mâncatã, ni sãturatã și nincãrcatã. *Nïari* si scoți, și dulțemea liei țiva si nu õ-antrécã, și lumei cându si gustã di nîsã, sã s-andulțescã; și țera țe s-ardã lumea la Hristolu și n-graïlu mari. Dumniđelu cu dóuli mânï s-ti vluisescã. Cât trã *Pangu*: *Cob* se-armânã; qua tutã ș-anlu tut si țesã și hïiri putè si nu vèdã!»

Daco-romãnesce:

«*Pãiajenul* cu *Albina* eraũ fice de o mamã. Într'o đi, acolo unde țeseã *pãianjenul* în rãsboiũ, aũ venit (soli) și i-aũ

(1) Publ. de G. Coșbuc, în *Fóia popularã*, an. I, Bucuresci 1898, No. 4, pag. 2.

adus urita scire, că mamă-sa trage de mörte și că cere să-și vadă familia încă odată.

«*Păianjenul*, în loc să se repedă la moment, ca s'o ajungă trăind (lit. cu vorba în gură), nici nu s'a mișcat din răsboiū, ci răspunse acelora cari aduseră scirea cea urită :

— «D'apoi cum să nu! mörre mama de mare pagubă (lit. de cine scie), să-mi las eū răsboiul și țesătura pentru dînsa. Nu pot să mă duc.

«Tot atunci a sosit acéstă urită scire și *Albinei*, care îndată ce auđi, i se rădică përul de pe cap; își lăsă treburile baltă și văitându-se și smulgându-și përul, a alergat într'o singură rësufare spre a-și ajunge pe mamă-sa trăind.

«Cum o vedū mamă-sa, o sărută pe frunte și-i ură cu graiū de mörte :

— «Cătă este frunza, cât trage nisipul și marea, atâta să ajungă nêmul têu : îndată ce vei eși din casă, rézimul têu să fie flórea cea frumósă din luna lui Maiū și din primăvară și nici odată să nu te întorci la casa ta nemâncată, nesăturată și neincărcată. *Miere* să produci și dulcêta ei să nu o întrécă nimic și lumea când să guste, dînsa să se îndulcêscă, și *cêra* pe care să o arđă lumea la Christos la a doua înviere. Dumneđeu cu cele douë mâni să te binecuvinteze. În ce privesce pre *Păianjen* : cuc să rămăe, điuva tótă și anul tot să țesă și noroc nici odată să nu vadă!» (1)

A patra legendă, și anume din *Țara-Românescă*, care ne arată de la cine și când a căpëtat *Albina* darul de a adună *mierea*, sună ast-fel :

«După ce bunu *Dumneđeu* a făcut tóte lighiónele și tóte jivinele ce se mișcă pe pămînt, le-a chemat pe tóte înaintea lui, ca să-i arate fie-care sporul și munca lor și să le deă blagoslovenie.

«Fie-care lighiónă venià cu câte ce-và înaintea *Milostivului* : una aduceà un vînat, alta altul, o pasëre cântă frumos, alta venià în cioc cu o omidă; óia cu ugerul plin de lapte, boul cu jugul de cêfă; în sfârșit tóte veniäu de-și arătaū vrednicia lor și-și luaū blagoslovenia de la *Dumneđeu*.

(1) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 772.

«*Albina* veni și ea ostenită și plină de nădușeli de multă muncă și alergătură, cu trupul sgâriat și plin de sânge tot alergând p'în spinii și mărăcinii după hrană.

«Bunului *Dumnezeu* îi plăcù vrednicia ei și o blagoslovi ca sudorea și sângele ei să se prefacă în *miere* și *céra*, să-î fie destulă hrană ei și altora și *céra* să se ardă în sfintele biserici.

«Și de atunci a rămas sfântă *Albina* și tótă strădania ei» (1).

A cincia legendă, din *Bucovina*, com. Mahala, care ne spune, pe lângă multe altele, și aceea de când e *Albina* cu *ghimpe* sau mai bine ȕis cu *ac*, și de ce pierе ea când împunge pe cine-vă cu *acul* sėu, sună precum urmėză :

«Ȑice că *Dumnezeu*, după ce a făcut lumea și tóte vietățile cāte se află într'însa, a chemat într'o ȕi pre tóte vietățile la sine, anume ca să-î deă fie-căreia cāte o ocupațiune.

«Adunându-se tóte vietățile, *Dumnezeu*, pe lângă munca de tóte ȕilele, i-a mai dat fie-căreia pe de-asupra încă și aceea ca să-l slujescă pe om cum va puté și cu cāt va puté.

«Ce i-a fi spus fie-căreia în deosebii, nu sciũ, atāta sciũ numai că *Albinei* i-a ȕis să sbóre din flóre în flóre când va fi arșiȕa cea mai mare și să strîngă *miere* și *céră* atāt pentru dînsa, cāt și pentru ómenii.

«*Albina*, vėȕend cā lucrul, ce i l-a dat ei *Dumnezeu*, adecă de a sburā tótă ȕiua și încă când e arșiȕa cea mai mare din flóre în flóre și a culege *miere* și *céră* nu numai pentru sine, ci și pentru ómenii, e un lucru fórte anevoios și ostenicios, s'a supėrat și de aceea ȕise cātre *Dumnezeu*:

«Dómne! greũ lucru mii-ai dat, dar ca una ce sunt supusă și neîmpotrivitóre, trebuie să te ascult și să mă mulȕumesc cu sórtea mea ! . . Eũ voiũ strînge pānă și la o vadră de *miere*, de una însă te rog, și anume ca tótă *mierea* ce voiũ strînge-o eũ să fie a mea. Pe lângă acėsta să-mi mai dai și un *ghimpe*, ca în cas când ómenii ar îndrāsni a-mi răpi *mierea*, să-î pot împunge cu dînsul, și *ghimpele* acela să fie așā de puternic, cā pe cine il voiũ împunge cu dînsul, pe loc să și mórā. Dacă imi vei da așā un *ghimpe*, pe lângă *miere*, voiũ mai strînge încă și *céră* de ajuns!

(1) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

—«Nu!—dise *Dumnezeu*—asta-îprea mare și prea cutezată vorbă de la tine! . . . Așa cum vrei tu nu se poate! . . . Despre mine, eu îți dau bucuros *ghimpele*, ce-l doresci, și chiar să-l și ai de acuma înainte, dar tu strânge mai bine mai puțină miere și dă și omului dintr'însa, iar de înghimpat să nu-l înghimpî ci numai să-l sperii cu dînsul. În cas însă să calci această hotărîre a mea și să-l înghimpî, atunci să nu móră el, ci să mori tu!

«De atunci *Albina* are *ghimpe* sau *ac*, și tot de atunci, când înghimpă cu dînsul pe vre-un om, nu móre omul, ci din potrivă móre ea, eșindu-î dimpreună cu *ghimpele* și *mafele*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, com. *Toderesci*, sună așa :

«Dîce că după ce a făcut *Dumnezeu* lumea și tóte vietățile câte se află într'însa, s'a dus într'o ți *Albina* la el și a cerut să-î dea voie și putere ca atît ea cât și surorile ei să pótă umblă în tot locul și fie-care să pótă strînge câte o vadră de miere pe an. Iară când vre-un om nu le-ar da pace și vre-una dintre dînsele l-ar mușcă, omul acela să móră.

«Însă *Dumnezeu* nu i-a împlinit cererea acésta, ci el a hotărît ast-fel: să aibă voie a umblă și a strînge miere din tot locul, dar când vre-una dintre dînsele ar mușcă pe om, să nu móră omul mușcat, ci să móră ele; și nu una, ci tóte câte vor fi într'un *știubei*, să pótă strînge o vadră de miere.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe om, móre, și tóte la un loc, fie orî și cât de multe ar fi și orî cât de sâr-guincioase, câte sunt într'un *știubei*, abià pot strînge o vadră de miere pe an» (2).

A doua variantă, așîderea din *Bucovina*, com. *Bălăcéna*, e acésta :

«Odinóră ceru *Albina* de la *Dumnezeu* ca ea, cu împun-sătura acului său, să fie în stare a-l omorî pe om.

«A-tot-înțeleptul *Dumnezeu* îi juruî că-î va împlini ruga, însă numai cu adausul dacă va strînge într'o vară douê-spre-ce ocà de miere. Iar dacă nu va împlini acest lucru,

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

atunci când va împunge cu acul său, să nu móră omul, ci ea să móră.

«De aceea *Albina* e așa de sârguinciosă totă vara. Însă pe lângă totă sârguința ei, nu póte să strîngă atâta miere, câtă i-a spus *Dumneđeũ*. De aceea când *slobóde acul*, trebuie și ea numai decât să móră» (1).

A treia variantă, tot din *Bucovina*, și anume din com. Costișa, sună ast-fel :

«Dice că odată se duse *Albina* la *Dumneđeũ* și i se rugă ca să-i dea atâta putere asupra omului, care nu-i lasă hrana în pace, ci i-o iea cu de-asila, ca atunci când îl va împunge, să móră de veninul ei.

«*Dumneđeũ*, voind să-i împliněscă dorința, îi rěspunse dicěnd :

— «Când vei strînge tu o vadră de miere pe an, să-ți fie dorul împlinit. Iar până atuncia să mori tu, de vei da omului cu acul !

«De atunci *Albina* lucră neîncetat, dóră va strînge o vadră de miere într'un an, ca să-i fie dorul împlinit. Însă de órece nu e în stare s'o facă acésta, de aceea de câte orí împunge cu acul său pe cine-vă, móre ea» (2).

A patra variantă, asemenea din *Bucovina*, com. Ciudeiũ, sună așa :

«Dintru început fie-care *Albină* umblă șepte hotare pe ȓi și aduceă câte o vadră de miere pe an. Dar pe atunci, când mușcă pe vre-un om, omul acela îndată murià.

«*Dumneđeũ*, vėđěnd acésta, a făcut ca fie-care albină să umble nu numai pe șepte hotare într'o ȓi, ci și pe mai multe, și nu numai odată, ci și mai de multe orí, dar să aducă mai puțină miere, iar când va mușcă pe vre-un om, nu omul, ci ea să móră.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe vre-un om, îndată móre» (3).

A cincia variantă, din *Țera-Românească*, sună precum urmězã :

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

(2) Com. de Sofroniũ Cernoschi, stud. gimn.

(3) Diet. de M. Popescu, dăscăliță.

«Omul, fiind tot-deauna lacom, precum este și în ȋiua de aȋi, de nu mai are saȋ pe lume, stricà mereu rostul *Albinei* și i furà *cera* și *mierea*. Aȋi așà, mâine așà, până când nu mai putu răbdà sàraca de ea și se duse de se jelui la *Dumnezeu* de faptele omului nesățios.

«*Dumnezeu* o întrebă:

— «Ei, și ce vrei tu să-i fac eu?»

«*Albina* răsponse supărată:

— «Dómne! să mórà tot omul pe care l-oiu înȋepà eu!»

«*Dumnezeu*, fiindu-i milă de om și vedënd și pe *Albină* cam obrasnică, îi răsponse:

— «Ba, mai bine să mori tu decât omul!»

«Și așà a rēmas până aȋi; *Albina* móre pe loc, cum o mușcà un om! (1)

În fine a șésea și ultima variantă a acestei legende, și anume din *Transilvania*, com. Voila, ȋinutul Făgărașului, sună precum urméză:

«Când a făcut *Dumnezeu* tóte vietățile, a întreat pe fie-care ce putere voesce să aibă.

«*Albina* a răspons:

«Pre cine voiu împunge cu acul meu să și mórà.

«Atunci *Dumnezeu* a ȋis:

«Mai bine să mori tu!»

«Și așà se vede până în ȋiua de astăȋi, că îndatà ce înghimpà cu acul seú *Albina* pre cine-và, móre ea însăși» (2).

A șésea legendă, din *Bucovina*, com. Toderesci, care ne spune de când au început ómenii a ȋiné *Albine* pe lângă locuințele lor și a le mândà *mierea*, sună așà:

«ȋice că în vremile de demult erà un om fórte sumeȋ și rēu, rēu, de nu mai aveà pēreche în lume.

«Omul acela și-a făcut o casă, și-a închis-o din tóte părȋile ca să nu intre într'insa nimeni, nici măcar o *gâză*.

«Și după ce a sfârșit el casa de făcut, a eșit afară să vadă ce ședere și înfățisare are și cât îi de frumósă.

«Și după ce s'a uitat la dinsa din tóte părȋile și a vedut că-i tocma așà, după cum a dorit el să fie, s'a întors plin

(1) Com. de S. Sa păr T. Bălășel.

(2) B. P. Hasdeu, *Etyim. Magn.*, I, p. 114.

de mulțumire în casă, și cum a intrat înăuntru a închis iute ușa după dînsul, ca să nu mai între nimeni altul.

«Dar când dete el să intre înăuntru i se puse o *Albină* pe cap, și după ce a intrat înăuntru, *Albina* i-a sburat de pe cap și a început a *sbârnâi* în colo și în cõce prin casă.

«Sumețul și răutăciosul om, cum dete cu ochii de *Albină*, se făcù foc și pară de mânie pe dînsa și-î dîse:

— «Fiind-că ai fost atît de viclénă și de îndrăsnéță de ai intrat în casa mea cea atît de bine închisă, de aceea să-ți mânânce óamenii ceea ce nu se mănâncă!

«*Dumneđeũ*, care le scie și le vede tóte, auđind blestemul omului acestuia, a dat ca din ȓiua aceea *Albina* să facă *miere* în loc de alt ce-vă, și omul cel dintâiu, care îi va mîncă-o, să fie tocmai acela care a blestemat-o.

«Mergênd după un timp óreși-care omul acela în țerină, a aflat acolo o mulțime de *Albine*, iar între dînsese un *fagur* galben ca aurul și plin de *miere*.

«Vêdênd el acésta, s'a apropiat și a gustat să vadă ce-î aceea. Și gustând a aflat că-î dulce.

«Vêdênd el acésta, a luat *Albinele* și *fagurul* și le-a dus la sine a casă. Și de atunci țin ómenii *Albine* pe lângă casele lor și le mîncă *baliga*, adecă *mierea*.

«Și cel dintâiu om, care le-a mîncat *baliga*, a fost tocmai omul ce a blestemat *Albina*» (1).

A șéptea și tot-odată ultima legendă a *Albinei*, asemenea din *Bucovina*, com. Volovăț, e acésta:

«ȓice că *Fariseii*, când au voit să-l prindă pre Domnul nostru Is. Chr., s'au adunat într'o casă și acolo, cu ușile încuete și cu ferestrele astupate, au început ei a se sfātu cum să-l prindă și ce să facă după aceea cu dînsul.

«Domnul nostru Is. Chr. auđind despre acésta, trimise pre *Albină* ca să asculte la ușă ce vorbesc *Fariseii* și apoi să vie și să-î deă de scire.

«*Albina* făcù așa, după cum îi spuse, se duse, și după ce ascultă și auđi tóte cele ce le-au pus *Fariseii* la cale, se ridică bâzâind de unde s'a fost pus și se întórse la Is. ca să-î spue ceea ce a auđit.

(1) Com. de Nic. Rădășan.

«Auđind unul dintre *Farisei* bâzâitul *Albinei* și pricepându-se că i-a ascultat ce vorbesc, a blestemat-o ȝicând.

— «De ađi înainte nu tu, ci ómenii să-ți mânânce hrana ta și să-ți ardă munca ta, și tu nemica să nu le poți face!

«De atunci mânâncă ómenii cu atâta gust *mierea Albinei* și-și fac luminări din *céra* strînsă de dînsa» (1). —

Acestea sunt tóte legendele *Albinei* câte le-am putut eu până acuma adunà. Din ele se vede, după credința și ȝisa poporului, când a început *Albina* prima óră a adunà *miere*, de ce se numesce ea *Albină*, și din care cauză e curmată pe la mijloc, la ce ocaziune a cãpëtat *acul* și ce pãtesce dacã împunge pe cine-và cu dînsul, și în urmă: când și de cine anume a fost prima óră îmblândită și domesticită, cine mai cu sémă îi mânâncă «ceea ce nu se mânâncă», adecã *mierea* și-i întrebuinteză *céra*.

Acuma însă să vedem mai de aprópe cam în ce chip a fost ea îmblândită și domesticită.

Iată ce ne spune în privința acésta I. Créngă în povestea lui *Harap-alb* :

«Și mai merge el cât merge, și numai iacă se aude o bázăitură nădușită. Se uită el în drépta, nu vede nimica ; se uită în stânga, nici atâta ; și când se uită în sus, ce să vadă ? Un *roiú de albine* se învârtiã în sbor pe de-asupra capului seú și umblau besmetice de colo pânã colo, neavënd loc unde să se așeze.

«*Harap-alb*, vëdëndu-le așa, i se face milă de dînsule și, luându-și pãlãria din cap, o pune pe érbã la pãmînt, cu gura în sus, și apoi el se dă într'o parte.

«Atunci bucuria albinelor ; se lasă jos cu tótele și se adunã *cioteã* în pãlãrie.

«*Harap-alb*, aflându-se cu părere de bine despre asta, alérgă în drépta și în stânga și nu se lasă pânã ce gãsesce un buștihan putregãios, il scobesce cu ce póte și îi face *urđiniș* ; după aceea așeză nisce țepuși într'insul, il frécã pe din nãuntru cu *cãtușnicã*, cu *sulcinã*, *mãtãciune*, cu *Póla-Sãntei-Mãriei* și cu alte burueni mirositoare și prielnice albinelor, și apoi, luându-l pe umër, se duce la *roiú*, rëstórnã albinele frumușel din pãlãrie în buștihan, il întórcce binișor cu gura în jos, îi pune de-asupra nisce *cãptãlan*i ca să nu resbatã sórele și plóia în lãuntru, și apoi lãsându-l a-

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

colo pe câmp între flori, își căută de drum. Și cum mergea el, mulțumit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfățișează înaintea ei *crâiasa albinelor*» (1).

Din acest pasagiū se vede dejă că creșterea albinelor are în popor o bogată terminologie proprie, care câte odată se deosebesce după localități, așa:

Albina în genere se chēmă *Muscă*, și când sporesce bine se dice: are multă *muscă*; în Banat: *Biză* sau *Băză* (2); iar în Bucovina: *Găză*, dim. *Găzuță*, *Găză de miere* și *Găză folositore*, spre deosebire de alte *găze*, cari nu fac miere, și dintre cari cele mai multe nu sunt folositore, ci din contră nefolositore (3).

Albina femee: *Matcă*, pl. *mătcă*, pe alocurea, precum bună-ora în jud. Brăila din Țera-Românească: *Albină lucrōe*; în jud. Mehedinți: *Împărătesă* (4); în jud. Vâlcea: *Matcă*, *Mumă*, pl. *mume*, și *Mumină*, pl. *mumină* sau *mumine* (5); la Români din Meglenia: *Anpirătiță* (6), *Matcă*, *Matiță* și *Mumă*; la cei din Macedonia: *Mumă* (7); iar în alte părți locuite de Români: *Albină împărătescă* (8).

Albina bărbat: *Trântor* sau *Trântore* (9), dim. *Trântoraș* (10); la Români din Meglenia: *Bumbar* și *Bumbăr* (11); iar figurat: *Lăutar*, fiind-că nu face altă trebă decât băzăe, cântă și jōcă (12).

Vasul sau butucul găurit în care se adăpostesc albinele:

(1) *Opere complete*, vol. I, p. 238.

(2) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743.

(3) În cele mai multe părți din Bucovina, cu deosebire însă în distr. Rădăuțului.

(4) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — veđi de același: *Români din Meglenia*, publ. în *Revista „Tinerimea Română“*, Noua serie, vol. V, p. 256.

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(9) Idem de eadem; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Partea bărbătescă (de la *Albină*) se numește: „*Trântor*“ sau „*Trântore*“, pl. „*trântori*“.

(10) N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*, Iași, p. 102.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — veđi de același și Români din Meglenia, publ. în op. cit., p. 259.

(12) Hasdeū, op. cit., p. 743.

uleiū, stup, ștubeiū sau *știubeiū, matcă* (1), *coșniță* sau *cușniță* (2).

Bortica în stup pe unde intră și es albinele: *ochiū, ordiniș, urdiniș*, pl. *urdinișuri* și *urghiniș* (3) și *vrană*, pl. *vrane* și *vrăni* (4).

Ceea ce se pune pe stup ca să-l apere de plóie sau arșiță: *căptar, căptan* și *căptălan*.

Stratele unde se așeză mierea și din cari se face cêra: *fagur, fagor*, dim. *făguraș* și *făgurel*, la Coresi 1577, Ps., CXVII: *strediia* (5).

Chilóarele în cari se reproduc albinele și trântorii: *chili-órá* și *chiliuță, găóce*, pl. *găóci, gaură*, pl. *găuri* și *căsuică*, pl. *căsuici*; iar cele în cari se reproduc mătcele: *botcă*, pl. *botce* și *țâță*, pl. *țâte* (6).

Țepușele de lemn prin cari se susțin fagurii: *Prétcă*, pl. *pretce* și *precă* și *trépcă*, pl. *trepce* (7).

Locul unde se țin stupii vara: *stupină* sau *stuchină*, și *prisacă*, pl. *prisăci* (8), care cuvînt provine și într'un cântec din *Țera-Românescă*, și anume:

(1) Sub cuv. *matcă* înțeleg Româniî din Bucovina mai mult stupul, care a roit de mai multe ori; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Casa în care locuiesc albinele și strîng miere și cêră p'aici se numesce *uleiū*; — com. de d-l El. Pop: «Matca dimpreună cu tóte *albinele* lucrátóre (munci-tóre) și cu *trântorii* se numesc *stup*; — tot așa și în Bucovina.

(2) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(3) N. Densușian, *Glosariū din comitatul Solnoc-Dobâca în Transilvania*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 87: «*Urdiniș* s. *Urghiniș*, strunga saū gaura pe care es albinele»; Hasdeū, op. cit., p. 743.

(4) În Bucovina și Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Hasdeū, op. cit., p. 743, și în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Celulele fagurilor se numesc *găuri*, sing. *gaură* și *căsuici*, sing. *căsuică*, iar celula în care se desvoltă *matca* se numesce *țâță*, pl. *țâte*».

(7) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Vergelele cari se înfig pe pereții uleelor și pe cari se fixéză fagurii se numesc *pretce*, sing. *prétcă*»; — veđi și Hasdeū, op. cit., p. 743.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

Ia-auđi, lele, piđigoiu,
 Lasă la naiba răsboiu
 Și hai să'nfundăm zăvoiu.
 Ia-auđi, lele, pitpalaca,
 Ia lasă la naiba natra
 Și hai să'nfundăm prisaca! (1)

iară érna: *temnic* sau *tevnic*.

Păzitorul albinelor: *stupar* sau *prisăcar*.

Scóterearea miereii sau a cereii din stup: *retezare* sau *retezat*
 și *tuns* (2).

Exterminarea trântorilor: *trântorit* sau *bătut*.

Instrumentul cu care «se retéză» stupii: *custură*.

Ímmulđirea albinelor eșind pentru a căută un noú locaș:
roire, roit, eșirea muscei, ese musca (3).

Stupul vechiú cu albine: *mateă, stup* sau *pârvac*; cel noú
 căpétat din cel vechiú: *roiú*; iar cel ce se capétă din *roiú*
 în aceeași vară: *paroiú*, de unde apoi și verbele: *roesce* și
paroesece sau *roescesce* (4).

Stupul care nu roesce: *buhaiú*.

Stupușorul sau știubeieșul purtăreț, în care se prind roiú
 și paroii: *roiniță*.

Un roiú mic: *sfârlac*.

Oul sau puiul de albină: *puiú* sau *cățel*, iar producerea
 lui: *cățelit, cătelesce* (5).

Materia vâscóșă din care se nutrește cățelul: *păstură* (6).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeú, op. cit., p. 743; — și com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Hasdeú, op. cit., p. 743 și în Bucovina.

(4) Idem, p. 744.

(5) Hasdeú, op. cit., p. 744; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Larvele albinelor se numesc *căței*, sing. *cățel*». — Și d-l El. Pop, învătător în Șomcuta-mare, în Ungaria: «Din ouele puse în *găurile* (celulele) fagurilor prin *mateă* se prefac *puiú*, numiți și *căței*. Unii numesc așa puiú, cari din unele cause nu se desvoltă în *albine*, ci remân morți în *găurile* fagurilor.»

(6) Hasdeú, op. cit., p. 744; — *Șeđetőrea*, an. III, Fálticeni, p. 84: «*Păstură*, materia cea négră și amară din faguri»; — Ar. Densușianu: *Glosariú din Țera-Hațeguluiú*, publ. în *Revista critică-literară*, an. III, p. 164: «*Păstură*, máncaarea trântorilor în stup.»

Materia din care se formeză cățelul: *plămadă* (1).

Fagurul fiert care s'a stors și din care s'a scos cêra: *boștină* (2), *hoștină*, *jintiță* și *băbaș*.

Apă amestecată cu miere: *mursă* (3).

Apa cu care se spală vasele, în carî s'a scurs mierea: *mursă de miere* și *lapte de miere* (4).

Iar *mursa de miere*, care se lasă se férbă ca și mustul din pómă de vie și din care se face apoi un fel de băutură dulce: *mied*, *mñied*, *ñied*, *mïid* și *ñïid* (5).

Despre sonul, pre care-l scóte albina, generalmente se đice: *bâzâe*, uneorî: *bombănesce* saũ: *bombâesce* orî *bombănéză*, *zuzăe*, *vâjăesce* și *sbárnăe* (6).

Alexiile, carî cad tot-deauna la 17 Martie, e điua în care, după credința și spusa poporului român de pretutindenî, se desmórtesc, se mișcă și es tóte insectele, amfibiile și reptilele de prin culcușurile și ascunđișurile lor de peste érnă la rađele cele luminóse și călduróse ale sórelui de primăvară (7).

Decî în acéstă đi, precum și în điua de *Bunavestire*, îndatinéză ceî maî mulđi Români din *Bucovina* a-și scóte și stupii cu albinele de la *iernatic* și a-î așeză prin *prisăci* (8).

(1) Hasdeũ, op. cit., p. 744.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Hasdeũ, op. cit., p. 744.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) În Bucovina și la Hasdeũ, op. cit., p. 744.

(6) Hasdeũ, op. cit., p. 744.

(7) S. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(8) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pinteleiũ Maerean și com. de d-I Pancrađiũ Prelipcean, învêțator superior: «În điua de *Alexie*, omul lui Dumneđeũ, se scot albinele de unde aũ ernat și se pun pe locul unde aũ să vâreze»;—a celor din Buninđi, com. de Vesp. Corvin, stud gimn: «*Albinele* se scot afară în điua de *Alexiũ*»;—a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și Tóder Epure și com. de Pavel Scripcariũ: «*Albinele* se slobod din stupi în điua de *Alexie*»;—a celor din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună: «*Albinele* se scot tot-deauna în điua de *Alexiũ*, Omul lui Dumneđeũ»;—a celor din Broscăuțul-vechiũ, dict. de Ilinca Bahriũ și com. de George Palamarciuc, student gimn: «*Albinele* se scot de obiceiũ afară când îi điua de *Alexiũ*, omul lui Dumneđeũ, care pică după *Patru-đeci de sfinđi* cu o sêptémână și o đi»; S. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 224: «Tot în acéstă

O sémă de Români însă, tot din *Bucovina*, sunt de părere ca *albinele*, când se scot de peste érnă, să se scótă numai într'o ȓi de *Joi* până la umplutul lunei, căci atunci le merge bine. După ce se pișcă luna nu e bine de scos, căci în cazul acesta multe rele pôte să li se întîmple în decursul anului. De aceea, dacă *Alexiele* sau *Buna-vestire* nu cade într'o *Joi* înainte de umplutul lunei, e bine să se mai aștepte (1).

Nemijlocit înainte de a le scóte, se ȓice că e bine să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ȓiua de Pasci împrejurul lor, anume ca să le mérgă bine (2).

După acésta proprietarul, respective prisăcarul, care are să le scótă, le afumă cu tãmăe sfințită (3), le stropesce cu aghiasmă (4), și apoi luându-le pe rând și scotându-le afară, le duce și le așeză în *prisacă* sau, dacă nu sunt mulți stupi și prin urmare nu e o prisacă anumită pentru dînșii, în locul acela unde s'au menit ca să steà peste vară.

ȓi—adecă în ȓiua de *Buna-vestire*—se scot și stupii, cari nu s'au scos în ȓiua de *Alexii*;—Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de Darie Cosmiuc: «*Albinele* se scot afară la *Patru-ȓeoți de sfinți*, la *Alexii* și la *Blagoveštenii*»;—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În ȓiua de *Blagovištenie* se scot stupii»;—a celor din Udesci, dict. de Vasile Cimpoies: «Ómenii scot *albinele* mai ales la *Blagovištenie*, și se ȓice că-i bine să se scótă în ȓi de fruct; și *mierea* încă se scóte în ȓi de fruct»;—a celor din Mázánăesci, com. de Vasile Zaprațan: «În ȓiua de *Buna-vestire* se obicínuesce a se da *albinelor* de mâncare (zahar) și a le scóte afară de unde au stat érna întrégă»;—a celor din Bălăcéna, com. de G. Boca: «Ómenii scot *albinele* afară mai ales în ȓiua de *Blagovištenie*»;—a celor din Toderesci, com. de Nic. Rădășan: «Ómenii scot *albinele* afară pe la *Blagovištenie*»;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga: «*Albinele* se scot primăvara în ȓiua de *Buna-vestire*»;—a celor din Frătăușul-noú, com. de Iul. Sidor: «*Albinele* le scot în ȓiua de *Buna-vestire*»;—și a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: «Stupii se scot de regulă în ȓiua de *Buna-vestire*.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga;—a celor din Căreș-Opaș, com. de Const. Popescu: «Ómenii spun că *albinele* se scot după *Buna-vestire*.»

(2) S. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. II, p. 224.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de P. Nimegean: «Când se scot *albinele* din locul lor afară, atunci se afumă știubeele cu tãmăe sfințită.»

(4) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună.

Unii prisăcari, voind ca albinele lor să fie peste vară foarte iuți, harnice și puternice, înfig o cósă cu *costia* în pămînt și când scot știubeele afară, le scot pe sub cósă acésta, atin-gînd în același timp fie-care știubeiū de ascuțișul cóséi (1).

Alți prisăcari însă, când scot albinele afară din casă saū de unde s'aū ernat, la aer própșpēt pentru vară, le petrec peste un *foc viū*, care se face de regulă prin frecarea a douē lemne uscate de brad între olaltă și care se ațâță la intrarea în prisacă, anume ca să fie iuți ca para focului. Pe de-asupra acestui *foc viū* avîntă adecă pe fie-care stup saū știubeiū. Iar după acéstă avîntare trece stupul peste o cósă, care se află cu ascuțișul în sus (2).

După ce s'aū scos și s'aū așezat acuma tóte știubeele, unde aū să vāreze, se înfige cósă, ce s'a întrebuintat la scóterea lor, saū și o altă cósă părăsită, însă fără *costie* saū *cosie*, în pămînt dinaintea stupilor, ast-fel ca să vie muchia cóséi întórsă către stupi, iar ascuțișul ei în direcțiunea contrarie, și apoi se înconjură prisaca cu o lumînare aprinsă în mână de trei orī, đicēndu-se:

«Să fie albinele mele iuți ca cósă și pe străini să-ī dóră când ĩ-or înghimpă, cum ĩi dóre când se frig cu foc. Și cum nu se apropie nimeni de tăișul cóséi și de para focului, așa să nu se apropie nici un dușman de prisaca mea!»

După rostirea acestor cuvinte, lumînarea se stinge, se rupe saū se taie în trei bucăți tot una de mari, și tustrele bucățile se înfig apoi în pămînt dinaintea știubeelor în formă de triunghiū (3).

O sémă de prisăcari, pe lānga cósă cea părăsită, maī pun între știubeele încă și un *bričiū*, asemenea părăsit, anume ca albinele lor să taie ca cu cósă și ca bričiul în toți dușmanii

(1) Dat. Rom. din Buniți, dict. de George Tanasie și com. de Vas. Strachină, stud. gimn. și a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «Scoțēnd știubeele afară, le atinge de ascuțișul cóséi, cu acésta cred ei că albinele vor fi harnice și iuți peste întreg anul.»

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de fostul meū coleg de școlă d-l Petru Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, com. de d-l Paner. Prelipcean.

și albinele cele străine, cari s'ar încumetă să vie și să le fure mierea (1).

Sfârșind-o și acésta de făcut, ieaă o cósă mai bună și puind-o de-asupra urdinișului fie-cărui stup cu tăișul în jos și cu varga în sus, încep a da drumul albinelor pe sub dînsa (2). Alții însă pun cósă la urdiniș, ast-fel ca albinele, eșind din știubeiü, să se pótă scoborî pe dînsa, și în același timp, când prind a eși albinele, dic:

«Să fiți iuți ca cósă și să aveți spor, precum are cósă în câmp!» (3)

O sémă de Românce din *Bucovina* fac în *Ajunul Crăciunului*, când coc colăcei pentru colindători, cel dintâiu colăcel pentru *albine*. Acest colăcel îl țin apoi până în ziua de *Sf. Alexie*. În ziua de *Sf. Alexie*, când aü să slobódă albinele, pun colăcelul acesta la urdinișul știubeiului și o cósă prin borta colăcelului cu ascuțișul în sus și cu vârful în știubeiü și dic:

Când vor veni albine străine la știubeiul vostru ca să vă ieă mierea, să vă rotiți ca colacul și să tăieți ca cósă!»

După rostirea acestor cuvinte lasă cósă și colăcelul tótă ziua la știubeiü unde le-aü pus, în credință că făcënd acésta, albinele vor fi peste vară iuți ca cósă și că vor alungè pe tóte albinele străine, cari vin ca să le ieă mierea. Iar colăcelul se pune încă și pentru aceea ca albinele să fie cu mană (4).

În alte părți din *Bucovina* este datină să se facă în ziua de *Bobotéză* o lumină de céră curată și să se lipescă de vasul în care sfințese preotul apa și acolo să se lase apoi

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Nic. Popenciu, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună; — a celor din Băncesci, com. de Dim. Băncescu: «*Albinele* când se scot afară, se pune cósă la *urdinișul* pe care es ele afară, ca să se scobóre pe cósă, că atunci se fac mai iuți;» — a celor din Igesci, com. de Ioan Zilinski, stud. gimn: «Acela, ai cărui stupi sunt atacați de *albine* străine, trebuie să le trecă pe ale sale diminéța într'o zi de sec peste o cósă ascuțită, căci ast-fel pot albinele sale învinge pre cele străine și a se apèrà de ele.»

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și de Const. Scripcariü, și com. de P. Scripcariü.

aprinsă până ce sfârșese preotul de făcut aghiasma. După ce s'a sfârșit aghiasma, se iea de acolo și se păstrează până în ziua în care au să se scotă albinele de la ernatic. Atunci omul, care are să scotă albinele, o aprinde și așa aprinsă o duce în prisacă și acolo o lipesce de un stâlp sau de un alt obiect. După ce au făcut acésta, scóte pe rând toți stupii și-î bagă în prisacă. Iea apoi aghiasmă tot din ziua de Bobotéză și o crenguță de *susaiu* și, muind-o în aghiasmă, prinde a stropi stupii cu dinsa și a dice:

Vă stropesc
Și vă 'ntăresc
Cu puterea Tatălui
Și voința Fiului
Și cu a Duhului cel sfint,
Dar și puternic cuvînt,
Ca voi harnice să fiți,
În zori ca să vă treziți,

Diminéța să vă sculați,
În câmp să alergați,
Miere și cêră s'adunați;
Să huiți
Orî să nu huiți,
Da de trei orî să-mî roiți;
Pân' aici aveți
Stiubeiul să mi-l umpleți (1)!

Sau:

Harnici să fiți,
Diminéța să vă treziți,
Să vă duceți și să vă hrăniți,
Câmpii să-î alergați,

Avea să v'o căștigați
Din mana cerului
Și din grăsimea pămîntului,
S'aduceți folos stăpânului!(2)

Iar dacă stropesc numai pe un singur stup, dice:

Harnic să-mî fi,
Diminéța să te scoli,
Să huesci orî să nu huesci,
Da de trei orî să roesci,
Pân' aice ai să umpli!

Când rostesc cuvintele din urmă, arată cu un briciu până unde are să se umple stupul de miere.

După ce au scos toți stupii și i-au așezat unde au avut să-î așeze, ieaă nouă ace nouă, adecă neîntrebuințate și așezându-le cu urechile în *ochiul* (urdinișul) celui dintâiu stup

(1) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Toderesci, com. de Nic. Rădășan.

pe care îl destupă și din care voesce să dea albinelor drumul, dic:

Vă dau armele Turcului
Și ale Némțului
Și ale Muscalului,
Să nu vă pôtă strică
Alte albine
Străine.
Da nici voi să nu cătați
Pe altele să stricați!

De pământ să vă prindeți,
Grămăgióră să ședeți,
Cum stă tot poporul
În ȕiua de Bobotéză
Pe lângă preotul
Care stă și cetesce
Și apa o sfintesce!

Iar când rostese cuvintele :

De pământ să vă prindeți,
Grămăgióră să ședeți,

atunci se prinde cu mânilor de érbă.

După ce a făcut și acesta, scóte acele și le pune în ochinul altui știubeiú, și tot așa, pe rând, până ce a slobođit tóte știubeele. Iar când a sfârșit acuma de slobođit pe cel din urmă știubeiú, lasă acele, briciul și susaiul să rămêe acolo până a doua ȕi diminéța (1).

În multe locuri din *Bucovina* mai este încă și acea datină, ca în ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, să se ieà o lingură din grâul fiert și îndulcit cu miere, care se află pe masă, și să se arunce de trei ori în pod, iar cel ce pică să se prindă și să se păstreze până în ȕiua când se scot albinele. Atunci se ieà grâul acela și se pune sub știubee cu cuvintele :

«Așa să fiți de roditóre și de cinstite, precum este grâul» (2).

(1) Dat. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Buniți, dict., de G. Tanasie și com. de Vas. Strachinã; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariú : «În ȕiua de Ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, se ieà întâia lingură de grâú și se asvârle în podélã sus, pentru ca și *roiú* să se prindă, precum se prinde grâul de pod ;—a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie : «Dacă voesce cine-và să scie ori de va avé noroc la *albine* și mai cu sémã la *roiú*, să arunce în séra Ajunului de Crăciun, când va întinge întâiași dată în strachina cu grâú, vre-o câte-và fire de grâú în pod, și dacă se va prinde (lipi) grâul de pod, va puté prinde la varã *roiuri de albine*;»—a celor din Bilca, com. de George Tofan : «Altã da-

În fine mai e de observat încă și aceea că o sémă de prisăcară din *Bucovina*, voind ca albinele lor să roiéscă mai de multe ori peste vară și să adune miere multă, îndatinéză îndată după ce a scos stupii de la ernatic de a frige o țarcă și a o pune sub stupi (1).

O sémă de Români din *Ungaria* însă a datină, când slobod întâiași dată primăvara *albinele*, să pue la *ușița* coșniței, adecă la *urdiniș*, *busuioc*, *tămâe*, o bucată de pâne muiată în vin și o *galiță* ori o *pasere* friptă bine în unsóre (2).

Sunt însă o sémă de ómenii și mai ales prisăcarii, cari nu se mulțumesc numai cu atâta ca albinele lor să fie iuți, harnice și spornice în adunarea mierei și a cerei de pe florii, precum și a roirii, ci ei voesc ca ele să fure miere și de la albinele străine. Spre scopul acesta apoi, când scot primăvara știubeele și le așeză în prisăci, le dau drumul printr'o *piele* (3), saũ printr'un *gâtlan de lup* (4), đicând :

tină este că îndată ce preotul a eșit în Ajunul Crăciunului din casă, incuie ușa ca să nu fugă albinele, și tot pentru acest scop, când se pun la masă, nu mănâncă stând în picioare, ci numai șeđend ; Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2 : «În điua de Ajunul Crăciunului, înainte de a gustă din grăul pregătit cu miere, se ia din el o lingură și se aruncă în podelă, cređendu-se că apoi norocul se va ține de casă, după alții că *albinele*, când vor roi, să se prindă bine.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 30 și 37, p. 2.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Liuđii, com. de Emilian Teutul : «La noi când se scot primăvara *albinele*, se pune înaintea urdinișului o *piele de lup*, parte ca eșind printr'acéstă *piele*, să fie răpitoare ca lupii, și parte când vor roi, să nu fugă» ; — a celor din Bălăcena, com. de George Boca : «Prisăcarul scóte *albinele* mai ales printr'o *piele de lup*.»

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 19 : «Spre a avé multă miere de la *albine*, este bine a le lăsă să eșă afară în điua de *Buna-vestire* printr'un *gâtlan de lup* și apoi ele devin fórte rele, ucid pe albinele vecinilor și le fură mierea» ; — Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maorean și com. de Pancr. Prelipcean : «Dacă prisăcarul voesc ca albinele sale să prade pe alte albine străine, pune atunci când le scóte întâia óră primăvara un *gâtlan de lup* înaintea urdinișului, așa ca albinele, eșind din știubeiũ, să sbóre prin

Cum sfârtecă lupul oile,
 Așa să cătați
 Și voi să sfârtecați
 Pre toate
 Cele-lalte
 Albine
 Străine!(1)

sau:

Cum umblă și alérgă lupul
 După pradă și stricăciune,
 Așa și voi să umblați
 Și să alergați
 După mierea altor albine!(2)

sau:

gâtlanul cel de lup»; — a celor din Volovăț, com. de Ioan Buliga: «Pentru ca albinele să fie tari și răpitoare și pentru ca să nu dea mierea și altor albine străine, ci din contră s'o răpescă de la acestea, pun Români la gura urdinișului un *gâtlan de lup*, prin care au să éasă albinele primăvara afară»; — a celor din Frătăuțul-noū, com. de Iul. Sidor: «Când scot albinele afară, le dau prin un *os de lup*, ca să pótă mânca pre alte albine ca lupul oile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telega: «Albinele se scot pe *gâtlan de lup*, ca să umble ca lupul după mâncare, sau pe ascuțit de cósă, ca să umble ca cósă»; — a celor din Igești, com. de I. Zilinski: «Spre a trimite albinele ca să prade alți stupi, se pune diminéța într'o ți de sec un *gâtlan de lup* înaintea borții, prin care es albinele, și pe când trec albinele prin acest *gâtlan*, se trimite la stupi străini ca să le fure mierea»; — a celor din Ciudeiū, dict. de M. Popescu: «Ceī ce voesc ca albinele lor să fure miere de la alte albine, le slobod primăvara prin un *gâtlan de lup* și apoi fură grozav la miere»; — a celor din Siretiū, dict. de Ruxanda Ienachievič: «O sémă de ómenī când scot primăvara albinele lor, dacă voesc să aibă multă miere, le dau drumul printr'un *gâtlan de lup*»; — a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarēū, și com. de G. Banilevič, stud. gimn.: «Cel ce are stupi și voesc ca să fure miere de stupi străini, iea un *gâtlan de lup*, îl pune la urdinișul stupilor, așa ca albinele eșind să trecă prin gâtlej»; — și a celor din Fundul-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Dacă au doi ómenī albine, și dacă unul lasă să trecă albinele lui printr'un *gâtlan de lup*, atunci se duc albinele lui la albinele vecinului și, omorându-le pre toate, le ieaū mierea și o duc la stăpânul lor.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Irina Câmpan.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

Duceți-vă și fiți
 Ca lupii de răpitoare,
 Ca cósă de tăietóre,
 Să năzușiți
 Și să răpiți
 De la alte albine miere.
 Să nu steà alte albine

Nici când înaintea vóstră,
 Cum nu staū oile
 Și cu caprele
 Înaintea lupului,
 Și érba câmpului
 Înaintea cósēi! (1).

Tot prin *gâtlan* sau *gârgălofiu de lup* îndatinéză a da drumul albinelor și o sémă de Români din *Transilvania* (2) și *Ungaria* (3), și se dice că albinele ce es prin *gâtlan de lup* nu se prea ostenesc a adunà miere de pe florī, ci ele mai de grabă se duc și fură miere de pe la albinele altor ómenī (4).

Albinele prădate, la rândul lor, voind a-și luà mierea înapoi, merg dupà albinele prădatóre și intră în știubeele acestora. Aici se nasce apoi o luptă fórte înverșunată între dînsele, care duréză adeseorī mai multe ðile și care de regulă se sfârșesc cu aceea că cele prădate, fiind învinse, multe dintre dînsele pier, iar restul se unesce cu albinele furátóre sau cu alte albine, și așa se forméză apoi un stup mai mare și tot de odată și mai bun (5).

Omul sau prisăcarul însă, care voesce ca albinele sale să nu pătímescă de pradă din partea albinelor răpítóre străine, pune o *verigă de fier* înaintea urdinișului, așa că sburând albinele din stup, să trecă prin veriga acésta, iară când trec ðice:

(1) Dat. Rom. din Todirescī, dict. de Nic. Rădășan.

(2) Dat. Rom. din Hațeg, com. de d-l Paul Oltean: «In ðiua de *Sânți*, cine-și lasă albinele să éså din coșniță pe *gârgălofiu de lup*, le dă putere, în cât că bat albinele altor ómenī și le fură mierea.»

(3) Dat. Rom. din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: «Poporul mai crede că sunt ómenī carī le slobod prima dată prin *gâtlan de lup*, adecă ce-và os de lup, în formă de *tilincă*. Are poporul și ce-và descântece cu acea ocasiune, dar nu le-am putut află, de óre-ce cel ce le scie nu voesce nici cu un preț a le spune altora.»

(4) Cred. Rom. din Siretiu, dict. de Ruc. Ienachievicī, și a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarëu.

(5) După spusa lui Pant. Tatarëu din Capul-câmpului.

«Cum nu se pôte ușor strică fierul, așa să nu-mi pôtă strică nimeni prisaca!» (1)

Iar dacă cu tôte acestea totuși vin albine străine la prisaca sa și o pradă, atunci întrebunțeză alte mijloce, ca să se mântuască de dinsele. Așa dacă dau de asemenea albine răpitoare, pun un știubeiū deșert în calea lor și apoi, orî că le prind în acesta și le omórá, orî că, după ce s'aũ vârit în știubeiū, le însémnă, adecă le stropesc aripile cu var stins saũ le presură cu făină de grăũ, și după aceea, dându-le drumul, se duce în urma lor până la stăpânul lor cu care se înțelege în privința delăturării furtului (2).

În cas când nu se pot înțelege între olaltă, când adecă stăpânul albinelor răpitoare nu voesce nimica să scie și să facă ca albinele sale să nu răpescă mai mult, atunci dacă și păgubașul scie atare vrăji, mare neplăcere pôte să se nască între dânșii. Drept dovadă despre acésta ne pôte servi următorea întîmplare, care se ȓice că ar fi adevérată:

«Aũ fost odată doi prisăcari, cari sciaũ fórte bine vrăji. Unul dintre aceștia a sloboȓit albinele sale printr'un *gâtlan de lup*, anume ca să fure mierea de la albinele celui-lalt. Și albinele aũ și început a fură.

«Cela-lalt prisăcar însă a făcut ce a făcut, a bătut un stâlp în mijlocul prisăcii sale și tôte albinele furătore s'aũ prins de stâlp.

«Proprietarul albinelor furătore, prinȓend de veste că i s'aũ prins albinele, s'a dus la cel ce i le-a prins și i s'a rugat să le deà drumul, că el nu le-a lăsà mai mult să fure.

«Păgubașul a ȓis că le-a da drumul, dar să alerge de grabă înainte, că de nu va alergà, albinele aũ să-l ajungă și ajungendu-l îl vor omorî.

«Proprietarul albinelor răpitoare, sciind ce însemnéză cuvintele acestea, a alergat cât a alergat, dar cu tôte acestea,

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipsean; — și a celor din Ungaria, com. Șomeuta-mare (Chior), comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: «Mai pun la urdiniș și ce-và fier, adecă o *potcová de cal* orî un *prisnel* de la róta carului.»

(2) Dat. Rom. din Ilișesci; — a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, stud. gimn;—și a celor din Siretiū, dict. de Ruc. Ienachievici.

albinele înfuriate l-au ajuns și atâta ce l-au mușcat până ce l-au omorît» (1).

De ore ce însă nu fie-care prisăcar și cu atâtamai puțin un om, care are numai vre-o câțî-vă stupi, se pricepe la asemenea vrăji, de aceea cei mai mulți inși întrebuintează alte mijloce spre a se apără de albinele răpitoare.

Așa unii, când ved că vin albine străine și fură mierea de la albinele lor, ieaă și frămîntă făină de grâu, pun aluatul acesta într'o strachină și-l ung apoi pe de-asupra cu miere. Ieaă după acesta strachina cu aluatul ast-fel uns și o pun în prisacă. Albinele răpitoare, venind și adurmecând mierea de la strachina cu aluatul, prind a culege mierea de pe de-asupra. Dar cum se pun pe aluat, îndată se și împlântă în acesta și mai mult nu se pot urni din loc. Și așa omul cu paguba le prinde și le omoră.

Neajutând acest mijloc, ung un știubei deșert cu miere pe din năuntru, scot fundul cel de lemn afară și pun altul de sticlă și ast-fel pregătit îl așeză apoi în locul stupului la care s'au nădit albinele răpitoare.

Sosind acuma albinele răpitoare și vârându-se în năuntru, când dau să ăsă afară, nu es pe unde au intrat, ci se grămădesc neconținut spre fund. În chipul acesta apoi păgubașul le prinde pe toate și le omoră (2).

Sau astupă de cu séră toți stupii și pun înaintea lor un tálgeraș cu miere amestecată cu drojdii. Venind diminéța albinele răpitoare și neputend intră în știubee ca să fure mierea dintr'insele, se duc și fură totă mierea din tálgeraș și apoi, întorcendu-se îndărăt, o pun în știubeele lor. Prin acest furt însă se învenineză și pier, căci mierea amestecată cu drojdii e pentru dânsele venin (3). •

După ce s'au scos acuma toți stupii și după ce s'au slobođit toate albinele în chipul cum s'a arătat în șirele de mai sus, prisăcarul sau omul ce le-a slobođit, nemijlocit după ce a slobođit pe cel din urmă stup, se prinde de un pom sau

(1) Cred. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Udesei, dict. de Vasile Cimpoieș, și com. de Emanoil Cimpoieș, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de St. Turturean.

de pământ saŭ și de alt obiect și așa prins stă el ca la jumătate de oră, anume ca albinele, când vor roi, să nu fugă de la gospodăria sa (1).

Alții, când scot și așeză stupii la locul lor, pun pe fundul fie-cărui stup câte o mână de țernă, anume ca să fie grași și grei ca pământul. Iar după ce au scos și slobođit acuma și pe cel din urmă stup, înconjoră de trei ori un pom și apoi se așeză jos lângă dînsul și stă puțin acolo. Iar după ce se scólă, nu se depărtéză nicăiri de-acasă, anume ca să nu fugă roi, ci să se prindă de pom (2).

Tot așa fac și femeile. Acestea asemenea nu se depărtéză de casă, ci lucră sârguincios, anume ca și albinele să lucre peste vară cu sârguință (3).

Și iarăși alții spun că după ce s'au scos toți stupii și s'au așezat în prisacă, nu numai că nu e bine să se depărteze de casă, ci din contră să ședă tótă ziua în prisacă și să bucine din când în când în pumni, anume ca albinele să se adune la un loc, să nu se pėrdă (4).

Afară de cele înșirate până aici, mai sunt încă și următoarele de observat.

În ziua în care se scot albinele, nu e bine de a da nimėruî nimica din casă, nici măcar foc în luleă, cređendu-se că dacă s'ar da ce-vă, ar da și *mana albinelor* (5), și roi ar fugi (6).

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Tóder Epure, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Buniți, com. de Vas. Strachină ; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Irina Bahriu, și com. de G. Palamarcuic : «Când se scot albinele afară, atunci nu se cade să se depărteze de casă acela care le scóte, pentru că dacă s'ar depărtă, atunci fug roi și nu-î póte prinde.»

(3) Dat. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu ; — și a celor din Hordnicul-de-jos, com. de G. Teléga.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu.

(5) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu ; — a celor din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună ; — S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XIV, R.-S. 1897 și 1898, p. 505 : «Când scoți vitele primăvara la păscut și când scoți albinele în grădină, să nu dai nimic de pomană saŭ să faci bine cui-vă, că le dai *mana vitelor și albinelor.*»

(6) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Marean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean : «Când se scot știubeele afară de unde au ernat,

Tot din cauza acésta nu e bine de a se da în ȕi de sec, și mai ales Lúnia, nimica din partea *Albinelor*, precum miere, céră saú alt ce-và (1).

Și dacà cu tóte acestea ar fi necesitate sã se deà ce-và din casã, bunã-órã dacà vine cine-và sã împrumute *aluat de plãmădit*, atuncî sã se împrumute cu totul, sã nu se des-pãrțescã.

Asemenea nu e bine ca cel ce scóte albinele sã se uite la sóre saú sã caute în sus, pentru cã în cazul acesta roiï s'ar suì prea sus și nu i-ar puté prinde (2), ci trebuie sã caute numai în jos, în pãmînt, cãci apoi și roiï se prind de pãmînt (3).

Româniï din *Țera-Romãnescã*, și cu deosebire cei din jud. Vâlcea, cari aú stupi, se scólã în ȕiua de *Sfinții 40 de Mucenici*, la 9 Martie, de nópte, aprind o cãrpã curatã, merg cu ea la *stupinã* și afumã toți stupiï, ocolind cu cãrpa aprinsã de trei órî pe fie-care stup, în credințã cã fãcend-o acésta le va merge bine peste an, vor fi feriți de tot felul de lighióne și *Gãrgãuni*, cari-ï vatemã.

Romãncele aú preparați pentru acéstã ȕi 40 de colãcei fãcuți din fãinã de grãu în forma unei *albine*: cu picióre, aripî și cap. Pe acești colãcei îi ung cu *miere de fagure* și i împart apoi la vecinî, cređend cã Dumneđeú va da spor la stupi preste an.

Dacã nu pot face acești colãcei, cel puțin fac tot atâtea azime, saú cumpërã pãni din târg, le fac 40 de bucãți și, ungendu-le cu miere, le împart sã fie pentru sporul stupilor.

Bãrbațiï cercetézã toți stupiï în parte, ca sã vadã cari trãesc și cari aú murit. Iar dupã ce i-aú cercetat pe toți

---

într'acea ȕi se cade ca prisãcarul sã nu mérégã nicãiri de-acasã, la din contrã-ï fug roiï»; — a celor din Volovéț, com. de I. Buliga: «În ȕiua în care se scot albinele primãvara afarã, sã nu se deà nimica din casã, pentru ca sã nu fugã roiï peste varã»; — a celor din Ciudeiú, dict. de M. Popescu: «Nu e bine de a da niméruï nimica din casã, pentru cã apoi fug roiï și nu se pot prinde.»

(1) Dat. Rom. din Buninți, com. de Vas. Strachinã.

(2) Dat. Rom. din Broscãuțul-vechiú, dict. de Ilinca Bahriú, și com. de G. Palamarcuic.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu.

de-arândul, ieaŭ din cei vii câte puŭin, cĂci aŐa este bine, ŷi apoi ıi aŐezĂ la locul unde trebuie sĂ stea peste varĂ.

Din mierea ce aŭ luat-o de astĂ datĂ de la stupı, trebuie sĂ dea pe la vecini, dar nu le trimite acasĂ, ci-ı chĂmĂ pe ei ŷi le-o daŭ sĂ o mĂnĂnce lĂngĂ prisacĂ.

Cine are ıuicĂ, acela ındulcesce ıuica cu miere ŷi o ımparte, anume ca sĂ fie spor la albine pe vara ce vine.

Mierea, luatĂ ın acĂstĂ ıi din stupı, este cea mai bunĂ pentru tot felul de lĂcurı, farmece ŷi vrĂji.

Cel ce primesce din colĂceiı-albine sau mĂnĂncĂ miere sau bea ıuicĂ cu miere trebuie sĂ ureze:

«SĂ vĂ trĂescĂ stupı ŷi sĂ se prĂsĂcĂ ca *furnicile!*»

AtĂt cel ce retĂzĂ stupı ın acĂstĂ ıi, cĂt ŷi femeia care face colĂceiı ŷi-ı ımparte, trebuie sĂ fie curaıi, ca ŷi cĂnd ar merge la bisericĂ.

În *ıiua de Florıı*, dupĂ ce s'aŭ ıntors de la bisericĂ, ieaŭ *richiı* de salcie din cele slujite la bisericĂ de preot ŷi ıncing fie-care stup cu cĂte o nueluŐĂ de acestea, fĂcutĂ ın formĂ de cerc, care trebuie sĂ stea pe stup pĂnĂ iar la anul la *Florıı*, cĂnd le preschimbĂ.

Acest cerc are darul de a apĂrĂ stupul de tĂte relele peste tot anul (1).

În unele pĂrıi din *Bucovina*, precum bunĂ-ĂrĂ ın Șcheia, este datinĂ ca ın *Ajunul CrĂciunului* familia prisĂcarului sĂ ŷedĂ, dupĂ ce s'a dus preotul sau dascĂlul cu icĂna, la masĂ, sĂ mĂnĂnce, ŷi sĂ nu se scĂle de la dınsa pĂnĂ ce nu s'a sĂturat. ınainte ınsĂ de a se pune la masĂ, se cautĂ ca tĂte cele necesare sĂ fie dindemĂnĂ, adecĂ sĂ nu trebuĂscĂ a se sculĂ vre-o persĂnĂ de la masĂ ca sĂ mĂrgĂ sĂ aducĂ bunĂ-ĂrĂ: sare, piper, lingura, ŷ. a. CĂnd s'a sfĂrŐit masa, se scĂlĂ ıntĂrga familie de odatĂ de la masĂ ŷi ın acelaŐi timp ıŐi face cruce ŷi mulıumesce lui Dumneđeŭ. DupĂ acĂsta gospodina de casĂ, de sunt mai multe, cea mai bĂtrĂnĂ, strınge tĂte lingurile ŷi furculiıele ŷi, de sunt mai multe, le lĂgĂ mĂnunchiŭ, se duce cu dınselle ın mĂnĂ unde petrec albinele peste varĂ sau ın apropierea locului respectiv ŷi,

(1) Com. de S. Sa pĂr. T. BĂlĂŐel.

cuprindând un pom de pe care ar fi îndemână de scuturat un roi, ȳice :

«Cum cuprind eũ pomul acesta, așã sã-l cuprindã *roi* meĩ și *matcele* vara (1), și precum nu mĩ duc eũ cu lingurile și furculițele mele prin alte grãdini și pomete, așã sã nu mĩrgã nici *roi* meĩ și *matcele* mele în alte grãdini, fãrã numai la mine!»

Iar dupã ce a rostit cuvintele acestea, se întõrce cu lingurile și cu furculițele în casã.

Când umblã preotul sãu dascãlul în *Ajunul Bobotezei* cu crucea și cu apã sfințitã pe la case, iea cu lingura din grãul fiert, care se aflã pe masã în blid, și aruncã spre podẽua podului ȳicẽnd :

«Sã-ȳi roiescã albinele la varã!»

Dacã grãul aruncat se lipesc de grindã sãu podelele podului, vor roi albinele, de nu, nu.

De uitã preotul sãu dascãlul s'õ facã acẽsta, o face gospodarul de casã, iar în lipsa acestuia vecinul, care a petrecut sf. Cruce cu lumina aprinsã, sãu și gospodina de casã (2).

Albina, dupã credința și spusa Romãnilor din cele mãi multe pãrȳi, calcã într'o ȳi șeptẽ hotare, de aceea mierea ei e așã de dulce și de bunã pentru tõte lĩcurile, fiind-cã e fõrte de pe multe florĩ și de prin multe pãrȳi adunatã.

Însã fiind-cã primãvara, când se scot stupiĩ de la ernatic, albinele cele mãi multe sunt de regulã slabe, și pe lãngã acẽsta nefiind încã multe florĩ înflorite ca sã aibã de unde culege miere de ajuns, de aceea urdinișul stupilor se strĩmtețã întru atãta ca sã põtã intrã numai cãte o singurã albinã printr'insul, și acẽsta o fac parte ca sã nu põtã sburã prea departe, și parte ca sã nu se prade unele pe altele.

Peste varã însã, când tõte florile sunt înflorite și prin urmare aũ de unde culege miere, atunci urdinișul se lãrgescẽ. Iar spre tõmnã din noũ se strĩmtețã (3).

(1) De voescẽ sã vinã roiĩ vecinului, respective aĩ altui sãtean, ȳice :
«*Roi* și *matcele* lũ N. N.»

(2) Diet. de Pint. Maerean și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Volovẽț, com. de Tõder Vicol, stud. gimn.

Când primăvara și vara e bună și mănósă în florī, atunci albinele lucră fórte bine, culeg miere și céră de ajuns.

De la acéstă împrejurare atárnă apoi, mult saũ puțin, și *roiul albinelor*, care se întâmplă, după cum spun unii, de regulă cam pe acea vreme când s'aũ scos stupii de la er-natic (1).

Unii ómenī spun că *albinele roiesc* de la *Dumineca mare* și până la *Sân-Petru*, iară dacā timpul este mai întârziat de la *Sân-Petru* și până la *Sânt-Ilie*. Iar o sémă spun că roiesc pe *vremea prășituluĩ*, ceea ce este egal cu restimpul dintre *Dumineca mare* și *Sân-Petru* (2).

Decī dacā voesc să scie în care ȓi anume din acest interval are una saũ altă *matcă* să roiéscă, se duc în fie-care séră în prisacă și ascultă cu urechea la fie-care stup să audă orī de nu *ȓiție matca*. Și dacā în vre-un stup *ȓiție matca*, e semn că a doua ȓi are să roiéscă (3).

Prin urmare fie-care prisăcar respective proprietar de albine, se pregătesce cu cele trebuincióse pentru prinderea roilor, în deosebī însă pentru *știubee* saũ *coșnițe*, carī la cei mai mulȓi Români din *Bucovina*, chiar și în timpul de față, sunt făcute din trupine scorbórose de *teiũ*, fiind-că acestea, după spusa lor, sunt mai trainice și mai bune.

Fie-care *roiũ*, când ese din *știubeiũ*, prinde mai întâiũ *a jucă* dinaintea acestuia, apoi pe încetișorul a se depărtă și a se ridică în sus, căutând în același timp un loc potrivit unde să se așeze.

Dacă în apropierea prisăcii saũ stupinei se află straturī cu florī saũ pomi, atunci cei mai mulȓi se prind saũ de vre o flóre, saũ de vre-o ramură de pom.

Drept aceea prisăcarul caută din cu bună vreme să nu-lase a se înălȓa prea sus, căci în casul acesta, neaflând un loc plăcut unde să se așeze, lesne póte să fugă.

Decī cum vede că roiul ese din *știubeiũ* și prinde a jucă înaintea acestuia, se pune mai întâiũ jos, anume ca și roiul

(1) După spusa Rom. din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu.

(2) După spusa Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe părȓi ale Bucovinei.

să se așeze alt-fel (1), iea apoi unul dintre știubeele preparate pentru așezarea roilor într'însele, îl unge pe dinăuntru cu una dintre florile sau plantele, cari le plac și la cari trag mai tare albinele, precum: *Mătăcină*, *Mătăciune*, *Matocină*, *Érba stupilor*, *Érba roilor*, *Érba stupului*, *Flórea stupilor* și *Roiniță*, lat. *Melissa officinalis* L. (2), *Busuioc*, lat. *Ocimum Basilicum* L., *Smeurică*, lat. *Reseda odorata* L., *Sulcină*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. (3), și după ce l-a uns, îl pune și-l ține cu gura în sus dinaintea roiului, fluerându-le și ținându-le:

Puișorii mei!
 Băgați-vă în știubeiū,
 Intrați în a vóstră casă,
 Că-î grijită și frumósă!
 Puișorii mei! (4)

Și albinele, plăcându-le mirosul florilor cu cari au fost uns știubeiul, se apropie de acesta, încep a jucă împrejurul lui din ce în ce tot mai tare, și dacă le place și știubeiul, atunci se vără într'însul, și anume mai întâiū matca și după dînsa întreg roiul.

Se dice însă că e bine să prindă roiī numai un om curat, un bărbat bătrân și evlavios, pentru că la acesta trag mai iute albinele decât la altul, și dacă le prinde, nu pier. Un om însă, care trăește în fără-de-lege, necurătenie și neevlavie, nu-î bine nici măcar să se apropie de stupi, da încă

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebi a celor din Ilișesci, și a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariū: «Când se dau albinele într'un știubeiū, se unge mai întâiū cu *Roiniță*, al cărei miros place albinelor»; — idem: «Știubeiul, în care se prind albinele, se unge cu *Roiniță*, și se așeză în locul acela, unde se învârt albinele mai mult»; — a celor din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de d-l Paul Oltean, veți și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 56 și 57; — și a celor din *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Știubeiul, în care vrei să bagi roiul, trebuie să-l freci pe dinăuntru cu *Mătăcină* (melisă), apă și sare, căci alt-fel nu stă roiul.»

(3) Dat. Rom. din Bucovina și Moldova.

(4) Dat. Rom. din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de d-l Paul Oltean.

să și prindă *roiî*, pentru că *roiî* se țin de popor de *sfinți* (1), ca și fie-care *albină* în deosebii (2).

Asemenea nu e bine să umble pe lângă albine și cu atât mai puțin să prindă roiul cel ce a mâncat *usturoiul* sau *cépă*, pentru că albinele, nesuferind mirosul acestor plante, în loc să intre în știubei și să se prindă, încep a-l fugări și a-l mușcă pe dînsul, și dacă nu caută din cu bună vreme să fugă și să se ascundă dinaintea lor, foarte lesne i se poate trage și mórtea din cauza împunsăturii lor (3).

Ba, nu numai cel ce mănâncă *usturoiul* sau *cépă*, ci chiar și ómenii cei bolnavi sau nervoși, precum și cei răi la inimă, nu e bine să se apropie de dînsule, căci se ȳice că nici pe aceștia nu-î suferă. Ba se ȳice că ele cunosc chiar și caracterul omului, precum și pe cel mánios și pe cel blând și bun la inimă. Iar dintre animale nu suferă mai ales pe cai, ci din contră cum intră vre-un cal în prisacă, tóte albinele îl mușcă (4).

Dacă prisăcarul n'a prins de veste, când a eșit roiul și a început a jucă, dacă roiul s'a înălțat acuma hăt sus și prin urmare nu póte să-l prindă mai mult cu știubeiul, atunci iea o *roiniță*, adecă un știubeiaș mic, care e făcut anume numai pentru prinderea roilor, o unge pe acésta cu una dintre plantele sus amintite, și apoi luând un țapoiăș sau un țapoiș, și vărînd un corn de al acestuia în urdinișul roiniței, o ridică și o ține cu gura în sus acolo unde jócă roiul mai tare.

(1) Cred. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mergi la albine, să fii curat, ca și când mergi la biserică.»

(2) Cred. Rom. din Țera-Románescă, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Albina e sfîntă*, căci numai céra ei póte arde în biserică și la icóne.»

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 5, p. 2: «Se crede că cel ce umblă pe lângă albine să nu mănânce *usturoiul*, că apoi ele îl mușcă, fiind-că ele nu suferă mirosul *usturoiului*»; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mănânci *cépă*, să nu te duci în stupină, căci albinele vor năvăli la tine și te vor mușcă.»

(4) Cred. Rom. din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarău, și com. de G. Banilevici; — a celor din Țera-Románescă, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Ómenii răi la inimă, când merg în stupină, albinele îi cunosc și năvălesc la ei de-î mușcă.»

În cas însă când nici acesta n'a apucat a o face, când roiul s'a prins de vre-un ram de pom, atunci ține roinița sub roiul prins de ram, scutură puțin ramul, ast-fel ca roiul, desprindându-se de acesta, să pótă cădé în roinița. Iar dacă nu e în stare să scuture ramul, atunci iea o petică aprinsă și cu petica acesta afumă apoi albinele, anume ca să se desprindă. Albinele, neputând suferi fumul de petică, se desfac de ram sau de unde au fost prinse și se vără în roinița.

După acesta se scobórá roinița pe încetișorul în jos, se scóte țepoiul dintr'însa, se pune cu gura în jos lângă pomul său în locul unde s'a prins roiul, se pun pe fundul ei mai multe frunze de *brustur* sau de *bostan*, și acolo se lasă apoi până ce inseréză.

Cum a prins a se îngâna ȓiua cu nóptea, se iea roinița de acolo, se duce în prisacă și aici întorcându-se cu gura în sus, se stropesc albinele dintr'însa cu puțină *mursă* și apoi, întorcându-se iarăși cu gura în jos, se rěstórnă într'un știubeiú deșert, ast-fel ca tóte să cadă în știubeiú. Iar știubeiul se întórnă apoi repede cu gura în jos și se așeză pe locul unde are să stea peste vară.

Albinele dintru început se cam burzulesc, mai pe urmă însă, fiind afară acuma întuneríc, încep a se linișți și a se așeză în știubeiú (1).

În unele părți din *Țera-Românescă* este datină ca, roind albinele și nevrând a se prinde de grabă de un copac său de alt ce-vă, cel ce voesce să le prindă, să se așeze îndată jos, să se prindă cu mânilé de érbă și să ȓicá:

«Cum m'am prins eú cu mânilé de érbă, așa să se prindă și albinele de copac!» (2)

Însă cel ce voesce să le prindă, nu e bine ca în ȓiua aceea, când roiesc ele, să mánânce din grădină legume orí fructe,

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Idem, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta sáteanului*, an. XIV, p. 505: «Când roiesc albinele și nu se prind de grabă de un copac, orí de alt ce-vă, îndată să te așezi jos, să te prinđi cu mânilé de érbă și să ȓicé:

«Cum m'am prins eú cu mânilé de érbă, așa să se prindă și albinele de ce-vă!»

fiind-că albinele nu se folosesc de legume și fructe, nici să nu dea ce-vă din casă.

Iar dacă este cine-vă străin de față, când *roiesc albinele*, străinul trebuie să-și lase o haină la plecare, că de nu, atunci fug albinele cari au roit. Haina, care a lăsat-o, se lăgă apoi de știubei.

Asemenea nu e bine, când ai mâncat *usturoi*, ori ai bătut *rachi*, sau ești mănios, să umbli printre albine, c'apoi ele te mușcă (1).

Românii din unele părți ale *Ungariei*, precum bună-ora cei din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, când vor să prindă vre-un roi, ung *coșnița* cu *Mintă* sau *Mîintă piperată*, lat. *Mentha piperita* L. și o stropesce cu aghiasmă, adecă cu apă sfințită.

Iar când prind a eși albinele din coșniță și a roi, flueră cu gura în formă cum *cântă matca*, apoi se pun jos — *pup* — și înodă érba, buruenile, sau orice plantă găsec înainte-le, dîcend:

Roi, roiul meu,
Dat de Dumneđu,
De-î sburà pe sus,
Mă tem că ești dus,
De-î sburà pe jos,
Prinde-te-oiu frumos! (2)

Se întîmplă însă fórte adese-ori că prindendu-se roiul de vre-un copac și voind prisăcarul a-l luà de acolo, sau când a apucà a se înălța fórte sus, roiul nu voesce mai mult să intre în roiniță, ci dă să fugă.

În cazul acesta se întrebuinteză mai multe mijlôce spre a-l împedica de a fugi.

Așa unii încep a svârli asupra lui țernă și a-l stropi cu apă, alții încep a zăngăni cu topórele sau cu alte fiére (3),

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Jemna: «Când roiesc albinele și roiul fuge, să se arunce cu țernă înaintea lui»;—a celor din Liudî, com. de Em. Teutul: «Dacă roiul vrea să fugă, se iea o doniță cu apă și se începe a se stropi asupra lui, atunci albinele se pun pe un arbore»;—

iară dacă cel ce voește a-l prinde e femeie, asvârle cârpa și mâniștergura în sus (1).

Neajutând nici acesta, își ieau refugiul la alte mijloce. Așa: ieau un fluture, care a fost vădut pentru prima oră primăvara, prins și omorît și se asvârle spre dinsul.

Sau ieau un cuțit, fac cu ascuțișul său cruce în pământ și apoi îl bagă cu vârful la mijlocul crucii făcute (2).

Ieau patru albine, se înfige fie-care cu acul în câte o aripă și se implântă apoi câte una în fie-care bortă de la o *vârtelniță* pe care se depănă bumbac, și anume acolo unde se bagă *fofezele*, se pune apoi vârtelnița într'un pom în prisacă și acolo, în vârful pomului, se învârtesc îndărăt și se dice:

Pe unde-ați vrut să vă duceți,
Pe acolo să vă și întorceți,
Înapoi să vă înturnați
Și'n știubeiu să vă băgați,
Să vă puneți să lucrați!

Și tot așa de mai multe ori, și albinele se întorc înapoi (3).

Se desbracă în pielea goală, se pune jos, iea trei fire de erbă și înodându-le înaintea roiului, care s'a pornit să fugă, iea apoi trei fire de la brâu și făcând și din acestea un nod, dice:

Te leg să stai locului,
Cum stă érba câmpului
Și-acest nod al brâului!

Făcând acesta, cred și spun că roiul îndată se întornă înapoi (4).

a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean, și com. de P. Nimegean: «Când roiesc albinele, atunci încep sau a se așeză într'un loc apropiat sau fug. Spre a le reține ca să nu fugă, se aruncă înaintea lor cu apă sau cu țernă»;—a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi: «Dacă vre-un roiu voește să fugă, se aruncă spre el apă și țernă.»

(1) Dat. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan: «Când fuge roiul, femeia asvârle cârpa și mâniștergura în sus, iar o sémă de bărbați zingănesc cu topórele, alții asvârlă cu țernă și cu apă.»

(2) Dat. Rom. din Igesci, com. de I. Zilinschi.

(3) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Vas. Cimpoies și de Zamfira Niculi.

(4) Dat. Rom. din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună; — a celor din Bălăcena, com. de M. Jemna.

După ce s'a prins acuma roiul și s'a așezat în știubei, se pune pe fundul lui o mână plină de pământ din locul acela de unde s'a prins roiul, și se dice:

«Să fii gras și greu ca pământul!» (1)

Și într'adevăr că nu într'un an și nu odată, mai ales când timpul e frumos și călduros, când sunt multe plante înflorite, atât *matcele* cât și *roi* se fac grași și grei ca pământul, din cauză că sunt în stare a adună o mulțime de miere.

De aici vine apoi că, precum ómenii și vitele, așa și roi, respective toți stupii, cari au lucrat și lucră bine peste vară, cari au strâns multă miere, se pot foarte lesne *deochia*.

Dar ca să nu-ți *deóche* cine-vă stupii, e bine să-i legi cu un *brâu roș* (2).

Sau se strînge în tustrele țilele Crăciunului apa, în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi de o parte ca să se așeze sfărmăturile, cari se află în ea, și dacă apa nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune de a doua oră ca să fiérbă. După ce a fiert de ajuns se pune de o parte ca să se facă limpede ca lacrima și apoi se strînge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot albinele afară, se înconjură cu apa acesta stupii și se stropesc, anume ca să nu-i pótă nime *deochia* (3).

În cas însă că s'au *deochiat*, e bine ca să se stropéscă cu *Susaiu*, lat. *Sonchus oleraceus* L., pentru că *Susaiul* încă e bun de *deochiat* (4).

Am țis mai sus că *Albinele roiesc* de la *Duminica mare* și până la *Sân-Petru*, iar când primăvara e ce-vă mai târ-ție, până la *Sânt-Ilie*. De la *Sânt-Ilie* însă începând înainte, încétă de a mai roi.

Deci în țiuva de *Sânt-Ilie* sau și în țiuva *Macaveilor* (1 August), cari se consideră ca țilele cele mai bune și mai potri-

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de Pancr. Prelipcean.

(2) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în țiar, cit., p. 505.

(3) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(4) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

vite, e datină din moși-strămoși de a se *retezà stupii*(1). Iar *Retezatul* său, după cum se mai țice în unele locuri din Țera-Românescă, *Tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În dimineța zilei hotărîte pentru *Retezatul stupilor*, care e o adevărată sărbătoare în casa omului ce are stupi, însă care nu se pôte nici când face Lunia, Mercuria și Vineria, căci fiind acestea zile de post, le va merge rău stupilor, vor secă, asemenea și Dumineca, pentru că e ziua Domnului, toți ai casei trebuie să fie cât se pôte de curați și primeniți.

Femeia, care trebuie să fie curată, gătesce bucate mai multe și mai alese, căci în acéstă zi vor avé visita vecinilor, a rudelor și a cunoscuților, chemați într'adins pentru acéstă zi, ca să se *ospéteze* aici cu mere, cu bături îndulcite cu miere, și alte bucate.

Casa este așternută și împodobită ca în zi de sărbătoare.

Bărbatul, care asemenea trebuie să se păstreze curat, se scólă cât se pôte mai de dimineță, se spală, se primenesce și, luându-și uneltele necesare pentru retezat și vasele pentru pus fagurii, merge în grădină la stupină și începe *Retezatul stupilor*, cum a apucat din moși: afumă mai întâiu stupul, punându-l cu gura pe un *fumegaiu* de cărpă curată, care ametește albinele și le gonesce spre fundul știubeiului. Apoi cu un cuțit, făcut ca o scóbă, începe a tăia sau a *retezà* fagurii cam pe a treia parte de la gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ieă și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așa îi retéză el pe toți fagurii de o potrivă și apoi așeză uleiul la locul său. Iea apoi altul, și tot așa face cu toți.

La acéstă operațiune este ajutat de un copil al său, de vre-o rudă sau vecin cunoscător sau chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber ori și cine a merge la stupină, mai cu sémă acum, căci fórté lesne se pôte întâmpla vre-unul, care să *deóche* stupii, și atunci albinele se întârită rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai pôte continuă retezatul.

De la fie-care stup trebuie să ieă în așa măsură ca să-i ră-

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Ca să le mérégă bine stupilor preste an, trebuie să-i *retezè* la *Sânt-Ilie* sau la *Macavei* și în ziua de *Mocenici*.»

mâe de ajuns pentru hrana lui de érnă. Stupii slabî sunt lăsați în pace pentru altă dată.

După ce a isprăvit cu retezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se ieaŭ vasele cu faguri și se bagă într'o magasie. Acî fagurii sunt storși de miere cu mâna saŭ cu un tésc, anume spre acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate și se daŭ celor chemați, ca să mănânce.

De obiceiŭ se chémă în acéstă ȓi vecinii, cunoscuiți și rudele, cređendu-se că ești obligat a-î chemă și a le împărți miere din stupii ce-î ai, căci de aceea ți-a făcut Dumnezeuŭ parte de ei, și dacă n'ai da și altuia, atunci lesne ți se pot prăpădi stupii. Dacă nu chemi vecinii, se póte întimplă să blesteme vre-unul stupii tîi și atunci se prăpădesc.

Nu e însă bine de a chemă în acéstă ȓi pe cei ce sciŭ face vrăji și farmece, căci aceștia vor căutà să-ți fure măcar un pic de miere, cu care mai pe urmă vor vrăji saŭ fermecà, și atunci stupii tîi se vor prăpădi toți, căci Dumnezeuŭ nu va răbdà să se întrebuinteze *sfinta miere* la ast-fel de blestemății.

Și vrăjitorii și fermecătorii sciŭ că tocmai *mierea furată* la aceste ȓile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Fórte rar se obicínuesce a se trimite faguri de miere la altă casă. Prea rar se trimite la persóne de încredere și de distinsă considerațiune, precum : preotului, primarului, învătătorului, proprietarului și la rudele cele mai de aproape.

După ce aŭ gustat invitații din miere, se pune masa, se mănâncă și se bea *țuică îndulcită cu miere*.

Masa acésta, la cei mai cu dare de mână, se ține până séra târđiŭ, saŭ chiar și până a doua ȓi, transformându-se uneori în petreceri sgomotóse cu beții, cântece de lăutari și jocuri. Și tóte acestea pentru ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere și uneltele ce aŭ servit la retezat și stors mierea, se spală cu apă curată și apa acésta îndulcită se numesce *mursa de miere* saŭ *lapte de miere*, și se dă copiilor ca s'o beà prospétă.

De la acéstă *mursă* vine apoi și ȓicala :

«*A fi dulce ca mursa de miere*», care se dice despre o mâncare sau o băutură prea dulce (1).

În *Bucovina* e datină ca *mursa* acesta să se férbă și apoi, puindu-se într'un vas de lemn, balercă sau bolobocel, după cum e și de multă, se face dintr'însa un fel de băutură spirtosă numită *mied*, *mũied* sau *ñied*.

Faguri se ferb într'o căldare și apoi se tórnă într'un *săculeț* de pânză rară și de aicia curge într'un vas mai măricel, în care se află puțină apă. *Céra* se alege de-asupra vasului, și după ce se răcesce se alege.

Apa rămasă sub *céra* se numesce *zémă de boștină*, și se dice că este bună de mai multe feluri de bóle, mai cu *sémă* însă pentru *friguri*, dacă cel bolnav de friguri se scaldă într'însa; iar resturile de faguri, rămase în săculeț, se numesc *boștină*, în *Bucovina* și *Moldova*: *hoștină*.

Săculețul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă *céra* cu *zéma de boștină* și pe săculeț se apasă cu un *făcăleț*, ca să se stórcă bine *céra*.

Céra alésă se mai topesce încă odată în *cratițe* sau căldări și se strecórá prin fuióre de cânepă în vase curate, de unde răcindu-se se scóte apoi sub forma de *sloi de céră* (2).

Cei mai mulți *Rómâni*, respective prisăcari, din *Bucovina*, îndatinéză de a *retezà stupii* pe la *Probaje*, adecă la *Schim-barea la fațá a Domnului*, 6 (19) August (3).

Deci omul, ce-í retéză, face bine dacă dá mai întâiú cui-vă să guste din faguri, și abiá după aceea mánâncă el singur dintr'înșii, căci făcând așa va avé tot-deauna faguri plini (4).

Retezatul său tunsul *stupilor* e un lucru fórte natural, căci printr'însul nu se face nimica alta, fără se iea numai atâta din fie-care stup, cât se crede că e de întrecut.

Ucisul stupilor însă, care se face pe la sfârșitul tómnăi în momentul când stupii aú să se așeze la ernat, e una dintre cele mai barbare operațiuni făcute de sătenii noștri asupra stupilor.

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 37, p. 2.

Stăpânul stupilor adecă, înainte de a aşeză stupii la ernat, cercetéză pe fie-care stup în deosebă să vadă dacă are miere din destul pentru érnă. Acésta o constată el prin greutatea uleiului. Pe cei grei îi aşeză la ernat, iar pe cei mai slabi îi *ucide* aşà : întórce uleiul cu gura în sus şi tórnă apă în el. Clătesce puţin uleiul, ca să pătrundă apă în tóte părţile, apoi întórce iar uleiul cu gura în jos şi scutură apa şi albinele parte mórte, parte ameţite, şi după acésta recolteză toţi fagurii din uleiú, iar uleiul gol îl păstréză pentru roiú din vara viitóre (1).

Româniú din *Bucovina* din contră îi ucid ast-fel : ieau un petic saú o cârpă, topesc puciósă, o ínting în puciósă topită şi apoi, aprinđénd-o şi punénd-o să ardă sub fie-care stup slab, tóte albinele dintr'ínsul, înăduşindu-se de mirosul pucióseú şi al fumului ce ese din petică, pier şi cad mórte una după alta jos (2).

După ce s'aú ucis acuma toţi stupii cei slabi, cei tari se pun la ernat în bordeie într'adins făcute, saú în *temnice* zidite din cărămiđi saú încheiate din lemne şi acoperite cu stuf.

Uleele în bordee saú temnice se aşeză în rând, şi se pun cu gura pe turte făcute din măciuci de scaeţi, lipite unele de altele, ast-fel ca şórecii să nu pótă pătrunde în năuntru. Saú se pun pe blăni curate şi pe lângă gura uleiului se pune cenuşă, tot ca să nu pótă pătrunde şórecii înăuntru. Şi iarăşi ca să nu pótă pătrunde şórecii în năuntrul uleiului, i se astupă şi *vrana* cu o códă de dovléc, aşà că şi aerul póte pătrunde şi nici şórecii nu încap, fiind códa în dungă (3).

Albina e considerată şi ținută de către toţi Româniú din tóte părţile de *sfintă* şi ca atare de cea mai curată fiinţă de pe faţa pămîntului, una pentru că ea este făcută, după credinţa Românilor din *Moldova*, din *lacrimile Maicii Domnului* (4), iar după a Românilor din *Transilvania*, pentru

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(4) B. P. Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p, 749.

că ea e *slujnica Maicii preacurate* (1), al doilea pentru că ea nu are *abur* într'insa ca cele-lalte musce, ci are *suflet*, și de aceea nici nu móre érna, ci stă vie și are trebuință de mâncare (2), și al treilea pentru că adună *miere, mñiere* sau *ñiere*, care e bună nu numai de mâncat și mai ales în ȓile însemnate, ca *Ajunul Crăciunului* și al *Bobotezei*, apoi la înmormîntarea celor repausați și în *Sâmbetele morților*, când se face *grău cu miere și colivă*, ci și pentru o mulțime de *lécuri*, precum și pentru îndulcirea țuiceii sau a rachiului cu dînsa la ȓile mari, la nunți, la botezuri sau cumetrii și la colăcimî, căci Românul nostru consideră țuica sau rachiul îndulcit cu miere ca una dintre cele mai deliciose bęuturi, după cum se póte vedé acésta și din următórea doină din *Țera-Românescă* :

Du-te, neică, ducu-ți doru,
Cum duce vîntu pârjolu;
Du-te, neică, ducu-ți mila,
Cum duce uliul găina;
Du-te, neică, vino lică,
C'o să-ți daú rachiú din stielă;
Du-te, neică, vino lele,
C'o să-ți daú *rachiú cu miere*

Și-o să-ți ferb vre-o douë pere;
Du-te, neică, și să vii
Colea 'ntre Sântă-Mării,
Când se cóce córna'n vii
Și struguri în *hăbădi*
Și porumbii staú grămeđi,
Să vii, neică, să mă veđi! (3).

Maí departe pentru că ea adună și *céră*, care asemenea se întrebunțeză la o mulțime de *lécuri*, precum și pentru *lumînări* de dus la biserică, de aprins și de ținut la încredințarea pruncilor și cununia mirilor, precum și când rěpóseză vre-un creștin. Ba ce este încă și mai mult, cu lumina de *céră* curată se deschid chiar și ușile raiului (4), căci iată ce ne spune în privința acésta o rugăciune poporană din *Banat*:

Sânta Vineri a avut un fecior
Ca un mândru domnișor;
Din ochi lacrămî îi mergeă,
Din inimă sânge îi cură,

Nime'n lume nu sciă,
Făr'de Lina
Magdalena
Și surorile lui Lazăr,

(1) Cred. Rom. din Madaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Com. de d-l Ios. Olariú.

Cară se duseră pe câmpul lui
 [Iordan,
 Culegând flori de amin
 Și deteră cu picioru'n spin;
 Ci acela nu fu spin,

Ci fu *albin*,
 Din *albin* se făcù *mierea*,
 Mierea făcù *céră*,
Céra s'a *aprin*s
Raiul s'a *deschis* . . . (1)

O variantă a acestei rugăciuni, tot din *Banat*, sună precum urmază:

Mă sui pe-o scândurușă,
 Mě'ntâlnii c'o *albinușă*,
Albinușă face *mierea*,
Mierea face *céra*,
Céra se *aprinde*,
Raiul se *deschide* . . . (2).

A doua variantă, așisderea din *Banat*:

Mě sui pe o scărușă,
 Mě'ntâlnii c'o *albinușă*,
Albinușă face *mierea*,
Mierea face *céra*,
Céra se *aprinde*,
Raiul se *deschide* . . .

Cruce'n cer și pe pămînt
 De la Dumneđeū cel sfînt,
 Cruce'n casă
 Și pre masă.
 Îngeri'n prejur de casă,
 Dumneđeū cu noi la masă (3).

A treia variantă, din *Transilvania*:

Am plecat pe-o călicea,
 Mě'ntâlnii c'o *alghineă*,
Alghina a făcut *céră*,
Céra s'a făcut *lumină*,
Lumina s'a *aprin*s

Raiul s'a *deschis*,
 Pomete
 Înflorete,
 Dumneđeū sânt să ne erte ! (4)

A patra variantă, din *Bucovina*:

Albinița
 Face *mierița*,
 Din *mierița*
 Se face *ceriță*,
 Din *cerița*
 Luminița.

Luminița s'a *aprin*s,
Raiul lumii s'a *deschis*,
 Raiul, grădină dulce,
 Eū din tine nu m'ași duce
 De mirosul florilor,
 De cântul păsărilor !.. (5).

(1) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 748.

(2) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariū.

(4) Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, 748.

(5) Dat. Rom. din Plăvălariū, com. de Vas. Zăprățan.

A cincia și ultima variantă, din *Dobrogea* :

Albina face miere,
Mierea se face *céra*,
Céra se face făclie,
Făclia s'aprinde,
Raiul se deschide,
Maica Domnului pe toți
În brațe ne cuprinde... (1).

De óre-ce însă *céra* e menită mai mult spre facerea lumî-nărilor de dus la biserică și ca un mijloc spre vindecarea ómenilor de o mulțime de bóle, de aceea după credința poporului, e păcat a o întrebuița la ceruitul podelelor, după cum fac o *sémă* de boeri (2), orî a o înjurà saũ a o da dracului. Cel ce o face acésta, acela ca *céra* se va topi, căci ea e *sfintă* ca și *albina*, care o produce (3).

Iar când dai *céra* de pomană, e bine s'o sãruți, căci făcînd acésta, pe cea-laltă lume o ai (4).

Mai departe se crede că fiind *albina* ființa cea mai curată și mai sfintă de pe fața pãmîntului și tot de odată și cea mai binefăcătoare, și ca atare fórte plăcută lui Dumnezeu, de aceea e fórte mare păcat a o înjurà saũ a o da dracului (5), orî a țice că ea *piere*, ci numai că *móre* (6).

Asemenea și când îl mușcă pe cine-và încă nu e bine să se supere pe dînsa și cu atãta mai puțin să îndrãsnescă a o sudui (7).

(1) Hasdeu, *Etym Magn.*, t. I, p. 748.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 748.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Céra de fagure* este *sfintă*, căci din ea se fac lumînări. cari ard în biserici și la tóte slujbele sfinte. E păcat mare să înjurî orî să dai dracului *céra*, căci te vei topi ca ea.»

(4) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta sãténului*, an. XV, R.-Sãrat 1898, p. 58.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Albina* e blagoslovitã de Dumnezeu, de aceea e păcat mare s'o înjurî, s'o dai dracului, și să-î țici cuvinte urite.»

(6) Cred. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Albina* e consideratã de țerani ca *musca* cea mai binefăcătoare, de aceea unii crescători, când sunt mușcați nu numai că nu se superà pe ea, dar să mai îndrãsnescă s'o sudue! Ar fi mare păcat, căci o consideră ca o *muscă sfintă*.»

Tot din cauza acésta că albina e sfintă, *Dracul* se pôte preface în orî-ce fiéră saũ dobitoç, în *óie* însă și în *albină* nici odată (1).

Chiar și în vis *albinele* însémnă *duhuri curate* (2). De aceea se și crede că dacă visézá vre-un om bătrân *albine* sburând, îi va merge fórte bine (3).

Tótă mierea, fără deosebire, e dulce, bună de mâncare și de léc pentru tóte bólele, pentru că ea este făcută din tóte florile.

Mierea de roiũ însă e cu mult mai curată, mai frumósă și tot odată mai bună decât cea de *mateă*, adecă decât cea de la stupii cei mai bătrâni, din causă că partea cea mai mare a fagurilor acestora e mai veche.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi întru cât-và și următórea poezie poporală din *Transilvania*, ținutul Săliștei :

Scii tu, bade, scii tu scii,
Când eram tineri copii
Și 'ncepeam dragostea 'ntâiũ,
Și veniaĩ séra la noi
Și mâncam *miere de roiũ*
Și ne iubiam amândoi (4).

Și dacă *mierea de roiũ* e mai bună decât cea de *mateă*, atuncĩ de sigur că cea de *paroiũ* e și mai bună. Tot așa și fagurii acestuia.

Din cauza acésta apoi Româncele, cari aũ trebuință de miere și de céră spre prepararea unor medicamente, folosec mai cu sémă *mierea* și *céra* cea de *paroiũ*. Așa cu *céra de paroiũ* se afună cei ce aũ *durere de cap*; iar cu *găoci de fagur de paroiũ* se vindecă cei ce aũ *orbalt*. Se strecórá adecă apă ne începută prin *găocile fagurilor* aces-

(1) Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Dracul* nu se pôte face *stup cu albine*, căci nu-ĩ pôte numérá *albinele*»

(2) Cred. Rom. din Volcineș, com. de d-l Al. Jijie.

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene* publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuși 1894, No. 99.

(4) Com. de d-l B. B. Iosof.

tora și, după ce s'a strecurat, se dă apoi celui ce are *orbalt* ca să bea (1).

Paroi însă se produc de regulă numai în verile cele mai frumoase și mai mănóse. Din cauza acesta apoi se întrebuințază la lécuri mai cu sémă mierea și céra de *roi*. Și numai în lipsa acestora cea de *matcă*.

Fiind-că *Albina* se pituleză atât de încetișor într'o flóre și apoi sbórá bâzâind numai după ce o supsesse bine, de aceea ea caracteriséză adese-orí în legendele poporane pe *iscóda*.

Drept dovadă despre acesta, pe lângă legendele reproduse în fruntea acestui articol, mai cităm încă și următorul pasagiú dintr'un basm din *Térra-Românescă*, intitulat *Țugulea*:

«*Țugulea* priponi caii, apoi dându-se de trei orí peste cap se făcú o *albină*, și plecá spre miađă-nópte încotro ședeá *Smeóica pámîntului*.

«După ce ajunse acolo, sbárn! în sus, sbárn! în jos, intrá în casa *Smeóice* și ascultá ce vorbiá cu *Smei*, ginerii sêi, și cu *Smeóicele*, fetele sale» (2).

Pe lângă numele sêu de *iscóda*, *albina* mai are și pe acela de o *gângónă réutációsă*, și anume din causă că *albinele cele lucrátóre* înghimpá fórte dureros cu așa numitul *ac*, pe care îl are și *matca*, deși ea nu-l întrebuințéză nici odată, ast-fel că poporul crede că dînsa nu-l are (3).

Albina lucrátóre și *trântori*, *mierea* și *céra* le întâlnim fórte adese-orí și în proverbe, în locuțiuní proverbiale, și în cimiliturí.

Iată și proverbele, respective locuțiunile proverbiale în cari figuréză *Albina*:

Albina și de ne mușcă, dar cu mierea ne 'ndópă—

se dice despre stápanii cei buní, ci de ne mustréză, dar și mult ne miluesce.

Albina în gurá ține mierea cea mai dulce, și în códá acul cel mai otrávitó.

(1) Dat. Rom. din Mázănăesci, com. de Vas. Zaprațan.

(2) P. Ispirescu, *Legende saú basmele Românilor*, Bucuresci 1882, p. 315.

(3) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747.

Saŭ :

*C'albina, în gură cu miere
Și 'n coddă ac și fiere —*

arată năravul celor fățarnici.

*Albina din ori-ce flóre strînge mustul cel măi bun și în
miere îl preface.*

Saŭ :

*Albina vrednică însă
D'or ce flóre face strînsă,*

adecă cel înțelept la învățătură alege pe cele măi bune și cu ele se împodobesce. Nu e lucru din care să nu poți trage vre-un folos.

*Albina cu cât măi mult sbârănăe cu acul asupra noastră,
atât rodul cel măi dulce nouă ne aduce —*

se ȃice pentru stăpânii ceî bunî.

Albina de viespe, cât cerul de pămînt,

adecă cel roditor de cel sterp.

*Care a furat stupul,
Deși și-a scuturat trupul,
Dar albina din căciulă
E de dovadă destulă —*

se ȃice despre cel vinovat, a căruî greșelă se vedește din ore-ce semne.

*Nici o tovărășie între albină și între trântor, unul mun-
cesce și altul mănâncă d'a gata,*

adecă între muncitor și leneș.

L-a mușcat albina de limbă —

se ȃice despre unul care nu vorbește, care stă tăcut, prost-tatec.

Harnic ca albina.

Vine încărcat acasă ca o albină —

se ȃice despre omul muncitor, care îngrijesce bine de cas-nicii seî, îndestulându-î de nu le lipsesce nimic.

Ca albina la roiul seî petrece,

adecă fôrte bine (1).

Ca albinele la fag se adună,

adecă unde e bine sau ce-và de câștigat.

Vine binele

Ca albinele.

Albina vine încărcată de cêră și miere pe picioare, pe spate, pe burtă —

se ȃice despre un om strîngător.

Aduce ca o albină.

sau :

Încărcat ca o albină —

se ȃice de omul care îngrijese bine de casnicii sêi, căutând să nu le lipsescă nimica.

Harnic ca o albină, strîngător ca o furnică —

se ȃice despre cei harnici și strîngători (2).

Fii înțelept ca șerpele, muncitor ca albina și doritor ca turturica (3).

Albina împunge aprig, dar tot ei își strică mai rău (4).

A fi ca albina la casă,

adecă a fi fôrte harnic, fôrte strîngător. D. ex. preotul este ca albina la casă, căci el din tôte părțile aduce.

A vorbi ca albina,

adecă a vorbi fôrte ușor, fôrte plăcut și delicat.

A albinî —

se ȃice cu două înțelesuri :

a) Cu înțelesul de a arătã o mișcare, o acțiune ; de ex. *N. albinézã*, adecă alérgã în tôte părțile dupã cele ce-î trebuie.

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, Bucuresci 1895, p. 312—314.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(3) *Dicetorea din Selagiu*, publ. în *Ședetorea*, an. IV, Budapesta 1878, p. 56.

(4) *Ședetorea*, an. III, Budapesta 1877, p. 41.

b) Cu înțeles de a arătă ivirea unei lumini, și cu deosebire ivirea ȝilei: *se albinéză de ȝiuă* (1).

Despre *Roiu*:

Ceea ce la roiu nici un tolos aduce, nici albinei îi place, adecă ceea ce nu ne folosește nici o plăcere nu ne aduce.

*Umblă ca să prinȝă roiul,
Să-și întórcă înapoiul —*

se ȝice despre cel prost.

A umblă ca un roiu fără matcă,

adecă de colo până colo, zăpăcit, fără scop.

Roiul fără matcă îndată se prăpădesce,

adecă norodul fără stăpân.

Miron Costin: «Ce tocmelă să hie la o óste ce eră *ca un roiu fără matcă*» (2).

Ce umbli, mă, ca un roiu fără matcă? —

se ȝice unuî om ce umblă de colo în colo (3).

A roi,

adecă: a muri. Când móre cine-và, se ȝice că a *roit stupul popei*. În datinele poporului, mai ales din *Téra-românescă*, intră ca dacă ai stupi, să dai preotului unul ca să-ți facă un sárindar. Acesta este mai bine primit înaintea lui Dumnezeu, ca cel făcut pe banî saũ alt ce-và (4).

Despre *Trântorî*:

Ale trântorilor urlete ale albinelor sunete astupă.

Cei leneși și bunî de nimica fac mai multă larmă în lume decât cei cari muncesc și produc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 640—641.

(3) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Trântorul d'a gata mănâncă.

Saŭ :

Mănâncă ca trântorul d'a gata —

se ȳice despre cei ce fără nici o muncă vor să mănânce de-a gata.

*Veĩ să ai miere îndestulă și bună? curăȳă mai întâiũ stu-
pul de trântorũ ce mănâncă mierea d'a gata și în zadar,*

adecă de cei ce nu muncesc și ei mai mult se folosesc, ca să dobândescĩ rod bun și spornic de la slujbași.

A trâi ca un trântor —

se ȳice de omul leneș, care se folosesc de munca altora.

*Dac'ar face toți copacũ florĩ, dac'ar face și muscele
miere, dac'ar face și trântorũ roiũ —*

se înȳelege pe din afară că am avé mare îmbelșugare, și se ȳice pentru cei leneși ce nu muncesc, și pentru cei ce nu sunt destoinici de nimic, ce nu ne daũ nici un folos (1).

Unde sunt trântorĩ mulți, acolo e puȳinã miere (2).

A fi trântore,

a fi om leneș, puturos, care mănâncă pe de-a gata munca altuia. «*Mě trântore, ce nu te apuci de trebă?*»

A se trântorĩ,

a se transformă din ce-vă activ în sedentar (3).

Despre stupĩ :

A fi stup de bogat.

Saŭ:

E ca un stup neretezat —

se ȳice despre un om bogat, care are de tóte cu belșug.

A se face stup de banĩ,

adecă cu avere.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 149 și 672—673.

(2) Din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

La stup de miere, roiū de musce,

la lucrul bun și plăcut, mulți se grămădesc (1).

Cine-a furat stupu:

Dumnezeū să-ı ușureze trupu;

Mierea

S'o mănânce cu muerea

Și céra

S'o arđă séra —

se dice în glumă celui care spune că i s'ar fi furat vre-un stup.

Originea acestei điceri stă în următórea poveste:

«Odată un *Stupar*, furându-i-se un stup, și din multe do-
veđi sciind cine este hoțul, l-a dat judecătii.

«La judecată mergênd și hoțul și păgubașul, hoțul a tă-
găduit că a furat stupul.

«Păgubașul a cerut judecătorului să pue să-l jure.

«Hoțul, ca hoțul, fiind om șiret din fire, închinându-se și
sărutând sf. cruce a jurat așa:

— Domnule judecător!

Cine a furat stupu:

Dumnezeū să-ı ușureze trupu;

Mierea

S'o mănânce cu muerea,

Și céra

S'o arđă séra,

Așă să-mi ajute mie Dumnezeū!

«Păgubașul, fiind cam prosticel din fire, auđind așa jură-
mînt, i s'a sburlit pèrul în cap și a început a strigà:

— «Destul, destul! opresce-l, Domnule judecător, că-mi
bagă sufletu 'n foc!» (2).

Despre *Miere*:

A măncat astă vară prea multă miere

Și acuma are la inimă durere—

se dice despre femeile însărcinate; și are același înțeles ca:
«*plânge rîsul d'astă vară.*»

A ascunde ac în miere —

(1) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 289—290 și 665.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

se dice despre cei fățarnici, cari ascund un gând rău într'un sfat dat cu blândețe.

*Jocă bine, moș Martine,
Să-ți dau miere de albine,*

cuvinte cu cari se ieaă în rîs acei cari fac un lucru vrînd, nevrînd și mai mult de silă (1).

*În buze miere,
Și 'n inimă fiere.*

*Pre buze miere,
În inimă fiere —*

arată cugetul celui fățarnic și viclén.

*A lins la miere de pe degete până ce și le-a mâncat —
de prea mare lăcomie își face de cap.*

*Fata la vremea ei, ca mierea în fagul ei,
adecă dulce și plăcută.*

*În față miere,
În dos fiere —*

se dice despre cel fățarnic, care-î:

*C'albina 'n gură cu miere
Și în cîdă cu ac și fiere.*

Din gură miere, iar din inimă otravă.

Saū:

*Cei mai mulți cu mierea 'n gură și cu fierea 'n inimă —
se dice pentru cei fățarnici, arătând năravul lor, adecă din față s'arată că te iubesc și pe din dos te sapă.*

A unge la inimă cu miere,

a spune cui-và vorbe plăcute, cuvinte de laudă, o veste dorită.

*Limba e dulce ca mierea
Și amară ca fierea,*

adecă vorba aduce și mîngâere și supărare, laudă și defaimă.

A fi cu limba fagur de miere,

a fi dulce la cuvînt.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 85, 309 și 677.

*Unde vede o muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipescu cu miere.*

se ȃice despre berbanți.

*Din ochi miere,
Din gură fiere —*

se ȃice despre cel fățarnic și viclén.

*Tăcerea
E ca mierea.*

*Tăcerea
E dulce ca mierea —*

se ȃice celui ce a vorbit în afară de vreme, și pentru paguba lui.

Faguri de miere sunt vorbele plăcute —
cine vorbesce frumos e tot-deauna folosit (1).

ȃicând numai miere, gura nu se face dulce,
adecă nu e destul să ȃici, ci trebuie să și faci, dacă vrei să profiți ce-vă.

A fi măi dulce decât mierea,
adecă fórte dulce. Se ȃice și de un om prea blajin și slobod la inimă.

A fi dulce ca mierea —
se ȃice de orî-ce mâncare sau bętură dulce.

Miere după tobă,
adecă nimic, ce-vă închipuit, fictiv:

Am să-ți dau miere după tobă.

A bągà mânile în miere și a nu te linge nu se póte,
a nu căutà să profiți, și cam pe sub mână, nu se póte.

(1) Zanne, *Proverbele Románilor*, vol. II, p. 25, 112, 131, 135, 168, 211, 223, 229, 285, 330, 764 și 811.

A fi gros ca mierea —

se dice de un lichid de bună calitate, d. e. vinul este gros ca mierea.

Să fie și miere,

să fie ori și ce fel de mâncare sau băutură bună, și nu mai primesc (1).

Despre *Céră*:

Ca turta de céră.

A îngălbeni ca turta de céră.

I se face fața ca turta de céră.

S'a făcut galben ca turta de céră,

de frică, de spaimă (2).

S'a făcut ca céra de galben.

E galben ca céra,

de frică, de spaimă, e bolnav (3).

A avé nas de céră.

A fi nas de céră.

Nas de céră,

a se supără pentru tótă nimica (4).

A fi galben ca céra,

a fi slab, pipernicit, fără fire, fără vlagă.

A fi ca un fagure,

a fi frumos, plăcut la vedere (5).

Iată acuma și vr'o câte-vă *cimilitură*, și anume mai întâi despre *Albină*:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 139—140.

(3) Usitate în Bucovina.

(4) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 307;—usitate și în Bucovina.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Măciucuța glava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța graba
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grava
Împrejură dumbrava.

Ulcicuța grava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța vlada
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grabnică
Încunjură dumbravnică.

Harnica draga
Încunjură dumbrava.

Măricuța graba,
Încunjură dumbrava
De-a află
Bortă unde-vă,
S'a băgă,
De nu, ba.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădind cheile,
Încunjurând țerile.

Albinuța gava
Încunjură dumbrava,
De are unde, se bagă,
De nu, șede și rabdă.

Șede mōșa pe știubei
Și culege petrinjei.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădesce cheile,
Încunjură țerile.

Merică,
Perică

Merge la biserică
Și se'nchină,
Vine-acasă
Cântă, se frécă,
Și plécă.

Eligă,
Meligă
Merge la biserică,
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaită-se,
De cap trage-se.

Feligă,
Meligă
Merge la biserică
Și se'nchină și se rōgă
Și venind acasă se vaetă.

Butucaș de teiū,
Limbă de coteiū,
Pe la Blagovištenie
Pornesc ômeni'n bejenie.

Baba jediță
Cu dinții de cârtiță
Face feciorī și nepoți
Și le pune nume: hoți.

Mucenica graba
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sava.

Măculița glava
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sava.

Cimilica grava
Încunjură dumbrava,
Se bagă'n gură la Sava.

Din mine ese miere,
Din mine ese venin,
Eū sunt de mângâere,
Eu sunt și de suspin.

Cimiléga grava
Încunjură dumbrava
Și face ciuști! în nas la Sava (1).

N'are córne
Și tot împunge,
N'are pene
Și tot sbóră;
Maî mică decât boul
Și maî mare decât *purecele* (2).

Găinușa
Gălbinușă
Trece marea'n piciorușe.

Măciuchiță glava
Încunjură dumbrava.

Heligă,
Meligă

Despre *Stupî* :

Am o casă rotunjoră,
Mulți voinici în ea se miară (7).

Tândăluș,
Mândăluș
Șede într'un picioruș
Și-aruncă cu săgețile
În tóte părțile.

Se duce la biserică
Și se'nchină și se rógă
Se'ntórce și se baligă (3).

Țuiță mândră,
Serisă'n grindă
Și-mî grăesce
Unguresce
Și mușcă de prăpădesce (4)

Am o vacă și-o mulg séra
Și cu dinsa satur țera (5).

Ună nîlîi di călugri
Tu un cufal udunaț.

Divarligalului di cuțur
Ambitațlii cuscri cântă (6).

Am un năpârstoc
Șede 'n c . . la foc
Și-aruncă cu săgețile
În tóte părțile (8).

Am un moș
Șede jos

(1) Tóte *cimiliturile* acestea sunt adunate de mine din *Bucovina*; cf. și Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 8—9.

(2) *Găciturî din Ardel*, publ. în *Șeșetórea*, an. V, Budapesta 1879, p. 95.

(3) Art. Gorovei, op. cit, p. 10.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Revista «Tinerimea Română»*, Noua serie, Vol V, Bucuresci 1900, p. 353.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349. :

«O mie de călugări, într'un butuc strînși.»

«În jurul bușténului, cuscri, îmbétați cântă.»

(7) Din colecțiunea mea.

(8) G. Popescu-Ciocănel, *Basme, snóve și ghicitorî*, Ploesci 1898, p. 50 și 104.

Și dă cu săgețile
În toate părțile.

Petrișor
Șede 'n curișor
Și dă cu săgețile
În toate părțile (1).

Despre *Céară* :

Am o rochiță, o spël în foc
Și-o usuc în apă.

M'a trimis Dómna de sus
La cea de jos
Să-i spël iia în apă caldă
Și s'o usuc în apă rece.

A trimis Dómna de sus
La Dómna de jos
Să-i deà batista spëlată
În apă caldă

Sub përete
Ciuciulete
Cu mustăți
În toate părți.

Butucel de teiū,
Limbă de coteiū (2).

Și uscată
În apă rece.

M'a trimis Dómna de jos
La cea de sus
Să-mi spele un zăbranic
În apă rece (3).

M'a trimis Dómna de sus
La cea de jos
Să-i spël rochia 'n foc
Și să i-o usuc în apă (4).

Albina pređice și timpul.

Așà dacã *albinele* mâneacă disdiminéță să-și culégă miere și nu sbórá departe, ci îndată se întorc, e semn de plóie (5).

Dacã *huesc albinele* ăia și nóptea la prisacã, însemnézã cum că timpul cel frumos se va schimbã în posomorit, ploios și furtunos (6).

Dacã *albinele* se depãrtézá puțin de stup, saũ intrã cu grãmada înãuntru mai nainte de a se înserà, acésta anunță furtună și plóie (7).

Când *albinele* se fac rele, când nãvălesc la om să-l musce, e semn că se va stricã vremea, va plouã.

Când *albinele* vin cu grãmada de pe câmp și altele nu mai plécã, e semn că plóia e gata.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 9 și 360.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 68.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) S. Fl. Marian, *Sërbãtorile la Romãni*, vol. I, p. 118.

(6) Idem de eadem, p. 119.

(7) *Ședëtórea*, an. VII, Oradea-mare 1881, p. 158-159.

Când *albinele* astupă tómnă urdinişul stupului, e semn că érna va fi grea şi timpurie (1).

Trântorî când umblă pe dinaintea coşniţei, e semn de plóie (2).

Afară de cele înşirate până aici, mai există atât despre *albine* şi *trântorî*, cât şi despre *stupî*, *miere* şi *cérá* încă şi următórele datine şi credinţe :

Când visezi *roiû de albine*, va plouă.

Albinele cari se pun pe şerpî devin veni nate şi când te-ar muşcă, se va umflă mai rău carnea şi te va ustură cumplit (3).

Fetele, cari voesc să fie jucate, ieaû o crenguţă de la pomul pe care s'a prins vre-un *roiû* şi o pórtă la sine şi cred că apoî dorinţa li se va împlini (4).

Trântorul e feciorul cel leneş al *Satanei*.

Când slobođi *albinele* primăvara, suflă de trei orî peste coşniţă, că apoî nu vei avé mulţi *trântorî* peste an.

Când ai mulţi *trântorî* în stupină, e semn de an bun.

Trântorî de la o coşniţă de-î vei strînge, şi-î vei ţiné şépte sêptemâni, aû să ți se sporéscă roiî de şépte orî mai mult ca de altă dată.

Dacă vei spânzurà *noué trântorî* de-asupra coşniţei, vei avé miere mai multă ca în alţi ani (5).

Când ziua *Mucenicilor* (sf. 40 de Mucenici) va cădé *Vineria* şi *Miercuria*, în acel an nu va merge bine *stupilor*.

Când va bate vînt în ziua *Mucenicilor*, nu va merge bine *stupilor* peste an.

Când va plouă în ziua de *Mucenici*, va merge bine *stupilor* peste an.

După ce aû înflorit merii, *stupî* nu mai mor.

Nu e bine să ții *stupî cu albine* lângă rázórele cu *usturoiû* şi *cépă*, căci nu se prăsesc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din *Filpis*, în Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. S. păr. T. Bălăşel.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 40, p. 2.

(5) Cred. Rom. din Transilvania, şi anume din Felfalău, Madaraş, Dredaţ, Fărăgău, Ludoş şi Ardan, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Copiii mici, cari aũ nisce cocolõŝe în pěr, e semn cã vor avé parte de *stupĩ*.

Cãnd ŝi-a furã cine-vã din *stupĩ* mãcar unul, nu vei mai avé parte de ei de acì încolo.

Cel mai mare pãcat este *sã furi stupĩ*, este aŝã de pãcat ca ŝi când ai furã ce-vã din bisericã.

Dacã *ai stupĩ* e bine sã dãruesci unul ŝi finului tãu, când ãi tunđi moŝul.

Dacã *ai stupĩ* e bine sã dai unul preotului, ca sã-ŝi facã un sãrindar, cãci acest sãrindar este mai bine primit înaintea lui Dumnezeu, ca cel fãcut pe bani sau alt ce-vã.

Nu e bine sã vinđi stupĩ, cãci nu vei mai avé parte de ei.

Stupĩ cari fac fagurii în curmeziŝul uleiului se numesc *stupi stãngaci*.

Mierea albinei este *sfintã*, de aceea nu e bine s'o înjuri.

Cine înjurã de *miere* ŝi de *cera*, care e asemenea *sfintã*, nu are parte de stupĩ.

Pe *mierea* care o dai pentru lécuri este pãcat a luã bani, sau pe care o dai unui bolnav de poftã (1).

De la cuv. *Albinã*, rostit în *Bucovina* încã ŝi *albinã*, *alghinã* ŝi *alghinã*; la *Moŝi* sau la Romãni din Munții Apusenĩ ai Transilvaniei ŝi la cei din Istria: *Albirã*, pl. *albiere* (2); la cei din Ungaria: *Aldinã*, pl. *aldine* (3); iar la cei din Macedonia: *Alghinã* (4), ca ŝi în unele pãrți din *Bucovina*, s'aũ format în decursul timpului un augmentativ: *albinõicã* (5), precum ŝi mai multe diminutive, ŝi anume: *albinea*, pl. *albinele*, *albinicã*, *albinisrã*, *albinisã*, *albinuŝã*, *albinuță* ŝi *albiruță* (6).

O poezie poporanã din *Transilvania*, în care figurã douë dintre diminutivele din urmã, sunã precum urmãzã:

Albinuță, unde sbori,
Orĩ te duci tu printre florĩ?

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãŝel.

(2) Frãncu, *Romãni din Munții Apusenĩ* (Moŝii), Bucuresci 1888, p. 85; — I. Maioreŝcu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucuresci 1900, p. 92.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromãnilor*, p. 349.

(5) Gr. G. Tocileŝcu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 591.

(6) Frãncu, p. 85; — cf. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751.

Să culegi suc de pe ele,
 Să depui în făgurele.
 Sbóră, scumpă *albinică*,
 Sbóră 'n sat la mândra mea,
 Spune-î, scumpă *albinică*,
 Căci mult sufer pentru ea (1).

Apoi colectivul: *albinet* și *albinărie*, o mulțime de albine, căruia-i corespunde *albinică*.

Cel ce trăește din creșterea albinelor: *albinar*, iar însăși indeletnicirea *albinărie* sau mai bine zis *albinărit*.

Mai multe localități în *România* se chéamă *Albină*: un munte în Argeș, un sat în Tutova, și vre-o trei insule în Dunăre. Satul *Albinesc* în Argeș presupune un nume personal *Albina*. Numele cătunului *Albinari* în Buzéu ne spune că locuitorii lui vor fi fost dedați óre-când cu creșterea *albinelor* (2).

De la cuv. *Trântor*, pe lângă dim. *trântoraș*, s'aú mai format încă și adj. *trântur* = leneș, fem. *trântură* = leneșă: omul acesta e *trântur* = e leneș; femeia acésta e fórte *trântură* = e fórte leneșă (3).

În fine mai e de observat încă și aceea că Româniî cred cum că tóte insectele încep a se ascunde pe la *Diua Crucii*. Decî și *albinele* se bagă pe érnă în *Diua Crucii*, cređându-se că mai departe va fi frig (4).

Iar după ce s'aú băgat acuma la ernatic, se caută ca în decursul întregéi ernî să nu le fie prea frig, nici prea cald, ci numai de mijloc, pentru că dacă li-î prea cald, li se înăcresce mierea și apoi mănćând-o pier, iar dacă e prea frig, încă pier (5).

(1) *Tribuna*, an. 1893. Luna Maiú.

(2) Hasdeú, *Elym. Magn.*, t. I, p. 751-752.

(3) Dat. Rom. din Bucovina, com. Vicovul-de-sus, diet. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor.

(5) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

B O N Z A R I U L .

(*Bombus terrestris* L.)

Sub numirea *Bonzariu* sau *Bondariu* înțeleg Români din *Bucovina* mai multe feluri de insecte, cari se țin de una și aceeași specie și familie, precum :

Bonzariul (1), *Bonzariu de miere* (2), *Bonzariu de câmp* (3), *Bonzăroi* (4), *Albină* sau *Albgină mare* și *Albină de pădure* (5), *Albină de pământ* (6), *Bondariu* și *Bondariu de*

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;—a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Isidor Calancea: «*Bonzariul* strînge miere ca și albinele. El își face cuibul său în vre-o urmă de vită sau într'o gropiță în pământ pe loc costos din bugiac (mușchiu);»—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bonzariu* se numesce acela ce-și face cuibul său în pământ și strînge miere»;—a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū;—și a celor din Budeniș, dict. de Mărióra Duceă.

(2) Dat. Rom. din Carapei, dict. de Vas. Cârciu.

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan: «*Bonzăroiul* își face cuibul său în pământ și anume în mușchiu»;—și a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «*Bonzariu* sau *Bonzăroi* sunt aceia cari își fac cuibul lor în pământ și strîng în faguri miere.»

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū și Ioan Pusdrea: «*Albina mare* sau *Albina de pădure* e negră și pe pantece cu vârste galbene și una albă.»

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Se numesce *Albină de pământ* de aceea, pentru că-și face cuibul său în pământ, iar într'nsul nisce fâgurași, în cari strînge miere ca și albinele.»

câmp (1); în Moldova: *Bondariu* (2); în Țera-Românească: *Bânzariu*, *Bărzăun*, *Bărzăune*, *Bombariu*, *Bondariu* și *Muscoiu* (3); în Transilvania: *Bărzăun* (4), *Bumbariu*, *Bundariu* și *Bunzariu* (5); în Banat: *Bârăuz* (6); în Ungaria: *Bongariu*, *Bon-*

(1) Dat. Rom. din Ilișești;—a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean și G. Cârstean: «*Bondariu* și *Bondariul de câmp* e tot una cu *Bonzariul*;—precum și în mai multe alte comune din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Anton Sandrușcă;—I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Iași 1892, p. 4: «Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fie-care la Bălan și a ne mângâia cu Sf. Ierarch Nicolae pentru durerile cuvioșelor *musce* și ale cuvioșilor *Bondari*»;—Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, p. 211: «*Bondar*, pop. *bondariu* sm. Mold. *bombar*; Hummel f. (Bombus), z. B. Al. P. P. 383 (că acasă te-î întorce. . . când *Bondariu* a face miere). — Gr. *bongar* Tr. CL. XVII, 166; *bonzariu*, *bunzariu* B. — Dem. *Bondăraș* Al. PP. 146 — Et. Anscheinend Nebenform v. *bombar* wozu auch a *bondăni* (s. d.)—a *bombăni* stimmt. Immerhin möge auch an russ. *bondari* (aus. bodnari) «Bötcher» erinnert werden; der dicke gestreifte Leib der Hummel hat mit einem bereiften Fasse Aehnlichkeit.»

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743: «*Albină sălbatică, Bânzar* (Covurluiu) sau *Bărzăun* (Buzău)»;—Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211: «*Bombar* pop. *Bombariu* sm. Munt. Hummel f. (Bombus) Qu.—Mold. dafür *bondar*.—Gr. *bumbariu* B. Et. Vgl. gr. βόμβος, lat. bombus «Summen», nlat. bombus «Hummel». Vgl. auch *bondar* Et.»—Com. de S. Sa pār. T. Bălășel: «*Bombariu* și pe unele locuri *Bondariu* sunt niște *musce* ce-vă mai mari ca *albina* cam ca un *trântore*, scurte și gróse, și corpul lor vèrgat și acoperit cu perișori, în forma unei catifele. Înțepă ca *viespea*, însă nu mor ca *albina*. Ei produc miere așa de dulce ca și cea de albine, însă cu mult mai subțire, mai lichidă. Ei își fac căsuicile lor prin paie, prin strașinile *oleaburilor* acoperite cu paie, și chiar prin găuni în pământ, pe cari le umplu mai întâiu cu paie. Căsuicile lor sunt rotunde, făcute din materii ceróse. În aceste căsuici *Bombariu* se prăsesc și-și depun mierea.»—*Gazeta săténului*, an. XIV., R. Sărat, 1897—98, p. 402: «*Bondar* în Muntenia se ȳice *Bărzăune* și *Muscoiu*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu; «*Bărzăun*, *Bondariu*, usitat în Muntenia și Transilvania, com. Brașov.»

(5) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bombariu*, *Bondariu*, usitat în Munții apusenii ai Transilvaniei; veđi și *Gazeta Transilvaniei*, an. LX, Brașov 1897, No. 67: «Fluturii, albinele și *Bombariu* sburau de pe o flóre pe altă flóre spre a le suga nectarul.»

(6) Com. de d-l Jos. Olariu: «*Bârăuz* se numesce un insect ce-vă mai mare decât *albina*, ba chiar și decât *trântorii* de la albine, cu corpul pestriț și cam pèros.»

goiū, *Bozgoiū* și *Albină țigănescă* sau *Albina țiganului* (1); la Români din Meglenia: *Bumbăr* (2); iar la cei din Macedonia: *Bumbunar* și *Agru-cumban* (3), lat. *Bombus terrestris* L.

Bonzariul sau *Bondariul de grădină*, lat. *Bombus hortorum* L.

Bonzariul sau *Bondariul de mușchiū*, lat. *Bombus muscorum* L. și

Bonzariul sau *Bondariul negru*, numit în Transilvania și Ungaria: *Bânzoiū* și *Viespe țigănescă* (4), lat. *Bombus lapidarius* L.

Afară de aceste patru feluri de *Bonzari* mari se mai află încă și alte feluri mai mici, cari se numesc *Bonzărași* și *Bondărași* (5).

Toți *Bonzariii*, fără deosebire, produc, când sbóră, un fel de sbârănitură sau *bonzăitură*, care se datorește unor cordi situate în orificiile organelor de respirațiune (6), și care se exprimă prin verbul *a bânzăi*, *a bonzăi* sau *a bombăni* și *bumbăni*.

De aici vine apoi că mai tóte numirile insectelor, cari s'au înșirat mai sus, sunt onomatopeice (7).

Sunt însă și alte insecte, cari nu se țin de specia și fa-

(1) Com. de d-l El. Pop;— veđi și M. Pompiliū, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.005.

(2) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua scriere, vol. II, p. 259: «*Bumbăr* s. trântor (la albine); cărbuș negru, care produce sunetul buum! (Etym. onomatop. bun!)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Agru-Cumban*, sêlbatec-cumban.»

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Români din Munții Apusenii* (Moții), Bucuresci 1888, p. 98: «*Bânzoiū*, o viespe mare nêgră»;—*Foișóra pentru răspândirea cunoscînțelor folositóre și iubirii de carte între popor*, an. I, Sibiiū 1886, p. 76: «*Bânzoiū*, viespe mare nêgră, *Viespe țigănescă*,—*bânzoesc*, *bânzoitorii*»;—com. de d-l El. Pop.

(5) În Bucovina;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 21;—*Semênătorul*, an. I, Bucuresci 1902, No. 16, p. 252: «E băietaș . . . În plânsul ciudos și neimpăcat, mișcă în aer mânuțele și picioruțele slăbuțe, de par'că ar fi un *Bondăraș* resturnat pe spate și care se luptă de-a scăpare.»

(6) *Enciclopedia română*, t. I, p. 528.

(7) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211;—cf. Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, loc. cit.

milia *Bonzarilor*, dar cari asemenea *bonzăesc* când sbórá, precum e bună-órá *Gârgăunul*, *Strechia* și *Tăunul*.

Prin urmare Româniî din unele părți îndatinéză de a da unele dintre numirile *Bonzarilor* și acestor insecte, mai ales însă *Gârgăunului*.

Așá Laurian și Massim scriú: «*Bombariú*.., muscă mare, vespá mare cu ac fórte întépos și veninos, lat. *Crabro*, în acest înteles cuvîntul se aude pe alocurea cu formá mái mult saú mái puțin modificată: a) prin strămutarea lui *b* în *d*: *Bundariú* saú *Bondariú*, b) prin strămutarea lui *i* din ultima în penultima: *Bondiariú* saú *Bundiariú* (1).»

G. Crăniceanu scrie: «*Bombar*, *Bondar*, *Vespa Crabro*, v. *Viespe Găun* (2).

D-l Ios. Olariú ímî scrie: «*Bárnăuziú* sunt de mái multe felurî în mărime și în colorile de pe corp. Ceî mái micî fac cuiburî prin érbá, iar ceî marî fac fagurî fără miere prin scorburile arborilor și pe acoperemintele caselor.»

În fine d-l El. Pop ímî scrie: «*Bongariú*, *Bongoiú* și *Bânzoiú* sunt de mái multe soiurî, și anume:

«*Găunul*, cel mái mare între *Bânzoiú*.

«*Furișorul*... e cât o albiná muncitóre, dar mái subțire. Aceștia fac fagurî prin scorburile arborilor și prin podurile caselor.

«*Albina țiganului*... este un *Bânzoiú* gros, rotund și vèrgat cu negru-alb-gálbuiú, care își face fagurî în pámînt ínvèliți cu érbá și cu mușchiú. Acesta strînge în fagurî și miere dulce, bună de mâncat, pe când ceî doî sèlbatici de mái sus nu sciú sá strîngá miere.»

Din tuspatru citatele acestea resultá cá o sémá de Româniî daú una și aceeași numire atát *Bonzariului* și mái ales *Bonzariului de câmp*, lat. *Bombus terrestris*, care se ține de familia *albinelor*, cât și *Gârgăunului*, lat. *Vespa Crabro*, care se ține de familia *Viespilor*.

De óre-ce însă *Bonzariú* saú *Bondariú* sunt aceia cari *bânzăesc* saú *bonzăesc* mái tare când sbórá și de óre-ce chiar și Germaniî numesc acéstá specie de insecte «*Brummer*,»

(1) *Dicț.*, I, p. 222.

(2) *Nomenclatura română latină*, publ. în op. cit., p. 328.

după sunetul său bonzăitura care o produc, de aceea, cred eu, că numirile înșirate mai sus li se cuvin numai *Bonzariilor*, și asta cu atâta mai mult cu cât că poporul de pretutindenă are pentru celelalte insecte numiri speciale, cari nici când nu le dă vre-unui *Bondariu*, ci numai insectelor respective.

Toți *Bondariii*, dar mai ales cel de câmp, cel de grădină și cel de mușchiu, fac un fel de făgurași în pământ, pe cari îi învelesc și acoperă cu erbă și cu mușchiu și în *botcele* (1) cărora strâng apoi miere ca și albinele, cu acea deosebire numai că mierea lor nu e așa de multă și de bună ca cea de albină. Din cauza acésta apoi se și numără ei la familia albinelor.

Mierea de Bondariu, după care umblă foarte tare vulpile și urșii (2), o mănâncă cu mare plăcere și băeții, cari umblă cu vitele la păscut, dacă făgurașii, în cari se află ea, nu conțin mulți *căței*, sing. *cățel*, adică larve (3), iar Româncele din *Bucovina* o întrebuintează adese-ori ca léc contra morbului *de dînsele*, a *albeței* atât la ómenii cât și la vite, a *unghisóreii* și a *durerii de ochi*.

Așa cei ce au *de dînsele* ieaú *miere de Bondariu* și bumbac roșu și, după ce descântă amândouă obiectele acestea împreună, înting bumbacul în miere și ung pe locul unde-i dóre (4).

Tot spre vindecarea morbului *de dînsele* o sémă de inși prind unul său mai mulți *Bondari* și puindu-i să-i musce,

(1) Dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pașcani; — *Botcă*, pl. *botce*, chiiuță.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean : « *Bondariul* face miere, dar nu așa de bună ca cea de albină. După miere de *Bondariu* umblă vulpile și chiar urșii. »

(3) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei, în deosebii a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc : « Dacă fagurii de *Bonzariu* nu-s cu *căței*, atunci foarte mulți sug mierea dintr'înșii » ; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel : « De multe ori păstorii de vite și lucrătorii câmpurilor găesc coloniile de acești *Bombari*. În general însă coloniile lor sunt mici ; ele nu trec de câte-vă sute la coloniile cele mai numeroase. Iară dacă găesc o ast-fel de colonie de *Bombari*, îi sug mierea și pun căsuicile la loc, iar *Bombarii* le umplu la loc în câte-vă zile. »

(4) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

spun că în urma mușcăturii acesteia, durerea le-ar mai trece (1).

Celor ce au *albață*, li se unge *lumina ochilor* cu miere de acésta, care e ce-vă mai albinéță și mai rară decât a albinelor de casă și care mănâncă apoi *albața* (2).

Unghișóra e un fel de ciolan móle, care se face în códa ochilor la vite și care acopere și mănâncă apoi lumina ochilor. Ceii ce voesc să vindece *unghișóra* acésta, o ung cu *miere de Bonzariu* sau o străpung cu un ac subțirel în care e prinsă ață și cu ața acésta o scot apoi afară și o taie (3).

Ceii ce au *durere de ochi*, precum și ceii ce voesc să fie frumoși, se ung cu *miere de Bondariu* pe la ochi și pe totă fața, spunând că făcând-o acésta, durerea de ochi le încéteză și fața li se face frumósă (4).

Făgurașii de Bondariu sau *hoștina* acestora Româncele din *Bucovina* o întrebuițeză spre vindecarea *durerii de urechi*. Se strîng făgurașii când cosesc ómenii ovezele, se păstrează peste tot anul, iar când unul sau altul capetă vre-o bóla la urechi, și din cauza acésta nu aude, fiind-că i s'au astupat, i se afumă urechile cu făgurași de aceștia și apoi îi trece (5).

Româncele din *Moldova* din contră o întrebuițeză spre vindecarea *uimeii*. O móie adecă bine în apă călduță, fac dintr'însa un fel de alifie, și alifia acésta o pun apoi pe *uimă*, în urma căreia uima se móie, se sparge și se vindecă (6).

Unele Românce din *Bucovina* întrebuițeză *céra de Bondariu* sau *Bonzariu*, ca și cea de albine, spre împestrerea ouélor de Pasci (7).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicî, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău: «*Mierea de Bonzariu* este bună de *albață*. Cum se scóte curată din faguri, așa se unge cu dînsa ochiul cel vătémat cu *albață*.»

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotoz;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mierea de Bonzariu*, fiind-că se strînge din tóte florile, se întrebuițeză ca léc pentru *durere de ochi*. Se ung la ochi cu dînsa.»

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(6) Dict. de Iordachi Bran.

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

Alte Românce, tot din *Bucovina*, atât din *céra* cât și din *mierea de Bonzariu* fac și un fel de alifie numită *iruri*, și anume în următorul chip:

Ieaă miere de acésta, apoi un pic de *chiclaz* și un pic de *piétra vînétă*, amândoué acestea fórte bine arse în foc și pisate, *rășină curată de brad*, *unt-de-lemn*, seú prospét de óie, și pe tóte acestea le pun într'o tigaie la foc ca să fiérbă bine până se închégă. Alifia acésta, numită *iruri*, unsă fórte puțin pe o pânzetură curată și subțire, lipindu-se pe diferite rane, mai ales însă pe bubóie, scóte tótă réutatea dintr'insele afară. Însă dacă pânzătura se unge prea tare, atunci, avénd *irurile* o influență prea mare, dor fórte tare (1).

Când fac *Bondariu* multă miere, atunci se dice că anul acela are să fie mănos (2).

În fine e de însemnat și aceea că toți *Bondariu* aú ochi mari, înholbați, corp scurt, gros și cam bolocănos. De aici vine apoi că Româniî din unele părți ale *Banatuluî* aú datină de a spune ómenilor neproporționați și cam proști *Bâr-năuzi* (3).

În *Ungaria* însă este datină de a se dice *Bânzoiu* unui om, care are o căutătură înholbată și fiorósă, care vorbește arțăgos, îndesat și nesimpatic. De aici apoi și dicala :

Uite cum stă modoroîu,
Gândesci că e un *Bânzoiu*!

Tot în *Ungaria* e datină, când cine-và aude vre-o cântare, care nu-î convine, de a dice :

Cântă ca un *Bânzoiu*! (4).

În *Bucovina* se dice *Bondariu* sau *Bonzariu* unui om, care nu numai că vorbește iute și îndesat, ci tot-odată și bâlbâ-

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú. — *Irurile* sunt fórte usitate în *Bucovina*. Cele mai multe Românce însă întrebuițéză la facerea lor, în loc de miere și *céra* de *Bonzariu*, *miere și céra curată de albine*.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, sat în distr. Câmpulunguluî, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Ios. Olariú.

(4) Com. de d-l El. Pop.

esce, ast-fel că numai cu mare greu se pôte pricepe ce spune.

Iar în *Țera-Românească* omul ce vorbește singur și încet se ȃice că *bombănesce*, și:

A fi bomb sau *bombă*

se ȃice celui ce vorbește singur cu sine însuși, bătându-și joc de alții (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

G Â R G Ă U N U L .

(*Vespa crabro* L.)

Cel mai mare și tot de odată cel mai stricăcios, mai rău-tăcios și mai periculos dintre toți *viespi*, cunoscuți Românilor după nume, este *Gârgăunul* sau *Gărgăunul*, numit în Bucovina încă și *Agеспе*, pl. *agespî*, *agespî* și *ageschî*, *Agеспе rîu*, *Agespariu*, *Agespariu rîu* (1), *Gespariu* și *Gespariu rîu* (2);

În Moldova : *Gărgăun* și *Gărgăun*, fem. *Gărgăună* (3);

În Țera-Românească : *Gărgăun* (4); *Gărgăune* (5); *Băr-*

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău și Roman Șorodoc: «*Agespele* sau *Agespariul* este galben. El își face cuibul sîu ca o beșică mare sub acoperemîntul sîu în podul casei. Când îl zidărescî este fîrte rîu, mușcă grozav.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; -- a celor din Galanesčí, dict. de Iléna Cârstean;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: » *Gespariul* este fîrte rîu, se iea, când e zidărit, după óménî și-î mușcă amarnic.»

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—S. Mihăilescu, *Proverbe și ăi-cale*, publ. în *Șeșetóraea*, an. I, Fălticeni, p. 219.

(4) B. Nanian, *Zoologia*, p. 142.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel;—I. C. Fundescu, *Basme*, ed. II, Bucurescî 1870, p. 133.

zăun (1), Băzgăun (2), Băzălău (3), Albina țiganului (4), Viespe bondărăscă (5) și Viespe gărgăune (6);

În Transilvania: Barzaon, pl. barzaoni (7), Gărgăun (8) și Găun (9);

În Banat: Bândaon (10), Bărnăuz (11) și Albina țiganului (12);

Iar în Biharia: Găun (13) și Găunoii (14).

Gărgăunul e de 22—26 mm. de lung, are aripă gălbiniu, pe burtă inele galbene, iar cele-lalte părți ale corpului sunt de o colorie ruginie.

Cuibul sêu, care și-l face dintr'o materie lemnosă de colorie cafenie pe rămurile și prin scorburile arborilor, prin găurile zidurilor și podurile caselor, și numai rar când în pământ, e de regulă rotund și de multe ori mai mare chiar și decât o pătrare sau baniță.

Stricăciunea lui constă mai cu sémă într'aceea că ródé scórța arborilor și cu deosebire a stejarilor spre a-și face

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749;—Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 396: «*Viespile și Bărzăunii sunt primejdioși, mai ales Bărzăunii, cari răpesc și albinele.*»

(2) Dat. Rom. din Turnu-Măgurele, dict. de d-l Vart. Stănescu, teolog la Facultatea din București.

(3) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 195.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. I, p. 211.

(6) D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III, p. 226.

(7) Domețiu Dogariu, *Moș Toma Bađiceanu*, Gherla 1898, p. 5 și urm.

(8) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere și pace*, publ. în *Noua Revistă Română*, an. I, vol. II, p. 143.

(9) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27; — com. de d-l T. Frâncu: «În Munții Apusenii ai Transilvaniei Gărgăunul se numește Găun.»

(10) George Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 106: «Ei nevastă, să-ți spun eu unde e puterea mea?.. În pădure este un mistreț; în mistreț este o rață; în rață este un ou; în ou este un Bândaon și acolo e puterea mea!»

(11) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan: «Viespea cea mai mare se numește Bărnăuz.»

(12) Com. de d-l Ios. Olariu.

(13) Com. de d-l El Pop.

(14) M. Pompiliu, *Graul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, p. 1.010. «Găunoii, viespe mare, tăun.»

cuibul dintr'însa (1), iar când se află în apropierea vre-unei prisăci cu albine, ei pradă mierea acestora și nu odată răpesc și nimicesc chiar și albinele (2).

Iar răutatea lui constă întru aceea că, zădărit fiind, îndată se burzuluesce și mușcă pe cel ce l-a zădărit așa de cumplit, în cât că și mórtea i se póte trage dintr'o ast-fel de mușcătură, de óre-ce împunsăturile sau înțepăturile sale sunt fórte veninóse (3).

De aici vine apoi și credința Românilor din cele mai multe părți că, *dacă te vor mușcă 7, 9 sau 12 Gărgăuni*, trebuie numai decât să mori, pentru că mușcătura lor e mai tot așa de veninósă și umflătoare ca și a unui șérpe (4).

Dintru început dice că *Gărgăunul* eră al Românilor, iar *Albina* a Țiganilor. Mai pe urmă însă Români, vedând că *Gărgăunul* nu numai că nu le aduce nici un folos, ci e încă și fórte periculos, i-au înșelat pe Țigani, dându-le *Gărgău-*

(1) *Enciclopedia română*, t. I, p. 508.

(2) *Albina*, an. II, București 1898, p. 396: «*Viespele și Bărzăuni* sunt primejdioși stupilor, mai ales *Bărzăunii*, cari răpesc și albinele»; — D. Ananescu, op. cit., p. 226: «*Viespea gărgăune* așeză cuibul său în găurile zidurilor sau arborilor bătrâni și nu-i dă destulă tărie, nici nu-l compune dintr'un mare număr de faguri. Astă specie distruge pe celelalte insecte și mai cu seamă pe albine, cărora le fură și mierea». — I. Costin, op. cit., p. 27: «*Găunul* (*Vespa Crabro*). . . adese-oră intră în coșniță și fură mierea, ba câte odată prinde și albinele dinaintea urdinișului.»

(3) B. Nanian, op. cit., p. 142: «Înțepătura sau mușcătura acestor insecte (adecă a viespilor) și mai ales a unei specii mai mari, numită *Gărgăuni*, este fórte veninósă.» — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14: «*Gărgăunii* însă sunt cei mai primejdioși (*Vespa Crabro*). Ei dau năvală pe om, îl împung și din cauza veninului mult cu care te înțepă, te umfli și poți muri chiar.»

(4) După spusa Rom. din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurean: «Dacă 7 *Gărgăuni* vor mușcă pe om, móre»; — a celor din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.: «*Gărgăunul* trăesce mai ales pe meri și pe mălini și-și face cuibul său prin borți. Iar dacă te-or mușcă 9 *Gărgăuni*, atunci, dic ómenii, că mori»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran, pâlmaș: «*Gărgăunii* sunt fórte veninóși. Dacă te mușcă 12, trebuie numai decât să mori, pentru că te umfli, ca și când te-ar mușcă un șérpe»; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când te-ar mușcă 9 *Gărgăuni*, mori.»

nii cei arătoși și galbeni ca aurul în schimb pentru *Albinele* cele mici și prizărite (1).

Iată și legenda, care ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul acesta :

«Spun, măre, bătrânii că în vremea când a făcut Dumnezeu toate jivinele care mișcă pe lumea cu lumină, a făcut mai întâiu *Albina*.

«*Țiganul* însă, obraznic și lacom, cum este el până în ziua de azi, șterpeli *Albina* din mâna lui Dumnezeu, zicând :

«Dă-mi-o mie, Dómne, să mănânc și eu cu dănciucii mei mierea, iar céra am s'o fac făclii să țî-o aprinđ la biserică !

«Dumnezeu nu dîse nimic, ci tăcu, dar se uită rău la *Țigan* și, fiind-că nu-î plăcu obrăznicia lui, își puse în gând să-l pedepsescă. Drept aceea se puse numai decăt și făcu un *Gărgăune* mare și, după ce l-a făcut, îl dete Românului zicînd :

«Nà! *Albina* asta era rînduită pentru *Țigan*, dar el își luă partea !

«*Românul* luă *Gărgăunele*, mulțumî lui Dumnezeu și apoi plecă.

«Peste cât-và timp după acésta, *Țiganul* se întâlni cu *Românul* și-l întrebă dacă *Albina* lui i-a adus multă miere.

«*Românul*, șiret, îi răspunse că *Albina* lui i-a umplut mai multe buți cu miere, fiind că albina lui cară mierea cu dă-sagii, de vreme ce este mare la trup și vîrtósă la fire.

«Haoleo! mîncă-ți-ași! — răspunse cióra de *Țigan*, — cum ved eu m'am păcălit al *Dracului*! *Albina* mea nu mî-a umplut nici un mosor cu miere, și dănciucii mei nici buzele nu și le-aũ uns cu miere! . . . Haî să schimbăm cu albinele, *Românico*, dĕũ așà. . . mîncă-ți-ași. . .

— «Ce-mi mai dai? — întrebă *Românul*.

— «Ce să-ți mai dau, de? dĕũ n'am ce! . . póte țî-oiũ face vre-un topor cu fierul de la mine !

— «Bine! așà să fie! adă știubeiul cu albinele tale 'ncoa

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749: «Poporul dîce că la început *Albina* a fost a *Țiganilor* și ómenii aũ făcut schimb cu dînșii, dîndu-le înloc nisce *bărzăuni* mari, cari trăesc sălbaticî, și de cari s'aũ bucurat *Țiganii*, cređendu-se căștigați, căci *Albina* e mult mai mică (Buzău, com. Bozoriul).»

și hai să-ți dau și eu p'ale mele! — Țise acuma Românul.

— «Hai să ți le dau, Românico, mănca-ți-ași! . . .

«Și Țiganul se duse cu Românul la bordeiul lui și-i dete stupul cu albinele.

«Românul îl luă și-l duse frumușel acasă la el, și apoi plecă cu Țiganul în pădure. Ajunși în pădure, îi arătă un copaciū mare, gros ca butia și înalt până în slăvile cerului, unde își băgase mai nainte de acesta Românul *Gărgăunele*, și unde se prăsiseră *puedie*.

— «Uite, mă Țigane! aici sunt albinele în copaciul ăsta scorbos. Scorbora lui e plină de miere; . . . ai miere aci să vă săturați tot nēmum vostru ăl țigănesc, ba o să vă și mai rămăe!

— «Bogdaproste, Românico, să te trăescă Dumneđealea!

«După acesta Românul plecă acasă să-și stăpănescă albinele frumușel; iar Țiganul își strînse tot nēmum lui ăl țigănesc, luară căldări, scară lungă și plecară la copaciul cu *Gărgăuni*, ca să mănânce și să-și umple burduhanele cu miere.

«Ajungând acolo, puseră scara la copaciū, tocmai la gaura pe unde intraū și eșiau *Gărgăuni*.

«Țiganul, voinicos al dracului, cum e el din firea lui, luă o căldare în mână, în care să pue mierea, și se suie pe scară drept sus la *Gărgăuni*. Cum ajunse însă acolo, un *Gărgăune* tuști! înfipse ciocul în Țigan; altul iar tuști! își vârî ciocul drept în nasul Țiganului. Și apoi veni altul și altul și iar altul.

«Țiganul nu mai vedeă acuma înaintea ochilor de durere și de aceea începū a *crăoni* sus în copaciū de urlă pădurea.

— «Hauuu! hauuu! haoooleooo! m'a luat dracul! — făcă Țiganul în copaciū.

«Uită și miere și tot și începū să strige:

Ține scara!

Na căldarea!

Iacată-mă și eu!

«Și cum rosti cuvintele acestea *buf!* . . . cădū tocmai din vârful copaciului.

«Cât o fi zăcut Țiganul după acesta de óse rupte, nu pot sci cu *abănat*, dar de miere sciū bine că s'a săturat, de n'o mai Țice el *dor-mier*, cât o fi lumea și Ardélul!

«Și de atunci a rămas Românul cu *Albinele*, iar Țiganul cu *Gărgăuni*, cari până în ziua de azi se numesc în graiul poporului și *Albinele țiganului*» (1).

O altă legendă, și anume din *Banat*, care asemenea ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul albinelor între Români și Țigani, sună precum urmază :

«Dice că pe când erau și *Țiganii* oameni ca oamenii, pe când aveau și ei pământurile lor, casele lor și prăisia vite, se duse unul dintre dinșii într'o di în codru ca să caute prin scorburile copacilor *Albine* și, aflând vre-un *roi*, să-l aducă acasă și să-l prăsescă și pe acesta.

«Ajungând și umblând el în colo și în cöce prin codru, cât timp va fi umblat, etă că de la o vreme dă de un copaciü înalt, gros și scorbuos, în care se află un *stup de Albine*. Și după ce a dat el de copacul acela, face ce face, scöte albinele dintr'insul afară, le pune într'o coșniță și se întörce apoi cu coșnița acasă.

«Sosit acasă, nu să-și ție ciocul, să tacă și să-și caute de trebă! . . nu! ci începe a se lăudă întregii lumii că nimeni n'are albine, numai el. Și azi așa, mâni așa, și poimâni tot așa, cu cine se întâlnește, numai de albinele sale și de mierea lor îi vorbește.

«Un prefăcut de Român, vădând că Țiganul neconținut se laudă cu albinele sale, ce-i trăsnesce prin cap? . . să se ducă și el în codru după albine. Se scölă decî într'o bună dimineață și hai la drum! . . Ajuns în codru, caută și el în drépta și în stînga, dar în loc de albine, dă de un copaciü înalt printre ramurile căruia se află un cuib de *Bárnăuzi*, adevă *Viespi de cele mari*.

— «Las-că-s bune și acestea! — țise Românul, vădând peste ce soiü ales și bun de albine a dat. Și apoi, ne mai putënd căută mai departe, fiind-că începuse acuma a inseră, își pune pälăria pe o ureche și se pornesce spre casă.

«Ajungând și intrând în sat, nu se duce drept acasă, ci se abate pe la Țiganul cel cu albinele și aflându-l din întâmplare afară stând și căutând cum se întore albinele încărcate cu cëră din câmp, îi dă «*bună seara*» și apoi îi țice:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Da ce mai diregi și ce mai faci, mă Danciule? ... Te laudă mereu, că numai tu ai albine, și nime altul, nu-î așa?...

«Și apoi, voind a-l înșelă, unde nu începe a se lăuda și a-î dice că și el are un stup de albine, însă albinele lui nu sunt așa de mici și de prizărite ca ale Țiganului, ci cu mult mai mari și cu trupul galben ca aurul. Dar de óre-ce albinele sale produc numai aur, de aceea el nu le ține acasă, ci între ramurile unui copac înalt din pădure, unde le-a ascuns, anume ca să producă mai mult aur și să nu le potă nimeni fură.

«Țiganul, lacom din fire, cum sunt mai toți Țiganii, auzind cele ce i le spuse Românul, se puse pe lângă dînsul și-l îmbiă ca să schimbe stupii pěr pe pěr.

«Românul însă, prefăcut cum eră, dîse că stupul lui nu este de schimbat, pētru că albine ca ale sale :

Așa de frumoase
Și de arătóse
Nu se pot afla
Orî unde-ai cătă.

«Țiganul, vėdēnd că Românul nu se dă cu una cu două înduplecat, îi spuse că-î mai dă și un galben ca adaus numai să schimbe stupul cu al sėu.

«Românul, după multe vorbe și prefaceri, se dă în urmă înduplecat, primesce galbenul de la Țigan și apoi, spuindu-î în ce loc să se ducă, să caute și să afle albinele cele galbene ca aurul și mari, iea stupul acestuia în spate și pe ici încolo țî-î drumul.

«Țiganul, cugetānd în mintea lui cea țigānescă că l-a înceluit pe Român, începe a sări în sus de bucurie și a jucă ca un nebun prin curte. Intră apoi în casă și spune purdeilor și horhuneî lor cum a înceluit pe Român.

«După acēsta se iea cu horhuna și cu purdeii sėi, cari pānă atuncia stătuse cu gurile căscate, ascultānd ceea ce le spuse dada, și se duc cu toții în codru după stupul cel cu albinele de aur.

«Ajungēnd în codru și dānd de copacul, unde le spuse Românul că se află stupul, cānd vėdūră cuibul cel de Bār-

năuzi, să fi prins pe Dumnezeu de un picior și nu s'ar fi bucurat așa de tare.

«Dar cum să scobore ei acuma stupul, după ce acesta nu erà jos ca să-l pótă lesne luà și duce acasă, ci sus, mai la jumătatea copacului ?

«Staū ei ce staū pe gânduri și apoi, după multe planuri și sfaturi, încep a se acățără unul după altul pe copac, și anume : întâiū dada, apoi horhuna, și după dînșii purdeii pe rând.

«Însă n'a apucat bine Țiganul a ajunge la cuibul *Bâr-năuzilor*, și iată că aceștia prind de veste că cine-và se apropie, încep a eși din cuib și a năvăli asupra lui, a horhunei și a purdeilor, și unde nu mi ți-i împung și înțépă ca și cu nisce țepe de fer.

«Purdeii rabdă cât rabdă înțepăturile *Bâr-năuzilor*, iar de la o vreme ne mai putându-le suferi și întunecându-li-se vederile, dau să plece în jos. Dar în graba lor plecară unul peste altul :

Tot de-a hupa
Și de-a țupa ;
Iar când ajunseră jos,
Toți erau culcați pe spate
Și cu gurile căscate,
Cu ochii boldiți
Și cu dinții rânjiți.

«Numai dada cel bătrân, care căduse mai pe urmă aproape de rădăcina copacului :

Nu sciū ce-a făcut
Și cum a căzut,
Că el n'a murit,
Ci numai s'a amețit.

«De aceea, când s'a trezit din ametelela ce-l cuprinsese și vèdū pe toți purdeii sèi trântiți la pămînt alături cu muma lor, cu gurile căscate și cu dinții rânjiți, prinse a le trage câte un pumn peste fălci și a le dice :

Voī rideți de-abinele
Că mē'mpunse-albinele,

Iar eũ erà mai sã mor
De 'mpunsãturile lor!

«Și de atunci, de când și-a schimbat Țiganul stupul sãu de albine pe albinele Romãnului, Țiganii nu mai aũ albine, ci albinele lor sunt *Viespile cele mari*, adicã *Bãrnãuzii*» (1).

Însã *Bãrnãuzii* nu produc miere ca albinele. De aceea și Țiganii, vëdëndu-se înșelați, ori de câte ori aũ avut mai pe urmã trebuință de miere s'aũ dus la Romãni sã cerșescã. Dar îndesãndu-li-se prea tare cerșirea, devenirã de la un timp nesuferiți, și din cauza acẽsta și legenda de mai sus își schimbã cu timpul forma, prefãcëndu-se în pãcãliturã și ca atare rãspãndindu-se apoi în tãte pãrțile locuite de Romãni.

Iatã și pãcãlitura din cestiune :

«Un țigan merse odatã la un Romãn, care-ĩ erã cumãtru, și începũ a se lãudã, cã are un stup așã de frumos, cum n'a mai avut nimeni altul.

«Romãnul, care sciã de mai înainte, cãt cumpenesec cuvintele țiganului, voind a-l vindecã de bõla lãudãroșiei, đise :

— «Eũ încã am un stup în pãdure, dar cu mult mai mare și mai gros, de cum spuĩ cã e al d-tale, și cu albine cu mult mai agere și mai frumoșe... Albinele d-tale sunt prizãrite și hãde, pentru cã-s mititele și negre ca tãciunele, pe cãnd ale mele sunt mari și galbene ca aurul, de numai de-a dragul sã cauți la dînsele.

«Țiganul, auđind acestea și voind a înșelã pe cumãtrusãu, îl rugã sã schimbe acesta stupul cu al sãu.

«Romãnul dintãiu a început a se codi și a se preface cã nu voesce, dar dupã aceea se învoi și se duse cu țiganul în pãdure ca sã-ĩ arate stupul. Ajungënd ei la un ciung mare și scorbuos, în care se aflaũ o mulțime de *Gãrgãunii*, đise Romãnul :

— «Iacã, cumetre! acesta este stupul meũ!

«Țiganul, vëdënd *Gãrgãunii* cã sunt așã de încãlați, galbeni și frumoși, nu sciã ce sã mai facã de bucurie. Și cum îi vëdũ, nu mai așteptã mult, ci se întõrse de grabã acasã și luãnd o cãldare mare, o scarã, o secure și pe un copil

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

mic cu sine, ca acesta să lingă gura borții de la copac după ce va scóte mierea și albinele din scorbura, se porni iarăși tot într'o fugă spre pădure.

«Cum ajunse, rēzimă scara de copac și suindu-se pe dinsa a început a curmă cu securea jur împrejurul borții.

«Copilul sēu, anume *Lingău*, încă s'a suit după dînsul pe scară ca, după ce va scóte tatăl sēu albinele și mierea din bortă, să-l bage pe dînsul înăuntru ca să lingă rēmașițele.

«Ciocârtind Țiganul în ciung, tot eșîă câte un *Gărgăun* și-l mușcă. El dîceă :

Fugi muscă la Dumneđeu,
Să nu-ți dîc ce-vă de rēu!

«În urmă însă, zădărind el prea mult pre *Gărgăun*î, eșîă o mulțime de aceștia și-l mușcară cumplit.

«Țiganul, vēđend că s'a trecut de șagă și ne mai putēnd răbdă de durere și usturime, a început a strigă :

Sai Lingău,
Să sar și eu!
Na căldarea...
Comândarea
Nanașului tēu!

«Și cum rostî cuvintele acestea, asvărli căldarea în capul lui *Lingău*, care se ameți și pică ca un broscoiu la pămînt, trecēdu-î tot dorul de a mai linge miere, iar tatăl sēu o tulî la fugă și nu se oprî până acasă.

«Ast-fel s'a desbărat, prin schimbarea stupilor, Romănul de Țigan!» (1)

O variantă din *Transilvania* a acestei păcălituri sună precum urmēză :

«Un țigan se duse cu nașul sēu în pădure ca să caute stupi saū, cum se dîce, *la bercuit*. Ajungēnd în pădure, eî se despărțîră unul de altul, și unul începū a căută într'o parte, iar cel-lalt în altă parte. Nu trecū mult și Țiganul găsi un stup frumos de *albine*, pe cānd nașul — care, am uîtat să vē spuū, eră un hoț de Romăn—nu găsi alt ce-vă decăt numai un cuib de *Viespi*.

(1) Auđită de la un Romăn din Udesci, distr. Sucevei.

«Țiganul, cum dete de stup, îndată și strigă pe nașul său, să vie și să vadă ce a găsit.

— «Veđi, nașule! — grăi el plin de bucurie, — cât de norocos sunt eū la stupi! De abià ne despărțirăm unul de altul, și țup! stupul înaintea mea.

— «Aī și tu un pic de noroc, nu-ī vorbă — răspunse hoțul de Român, — dar tot sunt eū cu mult mai norocos decât tine. Eū, finule, am găsit un stup, care plătesce o țeră întrégă.

— «Cum așa? — întrebă Țiganul plin de mirare.

— «Așa, că în stupul meu sunt albine cu totulū tot de aur, cu mult mai mari ca ale tale,

Și frumușele

Și sprintenele,

De-ți fug ochii după ele.

«Țiganul la început nu prea vrea să credă, dar după ce nașul îl duse la copaciul, unde erau *Viespiū*, și vedū că în adevăr albinele nașului sunt mai mari și frumoșe, îl rugă să facă schimb unul cu altul.

«Românul la început se făcū că se împotrivesce, și numai după ce cioroiul îl rugă mai de multe ori și-ī făgădui că-ī va da și ce-vă pe de-asupra, se făcū că se învoesce și vorbi ast-fel :

— «Fiind-că mī-ești fin, haida-de, mă învoesc să-ți las stupul meu pentru al tēū!... Numai să fii cu ochii în patru, când vei voi să bagī albinele *cele de aur* în coșnița, căci dacă nu-ī umblă cu frumușelul, se pot speria și poți rămâne de pagubă.

— «Dar cum să fac, Românic, să nu se sperie drăguțele dadei și să nu mă lase cu buzele drâmboiate?

— «Iată cum: să te suī încetinel pe copaciū în sus până la ele, să bagī frumușel mâna în scorbura din care veđi că es, și să le daci cu binișorul să poftescă afară. Eū voiū rămâne pe aicia, și când imi vei spune că aū eșit tóte, iți voiū da coșnița ca să le bagī în ea.

— «Bine, alduescă-te Dumneđeū, nașule; tocmai așa voiū face!...

«Și îndată Faraonul se și apucă să se sue în copaciū. Copaciul însă nu aveà ramuri până mai aprópe de vârř.

Țiganul vădând că merge cam greu cu suitul, o tulî în grabă către bordeiul seû și nu peste mult se întorse cu o scară, nu e vorbă, și mai cu cue și mai fără cue, dar tocmai bună ca să se urce până aprôpe de scorbura în care se află *Viespiî*.

«După ce finul ajunse la *Viespi* și se apucă de cracă, hoțul de naș pune mâna pe scară și o trage la o parte, ȃicând că albinele cele de aur se pot speria de ea și nu vor voi să  să afară.

«Țiganul se propti, cum putu el mai bine, de craca deasupra *Viespilor* și apoi băgă mâna în scorbura, ca să-și scotă comora. El încep  a le cânta albinelor, cum scia el mai frumușel și mai drăgălaș :

Suiți în sus la moșu,
Că vă aștéptă coșu ;
Vaî, și ce coș aurit,
Cu aramă 'mpodobit !
Suiți la Dumneđeu
Să nu vă ȃic de reu !

«De abi  isprăvi însă Faraonul cântecul, și unde nu mi se scormoniră *Viespiî* cu toții și eșind din scorbura, începură să-l înșepe, de-l ustură și inima din el.

«Țiganul răbdă, cât răbdă, până când în sfârșit vădând că gluma se îngr șă prea tare, încep  să strige pe nașul din răsputeri :

Pune, nașule, scara,
Ved -ți-ași îngroparea,
M nc -ți-ași com ndarea,
Că m'om r 'albinele,
Uit -mi-te-ar binele !

«Da nașul al dracului ! ... Se depărtase cât colo de copaci  și se făc  că n'aude.

«Atunci bietul Țigan, vădând că n'are în cotrou, iși lu  inima în dinți și se lăsă jos din copaci , deși de la scorbura până jos o fi fost aș  vre-o trei st njenii și mai bine.

Husdup,
Fire-ar al dracului stup!» (1)

Gărgăunul, după cum am amintit și mai sus, e un viespe foarte neastîmpărat, îndrăzneț, lacom, răpitor, răutacios și periculos. De aceea figurază el foarte adese-orî în vorba de tóte ȕilele a Românilor din cele mai multe părți ca un prototip de îndrăsnělă, lăcomie și răutate.

Așă când cine-vă cere de la altul o *desdăunare* prea mare pentru un óre-și care lucru de nimica, se ȕice:

Mě! nu fi Gărgăun, ce-mi ceri atâta!

saű :

Vrei să ieși și pielea de pe mine, ca un Gărgăun?

Iar când are cine-vă mulți copii, cari sunt din cale afară răi și mîncăcioși, se ȕice :

N. are o mulțime de Gărgăuni, cari îi fac viéța amară (2).

Când e un sgomot de vorbe multe; când un concert e prost executat, dar mai cu sémă când preoții și cântăreții bisericesci, cari n'aű nici o sciință musicală, urlă prin biserică, așă cum se pricep, se ȕice că:

Urlă ca Gărgăunii.

Când voesce cine vă să îndegeteze primăvara ȕice :

Când o începe a bázâi Gărgăunii (3).

Când cine-vă începe a nu și mai vedé de treburi și a umblă fără rost, se ȕice că:

Î-aű intrat Gărgăunî în cap,

saű :

Are Gărgăunî în cap,

saű :

(1) Sandu Pungă-gólă, *Din traista lui Moș Stoica*, Brașov 1890, p. 62—65.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariű.

(3) Dat. Rom. din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

E cu Gărgăunî în cap,

orî :

Umblă tot cu Gărgăunî în cap (1).

Gărgăunî au însă mai ales tinerii și tinerele, cari sunt amoreați cam fără voia celor în drept. Ba *Gărgăunî* se dice că au și bătrânii, cari — cum spune un poet, — după secolî de amorfîre vor să fie tinerî (2).

Omenilor cari sunt capricioși sau tonaticî, cari umblă lela, precum și celor ce se ocupă mai mult cu lucrături de nimica, li se dice asemenea că :

Umblă cu Gărgăunî în cap (3).

Tot așa se dice și celor ce sunt cuprinși de gânduri rele, sau cari vreaș să facă cui-vă vre-o daună sau neplăcere, îndemnați fiind la acésta de către alții mai ajunși de cap, mai sireți și mai viclenî decât dînșii (4).

Însă precum sunt unii, cari *bagă* sau *vără* altora *Gărgăunî în cap*, tot așa sunt și alții cari nu numai se fălesc că *le-or scôte Gărgăunî din cap*, ci tot odată îi și scot.

De aici apoi și locuțiunile amenințătore :

I-oî scutură eș Gărgăunî din ureche! (5)

sau :

(1) În Bucovina și la I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 479; — Th. D. Speranția, *Vorba de acasă*, publ. în *Revista nouă*, an. V, Bucuresei 1893, p. 428; — S. Mihăilescu, *Proverbe și dicetori*, publ. în *Șeștorea*, cit., p. 219; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 259 : « *Gărgăun s. m. Crabro ; insect, muscă mare, Bondariu ; metaforice : acest om are mari gărgăunî în cap ; nu-î poți scôte gărgăunî din cap ; veți și Găun în Dicționarî.* »

(2) Th. D. Speranția, loc. cit.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, diet. de Iord. Bran.

(4) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere, și pace!* publ. în *Noua Revistă română*, cit., p. 143 : « Fiu-so Niculae numai rar abateș pe la ea, șiatunci nu ședeș mult. că Pavel filerul *le băgase Gărgăunî în cap*, că de aceea abate Niculae pe la ei, ca să-î facă parte din moșie, dar nu i se cade, că moșia a fost numai a lelei Ana, deci se cădeș s'o lase tătă fetei, că așa dic legile țării, ce-î al tatăluș să fie al feciorilor, și ce-î al mamei să fie al fetelor. »

(5) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 480.

I-oîu scôte eû Gărgăuniî din cap! (1)

saû :

Lasă-l pe mine, că-î scot eû Gărgăuniî din cap!

Iar după ce *î-aû scos Gărgăuniî din cap*, adecă după ce l-a abătut de la fapta cea rea ce aveà de gând să o facă, orî de pe calea cea rătăcită pe care apucase :

Dă-î pace, că î-am scos Gărgăuniî din cap!

saû :

Lasă-l acum în pace, că î-am scos eû Gărgăuniî din cap!

În fine Româniî din *Bucovina* precum și cei din *Transilvania* numesc pre Țiganî pentru prea marea lor îndrăsnélă cu care umblă la cerșit: *Gărgăuniî*, fem. *Gărgăună* (2), iar cei din *Banat* numesc *Bărnăuzi* pre ómenii cei nătăntoci, cari *umblă* de capul lor și caută să facă tot lucruri rele (3).

Cu tóte însă că *Gărgăunul* e așa de rău și de periculos, după cum s'a vėđut din cele ce s'aû amintit până aiciã despre dînsul, totuși Româniî se folosesc, dacã nu de alta, măcar de cuibul sėu, pre care îl numesc, ca și pre cel de viespe, *Viespariû* și *Gespariû* saû *Gespariû mare*, și pre care îl întrebuinteză la felurite rane, mai ales însă la *tăieturi*, la *beșica cea rea* și la *pěr*.

Așa cei ce voesc să vindece *tăieturile* saû alte rane cu

(1) I. Creangă, *Amintiri*, p. 79: «De șei-đeci și mai bine de ani, de când slujesc preoția, voi aveți să mă învățați tipicul. puî de năpărcă ce sunteți! Ia stați colea *să vė scot eû Gărgăuniî din cap!*... Și svrrr, cu pravila cea mare după călugăr.»

(2) Domejiû Dogariû, op. cit., p. 5: «Moș Toma Badiceanu erã veselia Românilor și spaima Țiganilor, căci dînsul, orî și unde îi întâlniã pe Țiganî, se atingeã îndată de dînsii, batjocorindu-î și poreclindu-î cu tot felul de ponóse, ca d. e. Faraon, *Barzaon*, balaur, cioroiû, pițigoii, ci-ripoiû, babã necurată, și câte și mai câte altele, din care causã sėrmanii Țiganî, când îl zăriaû, îl ocoliaû de departe.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

dînsul, îl usucă bine și apoi, sfărâmându-l și pulverisându-l, îl pun amestecat cu apă pe tăieturi sau alte rane (1).

Pentru cei ce au *bēșica cea rea* se mōie în *uncropel* (apă călduță) și apoi se lipesce pe bēșică, anume ca acesta să nu *se înfrupte*, adecă să nu se facă mai rea. Bēșica, în urma acēsta, dacā nu a apucat a se face tōtā, se întōrce și se vindecā.

Tot așā se face și cu *pērul* (2).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

VIESPELE.

(*Vespa vulgaris* L.)

Românii din *Bucovina* cunosc mai multe specii de insecte sub numirea de *Viespe* sau *Gespe*, *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Viespî*, *Gespî*, *Gespcî* și *Zěspcî*.

Unii dintre acești *Viespî* sunt mai mari, iar alții mai mici. Cei mai mari se numesc în genere *Viespî*, iar cei mai mici *Viespișori*, *Viespușori*, *Gespișori*, *Gespușori*, *Zespișori*, și *Zěspeșori*, sing. *Viespișor*, *Viespușor*, *Gespișor*, *Gespușor*, *Zespișor* și *Zěspeșor*.

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre cei ce se țin de familia *Viespelui comun*.

Iar viespii, cunoscuți Românilor după nume, cari se țin de această familie, sunt:

Viespoiul (1), fem. *Viespóică* (2) sau *Gărgăunul*, lat. *Vespa Crabro* L.

Viespele, fem. *Viespea* pl. artic. *Viespiî*, fem. *Viespile*, numit în *Bucovina* încă și *Viespă*, *Giasp*, fem. *Giaspă* (3), *Gespe*, pl.

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu; — I. Slavici, *Băiat sărac*, poveste publ. în *Convorbiri literare*, an. XV, Iași 1882, p. 465: «Când eră să ėsă din codru de al șesele, trecend pe lângă un pârîu cu apă limpede, el vędu un *Viespoiî* bătenduse în valurile apei și i se făcu milă de biata gănganie. El luă dar o creangă uscată și o ținu cu un capet în dreptul *Viespoiului*, ca să se pună pe ea și să se ridice pe aripî. *Viespoiul* ăsta eră chiar matca viespilor din codri aceia.»

(2) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București 1900, p. 591.

(3) Dat. Rom. din Carapei, dict. de Vas. Cărciū.

Gespă, *Gespăi* și *Geschă*, fem. *Gespă* (1), *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Zespi*, *Zespeți*, *Zeschă* și *Zěspi*, *Zěspeți* și *Zěschă* (2); *Viespe de casă*, *Viespe de câmp* și *Viespe de pământ* (3); în Moldova: *Viespe* și *Zěspe*, pl. *Zěschă* (4); în Țera-Românească: *Viespe* de gen. fem. (5); în Banat: *Viespe*, *Věpsă* (6) și *Băzoniu* (7); în Biharia: *Furișor* (8); la Români din Meglenia: *Giaspi*; iar la cei din Macedonia: *Viaspe* (9), lat. *Vespa vulgaris* L. și:

Viespele de pădure (10), lat. *Vespa silvestris* Scop. sau *Vespa holsatica* F.

De ore-ce însă despre *Viespoi* sau *Gărgăun* am vorbit deja în articolul premergător, de aceea îl vom trece aici cu vederea și vom vorbi numai despre cele-lalte două specii amintite în șirele de mai sus.

Viespele sau *Viespea*, care e ce-vă mai lungăreț și mai subțire decât o *Albină*, își face cuibul sēu, numit pretutindeni, în toate țările locuite de Români, și *Viespariu* sau *Gespariu* (11), *Viespariță* sau *Ghespariță* (12), dintr'o materie

(1) Dat. Rom. din Liteni, distr. Sucevei; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Toader Pârcea; — a celor din Budeniț, dict. de Măriora Ducea. — Cuv. *Viespe* de gen. fem. se întrebunțază mai cu sēmă la țără, iar la munte se întrebunțază mai mult numai cel de gen. masc.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Ducea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciu; — a celor din Oprișeni, dict. de Iacob Popovici; — a celor din Putna, dict. de Ioan Pusdrea; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Zěschă* sunt ca albinele de mari.»

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Ios. Olariu.

(7) Dict. de d-l Vasile Loichiță, stud. teol. la facultatea teol. din Cernăuți.

(8) Com. de d-l El. Pop.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi.

(10) Dict. de I. Pusdrea și Iac. Popovici.

(11) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran; — a celor din Banat, com. Jebel, comitat. Timiș, dict. de d-l Vas. Loichiță; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Laurian și Massim, *Dict.*, t. II, p. 1.577; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 225.

(12) Rădulescu-Codin, *O sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 33.

subțire și uscăciósă asemenea hârtiei pe sub streșinele și prin podurile caselor, din care causă se numesce el apoi și *Viespe de casă*, precum și prin grădinii și câmpii, și anume în aceste din urmă în pămînt, din care causă se numesce el apoi și *Viespe de câmp* sau *Viespe de pămînt* (1).

Viespele de pădure, care e ce-vă mai negricios decât cel de casă, își face cuibul său în forma unui ou de găină sau a unui măr printre crengile arborilor și ale tufarilor sau și numai de-asupra pămîntului întărit de vre-un obiect óreși-care.

Iar de când și din care causă își fac aceste specii de viespi cuibul lor dintr'o materie subțire și uscăciósă, asemenea hârtiei, ne-o spune următórea legendă din *Țera-Românească* :

«După ce bunul Dumneđeű a făcut pămîntul cu tóte erburile și copaciű după el, a făcut apoi și tot felul de dobitoce, de jigăniű, jiviniű și tóte felurile de gângăniű, cari mișcă pe fața de pămînt.

«După ce a isprăvit de făcut pămîntul cu tóte erburile și copaciű, cu apele și cu tóte ce mișcă pe el și sbórá în văzduh, cu pesciű și jivinile, ce ínótă în apă; după ce a isprăvit cerul cu sórele, luna și stelele, apoi s'a așezat pe un scaun și a dat *porâncă*, ca tóte făpturile sale: dobitoc mare orű mic, jivină, pasere, pesce și gânganie, copaciű și erburű, și tóte, tóte, câte sunt în lume, să vie la scaunul său, ca să le blagoslovescă și să le deă orândă fie-care ce are să facă în lume.

«Fie-care venű, aducênd bunului Dumneđeű câte un dar după puterea sa, și Dumneđeű după apucătura fie-căruia îl rânduia.

«*Óia* aduse lână și lapte, și Dumneđeű o blagoslovű să îmbrace casa Rumănuлуй cu lâna ei, iar cu laptele să sature copilașii; *Albina* aduse în dar lui Dumneđeű miere dulce și cėrá cu miros de flori, și Dumneđeű o blagoslovű ca cu mierea ei să îndulcescă masa omului, iar cu cėra să lumineze bisericile la sf. slujbă. Și așa că tótă făptura luă blagoslovenie după strădania ei.

«Venű și rânduľ *Viespeiű*.

(1) Dict. de G. Onciul.

«*Viespea*, din firea ei leneșă și învățată să trăească mai mult din furțișaguri, pe unde pôte, cè erà să aducă ca dar lui Dumneđeù? Dar și cu mânilé góle iar cum să vie înaintea scaunului celui prea înălțat? Luă din fugă și ea un peticel de *hârtie de mucavà* și veni la Dumneđeù.

«Dumneđeù pricepù îndată șiretenia *Viespei* și cât e de leneșă și de aceea o blestemà ca tótă munca ei să se prefacă în petice de mucavà și ea să se *arănésacă* numai din furat. Locuința ei să fie mai mult prin podurile afumate ale ómenilor și toți să-î strice cuibul ei.

«Și de atunci și până în ziua de ađi așa a și rëmas : căsuicile ei sunt făcute par'că din mucavà și șed atârdate prin podurile caselor, par c'ar fi într'adins puse la afumat. Iar *arana* ei este mai mult din furat de unde pôte, și mănâncă ori-ce găsesce, până și mortăciuni, și toți îi strică cuibul ei». (1)

Toți *Viespi*, despre cari ne-a fost până aici vorba, sunt fórte rëi și mai cu sémă când sunt zădăriți. Atunci nu se lasă în ruptul capului, până ce nu mușcă pe cel ce i-a zădărit.

Causa însă de când și de ce anume sunt ei așa de rëi, ne-o arată următórea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău, care ne spune tot odată și de la cine li se trage și originea :

«Se dice că o strănepótă de a lui *Cain* ar fi avut mai mulți copii, cari de cari mai rëi, mai neînțelegători și mai neascultători. Când cine-và îi mânà după un lucru, ei aduceau în batjocură altul, așa cât nu erà modru ca omul să se pótă folosi de ei.

«Mama lor, care nu erà alta decât o pajură învăpăiată și rëutăciósă, ziua și nóptea nu făcea alt ce-và, decât că blestemà, suduià și bătea, de-ți erà mai mare scârba când o vedeai.

«Copilul cel mai mic, care erà pârjol, pârjol de blestemat și neastîmpërat, aflând odată pe mama sa în dușuri rele, s'a luat la cértă cu dînsa, de sunà nu un sat, fără un cap

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

de țără, de-ți eră mai mare gróza să-ı ascultı. Mai pe urmă ajunseră chiar și la păruélă.

«Mama însă, voinică cum eră, nu se prea lăsà. La urmă însă, mușcând-o băiatul de gât, ı-a supt tot sângele, până când a murit.

«Mama, trăgënd de mórte, l-a blestemat ca ném din némul lui nimic să nu se alégă, și viță de viță de a lui să umple lumea, dar între ómenı să nu aibă loc, fără numai în borțile lemnelor găunóse (scorburóse). Din om, ce e, ném din ném de al lui să se prefacă în musce cu ghimpı veninoși, iar sângele ei numai în venin să se prefacă în trupul lui și al urmașilor lui.

«El, auđind blestemul mameı sale, a alergat în spre codru, și pe cât alergà mai tare și mai repede, pe atâta ı se păreà că se face mai ușor și mai mic, până ce în urmă s'a trezit într'o diminéță într'un *Bunzar* cu trupul galben, căruia ómenii ıi ție *Viespe*» (1).

Și de óre-ce *Viespiı* sunt așa de răi, de aceea cel ce voese ca să nu fie mușcat, trebuie să se ferescă de dınșii.

E adevărat că mușcătura lor nu produce o umflătură așa de mare ca cea de *Albină*, ci numai un fel de pată ca un ban de mare și roșiatică. Dar pentru aceea, fiind fórte veninosă, nu numai că ustură grozav de tare, ci e în același timp și fórte periculósă.

Drept aceea cel ce a fost mușcat de vre-un *Viespe*, voinđ a se vindecà, trebuie numai decăt, nemijlocit după ce a fost mușcat, să stupescă în palmă și să se frece cu stupit de acesta pe locul mușcat (2), sau să puie pe dınsul o bucățică de fier, și atunci usturimea îndată încetéză, umflătura se desumflă și mușcătura se vindecă (3).

O sémă de Románce însă, mai ales din *Transilvania*, rostesc în același timp încă și următórea descântecă, cum ție ele:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicı.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu.

Viespe rău,
 Nătărău,
 Viespe blestemat
 Și ne-astîmpărat,
 Aî venit
 Și-aî găsit
 Pe N. N. numit.
 Cu acu tîu
 L-aî împuns,
 L-aî străpuns,
 De sânge-o curs.
 Și l-aî înțepat,
 De sânge-o dat,
 Fire-aî blestemat.
 Viespe rău,
 Meri pe părău,
 Du-ți nému tîu,
 Că ești din ném rău,
 Că ești veninos
 Și primejdios.
 Perire-aî ca fumu,
 Ca colbu,

Ca ceta,
 Ca negura.
 Iată vin
 Cu piele din pielea ta,
 Cu dar de la Precista;
 Cu sânge din sângele tîu,
 Cu dar de la Dumneđu,
 Ca să te scot
 Din ăst loc
 Cu soroc
 Pentru tine fără noroc.
 Fugî viespe veninos
 Și anevoios,
 Și primejdios,
 Că de nu-î vrea
 De te-oiu apucă,
 Vaî de pielea ta!
 Fugî de tot
 Cu venin cu tot.
 Scutură-te de venin
 Și lasă sănătos deplin
 Pe N. N. Amin!

Descântătorea saú descântătorul, în timp ce rostese aceste cuvinte, ține un *viespe mort* într'o *motoșcă*, în care are un vîrf de cuțit scos pe jumătate afară, cu care apasă mereu pîna ăice *descânteca* de noué orî, apoi unge rana cu *scuipat* și, aruncănd viespele și cuțitul în apă, ăice:

Pe când le-a căută,
 Atuncî să mai aibî bóla asta (1).

Ce se atinge de *viespariú*, apoi acesta servește Românilor parte ca léc spre vindecarea mai multor bóle, precum a *durerii de urechi*, a *orbățului*, *bubóielor órbe*, a *bólei celei rele* (epilepsia), a *spériatului*, a *brâncei*, și parte spre facerea *cățelanilor* (2) ca să fie răi, precum și spre cunóscerea ernii viitoare.

(1) Dat. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) *Cățelan*, cățel de vre-o câte-vă luni.

Aşa cel ce are *durere de urechi*, caută un *viespariū* de aceştia şi aprindându-l se afumă cu dînsul la urechi (1).

Pentru *orbaltz* se ia un cuib de viespe, se amestecă cu hoştine de faguri de albină, se fierb bine la un loc, şi apoi, scurgându-se, se spală cu apa ce a rămas pe locul orbălcit (2).

Pentru *bubóiele órbe* se ieau frunzişore de viespariū, se móie în apă călduţă şi apoi se pun pe bubóie. Făcându-se acésta, buboiul în scurt timp se sparge, se scurge şi se vindecă (3).

Pentru *bóla cea rea* se ia un viespariū, se fierbe şi apa în care s'a fiert se dă celui bolnav de bcut (4).

Pentru *spëriat* se afumă cu *cuib de zespei*, mai ales copiii, şi anume Sâmbătă séra şi Duminecă séra, când e lună veche (5).

Pentru *brâncă* se fierb *căsuicile de viespi* sau *căşişile* (6) Lunia în apă, şi apa în care s'a fiert se dă apoi celui bolnav de brâncă, de se spală cu dînsa pe cap. Aşa se face acésta în trei luni de-a rândul (7).

Cel mai bine e însă când cel ce află vre-un *viespariū*, îl risipesce şi nimicesce, căci atunci se risipesc şi tóte reutăţile dimpreună cu dînsul (8).

Cel ce voesce să aibă câni răi pe lângă casa sa, caută un viespar, îl duminică mărunţel şi apoi, punându-l în mâncare, îl dă dimpreună cu acésta căţelilor sau căţelanilor de mâncat, qicënd:

«Cum e *zespea* de iute şi de nesuferită, aşà să fii şi tu de iute şi de nesuferit. Şi, afară de mine şi de cei de casă, pre altul nimeni să nu-l suferi!

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de I. Pusdrea;—a celor din Moldova, com. Paşcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârsteian;—tot de acolo, dict. de G. Galan: «Cuibul de zespe se întrebuinteză la afumat *de spëriat* şi pentru umflături.

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Căsuicile viespilor* în graiul popular se numesc şi *Căşiş.*»

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(8) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

Cățelul, ce a mâncat o ast-fel de mâncare, se țice că se face rău ca un viespe (1).

Dacă află cine-vă vre-un viespar în *sterina* (2) secării și voesce să scie cum va fi érna viitóre, atunci măsóră înălțimea lui de la pămînt, și dacă acésta e până la genunchi de sus saũ și mai sus, atunci se crede și se țice că atâta de sus, adecă gros, saũ de înalt va fi și ométul în érna viitóre.

Tot așa fac o sémă de Români și atunci când găsesc vre-un cuib de zespî asupra tómnai în pămînt; scobesc în lăuntru și caută cât de adânc e făcut cuibul în pămînt. Și dacă e tare adâncit în pămînt, atunci se crede și se țice nu numai că va fi mult omét, ci tot odată că și érnă va fi frigurósă. Iară dacă nu-î tare adânc făcut cuibul, atunci se crede și se țice că érna nu va fi frigurósă, ci mai mult moloșag decât ger (3).

Mai departe se țice că dacă *Viespile* își fac cuiburile lor adânc în pămînt, atunci nu numai că va veni érna de grabă și va durà lung timp, ci va fi tot odată și mare ger. Iar dacă își fac cuiburile pe de-asupra pămîntului, atunci se crede contrariul (4).

Alți iarăși țic că atunci când își fac Viespii cuib în pămînt, are să fie érna ușóră, iar când își fac cuibul prin fagi, prin brađi saũ prin alți arbori înalți, atunci are să fie érna grea (5).

(1) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis;—a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu: «Dacă se va luà un cuib de *Zespe*, pl. *zesptei* și se va da unui cățelan (cățel) de mâncat, se țice că cățelul acela va fi rău ca un zespe“;—a celor din Budeniț, dict. de Már. Dutcă: «Dacă se dà un *cuib de gespe*, și mai ales când se află într'insul mulți *căței de gespi*, amestecat cu *chiperiũ*, unui cățel de mâncat, atunci cățelul respectiv se face fórte rău.»

(2) Sub cuv. *sterinã* înțeleg o sémă de Români din Bucovina, precum bunã óră cei din Vicovul-de-sus, paiele de secară saũ de grâu, cari rămân în pămînt, după ce s'a secerat dejã secara saũ grâu.»

(3) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Dorotea, dict. de d-l Ilie Brădățan.

În fine se mai dice încă că, când vara sunt viespi multe, érna va fi mare (1).

Iar când umblă *Viespi* rótă în jurul stupinelor, e semn că are să vie o érnă grea (2).

Se întimplă fórte adese-orî că *Viespi* umblă pe lângă stupine, mai ales tómnă, nu numai când are să fie érna grea, ci și de altă dată și, intrând în știubeie sau coșnițe, pe când *albinele*, simțind frigul, se retrag către vârful coșnițelor, pradă mierea din acestea (3).

Deci cei ce voesc ca să nu se întimple acéstă prădăciune, fac o motoșcă de urzică de sub nouă gardurî și, pe la mieđul-nopții, îmbrăcați ca nisce buduhale, se duc lângă stupină și dic :

Motoșcă, motoșcuță!
 Cu greú te-am cătat,
 Cu greú te-am aflat,
 Cu greú te-am legat
 De sub gard,
 De lângă gard,
 La măturat
 Și la aruncat
 De viespi rēi,
 De viespi blestemați
 Și destrăbălați
 Și înveninați;
 De viespi veninoși
 Și primejdioși,
 Și obraznici
 Ca nisce puí de draci,
 Vină,
 Alină
 Durerile la *albină*.
 Că ei or venit
 Și mi-o jăfuit

Miere din fag,
 Céră din prag,
 Miere, mierișóră
 De prin făgușóre
 Și le-o lăsat góle.
 Haí urzică,
 Haí voinică,
 Și-í alungă,
 Și-í fugăresce,
 Și-í scorbăcesce,
 Că-s tâlharî,
 Că-s hoțomanî.
 Haidați urzică
 Micí și voinică,
 Pe ei alungați
 Afară din stupină,
 Afară din grădină,
 Afară din ogradă,
 Afară din livadă,
 Ca urma să li se pérdá!

(1) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV, R. Sărat 1898, p. 58.

(2) Cred. Rom. de pe *Câmpia Ardélului*, com. Fărăgău, com. de d-l Th. A Bogdan.

(3) I. Costin, *Manual de stupărit*, p. 27.

Omul descântător, când rostesc descânteca acésta, mătură neconținut cu motoșca de urzici pe dinaintea coșnițelor. Apoi ȳicând acésta descântecă de trei ori, motoșca o pune pe stupină, ca să păzescă albinele, iar el se duce până la pörtă scuipând și suflând de trei ori peste pörtă (1).

Despre viespi și cu deosebire despre Viespele de casă, există și unele proverbe și locuțiuni.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Viespea încă ar pofti
Cât de multă miere,
Dar numai *albina*
O adună 'n coșniță (2).

Viespea miere după ce nu face,
Sare și te 'mpunge cu ace (3).

Viespea după ce miere nu face,
apoi și împunge.

Tóte proverbele acestea se ȳic despre acei ómenii, cari nu numai că nu aduc nici un folos, dar te și vatămă.

A fi ca o *Viespe*,

saú:

A fi ca *Viespea*,

Adecă: iute, rău peste fire. Se ȳice mai mult femeilor.

A cântă ca *Viespea*,

Adecă: a cântă înțepat, cu glas ascuțit.

A fi *Viespar*

se ȳice de o casă unde toți sunt răi, gâlcevitori. De aceea când unul e mai bun între ei se ȳice că:

Trăesce în *Viespar*.

A fi *Viespărie*,

(1) Dat. Rom. din Bistra de lângă Abrud, dict. de un stupar de acolo și com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) *Șeȳetóra*, an. III, Buda-Pesta 1877, p. 41.

(3) Anton Pann, *Prov.*, II, p. 112.

adecă: a fi adunătură de ómenī rēi, gâlcevitorī.

A înțepă ca o Viespe,

A înțepă cu vorba, a fi rēu de gură. (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că o mulțime mare de viespi se exprimă prin cuv. *Viespărie*.

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românească, com. de S Sa păr. T. Bălășel.

DRĂGHICIUL.

(*Crabro cephalotes* Sh.)

Drăghiciul, e un fel de viespișor, care sémână în privința corpului întru cât-vă cu *Furnica aripată* (1) sau cu *Bărnăuziș micș* (2).

El se ține prin găurile făcute de *Carș* prin lemne precum și prin ziduri, unde, după cum spun o sémă de Români, prinde *Carș* și-î omóră și unde-și depune tot odată și oușele sale.

Vara, și mai vârtos la adunatul fânului, *Drăghiciul* supără fórte tare pre ómeni, pișcându-î fórte simșitor, ast-fel că aceștia tresărind cu spaimă de pișcăturile sale, nu se pot răbdă de a nu-l blestemă și a đice:

— Cine ți-a pus nume *Drăghiciuș* din *drag*, n'a nimerit-o, ci mai bine eră să-ți fi pus nume *Drăchiciuș* din *drac*, pentru că al dracului mai pișci, fire-ai al dracului să fiș! (3)

Drăghiciul e de diferite mărimi și póte că și de diferite soiuri, mari și micș. Înșă numai ceș mai micș pișcă.

Drăghiciuș își caută nutrimintul lor pe flori. Când se întorc din câmp sunt plini de polen, pre care îl depun în găurile de *Carș* (4).

---

(1) După spusa Rom. din Banat, com. Maidan, com. de d-l S. Liuba, invěțător.

(2) Tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* are multă asemănare cu *Bărnăuziș micș*.»

(3) Com. de d-l S. Liuba și de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* nu produce nici un folos ómenilor, dar peste vară supără ómenirea cu pișcatul sěu cel simșitor.»

(4) Com. de d-l S. Liuba.

FURIȘORUL.

(*Pompilus viaticus* Latr.)

Este un fel de viespișor negricios, care-și face cuibul său de regulă pe drumuri și pe cărări, și care nu odată, când e zădărit sau când îi stă cine-vă în cale, îl mușcă foarte tare.

Acest viespișor se numește în Bucovina: *Zespe mătitică* (1), iar în Transilvania: *Furișor* (2), *Furieș* (3), *Lene* (4), *Țibocă*, pl. *Țibóce* (5) și *Țibocută*, pl. *Țibocuțe* (6).

Un alt-fel de viespișor, asemenea negricios, care-și face cuibul său mai mult prin borți și scorburi de copaci și care se ține tot de familia *Furișorului*, se numește atât în Bucovina cât și în Transilvania: *Viespe negru*, fem. *Viespe neagră* (7), lat. *Pompilus niger* Fabr.

Despre acești viespișori sau muscuțe, după cum le mai dăc unii (8), există la Români următoarele credințe și datine:

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Zespea mătitică* e neagră și la trup ca furnica. Ea bortesce și-și face cuibul drept în pământ. Mușcă foarte rău, mai ales când arde sórele, și ustură de Dómne feresce »

(2) Dat. Rom. din Șomfalău.

(3) Dat. Rom. din Bistrița.

(4) Dat. Rom. din Fărăgău.

(5) Dat. Rom. din Bistrița și Beșineu.

(6) Dat. Rom. din Șieș-Măgeruș; — a celor din Caila, Sfintu și Arcalia. — Tóte numirile acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(7) Dat. Rom. din Udesci, com. de d-l Darie Cosmiuc, jurist, și a celor din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Țibocuta* este o muscuță mică, ce-și face moșinóie pe cărări și pișcă foarte tare.»

Furișorul e sfloderul dracului, că umblă tot în calea omului (1).

Furișorul, e pismașul somnului (2).

Furișorul de te va mușcă când dormi în vremea fânului, e semn să te scoli că are să-ți plóie fânul (3).

Muerea guralivă e din némul *Furișorilor*.

Femeii limbute dă-i 99 de *Furișori* în 99 de zile, că va muți (4).

Țibócele sunt copilele cele țipate din cer (5).

Țibócele sunt fetele Satanei (6).

Țibócele sunt spaima îngerilor (7).

Țibocuțele, când umblă tare, e semn de vreme bună (8).

De nu doresci să ai copii guralivi și răutăcioși, feresce-ți de *Țibóce* (9).

Când te mușcă *Țibocuțele*, ți următórea descântecă și udă locul mușcat cu scuipat:

Țibocută!

Fata temniței,

Fata Sătanei,

A Dulumanei,

A primejdiei!

Unde m'ai mușcat,

Lasă locul curat,

Că de nu-î vra

Și de nu-î lăsă,

Unde te-ajung,

Te străpung!

Ptiu! n'ai mai fi,

N'ai mai trăi,

De nu mi-a trece-ac! (10)

Lenele când umblă, e semn de vreme grea (11).

Viespiî negri sunt copiii dracului (12).

Viespele negru e feciorul dracului, decî dați-i pace, de nu vreți să aveți de lucru cu tată-so (13).

(1) Cred. Rom. din Șomfalău.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Șomfalău.

(4) Cred. Rom. din Arcalia.

(5) Cred. Rom. din Ragla.

(6) Cred. Rom. din Bistrița și Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Șieș-Cristur.

(9) Cred. Rom. din Bistrița.

(10) Cred. Rom. din Șieș-Cristur.

(11) Cred. Rom. din Fărăgău și Socol.

(12) Cred. Rom. din Ercea.

(13) Cred. Rom. din Țag.

Viespi negri sunt copiii cei răi ai Mamei pădurii pre carî blestemându-i mama sa s'aŭ prefăcut în viespi veninoși (1).

Maî mulți *Viespi negri*, de te vor mușcă, vei muri (2).

De vei omori însă 99 de *Viespi negri*, vei scăpa un păcătos din iad (3).

Căci când cine-vă omórá un *Viespe negru*, Dumneđu se bucură (4).

Iar când găsești un viespe mort, acopere-l cu pămînt, că de nu, *Dracul* îți face vrajbă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Cosma.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Șermașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Țagul mare. — Tóte credințele și datinele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

FURNICA.

(Formica nigra Latr.)

Românii cunosc mai multe feluri de furnici, și anume:

Furnica mare, numită și *Furnică de pădure*, *Furnică sălbatică* (1) și *Furnicar*, pl. *Furnicari* (2), lat. Formica rufa L.

Furnicarul roșu (3) sau *Furnica de copaci* (4), la Români din Macedonia *Fur* (5), lat. Formica sanguinea Latr.

(1) Pretutindenii în Bucovina; — com. de d-l El. Pop: «Furnica e de mai multe feluri: *de casă* și *sălbatică*, care și mușcă. Acestea fac și mușinoii din sdroburi de crenguțe;» — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 334; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673: «Furnicile sunt de trei feluri: *furnică mare*, *furnică neagră* sau *mică* și *furnică aripă*, care are aripi» (G. Dobrin, Transilvania, Făgăraș, com. Voila).

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicarii* sunt cu mult mai mari decât furnicile de rând. Ei își fac mușuróiele din cetină, paie, bețișóre și alte bucățele mărișóre. chiar și petricele. De multe ori, când se află pe un copac, adesea brad ori mestécán, și sunt atacați de om, se ridică pe piciórele cele din urmă drept în sus și stupesc un fel de acid acrișor. Printre dînșii se află și *furnici cu aripă*, dar mai puținele;» — dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pășcani: «Subt *Furnicar* se înțelege furnica aceea, care-și face *furnicariul* său pe sub copaci din cetină, bucățele de frunză și din felurite bețișóre.»

(3) Com. de Ionică al lui Iordache Isac: «Eú cunosc trei feluri de furnici: *Furnici de câmp*, cari is mici și negre, apoi un fel de *Furnici galbene* și nu prea mari, și în urmă un fel de furnici mari și roșii de pădure numite *Furnicari*;» — dict. de Toader Ionesi din Vicovul-de-sus: «*Furnicarul* e de două feluri: unul negru și altul roșu.»

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

Furnica, dim. *Furnicuță*, masc. *Furnic*, pl. *Furnici*, artel. *Furnici* (1), *Furnică de casă*, *Furnică mică*, *Furnică neagră*, *Furnică de fânaș* și *Furnică de câmp* (2); la Români din Meglenia și la cei din Macedonia: *Furnigă*, pl. *Furnizi* (3); iar la cei din Istria: *Furnică* și *Furnigă*, pl. *Furnige* (4) lat. *Formica nigra* Latr.

Furnica galbenă sau *Furnica gălbie* (5), lat. *Formica flava* L. și

Furnica roșă sau *Furnică de grădină* (6), lat. *Myrmica levinodis*, M. *rubra* Latr.

Furnica mare trăesce numai prin păduri, de aceea se numește ea și *Furnică de pădure*.

Tot prin păduri trăesce și *Furnicarul roșu* sau *Furul*.

Furnica neagră trăesce mai mult la câmp, și mai ales unde e locul arat, negru și gras.

Iar *Furnica roșie* trăesce mai mult unde e locul băhnos,

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, dict. de Iord. Bran și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Furnicile sunt de mai multe feluri: *Furnici negre*, mici, cari nu mușcă veninos și nu-și fac mușunoiu mare. Ele adese-orî își fac mușunoiu din pământ lutos sau nisip, și de multe orî chiar și în straturi»; — com. de d-l El. Pop: «*Furnicile de casă* își fac movilițe din pământ»; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — vezi de același: *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 305; — Idem: *Vlacho-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung, Leipzig 1892, p. 23: «*Furnigă*, pl. *furnis*, mr. *Furnigă*, pl. *furnits*.»

(4) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*. Ed. II, București 1900, p. 106.

(5) În Bucovina, com. de mai mulți inși, în deosebire de Ionică al lui Iord. Isac și G. Onciul din Frătăușul-vechiu: «*Furnica galbenă* de bahnă mușcă primejdios ca și albina, și când te mușcă multe, poți să te primejduesci.»

(6) Pretutindenii în Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnici roși*, de mărimea celor negre, dar cari sunt vestite prin mușcăturile lor, chiar te îngrozesc»; — com. de El. Pop; — com. de d-l Ios. Olariu: «Sunt mai multe feluri de furnici: mari și mici, negre și roși.»

pe fânațe și prilóge. Se află însă foarte adese-orî și prin grădini (1).

Furnica mare sau *Furnicarul* e cea mai mare, iar *Furnica roșie* e cea mai mică dintre toate furnicile câte s'au înșirat mai sus. Acesta este tot odată și foarte iute și rea, de ôre-ce când te mușcă, te umfli (2).

Tóte furnicile trăesc, ca și albinele, în societate, une-orî câte mai multe sute de miî. Și fie-care societate se împărtesce în femeiusce, bărbătuși și furnici lucrătóre.

Femeiuscele și bărbătușii au într'un anumit timp de peste an și aripî, iar cele lucrătóre sunt tot-deauna fără de aripî. Deci pe cele dintâi poporul le numesce și *furnici sburătóre*, *furnici cu ârpi* (3) sau aripî și *furnici aripite* (4), iară pe cele din urmă, adecă pe cele lucrătóre sau fără de aripî, *fete*, sing. *fată* (5).

Larvele de furnică se numesc *pui*, sing. *puii*, iar nimfele sau coconii se numesc în cele mai multe părți atât din Bucovina, cât și din Moldova : *saci*, sing. *sac* sau *săcușori*, sing. *săcușor*, pentru că ele, când sunt deplin desvoltate, au forma unor săcușori (6). În unele părți însă se numesc *bărbințe*,

(1) Dict. de Toader Ionesi.

(2) Dict. de Iord Bran ; — com. de d-l El. Pop : «Sunt un fel de furnici foarte micuțe și roși, cari mușcă rău.

(3) *Ârpă*, pl. *ârpi* = aripă, usitat în unele părți din Bucovina, precum bună-óră în Vicovul-de-sus.

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673.

(5) Usitat în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Câmpulung, dict. de Nic. Casian și com. de Ioan Casian, stud. gimn. : «Poporul de la munte numesce nimfele furnicilor *saci*» ; — a celor din Tereblecea, com. de Luca Buliga, stud. gimn. : «La noi în Tereblecea nimfele furnicilor se numesc *saci*, și cred că din aceia se nutresc ele» ; — a celor din Tișeuț, com. de repausatul Const. So-rocean, fost stud. gimn. : «Nimfele furnicilor se numesc în satul Tișeuț *saci*» ; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59 : «Pe la rădăcina și umbra erbei și a florilor, cete întregi de furnici nu-și pot da rând strîngându-și nutrețul necesar pentru susținerea vieții, iar altele târâind după sine câte un *săcușor* albineț spre a-l așeză într'un loc mai bun și mai sigur de cum a fost mai înainte.»

sing. *bărbînță*, fiind-că sémână unei *berbincióre* (1), apoi și *oué de furnică* (2).

În unii din acești *saci* sau *bărbînțe* se ȳice că au furnicile *puí*, iar în altele de mâncare, precum au bună-órá și albinele în unele chiliuțe *căfeí*, iară în altele *păstură* (3).

De aici apoi și ȳicala Românilor că furnicile își *duc sacii cu mâncare* în spate, când vėd că acestea își mută nimfele dintr'un loc într'altul.

Și de óre ce o samă de saci de aceștia sunt cu mult mai mari decât furnicile cari îi duc, de aceea se crede și se ȳice că nimeni nu e așa de voinic și de tare ca furnica, și în deosebí ca *Furnica mare*, pentru că nici omul și nici o altă vietate de pe fața pămíntului nu e în stare să ducă o bucată de fier cât corpul ei de mare, însă *Furnica mare* sau *Furnicarul* o duce (4).

Tot despre *Furnica mare* există la Români din *Bucovina* și următórea legendă:

«ȳice că erà odată o femeie. Și femeia aceea erà vădană și aveà numai o copilă, unica ei mângâiere, și o turmă de oi, singura ei avere.

«După ce a crescut copila și s'a făcut aprópe fată mare, maica sa, fiind-că nu aveà pe nimeni altul, o trimise pe dînsa cu oile să le pască. Îi spuse însă tot odată, înainte de a o trimite, ca să se îmbrace barbătesce și, întálnindu-se cu cine-và, să nu vorbescă femeesce, anume ca, fiind voinică și fórte frumósă, să nu atragă privirea niméruiia asupra ei.

(1) Com. de d-l Em. Antonovicí, stud. gimn: «Nimfele de furnică se numesc la țéră *saci*, iar la munte *bărbînțe*.»

(2) Dat. Rom. din Stulpicani, com. de N. Cotlarciuc, stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Știulbicaní *oué de furnică*; — *Enciclopedia rom.*, t. II, p. 485: «Larvele viermiforme țes în general un cocon de mătásă, în interiorul căruia se transformă în nimfe; aceste coconuri sunt cunoscute vulgar sub numele de *oué de furnică*; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «Larvele de furnică se numesc *oué de furnică*; cu ele se hrănesc în colivii privighetorile și alte păserele.»

(3) Com. de Luca Buliga, și dict. de Iord. Bran.

(4) Com. de d-l Ionică al lui Iord. Isac; — și G. Onciul din Frătăușul-vechiú. «*Furnicarul* e cea mai tare leghióe de pe lume, pentru că duce de trei orí mai mare greutate decât dînsul.»

«Copila ascultă de maica sa, se îmbracă bărbătesce și apoi, luând turma, se duse cu dînsa la păscut, și așa o păscu ea un timp mai îndelungat.

«Iată însă că într'o ȃi, trecînd ea cu turma sa printr'o pădure, se întîlnesc cu un fecior, care păsceă asemenea o turmă de oi.

«Feciorul acela însă nu eră fecior din ómenî, ca toți feciorii, ci el eră feciorul unei *Smeóice*.

«Însă de unde și de la cine s'o scie ea acésta? Și chiar dacă ar fi știut-o, ce i-ar fi ajutat, dacă nu scia ce e *Smeóică* și ce e *Smeu*? Și așa, nesciînd cine-î și al cui e, și vîdîndu-l numai că e fecior și cioban, ca și dînsa, s'a dat cu el în vorbă și tótă ȃiua aceea umblară împreună cu oile la păscut.

«Pe la înserate, despărțindu-se și ducîndu-se feciorul *smeóicei* acasă, ȃise cătră maica sa:

— «Mamă! mie mi se pare că tovarășul meu cu care am păscut eă aȃi oile, nu e fecior, după cum îl arată îmbrăcămîntea, ci fată, atăta numai că n'are glas femeesc, ci bărbătesc. Óre n'ar fi bine s'o aduc eă într'o séră la noi și s'o veđi și d-ta și apoi să-mi spuî: bărbat e orî femeie, că de s'ar întimplă să fie femeie, eă fórte bucuros ași luă-o de soție, pentru că cătă lume am umblat, un chip mai frumos și mai drăgălaș ca acesta n'am aflat.

— «Bine! — rîspunse *Smeóica* — adă-l și vom vedé, și de va fi bărbat, se va întórce iarăși sánătos de unde a venit, iar de va fi femeie, a ta să fie!

«A doua ȃi, mergînd feciorul *smeóicei* cu oile la păscut și întîlnindu-se cu fata văduveî, păscură oile iarăși împreună, iară coela de către sară, când eră să se despărțescă și să se ducă fie-care acasă la dînsul, ȃise fetei ca să mérgă nóp-tea aceea la dînșii de mas.

«Fata, nebănuind nimica și fiind cam departe de casa mâni-sale, nu stete mult pe gîndurî, ci ȃise că va merge și merse.

«Ce face însă *Smeóica*, când a vîdut-o că vine? Í eși înainte și vorbește ce vorbește cu dînsa, și apoi începe a vorbi și cu feciorul seă, însă nu în limba fetei, ci într'o limbă cu totul străină, spuindu-î că după ce se va culcă tova-

răşul său, să-î puie o flóre sub căpătâiū, şi dacă peste nópte se va veşteji flórea, e de bună-sémă femeie, iar de nu, atunci e bărbat.

«Şi după ce-î dete sfatul acesta, fiind acuma târđiū, îşi luară *nópte bună* unul de la altul şi se culcară cu toţi.

«Fata, trăgênd cu urechea şi vêdênd că mai mult şoptese decât vorbesc, şi încă într'o limbă cu totul străină, îndată s'a priceput că trebuie să fie vorba despre dînsa. Decî nu mult după ce s'a culcat, începù a sforăi, ca şi când ar fi cuprins-o un somn fôrte mare. Însă ea nu dormia, ci sta numai cu ochii închişi şi sforăia aşà în vînt, ca să vadă ce se va întîmplà.

Ospëtarii, adecă Smeóica şi feciorul său, care asemenea nu dormiaū, auđind că óspele lor sforăesce şi cugetând că dórme acum dus, se sculară încet, eşiră pe vârful degetelor afară, se duseră în grădină, aduseră o garófă înflorită şi i-o puseră sub căpătâiū, apoi se culcară iarăşi şi astă dată dormiră duşi.

«Fata însă, cum simţi că i s'a pus ce-và sub căpătâiū, îndată se pricepù că trebuie să fie vre-o apucătură sau alt lucru necurat la mijloc. Decî se sculă de grabă de unde erà culcată, îşi căută taşca cea ciobănescă şi scóse dintr'însa o oglindă fermecată, anume ca prin mijlocirea acesteia să preîntîmpine făcăturile sau vrăjirile ospëtarilor.

«N'a apucat însă bine a-şi scóte oglinda şi étă că Smeóica, trezindu-se, se repede la căpătâiū şi scoţênd garófa, află spre cea mai mare bucurie a ei şi a feciorului său, care asemenea se trezise, că ácësta este tótă veştejită. Un semn că óspele lor nu erà bărbat, ci femeie.

«Ce erà acuma să facă fata? Să dică că nu este ceea ce este? Asta nu se putea, pentru că Smeóica o dete de gol. Şi apoi chiar dacă ar şi fi đis, ce folos ar fi avut, că nimeni n'ar fi cređut-o! Decî neavênd ce face, îşi schimbă portul şi glasul, şi de aici înainte începù a şi vorbi femeesce ca tóte femeile.

«Însă feciorul Smeóicei nu se mulţumì numai cu atâta, ci el o ńineà una şi bună, după cum îi spusese mâne-sa, s'o ieà de soţie.

«Fata dintr'un începùt nici nu voi să audă despre aşà

ce-và. Mai pe urmă însă, vedând că n'are încotro, se învoui și ea, și *Smeul* o luă de soție. Dar ea se jură că din ziua aceea înainte nu va mai vorbi cu dînsul, nici nu se va lăsa s'o sărute.

«Însă *Smeul*, când auzi ceea ce-î spuse fata, începù a rîde și apoi, cuprîndînd-o în brațe, o strînse cam în șagă, cam într'adins, ast-fel că mai erà să-î  să ochii din cap, și așà o sărută. Dar ce fel de sărutat, că i se umflară obrajii ca p nile.

«Fata, ved nd ce a făcut *Smeul* cu d nsa, s'a sup rat de m rte, s'a prefăcut de grabă într'o gujulie, și aș  dete să fugă pe sub temelia casei.

«*Smeul* însă, ved nd-o că fuge, a luat de grabă un cuțit ascuțit și, repez ndu-se după dânsa, o tăie de pe la mijloc mai drept în două. Noroc că  -a mai rămas o lécă de carne c t un fir de ață, care țin  partea dinapoi de cea dinainte, și aș , t r indu-se cu mare greu, eș  afară și se f c  nev duț .

«Și de atunci gujulie a rămas ea p n  în ziua de astăzi. Și gujulia aceea e *Furnica*» (1).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*  ns  spun că *Furnica* a fost *soc țica lui S nt-Ilie*, pe c nd er  acesta în pustie, și că ea, după a doua venire, are să fie d mn  mare, că aș   -a făgăduit *S nt-Ilie*, pentru că s'a purtat bine (2).

Alți Rom ni, tot din *Transilvania*, din contră spun că *Furnica* e *nepóta lui Dumnezeu* (3) și slujnica Precistei. De aceea se cuvine s'o lăsăm să lucre în pace, că de nu, c te furnicii omor m, de atâtea ori suspină Maica Precista (4).

Iar *Furnica roșie* e din lacrima vărsată de *Maica Precista* pe mormintul Domnului nostru Is. Chr. (5)

Furnica de c mp se încuibă f rte adese-ori în movilițele de țern , ce le scot *c rțițele* pe suprafața p m ntului, și anume

(1) Dict. de George Marmeliuc, agricultor în Liteni, și com. de frate-său Dimitrie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Șermaș.

(3) Cred. Rom. din Pintic.

(4) Cred. Rom. din Aldorf l ng  Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Ragla. — T te credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

după ce acestea s'au mai învechit și a început a cresce érbă pe. dînsele.

Aceste movilițe de țernă se numesc *moșinóie*, *moșiróie*, *moșunóie*, *moșuróie*, *mușinóie*, *mușiróie*, *mușunóie* și *mușuróie*.

De aici vine apoi că și cuiburile de furnici, făcute în aceste movilițe de țernă, se numesc asemenea *mușunóie*, sing. *mușunoiu*, însă tot-deauna în combinațiune cu cuv. *furnică*, d. e. am dat peste un *mușunoiu de furnică*. Când e vorba însă numai despre *mușunoiu*, fără să adăugăm cuv. *furnică*, atunci trebuie să ne gândim numai la *cârțiță*, care l-a făcut.

Furnica de pădure, după cum e prea bine cunoscut, își face cuibul său singură în forma unei căpicioare, ba une-orî chiar și cât o căpiță de mare, din diferite bețișore, crengurele, surceluțe, sfărământuri de frunză și cetină de brad și de molid, amestecate toate la un loc cu țernă și cu nisip.

Acest cuib se numesce de regulă *furnicariu* pl. *furnicare*, la Români din Meglenia: *Furnigar* (1) și numai rar când *mușunoiu* sau *mușunoiu*.

Deci când e vorba despre vre-un *furnicariu*, trebuie să ne gândim mai întâiu la cuibul *Furnicii de pădure*, furnicii celei mari, și apoi la cuiburile celor-lalte furnici mai mici.

Fie-care furnică, cu deosebire însă *Furnica de pădure*, are în partea de dinapoi a corpului său o beșicuță, în care se află un fel de fluiditate acrie, pre care poporul din unele părți o numesce *borș* (2), din cauză că e mai tot așa de acră ca și borșul.

Sciind-o acésta băeții, cari umblă cu vitele la păscut, nu odată, când dau peste vre-un *furnicariu*, ieaū un rămurel de răchită, când acesta e în măsghă, îl jupesc de cójă, și ast-fel îl bagă apoi în furnicariu și încep a-l scormoni și a hărăți furnicile cu dînsul, dicînd :

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, p. 81.

(2) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.: «Acri-mea ce o slobod furnicile se numesce borș;» — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean: «Furnicile slobod un fel de zémă (umeđelă) acrie, căreia băeții îi dic *borș*.»

Furnicilor ! dați-mă borș,
 C'o tăiat mam'un cocoș,
 Că voi borș de nu mi-ți da,
 Eū bordeiul v'oiū strică ! (1)

Sau :

M'o trimes mama după borș,
 C'o tăiat un cocoș !
 Că de nu mi-ți da,
 Casa v'oiū strică ! (2)

Sau :

Luați-vă, furnici, séma,
 Că m'o mânat mama
 Să-mă dați un pic de borș,
 C'o tăiat un cocoș ! (3)

Furnicile, zidărîte fiind, încep a umblă încolo și încóce ca turbate, a se sui pe rămurele și a slobođi pe acésta o mulțime de năcrélă.

Băeți, scoțend după un restimp rămurelul, îl ling sau numai îl ating cu vârful limbii și vedend că măsga de pe dinsul e acuma acrie, spun că aū căpétat borșul cerut.

O séma de băeți însă, neavend rămurele de răchită la îndemână sau trecendu-ı acesteia timpul măsgei, ieaū ori și ce alt bețișor, care le vine dindemână și, udându-l puțin cu limba, il pun asemenea în furnicariū, ȓicend :

M'o mânat moșu
 Ca să-mă daı borșu,
 C'o tăiat cocoșu ! (4)

Sau :

M'o trimis mama
 Să vă dați séma
 C'un budăieș de borș,
 C'a tăiat un cocoș ! (5)

Sau :

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, com. de Justinian Costinean.

(3) Dat. Rom. din Părhăuț, com. de Const. Bădăluță.

(4) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, auđită pe când eram băiat mic.

Dă-mi borș, dă-mi borș,
C'a tăiat mam'un cocoș! (1)

Sau:

Am venit să-mi dați borș,
C'am tăiat un cocoș.
Că voi borș de nu mi-ți da
Eū căsuța v'oiū strică! (2)

Se ȃice ȃnsă cã e pãcat de *scormonit* și de stricat furnicarele, cãci furnicele le fac cu multã trudã (3). Apoi și de aceea nu e bine de stricat, pentru cã fapta acẽsta provocã plõie (4).

Drept aceea ómenii, când vød pre fiii lor *scormonind* vre-un furnicariū și mai ales pe timpul cositului, îi mustrã și-ĩ alungã ca nu cum-vã lãsându-ĩ sã-l scormonească, sã vie plõie și sã le strice (putredescã) pologul (5).

O sãmã de Romãni ȃnsã din contrã cred cã dacã se *scormonesce* vre un mușinoiū de furnici, furnicile respective pier, iar vitele bãeșilor ce le scormonesc strechie (6).

ȃnsã furnicile nu numai cã provocã plõia, când li se scormonesc mușinõiele, ci ele aū, dupã spusa poporului, tot odatã și darul de a prevesti plõia cu vre-o cãte-vã ore sau chiar ȃile mai nainte.

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Bãeșesci, com. de Alexandru Vasilovici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «Ómenii spun cã e pãcat a stricã cãsuța (mușinoiul) furnicilor pre care o gãtesc ele cu multã trudã.»

(4) Cred. Rom. din Boian, com. de Ionicã al lui Iordachi Isac: «Când risipesc bãeși moșinõiele furnicilor ȃic: haĩ sã risipim moșinõiele ca sã plõie»;—a celor din Vicovul-de-sus, com. de George Nistor, stud. gimn.: Dacã se *scormolesce* mușinoiul de furnici, se crede cã are sã se schimbe vremea, are sã plõie»;—a celor din Cãmpulung, com. de Ioan Casian; «Se ȃice cã dacã se rãscolesce un mușinoiū de furnici, atunci are sã plõie»; — veđi și I. Pop-Reteganel, *Din copilãrie*, publ. ȃn *Revista ilustratã*, an. I, Bistrița 1898, p. 190: «Când plecãrã de la *furnicare* sã ne vedem de oi, ȃmĩ ȃise *Bunzarul*:—Nișule! cãt ȃi trãi, nu sgãndãri ȃn *furnicare*, cã atunci plouã. Cu multã trudã ȃși fac bieteles furniciĩ curșile și palateles lor, apoi omul sã le strice!»

(5) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean.

(6) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de G. Nistor.

Aşa se crede că dacă furnicile es din cuiburile lor și cară țernă, de bună-sémă va plouà (1).

Când es și umblă o mulțime de furnici pe afară, atunci încă e semn că va plouà (2).

Când umblă multe furnici pe mușinoiū, atunci însémnă asemenea că are să plóie (3).

Când umblă furnicile pe drum, atunci iarăși are să plóie (4).

Când es furnicile afară și se adună sute și mii într'un loc, ne putem așteptà la plóie (5).

Când tóte furnicile es din mușinoiū afară, atunci aū să fie ploī multe (6).

Când es furnici multe dintr'o crepătură, are să fie plóie de grabă (7).

Când sbórá furnicile pe sus, are să fie plóie (8).

Când furnicile es prin casă, are să vremuéscă (9).

Când es furnicile de-asupra mușinoiului și umblă, va fi vreme bună; când se ascund, deși-ī vreme bună afară, e un semn că va fi plóie; iar când își fac mușinóie mari și înalte, ceea ce se vede mai ales prin érbă, e semn că anul acela va fi ploios, și ele de aceea își fac mușunóie nalte, ca să scape de înecăciune (10).

Afară de ácéta se mai crede și se mai dice încă:

Când își fac furnicile tóamna mușinóie mari, atunci are să fie érna grea (11).

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894. No. 79.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Leon Roșca.

(4) T. D. Ionescu, *Credințe din Dolhasca*, jud. Sucéva, publ. în *Șeștótórea*, an. IV, p. 120.

(5) S. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Cred. Rom. din Udesei, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de G. Onciul.

(9) *Șeștótórea*, an. I, Fálticeni, p. 192.

(10) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(11) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de I. Casian; — și a celor din Téra-Românescă, com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

Când furnicile își fac *mușuróiele* sus pe paietele de érbă, érna viitóre va fi gerósă (1).

De faci casă pe *furnicariú*, nu mai aí rėgaz de óspeți (2).

Când se ivesc furnici prin casă, e semn de belșug (3).

Când veí vedé furnici cu aripí prin casă, e semn de móрте, íți va muri cine-và din casă (4).

Când se arată furnicile cu aripí, cred unii, că pređic avuție, iar alții nenorocire (5).

Dacă mánăncă furnicile din laptele unei femeí, íi va perí țíța (6).

În fine se đice că noi ómenii de ađi suntem ínaltí și mari cât talpa *Uriășilor*, ce aú fost mai ínainte de noi, dar are să vie o vreme când ómenii aú să fie așa de micí . . . cât o furnică (7).

Atât *furnicile*, și cu deosebire cele de pădure, cât și *furnicarele*, se întrebuintéză nu odată și ca léc contra mai multor bóle, precum: pentru *rosurí* sau *rosăturí de picióre*, pentru *durerea măselelor*, pentru *sohote*, pentru *albață*, pentru *de dínsele*, pentru *furniceí*, precum și pentru multe altele.

Dacă are cine-và *rosurí*, adecă dacă i s'aú umflat piciórele și-l dor ciolanele, iea un pumn de furnici dimpreună cu lutul din care e compus furnicariul acestora, îl pune íntr'ó ólá cu apă să fiérbă, și după ce a fiert, se unge pe picióre și se frécă bine pe locul unde-l dóre (8).

(1) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relativ la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XIV, R.-Sárat 1897, p. 442.

(2) G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluiú*, publ. în *Șeđetőrea*, an. I, p. 276.

(3) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiunile poporului român*, Buzéú 1888, p. 68.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Macedonia, com. de d-l Per. Papahagi.

(6) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune*, p. 66.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. Brosceńi, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Dat. Rom. din Udeseí, com. de Const. Jescu; — a celor din Păr-hăuți, com. de Const. Bădăluță: — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran: «*Furnicariul* furnicií de pădure, care e făcut din diferite sfármături de frunze, cetină și gáteje, se întrebuintéză la

Alții, tot pentru *rosuri* sau dureri de picióre, ieau un șip, pun într'insul zahăr pisat, și apoi ast-fel cu zahăr cu tot îl pun pe un *mușinoiū de cei mari*, adecă pe un *furnicariū*, unde-l lasă să stea până ce se umple de furnică; după ce s'a umplut, îl aduc cu furnică cu tot acasă, tórână într'insul spirt, îl astupă, și așa îl lasă un timp mai îndelungat până ce se topește zahărul și ese tótă puterea, mai ales însă tótă acréla din furnică. Cu acest *spirt de furnică* își ung apoi piciórele și spun că durerea le trece (1).

Dacă are cine-vă *durere de măsele*, e bine să iea un pumn de furnică cu mușuroiū cu tot și să-l puie într'o ulciă sau într'o ólá cu apă curată la foc ca să fiérbă. După ce a fiert să-l strecore printr'o pânzătură curată și apoi zéma ce a eșit dintr'insul s'o ție în gură, că apoi durerea îi încetéză (2).

Dacă un băiét sau o copilă este bolnavă de *sohote*, se vindecă ast-fel: desdininéță până a nu răsări sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, iea un băiét cu dinsa, iar dacă are un băiét slab, iea o copilă și se duc amândoi până unde sciū că se află un *furnicariū* de furnică. În calea lor spre *furnicariū* trebuie să trecă trei rîuri, să nu grăéscă cu nimeni nimica, nici să nu se uite înapoi. După ce în chipul acesta au ajuns la *furnicariū*, ieau *furnicariul* cu furnicile și cu *saciū* acestora cu tot într'o ólá, le aduc acasă asemenea nevorbind cu nimeni și neuitându-se înapoi, le pun la foc să fiérbă și, după ce-au fiert, scaldă în apa acésta pruncul sau prunca slabă. Și dacă se face așa de trei ori, în trei zile după olaltă, pruncul sau prunca slabă se întăresce și se îngrašă (3).

rosături de picióre. Se aduce ori și când, se pune în spirt, și apoi se unge cu dinsele pe locul unde-l dóre; — a celor din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Furnica* e bună de léc, dacă veți ține-o la grindă 33 de zile;» — și a celor din Buduș: «*Furnica* cu aripă e bună de léc în contra durerii de picióre.»

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Vas. Greciuc.

(3) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Când copilul intră în *socote*, adecă slăbesce și se usucă, fără să-l dórá ce-vă, i se face scăldătóre cu apă, în care au fost fierte furnică.»

Pentru *albață* de multă vreme, se caută furnici de cele mari de copaci, li se ieaū *ouele*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramuri și se umple și se astupă bine la gură. Se bagă apoi într'o pită mare crudă și pita aceea se bagă în cuptor să se coccă bine. Scoțend pita, să se desfacă și să se ieă sticla și ce va rămâne în sticlă să se lase să se răcescă și apoi să se pice în ochi câte o picătură diminéța și séra, până-i va trece, măcar să fie veche și de 50 de ani (1).

Cei ce aū *de dînsele* se vindecă ast-fel:

Merge într'o ȃi unul saū mai mulți inși la un *moșiroiū* *cu furnicari* și-și însamnă bine locul ca, viind a doua ȃi de nópte, să nu-l rătăcescă. A doua ȃi desdiminéța, până a nu răsări sórele, același om iea un hărleț și un sac saū o traistă deșértă și, nevorbind cu nimenia, nici căutând înapoi tot drumul, se duce până la mușinoiul însemnat, sapă mușinoiul așa cum este cu furnici și cu bețișóre cu tot și-l pune în sac saū traistă. Întorcându-se cu dînsul înapoi, asemenea neuitându-se îndărăt nici vorbind cu nimenia, cum ajunge acasă, îl pune într'o ólă nouă, însă nu tot, ci numaī cam a treia parte, și tórnă apă peste dînsul și apoi îl pune la foc să fiérbă. Făcend ast-fel dintr'însul un fel de scăldátóre, pătimașul *de dînsele* se scaldă în scăldátórea acésta, care e pusă într'un ciubér. Scăldátórea acésta însă se păstréză unde-vă, până ce se face scăldátóre și din rămășița în doué rânduri, așa că dacă se scaldă de trei ori, tótă scăldátórea se împreună la un loc într'un vas și se tórnă pe o apă curgétóre, mai ales pe un părăū, anume ca tot réul bolnavului să se ducă cu apa și, în cas să mai aibă chef a se întórce, apoi să se întórcă, când se va întórce apa cu cursul seū la dél.

Tótă procedura acésta cu *furnicarul* se numesce *a luà noi*, și se ȃice *a luà noi de dînsele* (2).

Tot cam în chipul acesta se vindecă *de dînsele* (reumatism) și Româniū din unele părți ale *Moldovei*, căci iată ce-mi scrie în privința acésta d-l S. Theodorescu-Chirilean :

(1) Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(2) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac;—și a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul.

«Din furnici se face scaldătoare pentru cei bolnavi de reumatism ast-fel:

«Pornesci de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te duci la un *moșuroiū de furnicariū*.

«Ajuns acolo, arunci sarea pe mușuroiū și ȃici:

Eū vȃ daū din sarea mea,

Iar voi sȃ-mi daȃi lȃcul vostru!

«Dupȃ acȃsta umpli doniȃa cu furnicariū, cu pȃmȃnt și cu cetinȃ cu totul, legi doniȃa pe la gurȃ cu o cȃrpȃ ca sȃ nu ȃsȃ furnicariū și te ȃntorci repede acasȃ.

«Ajuns acasȃ, puī furnicariū ȃntr'un ciauȃn saū cȃldare la fierȃ și pe urmȃ apa, cȃnd o puī ȃn vanȃ (balie), o strecori ca sȃ nu fie cu gunoie.

«Cel bolnav se scaldȃ ȃn apa acȃsta, iar cȃnd ese din scaldătoare, ȃl iea unul sȃnȃtos la frecat—dupȃ ce a fost mai ȃntȃiū uns cu unt pe piciore,—ȃncepȃnd de la degete ȃn sus, nu de sus ȃn jos, și-l frȃcȃ așȃ hȃt multișor. Apoi bolnavul se culcȃ și bea așȃ culcat un pahar de lapte fierbincior, cȃci se ȃncȃlȃdesce și asudȃnd i se face bine.

«A doua ȃi, cȃnd se scolȃ, par'cȃ n'are piciore, așȃ-i de sprinten și de ușor» (1).

Sunt uniū omeni, cȃrora le ese tȃtȃ rȃutatea pe trup, par'cȃ ar fi furnici (2). Acȃstȃ «bȃlȃ de piele», numitȃ *furnicei* (3), se vindecȃ, dacȃ se spalȃ cu apȃ fiertȃ, cu *leuștean* și cu furnici (4).

(1) Veȃi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Spirȃtul de furnici e bun sȃ se frece cu el pentru durerea de șȃle saū de ciolan (reumatism)»;—Idem, *Istoria naturalȃ medicalȃ*, p. 89: «Pentru reumatism se frȃcȃ la locul dureros cu spirt de furnici; saū se iea un furnicariū, se opȃresce ȃntr'o apȃ care a fierȃ ȃn clocote, apoi se ȃnfȃșȃrȃ cu el partea bolnavȃ (Giurgiu); saū se face urmȃtoarea scaldătoare: se scolȃ baba la mieșul noȃȃii, se duce ȃn pȃdure și iea un furnicariū mare cu cuib cu tot, ȃl aduce acasȃ farȃ sȃ vorbȃscȃ, aduce apȃ tot fȃrȃ sȃ vorbȃscȃ, fierbe furnicariul cu acȃstȃ apȃ și scaldȃ pe cel bolnav, apoi duce furnicariul la loc tot nȃpȃtea. Așȃ face de trei ori ȃn trei luni, și «lucru curios, un om olog de reumatism și cu mȃnile sgȃrcite s'a vindecat cu acȃst lȃc.»

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

(3) *Noua Revistȃ Romȃnȃ*, vol. II, p. 256.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; —Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

Când te dor *șelele* orî picióarele, orî când simți că ai prin trup un fel de micî înțepături dureróse, par'că ar fi mușcături de furnici, e bine să te duci la un *mușuroiú de furnici* și să ieî într'un vas din mușuroiú: furnici, cu paie, pământ, oué de furnici, tóte amestecate și, aducându-le acasă, să le fierbí cu apă, și apă de aceea să bei și să te scalđi cu ea, și apoi íți trece (1).

Când se *splinéză* o vită, adecă când mănâncă prea mult și i se umflă splina, se fierbe un furnicariú și i se pune cald pe spinare (2).

Când un copil e *leneș*, se đice că e bine să-í dai *aripi de furnică*, și atunci se va face iute și sprinten ca furnica (3).

Asemenea e bine să ții o *furnică* legată la patul unde dorm copiii, că apoi ți se vor face harnici ca furnica (4).

În fine o sémă de Români, când véd întâiași dată primăvara *furnicú*, le prind, le frécă în palme și apoi se ung cu sucul acela pe mână, anume ca să fie iuți ca furnicile (5).

Pe lângă datinele și credințele înșirate până aici, mai au Români de pretutindení încă și o mulțime de *cimilituri* atât despre *furnică*, cât și despre *mușuróiele* sau *furnicarele* în cari petrec furnicile.

Iată vre-o câte-vă și de acestea, și anume întâiú: despre o unică furnică:

Rasca
Parasca
S'ar suí în cer, dórá
Să aibă o scară (6).

La cap nod,
Dinapoí nod,
La mijloc șft.

La cap đic,

La dos đic,
La mijloc fiu, fiu, fiu.

La cap măciucă,
La cóđă măciucă,
La mijloc nemică.

La cap đic,
Dinapoí madic,
La mijloc nemic.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

(3) Cred. Rom. din Transilvania, com. Buduș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. și dat. Rom. din Transilvania, com. Dumitrea-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de d-l George Forgaciú, învățător.

(6) *Unqaria*, an. V, Cluș 1896, p. 187.

La cap hop,
La códă șop,
La mijloc nu-î nemică.

La cap hup,
La códă șup,
La mijloc nu-î.

La cap nod,
La dos nod,
La mijloc
Șobârnog.

La cap dup,
La c . . hup,
La mijloc hus.

La cap țap,
La códă hap,
La mijloc nemic.

Despre mai multe furnici:

La vecina sub părete
Mii de fete
Cucuete (2).

Pe drumul lui Scarlat
Tot meiū vĕrsat.

D'acî până la voi
Tot tòbe de meiū.

De acî până la munte
Tot zale mărunte.

De la munte
Până la munte
Tot zale mărunte.

De la baltă până la munte
Tot zale mărunte.

La cap hurtutu,
La dos hurtutu,
La mijloc ferfeniță.

La cap
Țap,
La mijloc pepene,
Dinapoî secere.

La cap modilcă,
La șeđut modilcă,
La mijloc nemică.

La cap botică,
La dos botică,
Iar la mijloc mai nemică.

La cap grósă,
Dinapoî grósă,
Iar la mijloc subțire (1).

Cât îi de aici până la munte,
Tot zale mărunte.

De la mine
Pân'la tine
Tot zale
Și parale.

De la noi
Până la voi
Tot mărgele
Mărunțele,

De fuge mâța de ele.

Pe la noi sub părete
Îs plin de puice pupuete.

De aici și până la munte
Tot fete și mătușe (3).

(1) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, București 1898, p. 162—164.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 164—166.

Despre *furnicare* sau *mușunóiele de furnică*.

De aici până la mare
Tot căldări în cale (1).

Într'un vârful de munte 'nalt
Fierbe-o ólá cu păsat.

Pe-un dél mare și rotat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Pe délul cel măturat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Pe délul cel gurguțat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Într'un vârful de dél rotat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Într'un munte 'nflăcărât
Fierbe-o ólá cu păsat.

În délul gurguioțat
Fierbe-o ólá cu păsat.

În cel vârful încoronat
Fierbe-o ólá cu păsat.

După délul rostopat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Pe deluțul înrotat
Fierbe-o ólá cu păsat.

După délul restocat
Fierbe-o ólá cu păsat.

Într'un vârful de munte
Fierbe-o ólá cu linte.

Într'un vârful de moviliță
Fierbe-o ólá cu chisăliță.

Într'o vâlcicuță
Fierbe-o ólá cu chisăliță (2).

Afară de cimilituri mai aș Români despre furnică încă
și o mulțime de *proverbe*, *dicale* și *locuțiuni*, precum :

Merge, cum merge furnica cu sacu'n spinare (3).
Saș :

Pare că e o furnică
Cu sacul său în spinare —

se dice despre un om mic de statură, care duce o greutate
mare în spate (4).

Furnica își strânge hrană
De cu vară pentru érnă.

Proverbul acesta ne învață a fi prevădători.

Furnica cât de mică,
Și ea te pișcă când o calcă.

(1) Com. de S. Sa T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 166—167 și din colecțiunea mea.

(3) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(4) Dict. de Iordache Bran.

Furnica, cât e de mică și dacă o calci pe picior, se întorce și ea să te mușce.

Saū :

Furnica, cât de mică, și tot dacă o calci,
capul își ridică și te pișcă —

adecă: și cel mai mic ne pôte vătămă, când îl vom supără.

Și furnica, cât de mică,
Face-o răsplătire mică —

adecă și cel mai mic te pôte răsplăti.

Și furnica, de-î furnică,
Tot are mânie cât de mică —

adecă : om fără de mânie nu se pôte.

Furnică cu furnică,
Fie cât de mică,
Face mare mușuroiū —

adecă cei mai micī, mulți împreunându-se, fac mare zarvă,
mare turburare; precum și unirea și munca celor micī pôte
produce rezultate însemnate.

Di furnīga funico (1) —

puțină ispravă.

Di furnīga hieat nu se scóte (2) —

adecă un lucru mic nu e bun la orī-ce.

Aū tăbărit ca furnicile la stejar

arată o mare îngrămădire, îmbulzélă la un lucru saū la
un loc.

A umblă furnicī prin mânile saū
prin piciórele cui-vă.

se dice despre cei ce n'aū astîmpăr, doriți fiind de a află
o taină, un ce necunoscut pentru dînșiī (3).

Mă furnică prin tot trupul —

(1) Măcel de furnică.

(2) Nu se scóte ficat din furnică.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 462—464.

adecă simțesc așa ce vâ ca și când mî-ar umblă nisce furnică prin trup (1).

A fi harnic ca o furnică —

adecă a fi fôrte muncitor.

A mâncà ca o furnică —

adecă a mâncà fôrte puțin.

A face slova ca piciorul de furnică —

se țice de cel ce scrie frumos, mărunt.

A fi ca un furnicariu —

adecă a fi o mulțime multă, nenumărată.

A se prăsi ca furnicile —

adecă a se îmulți iute și în mare număr (2).

În *Țera-Românescă*, afară de cele ce s'aũ înșirat până aici, mai există încă și un joc de copii numit: *de-a furnicile*, care se face precum urmază:

Doi copii staũ jos unul în fața altuia. Întind mânila unul către altul și tôte patru mânila se apucă unele pe altele cu *degetele* de din dosul palmelor, formând ast-fel un șir de patru mâni tôte cu fețele în jos. Acest șir apoi, în mod ca-deuțat, este când lăsat în jos, când săltat în sus și în acest timp amândoi copiii de odată rostesc: *Ciupi-ganca! ciupi-ganca! ciupi-ganca!* și îndată apoi desfac mânila și le amestică unele cu altele, frecându-le iute unele de altele și țicând fie-care pe întrecere: *furnică! furnică! furnică!* (3).

Tôte furnicile, fără deosebire, sunt mai mult saũ mai puțin stricăciöse. Așa unele strică la pomî, altele intră prin case și fac stricăciuni la miere și zahăr, și iarășî altele, și anume cele de pădure se țice că ieaũ mana de la oi și de la vaci (4).

(1) Usitat în Bucovina.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean. *Furnicariu mare* în trup, când îi uciți, ese dintr'inșii o materie albă. Aceea se țice că-i laptele și untul mâncat de pe la stâni și vâcării. Pe

Deci Români, spre a se mântui de dânsele, întrebuinteaza tot felul de mijloce.

Cel mai bun și mai sigur mijloc însă este acela dacă se serbeză ziua lor, care cade tot-deauna în Joia din săptămâna albă sau săptămâna brânzei, și care se numesce *Joia furnicilor!*

În această zi fie-care Român, cu deosebire însă cei din *Țera-Românescă*, com. Râjlețu, plasa Oltul-Vedea, jud Olt, au grijă de a se scula foarte de dimineță și a face o turtă de mălaiu sau de făină cu câte ce-vă brânză sau unt pe ea și a o duce apoi pe câmp, unde o pun pe un *mușuroi de furnică* sau în pădure pe un arbore (1).

În alte părți, tot din *Țera-Românescă*, fac sătencele în Joia din săptămâna brânzei, care se numesce tot-deauna *Joia furnicilor*, o turtiță de făină de porumb și merg de o pun la un *mușuroi de furnică* (furnicariu), creșdend că pe vară furnicile nu vor intră prin casele lor. Mai cu sémă cele ce cresc *viermi de mătase* țin grozav acest obicei, ca să nu vie furnicile pe vară la *viermi de mătase* (2).

Făcend-o acesta se crede că sunt scutiți în tot decursul anului de orî și ce daună din partea furnicilor.

Întimplându-se însă cu tóte acestea să facă vre-o stricăciune, atunci caută felurite alte mijloce spre a se apără de dânsele.

Așă dacă furnicile sau unele femeî ieau orî opresc mana vacilor, pentru ca acestora să le vie iarășî lapte, o sémă de românce bagă un boț de sare într'un *furnicariu*, îl lasă să stea trei zile acolo, apoi îl scot și-l dau vacilor ca să-l lingă și vacile lingendul capătă laptele iarășî înapoi (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că de la cuv. *furnică* s'au format în decursul timpului și alte cuvinte, precum:

Furnicărie, pl. *furnicării* = o mulțime mare de furnică.

la stâni chiar se și ved o mulțime de aceștia. De aceea ciobanii, când îi ved, se supără pe dânșii și-i omoră, creșdend că sunt trimiși de cei ce ieau mana vitelor.»

(1) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 256.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

A furnică = a umblă o mulțime de ómenî în colo și în
cóce ca și furnicile.

A furnică = a umblă ce-vă prin corpul omului ca furnicile,
d. e. *mă furnică* saú *îl furnică* prin tot corpul.

Furnicare = acțiunea umblării ca furnicile.

Furnicătură = acțiunea împlinită a umblării ca furnicile.

Furniceî = bôlá de piele, despre care s'a vorbit dejă
maî sus.

VIESPEA DE STEJAR.

(*Cynips quercus* L.)

Cine va trece pe lângă un stejar și mai ales printr'o pădure de stejari și se va uita cu luare de sémă la frunzele acestora, acela va trebui numai decât să observe că o sémă de frunze aũ pe partea cea din jos un fel de bobite rotunde de colóre gálbuie-verde sau cafenie-galbenă și de mărimea unei cireșe sau a unei vișine.

Aceste bobite, numite de popor *gugóșe* sau *gugoși* (1) și *merișóre* (2), sunt produse în urma împunsăturilor unei viespi mici, care își depune ouële sale în frunzele stejarilor și care se numesce *Viespe de stejar*.

O altă specie de viespe, care se ține de aceeași familie, la care se numără *Viespea de stejar*, însă care-și depune ouële sale pe rămurelele cele tinere ale *Rugului* sau *Căcădărului*, lat. *Rosa canina* L., se numesce *Viespea de rug*, lat. *Cynips rosae* sau *Rhodites rosae* L.

Gugóșele, cari se produc în urma împunsăturilor acestei viespi, nu sunt așa de rotunde ca *merișórele de stejar*, ci puțin mai încolțorate, iar pe de-asupra sunt flocóse ca și când ar fi acoperite cu un fel de mușchiu.

Atât la mijlocul merișórelor de stejar, cât și la mijlocul gogóșelor de rug, se află larvele viespișorilor amintiți mai sus, cari eșind din ouële depuse în frunze și rămurele cresc de-

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14.

(2) Usitat mai cu sémă în Bucovina.

odată cu formarea și crescerea merișoarelor și cari se numesc de către popor *Viermișor* pl. *viermișori*, (1), sau *Viermuș*, pl. *Viermuși* (2).

Privitor la merișorele produse de *Viespea de stejar*, Români din *Bucovina* au următoarea credință :

Dacă în aceste merișore sau gogóșe se află în decursul tómnului un fel de viermușori albi, adecă larvele *Viespilor de stejar*, atunci anul viitor are să fie mános, va fi greu pámintul de pâne atáta ce are să se facă în anul acela. Iar dacă se află într'insele un fel de páingániș, atunci are să fie fómete și bólă în ómení (3).

Mai departe dic o sémă de Români, tot din *Bucovina*, că dacă voesci să scii cum va fi anul următor: bun orí rău, ploios orí uscat sau secetos, să ieí în ziua de *Ciuda lui Archangel*, 6 Septemvrie, merișore de stejar, să le tai drept în doué, și de vei găsi într'insele painjen, va fi anul rău, de vei găsi muscă, va fi anul de mijloc, de vei găsi vierme, va fi bun, iar de nu vei găsi nemică, să te temi de *Ciumă*.

Și iarăși: dacă merișorele sau gogóșele vor fi multe la vremea lor, să scii că érna se va începe de vreme, și multă zăpadă înainte de vreme va cădé, și la urmă frig de ajuns va fi; de vor fi merișorele de stejar la mijloc bune, și vara următoare va fi bună și róde în tóte seménaturile; iar de vor fi merișorele acestea la mijloc ude, și vara următoare va fi ploiosă, și în urmă de vor fi uscate și vara va fi secetósă (4).

Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug sau trandafir sálbatec, se despică tulpina acestuia de jos în sus atáta de tare, cât să póta încápé bolnavul prin ea și-l trece de noué orí, și de fie-care dată îngrópă câte un co-

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn. și a celor din Pátráuț pe Sucéva, diet. de Roman Uriciuc.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—Idem: *Istoria nat. medicală*, p. 110: «Aceste larve sunt cunoscute în jud. Sucéva sub numele de *Viermușori de cacadâr*, și femeile, cari vor să facă copii, îi pun în apă rece și-i beau.»

(3) Cred. Rom. din Pátráuți pe Sucéva, diet. de Roman Uriciuc, și a celor din Brașca, com. de Zah. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.

vrig, o luminare și un pitac, și apoi îi dă să bea apă cu *Viermuși* din gogôșă, atunci bolnavul se vindecă.

Dacă rugul, în urma acésta, crește frumos, atunci bolnavul se vindecă; însă dacă până peste o lună sau două se usucă, atunci bolnavul nu are léc (1).

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, p. 318 : «Bolnavii de epilepsie se vindecă, dacă se duc la un rug (trandafir), despică tulpina de jos în sus atât de tare, cât să pótă încăpé prin ea, și îl trec de noué ori. De fie-care dată bolnavul îngrópă câte un covrig, o luminare și un pitac, și apoi bea apă cu *Viermuși*, cari se găsește în gogôșă de rug. Dacă rugul crește frumos, bolnavul se vindecă ; dacă într'o lună sau două rugul se usucă, bolnavul nu are léc (jud. Prahova).

VIESPOIUL

(*Sirex gigas* L.)

Prin *brădete* (1) sau *brădinișuri*, adecă prin pădurile cari sunt împănate mai cu sémă cu *brađi* și *moliđi*, fórte adeseorí se póte observă în decursul verii un fel de viespe mare sburând împrejurul unui sau altuí copac, ca și când ar căută ce-vă.

Acest soiú de viespe se numesce în Bucovina : *Viespoiú*, fem. *Viespóe* și *Viespóică*, *Viespéroiu* sau *Gespéroiu*, fem. *Vespéroie* și *Gespéroie* sau *Viespéroica* și *Ghiespéroica* (2).

Viespoiul e un fel de viespe mare care, după cum am spus, trăesce mai ales prin *brădeturi* sau *brădinișuri*. Corpul seú e rotund și de 15—40 mm. de lung, iar abdomenul roșu și provědut la capět cu un ghimpe lung. Femeiușca însă, pe lângă acest ghimpe, mai are încă și un ac negru, anume pentru ouat. Cu tóte însă că atât bărbătușul cât și femeiușca aú câte un ghimpe, nu înghimpă nici unul nici altul. Cele două închieturi sau inele dintâi, precum și cele trei din urmă ale abdomenului femeiuscei sunt galbene, iar cele patru de la mijloc negre.

Femeiușca acestuí soiú de viespe, adecă *Viespóia* sau *Viespéroia*, se ouě în borțile ce le face în scórța brađilor și moliđilor cu ajutorul acului seú cel lung.

---

(1) *Brădet*, pl. *brădete* și *brădeturi* = pădure de brađi și moliđi.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci și a celor din Bilca, dict de Chirilă Horodnic : « *Gespároiu*l, fem. *Gespároie* și *Gespároică*, e un fel de *gespe* lung în trup, pe pântece cu dungí galbene și negre, și cu códá lungă. El trăesce mai ales la pădure. »

Larva, care e fără picióre și care, ca tóte larvele ce petrec prin lemne, se numesce *Cariu*, intră adânc în lemn și face borți largi printr'însul în forma unei pene de gâscă.

S'a întâmplat însă fórte adese-orî că larva acésta s'a dezvoltat în viespe deplin abiã după ce s'a adus lemnul, în care a fost ea, acasă, și s'a făcut dintr'însul diferite obiecte precum : grindî, lăiți, scaune, paturî, dulapurî, blidare și alte de asemenea.

De aici vine apoi că *Viespoiul* adese-orî se póte observã nu numai prin pădurî, ci și prin unele sate de la țerã.

ALBILIȚA.

(*Pontia brassicae* sau *Pieris brassicae* L)

Albilița e un fluture de ȃ și se numește în Bucovina încă și *Fluture alb*, *Fluture de curechiu* și *Curechiță* pl. *Curechiți* (1), iar în alte părți locuite de Români: *Albilița*, *Fluture alb* și *Fluture de varză* (2).

Antenele, adecă pipăitoarele fluturului acestuia au forma unei măciuci; aripele-ı sunt albe, iar cele de dinainte cu vârful negru. Femeiușca are două pete negre, mai la o parte de mijlocul aripilor de dinainte, iar aripile dindărăt sunt de desubt galbene și puțin acoperite cu un păr negricios.

Larva acestui fluture, numită pretutindenı de către Români din Dacia traiană: *omidă*, pl. *omidi* sau *Oñidă*, pl. *oñidi*, iar de către cei din Macedonia: *luñidă* și *uñidă* (3), trăește de regulă pe curechiu sau varză, din care cauză se numește el apoi și *Curechiță*, *Fluture de curechiu* sau *Fluture de varză*.

Un alt fluture, care se ține de familia *Albiliței*, e *Nalbariul* (4), lat. *Pontia* sau *Pieris crataegi* L.

Fluturile acesta are aripı albe și cu vine negre pe dınsele. El se arată mai cu sémă în luna lui Iulie și petrece cu miile pe *Trifoiu alb* și roș, precum și pe marginea bălților.

(1) Dat. Rom. din Reusenı, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

(2) Dict. de Iordache Bran din Pașcanı în Moldova; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 83. — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Teod. Rotariu, *Inimiciu pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 97.

În același timp femeiușca depune de la 1—200 de ouă pe frunzele *Păducelului*, lat. *Crataegus oxyacantha* L.; a *Mălinului*, lat. *Prunus padus* L.; a *Porumbrelului*, lat. *Prunus spinosa* L.; a *Perjului*, lat. *Prunus domestica* L.; a *Pêrului*, lat. *Pyrus communis* L. și a *Mêrului*, lat. *Pyrus malus* L.

În August es din ouăle acestea larvele, cari asemenea se numesc *omiđi*, ca și cele ale *Albilitêi*, și-și fac un cuib comun, din care, eșind apoi afară, rod frunzele pomului pe care se află, până târđiũ tómnă. Iar după ce dă rēcéla, se retrag îndărăt și fac peste cuib un învêliș în forma pânzei de paingen și se așeză la ernat (1).

Atât omiđile fluturelui acestuia cât și cele ale *Albilitêi* sunt așa de mâncăcioșe și de stricăcioșe că, dacă nu se caută din cu bună vreme ca să se stârpescă, sunt în stare să devasteze tóte *curechiștile* (2) și pometele în cari s'aũ încuibat.

Drept aceea Româniĩ de pretutindenĩ caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și cât mai de grabă nimicĩ.

Așa, contra omiđilor de *Albilită* întrebuintéză ei, între multe altele și cele următóre:

Pun, mai ales femeile, în ajunul Bobotezei, când umblă preotul cu crucea și cu aghiasmă pe la case, ca să le binecuvinteze și să le stropescă cu apă sfințită, o legăturică cu sémĩnță de curechiũ, ca să șédă preotul măcar cât de puțin pe dĩnsa, în credință că curechiul ce va eși dintr'o asemenea sémĩnță nu-l va mâncă *omida* (3).

Crescênd curechiul mare, îl stropese cu móre de curechiũ (4) saũ cu aghiasmă din *Điua omiđilor*, adecă din điua sfintului *Trif*, patronul omiđilor, gândacilor, și al *tuturor gujuliilor* celor stricăcioșe (5).

Neajutând aceste douě mijlóce, precum nici altele asemenea acestora, Româniĩ cari locuiesc în apropierea pădurilor,

(1) Cf. Teod. Rotariũ, op. cit., p. 97.

(2) *Curechiștele*, sing. *curechiște*, ogorul pe care se séménă curechiul.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(4) Dat. Rom. din Galanesei, dict. de Iléna Cârsteian.

(5) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran. — Mai pe larg însă să se vadă Sim. Fl. Marian, *Sêrbătóritile la Româniĩ*, vol. I, p. 245.

vădând că s'a-ă făcut prea multe omiđi, aduc un furnicariu întreg de *Furnici de pădure* și-l pun în curechiște.

Furnicile aduse, cum se vđ scăpate, încep îndată a alergă în colo și încóce prin curechiște și dând de omiđi încep o luptă amarnică cu dînsele și nu se lasă până ce nu le curătesc pre tóte de pe frunze și ducându-le în furnicariu le stărpesc.

Cum a-ă sfârșit însă furnicile de stărpit omiđile, trebuie să se ieă iarăși furnicariul și să se ducă înapoi de unde s'a adus, căci nefăcându-se acésta, e drept că te mântuesci de omiđi, dar mai pe urmă nu poți scăpă de furnici, pentru că ele se înmulțesc apoi prin grădină (1).

Contra omiđilor de *Nalbari-ă*, precum și a altor omiđi, cari asemenea rod frunzele pomilor, Români-ă din *Bucovina* întrebuințeză în prima linie următorul mijloc.

Adună în ajunul *Alexiilor*, adecă în ziua premergătoare Sf. Alexie, omul lui Dumnezeu, care cade la 17 Martie, tóte gunóiele și frunzele câte se află prin pomete și, făcând dintr'însele mai multe grămăgióre printre pomi, le da-ă a doua zi des de diminéță foc și afumă cu dînsele toți pomii.

Făcându-se acésta se crede că nu numai *omiđile*, ci și tóte *gujuliile* și *gângăniile*, tóte *jivinile* și *gândaci-ă*, precum și alte vietăți mărunțele, stricăcióre atât pometelor, cât și sēmănăturilor, se împedică de a se apropia și înmulți pe lângă casele, acareturile și prin pometele omenesci (2).

Tot spre scopul acesta se stropesc pomii și cu apă sfințită în ziua de St. Trif (3).

Români-ă din unele părți ale *Transilvaniei* însă, cari vrea-ă ca în decursul anului să nu aibă mulți fluturi pe lângă casă, afumă în séra spre *Jo-ă mare* grădinile cu busuioc de nouă ani (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi ;— Dim. P. Lu-
pașcu, *Medicina Babelor*, Bucuresci 1890, p. 75 : «Să ie-ă dou-ă sau trei
cuibur-ă de *furnicari* vechi cu totul într'un sac și să presari peste lo-
cul cu curechiu și nici o *omidă* nu va mai rămâne.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 245—246.

(4) Com. de d-1 Th. A. Bogdan.

Omișile, după cum îi este fie-căruia prea bine cunoscut, sunt aprópe mai tot atât de stricăcióse ca și *Lăcustele*.

De aici vine apoi că Românii asémănă pre toți străinii lacomi de munca și averea lor cu *omișile*.

Poetul M. Eminescu, care în tinerețele sale a petrecut scurt timp și în Bucovina, se plânge că:

Din Boian la vatra Dornii
A umplut *omida* cornii,
Și străinul te tot pasce,
De nu te mai poți cunoșce (1).

Iar poporul român din *Transilvania* și *Ungaria*, plin de amărăciune și înverșunare pre străinii cari îl storc de măduvă, cântă:

Frunză verde pălámidă,
Plină-î țera de *omidă*,
De *omidă* unгурéscă
Și de *gărgără* săséscă! (2).

Mai departe, tot despre *omișii* există la Românii din *Transilvania* încă și următórele credințe:

Omida e făcută din lacrimile *Dracului* (3).

Omișile s'aú făcut din lacrimile *Dracilor*, făcuți din femeile cele necredincióse (4).

Omișile s'aú făcut din némul lui *Iuda*, pe care l-a blestemat Dumnezeu pentru că a vîndut pe Domnul Is. Chr, în *omișii* netrebnice și grețóse (5).

Omida e mâna cea nenorocóasă a lui *Iuda* (6).

Omida e mâna stângă a *Satanei* (7).

Omidă a vedé umblând pe la mijlocul ernii, e semn de un an sărac (8).

(1) *Poesii*, București 1884, p. 177.

(2) Vas. Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, p. 219.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Budatelec.

(5) Cred. Rom. din Oroiu de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(7) Idem.

(8) Cred. Rom. din Ercea.

Omiđi multe, an sărac(1).

Omidă a vedé în casă pe părete, e semn că vei avé scârbă(2).

Omidă pe ferești a vedé, e semn că are să-ți vie vre-un rău din afară(3).

Omiđi pe casă de-ți vor umblă, e semn a sărăcie(4).

Omiđi multe de se vor sui pe tine, în drumul ce-l vei face, nu vei avé noroc(5).

Omiđi negre în jurul casei tale de vei vedé, e semn că are să móră cine-và la casă(6).

Când veđi *omiđi* multe pe la grajd, e semn rău(7).

Când îți vine un străin în casă cu o *omidă* pe spate, scóte-l pe ușă afară, că de nu, din el are să-ți vie sărăcia(8).

Când găsești *omiđi* multe, omórá-le, că de nu, nu vei scăpà de sărăcie(9).

Pe o femeie necredincióasă, de vrei să o îndreptți, pune-i în tóte ڟilele sub perină câte o *omidă* învélitã în zahăr alb, că se va îndreptà(10).

Româniî din *Țera-Românescă* din contră cred și ڟic că *omiđile* sunt pedépsã de la Dumneđeũ pentru păcatele nóstre cele multe. Iar la vremea cea de apoi vor eși atâtea *omiđi* pe fața de pãmînt, în cât nu se vor mai găsi frunze prin pomî, căci ele vor mânca pânã și frunzele viilor, pe cari acuma le cruțã, și viile din rădăcinã se vor uscã, în cât nici vin de Sf. liturghie nu se va mai găsi.

Și de óre-ce *omiđile* sunt pedépsã lui Dumneđeũ, de aceea nu e bine să le omorî. Iar cel ce omórá *omiđi* are vise urite, și pe ceea lume se vor pune pe el de-l vor mânca.

(1) Cred. Rom. din Mădăraș.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Socol.

(4) Cred. Rom. din Filpiș.

(5) Cred. Rom. din Feleac.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Feleac.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Ocița.

(10) Cred. Rom. din Râciũ.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Cel ce culege semințele de omiđi de prin pomi, să le dea pe ape, să nu le pună pe foc să ardă, că făcând-o acésta, bine nu-î va merge pe lumea acésta și pe ceea-laltă va arde și el în foc.

Omul, orî cât ar culege omiđile, tot nu va avé să le stărpească, căci acestea sunt mânia dumnezeéscă. Prin urmare numai când milostivul Dumnezeu le va porunci, vor plecà.

Când sunt omiđi multe, anul acela va fi bogat în vin și grâu.

În fine tot la Româniî din *Țera-Românéscă* există și următóarele ȓicale:

A mîncà ca omiđile,

adecă: a mîncà mult și fără saț. D. e. de copii se ȓice că mîncà ca omiđile. De aceea este și ȓicerea poporală:

Copilul e omidă la casa omului.

Și în urmă:

A fi mîncat de omiđi,

adecă: a fi găurit, ciuruit peste tot(1).

Și de óre-ce fluturiî, despre cari mî-a fost pîná aici vorba, produc nisce *omiđi* atît de stricăcióse ca acelea pe cari le-am amintit mai sus, de aceea poporul îî consideră și pe dînșii, deși ei singuri nu fac nici o stricăciune, de nisce auguri rēi.

Așà se crede și se ȓice că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture alb*, acela tótă vara va fi alb, adecă palid la față, slab. Pe când, din contră, cel ce vede întâiași dată un *Fluture roș*, acela va fi *roș la față*, adecă tare (2).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; -- a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipean: «Dacă vèd un *Fluture alb*, spun că vor fi slabi peste vară, iar dacă vèd unul *roș*, spun că vor fi tari»; -- a celor din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.: «Se crede că ce fel de fluturi veđi primăvara întâiú, așà vei fi tot anul, adecă: dacă veđi un *Fluture, roș* vei fi roș și tare; dacă veđi unul *alb*, vei fi alb și slab, iar dacă veđi unul *galben*, vei fi palid»; -- I. N. Constantinescu, *Superstiȓi din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Ședětórea*, an. III, p. 46: «*Fluture alb* când vei vedé întâiú, vei fi sănátos întregul an.»

Maî departe se dice că dacă se arată un *Fluture alb* fôrte timpuriu primăvara, atunci are să mai ningă (1), iar dacă ninge în ziua de *Patru-deci de sfinți*, atunci au să fie peste vară fôrte mulți *Fluturi albi* și fiind de aceștia, n'are să fie curechiu de fel.

Iar când fluturii umblă în cete mari, atunci dic ômenii că are să fie mare scumpete în tôte pânile (2).

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

FLUTURUL ROȘU.

(*Vanessa urticae* L.)

Unul dintre cei dintâi fluturi, cari se arată primăvara, și anume nemijlocit după ce s'a luat omătul, ba une-orî chiar și înainte de a se duce acesta de pretutindenî, și care sbôră, după cum spune poporul, în fața sórelui, este *Fluturul roșu* sau *Fluturile roșu*.

Omida acestui fluture, care e de colóre negrie și cu dungî palide-verđii, se numește de către Româniî din Bucovina : *Urzicariu*, fiind-că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica creță*, lat. *Urtica urens* și pe *Urzica mare* (1), lat. *Urtica dioica* L.

Româniî, când vęd prima óră fluturile acesta, se bucură cređënd și đicënd că de la arătarea lui începënd înainte n'are să ningă mai mult, ci are din ce în ce tot mai tare să se încălđescă și să se desprimăvereze (2).

Maî departe, atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țera-Românescă, cred și spun că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture roșu*, acela tótă vara va fi roșu, adecă sănătos (3), pe când din contră dacă vede un *Fluture*

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean;—și a celor din Buninți, dict. de George Dârja.

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(3) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciü: «Cine vede primăvara întâia óră un *Fluture roșu*, acela crede că tótă vara va fi roșu, sănătos»; — a celor din Buninți, dict. de G. Dârja: «*Fluturul roșu* ese

galben, lat. *Gonopteryx rhami* L. va fi tótă vara bolnav și galben la față (1).

În fine cred și spun o sémă de Români din Bucovina, că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Flutur roș* și prindându-l, îl va cósé într'o pânzătură la brâu și ast-fel îl va purtă apoi tot anul la sine, acela va prinde peste vară *roi* (2) saú, avênd *stupi*, dacă va prinde un *Fluture roșu*, atunci nu i s'or duce, adecă nu i-or fugi *roi* (3).

De familia *Fluturelui roșu*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai țin încă și mulți alți fluturi. Dintre toți fluturii aceștia însă Români mai cunosc după nume încă numai pe doi, și aceia sunt:

Ochiul păunului de ȕi (4), lat. *Vanessa Io* L.

Despre fluturele acesta se crede și se ȕice, ca și despre cel roșu, că cine-l va prinde când se arată pentru întâiași dată, acela va prinde peste vară un *roi* de albine (5).

fórte de timpuriú cam pe la Alexii. Am vȕdut un *Flutur roș*, am să fiú peste an roșu, adecă sánátos»; — M. Lupescu, *Superstițiuní*, publ. în *Șeȕetórea*, an. I, p. 127: «Când veȕi primăvara pentru prima órá *Fluture roșu*, e semn că veí fi sánátos și roș.»

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârsteán; — a celor din Straja, com. de N. Cotos: «Cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela tot anul va fi bolnăvicios și palid la față»; — a celor din Budeniși, dict. de Marióra Duteá: «Cine vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela e peste tótă vara bolnav, acela tot zace»; — M. Lupescu, *Superstițiuní*, publ. în *Șeȕetórea*, an. I, p. 127: «De veȕi *Fluture galben*, tótă vara veí fi bolnăvicios»; — I. N. Constantinescu, *Superstițiuní din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeȕetórea*, an. III, p. 46: «*Fluture galben* dacă veí vedé întâiú primăvara, tot anul veí fi bolnav și galben la față.»

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac; — a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu: «Dacă cine-vă vede întâiași dată primăvara un *Fluture roșu* și-l prinde, acela de bună sémă că va prinde un *roi* care fuge de la alt om.»

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârsteán: «Cine are *stupi* și va prinde, când vede întâia órá un *Fluture roșu*, aceluia nu i s'or duce *roi*.»

(4) Nicolae Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, p. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păséruica numită *Ochiul boulu* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*»

(5) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

Omidă acestui fluture, de colóre négră cu puncte albe și acoperite cu peri lungi și negri, se numesce de către Români din Bucovina asemenea *Urzicariu*, ca și cea a *Fluturului roșu*, din cauză că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica mare* (1).

Fluturile peatricior sau *Fluturile picățel*, pl. *Fluturi picăței*, lat. *Vanessa polychloros* L.

Când se arată acest fluture, care sémână întru cât-vă cu cel roșu, însă care e ce-vă mai mare decât acela, atunci e un semn că vine primăvara (2).

În fine merită a fi amintit aici și aceea, că copiii din *Tera-Românescă*, când vëd vre-un fluture, dic:

Fluture,
Fluture,
Flutură pe buture,
Flutură pe flóre,
Flutură sub flóre!

Fluture,
Fluture,

Fluture pune-te,
Pune-te pe puncte,
Pune-te sub punte!

Fluture,
Fluture,
Flutură pe fóie,
Flutură sub fóie!

Cuvintele acestea se crede că ar avé asupra fluturilor înfluență de a-î face să se așeze pe florí sau pe érbă (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Urzicariul* e o omidă prisne négră și përosă, care trăesce numai pe urzică.»

(2) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Bucuresci 1883 p. 190.

STRIGA.

(*Acherontia Atropos* L.)

Cel mai mare în privința grosimii corpului dintre toți fluturii, câți se află nu numai în țările locuite de Români, ci în întreaga Europă, e *Striga*, numită în Bucovina încă și *Striga nopții*, *Strigă de noapte*, *Buha ciumei* și *Capul lui Adam* (1); în Moldova: *Strigă de noapte* (2); în Țera-Românească: *Strigă*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morților* și *Suflet de Strigoiu* (3); în Transilvania: *Fluturul Morții* (4); în Ungaria: *Cap de mort* (5); la Români din Meglenia: *Frigurî*, iar la cei din Macedonia: *Hıavră* (6).

Numirea de *Strigă* a fluturului acestuia să-î vie de acolo, pen-

(1) După spusa Rom. din Bosanci, com. de Octavian Bârgăuan, stud. gimn.; — a celor din Tișeut, com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.; — a celor din Pâtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciü.

(2) Dict. de Iordache Bran, palmaș în Pașcani.

(3) Com. de S. Sa. Pär. T. Bălășel; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeșetorea*, an. III, Fălțiceni, p. 44; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 229; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144; — Fréd. Damé, *Nouveau Dictionnaire roumain-français*, vol. I, Bucuresci 1894, p. 194.

(4) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27: «*Acherontia atropos*. Acesta este unul dintre cei mai mari fluturii de noapte. Pe trunchiü pörtă figura crucii, de unde poporul îl numesce *Fluturul morții*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua serie, vol. V, p. 269: «*Frigurî*: se numesce așa o insectă mare, care la Aromâni se numesce *Hıavră*.»

tru că el, după credința unor Români din *Bucovina* și *Țera-Românescă*, s'a născut din corpul său sufletul unei *Strige* sau *Strigoii* (1). După părerea altor Români însă, și anume din *Bucovina*, să-î vie de acolo, pentru că el e unicul între toți fluturii, câți ni-s cunoscuți, care, când îl hărățesci sau îl prinzi în mână, produce un fel de *strigăt*, un fel de *țîțit* sau *țirăit* ascuțit și șuerător; iar cea de *Striga nopții* sau *Buha ciumei* se vede că-î vine de acolo, pentru că sboră numai pe la înserate ca *Strigele* și *Buhele*;

Cea de *Frigurî* sau *Hăvră*, pentru că el, după credința Românilor din Meglenia și Macedonia, aduce frigurî și tot odată și vindecă pe cei ce suferă de frigurî (2).

În fine numirile de *Capul lui Adam*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morșilor* și *Fluturul Morșii*, le-a căpătat de la pata cea întunecat-galbenă de pe spatele său, care are forma unei scăfârlii de om mort sau mai bine zis care aduce foarte mult cu capul *Morșii*.

Însă mie îmi vine a crede că numirile din urmă nu sunt adevărat populare, ci numai nisce simple traduceri din limba franceză și mai ales din cea germană, cari au început a se introduce în popor abia în timpul din urmă prin mijlocirea celor ce-au învățat la școlă.

Omida acestui fluture se numește în unele părți din Țera-Românescă *Fapt*, pl. *Fapți* (3).

(1) Cred. Rom. din Bilea, dict. de Chirilă Horodnic; -- a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul crede că fluturile numit *Cap de mort* sau *Cap de mörte* e un suflet de *Strigoii*, de aceea i-a și pus numele de *Strigă*.»

(2) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, p. 80: «*Frigurî* sn. pl. = frigurî; insectă din ordinul crepuscularelor, numită, dacă nu mă înșel, sfinx, cap de mörte. Arom. *Hăvră*. Se crede că cine este apucat de frigurî, spre a se scăpa, este bine să prindă această insectă și să-î scuipe în gură, după care fapt frigurile îl vor părăsi»; — com. de d-l Chr. Geagea: «*Hăvră* în dialectul macedo-român însemnăză *frigurî*. Și fluturile acesta se chēmă *Hăvră* de aceea, pentru că el, dacă îl prinde cine-vă cu mâinile, lasă pe degete un fel de praf și din cauza acesta respectivul capătă *frigurî*.»

(3) Dintr'un manuscript intitulat «*Botanica popor. română*», supus Academiei Române spre cenzurare și premiare; — Rădulescu-Codin, *O sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 31: «*Fapt*, vierme descântat, ce se trimite de vrăjitoare pe capul altuia.»

Atât despre fluturele acesta, cât și despre omida lui, adevărat despre *Fapt*, există la Români mai multe datine și credințe.

Așa Români din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora la cei din Pârtescii-de-sus, distr. Gura-Homorului, cred și spun că *Striga*, când cercă să intre în vre-o casă, *cercă bôla*, adevărat caută să aducă bôla. Și dacă a intrat în casă, atunci nu e bine, căci nu mult după aceea vine și bôla în urma ei.

Dar ca bôla să nu apuce a veni după dînsa, cum a intrat în casă, e bine să n'o suferi nici un pic, ci îndată s'o prindă și să o dai afară, căci dacă o dai afară și te rogi lui Dumne-deu, bôla nu intră, iar dacă o suferi atunci intră.

De omorît însă nu e bine s'o omori, ci numai de dat afară (1).

Alți Români însă, tot din *Bucovina*, cred că dacă o *Strigă* de acestea atinge cu aripile sale pe cine-vă pe la ochi, îi frige ochii ca și cu foc, iar dacă pe cine-vă îl mușcă, nu mai are léc.

Din cauza acésta apoi cei mai mulți inși se tem foarte tare de dînsa și, cum o vîd, se feresc de ea ca și de para focului ca nu cum-vă să-i atingă cu aripile la ochi sau să-i mușce (2).

Români din unele părți ale Țării-Românești însă, precum bună-ora cei din Ciulnița, jud. Ialomița, spun că de aceea nu e bine s'o omori, pentru că ea duce apă morților (3).

Alți Români din contră, tot din *Țera-Românească*, cred și spun că unde se încuibeză acest fluture, care poartă pe spatele său un desemn, ce are asemănare cu o *hârcă de om*. nu e a bine, ci e semn de mörte, că va muri cine-vă și mai cu sémă din copii (4).

Tot așa cred și Români din *Ungaria* că *Striga* aduce nu numai nenorocire, ci chiar și mörte (5).

(1) Dict. de Domnica Baranaiu.

(2) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic, și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciü.

(3) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, publ. în țiar. cit., p. 44: «*Cap de mort* de veî vedé, să nu-l omori, căci el duce apă morților.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24: «*Cap de mort*, lat. *Acherontia atropos*, are facultatea de a produce un sunet ascuțit, căruia superstițiunea poporală îi atribue o semnificațiune sinistră, semn de nenorocire și mörte.»

O sémă de Români din *Téra-Românescă* însă cred și dic că *Striga* sau *Sufletul de Strigoii* în mod drăcesc și nevădută se furișează în inima ómenilor și mai cu sémă a copiilor mici și le sugă inima de sânge, până ce-î omóră.

Drept aceea, când vei vedé un copil că țipă tare și se sgărcesce de la inimă, să scii că *Striga* sau *Sufletul de Strigoii* îi sugă sângele din inimă, căci ea nu are altă hrană decât sângele ce-l sugă din inimile ómenilor.

Une-orî însă *Striga* sugă prea mult sânge și de aceea o parte dintr'insul îl varsă afară în anumite locuri și cu deosebire pe lemne putrede.

Vérsătura acéstă se numesce *Borîtură de Strigă* și e de colóre roșie ca sângele.

Acéstă *Borîtură de Strigă* jócă un rol fórte mare în spiteria babelor de pe la sate. Ea e unul din lécurile cele mai rare și mai scumpe și cu fórte multă scumpétate păstrat la loc sigur.

Când pe vre-un om sau copil îl dóre la inimă și se sgărcesce așa, de pare că l-ar ciupí cine-và drept de inimă, atunci e semn că *Striga* îl sugă de sânge, și alt léc mai sigur ca *Borîtura de Strigă* nu póte fi. Și atunci baba, care posedă acest léc infalibil, este numai decât chemată.

Baba, la rândul seú, își iea o lecuță din lécul ei cel așa de minunat și în grabă alérgă la casa bolnavului. Aci ajunsă, descopere încetinel buricul bolnavului și-l unge cu *Borîtură de Strigă*, rostind în același timp vre-un descântec de *Strigoii și Moroii*.

Dacă bolnavul nu móre, atunci negreșit acésta se datoresce numai și numai minunatului léc al babei, adecă *Borîturei de Strigă* (1); dacă din contră bolnavul móre de constipație sau de bólele cauzate de viermii intestinali, însemnéză că *Strigoii*, ce l-a supt de inimă, a fost prea flămând și n'a vrut cu nici un chip să iea în băgare de sémă lécul babei, care rămâne — cu tóte acestea — tot léc mare și minunat.

(1) *Borîtura de Strigă*, după cum îmi scrie S. Sa pár. T. Bălășel, nu póte fi alt ce-và decât o ciupercă roșcată, care la început, fiind tinérá, este móle ca laptele covăsit și de o colóre roșie. Ea nu se póte găsi decât pe lemne putrede sau băligaruri vechi.»

Având *Striga* deprinderea descrisă în șirele de mai sus, sătenii, cari o sciū acésta, cum daū cu ochii de dinsa, își lasă lucrul și alérgă cum mai tare și mai tare ca să o prindă și să o omóre, ca ast-fel să nu mai pótă suge sângele din inimile ómenilor (1).

În fine Româniî din *Meglenia* și cei din *Macedonia* cred că dacă cine-và este apucat de friguri și, prinđend o *Hıavră* îi va scui pă în gură, frigurile îl vor părăsi (2).

Faptul, adecă omida *Strigei*, e cea mai mare dintre tóte omiđile. În stare normală suprafata corpului sėu, care constă din 4—11 inele, e de colóre verde-gălbie; fie-care inel are pe de amândouē laturile câte o dungă horțișă de colóre albastră, cari se unesc de-asupra spinării într'un unghiū, de desubtul acestora altele douē ce-và mai late, și de colóre negrie, și anume una pe o lature și alta pe cea-laltă lature, iar punctele de pe inele, din cari es nisce perișori, sunt albastre.

Faptul azesta, după credința Românilor din unele părți ale *Țerii-Românesci*, precum bună-óră a celor de la *Curtea de Argeș*, dacă se vrăjesce de atare vrăjitóre, iea *argint viu* în punctele de pe corpul sėu și ducēndu-l la persónele so-rocite saū destinate de vrăjitóre, îl varsă în vadra (cofa), cu apă saū în fântâna de unde scóte apă de bėut. Și persóna, pe al căruî nume e vrăjit, bēnd din nesciința apă de acésta, capėtă bóla numită de asemenea *Fapt* (3).

Bóla însă, numită *Fapt*, e de douē feluri: una internă și alta externă.

Sub *Faptul extern* se înțeleg un fel de pete roșii, cari se aruncă pe corpul ómenilor și se prefac apoi în nisce bube

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 269;— Idem, *Megleno-Româniî*. Partea II, p. 80.

(3) Din ms. cit.; — cf. Rădulescu-Codin, op. și loc cit.; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele de *Gândăcei* înțelege poporul nisce omiđi mari împestrițate, cari se hrănesc cu frunzele *Porumbarilor*. Din aceste omiđi se nasc *Faptii*, și iată cum! Dacă ai vre-o pismă pre cine-và și vrei să-ți rēsbunî pe el, adunî *gânieți* de ai gândacilor acestora și îi dai în bėutură saū în mâncare vrășmașului tēu, și din acei *gânieți* se nasc în pântecel omului *Faptii*.»

förte rele. Petele dintru început ustură förte tare, iar după ce se preface în bube dor grozav.

Faptul acesta, crede poporul, că nu se capătă ca alte bóle, ci că i se aruncă omului în cale de către duşmani cu o ólá spartă saú hárbuită saú cu nisce bulendre pline de tot felul de necurăţenií. Cine calcă pe acestea îndată se umple de *Fapt* şi se chinuesce förte tare (1).

Sub *Faptul intern* însă, după credinţa Românilor din *Téra-Românescă*, se înţelege un fel de vietate, un fel de omidă, asemenea omiđii numită *Fapt*, care se face în stomachul omului din argintul cel viú ce l-a adus omida-fapt şi pe care omul respectiv l-a bėut pe nesciute şi pe nevrute.

Acest *Fapt*, îndată ce s'a format în om, începe a-í róde ficaţii şi măruntaiele, şi dacă omul ce-l are nu caută din cu bună vreme a se mântui de dînsul, trebuie numai decât să móră (2).

Mijlocul cel maí bun şi maí uşor pentru vindecarea şi curăţirea *faptului extern*, după spusa şi credinţa poporului din *Bucovina*, este ca acel bolnav să se ducă la o móră, să se scalde în stropii şi spumele ce sar de pe roţile morii şi să se spele printre degete câte de trei orí. Dacă însă în apropiere nu se află nici o móră, atunci cel holnav de acest fapt se póte scáldă şi în undele unui riú curgător (3).

Faptul intern însă se vindecă numai cu *Buruiéna faptului*, numită altmintrelea *Faptnic* şi *Roibie*, care séménă întru cât-và la colóre cu omida *Fapt*, şi care se fierbe în apă şi se dá apoi de bėut celui ce bolesce de *Fapt* (4).

Adese-orí însă se întrebuintéză contra amânduror acestor *Fapţi* şi diferite descán-tece, prin carí se crede că asemenea se pot vindecà.

(1) S. Fl. Marian, *Descán-tece*, p. 120.

(2) Din ms. cit.

(3) S. Fl. Marian, *Descán-tece*, p. 121.

(4) Din ms. cit.

RĂCHITARIUL.

(*Cossus ligniperda* Fabr.)

Răchitariul (1) e un fluture de nópte din familia Cosidelor de mărime mijlocie și de colóre brumărie.

Omida *Răchitariuluĩ*, numită de către Româniĩ din Basarabia: *Sfredelușul lemnuluĩ* (2), iar de către cei din Bucovina: *Sfredeluș* și *Sfredelul lemnuluĩ* (3), este mare, până la 9 cm. de lungă, gólă și de colóre trandafirie. Ea bortesce în tóte părțile tulpinile diferiților arbori, precum ale pomilor, plopilor, arinilor, stejarilor, teilor, și mai cu sémă ale răchiților celor bătrâne, și din cauza acésta e fórte stricăciósă. După ce și-a ajuns mărimea obicínuită, se preface în nimfă într'o țesătură amestecată cu țândurele micĩ de lemn, ast-fel că abià după 2—3 ani se preface în fluture.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina ; — veđi și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 715.

(2) Z. C. Arbure, *Basarabia*, Bucuresei 1898, p. 85.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaiũ.

OCHIUL PĂUNULUI.

(*Saturnia pyri* Borkh. și *Saturnia carpinii* Borkh.)

Între fluturii de noapte se află doi, unul mai mare și altul mai mic, cari aș pe tusp patru aripile câte un ochiș aseme nea ochiului de pe penele din cõda păunului.

Pe amândoi fluturii aceștia îi numesc Românii din Bucovina și cei din Transilvania: *Ochiul păunului* (1), cei din Țera-Românescă: *Păun de noapte* (2), iar cei din Meglenia: *Samuvilă* (3).

Larvele sau omișile amânduror fluturilor acestora se numesc atât în Bucovina cât și în Moldova: *Cânele babei* (4).

Tot *Cânele babei* numesc Românii din țerile sus amintite nu numai omișile acestor doi fluturi de noapte, ci și pe multe altele și mai ales pe cele përoșe (5), precum și pe a *Po-*

---

(1) Nic. Sulicã, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, pag. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscutã e pãșeruica numitã *Ochiul boulu* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*.»

(2) Nanian, *Zoologia*, p. 145.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 13; — Dr. H. Tikin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 257: «*Cânele babei*, Mold. Raupe f. des grossen Nachtpfaunages, (*Saturnia pyri*).»

(5) Dat. Rom. din Carapeiș, dict. de Vas. Cãrciũ: «*Cânele babei* e de douë feluri: unul negru flocos și altul roșu aseme nea flocos. Unul dintre dînșii stã mai cu sãmã pe rãchișele cele bãtrâne și putregãioșe»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babei* e o omidã fõrte përoșã»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ: «*Cânele babei* e de mai multe feluri: vînët, negru și roșu. Destul cã *Cânele babei* se numesc tõte omișile cele përoșe»; — tot de acolo, dict. de Ioan Vișan:

rumbacului (1), lat. *Sphinx euphorbiae* L. (2), care se arată în luna lui Iulie și August, și trăește de regulă numai pe *Laptele cânelui*, lat. *Euphorbia Gyparrissias* L. (3).

La Români din *Macedonia* însă omida fluturelui din urmă,

«*Cânele babei* îi un viermușor flocoș. Jur împrejur îi vrâstat negru cu roșu. Lungimea lui este felurită. El ese primăvara și pornesce prin ogor la păscut érbă» ; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Cânele babei* e un germe flocoș și cam roșietic» ; — a celor din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean: «*Cânele babei* e pestriț» ; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean: «*Cânele babei* e flocoșel» ; — a celor din Frătăuțul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Cânele babei* e përos, pe pantece vine alb și roșu ; petrece mai cu sémă pe cărări și pe haturî» ; — a celor din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul : «*Cânele babei* e përos și pestriț cu roș, vînet și negru» ; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «*Cânele babei* e përos» ; — a celor din *Moldova*, și anume din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariú : «*Cânele babei* sunt negri, albaștri, cu puf pe dinșii și cu labe multe» ; — a celor din Oprișeni, jud. Sucéva, de G. Iacob: «Nu toți *Câni* *babei* sunt tot una, ci unii sunt pestriți, alții vineți, toți însă sunt flocoși» ; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Cânele babei* e flocoș» ; — și în fine com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Cânele babei* e o omidă pestriță și fôrte përosă, cu perî castanîi.»

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú, și Vas. Văcărean : «*Po-rumbacul* e un fluture ale cărui aripî de dinainte sunt măsliniú-verđi și cu dungî deschise-gálbiu, iară cele din dărăt negre și pe margini cu dungî trandafirîi. Sboră mai ales în luna lui Iunie și Iulie.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13.

(3) Dat Rom. din Brașca, dict. de Gerasim Roșca : «*Cânele babei* se numesce omida fluturelui care trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul : «*Cânele babei* se numesce și omida, care se face numai pe *Laptele cânelui* și trăește numai din sucule acestuia» ; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Din *Cânele babei*, care e o omidă pestriță, cu dungî și cu puiúți galbeni, albi și roșii, se face un fluture frumos. El se află mai mult pe toloci, și anume pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea : «*Cânele babei* e verde și gol, el merge încet, și trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babei* e o omidă mare, fôrte flocoșă, cu perî negri și lungi, de-alungul trupului cu dungî verđi ca puiúții de la păstrăvi. O sémă de *Câni* *babei* aú dungî galbene tot de-alungul trupului. *Cânele babei* se mai numesce încă și o altă omidă, cu mult mai mare decât cele doué de mai înainte, care are trup roșu, përul tot negru, și dungile sunt negre și de-acurmezișul trupului, nu de-alungul, ca la cele de mai sus. El se suie și trăește pe *Laptele cânelui*.»

care e de colóre întunecat-verde, pe spinare c'o dungă roșie, pe de laturî câte c'o dungă galbenă și pătată cu roșu, iar printre acestea cu puî galbeni, și la capetul de dinapoî al corpului cu un cornișor, se numesce *Câne di la oi* (1).

O sémă de Români din *Moldova* însă, precum bună-óră cei din jud. Némțu, com. Bistricióra, înțeleg sub *Cânele babei* nu numai omiđile, despre cari ne-a fost până aci vorba, ci și un fel de Isopodă, numită lat. *Oniscus asellus* L. (2), adecă ceea ce numesc Românii din Bucovina *Molie*.

E mult, puțin cunoscut că dacă vre-o omidă pėrosă ți se suie pe vre-o mână sau pe grumaz și te înghimpă cu periî sėi, te ustură și ți se bėșică pelea, ca și când ăi fi fost urzicat.

De aici se vede că vine apoî și credința Românilor, că *Cânele babei* mușcă și că, mușcându-te, nu numai că ustură fórte tare (3), ci de multe orî omul mușcat, și mai ales de *Cânele babei* cel vînėt, care e cel mai rėu, n'are léc (4).

Tot din cauză că *Cânele babei* e flocoș ca un căne și mușcă, iar mușcătura lui ustură tare, să-î vie, după credința Românilor din unele părți ale *Moldovei*, și numirea acésta (5).

În fine mai e de amintit și aceea că băeții de Român din *Macedonia*, când prind o omidă, numită de dînșii *Câne di la oi*, o așeză pe un bėț și apoî îi cântă:

Oi, oi, di la oi
Cu ciomagă dinăpoî.

Maî, maî, de la oi
Cu ciomagul înapoî.

Sau:

Câni, *Câni di la oi*
Cu ciomagă dinăpoî.

Câne, căne de la oi
Cu ciomagul înapoî (6).

Iar ce s'atinge în genere despre *Fluturiî de nópte*, la Ro-

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Hasdeu, *Magn. Etym.*, t. III, p. 2.276: «În Zoologia poporană, *Cânele babei* este un fel de vierme pėros, anume *Oniscus asellus* «Cloporte.»

(3) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(4) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(5) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 192.

mâinii din Meglenia: *Piperugă di nópte*, iar la cei din Macedonia: *Pirpirună di nópte*, *Fliture* și *Fluture di nópte* (1), Românii din unele părți ale Transilvaniei cred și spun că dacă sunt mulți *Fluturi de nópte*, e semn de vară frumoasă (2), iar când sunt mulți *Fluturi de zi*, e semn de an călduros (3).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia și de present stud. fil. la Universitatea din Cernăuți. Cf. și Dr. G. Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig 1892, p. 50.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FLUTURUL DE MĂTASE.

(*Bombyx mori* L.)

Românii din Dacia Traiană s'aŭ ocupat până acuma numai foarte puţin cu crescerea şi cultivarea *Fluturului de mătase*. De aici vine apoi că la aceşti Români nu se află mai nimica saŭ numai foarte puţine datine şi credinţe despre acest fluture.

La Românii din *Macedonia* însă, unde se vede că i s'a dat mai mare atenţiune, şi cultura de mătase e cu mult mai răspândită, se află următoarea legendă despre larva saŭ mai bine zis *omida* acestui *Flutur* saŭ *Fluture de mătase*, numită în unele părţi *Gândac* saŭ *Vierme de mătase* (1) la Românii din *Macedonia*: *Viermul de mătase* (2), iar în alte părţi: *Bondrete* (3), *Bubă* (4) şi *Bubişă*, pl. *Bubişe* (5):

---

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 334, 335 şi 346; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 528: «*Gândac de mătase*. Fluturele a cărui larvă (omidă) produce mătase, cunoscut sub numele de *Vierme de mătase* saŭ *Gândac de mătase*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Viermele de mătase* în limbajul poporului de peaci se numesce *Gândac*, pl. *gândaci*.»

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Gr. Creşu, *Lexicon slavo-romănesc*, Bucureşti 1900, p. 329.

(4) Dat. Rom. din Meglenia, com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Sim. Manguiea, *Cinci-deci de etimologii*, publ. în *Familia* an. XX, Oradea-mare 1884, p. 79: «*Bubişă*, *Bubişe*. Cuvîntul *Bubişă* înseamnă veră soie fr., *Seidenwurm* germ., d. e. *Bubişele* nu aŭ avut noroc anul acesta, căci aŭ crepat foarte multe. Petru a crescut anul trecut *Bubişi*

«*Stămăria*, mari ș-luțită cât iasti, — s-nu-lî hibă cu cârteari, — li-fu ca lăani nă duă, s-nîargă, sî-mpartă tră hîlîlîu la fi-cîorlîi din hoară.

«Acși, ișindaluî dē-acasă cu pânea di mpărțiri sum soară da di broască: «Bună-ți oara» una, «ghîini viniuși, hîlîie!» alanta. «Nu ti pilîcîrsescu, tetă», dîți *Stămăria*», fați zah-metea si mpartîi tră suflit la fi-cîorî pânea aestă?»

«Țe mari lucru, hîlîie», dîsi broasca; și cu pânea sumsoară, troară țupu-țupu, agîumsi la fi-cîorî.

«Nu z-dipărtă multu broasca, cari ști cumu-lî vinî ali Stă-mărie, că-lî păru arău, tră țe s-nu mpartă cu mâna a liei, și niți ună, niți doauă o-adună și z-duți ș-nîsă la scutie.

«Aoă țe s-veadă? Teta broască și mutrea lucrulu. Trițea di fi-cîor-fi-cîor și-lî dădea cumata și triș tu soni, cându agîumsi la brusconliu a liei, scoati și-lî da culaclu ațel cama mușatluî.

«Nu ti ntreb», li-fați *Stămăria*, cum di-l ținuși culaclu triștră tu soni?

«Am țe s-hîibă, hîlîie? dîțeam, să-l daū a cama mușatluî fi-cîor, ma di căți viđuî, vîrnă nu-nî si păru ma mușat di a mel. Veđi-l țe primtu și țe livendu î.

«Mulți avea avdîță *Stămăria* până atumțea, ma cându avđi și aestă nu putu să-și țină arîslu. Arîsi acsi di cara și tră nâscândă oară lîi tricu arîslu și s-mitunîusi, că țe s'arîdă acșiți în cot și fira minduiri. Și 'ntribă inima-lî di mamă și află, că nu-î tră mumă ma mușat di cât fumealîa-lî. Si nvi-rină atumțea luțita-lî față și tra s-nu se-acată arîslu-lî, ascu-chie și ascuchiatlu-lî fu *Viermu di mêtasi*.

«*Stămăria* l-vluisi și-lî dîsi: «frândi s-mâți, sirmă si scoți.» Traestă nu-i ghîini să scoți zbor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-daî di niș ș-cându el fați mêtasi, nu prindi si zbu-răști, că moari troară.»

Daco-românește:

și a câștigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul *bombyx-cis* care asemenea înseamnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul *Bubiță* a trecut de la Români în limba sêrbescă, în care *bubiță* ar fi diminutiv de la *bubă*, care înseamnă fr. vermine, germ. Ungeziefer, după spusa lui Karadzich, dar această părere nu pöte fi adevărată, precum documentéază și sêrb. *bubar*, neguțator de *bubițe*, qui bombices vendit.»

«*Sântă Măria*, mare și strălucită cât este, — să nu-î fie cu supărare, — îi fu cam lene într'o di să mérgă, să împărțescă pentru fiul său (adecă să facă pomană pentru fiul său) la băeții din sat.

«Așă, eșind din casă cu pânea de împărțit (ad. de pomană) subsuórá, întâlnește *brósca țestósă*: «Bună ziua (lit. óra)» una, «bine veniși fiică» cea-laltă, «te-ași rugă, mătușă», dice *Sântă-Măria* «îți dai ostenéla, să împărțesci pentru suflet la băeții pânea acésta.

«Ce mare trébă, fiică, — dice *brósca țestósă* — și cu pânea subsuórá *țupu, țupu*, ajunse la băeți.

«Nu s'a depărtat mult *brósca*, cine scie cum îi veni *Sântă-Măriei*, că i-a părut rău, de ce să nu împărțescă cu mâna sa, și nici una, nici două (adecă: fără să stea la îndoiélă) a pornit și s'a dus și dinsa la școlă.

«Acì ce să vadă? Țața *bróscă* își căută de trébă. Treceă de la băét la băét și-i dădeà bucata și tocmai la sfârșit, când a ajuns la broscoiul ei, scóte și-i dă colacul cel mai frumos.

— «Te-ași întrebà, — îi dize *Sântă-Măria* — cum se face de l-ai ținut colacul tocmai până la sfârșit?

— «Da ce să fie, fiică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. di-ceam) să-l dau la cel mai frumos băét, dar din câți am vădut, nici unul nu mi s'a părut mai frumos decât al meu. Veđi-l cât de mândru și cât de levent este.

«Multe auđise *Sântă-Măria* până atunci, dar când auđi și pe acésta, n'a putut să-și ție rîsul. Rise decì și după cât-và timp i-a trecut rîsul și s'a căit, de ce să riđă așă în zădar și fără cuvînt (lit. fără gândire). Și-a întrebat inima ei de mamă și a aflat, că pe drept a grăit biéta *bróscă*, căci nu este pentru mamă mai frumos (alta) decât familia (ad. copii). S'a întristat atunci strălucita ei față și ea să nu se prinđă rîsul ei, a scuiat și scuiatul i-a fost *Viermele de mătase*.

«*Sântă-Măria* îl binecuvîntă și-i dize: «Frunză să mănânci, mătase să scoți.» Pentru acésta nu e bine să pronunți (lit. să scoți) cuvînt urît (prost) pentru *Viermele de mătase*, nici

«*Stămăria*, mari ș-luțită cât iasti, — s-nu-lî hibă cu cârteari, — li-fu ca lăani nă duă, s-nîargă, si-mpartă tră hîliiù la fi-ciorli din hoară.

«Acși, ișindalui dē-acasă cu pânea di mpărțiri sum soară da di broască: «Bună-ți oara» una, «ghîini viniși, hîlie!» alanta. «Nu ti pilicîrsescu, tetă», dîți *Stămăria*», fați zah-metea si mpartî tră suflit la fi-ciorî pânea aestă?»

«Țe mari lucru, hîlie», dîsi broasca ; și cu pânea sumsoară, troară țupu-țupu, agîumsi la fi-ciorî.

«Nu z-dipărtă multu broasca, cari ști cumu-lî vinî ali Stă-mărie, că-lî păru arău, tră țe s-nu mpartă cu mâna a liei, și niți ună, niți doauă o-adună și z-duți ș-nîsă la scutie.

«Aoà țe s-veadă ? Teta broască și mutrea lucrulu. Trițea di fi-cior-fi-cior și-lî dădea cumata și triș tu soni, cându agîumsi la brusconliu a liei, scoati și-lî da culaclu ațel cama mușatluî.

«Nu ti ntreb», li-fați *Stămăria*, cum di-l ținuși culaclu triștră tu soni?

«Am țe s-hîbă, hîlie? dîțeam, să-l daū a cama mușatluî fi-cior, ma di căți viđuî, vîrnă nu-nî si păru ma mușat di a mel. Veđi-l țe primtu și țe livendu î.

«Mulți avea avdiță *Stămăria* până atumțea, ma cându avđi și aestă nu putu să-și țină arîslu. Arisi acsi di cara și tră nâscândă oară lii tricu arîslu și s-mitunîusi, că țe s'arîdă acși în cot și fira minduiri. Și 'ntribă inima-lî di mamă și află, că nu-î tră mumă ma mușat di cât fumealia-lî. Si nvi-rină atumțea luțita-lî față și tra s-nu se-acată arîslu-lî, ascu-chie și ascuchiatlu-lî fu *Viermu di mêtasi*.

«*Stămăria* l-vluisi și-lî dîsi: «frânđi s-mâți, sirmă si scoți.» Traestă nu-i ghîini să scoți zbor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-daî di nîș ș-cându el fați mêtasi, nu prindi si zbu-răști, că moari troară.»

Daco-românește:

și a câștigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul *bombyx-cis* care asemenea însemnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul *Bubiță* a trecut de la Români în limba sêrbescă, în care *bubiță* ar fi di-minutiv de la *bubă*, care însemnă fr. vermine, germ. Ungeziefer, după spusa lui Karadzieh, dar acestă părere nu pôte fi adevărată, precum documentéază și sêrb. *bubar*, neguțator de *bubițe*, qui bombices vendit.»

«*Sântă Măria*, mare și strălucită cât este, — să nu-î fie cu supărare, — îi fu cam lene într'o ȕi să mērgă, să împărtēscă pentru fiul sēū (adecă să facă pomană pentru fiul sēū) la băeȕii din sat.

«Așă, eșind din casă cu pânea de împărȕit (ad. de pomană) subsuórá, întâlnește *bróscă țestósă*: «Bună ȕiua (lit. óra)» una, «bine veniși fică» cea-laltă, «te-ași rugă, mătușă», ȕice *Sântă-Măria* «îȕi dai ostenéla, să împărtēsci pentru suflet la băeȕi pânea acésta.

«Ce mare trébă, fică, — ȕice *bróscă țestósă* — și cu pânea subsuórá *ȕupu, ȕupu*, ajunse la băeȕi.

«Nu s'a depărtat mult *bróscă*, cine scie cum îi veni *Sântă-Măriei*, că i-a părut rēū, de ce să nu împărtēscă cu mâna sa, și nici una, nici douē (adecă: fără să steà la îndoiélă) a pornit și s'a dus și dinsa la școlă.

«Acì ce să vadă? Ȧȕa *bróscă* își căutà de trébă. Treceà de la bǎet la bǎet și-i dǎdeà bucata și tocmai la sfârșit, când a ajuns la broscoiul ei, scóte și-i dǎ colacul cel mai frumos.

— «Te-ași întrebà, — îi ȕise *Sântă-Măria* — cum se face de l-ai ținut colacul tocmai până la sfârșit?

— «Da ce să fie, fică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. ȕiceam) să-l dau la cel mai frumos bǎet, dar din căȕi am vēȕut, nici unul nu mi s'a părut mai frumos decăt al meū. Veȕi-l cât de mǎndru și cât de levent este.

«Multe auȕise *Sântă-Măria* până atunci, dar când auȕi și pe acésta, n'a putut să-și ție rísul. Ríse decì și după cât-và timp i-a trecut rísul și s'a căit, de ce să ríȕă așă în zǎdar și fără cuvînt (lit. fără gândire). Și-a întrebat inima ei de mamă și a aflat, că pe drept a grăit biéta *bróscă*, căci nu este pentru mamă mai frumos (alta) decăt familia (ad. copii). S'a întristat atunci strălucita ei faȕă și ca să nu se prinȕă rísul ei, a scuipat și scuipatul i-a fost *Viermele de mǎtase*.

«*Sântă-Măria* îl binecuvîntă și-i ȕise: «Frunză să mǎnânci, mǎtase să scoȕi.» Pentru acésta nu e bine să pronunȕi (lit. să scoȕi) cuvînt urît (prost) pentru *Viermele de mǎtase*, nici

să dai (ad. să-l atingi) de dînsul și când el face mătase, nu trebuie să vorbești, căci móre la moment (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Macedonia*, și anume din satul Pisuderi, sună precum urmază :

«Cîndu *Isus Hristolu* eara adus la Golgota (si-l bagă pri cruți), *Stămăria*, mumă-sa, nîirdea după nîs, plîngînda și dimînda. Calea, viđu, că și nă broască nîiardea după lumi, ațea țe o feați s-arîdă.

«Ghîni-ma tr'oară lî-ampîru arău, di țe s'arîdă ; si blăs-tîma și đisi: Gură bună tră arucari la vîermi.» Puțin după aestă ascuchie și țe s-veđi? Vîerniil avea eșită din gură-lî.

«Aești vîernii fură *Viernili de mătasa*, cari sunt și pîna astîndi.»

Daco-romănesce :

«Pe cînd *Isus Christos* eră condus la Golgota, *Fecióra Maria*, maica-sa, mergea în urma lui plîngînd și gemînd.

«În drum vîđu că și *brósca țestósă* mergea după convoiü, ceea ce o făcu să rîdă :

«Îndată însă îi părü rîu, de ce să rîdă, se blestemă pe sine și đise : «Gură bună pentru viermi.» Puțin după acêsta a scuipat și ce să veđi? Viermi eșiră din gură.

«Acești viermi aü fost *Viermi de mătase*, cari sunt și pîna astăđi» (2).

Românii din *Țera-Românescă*, jud. Vâlcea, cred că tinerii în primul an de căsătorie nu e bine să crească gîndaci pentru mătase, căci este rîu de mórte (3).

Cei din jud. Ilfov, tot *Țera-Românescă*, aü datină de a aruncă gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum, cređînd că, călcîndu-l ómenii, firele de mătasa se fac cît drumul de lungi (4).

Cei din jud. Buzëu cred și spun că *Gîndaci de mătase*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor* p. 770—771.

(2) Per. Papahagi, op. cit., p. 772.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) M. Timuș, *Superstiții*, publ. în *Șeđetóra*, an. I, Fálticenî, p. 154 : «Se aruncă gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum ca, călcîndu-l ómenii, să se facă firele lungi cît drumul.»

nu e bine a se lăsa ca să-î vadă ómenii, că apoi se *deóiche și mor* (1).

Iar cei din jud. Vâlcea cred și spun că atunci, când crești *Gândacii de mătase*, ca să nu se deóiche, e bine să puî în mijlocul patului lor un ou roșu de la Pasci (2).

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile pop. rom.*, Buzău 1888, p. 83 »: *Gândacii de mătase* să se ascundă de vederea ómenilor, *căci se deóiche și mor.*»

(2) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

INELARIUL.

(*Gastropacha neustria* L.)

Inelariul său *Fluturul inelat* (1) e un fluture micuț, scurțuș și grosuș, de colóre galbenă și câte cu o dungă întunecat cafenie de-acurmezișul aripilor de dinainte.

Despre acest fluture, care se arată în luna lui Iulie și se află pretutindenî în Europa, există la Româniî din *Transilvania*, com. Band, următórea legendă:

«Dice că pe vremea *St. Ane* se strînse într'un sat din Palestina o mare mulțime de popor, ca a minune, la un fecior despre care se dicea că scie face minuni mai alt cum ca Domnul Christos.

«*Sfânta Ana*, aușind de vestea acésta, s'a dus și ea ca să vadă pe feciorul făcător de minuni. Ajungênd la el acasă, și-a spêlat picioarele înainte de a intră în casă, după cum eră datina pe acolo, și cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă dintr'un rug uscat unul verde și înflorit.

«Feciorul acela însă, nesciind face nici o minune, s'a mâniat pe *St. Ana* și a dat-o pe ușă afară, batjocorind-o înaintea tuturor celor ce se aflaū acolo.

«*St. Ana* însă nu a țis nimica, fără îngenunchind înaintea casei, unde locuiă el, a început a-l blestemă. Și pe când își împreună mânilé spre a le înălță în sus către Dumneșeu,

---

(1) Dat. Rom. din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Inelariul* său *Fluturul inelat* se numesce ast-fel, fiind-că el își învêlue ouêlé într'un tort în formă de inel în vârful *surceilor* tineri de la pomî, de unde es apoi primăvara tot atâtea omișî, cari rod frunzele pomilor.»

vede că-î lipsesce inelul ce l-a fost moștenit de la scumpă maica-sa.

«Atunci s'a priceput *St. Ană*, că ea n'a avut de lucru cu un făcător de minuni, ci cu un mare meșter de tâlhării, că ea, numai după ce a văduț că-î lipsesce inelul, a băgat de sémă, că numai el, luând-o de mână și scoțend-o cu puterea pe ușă afară, i-a scos inelul din deget.

«Supărată de acéstă pățanie, a început a se rugă lui Dumneđu, să-l prefacă, spre pedépsă, *în inel*, ca să se sature de a mai face tâlhării, precum a făcut mai înainte.

«Rugăciunea *St. Ane* se auđi la cer, că pe când își sfârși ea rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se făcuse nevėduț, *prefăcendu-se într'un inel mic* și sgrăbunțos, care s'a înfășurat în jurul unei crenguțe de pe un pomișor ce eră înaintea casei lui.

«Din acest inel aú eșit apoi mai târdu o mulțime de *omidă* și din fie-care omidă câte un fluturaș micuț, spre mirarea și minunarea tuturor celor de față.

«Iar *St Ana*, vėduțend minunea și puterea lui Dumneđu, le-a đis :

— «Nici odată să nu vė lăudați că sciți face mai mult ca Dumneđu, căci Dumneđu în o minută pe toți vė póte preface în cele mai nemernice vietăți!

«Și de atunci se crede că se trage *Inelariul* său *Fluturul inelat*» (1).

Femeiușca acestui fluture lipesce ouėle sale în luna lui Iulie în forma unui inel său a unei veriguțe în prejurul tinerilor rămurele ale pomilor și arborilor, cari se țin apoi peste tótă érna viitóre așa de tare de rămurelele, unde sunt prinse, încât că nici néua nici plóia nu le póte deslipi și nimic.

Inelele său veriguța acésta de ouė ale *Inelariului* o numesce poporul român din Bucovina în genere *Stupitul cucului*. În unele comune din Bucovina însă, precum de exemplu în Budeniț, distr. Storojinețului, și în Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, se mai numesce încă și *Mărgica cucului* (2),

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dict. de Marióra Duce și Sidor Calancea.

iar în Calafindesci, distr. Siretului: *Glasul cucului*(1), în Moldova: *Stupitul cucului*(2), iar în Țera-Românească: *Somn* și *Somnișor*(3).

Despre acest mic inel sau veriguță de ouă, ascunsă de ochii lumii printre frunzele pomilor și ale arborilor, ori și cât de neînsemnată și nebăgată în seamă ni s'ar părea nouă, există la poporul român un șir de datine și credințe foarte caracteristice, pe cari numai un ignorant ar pute să le treacă cu vederea.

Iacă ce crede și ce ne istorisește poporul nostru despre această veriguță:

Când începe a înspica orzul, atunci apucă *Cucul* câte un grăunte, două de orz și le mănâncă. După aceasta, puindu-se pe o crângă și începând a cânta i se face rău, și nu apucă a sfârși de cântat și îndată varsă. *Versătura* acesta, care se prinde apoi de rămușorul pe care a cântat cucul, se numește *Stupitul cucului*.

Și fiindcă amăsurat credinței populare, după ce varsă cucul, îndată răgușește și i se lăgă limba, de nu poate mai mult cânta, se mai numește acest stupit sau versătură încă și *Glasul cucului*(4).

Alții iarăși spun că pe crângă, unde cântă cucul, tot-deauna stupește și din stupitul acesta se face apoi o veriguță, care se numește *Stupitul cucului*. Unde nu cântă cucul, acolo nu se face acest stupit(5).

(1) Dict. de George Șerban, agricultor.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «*Stupitul cucului* (Moldova) se numesc ouele de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*.»

(3) Idem de eadem, p. 13: «În județul Prahova se mai numesc *Somn*;— S. P. Radinan, *Insecte vătămătoare arborilor roditori*, publ. în *Agrarul*, an. I, București 1900, No. 12, p. 145;— com. de S. Sa T. Bălășel: «Unele omiți își depun sămânța în formă de inel în jurul ramurilor. Aceste inele se numesc *Somnișori*, sing. *Somnișor*. Acești *Somnișori* sătenii îi pörtă legați la cheotorea cămășii, ca să nu le vie somn ziua, când au zor de muncă:» — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «*Stupitul cucului*, *Glasul cucului* se numesc ouele de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*; în jud. Prahova se numesc *Somn*.»

(4) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de G. Șerban.

(5) Cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l Petru Ursul; — și a celor din Siret;—cf. Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «Când stupește cucul pe ramuri, se sleese un inel peștiț.»

Și iarăși alții dic că cucului, când începe întâia oră a cântă primăvara, îi ese o mărgică din gură, și mărgica aceea se prinde apoi de rămurelele pomilor în formă de verigă, care se numește apoi *Mărgica cucului* (1).

Ce se atinge, în fine, de numirea *Somn* sau *Somnișor* să vie de acolo, că ouăle *Inelariului*, cari s'aũ depus în luna lui Iulie în formă de inel pe rămurelele cele tinere de pom, staũ peste totă vara și érna până la începutul primăverii viitoare într'un fel de amortélă sau somn, și abiã după ce se desprimăvărăzã, încep a se cloci și a eși omiđile dintr'însele (2).

Cu *Stupitul cucului* fac Româncele din Bucovina și cele din Țera-Românescă *pe dragoste*. Însã mai ales fetele cele mari se duc și caută stupitul acesta printre rămurelele unde aũ vėđut că a cântat cucul și după ce-l află, îl strîng și cumpărând apoi *argint-viũ*, pun argintul și cu stupitul într'o penița de gâscă sau și de găină, astupă bine penița cu cérã și apoi așa îl pórtã în brâu, anume ca să fie iubite și căutate, cum iubesc și caută fie-care om ca să audă cucul cântând, ca să fie și ele iubite de toți, precum e cucul și cum nu stã *argintul-cel-viũ* într'un loc, așa și feciorii să nu-și afle stare și alinare umblând după dînsele (3).

Unele fete îl înșirã printre mărgele și-l pórtã apoi la grumaz sau și în brâu, așa cum l-aũ luat de pe rămurica unde l-aũ aflat. Iar când întîmpinã pe aleșii lor, pe feciorii cari le sunt dragi, suflã prin *Stupitul cucului* asupra lor și dic:

— «Cum e cucul drag la totă lumea și se bucurã când îl aude cântând și-l vede sburând, așa să-ți fiũ și eũ dragã

(1) Cred. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Dutcã.

(2) S. P. Radian, *Insecte vătămătóre arborilor roditorĩ*, publ. în diar. cit., p. 145: «Fluturile numit lat. *Bombyx neustria*—sbórã vara, în Iulie și August, pretutindenĩ, cu deosebire în liveđile de pomĩ. Femeia fluturului depune ouăle în jurul ramurilor subțiri, într'un mod cunoscut, adecã în formă de inele, pe cari sãtenii noștri le numesc *Somni* sau *Somnișori*, din causã că în acéstã stare ele staũ adormite până în primãvarã, când se clocesc»—și pe p. 146: «Sã se culégã *Somnișoriũ* (brãțãrile de oué de pe ramuri), sã se sdrobéscã și sã se ardã.»

(3) Dat. Rom. din Calafindesei, dict. de Sofia Frãncu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturalã medicalã*, p. 109.

ție și așa să te bucuri și tu când mă vei vedé pe mine, iar fără mine să fii tot supérat și dus pe gândurii!» (1).

O sémă de fete însă, aflând *Stupitul* său *Mărgica cuculuï*, îl înșiră lângă crucița de la mărgelele său îl légă de acésta și așa îl pórtă apoi tot-deauna, fiind-că, după cum cred și spun ele, e bun de léc în contra *dióchiului*, căci cine îl pórtă acela nici odată *nu se dióche* (2).

Într'o peniță la un loc cu *argint-viú* îl pórtă pe lângă sine nu numai fetele cele mari, ci și o sémă de bărbați, mai ales aceia, cari voesc să ajungă la o cinste mai mare, cari doresc cu tot de-adinsul să fie aleși între *bătrânii satului*, să fie vornici săi sau să ajungă la o stare și cinste și mai mare (3).

Iarăși se dice că dacă vei căută *Stupitul cuculuï* și-l vei rupe cu rămurică cu tot, și cu rămurica acésta vei mână apoi vitele ce voesci să le vinđi, la târg, atunci mare noroc și mult câștig vei avé în ele; le vei vinde cu preț fórte bun. Drept aceea mulți neguțătorii de vite caută rămurele de acestea cu *Stupitul cuculuï* și mână cu dinsele vitele la târgurii (4).

Când cine-vă pune în légănul unui copil un copil străin, atunci cred și spun Româniî din *Téra-Românescă*, jud. Prahova că copilul fură somnul celui dintâi. Decî, ca să-î revie somnul și să dórmă, i se pune sub perină, la gât său în fașă, *Somn*, adecă *Stupitul cuculuï* (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l P. Ursul; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «Fetele pun *Stupitul cuculuï* la mărgele și-l pórtă la gât;» — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Fetele pórtă *Stupitul cuculuï*, care se face din *Stupitul cuculuï*, la mărgele ca un semn frumos. Nu fie-cine însă îl găsește. De aceea se dice că fata saú copila, care îl află, e cu noroc. Unele fete îl légă cu crenguță cu tot la mărgele;» — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 23, p. I: «Fetele pórtă între mărgele la grumaz și *Stupitul cuculuï* și cred că el le va face ca ele să placă și să jóce.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă.

(3) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de S. Frâncu.

(4) Cred. Rom. din Siret.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra mediciniei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, Bucuresci 1901, p. 318.

Tot așa cred și Româniî din unele părți ale *Transilvaniei*.
Iată ce dic aceștia :

«Inelul *Fluturelui inelat* primăvara pe crengile pomilor de veî află, pune-l la grumazii copilului ce nu pôte dormi, că va dormi de aici în colo(1), și mai ales dacă i se va face cu inelul acesta de trei orî cruce la cap și i se va descântă în următorul chip :

Copilul (cutare),
Când s'o născut,
O fost mic,
O fost voinic,
O fost bun
Ca nime-alt cum,
O fost ascultător,
Tăcător.
Ađi o plâns,

Măne iar a plânge,
De nu i-oiu aduce
Měr inelat.
Dar ađi i-am adus
Un měr cu frunza în sus,
Pe ea un inel pus,
Inel gros,
Să fie (cutare) mai somno-
[ros (2).

Afară de acésta mai există la Româniî din *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Stupitul cucului*.

Inelul *Fluturelui inelat* de-l veî găsi, dă-l la o mamă ce are copil rěu, că i se va face bun, dacă îl va legă la mână (3).

Inel de *Fluture inelat* cu soție pe una și aceeași crengă de veî află, veî fi om fără somn în întreg anul acela(4).

Inel de *Fluture inelat* în Postul-mare de veî află, e semn bun (5).

Inel de *Fluture inelat* în Vineria mare de veî află, e semn rěu (6).

Dumineca de veî găsi inel de *Fluture inelat*, nu-l luă, că nu e bine (7).

Inel de *Fluture inelat* fără soție de veî află, dă-l la un copil mic, că de nu, te veî face somnoros (8).

Pune inel de *Fluture inelat*, legat cu trei ațe, la mâna

(1) Cred. Rom. din Stupinî și Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bărgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș.

(4) Cred. Rom. din Veza lângă Blaj.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Reghin.

(8) Cred. Rom. din Samșud.

dréptă a copilului, căci nici când nu va fură, ci va fi drept (1).

De-î legă la mâna stângă inel de *Fluture inelat*, copilul se va face hoț (2).

De găsești un inel de *Fluture inelat*, numără tóte ouele, și de vor fi cu soție, e semn că peste an vei fi sănătos, iar de vor fi fără soț, vei fi nesănătos (3).

Când găsești inel de *Fluture inelat* pe o créngă din spre miază-nópte a pomului, e semn că are să fie érnă móle (4).

Și în fine:

Când veți *Fluture inelat*, e semn că are să fie vreme bună și secetósă (5).

(1) Cred. Rom. din Brețc.

(2) Cred. Rom. din Filpiș.

(3) Cred. Rom. din Bataș.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Socol.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

BOHOCIUL.

(*Mamestra brassicae* L.)

Bohociul, pl. *Bohocî*, numit și *Buhă de curechiu*, e un fluturaș de noapte de mărime mijlocie, cu ochii scoși ce-vă afară din cap, trupul acoperit cu perișori lungi și deși, cu spinarea ridicată în sus, cu aripile de dinainte întunecaturii și împestrițate cu roșu, iar cele de dinapoi tulburii-sure, pe cari, când stă locului, le lasă în jos, ast-fel că sémână unui acoperemînt.

Fluturașul acesta se arată în lunile Maiu, Iunie și August de pe la înserate și până cam către mieđul nopții, și nu odată când e lumină în casă și fereștile sunt deschise, intră și prin case, unde prinde apoi a sburà în colo și în cóce în prejurul luminii și a lampei(1).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* însă cred și ăic că *Bohociul* nu e un fluture ca toți fluturii de noapte, ci el e sufletul morților de curând repausați. De aceea se mai numesce el apoi încă și *Suflet*, *Sufletul mortului* și *Sufletul morților*.

Și fiind-că el e sufletul celor de curând repausați, de aceea nici nu e bine de prins și de omorît(2).

Poporul român din *Țera-Românescă* din contră crede că tóte sufletele curate, și cu deosebire ale copiilor micî, fără păcate, se prefac în *fluturi* pe cea lume. De aici vine apoi

(1) După descrierea Rom. din Putna, dict. de Vasile Văcărean, și a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(2) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

și o țicere relativă la sufletele copiilor morți: «*Ăsta e un fluture pe lumea aî-laltă.*» Iar între multe alte vorbe de mângâiere, ce se adresază părinților celor ce-și plâng copiii morți, e și acesta: «*Taci N. nu mai plânge, că copilul d-tale e fluture pe ceea lume!*» (1).

Larva acestui fluturaș, rotundă și de colóre verde, trăește pe diferite legume și cu deosebire pe curechiu și se numește de Români din Banat: *Verdeț* (2), iar în alte părți *Verdete* (3).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 763: «Dintre viermi, poporul de aci cunoște: rîma, *moletele*, un vierme mic galben; *verdețul*, care se ascunde în pămînt lângă rădăcina curechiului și-l róde; *albul*, care trăește din suculemnelor tăiate și al legumelor și strică crumpii.»

(3) Idem de eadem, loc. cit. ; — cf. și G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluiu*, publ. în *Șeșetórea*, an. II, Fálticeni 1892, p. 195. «Când îi vedé vr'un fluturaș prin casă, să nu-l omóri, că-i sufletul vre-unui copil ce ți-a murit ;» — iar d-l Th. A. Bogdan îmi împărtășește: «*Fluturii sunt născuți din lacrimile Precistei. Cine omórá fluturi, înveselește inima Maicei Precistei. Când veți fluturi cu soție, e semn bun (Bistrița).*»

STRIGOIEȘUL.

(*Botys margaritalis* Tr.)

Sub numirea *Strigoieș* înțeleg Românii din *Bucovina* mai pe toți *fluturașii* sau *flutureii* cei mici de noapte, cari se strâng în prejurul luminilor sau al lampelor și, învârtindu-se pe lângă dînsele, nu odată le sting (1). În deosebi însă înțeleg ei sub *Strigoieș* fluturașul numit lat. *Botys margaritalis* Tr. sau *Orobena extimalis* Sc.

Ce se atinge de originea *Strigoieșului*, se crede că el e făcut din ómenii cei repausați, cari aũ fost și aũ murit ca *strigoii* sau *strigoice*. Cu alte cuvinte că *Strigoieșii* sunt sufletele strigoilor prefăcute în chip de fluturași, și ca atari sbórá apoi nóptea nu numai pe afară, ci și prin casele ómenilor, căutând a le face acestora, după împrejurări, bine sau rău (2).

Așá dacá un *Strigoieș*, intrând în vre-o casá, sbórá în prejurul unei luminii sau lampe, fără ca să o stingá, e semn a bine (3), iar când o stinge e semn a rău, a pagubá (4).

De multe ori însă *Strigoieșul* nu se mulțumescé numai cu atáta că sbórá prin casele ómenilor, ci el nu odatá názues-

(1) După spusa Rom. din Reusení, com. de Vas. Pop.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernáuți, 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacá sbórá séra nisce *fluturași* în prejurul luminii, este semn a bine.»

(4) Cred. Rom. din Litení, com. de Dim. Marmeliuc, stud. gimn.: «Se crede că dacá un *Fluture de lumină* stinge lumina, se apropie o pagubá.»

ce necontenit și la ochii acestora ca să-î atingă cu aripile și a-î face prin acésta ca să-și pérdă vederile(1).

Și ómenii, cari nu sunt destul de precauți, cari nu se sciú ferì de atingerea *Strigoieșilor*, saú chiar se încumetă de a prinde atare *Strigoieș* saú și alt fluture cu mâna și apoi a da cu acésta pe la ochi, acela trebuie maî de vreme saú maî târđiú să chiorască saú chiar să orbéscă (2).

Românii din unele părți ale *Moldovei* spun că fluturii, cari se adună în jurul luminii, vin să fure focul. Cu fluturii aceștia fac babele de dragoste fetelor, cari nu le ieaú nimenia la horă; li se dá adecă să beà *scamă* (solzi) de fluturi de aceștia în rachiú, fără ca să scie (3).

Strigoieșii se arată de cum însereză și până cam către mieđul nopții saú, maî bine đis, până la *Cântători*. După mieđul nopții însă saú după ce aú cântat cocoșii întâia óră nu se arată maî mult, ci ei se fac atunci nevêđuți ca și ade-vêrații *Strigoți*, ast-fel că numai ce te trezesci că nu-î veđi maî mult (4).

În fine trebuie să maî amintesc și aceea că *Strigoieșul* se maî numesce în unele părți din *Bucovina* încă și *Fluture de lumină* (5) și *Cură în foc* (6), și se crede că el ar fi trimis de către atari ómenii réi, anume ca să facă altora rău (7).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; — Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene*, publ. în điar cit., No. 30, p. 2: «Se crede că nu e bine a luà fluturi în mână, căci intrând colbul aripilor lor cui-vă în ochi, acela va chiori.

(3) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 88.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(5) Dat. Rom. din Liteni, com. de Dim. Marmeliuc: «*Fluturașul* cel mic, care umblă nóptea prin casă, se chêmă *Fluture de lumină*.»

(6) Dat. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și Michaiú Frunțaș, agricultori.

(7) Cred. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și M. Frunțaș.

GĂSELNIȚA.

(*Achronia alveolaria* sau *Galleria melonella* L.)

Precum fie-care vietate, așa și *Albinele* aū o mulțime de dușmani, dintre cari unii sunt mai mari, mai tari și mai periculoși, iar alții mai mică, mai slabi, și prin urmare și mai puțin periculoși.

Unul din mulțimea acestor dușmani e și *Găselnița*, pl. *Găselniți* (1), numită încă și *Molia albinelor* sau *Molia de albine*.

Găselnița e un fluturel mic de nópte care, de cum se desprimăvărăză și până târziu tómnă, sbórá numai séra prin stupine sau prisăci, unde face fórte multă neplăcere atât albinelor, cât și prisăcarilor, iar ziua stă lipit de păreții din afară ai stupilor sau de-asupra acestora.

Femeiușca acestui fluturel, care e ce-vă mai mare și mai grósă decât bărbătușul și mai închisă la colóre decât acesta, își depune ouăle sale prin crăpăturile și cotiturile știubeielor sau ale coșnițelor.

Din ouăle acestea, cari se clocesc în trei zile, după nouă zile es larvele, numite în unele părți din Țera-Românescă *Careți* (2), iar după dece zile fluturii. După ce aū eșit *Ca-*

(1) La Româniî din Meglenia, după cum îmi scrie d-l Per. Papahagi, cuv. *Găselniță* e sinonim cu cuv. *omidă*. Veđi de același, *Megleno-Româniî*, p. 82.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Caretele*, pl. *Careți*, este un vierme, care tócă fagurii și îi umple cu un fel de mătase a lor. Din el se nasce un fel de fluture mic și alb, care se împrăștie prin stup și depunân-

reții din ouă, îndată se și furișează în năuntrul știubeielor, și acolo se încuibază apoi în sfărmăturile de sub păreții știubeielor. Mai târziu se suie la faguri și prind a-î ródé și pe aceștia și a face printre dînșii un fel de gogoși asemenea cu ale *Gândacilor de mătase* și țesături întocmai ca cele de paingăn, prin cari prind apoi albinele ce voesc să-î scótă afară.

Albinele, vędând că nu-î pot da afară nici a ținé curățenie, părăsesc stupul și, sau se duc în alți stupi, sau se pierd.

Prisăcarii sau stuparii, dând de fluturașii aceștia și de *Careții* lor și voind să se mântuască de dînșii până ce nu e încă târziu, căci ei se înmulțesc fórte tare și devin din ce în ce tot mai periculoși, trebuie să ție în tot-deauna stupii puternici și cu regine tinere și să-î curățescă tot din două în două săptămâni spre a-î puté nimici cât se póte mai repede.

Găselnițele sunt periculoșe mai mult primăvara până în Aprilie, și apoi în August și Septemvrie (1).

du-și ouăle acolo, în scurt timp stupul este invadat de *Careți* și *albinele* nu mai pot luptă contra lor, se descuragéză și pier, iar stupul este cu totul tot nimicit de acești *Careți*, cari se înmulțesc într'un mod îngrozitor.»

(1) Cf. Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 394; — *Amicul progresului român*, an. X, București 1903, No. 33 (159), p. 33; — și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 28.

MOLIA MERELOR.

(*Carpocapsa pomonella* L.)

Molia merelor e un fluturaș mic și frumușel. Aripile de dinainte-î sunt albăstrii-sure, de-acurmezișul cu mai multe dungă subțirele și de colóre cafenie, iar spre capete cu câte o pată mare în forma ochiului și strălucitoare ca aurul. Aripile dindărăt sunt mai tot atât de mari și aū numai o singură colóre roșiatică-castanie.

Femeiușca acestui fluturaș, care sbórá în luna lui Maiū, își depune ouăle sale pe fructele cele tinere ale merilor și ale perilor.

Omiduțele, cari es după 8—10 zile din aceste ouă, fac o bortică fórte mică în mērul saū para pe care se află, intră după aceea printr'insa în interiorul fructului ast-fel bortit și acolo trāesc apoi până tóмна. Sosind tóмна, es din merele saū perele, în cari aū petrecut până atuncia și pe cari le-aū mâncat, mai cu sémă în prejurul sîmburilor, și se prefac în nimfe într'o țesătură albie printre crepăturile scórței pomilor saū și în cămările în cari se păstréză pómele.

Adese-orî însă metamorfosa acēsta se sfârșesce încă vara și atunci se nasce un al doilea rând de fluturi, ale căror larve strică apoi și merelor și perelor celor mari.

Despre aceste larve fórte stricăcióse, numite pretutindenî *Viermă de mere* sing. *Vierme de mere*, există la Româniî din Transilvania, com. Felfalăū, următórea legendă :

«Înainte de a veni *Dumnezeū* pe pămînt, erau o mulțime de ómeni, cari de cari mai isteți, prefăcēndu-se prin ajutorul *Diavolului*, sub a căruî ocârmuire trāiau.

«Acești ómenī puneau rēmășag, cã se vor preface în mãțã sau cãne, și așã și făceau, cãci *Dracul* le ajutã, plãcându-ī fõrte mult de ómenīi lui cei iscusīți.

«Cei ce-ī vedeau, credeau cã ei īs *Dumneđeu* și li se închinau lor, aducându-le cãte și mai cãte daruri.

«*Diavolul*, vęđendu-le tóte acestea, erã cãt pe aici sã-și sarã din piele, cređend cã tóte popórele vor uitã de *Dumneđeu* și se vor închinã ómenilor sęi.

«Și așã erã sã se și întimple.

«*Dumneđeu* însă, care le vedeã tóte șarlataniile, pãnã la o vreme a stat și s'a uitat la ei, ca sã vadã slãbiciunea ómenilor. Dar mai pe urmã s'a hotãrit ca sã se scobóre jos la ei, cãci a vęđut cã, đeu! sã stai numai cu mãnile în sîn nu e bine.

«Deci scoborîndu-se jos între cei-lalți muritorī, umblã și El alãturea cu ei, de la un iscusit la altul, ca sã le vadã faptele.

«Dupã ce umblã el pe rãnd pe la toți, le đise în urmã sã se strîngã cu toți la un loc și sã facã minuni pe întrecute, cã celuia ce ī-a face minunea cea mai mare, ī-a da un sac de aur.

«Auđind *iscusiți* de fãgãduința acęsta, s'aũ adunat a minune într'o șurã mare, care erã de jur împrejur înconjuratã cu tot felul de meri.

«*Dumneđeu*, care încă sosise în mijlocul lor, dãndu-le de scire cã pot sã-și începã lucrurile, ei începurã a face, dupã cum le erã obiceiul, cãte și mai cãte.

«Dupã ce aũ fãcut acuma tóte cãte le-aũ sciut, a đis *Dumneđeu* ca sã-ī facã și un mër de cele de pe meri.

«Ei însă nu aũ putut.

«Pentru acęsta *Dumneđeu* a slobođit un trãsnet în mijlocul lor.

«Ei atuncī, de fricã, cu toți s'aũ ascuns în merele de pe meri din prejurul șurei, în carī se aflaũ, și acolo aũ rēmas pãnã în điaua de ađi, prefãcuți în *Viermī de mere*, și de atuncī o sēmã de mere sunt *viermãnóse*.»

Afarã de legenda acęsta mai existã, tot la Romãnii din *Transilvania*, încă și urmãtórele credințe și datine despre *Viermī de mere*.

Viermii de mere sunt blestemul lui Dumnezeu (1).

Cine găsește *Vierme de mere* și, scuipând peste el, îl aruncă, acela scuipesce pe *Dracul* între ochi (2).

Vierme de mere pe crengi de veii găsi, e semn că mărul acela o să se usuze (3).

Cine vrea ca să nu aibă *Viermii de mere* în merele din grădina sa, acela să ieă pucioasă și s'o aprindă în mijlocul grădinei în ziua de Paști (4).

Cine găsește *Viermii de mere* și-i aruncă în foc, acela a aruncat pe *sluga diavolului* (5).

În fine cine vrea să nu aibă *Viermii de mere* în grădina sa, acela, când înfloresc merii, să dică:

O plecat huia
Handrahuia
Și-o găsit pe huiu
Handrahuia.
Eū încă am pornit
Și l-am găsit,
Și încă am plecat
Și l-am aflat
În vârf de măr,
În vârf de păr (6),
Pe un măr suit
Tot lucrând,

Tot piscuind
Și mere mâncând,
Mere sflederind.
Eū rēū m'am supērat,
De cōdă l-am luat,
Așă, așă,
Și'n foc l-am țipat
Ca să peie,
Să rēspeie
Ca fumu
Cu care îl afumu! (7)

Pe când rostesc cuvintele acestea ale descântecului, afumă un măr viermănos și în același timp îl sdrobesc, de nici urmă nu-i mai rămâne. Iar când dică «*așă, așă*», atunci ieă câte o bucățică și o *țipă* (aruncă) în foc (8).

Românii din *Țera-Românescă*, voind a scăpă nu numai de *Viermii de mere* și *pere*, ci și de alți viermi, cari strică po-

(1) Cred. Rom. din Gurghiū.

(2) Cred. Rom. din Hodac.

(3) Cred. Rom. din Fărăgăū.

(4) Cred. Rom. din Felfalăū.

(5) Cred. Rom. din Ibănesci.

(6) Descântecul acesta se pōte descântă și la *Viermii de pere*.

(7) Dat. Rom. din Ibănesci.

(8) Atât legenda, cât și tōte credințele și datinele din acest articol mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

metelor, legumelor și pâneii celei albe, aŭ datină de a ține *Țiua Viermilor* sau *Marția Viermilor*, care cade tot-deauna în Marția din săptămâna întâia a Postului-mare.

În această ȝi, după credința lor, nu e bine să lucrezi nimic în casă sau în grădină, de ore-ce, dacă vei lucră, peste vară vei avé *viermă* prin casă și prin grădină, cari îți vor aduce mari stricăciuni la pomii și la legume. Din contră, în această ȝi, e bine să dai de pomană o turtă și alte bucate, ca să fie *Viermilor*. Dacă faci așa, apoi peste vară n'ai habar de viermă, nu-ți vor face nici o vătămăre.

Maî departe, spun Românii din *Țera-Românească*, că dacă vrei să aperi grădinele și țérinele de viermă, e bine să înfigi în mijlocul lor o furcă și un fus de tors, sau să îngropi în mijlocul lor un ou roșu, cu care ai fost la biserică în ȝiua de Paști (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

M O L I A.

(Tinea *pellionella* L.)

Sub numirea *Molie*, la Români din Meglenia: *Moletî* (1), iară la cei din Macedonia: *Molță*, *Mulviță* și *Mulțică* (2), înțeleg Români de pretutindenă mai multe specii de fluturași mici, cari se țin de una și aceeași familie și ale căror larve, numite asemenea *Moliî*, rod blănurile, covórele, materiile de lână și de păr, penele și animalele împăiate (3).

Pe lângă numirea generică de *Molie* însă, ce li se dă tuturor fluturașilor acestora, poporul le mai dă încă și câte o numire specială, parte după făptura corpului său colórea aripilor și parte după obiectele în cari petrec și din cari se nutresc larvele lor, și anume :

Molia subțirică, *Molia de straiie*, *Molia straielor*, *Molia de lână*, *Molia de cojóce* și *Molia de piele* (4), lat. Tinea *pellionella* L.

Molia vinătă (5), lat. Tinea *tapetiella* L.

---

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Români*, p. 95.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, în *Enciclopedia română*, vol. III, p. 315; și în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci p. 122; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel : « *Molia* e o insectă, care se încuibéză prin lățile cu haine și róde tóte hainele, dacă nu se bagă de sémă»; — și de d-l El. Pop : « *Molia* strică hainele. »

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de d-l T. Ionesi; — și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(5) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

Molia de pene, Molia de pěr (1), lat. Tinea sau Tineola biseliella Zll. și crinella Tr.

Afară de aceste trei specii de fluturași, ale căror larve, numite *Moliï*, se nutresc din materiile amintite mai sus, mai este încă unul cam de aceeași mărime, care se ține asemenea de familia celui de mai sus, și care se numesce: *Molie de pâne, Molie de bucate, Molia bucatelor, Gărgăriță și Gărgăriță de bucate* (2), lat. Tinea granella L.

Larva acestui fluturaș, numită *Gărgăriță și Gărgăriță albă*, spre deosebire de *Gărgărița neagră*, lat. Calandra granaria L., se nutrește numai cu grăunțe de grâu și de secară pre cari, intrând în ele prin nisce borticele făcute de dînsa, le adună pe încetul la un loc și apoi, înconjurând grămăgióra de grăunțe adunată cu un fel de țesătură sau păingăniș, o mănâncă (3).

Fiind larvele tuturor fluturașilor acestora foarte stricăciose și dăunăciose, de aceea Românii de pretutindenî întrebuintează spre depărtarea și stărpirea lor felurite mijloce.

(1) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(2) *Cărțile săténului român*, an. XI, cartea X, Blaj 1886, p. 157: «*Gărgărița* este o insectă de némul fluturilor de nópte și adecă de felul fluturilor mici, cu aripile dinainte înguste și lungi, de colóre sure mohorîte și negriciose, iar aripile dindărăt sunt simple mohorîte. Pe cât este de mică acéstă *Molie*, pe atât de stricăciósă este grânarelor. Fluturile sbóră în Maiu, Iunie și Iulie și femeiușca își așeză ouële pe grăunțele de secară și grâu. Omiduțele tinere, cari es din oué, intră în grăunțe prin borticele ce înse-și le fac, adună pe încet mai multe grăunțe la olaltă cu țesătura lor într'un grunz și le mănâncă»; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiiü 1893, p. 308.

(3) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în op. cit., p. 335: «*Gărgărița* = Calandra granaria; Tinea granella, v. *Curculez*»; — *Fóia poporului*, an. I, p. 308: «Prin Maiü sau Iunie se ivesc fluturiü *Gărgărițelor albe*. Ei se împerechéză cât ce s'aú ivit și apoi bărbătușii mor, iar femeiușele oué în curs de două săptămáni, mai ales în grăunțele de secară. Din oué es nisce omiđi mici, cari ciuruesc grăunțele cruciș și curmeziș. Peste nópte omiđile se urcă de-asupra grăunțelor, unde torc un fel de păingăniș alcătuit din numeróse firicele surii-albe. Pe la sfârșitul lui August aceste omiđi părăsesc grăunțele și ernéză în crăpăturile bárnelor și ale altor lemne. Primăvara, în ajunul căldurii, ele se preschimbă în păpuși și apoi în fluturái. Lásate fiind în grija sortii, *Gărgărițele negre și albe* pustiesc grânare întregi de bucate.»

Aşa Româniî din *Bucovina* contra celor trei speciî dintâiî pun printre haine perinuţe umplute cu *Sulcină galbenă*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. sau frunze de *Hameiî*, lat. *Humulus lupulus* L. şi de *Tutun*, lat. *Nicotiana tabacum* L., căciuliî de *Usturoiî*, lat. *Alium sativum* L., precum şi rămurele de *Pelin*, lat. *Artemisia Absinthium* L., în credinţă că *Moliile*, neputând suferi mirosul cel iute şi neplăcut al acestor plante, fug de dînsul, iar nefugind pier (1).

Tot cam aşa fac şi Româniî din *Moldova*, precum şi cei din *Ţera-Românescă*.

«Ca să ferim lucrurile de *Moliî*—scrie d-l Dr. N. Leon,—se fac perinuţe de flóre de *Sulcină* şi se pun între straie, sau frunze de *Tutun*; *Moliile* fug de mirosul lor» (2).

Iar S. Sa păr. T. Bălăşel, cu privire la Româniî din *Ţera-Românescă*, îmi scrie :

«Ca să gonesci *Moliile* de prin lăđi, puî într'însele *Sulfînă* luată din ăiua de *Sânziene*, sau *foi de Nuc*, luate de la biserică în ăiua de *Rusalî*, sau *Busuioc* din ăiua de *Sânt-Ilie*.»

Iar Româniî din *Macedonia*, voind a depărtă *Moliile* de prin haine, pun într'însele frunze de *Tutun* şi de *Iboj* sau, după cum îi spun Bucovineniî, *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. şi camfură (3).

Pe lângă aceste mijlóce, cele mai multe Românce, voind a împiedecă fluturaşii sus amintiţi de a-şi depune ouele lor în haine, le scot pe acestea mai adese-orî în decursul anului afară, le întind la sóre ca să se soréscă şi să se svînteze şi apoi, scuturându-le şi periindu-le bine, le aşeză iarăşi la locul lor, de unde le-au luat (4).

Şi mai cu sémă o fac ele acésta în ajunul *Sânzienelor*,

(1) Dat. şi cred. Rom. din cele mai multe comune din *Bucovina*.

(2) *Zoologia medicală*, p. 12—13.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi. Cf. de acelaşi, *Din Literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(4) Dat. Rom. din cele mai multe părţi ale *Bucovinei*;—Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312: «Ca hainele să nu fie mâncate de *Moliî*, să le scuturi, să le expui la aer din săptămână în săptămână sau să le învlesci în pânză de *bumbac*, fiind-că *Molia* nu atacă *bumbacul*.»

24 Iunie, când și fluturașii din cestiune es și sbóră mai tare în tóte părțile. Iar după ce le-aū scos și svîntat de ajuns, când le așeză iarăși la locul lor, pun printre dînsele *dumbravnic*, lat. *Melitis melissophyllum* L., care se face la loc curat și care *añinósă* (amirósă) frumos, anume ca și ele să aninóse frumos și tot de-odată ca *Moliile* să fugă de mirosul acestei plante (1).

Ce se atinge de fluturașul din urmă și de larva lui, se întrebuintează aceleași mijlóce, cari se întrebuintează și contra *Gărgăriței*, lat. *Calandra granaria*.

În fine mai amintesc și aceea că Românii din *Bucovina*, când le plac glumele sau nebuniile cui-vă, dic: *Mâncă-te-ar moliile, că posnaș sau ajuns de cap mai ești!*

Iar un proverb, în care figurază cuvîntul *Molie*, sună precum urmază:

L-a băgat mumă-sa în ladă și l-aū mâncat Moliile—

și se aplică celor urîți și ciupiți de vërsat, precum și celor ce de mici aū fost corcolii sau alintați de părinții lor (2). Și:

A fi ros de Molii,

adecă a fi stricat, găurit, a fi stricat de vërsat (3).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 555.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

STRELICIUL.

Streliciul, pl. *Strelici*, e un fluturaș micuț de séră, cu mustețele învârtite, plin de puf și de colóre vînătă care, cum vede că e lumină în vre-o casă, îndată intră în năuntru și prinde a sburà ca un vârtej în prejurul lumini.

Dacă îl prinđi cu mânilé lasă un fel de pulbere pe degete. Și dacă puî degetele cu pulberea acésta la ochi, astfel că póte să intre într'înșii, atunci, după cum cred și spun cei mai mulți Români din *Bucovina*, mai de vreme saũ mai târđiũ orbesci. Iar dacă puî pulberea de pe dînsul pe piele, atunci pielea se umflă, se roșesce, și se fac pe dînsa un fel de petițe ca *blânda*, cari se numesc, ca și fluturașul a cărui pulbere le-a produs, *strelici* (1) saũ și *sterlici* (2).

Strelici saũ *Sterlici*, adecă petițele acestea, cari se fac mai cu sémă pe mâni și pe picióre, sunt dintru început de colóre roșie, iar mai pe urmă se învinețesc.

Petițele numite *Strelici*, le capătă mai cu sémă ómenii cei fórte greũ bolnavi, cari se află în agonia morții, și dacă aũ început a se învineți, atunci se đice că bolnavul respectiv a *capătat strelici de mórte*, fiind-că *strelici* sunt semnul cel mai sigur de mórte (3).

Din cauza acésta apoi fie-care Român, prinđend vre-un *Strelici*, se feresce ca de para focului să nu atingă cu pulberea de pe dînsul ochii saũ pielea de pe mâni orî picióre, ca nu cum-vă, atingend ochii, să orbescă, iar mânilé și piciórele atingendu-le *să capete strelici de mórte* (4).

(1) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean.

(2) Dat. Rom. din Siret, com. de soția mea Leontina.

(3) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean; — cf. S. Fl. Marian, *Îmmormîntarea la Români*, p. 3.

(4) Dict. de V. Văcărean.

COTARIUL.

Cotariul este un fel de viermuș sau mai bine ȃis o omidă lunguleță și suptire, de colóre cenușie. El are picioare numai la cele două extremități ale corpului, adecă la cap și la códă. De aceea el nu umblă târîndu-se ca cele-lalte omiđi, ci își îndoiesce corpul în sus și aduce códa lângă cap și imediat după acésta capul face un salt înainte și códa iar alt salt lângă cap, așa că mersul lui sémănă pare că ar da cu pasul său cu cotul, pare că ar tot măsurà ce-và, din care causă poporul i-a și pus apoi numele *Cotariu*.

De la mersul acestei omiđi s'a născut cu timpul și următórea ȃicere:

A merge ca un Cotariu.

Se ȃice despre cel ce merge pășind rar și gânditor, pare că ar merge măsurând pămîntul (1).

---

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel

ARIPA GÂSCEI.

(*Pterophorus pentadactylus* L.)

Pe lângă fluturii și fluturașii, ale căror aripă sunt compacte, se mai află încă un fel de fluturaș mic, ale căror aripă sunt despicate în mai multe părți în forma unor penişore de găscă.

Unul dintre acești fluturași, cari se numără la *Moliă*, e și *Aripa găscei*, numit ast-fel pentru că aripile sale sémână penelor unei găsce (1).

Aripa găscei e un fluturaș frumușel și alb ca omătul, care se arată mai ales în decursul lunii lui Iunie și Iulie. Aripile sale cele de dinainte sunt despicate în două, iar cele dindărăt în trei părți în forma unor penițe de găscă.

Larva saă omida acestui fluturaș trăește pe *Holbură*, lat. *Convolvulus arvensis* L. și pe *Cupa-vaciă*, lat. *Convolvulus sepium* L., precum și pe alte plante.

---

(1) Dat. Rom, din Salcea, jud. Botoșani, în Moldova.

Ț Â N Ț A R U L.

(*Culex pipiens* L.)

Sub cuv. *Țânțar* înțeleg Româniî mai multe familii de insecte din ordinea Dipterelor, adecă a celor câte cu o pereche de aripî, al căror corp și picioare sunt foarte lungi și subțiri, aripile înguste și străveșii, iar fliscul său rătul cu care sug nu numai sucuri de plante, ci foarte adese-orî înghimpă cu dînsul atât pe animale, cât și pe ómenî, sugêndu-le cu o deosebită lăcomie și sângele acestora, e foarte lung și subțire.

Speciile și varietățile acestor familii de insecte sugătoare de sânge cunoscute Românilor după nume, sunt, pe cât am putut eû până acuma află, următoarele:

Arșița, lat. *Culex annulatus* Fabr., un fel de țânțar, care mușcă pe ómenî vara când se scaldă, și a cărui mușcătură, după cum spun Româniî din *Transilvania*, unde e mai cu sémă usitată acéstă numire, e foarte durerosă, adecă *arde* tare (1).

După spusa Românilor din *Bucovina* însă, să-î vie numirea acésta de acolo, pentru că acéstă specie de țânțar sbórá mai ales ȓiua, când e *cea mai mare arșiță*, adecă când *arde* sau *frige sórele* mai tare. Și de óre-ce sbórá și jócă cu mare plăcere pe de-asupra apeî, de aceea și mușcă ea pe ómenii

(1) Hasdeû, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1.747; — Idem de eadem, p. 1.748: «*Arșița*, insectă sburătoare din ordinea Dipterelor. Cuvîntul se întrebuintează în Ardél.» — «Un fel de muscă, care mușcă pe om vara când se scaldă, se chêmă *Arșiță*»; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 272: «*Arșița*, în Ardél, un insect (muscă) care pișcă pe om când se scaldă»; — com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Brașov: «*Arșițele*, după împărțășirea școlarului I. Mafteiû din Paloș, lângă Cohalm, sunt nisce musculițe, cari se adună vara pe căldură de-asupra ómenilor.»

carî se scaldă. Mușcă ea, ce mușcă pe ómenî, în urma urmelor însă o pătesce, căci sburând fórte aprópe de apă, pesciî se aruncă după dînsa, o prind și o mănâncă.

Acest soiú de țanțar e așa de răú, de lacom și nesuferit că, puindu-se pe om și începênd a-î suge sângele, nu se dá de fel urnit din loc, până ce nu se satură. Din cauza acesta apoi, când voescî, atunci poți să-l omorî (1).

Și tot din cauza acesta se vede că Româniî din *Transilvania*, când vor să arate rēutatea unei femeî, đic că *e rea ca o arșiță* (2).

Țanțarul, fem, *Țanțăróică* (3); la Româniî din Meglenia: *Țanțar* (4), iar la cei din Macedonia: *Mășcoñiú* și *Mușcoñiú* (5), lat. *Culex pipiens* L.

Larva acestuí țanțar, precum și a *Arșiței*, se numesce de Româniî din munțiî Bucovinei și aí Moldoveî, jud. Sucéva, *Carabeș* și *Carabete*, pl. *Carabeși* (6), iar nimfa *Lătăuș* (7) și *Lăturaș* (8).

(1) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuțul-vechiú.

(2) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.748.

(3) Sex. Til, *Snóve*, Brașov 1897, p. 17: «Nea Trifu scóte atunci pipa din buzunar, o întórse cu fundul în sus și o lovî de câte-vă orî de palma-î crēpată de frig. Apói aruncând scrumul din mână, chiorî odată în pipă, suflă de câte-vă orî în ea și umplênd-o cu tabac, puse un tăciune pe ea. Rotogóle de fum începură să se învârte prin aer, carî alungară obrasnicele *Țanțăróice*, carî făcură și mânilé numai de bēsicî.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniú*, p. 125.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312;— com. de d-l Chr. Geagea.

(6) *Ședétórea*, an. V, Fálticeni 1899, p. 54: «*Carabeș* = viermî mari ce se fac mai ales în nasul cărlanilor slabî, și în apă clocită.»

(7) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean: «*Lătăușul* trăesce mai mult unde e apă stătută sau zăcută. Forma trupului sēu e încārli-gată, iar *mersura* sa e că dá odată sau mai de multe orî în sus, și apoi se lasă iarăși în jos în apă»;—a celor din Udescî, com. de George Paranicî, stud. gimn.: «*Lătăușul* e o găzuță, care umblă prin apă»;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;— și a celor din Moldova, com. Pașcanî., dict. de Const. S. Bucan: «*Lătăușul* se află prin topliți și prin pârauțele fântânelor. El e de colóre gri-deschisă sau *bălănuță*, cu piciórele *covrigite* pe de-o parte. și când înótă, înótă pe o lature, din care causă se și numesce apoi *Lătăuș*.»

(8) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca:» *Lăturașul* e un fel de *gázóbă* de apă, care trăesce mai mult la isvórele cu apă rece. Se află

Românii din Bucovina, prindând mai mulți *Carabeți* de aceștia și puindu-î în unghițe, ca pe râme, prind pesci cu dinșii.

Tot așa fac ei și cu *Lătăușii* sau *Lăturașii* (1). Se feresc însă foarte tare de a bé apă, mai ales séra și nóptea, din locurile acelea, unde știu că se află de aceștia, temându-se că dacă vor bé vre-unul, vor face gușă (2). Ba unii sunt de părere că chiar și atunci, când cine-vă bea apă dintr'o cofă, în care se află vre-un *Lătăuș*, acela încă capătă gușă (3).

Țânțarul de stuhărie, un fel de țânțar care trăește numai prin stuhării și care e cu mult mai mare și mai rău decât țânțarul de rând (4).

Țânțarul de pădure, lat. *Anopheles bifurcatus* L., care e mai mic ce-vă decât *Țânțarul de stuhărie*, dar și acesta suge sânge atât de la vite, cât și de la ómeni, până ce-î béșică (5).

Țânțarul de baltă (6), lat. *Corethra plumicornis* Fabr.

Bățan, pl. *Bățani* (7), *Bânțan* pl. *Bânțani* (8) și *Sgriburiciu* fem. *Sgriburice* (9), lat. *Chironomus leucopogon* Meig., un fel de țânțar mic, care tremură din picioré când stă locului.

Bârsac, pl. *Bârsaci*, numit ast-fel pe Jiù în Tansilvania, iar în alte părți, tot din Transilvania : *Bârzac* pl. *Bârzaci* (10).

une-orî însă și prin o sémă de fântâni. El umblă prin apă numai *lăturiș*, de-aceea se numește *Lăturaș*»

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Carabeții* sunt mai mari, iar *Lătăușii* mai mici. Cu *Carabeții* se prind mai multe feluri de pesci, iar *mrenele* și *cleniș* se prind numai cu *Lătăușii*».

(2) Cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(3) Cred. Rom. din Părhăuți, com. de Const. Bădăluță, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran.

(5) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(6) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Ioan P. Climescu, primar în Burdujeni.

(7) Alexiu Viciu, *Glosariu*, p. 20 ; — *Șeșetórea*, an. II, Fálticeni, p. 149.

(8) Com. de d-l Andr. Bârsan : «*Bățan* se ȓice în Vaida-Recea, ținutul Făgărașului, la *Țânțar*. În Boița, lângă Sibiiu, se pronunță *Bânțani*. În Viștea inferióră, com. Făgărașului, după spusa școlarului I. Șandru, se ȓice *Bățani* la nisce musce mari, roșiatice, cari se așeză pe cai.»

(9) Com. de d-l Th. A. Bogdan : «*Sgriburiciul* e o insectă mică care, când stă în loc, tremură».

(10) Com. de d-l Paul Oltean.

Țânțar mic (1), *Țânțar mânânțel* (2), *Țânțăraș* (3), *Țânțărel* (4), *Nouraș* și *Nourel* (5), lat. *Chironomus stercorarius* de Geer.

Numirea de *Țânțăraș* și *Țânțărel* a acestuî soiū de țânțar să-î vie deacolo pentru că el e unul dintre cei mai mici țânțari, căți li-s cunoscuți Românilor, e așa de mic că mai nu-l veți (6). Iar cel de *Nouraș* și *Nourel* îi vine de acolo pentru că nu odată se strîng cu miliónele, mai ales séra, la olaltă și, formând un fel de sul, cușmă saū stog, sbórá ca unouraș pe de-asupra capuluî (7).

Țânțar de câmp (8).

Țóbă, pl. *Țóbe* (9), *Țóbác*, pl. *Țóbácî* (10), fem. *Țóbácă*, pl. *Țóbáce* (11), numit ast-fel în Bucovina; în Moldova: *Țóbă* și *Țábuc*, pl. *Țábucî* (12), în Transilvania: *Țóbă*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Țânțariū micî* se strîng în formă de stog pe de-asupra capuluî, și se bagă chiar în ochi, și une-orî te mușcă amarnic.»

(2) Dat. Rom. din Carapciū, dict. de Vas. Cărciū.

(3) Numirea acésta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebî însă în Brașca, Badeuș și Carapciū.

(4) Numirea acésta e usitată în Udesci și Vicovul-de-sus.

(5) Numirea acésta e usitată în Stupea.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici.

(7) După spusa Rom. din Stupea.

(8) Com. de Vas. Pop, stud. gimn. și d-l I. P. Climescu.

(9) Numirea acésta e usitată mai ales în satele Ilișesci, Bălăcéna și Arbure.

(10) Dat. Rom. din Ilișesci și Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Țóbác* e cel mai mic țânțar, dar și cel mai veninos. Altul mai mic decât dînsul nu se află. El trăesce orî pe unde, dar mai ales pe răchiți și pe sub pomi. Când îl prinți, nu se alege nimica dintr'însul. Cu tóte acestea însă, când te mușcă, te frige, nu alta»; — tot de acolo, dict. de Anton Popovici: «*Țóbác*, pl. *Țóbácî*, se numesce țânțarul cel de tot mic, care mai că nici nu-l veți de mic ce-î, și care sbórá mai ales pe la înserate și petrece mai cu sémă la lunci și prin păduri.»

(11) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariū: «*Țóbăca* este o specie de Țânțar, care trăesce prin câmp, mai ales prin bahne, și este fórte supărăciósă, fiind-că îndată cum începe a înseră, mușcă neconțin pe ómeni, și mușcătura eî ustură fórte tare.»

(12) *Șečetorea*, an. III, Fálticeni, p. 90 și 91;— com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Țóbele* sunt nisece musculițe micî, cari es numai când îi rēcóre, umbră, și mai ales séra; umblă însă și nóptea. Ele sunt

Țóbe (1) și *Cibuc*, pl. *Cibuci* (2); iară în Ungaria: *Ciobâc* pl. *Ciobâci* (3).

Acest soiū de Țanțar, după cum se póte vedé din notele subliniare, este fórte mic, însă tot odată și fórte supěrăcios, din cauza mușcăturilor sale.

Mornițariul (4), fem. *Morniță* (5), lat. *Ceratopogon puli-*

gróza celor ce mulg vacile, căci umblă mult și pe lângă animale; sunt gróza ciobanilor, a vînătorilor, și cu atât sunt mai supěrăcióse, cu cât se bagă în pěrul omului și se încălesc, căci atunci gâdelă (mușcă) tare.»

(1) Com. de d-l Paul Beșă, invětător în Bârgău: «*Țóba*, pl. *Țóbele*, sunt nisece musculițe mici, cari fac omului multă neliniște, mușcându-l vara la lucrul câmpului, cu deosebire séra și diminéța.»

(2) Al. Viciū, op. cit, p. 25: «*Cibuci*, Țanțarii mici (Gurghiū).

(3) Com. de d-l El. Pop: «Sunt Țanțarii mari, numiți *Ciobâci*, și Țanțarii mai mici. Aceștia trăesc în societate cu miile la olaltă, și necăjesc fórte mult nu numai animalele, ci și pe ómenī, mai ales nóptea.»

(4) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Morniță* se numesc un fel de Țanțar fórte mic, care se arată cu miliónele mai ales séra și, puindu-se pe om, mușcă fórte rău. Ea se află prin păduri pe lângă burueni și pe lângă grajduri unde e gunoiū»; — tot de acolo, dict. de Ioan Pusdrea: «*Mornița* e mănâncică, adecă mică ca pusderia, mușcă fórte tare, și când se pune pe om nici nu se vede. Ea se bagă, mai ales séra, pe timpul cositului, chiar și în ochi și pișcă rău»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Țanțarii* sunt cei mari, cari cântă și-i auđi, iar *Mornițele* sunt mititele și nu se aud cântând»; — tot de acolo, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.: «Sub *Morniță* înțeleg Români de pe la noi un fel de Țanțarii mici, cari jócă prin aer peste ći, dar mai ales séra înainte de apunerea sórelui»; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Mornița* e Țanțarul cel mai mic»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mornițele* ís mănâncelute și pișcă fórte tare, când are să fie plóie»; — a celor din Galanesci, dict. de George Galan: «*Țanțarii* cei mici, cari sbóră pe de-asupra capului ómenilor, și pe unde se duc ómenii, pe acolo se duc și ei, se numesc *Mornițe*. *Mornițele* pișcă hăt binișor»; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean și George Cârsteian: «*Mornița* pișcă fórte rău, mai ales séra și anume pe timpul cositului»; — a celor din Frătăuțul-noū, dict. de Nic. Rusu: «Unde se pune *Mornița* se face bēșică ca de urzică, așa pișcă de tare»; — a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Țanțarii*, cari se strîng séra stoluri și mușcă vitele, însă mai ales pe ómenī, se numesc în unele părți din Bucovina Țanțarii, iară în altele *Mornițe*. — Tot *Morniță* se mai numesc Țanțarul acesta și în alte sate din Bucovina, precum în Straja, Crasna, Liteni, Udesci și Budeniț.

carius L., este asemenea un țânțar foarte mic, care mușcă rău. El se numește ast-fel pentru că, după cum spun unii, *mornăește* tare, adecă *bânăe*, produce un fel de sunet *bânnn!* care se aude ce-vă mai tare decât cel de *albină* (1).

După alții însă se numește *Mornițariu* și *Morniță* de aceea, pentru că deși este foarte mic, mușcă foarte tare și rău băgându-se chiar și prin straie (2), și atâta ce-l supără pe om, că acesta nu mai scie ce să facă și cum să se apere de dînsul.

De aceea apoi și dicala: «*Pică pe om ca Mornița*», care se aplică unui om, ce molestază din cale afară, și de care nu te poți cu una cu două mîntui ca și de *Morniță* (3).

Despre toți acești țânțari sugători de sânge, câți s'au înșirat până aici, și mai ales despre *Țânțarul vulgar*, lat. *Culex pipiens*, care e mai răspândit și ca atare mai bine cunoscut, pe când pe cei-lalți poporul foarte adese-ori îi confundă unii cu alții, există la Români din *Transilvania*, com. *Bistrița-cetate*, următoarea legendă:

«Dîce că odată Maica Precista povestiă cu *Sórele* despre păcatele lumii acesteia și, între multe altele, povestiră ei și despre fără-de-legile lui *Pic-împărat*, căruia îi eșise vestea pentru nemiloșia lui.

«*Sórele* spuse tot ce văduse, iar *Maica sfîntă*, cântărindu-î păcatele, îl judecă că nu ar fi bun numai de țipat într'o apă fără fund, ca să i se pîrdă urma pentru vecii vecilor.

«Dar nu gătiseră cu judecata, când colo iată că vine și *Pic-împărat* și haid să ieă pe *Maica Precista* de pîr, că dór el eră împărat și nu aveă de cine să se témă, și înjurând câte îi venia în gură, se luă la sfadă și cu *Sórele*.

«Vrînd *Maica sfîntă* să-i spuie ce-vă cuvinte pentru îndreptare, nu apucă, căci *Pic-împărat* îi astupă gura cu o palmă, pentru ca să nu pótă nimic grăi.

«*Sórele*, vădînd acéstă purtare neomenósă din partea lui, se făcù foc și pară de mînie, îl luă de gât și aruncându-l

(1) După spusa Românilor din Frătăuțul-vechiu, dict. de C. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciù.

(3) Dict. de T. Ionesi din Vicovul-de-sus.

într'o fântână, se îneacă, fără a puté dice alta decât : *zi, zi, zi, zi, zi, zi!*

«*Maica sfîntă*, fiindu-î milă de el, a vrut să-l scôtă afară, dar când colo, în loc de *Pic-împărat*, află numai un *Țânțar* sgriburind de frig sub grinda fântânei. Se vede că Dumneđeū îl pedepsise pentru obrăznicia lui.

«Și *Țânțarul* n'a eșit din ascunzișul lui, decât după ce s'a dus *Sórele*, căci îi erà frică, și . . .-î frică și acum, despre ce ne putem convinge și noi, că *Țânțarii* nu umblă decât numai nóptea, când nu-î vede *Sórele*, cântând și acuma pe de-asupra fântânelor : *zi, zi, zi, zi!*» (1)

O altă legendă despre *Țânțar*, și anume din *Bucovina*, sună precum urméză :

«Dice că *Dumneđeū*, după ce a făcut tóte vietățile câte se află în lume, le-a chemat într'o ȓi la sine ca să le spuie ce are fie-care să lucreze în decursul vieții sale și cu ce fel de nutreț are să se nutréscă.

«Tóte vietățile, cum aũ prins de veste că Dumneđeū le chémă, îndată aũ și alergat din tóte părțile la dînsul ca să vadă ce le va spune.

«Și *Dumneđeū*, cum s'aũ adunat, fie-căreia i-a spus ce are să lucre și cu ce are să se nutréscă și apoi, binecuvîntându-le, le-a dat drumul să se întórcă de unde aũ venit.

«*Țânțarul* însă, pe unde va fi umblat și ce va fi făcut în restimpul acesta, nu sciũ, destul atâta că el nu s'a înfățoșat înaintea lui Dumneđeū când s'aũ înfățoșat cele-lalte vietățî, ci cu mult mai târđiũ.

«Da tu, pe unde mî-ai umblat și ce mî-ai făcut până acuma, de mî-ai venit așa de târđiũ? — îl întrebă Dumneđeū cam răstit, când îl vėđũ c'a venit așa de târđiũ.

«*Țânțarul* începũ a legă teie de curmeie, ba că-î una, ba că-î alta, dar în zadar, căci nu i se încápũ nici de cum desvinovățirea.

«Ei, și ce vrei acuma?—îl întrebă Dumneđeū mai departe, spune-mi de grabă, că n'am când sta mult de vorbă cu tine!

«Apoi dă!—începũ a gângăvi *Țânțarul*—am venit să-mi dai și mie óreși-care dar, precum ai dat și celor-lalte vietățî.

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Dar vrei—dise atunci Dumneșu—*darul suptului* să-l ai! Acésta să-ți fie nutrețul!

«Și rostind cuvintele acestea îi făcù semn cu mâna să se întorcă înapoi de a unde a venit.

«*Tânțarul* ce erà să facă?. . . se întorse supërat înapoi și, voind a trăi și el în rând cu cele-lalte vietăți, a început a suga sucul din o sémă de burueni și copaci și a trăi cu acesta.

«*Tânțăróicei* însă nu-î veni nici de cum la socotélă hrana acésta. De aceea a și început ea de la un timp a cincâi pe bărbatul ei și a-î dice să mérgă din nou la Dumneșu și să céră altă hrană.

«Nu veđi—dicea ea—cât de pițigăiat, prizărît, amărît și slab te-ai făcut cu hrana ce-ai căpëtat-o. Încă numai vre-o câte-vă șeptemâni să te mai hrănesci cu de acésta hrană, și apoi poți dice lumii: sănătate bună!

«Însă *Tânțarul* nu voi s'o asculte, ci-î dise:—Dacă nu-ți place hrana acésta, apoi despre mine. . . mergi și cere tu alta, că eú nu te opresc. Mie unuia însă dă-mi bună pace!

«*Tânțăróica* însă nu, că dacă nu se duce el, că e bărbat, atunci se duce ea, un cap de muere, și o să vadă că Dumneșu i-a împlini dorința!

«Apoi dă!—dise mai departe *Tânțarul*,—dacă ești așa de încreșută în tine, de ce nu te duci singură, ce-mi bați capul atâta!

«*Tânțăróica*, foc și pară, că bărbatul ei nu vrea s-o asculte, se pornesce și se duce țintă la Dumneșu, și cum ajunge începe a i se plânge și a dice că ea nu e în stare să trăescă din sucul copacilor, și de aceea îl rógă să-î dea altă hrană mai bună.

«*Dumneșu* se uită lung la dînsa și apoi o întrébă:

«Dar bărbatul têu ce dice la acésta?

«Ce să dică?. . . el nu dice nimica, măcar că de când a început a se nutri numai cu suc de burueni și de copaci, s'a făcut așa de pițigăiat și de prizărît, că numai umbra a rămas dintr'însul!

«Dacă-î așa tréba, atunci tu de ađi înainte să sugi sânge de vite și de om și cu de acesta să te nutresci, iar când

nu-î mai avé de unde să sugî sânge, atunci să pierî. Bărbatul tēū să se nutrēscă și cu una și cu alta.

«Și de atunci de când a hotărît Dumneđeū acēsta, *Țânțarul* se nutresce atât cu suc de erburî și de copaci cât și cu sânge de vite și de om. *Țânțărăoica* însă numai cu sânge. Iar când n'are de unde sugē sânge, atunci trebuie să pieră, căci n'are alta cu ce să se nutrēscă » (1).

A treia legendă, din Țera-Românescă, care ne arată cam de când se ivesce *Țânțarul* și până când irăesce, sună ast-fel:

«În vremea de demult, pe când umblăū sfinții pe pămînt, ședeă odată, sub pólele unei pădurî la umbră, *Sf. Petrea* de vorbă cu *Sf. Dumitru*.

«*Țânțarul*: bāzzzz! bāzzzz! pe lângă *Sân-Petru*.

«*Sân-Petru* îl întrébă:

«Ce-mî tot dai târcóle și mă tot bāzāi p'aci, mă *Țânțarule*?

«Păi ađi ți-e điuă, *Sf. Petre*, și venii să-ți fac un cāntec, póte-mî dai vre-un bacșiș! — rēspunse *Țânțarul*.

«*Sf. Dumitru* luă vorba din gura sfintului *Petru* și đise *Țânțarului*.

«Apoi dacā ești meșter lăutar, să vii și la điuă mea să-mi cānți!

«*Țânțarul* muie glasul și rēspunse sfintului *Dumitru*:

«E he! *Sfinte Dumitre*, de điuă ta mi se móie córdele!

«Și de atunci a rēmas vorba din bătrāni: *A i se muică córdele*» (2).

Țânțarul este un sugētor de sânge fórte îndrāsneț, ne-suferit și lacom. Ba une-orî, dacā sunt mulți la număr, pot să devie chiar și periculoși.

S'aū întimplat chiar casurî că, dānd câte un roiū de țânțari peste ómenî, carî n'aū fost în stare să se apere de dînșii, le-aū supt tot sângele, ast-fel că n'aū rēmas dintr'înșii numai pielea și ciolanele.

Înfiorătóre și durerósă mórte trebuie să fie acēsta! De aici se vede că vine apoi și blestemul Romānilor exprimat în următórea doină ostășescă:

(1) Din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

Frunză verde spic de orz,
 Cine-a stârnit: hai la sort,
 Putrețescă-î carnea'n gros,
 Si ciolanele pe jos,
 Și picióarele 'n butuci
 Și mânilé în cătuși,
 Sângele pe la *țânțari*
 Și ochii pe la *bondari*,
 Iar pielea la tăbăcari! (1).

Cu tóte însă că partea cea mai mare de *țânțari* sunt sugători de sânge, nu tot-deauna sunt ei asemenea de îndrășneți și nesuferiți, ci numai în anumite timpuri.

Așa, bună-óră, *Țobăci* și *Mornițele* umblă foarte tare pe la apusul sórelui și până cam către mieđul nopții și te mușcă foarte rău, mai cu sémă când are să plouă, adecă înaintea unei ploii (2), precum și după o plóie când dá o căldură mare, când sórele strălucesc și frige, și când nu mult după áceta iarăși se înoréză (3).

Drept aceea când umblă *țânțarii* mai tare și mușcă mai rău, de nu putem răbdă mușcăturile lor, atunci e semn de plóie (4), saú după cum spun uni, când are să fie vara plóie, atunci umblă *Mornițele* (*țânțarii*) séra cu dróia, adecă în o

(1) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 293.

(2) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici: «*Tobăcul* umblă foarte tare până spre mieđul nopții, când e a plóie, când are să plouă, atunci *sbârnăesce* el pe la urechi, străbate prin straie și mușcă foarte rău»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Mornița* pișcă foarte tare mai ales a plóie»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când se arată multe *Mornițe*, se arată a plóie»; — a celor din Vicoval-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Mornițele* te frig, așa te mușcă de reu, mai ales pe la apusul sórelui și înainte de o plóie. Ele au *ac* lung, pe care îl bagă în piele și atâta ce sug la sânge, până ce se satură.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, dict. de Ioan Savu: «*Tobăci* sunt un fel de *țânțari* mici, cari mușcă mai cu sémă înaintea unei ploii precum și după o plóie când dá o căldură mare, adică când strălucesc sórele după o plóie și în curînd iarăși se înoréză; și în urmă pe la înserate. Ei trăesc mai ales pe lângă păduri și lunci.»

(4) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul și M. St. Coniac, și a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

mulțime mare, și mușcă pe ómení și animale, sugèndu-le ne-
 contenit sângele din locul unde apucă a se pune (1).

Orí «când *țânțarií* mușcă fórte tare omul, așa, în cât abia
 se póte apèrà, se đice că are să plouè în scurt timp» (2).

Și în fine: «Când umblă multe *Țóbe* pe lângă foc, atunci
 se strică vremea» (3).

Din cauza acésta apói și datina Românilor din unele părți
 ale *Bucovineí*, când aud pe timpul adunării fânului *bânăind*
Mornițele, de a se sfârmă lucrând și a đice unií către alții:

«Haí să ne silim cu adunatul și căpițitul fânului, căcí iată
 ne-a venit scire prin *Mornițe* că în curând are să plouè și
 atunci tot fânul ni se va udă și strică!» (4)

Când sbórá tare *Arșița*, atunci e semn de secetă, de ar-
 șiță. Iar când se ivesc și se strîng maí mulți *Țânțari* sau
Mornițe la un loc și jócă pe de-asupra capului și nu mușcă,
 atunci e semn că n'are să plouè (5), ci are să fie vreme bună,
 adecă frumos și cald (6).

Credința în arătarea schimbării timpului prin *Țânțari*
 există nu numai la Românií din *Bucovina*, ci ea este rês-
 pândită și la cei din *Transilvania*.

Iată ce ne împărtășesece în privința acésta d-l Th. A. Bogdan:
Țânțari a vedé điuá, e semn că are să se schimbe vre-
 mea (7).

Roiú de Țânțari de-asupra fântânelor a vedé, e semn că
 va fi đí înourată (8).

Țânțari mulți a vedé pe de-asupra capului, e semn de
 plóie (9).

Țânțarií nóptea dacă te vor pișcă, e semn că are să plouè (10).

(1) S. Fl. Marian, *Sèrbătorile la Români*, t. I, p. 118, 119.

(2) Cred. Rom. din Cireș-Opaít, com. de Tóder Burla, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(4) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(5) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(6) După spusa Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac.

(7) Cred. Rom. din Fărăgăú.

(8) Cred. Rom. din Ráciú.

(9) Cred. Rom. din Craifalăú.

(10) Cred. Rom. din Fărăgăú.

Cântec de Țânțari a auđi, e semn că se va răci vremea (1).

Luptă de Țânțari a vedé, e semn că are să fie vifor mare (2).

Roiu de Țânțari a se înălța drept în sus, până a-î perde cu vederea, e semn că va urmà timp călduros (3).

Țânțari în ȝiua de Pasci de veđ vedé prin casă, e semn că anul întreg va fi ploios (4).

În fine:

Când se află *multe Țóbe* pe de asupra unui loc băltos orđ de-
asupra pădurii, cât mai curând va veni plóie cu tempestare (5).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români
din *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Țânțari*:

Țânțari sunt robii diavolului (6).

Țânțari sunt slugile cele netrebnice ale Satanei (7).

Țânțari sunt făcuți din fumul eșit din pipa Diavolului,
de aceea nici nu le place fumul (8).

Țânțari sunt vrășmașii ingerilor celor buni (9).

Unde sunt *Țânțari* mulți, acolo is departe ingerii, căci de
frică ca să nu-đ piseze nu se apropie de ei (10).

Unde umblă *Țânțari* mulți, afumă locul cu tãmăe, că de
nu, ingerul casei plânge de se topește (11).

Roiu de Țânțari asupra capului tđu de veđ vedé, e semn
că te veđ întâlni cu ómeni ređ (12).

Roiu de Țânțari de-asupra casei de veđ vedé, e semn că
o să ți se fure ce-và de la casă (13).

Țânțari în nóptea de *Joi-mare* în biserică de veđ vedé.

(1) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(2) Cred. Rom. din Toplița.

(3) Cred. Rom. din Borgo-Mureșeni.

(4) Cred. Rom. din Neț. — Până aici com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Borgo-Prund, com. de d-l Paul Beșa.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cluj.

(8) Cred. Rom. din Reghin.

(9) Cred. Rom. din Parva și Măgura.

(10) Cred. Rom. din Măgura.

(11) Cred. Rom. din Măgura, Ilva și Bistrița.

(12) Cred. Rom. din Téca.

(13) Cred. Rom. din Fărăgău.

orî auđi, e semn că are să se întimple vre-o primejdie mare în sat (1).

Țânțar în grópă de mort de veî ascunde, și acela de va mușcă pe cine-vă, respectivul va muri (2).

Nu ședé séra pe morminte, că de te mușcă *Țânțariu*, ai să mori (3).

În casa, unde este mort, nu lăsă *Țânțariu* să intre, că vor stârni bóle în sat (4).

Omul morbos trebuie apërat de *Țânțari*, că de nu, móre (5).

În nóptea de *Sân-George* de te vor mușcă *Țânțariu*, ce-s în slujba Satanei, ai să te faci *strigoiu* (6).

În nóptea de *Sân-George* de veî vedé *Țânțari* prin grajdu-
dul vacilor, omórá-ı că-s *strigo*, ce vreaú să le ieá lap-
tele (7).

O sută de *capete de Țânțar* în un coș de veî prinde, te veî mărită după cine veî vré, dacă mestecate cu gál-
benuş de ou le veî da să le mánânce acela pe care îl vreî (8).

O sută de *aripi de Țânțar* de veî uscá și le veî măciná
și apoi, mestecându-le cu vin-ars, le veî bé până la una,
veî fi ușórá ca *Țânțarul* (9).

Dacă în ھیua de Pasci veî prinde o sută de *Țânțari*, ai
să trăesci o sută de ani (10).

Mușcătura Țânțarilor nu numai că e nesuferită, ci tot de
odată și fórte durerósă, ba une-orî și periculósă, fiind-că
produce o usturime și o máncărime fórte mare, ast-fel că
omul mușcat de dînșii trebuie neconținut să se scarpine, până
ce se face béșici.

Din cauza acésta apoi partea cea mai mare a ómenilor,

(1) Cred. Rom. din Beșineu.

(2) Cred. Rom. din Aldorf.

(3) Cred. Rom. din Aldorf-Dumitrița.

(4) Cred. Rom. din Dumitrița.

(5) Cred. Rom. din Pintic.

(6) Cred. Rom. din Bistrița.

(7) Cred. Rom. din Beșineu.

(8) Cred. Rom. din Vărăria de lângă Năsăud.

(9) Cred. Rom. din Ghiriș de lângă Turda.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comu-
nicat d-l Th. A. Bogdan.

carî se află în câmp sau în pădure la lucru și carî voesc a scăpă măcar întru cât-vă de mușcăturile lor cele nesufărute, fac foc din baligă de cal și de vacă (1), din gunoiu, precum și din felurite alte gunoie și putregaiuri, anume ca să ăsă mult fum dintr'insul. Și de ore-ce fumul acesta e greoiu, de aceea țânțarii, neputându-l suferi, fug de dînsul, lăsându-î pe ómenî în pace (2).

Sau să afumî odaia orî cămara de dormit cu tãmăe (3).

Sau să fumezî orî să te ungi pe frunte cu *terpentin* (unt de naft), că apoi nu te supără mult (4).

Sau să te spelî cu apă sărată de mare și să nu te ștergi, ci să dormi așa cum te-ai spelat. Iar dacă n'ai apă sărată de mare să întrebuintezi oțet «*pușcă*» (5)

Când te mușcă însă *Țânțarii*, se ȃice că nu e bine să te scarpini pe partea unde ai fost mușcat și ai mîncărime, ci să rabđi o ȃi, două, suferind tóte înțepăturile, și apoi orî cât te vor mai înțepă, nu-ți va mai pēsă, fiind-că te vei îndatină.

Iar dacă nu-ți convine acésta, atunci e bine să puî, îndată ce te-a mușcat un țânțar, pămînt umed și să-l lași acolo mai mult timp, că apoi îți va trece (6).

Mai departe e bine să ieî frunză de *Boz verde* și pe atâta *Rută*; să le pizezi în piuliță, să scoți zéma din ele, să o amestezi cu oțet și cu două dramuri de *suramură* fiértă, să te ungi cu acéstă zémă și apoi îți trece (7).

Baliga de vacă însă e cea mai bună. Se cere însă ca acésta să fie cu totul prospătă.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă ȃic că de

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «De țânțari se afumă cu baligă de cal sau de vacă, iar când te înțepă, te ungi cu spirt de sare.»

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Brașca, dict. de Iac. Popovici; — și a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

(6) Per Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(7) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 82;—cf. Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

te vor mușcă *Tânțari*, e bine să scui pi peste mușcătură și să ȃici:

Ptiŭ, cal blestemat,
Precum m'ai mușcat
Tu pre mine,
Așă și pre tine
Să te mușce *furnicile*
Și tôte gujuliile!

că apoi iți va trece (1).

Iar dacă auți *Tânțari* de-asupra ta, să scuipesci peste cap și să ȃici:

Turmă strînsă din lume
Să fii de minune!

că atunci nici unul nu te va mai mușcă (2).

Tânțarul nu numai că e un insect fôrte îndrăsneț și ne-suferit din cauza împunsăturilor sale celor dureroșe, ci el e tot de odată și fôrte pițigăiat, prizărit și mic că mai nu-l veți.

Din cauza acestor însușiri ale sale, figuréză el adese-orî și în proverbele și ȃicalele Românilor de pretutindenî.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Tânțarul, cât de mic, c'o mușcătură mică și pe leŭ il biruesce—

adecă omul cât de mic pôte rêsplăti, supêră și pe cel mai mare (3).

Originea acestui proverb cred că zace în următórea fabulă:

«ȃice că odată s'a fost pus *leul* sub un copac și așteptă cu mare nerăbdare, dóră trece cine-vă pe acolo ca să-l mănânce.

«Iată însă că nu mult după acêsta, de unde și până unde sbórá o *Tobăcă* pe de-asupra capului sêŭ și zărindu-l prinde a *bănăi* și a i se pune pe nas.

«*Leul* dá odată cu laba ca să o prindă, dar nu o pôte prinde, dá a doua óră, dar de géba, căci *Tobăca* sburând

(1) Dat și cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670.

de pe nas i se pune pe o ureche, apoi pe alta, și *bânăe* mai departe.

«În urmă *leul*, vădând că nu o pôte prinde, se mânie și întrébă :

— «Cine ești tu, atât de mititică, și faci posne așa de mari, și totuși nimeni nu te pôte prinde ?

— «Eă sunt *Tobăca* ! — răspunse acésta, — și din cine vreaă din acela sug sânge, și nimica nu pôte să-mi facă !

— «Veî fi sugênd tu din cine veî fi sugênd, dar din mine sciă că nu veî suga, pentru că eă sunt mai tare decât tine ! — dize *leul*.

— «Dacă cređi tu că eă nu pot suga sânge și din tine, atunci hai să ne apucăm rêmășag și vom vedé cine e mai tare : tu ori eă ! — dize *Tobăca* mai departe.

— «Despre mine—dize *leul*—și se apucară în rêmășag.

«Atunci *Tobăca*, nici una nici două, i se pune pe nas, îi infige râțul într'însul și prinde a suga la sânge, fără ca *leul* să-î pôtă face ce-vă. Iar după ce s'a săturat de supt, întrébă pe leă :

— «Eî ! ce spuî acuma?... Așă-î că te-am rêmas?... Acum arată-mî și tu ce putere ai !

— «Eă am așa o putere, — răspunse *leul*, — că întimplându-se să vie un om pe aicia îndată l-așî mâncà !

«Nu apucă însă bine a rostî cuvintele acestea și iată că din întimplare trece tocmai atunci un băiét pe acolo.

«*Leul*, cum îl vede, se și repede spre dînsul ca să-l mănânce.

— «Stăi ! — dize *Tobăca*, — că acesta nu e încă om, ci are să fie de-abiă de acuma înainte !

«*Leul* se rușineză și-l lasă în pace.

«Ce-vă mai târđiă se ivesce un moșnég.

— «Acuma vine un om ! — dize *leul*.

— «Ba nu ! — răspunde *Tobăca*, — acesta a fost om, dar acuma nu mai e, acuma-î moșnég; dă-î bună pace că numai țî-î rupe dinții într'însul !

«*Leul* l-a lăsat și pe acesta.

«Mai așteptând puțin, iată că vine un husar călare.

— «Pôte nici acesta nu-î om ? — întrébă *leul*.

— «Ba tocmai acesta-î om ! — răspunde *Tobăca*.

«Atunci *leul* țup! la dînsul în drum, cu gândul ca să-l mănânce.

«*Husarul* însă, cum vede că *leul* se repede la dînsul, scóte de grabă sabia și cât ai clipi din ochi îi croesce vr'o câte-vă peste cap.

«*Leul*, vëdënd că nu e șagă, dă dos la față și pe ici în colo țî-e drumul.

«*Țobâca* după dînsul și, puindu-i-se pe o ureche, îl întrébă: cum îi aflarea?

«*Leul*, amețit de cap, îi răspunde:

—«Omul cel cu mintea próstă
Nu sciü de-unde-o scos o cóstă
Și pe unde mă croiã
Tot bucățele săriã,
Și dacã n'ași fi fugit
Tot m'ar fi bucățelit!» (1)

Maï departe:

Și țânțarul este mic,
Dar pe taur rëü l-a rănit,
Când în nas l-a sărutat.

Se dîce pentru ceï micï, arătând că și ei, cât de micï, rëü pot supërã pe ceï mari.

Țânțarul cu cãntãri te sărutã.

Adecã cel viclén. Se dîce maï cu sémã despre femeï.

Pe țânțar
L-a făcut armăsar.

Se dîce când ne întrebuintãm la slujbe cu ómenï nepotrivïți, cum cu un cismar la jímble, și cu un jímblar la cisme.

Țânțarul
Cu armăsarul.

Se dîce pentru cele nepotrivite.

---

(1) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de Paul Scripcariü.

Face din țânțar
Armăsar.

Face din țânțar
Harmăsar.

Din țânțari
Armăsari (1).

S'apucă țânțarul
Cu armăsarul (2).

Adecă se apucă la vitejie un om sărac, nevoiaș, cu un bogat vârtos.

Din țânțar
Se face armăsar (3).

Dintr'un țânțar
Face un armăsar (4).

Încoronéză țânțarul
De ți-l face cât măgarul.

De multe ori din țânțar
Lumea face armăsar.

Gura reă și un bivol
Dintr'un țânțar îți face.

Mincinosul încoronéză țânțarul
Și-l măresce cât măgarul (5).

Se ȃice despre cei mincinoși, cari pentru un lucru de nimic fac sfóră în țeră.

S'a făcut dintr'un țânțar
Un armăsar.

Se ȃice când cine-vă o veste óre-care o măresce cu mult mai tare de cum a fost saũ e întru adevèr (6).

Țânțarul se face armăsar.

Din țânțar
Se face armăsar.

Se ȃice mai cu sémă când o mică cauză are urmări însemnate.

Strecură țânțarul
Și inghite armăsarul.

Strecură țânțarul
Înghite armăsarul.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670—671.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) S. Mihăilescu, *Proverbe și ȃicètori*, publ. în *Șeȃătórea*, an. I, Făl-ticeni p. 219.

(4) Usitat în Bucovina.

(5) Zanne, op. cit, p. 671.

(6) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

Adecă cei ce lasă cele mari și cercetéză cele mici și de nimica (1).

Nici o frică
De furnică,
De țânțar
Nici habar (2).

Se ȃice despre ómenii cei lăudăroși, însă neputincioși, cari se laudă că cine scie ce ne-or face, însă din cauza neînsemnătății lor, nu pot nimic să ne strice.

Țânțar trăsnit,

adecă minciună gólă, lucru cu neputință.

A se unge cu untură de țânțar trăsnit se ȃice în glumă celui ce se vaită de vre-o bólă ușórá. Adesea se aude în popor: «Apoi dacă te dóre rėu: *unge-te cu untură de țânțar trăsnit*, cu untură de *muscă văduvă* netrecută drumul; și dacă îi vedé că nu-ți trece, să puí la buba, care te dóre, nițeluș *scăpău* de fată mare și *screm* de mătușă bătrână, și apoi ȃi-a trece» (3).

Când o fată mare e așa de leneșă, că numai cu mare greu se apucă de lucru, atunci feciorii nu odată o ieaú în batjocură chiuindu-í în joc, că ea, biéta, bucurósă ar lucrà, dar nu póte din cauza mușcăturii țânțarilor.

Iată și o chiuitură de acestea:

Am o mândrá ca și-o cruce
Și la lucru n'o pot duce,
Diminéta-í rouă mare
Și se udă pe picióre,
Când apune sfintul sóre
Stau țânțarii s'o omóre.
Peste ȃi se prea 'ncălȃdesce
Și ea, biéta, se negresce! (4)

Alta:

(1) Zanne, op. cit., p. 671.

(2) Usitat în Bucovina.

(3) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(4) Din Brașca, com. de Anton Roșca, stud. gimn.

Am o mândră ca și-o cruce
 Și la lucru n'o pot duce.
 Diminéța-î roua rece,
 Peste ți se prea 'ncăldește.
 Când îi colea la ojină,
 Țânțari-o pișcă de mână! (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei* poreclesc pre ómeniî, și mai cu sémă pre copiii, cari sunt prea îndrăsneți și nesuferiți, *Țobăci* (2).

Româniî din *Banat* însă numesc pre copiii săritori și iuți de fire *Țânțari* (3).

Iară cei din *Moldova* poreclesc nu odată pre femeile imorale, precum și pre cele bețive și lingușitoare, cari se țin grăpiș de om ca și *Țóbele*, *Țóbe* (4).

În *Bucovina* se află chiar și familii, cari se chémă *Țobăc* (5), precum și un joc care se numește *Tânțar* (6).

(1) Din Frătăuțul-noú, com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Ilișești.

(3) Com. de d-l Ios. Olariú.

(4) Com. de S. Theodorescu-Chirilean.

(5) În Frătăuțul-vechiú.

(6) Usitat în Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

ȚÂNȚĂROIUL.

(*Tipula oleracea* L.)

Țânțăroiul, fem. *țânțăroică* (1), numit altmintrelea și *Țânțariu lăbănat*, *Țânțar mare* și *Țânțar mășcat* (2), e un fel de țânțar mare, care nu mușcă nici nu *bănăește*, adecă nu cântă când sbóră, ci produce numai un fel de *sfărăit* din aripi.

Țânțăroiul trăește, începând din luna lui Iulie și până în luna lui Octomvrie atât pe fânațe, cât și prin grădini. De aceea nu odată îl vedem intrând și sfărăind în sborul său chiar și prin case; dar neputând mușcă, nu se atinge nici de vite, nici de ómenii.

Țânțăroiul, după credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată și sbóră mai cu sémă înaintea unei ploii, și une-orii într'un număr așa de mare, ca și când ar fi o cétă de lăcuste.

De aceea ómenii, cari sunt ocupați cu lucrul câmpului, când vęd mulți țânțari de aceștia sburând încolo și încóce, se grăbesc cu lucrul, siguri fiind că în curând are să plouë (3).

În fine mai e de observat și aceea că ómenii, cari sunt fórte lungi și subțiri, atât în corp, cât și în picioare, se porelesc adese-orii de către cei-lalți consăteni *Țânțăroi*.

(1) Dat. Rom. din Voitinel, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Carapeiú, dict. de Vas. Cărciú.

(3) După spusa Rom. din Brașca.

Drept dovadă despre acésta avem și următórea chiuitură :

Hopa, țupa, *Tântăroiū*,
 Că desér' am să te moiū
 Într'o ólá cu oloiū !
 — Ba-í mai muiă și pe dracu,
 Mai de grabă eū, săracu,
 Te-oiū face ca și bumbacu !

P O Ş G A N I A .

(*Sciara militaris* Now.)

Cuv. *Poşganie* e un nume colectiv, prin care se înţeleg larvele insectului numit lat. *Sciara militaris* Now.

Poşgania, germ. Heerwurm, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, provine numai în munţi, unde se arată de regulă pe la începutul lunii lui Iulie şi până către mijlocul lunii lui August într'un chip şi într'un număr aşă de mare, că vedând-o mişcându-se dintr'un loc într'altul şi căutându-şi hrana, care constă din frunze de fag şi din cetină putregăiosă, ți se pare la prima privire că ar fi un fel de şerpe sur ca la 376 cm. de lung şi cam de o palmă de lat, care se târâe a lene încolo şi încóce pe pămînt.

Românii din *Bucovina*, districtul Câmpulungului, şi cu deosebire cei din comuna Dorotea, când dau peste o dróie de aceste larve sau viermuţi, numiţi *Poşganie*, n'o lasă în pace, ci o prind, o duc acasă şi păstrând-o peste an, o întrebunţeză ca léc pentru vacile şi oile, cari se *sburătăcesc*, adecă cărora li se umflă pulpa şi din cauza acéstă dau dintru început lapte puţin şi scopt, iar mai pe urmă stârpesc cu totul, precum şi pentru celea ce au *nejit*, adecă a caror pulpă sau uger nu numai că se umflă, ci tot odată şi crapă şi din cauza acésta apoi după 8—10 zile nu dau mai mult de fel lapte.

Iar când ved că atare vacă sau óie s'a *sburătăcit*, adecă a căpëtat bóla numită *sburatic*, sau s'a *nejit*, adecă a căpëtat bóla numită *nejit*, ieau *Poşganie* de acésta, o pun într'o ólá sau alt vas la foc, o fierb bine şi cu zéma ei oblojesc şi spală apoi vita *sburătăcită* sau *nejită* la pulpă.

Făcând acésta se țice că vita sburătăcită în puține țile se vindecă și iarăși prinde a da pe încetul lapte ca și mai nainte (1).

Vacile saũ oile însă, cari aũ *nejit*, nu se pot vindecă așa de lesne și iute, ca acelea ce aũ *sburatic*. De aceea contra *nejitului* se întrebuițeză adese-orî și un fel de *descântec de nejit*, care se face precum urméză:

O copilă brudie, care nu e mai înaintată în vârstă de 12 ani, se duce la vaca saũ óia, care e bolnavă de *nejit*, și apropiindu-se de dînsa țice:

Fugî nejite
Pricăjite,
Că te-ajunge 'n astă vară
Călcăiũ de fată fecióră,
Cum te-ajunge
Cum te arde!

Și cum rostese cuvintele acestea, îndată pălesce pulpa vacii saũ a oii cu călcăiul îndărăt, adecă întorcându-se cu spatele spre vacă și pălind apoi în pulpă cu călcăiul.

Cuvintele descântecului acestuia le pôte rostî orî și ce femeie, cu călcăiul însă n'o pôte pãli, numai o copilă care nu e prihănită.

În fine e de notat și aceea că vaca, care nu e bună de lapte, *nu se nejesce* nicî odată, cî numai *acelea ce daũ* mult lapte (2).

(1) Cred. și dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiũ, din distr. Storojinețului, dict. de M. Popescu, dăscăliță.

MUSCAREA.

(*Simulia Columbacschensis* Fabr.)

Dacă va face cine-và primăvara cam prin luna Aprilie și Maiu o preumblare în părțile de prin prejurul Vârciorovei, Severinului, Cladovei și Orșovei, va observà de sigur că aprópe jumătate din Oltenia, o parte din Temișana și Serbia, este bântuită de un fel de musculiță care, în formă de nor negru, se năpustese asupra animalelor, ce trăesc prin acele părți (1), vârîndu-li-se în nas, urechi și gură spre a le suge sângele, și a le împunge cu râtul ei cel fôrte veninos așa de cumplit, în cât le causéză și mórtea (2).

Acéstă musculiță, care se ține de familia *Țânțarului*, însă care sémână mai mult unei musce de rând decât unui țânțar, se numesc de popor: *Muscă rea* (3), *Muscă năprasnică* (4) și *Muscă veninósă* (5), iar de către cei învățați

(1) *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehm, *Tierleben—Insekten*, Leipzig und Wien 1892, p. 488. — Veđi și *Albina*, an. I, Bucuresci 1898, No. 37, p. 1.175: «*Musca columbacă*. Acéstă muscă, ținută de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară de la 15 Aprilie până la 15 Iunie. Singura parte a țării nóstre, care e expusă acestei musce, sunt județele: Mehedinți, Gorj, Râmnicu-Vâlcea și Dolj. Ele vin în grupuri mari și sunt fôrte periculóse pentru vitele domestice, căci acul cu care se servesc a înțepă, fiind otrăvitor, animalul este expus a muri.»

(3) *Albina*, an. I, loc. cit. — At. M. Marienescu, *Musca columbacie și Strechia*, publ. în *Familia*, an. XXIX, Oradea-mare 1893, p. 582, «Muscele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc *Musce rele*.»

(4) Com. de d-l El. Pop, învățator în Șomcuta-mare: «*Musca rea* sau *Musca năprasnică*, din cauza căreia vitele *băzdóră* în luna lui Cuptor, adecă alérgă cu códa ridicată în sus, fără a avé stare, temându-se peste măsură de dinsa, pentru că, fiind ea fôrte veninósă, cum le mușcă, îndată și pier.»

(5) Com. de d-l Iosif Olariu.

și mai ales de către naturaliști: *Muscă columbacă* sau *columbace*.

Acastă muscă foarte veninósă începe cu deosebire după plóie să éasă în roiuri fórte mari din locurile cele stufóse, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un sóre frumos și un timp călduros după o plóie îndelungată sunt cele mai bune momente când această insectă póte să-și ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe câmp, atunci puține scapă neînveninate de această musculiță, care în roiuri negre străbate câmpiile, văile și délurile, aducând supérare chiar și ómenilor (1), cărora li se vără mai cu sémă în ochi (2).

Animalele, cari sunt mai mult expuse, sunt cele cu pèrul alb. E de ajuns ca un roiú de aceste musculițe să se așeze bine pe o vită, ca acesta în timp de 24 de ore să se învenineze, să se umfle bute și apoi să piéră.

Din cauza acésta vitele, cărora instinctul le anunță nenocireea ce le așteptă, stau în decursul timpului, când se arată aceste musculițe periculóse, mai mult ascunse prin coșare, și în părțile muntóse chiar prin peșteri. Iar țèranií, când încep să are câmpiile, avènd trebuință de munca vitelor, fac focuri pe brazde, anume ca fumul lor cel negru și greoiú să le alunge, ceea ce într'adevèr se și întimplă, căci ele, neputènd suferi fumul, sbórá în alte părți.

Poporul din alte părți, unde se arată această musculiță foarte veninósă și dăunációsă, nesciind cum și de unde apare ea în nisce roiuri așa de mari, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dinsa. Cea mai cunoscută și mai răspândită dintre tóte legendele acestea e cea următoare:

«Se dice că în timpurile cele mai vechi s'ar fi aflat prin părțile de peste *Olt* un *mare șérpe*; că ar fi avut șépte capete, și că ajunsese spaima satelor pe unde locuía. El eră așa de mare, că pe unde treceà lăsà în urmă-i o dârăitură destul de adâncă. Ochií lui eraú așa de luminoși, că în a-

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.; — *Albina*, an. I, No. cit., p. 1.175: «Nu numai animalele suferă de înțepăturile acestor insecte, dar s'au vèđut casuri când chiar omul a căđut victimă înțepăturilor lor.»

(2) Brehm, *Tierleben*, cit., p. 487.

propierea culcuşului, unde dormià nóptea, erà ca şi ziua în amiazi. Nu sta numai într'un loc, ci mergeà unde-î plăcèa, fără să aibă vre-o frică, fiind-că nimenia nu îndrăsnia a-î sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petreceà mai mult erà în apropiere de *Craiova*, pentru că pe acolo putea să aibă şi să găsească mâncare mai cu înlesnire. Hrana lui erau animalele şi ómenii pe cari îi prindea în cale. Toţi erau cuprinşi de o mare gróză, când auđiaù puternicul lui fluerat şi căutaù să fugă în locurile cele mai ascunse. Nimenia nu aveà curagiul să i se împotrivescã.

«Într'una din zile, se dice că vre-o 15—20 de voinici, călări şi înarmaţi cu puscă, se luară după el; însă şerpele cum îi zări începù să pocnescă din códă; caii se speriară şi o luară la fugă îndărăt, iar alicele pe cari ei le aruncase asupra lui nu prinseră de loc în pielea cea grósă.

«Câte rugăciuni pe la biserici şi mânăstiri nu făceaù popii, ca Dumnezeu să depărteze acéstă fiéră din mijlocul lor! Dar tóte erau de giaba. Toţi perduseră orî-ce nădejde de a fi scăpaţi şi aşteptaù din când în când să fie înghiţiţi de şérpe.

«Tot pe atunci erà în acele părţi un voinic, anume *Iovan Iorgovan*. Acesta erà vestit pentru curagiul seù şi multe isprăvi făcuse. El aveà şi un cal fórte iute, care săria munţii fără nici o greutate, care când nechezà se auđia de trei poşte.

«Vêdënd descuragiarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eşi să se lupte cu fiéra. Într'o bună dimineţă puse şéua pe cal şi, după ce-şi luă ziua bună de la toţi cari îl impresuraù şi nu mai aveau nădejde de a-l mai vedé, se urcă pe cal şi cu un mare iatagan în mână porni după şérpe. El merse mai întâiù la culcuşul lui; acì nu-l găsi, dar dându-î peste dârâitura corpului, o luă după el. După o gónă de vre-o jumătate de poştă, îl ajunse într'o vale unde *Vârcolacii* mâncaù o pradă prinsă. Când îl zări, dete pinteni calului şi mai tare, ca să pótă atacà şerpele înainte de a se sculã.

«*Şerpele*, observând că vine ce-và spre el şi că póte ave o nouă pradă, începù a se descolăci spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* detea doua órá pintenî calului care, ca un smeû, se aruncă spre șérpe.

«Acî, în acea vale pe *Jiû*, mai sus de *Craiova*, se încinse o luptă între șérpe și *Iorgovan*.

«*Șérpele* îndârjit pocniă din códă, de urlă valea și cu cele șépte capete căută să înghiță pe cal și pe *Iorgovan*.

«Cu iataganul bine ascuțit, *Iorgovan* tăiă trei capete fié-rei, care în sbieretul cel mai asurđitor pornî spre munte, rezēmându-se în capete și în códă.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunși în munte, șérpele căută a se ascunde prin păduri, dar în zadar, căci *Iorgovan* găsindu-l îi mai tăiă douë capete.

«Atunci începù să fugă în spre *Dunăre* de-alungul mun-ților, sārind din munte în munte.

«*Iorgovan* mereû după el. Când îl ajunse la colina numită *Capul șerpelui*, *Iorgovan* îl perdú din vedere, dar vędënd că o peșteră stă deschisă înaintea sa, numai decăt își în-chipui că trebuie să fi intrat acolo. În asta nu se înșelă, căci ajungënd la gura peșterii, îi vędù urma prin țerînă. Atunci *Iorgovan* descălică de pe cal și îl băgă înăuntru ca să scótă șérpele. Când șérpele eși, îi mai tăiă un cap, ast-fel că rēmase numai cu unul.

«*Șérpele*, plin de mânie și sbierând înfiorător, o luă înainte.

«În urmă, după o gónă de vre-o douë ȓile prin munți, se apropiară de *Dunăre*.

«Înainte de a sări în apă, se ȓice că șérpele s'ar fi întors spre *Iorgovan* și ar fi voit să-l sugrume, dar slăbindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în *Dunăre*, scoțënd următóarele cu-vinte :

«*Iorgovane ! Iorgovane !* tu cu calul tēu mî-ai perdut viéța, să scii de acuma înainte, că ce va eși din acest loc, unde eû mă înec, va fi pericol pentru calul tēu, și pentru toți caii de acum în colo; iar tu vei crépă de necaz vędëndu-ți ca-lul tēu perind din cauza mea !

«Și aceea ce ese din acel loc în timpul primăverii este *Musca rea*. Și este adevērat că ea atacă mai mult caii decăt pe cele-alte animale» (1).

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.

O variantă a acestei legende, din *Banat*, sună precum următoarea:

«A fost o dată
Ca nici odată,
Când eră lumea curată
Și cu codri împănată

Și codri eraū pustii
Și satele pe câmpii,
De puține ce eraū,
Ca de dor mi se vedeaū. . .

«A fost odată către *Dunăre* pe valea *Cernei* o peșteră. Și în peștera aceea trăia un vitéz cu numele *Iovan Iorgovan*. Și vitézul acela eră atât de tare, că se luptă cu urșii și cu leiū numai cu mânilé góle.

«Într'o ȃi, primblându-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul séū, pe valea *Cernei* în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu doué-spre-ȃcece capete. Și cum îl vede, nu se sperie de dînsul, ci din potrivă se repede asupra lui și începe cu buzduganul séū cel de noué măji de oȃel a-i sdrobì la capete, până ce-l culcă mort la pămînt.

«*Iléna Cosînzana*, care se perduse măi nainte de acesta de surorile sale și se rătăcise prin aceste locuri, vȃdȃnd asemenea pe *Balaur* măi tot atunci când a dat *Iovan Iorgovan* cu ochii de dînsul, se pitulă de frica lui într'o tufă de alun și acolo stete ea, fără a se mișcă, un timp măi îndelungat, ca nu cum-vă *Balaurul* să deă de dînsa. Iar când vȃdȃ acuma că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt și nu este măi mult témă că-i va face ce-vă, de bucurie mare, precum și de dragul vitézului nostru, eși din tufă, alergă tot într'o fugă până la *Iovan Iorgovan* și îmbrăȃșându-l prinse a-l sărută.

«*Iovan Iorgovan*, vȃdȃnd pe *Iléna Cosînzana*

Atât de frumósă
Și de drăgăstósă,
Că la sóre
Aí fi putut cătă

Iar la dînsa ba,
Prinse și el
A o îmbrăȃșă
Și a o sărută.

«Dar până ce sărută el pe *Iléna Cosînzana*, uită ca pămîntul de al doi-spre-ȃcecelea cap al *Balaurului*, pe care nu apucase a-l sdrobì cu buzduganul séū, ca și pe cele-lalte unspre-ȃcece capete.

«Într'aceea însă capul cel nesdrobit, ridicându-se de unde

eră, pornise, el scie cum, a fugi până la *Dunăre*, și aicia apoi se băgă el și se ascunse într'o peșteră, unde se vede că mai pe urmă a și perit.

«Din acest *cap* al *Balaurului*, pe care l-a omorît *Iovan Iorgovan*, ese și roesce în fie-care primăvară *Musca veninosă* care, răspândindu-se apoi prin împrejurime, prăpădesce o mulțime de vite din *Banat*» (1).

A doua variantă a acestei legende, din *Țera-Românească*, sună ast-fel :

«Un împărat aveà un băét și trei fete.

«Băétul merge la vânătore, iar fetele trec *Dunărea* secată, sărind peste stâncile *Porții de fier*, și merg în sus pe riul *Cerna*.

«În un punct, unde apa eră limpede, se oglindiră acolo și vedură că cea mai mică e mai frumósă și hotărîră a o perde.

«Pe când cea mai mică dormià, cele-lalte o lasă și vor să trecă *Dunărea*, dar se înecă.

«Băétul le caută și găsesce numaï pe cea mai mică încolăcită de un *Balaur* uriaș.

«Lupta începe între feciorul de împărat și între *Balaur*, și feciorul taie pe *Balaur* în bucăți, dar capul, cu o bucată de corp rămasă la capul *Balaurului*, fuge pe *Cerna* la vale, intră în *Dunăre*, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie délul și se ascunde într'o peșteră.

«Din capul *Balaurului* în putrețire a eșit *Musca veninosă*, care apare în fie-care primăvară» (2).

A treia variantă a acestei legende, și anume în versuri, sună ast-fel :

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Treï surori la flori
În vërsat de zori ;
Ele că-mï plecară
Și pe câmp pășiră
A rupe 'ncepură

Iederă și mură.
Pășir' mai departe.
Eată că s'arată :
O hală cumplită
Jos încârlogită.
Acel șërpe mare
Sare în sus tare

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) *Gazeta săteanului*, an. XI, R.-Sărat, 1894—95, pag. 12 și 14.

După fete cure
 Pe dél, pe pădure.
 Sora cea mai mică
 Și mai frumușică,
Ana Ghiordănel,
 Nume frumușel,
 De frică țipă,
 Codrul răsună.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El se preumblă
 Și se prepurtă
La vadul Dunăreii
La podul Râșăveii.
 Și el e'aușă
 Codrul cum sună,
 Nu putea alege
 Nici înțelege,
 Că-i glas mueresc,
 Orî glas voinicesc.
 El se întorcea
 Și *Cernei* grăia :
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea laudată,
 Că ești te-oiu cinsti
 Și te-oiu dăru
 C'o fure' argințită,
 Cu fuior învilită,
 Singură s'o tórce
 Și se va destórce!
Cerna-l aușă,
 Dar nu vrea să stea :
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Iar se întorcea
 Și *Cernei* grăia :
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea laudată,
 Că ești te-oiu cinsti
 Și te-oiu dăru
 C'o știucă de aur
 Cu ochi de balaur.

Cerna-l ascultă
 Și pe loc îmi sta.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El putea alege,
 Putea înțelege
 Că-i glas mueresc,
 Dar nu-i voinicesc.
 Calu 'ncălecă,
 Munții că trecea,
 La șérpe ajungea.
 Șérpele-l vede
 Și din grai grăia :
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Vinî tu-acum la mine ?
 Aă dóră gândesci
 Să mă prăpădesci,
 Că de-oiu muri ești
 Va fi și mai rău :
 Căpățina mea
 Se va despica,
Musc' oiș slobodii,
 Care 'n véc va fi ;
 Boii de la jug,
 Caii de la plug
 Se vor otrăvi,
De muscor muri.
 Dar și calul têu,
 Care-i ca și-un smeș,
 Și el s'o otrăvi,
 De musco muri !
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia scotea
 Și din grai grăia :
 — Ticălose șérpe
 Cu cuvinte sterpe !
 Țér'oiu învêța
 Ești cu mintea mea
 Ca fumaru să facă

Și de muscă scapă,
Calul mî-a trăi,
Dar tu mort veî fi!
Cu sabia da,
Trupu-î sdrumică,
Dar capul fugiã

În Dunăre-și da,
Dunărea-l primii
Și îl ascundeã,
Muscã slobođi
Care'n véc va fi (1).

A patra variantã, din *Țera-Românescã*, jud. Dolj, com. Covei, e acésta:

Verde de-o mãlurã,
P'ãl vârf de mãgurã,
De trei đile-mî curã
Plóie și cu burã
Și nu se rěsbunã.
Verde-o ismã crěțã,
Joî de diminěțã,
Pe rouã, pe cěțã,
El a mănecat
Cu patru surorî
Sã-și adune florî,
Sã 'mpartã la verî.
Florî cã-și adunã,
La verî împãrțiiã.
Iovan Iorgovan
Singurel pe cal,
Cãlușelul lui
Puiul leului,
Șeulița lui
Țésta smeului,
Chingulița lui
Douě nãpãrcele,
De códe 'nvrãjbite,
Lângã cal chitite,
Pofilașul lui
Códa smeului,
Frãulețul lui
Doi bãlãurei,
De gurî încleștați,
Peste oblãnc dați,

El s'a mănecat
Cu roua'n picióre,
Cu cěța'n spinare.
Haidetî, neicã, haida,
Cu ogari în provaz
Merge de miraz,
Cu șoimeî pe mână
Merge de minune,
Cu *vãzla* (2) 'naintě
Mult mergeã de frunte.
Cěța c'o 'ntãlniã
Și el o'ntrebã:
— Cěțo, soru-mea!
Dar tu n'ai vėđut
Pe-aicia trecěnd
Surióra nóstrã ?
Cěța-î rěspundeã:
— *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane!
Și de-oii fi vėđut-o,
Cređi, n'am cunoscut-o!
Iovan rěspundeã:
— Cěțo, soru-mea,
Lesne-î de-a cunósce-o:
Cosicióra ei
Doi bãlãurei
De gurî încleștați,
Pe spate lãsați.
Atãt cã vorbiã,
Iovan cã plecã,

(1) Publ. de Maria Drăgan, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 52, p. 3

(2) Saű *vijla*, cãnele de vãnat.

Nainte mergea,
 La *Cern'ajungea*
 Și iar că strigă:
 — *Cerno*, soru-mea,
 Încetă-ți taluzu
 Și tot urletu
 Să-mi trec cu murgu
 În *munții Sfranțului*.
 Și-ai *Sfranciogului*
 Eū să-mi invânez
 Cerbi și căpriore,
 Paseri gălbioare,
 Ce-s dulci la mâncare,
 Scumpe la vîndare!
Cerna că'ncetă,
 Vadu și-l secă,
Iovan că treceă
 Și din munți strigă:
 — *Mofoiu*, *Mofoiaș*,
Domn din Făgăraș,
 Sărută-mi-te-ași
 În față și obraz:
Mofoiu, *Mofoiel*,
Domn din Făgărel,
 De nu e ca el:
 — *Iovane*, *Iovane*,
Frate Iorgovane,
 Tu ce-ai căutat
 În munții *Sfranțului*
 Și-ai *Sfranciogului*?
 Tu te prăpădesci!
 — Ce, n'ai audit
 De-o hală de șerpe,
 Dumnedeu s'o bată,
 Șerpe incolăcit.
 El când flămândește,
 Capu că-l coboră
 Iară jos la țeră,
 Ia câte-o vâșoră,
 Cinéză 'ntr'o séră.
 — *Mofoiu*, *Mofoiaș*,
Domn din Făgăraș,

De când maica m'a făcut
 Tóte halele-am bătut
 Și-am să-mi taiu și șerpele
 Să-mi scot tóte vitele!
 Atât *Iorgovan* grăia
 Apoi imi plecă
 În târg în *Sibiū*
 Și mi-și tirguiă
 Paloș de Mischiu.
 Atunci că-mi veniă
 Și el că pândiă,
 La gaură sta
 Trei zile de vară,
 Trei de primăvară,
 Iar cu zi cu nópte,
 Cari fac două-spre-đece,
 I sta inima rece
 Pe șerpe să-l *sece*;
 Șerpe flămândiă,
 Capul că-l scoteă,
 Mai tot că-mi eșiă.
Iovan că-l vedeă,
 Buza și-o mușcă,
 Îndărăt se trăgeă,
 Din gură grăia:
 — Ce mai fu asta?
 Asta ne-o mîncă.
 În sóre se dă,
 Cu paloș trăgeă,
 Bucăți că-l făceă,
 Capu-i reteză.
 Șerpe ce făceă?
 Fuga'n *Cerna* da.
Iovan ce lucră?
 După el se luă
Iovan chiotind,
 La *Cerna* mergeă
 Și iar se rugă:
 — *Cernă Cernișoră*!
 Cum ești urlătore,
 Să-mi fii vorbitore,
 Încetă-ți tälazu

Și tot urletu
 Și să-ți seci vadu,
 Ca eū să-mi aud
 Copoū alătrând,
 Șérpe tot fugind!
 Cerna-î răspundeà :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Tu de mi-ēi aduce
 De-o *cigă păstrună*
 Și în mine s'aruncî,
 Eū să-mi prăsesc
 Ca ale-lalte bălți,
 Și de vreî tu poți!
Iovan de auđià
 Vitez cã erã,
 Repede-aduceà,
 În *Cern'* aruncã,
 Cerna cã 'ncetã,
 Vadu și-l secã,
Iovan isbutiã.
 Șérpe cã eșiã,
Iovan cã-l goniã.
 Șérpe ce faceà ?
 În gaurã intrã
 Și 'ncepeã, vorbiã :
 — *Iovane, Iovane,*
 Rēū ai făcut,
 De m'ai tăiat,
 Cã rēū am făcut
 Pe lumea asta,
 Da m'ai rēū pe aia-laltã.
 Eū, đēū, voiū zãcé
Mușiță-oiū faceà
Și voiū trimiteã,
Vite-oiū veninã,
Voī le-ați afumã

Și nu le-o treceã!
 Atât cã vorbiã
 Și *Iovan* plecã,
 Calu 'ncãlecã.
 El mi-și întãlniã
 O fatã sãlbatecã,
 Mare, *nãprasnicã,*
 Ce cum il vedeã,
 Ea îi și strigã
 Cu un glas duios
 Pe Dunãre'n jos :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Chémã-ți ogariî
 Și toți șoimeî,
 C'ogariî mẽ pișcã
 Fețișóra-mi stricã,
 De nu i-oiū chemã,
 Rēū te-oiū blestemã,
 Mãi bine n'oiū đice :
 Când *Cerna* veî trece,
 Sã te-ajungã 'ndatã
 Blestemul de fatã,
 Sã mi te faci piétrã.
Iovan își ascultã,
 De drum își vedeã,
 Fata-l blestemã.
 Mãi ! il ajunse 'ndatã
 Blestemul de fatã,
 De fatã curatã,
 Cã se făcū piétrã,
 Pe ăl mijloc de apă.
 Și acu se cunósce
 Copita de cal,
 Ghiarã de ogar,
 Picioraș de om
 Gheruță de șoim (1).

În fine a cincia și ultima variantă a acestei legende, ase-

menea în versuri, care e răspândită mai cu sémă printre Români din *Banat*, sună precum urmëză:

Sus la codru verde
 Óre ce se vede?
 Sus la codrul *Cernei*,
 La vadul Roșavei
 Plecat-aũ plecat
 Din óre-care sat
 Des-de-diminëță
 Prin rouă și cëță
 Vr'o trei sorióre,
 Fete frumușóre.
 Sora cea mai mare
 Drésă'n sărutare,
 Mândra *Garafină*
 Se 'ntreceă c'o đină,
 De-ı cați albul sîn
 Și përul de crin.
 Sora mijlocie,
 Lelița *Marie*
 Plină-ı de trufie
 Cu a sale gene,
 Ochișori, sprincene,
 Și de-ı cați în ochi
 Morı ca de deochi.
 Sora cea mai mică,
 Ca și-o porumbică,
Ana Girozana,
 Ca și *Sânziana*,
 Le 'ntreceă pe tóte.
 Ea e stea de nópte,
 Lucëfër de zori,
 Flórea florilor.
 Ele petreceaũ
 Și florı culegeaũ,
 Cunune făceaũ,
 Învãrtind, cântând,
 Codrul rësunând.
 Și-apoi mai umblă
 Pân' se debelă,
 P'urmă odihniã.
 Mica adormiã.

Cele douë mari,
 Ce-s surori primari,
 Când fu de cu sérã
 Cãtre cas' plecarã.
 Pe mica o lãsã
 Și ea tot dormiã,
 Pân' zori rëversã,
 Și apoi le strigã,
 Dar nu le-auđiã,
 Fãr' pe cucul mic,
 Mãndru și voinic,
 Prin arbori sburãnd
 Și din glas cântãnd.
 — Cucule, cucule,
 Auđi, voinicule!
 Scóte-më la țérã
 La drumul de carã,
 Sã daũ de sorı iarã,
 Cã țı-oiũ fi eũ varã!
 — Nu sciũ, dulcea mea!
 Scóte-te-oiũ orı ba?
 C'am eũ vere multe!
 Cãte florı pe munte!
 — Cucule, cucule!
 Auđi, voinicule!
 Scóte-më la țérã
 La drumul de carã,
 Țı-oiũ fi suriórã!
 Cucul îi grãiã:
 — Ba eũ, fatã, ba!
 Cã eũ am surori
 Cãte 'n varã florı!
 — Cucule, cucule,
 Auđi voinicule!
 Scóte-më la țérã
 Sã daũ de sorı iarã,
 Cã țı-oiũ fi soție,
 Pãnã voiũ fi vie!
 — Ba, cã nu-s fecior,
 Sã pot sã më 'nsor,

Ci-s o păsăruță,
 Nu știu de drăguță!
 Atunci de pe-o stâncă,
 Grósnică, cumplită,
 Cale 'ncolăcită,
 Iacă se vedeă
 Spaima cea mai rea;
 Un șérpe venind,
 După ea fugind,
 Pân' ea tăbăriă,
 Șérpele-o apucă,
 Códa 'ncolăciă,
 La brău și-o-adună,
 Dar ea se 'ngroziă,
 Tare-mi țiuiliă,
 Codrul răsună.
 Sus pe Cerna 'n sus
 Mulți voinici s'aũ dus
 Și toți s'aũ repus,
 Dar a mai rămas
 Un român vitéz,

Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Cu un călușel
 Ca și-un vulturel,
 Doi câni mititei
 Fórte sprintenei,
 Și se preumblă
 Și se fasoliă,
 Sus pe Cerna 'n sus,
 Cam pe sub ascuns,
 Calul sėũ jucând,
 Căni sumuțând,
 Sulița strujind.
 Și el auđiă,
 Dar nu pricepeă,
 Orĩ cât mai ciuliă:
 E glas bărbătesc
 Saũ glas femeesc?
 Căci Cerna mugiă,
 Codrul răsună,
 Apoi se'ntorceă

Cernei de-ĩ diceă:
 — Încetă, încetă,
 Cerna mea curată,
 Că-ți voiũ aruncă
 În albia ta,
 Și-ți voiũ da eũ ție
 Mrénă argintie
 Și-un fuior de aur
 Cu ochi de balaur,
 Singur se va tórce,
 Singur s'a destórce!
 Cerna-l auđiă,
 Pe loc încetă.

Ioan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Glasul pricepeă
 Și il cunosceă
 Că nu-ĩ bărbătesc,
 Ci e femeesc.
 Apoi se mânia,
 Calu-și pintiniă,
 Cumplit il loviă,
 De ca leũ răcniă,
 Aerul frângeă...
 Șérpele-l vedeă,
 De spaimă fugiă,
 Dar el il goniă,
 Cerna mi-o săriă
 Și il ajungeă.
 Șérpele-așteptă
 Și il întreba:
 — *Ioan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Viĩ tu ađi la mine?
 Dóră socotesci
 Să mẽ prăpădesci?
 Te rog viũ mẽ lasă
 Și re'ntórn'acasă.
 Jur pe capul meũ
 Mort voiũ fi mai răũ!
 De me-ĩ omorĩ,

Capu-mî s'a'mpuțî,
 Viermî s'or mulți,
 Musce-or sloboți,
 Calul ți-a mușcă,
 De loc va crepă,
 Boul s'a otrăvi,
 Plugul s'a oprî!
 — Șerpe—afurisite!
 Încă porți cuvinte?
 Țar'oiu învătă
 Și ea m'ascultă
 Fumuri ca să facă
 Și-apoi musca crapă...
 Calu-mî n'a perî,
 Dar tu mort vei fi!
 Căci am aușit
 Pân' ai prăpădit
 Ființă femeescă
 Cu falca-ți hoțescă!
 Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Când am aușit,
 Că tu te-ai ivit
 Calul tropotind,
 Ca un smeū răenind,
 Fata-o-am lăsat
 Și nu-o-am vătēmat!
 Te rog viu mă lasă
 Și re'ntōrn'acasă,
 Jur pe capul meu,
 Mort voiū fi mai rău!
 — Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia și-o 'nvărtiă
 Pe șērpe-l loviă,
 Trupul îi sdrobiă,
 Tot îl mărunțiă.

Fata se uită
 Până-l duminică,
 Apoi s'arătă
 Și din graiū graiā:
 — Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Scōte-mē la țeră
 La drumul de cară
 Să dau de sorî iară,
 Căci ți-oiū fi soție
 Până voiū fi vie!
 El când o vedeā
 Minuni il prindeā
 De a ei mândrētă
 Și de tinerētă.
 — Alei lelișōră,
 Ca și-o zinișōră!
 Să-mî fii dar soție
 Până vei fi vie!
 Și se 'mbrățișă
 Pân' o sărută.
 El se uită
 În bucăți să crepe
 Capul cel de șērpe.
 Capul că fugiā,
 Cern' o sângeră,
 Dunărea-î vedeā
 Până se-ascundeā
 În peșterea reā.
 Aici se'mpuțî,
 Viermî se 'mulțiā
 Muscă sloboțiā
 Și'n veci nu pieriā.
 Musca că eșiā,
 Caiū ū mușcă,
 Boi-î otrăviā,
 Plugurile oprî! (1)

Acēsta e originea *Muscei rele* după credința poporului, exprimată în legendele reproduse.

(1) At. M. Marienescu, *Poesie populară. Balade*, Viena 1867, p. 9–22.

Să vedem acum de unde-î vine numirea de *Muscă columbace*, lat. *Simulia Columbaeschensis*, care i-au dat-o naturaliștii?

Pe malul drept al Dunărei de pe teritoriul Serbiei se află ruinele unui vechiū castel, care s'a numit de către Romani *Columbaria*, iar în timpul present se numesce *Columbaciū*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de ôre-ce chiar și astăđi este imposibil a intră în el prin cele-lalte părți, fiind încunjurat cu zid.

Peste drum, pe malul stâng al Dunărei, și anume pe teritoriul Banatului, se află asemenea un zid vechiū, înalt până la 9 m., ceea ce face a admite părerea că acest zid a fost împreunat prin lanțuri de fer cu castelul *Columbaciū*.

După felul construcțiunii, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, iar tradițiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiū în cas dacă ar fi fost învinsă în răsboiul ce l-a avut cu o soră a ei.

Până nu de mult s'a creșut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Muscei rele*. De aici vine deci că naturaliștii i-au dat muscei acesteia numirea de *Muscă columbacă* (1).

Și lucru de mirare și neexplicabil că :

1. Nici într'un loc al Europei nu se află soiul acesta de musce veninöse, decât numai în împrejurimea peșterei, unde ne spune legenda că s'a băgat capul șerpelui prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aici es ele primăvara și se susțin măi tötă vara într'o periferie de vre-o 18 mile în jurul numitei peștere. Și dacă ômenii nu prind de veste ca să-și a-

---

(1) *Albina*, an. I, p. 1.176. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 22. — Schott, *Walachische Märchen*, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici, *Ioan Iorgovan și șerpele*, tradițiunea pop., publ. în *Familia*, an. X, Budapesta 1874, p. 423; «*Iorgovan* nu ascultă de cuvintele lui, ci dând cu sabia în el, apa se umplu de sânge întru atăta, în cât vędënd șerpele dete fuga pe *Cerna* la vale. *Iorgovan* gonindu-l cât ajungea, atăta tăia, până rēmase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peșteră față cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vęd și acuma spre Serbia între Roșava și Baziaș. Aci đise capul de șerpe, că din el se va nasce o *muscă veninösă*, ce va învenină vitele; și poporul crede că muscele acelea, ce le numim noi aici *Musce columbace*, cari își trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eși din capul aceluși șerpe.»

pere vitele cu lécuri și fumuri, apoi pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat mai de multe ori măsuri ca să se astupe răsufierea cavernei (peșterei) de la Columbaria, spre a oprî eșirea muscelor, dar de giaba, căci stânca se despică pe alte locuri și muscele tot es.

2. Cam la jumătatea drumului între Roșava și Mehadia și anume câți-vă pași din sus de podul satului Topleț, este în mijlocul Cernei o stâncă mare de marmoră, în care se vęd fórte bine două urme de om desculț, șese de copită de cal și patru de căne.

Aicia se ȃice că, sārind *Iorgovan* pe stânca acésta cu calul și cu căni șei, s'ar fi coborît un moment de pe cal, și aicia ar fi fost lupta cu șérpele. Urmele sus amintite se vęd întru adevăr așa de bine, în cât îți vine a presupune că un sculptor-artist le-ar fi sfârșit de curând. Dar ele nu sunt produse de artă, ci naturale.

Din întîmplare nici din sus și nici din jos de stânca acésta nu se află pietre mari, prin urmare nici murmurul Cernei în jurul și în apropierea stâncii nu se aude. Aicia s'ar găsi pescele de aur, care l-ar fi lăsat Iorgovan în Cerna, și poporul îi place să crédă, că prinđend din întîmplare pescarii de pe Cerna pescele acela, rîul ar luà dimensiuni atât de mari, încât ar înecà satul; și așa bieții pescari se vęd siliți, de câte ori l-ar prinde, să-i deà iarăși drumul. Un om din satul Topleț sau Toplescî, după cum îi spun unii, să-l fi furat odată, dar ploând din cauza acésta opt luni, omul a trebuit să-l arunce iarăși în Cerna, și pe urmă a încetat plóia (1).

(1) Dr. Al. Popovici, op. cit., p. 423. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 16, 19 și 22.

TĂUNUL.

(*Tabanus bovinus* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî într'o trăsură cu cai în decursul verii, și anume cam de pe la începutul lunii lui Iulie înainte, când e căldura și nădușela cea mai mare, său va fi petrecut vre-odată, tot pe acest timp, pe câmp în apropierea vitelor cornute ce se află la păscătoare, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de muscă sburând ca fulgerul împrejurul vitelor și căutând neconținut cum s'ar pute pune pe dinsele ca să le sugă sângele.

Acest soiū de muscă de colóre cafenie-négră, cu ochi fórte mari și verđi, iar la mijlocul inelelor de pe abdomen cu un rând de pete galbene triunghiulare, se numesce în Bucovina: *Tăun*, pl. *Tăunî*, *Bânzariū*, *Bonzariū* (1), *Bonzălăū*, pl. *Bonzălăi* (2), *Căputa calului* și *Găză de vite* (3);

(1) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «În Igesci *Tăunul* se numesce *Bânzariū*»; — a celor din Frătăușul-vechiū, dict. de Mich. St. Coniac: «În satul nostru *Tăunul* se numesce *Bonzariū*»; — a celor din Storojineș, dict. de I. Haraga: «Musca, care scôte sângele din vite, dar vitele nu se sperie de dînsa așa de tare ca de *Strechie*, se numesce în părțile noastre *Bânzariū*»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bânzariul* saū *Bonzariul* e un fel de găză mare, care se pune pe vite și le sugă sângele. Ochiū sêi sunt fórte mari și albiū-verđi, dar mai mult verđi. O sémă ȕic *Bânzariū* și *Bonzariū* și *Strechiei*, însă *Bânzariul* nu sémênă de fel cu *Strechia*.»

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gherasim Roșca: «*Bonzălăi*, când li-i luna lor, frig vitele cu mușcatul.»

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

În Moldova: *Tăun* (1), *Bondariu* (2), *Bondrăș*, *Bonzălău* (3), *Streche* (4), *Sclept* și *Sclept mare* (5).

În Transilvania: *Tăun*, *Dăun* (6), și *Dăune*, pl. *Dăuni* (7);

În Banat: *Tăun* și *Dăun* (8);

În Țera-Românească: *Tăun*, *Tăune* și *Strechie* (9); la Români din Meglenia: *Tăun*, pl. *tăuni* (10); și în fine la cei din Macedonia: *Tăun* (11), *Dăvan*, *Dăvăn* și *Tavan* (12);

Pe lângă *Tăunul* acesta se mai află în țerile locuite de Români încă și alte varietăți de *Tăuni*, cari li-s Românilor asemenea cunoscuți, și anume:

(1) Dict. de Iordache Bran din Pașcani: «*Tăunul* se pune atât pe vite cât și pe ómeni. El e ce-vă mai mare decât *Strechia*. Cu tóte acestea însă vitele fug mai tare de *Strechie* decât de dinsul.»

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani: «Sunt *Bondari* cari se tot pun pe vite și le mănâncă. Aceștia sunt mai mari decât *Sclipeții* sau *Sclepiții*; ei vin ca *Carabeții*, sing. *Carabete*, de știubee.»

(3) *Ședětórea*, an. II, Fălticeni 1893, p. 150: «*Bondrăși*, un fel de *Tăuni* ce înțepă rău vitele. *Bonđălăi*, v. *Bondrăși*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 345.

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Scleptul* (tăunul) îi gróza animalelor, mai ales cel mai mare.»

(6) Com. de d-l Paul Oltean, învățator în Hațeg: «*Dăuni*, insecte cari mușcă caii.»

(7) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 29: «*Dăunele*, o muscă sură (*Strechia*) care pișcă vitele și pe ómeni. *Tăunul* (*Merisor*).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana, preot, și de d-l Ios. Olariu, învățator în Maidan.

(9) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 235; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 146; — *Gazeta sáteanului*, an. V, R.-Sárat 1888, p. 229 și 235; — com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Tăun*, pl. *tăuni*, se mai đice la sing. și *Tăune*, art. *Tăunele*. *Tăunele* este o muscă mai mare ca cele ordinare și trage mai mult la vite, în pielea cărora își înfige ciocul și le sugă sângele.»

(10) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*. Noua serie, vol. V, p. 290.

(11) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 333.

(12) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312: «*Tăunul* se numesce *Davan* și *Tavan*. *Tăuni* se găesc mulți pe câmpia Salonicului și când dorm *cărvânari* și cei-lalți în timpul veriî prin partea locului de aci, suferă fórte mult din partea lor. Ei pătrund chiar prin haine cu înțepăturile; -- Idem, *Români din Meglenia*, loc. cit.; — com. de d-l Chr. Geagea: «*Davan* e un fel de muscă, care se pune pe cai în timpul veriî și înțepă așa de tare vitele, că le scóte sânge.»

Tăunul sau *Tăunele de toamnă*, lat. *Tabanus autumnalis*;

Tăunul sau *Tăunele albiu*, lat. *Tabanus albipes* și

Tăunul sau *Tăunele negru*, lat. *Tabanus Morio* (1).

După spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, până la Sânt-Ilie *Tăunii* petrec mai cu seamă prin păduri. De la Sânt-Ilie însă înainte părăsesc pădurile și se retrag la țără, unde mușcă apoi foarte tare vitele cornute și caii (2).

După spusa altor Români însă, tot din *Bucovina*, ei nu se pun în același timp pe toate animalele ca să le sugă sângele, ci în luna lui Iunie și Iulie se pun mai mult pe vitele cornute, iar în August și Septemvrie pe cai. Pe la sfârșitul lui Septemvrie însă se ascund și nu se mai arată până la începutul verii anului viitor (3).

Iar când le succede a se pune pe vre-o vită, așa de tare o înțepă, că din locul unde a fost înțepată, îndată începe sângele a țâșni și a curge șiroiū.

Cu toate acestea însă vitele nu fug așa de tare și cu atâta spaimă de dinșii, ca de *Strechie* (4), ci numai se ascund prin tufișe sau prin ape și se apără, cum pot, cu capul, cu piciorile și cu coda.

Ba unii dintre dinșii sunt așa de lacomi și de îndrăsneți, că nu se mulțumesc numai cu sângele vitelor, ci adese-ori se pun chiar pe ómenii și cât ai bate în palme îi înțepă și pe aceștia și prind a le suga sângele.

De aici se vede că vine apoi și blestemul Românilor din *Bucovina* și *Moldova* :

Bè-te-ar tăunii !

orî :

Mânca-te-ar tăunii ! (5) —

(1) În *Bucovina* și *Țera-Românescă*;—cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 235.

(2) După spusa Rom. din *Stupea*, dict. de Ioan Savu; — a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(3) După spusa Rom. din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi; — și a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) După spusa Rom. din *Putna*, dict. de Sam. Lucaciū;—a celor din *Dorotea*, dict. de Ilie Brădățan: «*De Tăun* nu fuge vita așa de tare, cum fuge de *Strechie*. Orî și cât de môle să fie vita, când aude *Strechia*, se duce pe lume»;—și a celor din *Storojineț*, dict. de I. Haraga.

(5) Dat. Rom. din *Opișeni*, dict. de Iacob Popovici.

care se aplică unui om foarte lacom, ce caută a trăi mai mult din munca și sudorea altora.

Apoi :

Duce-te-ai ca tăunul ! —

adecă : umblă-o-ai, cum umblă *Tăunul* după hrană, și :

Se duce ca tăunul ! —

adecă : umblă pribég, nesciind unde și cu ce s'ar puté hrăni(1).

Fiind înțepăturile *Tăunilor* nu numai foarte usturăciose și nesuferite, ci tot odată și foarte periculoase, de óre-ce *Tăuni* foarte lesne pot străplânta diferite bóle de la animalele, cărorora le-au supt mai nainte sângele, de aceea ómenii trebuie tot-deauna, pe cât le este cu putință, să se feréscă de înțepăturile lor(2).

Spre scopul acesta, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* e bine de a afumă vitele, cari se află la păscătoare, cu fum de gunoiu, iar pe cele de la trăsuri, fie boi sau cai, de a le spélă cu zémă de frunze de nuc, pentru că în cazul dintăiú *Tăuni* fug de fum, iar într'al doilea, fiind zéma de nuc foarte amară, *Tăuni* sau *Bonzălăi* nu pot suferi și din cauza acésta apoi nu se apropie nici de vite și nici de ómerii ce se află în apropierea acestora(3).

Iar dacă cu tóte acestea a fost vre-un om înțepat de vre-un *Tăun*, ca să nu i se întimple nimica, se dice că e bine să se ungă pe locul înțepat cu pămînt sau cu oțet (4).

Un cântec de nuntă, usitat mai cu sémă în *Moldova*, sună precum urméză :

Frunză verde lăcrămiórá,
Lado, Lado, surióra !
Du-te 'n haine de mirésă
La bărbatu-téu acasă.

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum ești măritată,
Lasă frați, lasă surori,
Lasă grădina cu florí,

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cf. *Gazeta sáteanului*, an. V, p. 235.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Galanesci, dict. de George Cârsteian : «Ca să fugă *Bonzari* li se dá fum de nuc de surcele, de fân muceđit sau și de alte cele, și apoi fug.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

Ca tu singură să fii
 O grădină de copii.
 Lado, Lado, nu mai plânge
 Mijlocelul nu-ți mai frânge,
 Că acasă te-î întorce
 Când pe strat inul s'a tórce,

Și la maica ta te-î duce
 Chiar atunci și nici atunci,
 Când *bondariu*-a face miere,
 Când a face plopul pere
 Și răchita vișinele,
 Să-ți alini pofta cu ele ! (1).

Sub cuv. *Bondariu* atât Româniî din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, înțeleg două specii de insecte, cari nu aparțin uneia și aceleeași familii, ci sunt cu totul deosebite una de alta, și anume :

a) *Bombus terrestris* F., care se ține de familia albinelor și face miere, și

b) *Tabanus bovinus* L., care se ține de familia muscelor, și ca atare nu face miere.

Deci sub *Bondariul* din doina acésta e, după părerea mea, de a se înțelege numai *Tăunul*, lat. *Tabanus bovinus* L. și nici de cum *Bondariul*, lat. *Bombus terrestris* F.

Causa însă de ce atât cel dintâiu cât și acesta se numesc de popor *Bonzariu* și *Bondariu* e că amândouă speciile acestea de insecte, când sbóră, *bonzăesc*, adică produc un fel de sunet răsunător, care se aude ca *bânzz*, *bonzz* sau *bondz*.

Spre fine mai amintesc încă și aceea că Româniî de pretutindenî, cari nu se prea împacă cu sócrele lor, când voesc a le luă pre acestea peste picior, dic că de dragi, ce le sunt, le țin cu *untură* sau cu *mațe de Tânțar* și cu *căpățînă de Tăun*.

Dovadă despre acésta iubire mult, puțin generală, ce o arată gineriî față de sócrele lor, avem, între multe altele, și următórea doină din Țera-Românescă :

Frunzuliță de arțar,
 Mě dusei la măcelar,
 Luăi mațe de Tânțar,
 Căpățînă de Tăune,
 Făcui sócră-mi legume,
 Pusei masa pe-o nuiă
 Și einstiî pe sócra mea

(1) V. Alecsandri, *Poesiî populare ale Româniilor*, Bucuresci 1866, p. 333.

Sócră mea s'a bucurat

Și-a mâncat pân' a crăpat (1).

În fine o sémă de băeți, cari umblă cu vitele la păscut, când vëd că *Tăuniî* supără prea din cale afară vitele, aũ datinã de a-ĩ prinde și a băgã în abdomenul fie-cãruia pe care l-aũ prins câte un paiũ și a-ĩ da apoi drumul sã sbóre.

Tăunul, vëdëndu-se scãpat, se duce cu paiul dupã dînsul ca împușcat.

De aici a rãmas apoi și vorba:

Fuge ca tăunul cu paiul,

saũ:

S'a dus ca tăunul cu paiul în c. . . ,

adecã: n'a isbutit în trãba ce a avut sã facã (2);

și:

A rãmas cu degetu în gurã

Ca tăunul cu paiul în c. . . ,

adecã: pãcãlit, prost (3).

Tăuniî de regulã nu trãesc în societate.

Deci când nãvãlesc *Tăuniî* la vite într'un numër mai mare și le pișcã rëũ, e semn cã va plouã curãnd. Iar:

A. fi ca tăuniî

însãmnã: a fi fõrte rarĩ, colea, colea câte unul. Și:

A început a-ĩ da tăuniî,

adecã: a început a-ĩ da fire rarĩ de barbã. Adesea se aude în popor: «a început a-ĩ da și lui câte un *tãune*», cu înteles de: «a început a i se ivi fire de barbã». Acãstã ñicere este cu același înteles ca și ñicerea: «a început a-ĩ da tullele» (4).

(1) *Revista poporului*, an. VII., Bucuresci 1898, p. 59.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—cf. Zanne, *Proverbele Romãnilor*, vol. I, p. 668.

(3) Zanne, *Proverbele Romãnilor*, vol. II, p. 107.

(4) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

STRECHIA.

(*Hypoderma bovis* De Geer.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat să vadă în decursul veri și cu deosebire în zilele cele mai căldurose din luna lui Iulie și August, cum o sémă de vite cornute își ridică de odată cõda pe spinare și apoi cu cõda și cu capul ridicat în sus prind a fugi mâncând pãmîntul în cotro le duc ochii și piciorole.

Causa acestei fugi neobicinuite în decursul celor-lalte luni de peste an nu e nimic alta, fără numai spaima și grõza cea mare ce o aũ vitele cornute, și anume bovinele, de o insectă din familia Estridelor, anume: *Strechea*, pl. *Strechă*, sau *Strechia*, pl. *Strechii*, numită altmintrelea în Bucovina și *Strechiiu*, *Strechitul vitelor* (1), *Bõnză*, pl. *Bõnze*, *Bonzariu* (2), *Sclept*, pl. *Sclepti* și *Sclept mic* (3); în Moldova: *Strechie* (4), *Sclept* și *Sclepi* (5); în Transivania: *Scleps*, pl. *Sclepsi* (6) și *Scleț*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-noũ, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârștean și Ioan Ungurean; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Strechia* e mai mică decât *Bondariul*, care *bonzãesece* tare și care mușcă vitele; — a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Strechia* e pestriță și numai ca o muscă de mijloc de mare. De *Strechie* fug vitele mai tare decât de ori-ce, și nu numai când le mușcă, ci și numai când trece pe dinaintea lor.»

(5) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Sclepișii* își mânânței și vèrgați, cu *pătătură* cenușii și gălbii. Ei mușcă foarte tare vitele»; — cf. *Șeștõrea*, an. III, Fãlticeni 1894, p. 87.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an LXI, Brașov 1898, No. 234, p. 5.

Selefă (1); în Țera-Românescă: *Strechie* (2); la Români din Meglenia: *Strecliă*; iar la cei din Macedonia: *Striglă* (3).

Strechia adecă, și mai ales femeiușca, fiind o insectă foarte lacomă de sânge și tot odată foarte îndrăsnită, chiar obraznică, cum dă cu ochii de vitele cornute, sboră împrejurul lor, le urmărește bâzâind în toate părțile, și nu se lasă până ce nu se pune pe dinsele. Iară după ce a apucat odată a se pune, prinde a le înțepă adânc în piele, mai ales de-a-lungul spinării, și apoi a le sugă cu o nespasă lăcomie sângele, până ce se satură și le încruntă totă spinarea, cauzându-le prin acésta foarte mare durere și usturime.

De aci vine apoi că vitele, cum aud bâzâitul acestui înverșunat și supărăcios dușman al lor, se sperie și, pline de frică și de gróză, ca să nu le cășuneze durere prin înțeparea și sugerea sângelui, prind a *strechia*, adecă a fugi în ruptul capului în cotro le duc ochii și piciórele, sărind peste garduri și dând busta, ca nisce apucate, peste tot ce le stă în cale. Ba, ce este încă și mai mult, spaima, gróza, și fuga lor e une-orí așa de mare, că nici nu mai sciú în cotro alérgă și ce fac, din care causă apoi nu una și nu odată, cădând în vre-o grópă sau prăpastie, se primejducesc, adecă își frânge vre-un picior sau își rupe chiar și capul.

Se dice însă că dintru început nu *boii* nici *vacile* erau acelea, cari *strechia*, cum *strechie* în ziua de astăzi, ci *oile*. Iată ce ne spune în privința acésta o legendă din *Bucovina*:

«Dice că pe când umblă *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* pe pământ, mergeau din sat în sat și din oraș în oraș și după ce sfârșiau și se săturau de vedut toate câte voiau să le vadă, porniau mai departe pe unde vedeau cu ochii.

«Ast-fel într'o zi ajunseră ei într'un codru, cât e lumea de bătrân și, vârindu-se în codrul acela, se vedură de odată rătăciți. Umblă ei, cât umblă, în colo și în cóce, dar nu dau

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 343-345.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Strechia* e o insectă de care fug vitele cu gróză și furie foarte mare, par'că ar fi nebune. Și acésta în timpul verií, când insecta s'a desvoltat pe deplin.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

nicî de un semn sau măcar de vre-o cărare, ca să aibă pe unde eși la lume.

«Acuma supărați și amăriți până în suflet, că nu sciaū ce să începă și să facă, étă că li se deschide de odată dinaintea ochilor o *poiană* mare cu fel de fel de erburi și flori. Aici îndată dau peste un *pëcurariū*, care păseacă o *cirédă de vite*. Vitele, deși erau în dricul veriū, și o arșiță ca aceea de te coceaī, păseacăū în liniște loculuī, iar *pëcurariul* dormiă dus la umbra unui făgan, căci vitele până atunci nu aveaū obiceiū de a *strechiă*.

«*Dumneđeū* și *Sân-Petru*, când deteră cu ochiū de *pëcurariū*, bucuria lor! . . se apropiară de dînsul și-l deșteptară din somn, cređend că el îi va da la drum și le va arătă calea pe unde să éasă din codru.

«Dar *pëcurariul*, întrebat fiind de *Dumneđeū* sfîntul: în care parte să apuce, ca să deă măi curând de lumea cu ómeniū, nicî n'a ridicat capul, spre a le da un răspuns omenesc, ci cum sta lungit pe érbă, a întins numai piciorul drept și arătând cu dînsul somnoros cum eră, đise:

— «Dacă vreți să eșiți la lumea cu ómeniū, apoi ian mergeți în colo că veți eși! — și după ce rostî cuvintele acestea, se întórse pe altă parte și se puse iarăși pe somn.

«*Dumneđeū* și cu *Sân-Petru*, tovarășul său, vėđend omenia *pëcurariuluī*, đise:

— «Așă mi ți-ī tréba, eī lasă că de astăđi înainte nu vei măi avé tu când dormi așă de liniștit și fară de nicî o grijă, ca până acuma, că vitele tale nu vor măi pasce așă de liniștite, ci vor *strechiă* și se vor duce în cotro le vor duce ochiū și piciórele!

«Și într'adevăr, că din acel minut, cum a rostit *Dumneđeū* cuvintele acestea, a și dat *Strechia* în vite și vitele aū și început a *strechiă* și a fugi ca nisce turbate în tóte părțile, și tot așă *strechie* ele, când *dă Strechia* între dînsele, și în điuă de astăđi.

«*Pëcurariul*, când a vėđut că vitele prind a fugi ca nisce turbate cu códa ridicată pe spinare, a sărit ca fript de jos și a început a alergă după dînsele, dóră le-a întórce îndărăt. Dar de unde? După ce vitele, cât aī scăpără dintr'un amnar, se făcură nevėđute, intrând într'o *silhă* din apropiere.

«*Dumnezeu și Sân-Petru* însă, după ce-l blagosloviră astfel pre pëcurariu, se porniră mai departe fără de a sci unde vor ajunge pe calea apucată. Iată însă, că după mai multă cale făcută prin codrul acela, trecând prin mai multe *sithe* sau *sihle*, *shehbi* și smide, daū de odată peste o altă *poiană*, în care un *cioban* își păseacă *oile* sale. Însă cum le păseacă? că *oile* fugiau de nu li se vedeaū piciórele, când într'o parte, când în alta, iar *ciobanul* după dînsele, când încolo, când în cóce, dóră le póte stringe la un loc, dar pare că erà făcetură nu alta, căci *oile* fugiau de-și scoteaū ochii.

«Și pe când *ciobanului* îi curgeaū sudorile ca bobul pe față de atâta alergătură și nu se mai putea ținé pe picióre de obosit ce erà, tocmai atunci se apropie și *Dumnezeu* cu *Sân-Petru* de dînsul și-l întrébă: în care parte să apuce, ca să se póta întórce iarăși la lume?

«*Ciobanul*, cu tóte că erà necăjit până în suflet, pentru că-i fugiau *oile*, se opresce locului, își șterge sudorile cu mâneca cămășii, și apoi dice:

«Poftim, apucați în colo, că dacă veți apucà în partea aceea fórte lesne și de grabă o să dați de capétul codrului acestuia!

«Și apucând ei acea cale, n'a trecut mult timp la mijloc și aū eșit la lume. Iar după ce aū eșit, unde le-a fost dorința să ésa, dise *Dumnezeu* către prietenul său:

«De ađi înainte *oile* *ciobanului* acestuia, pentru sfatul lui cel prietenos și bun ce ni l-a dat, nu vor fugi mai mult, ca nisce sălbaticе, ci numai când vor fi ploi și vînturî, iar de *strechiat* nici când nu vor mai *strechià*, ci vor pasce liniștite locului, și el va avé timp nu numai să se pue jos, ca să se odihnescă, ci să și cânte din fluer.

«Și dintr'acea vreme *oile* pase frumos, iară *pëcurariu*, adecă *bouariu* și *văcariu*, când dă *Strechia* în vite, staū necontenit în picióre, căci dacă n'ar sta, vitele lumea în cap ar luà, pentru că din điuă, în care a hotărît *Dumnezeu* ca nu *oile*, ci numai *vitele*, adecă *boiu* și *vacile* să *strechie*, de atunci numai acestea *strechie*» (1).

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala.

O variantă a acestei legende, și anume din *Macedonia*, sună precum urmază :

«Era veara, nă duă duguroasă ș-caldă, de-ardea soarli năfoară ca tu ciireap.

«Dumniđălu tu eta tea imnă pri padi, adiat ca auș și videa țe-î ș-țe nu-î. Cându videa vîră strîmbătati, mutrea cum di cum si-ndreagă și cari s-nu putea, ca vaî de om lu strîmbu.

«Acșiti nă duă lă-acîță căldura tu câmpu, di-lî cura asudorli pri față, că dîțeaî, «duși aușlu aestu, s-tuchîi di căldură.»

«Ș-nă seati, un foc țe-l eara, și țe-lî avea uscată grumazlu, di dîțeaî, că «torea creapă tră semnu ș-nișani mari.»

«Aclò, iu z-dirina mîratlu dă-auș, si-lî plânđi niila, na iu astalii un vâcar.

«Aestu ăara aguniisit, că-l fuđi un boŭ și mutrea s-lă-agîungă și s-lă aducă, s-lu bagă tu *văcăreadă*, iu se-aumbra ș-alanți boî și vați.

«Dumniđălu li-păru ghîini, că deadi di nîs și-lî dîsi :

«Aodî ncoa re ! Nu-nî dai nă chiic de-apă, că va crep di seati ?

«Crechî s-nu crechî li-u turnă vâcarlu, nu veđi, că-nî fuđi boulu ? S-alas iô boulu, s-ț-aduc ațea apă ?

«Și nu vru, ne s-li da apă, ne s-lî-aspună, iu poati s-află.

«Dumniđău ș-câftă di cali. Nîarsi cât nîarsi și da di un picurar, te-aligă asudat ș-curmat, și cu caplu discufut.

«Aodî ncoa», li dîți Dumniđălu, nu poți si-nî dai nă chiic de-apă, că cripai di seati ?

«Si-ți daŭ, îli dîți picurarlu, ma-nî fuđiră oîli, di nu știu cum va le-adun tuti d-adun.

«Și picurarlu dusi ma nelo după nă măgulă, iu ștea, că cură nă fântână, lo apă tu căcîulă și-lî deadi aușlu di biu și di-și astimsi seatea.

«Atunțea s turnă Dumniđălu, li vluisi oîli și li dimândă, s hîibă pravda Dumniđăluî. Tu căloari vîră oară s-nu s-arî-spânđască și s-nô-arîească.

«Apoea ș-adusi aminti di vâcar și-l blăstimă și-lî dîse :

«Totna musca si-lî lii adună boîlii și cându vaî hîibă căloari și dugoari mari, tra să alagă vâcarlu cu limba scoasă, ca acățat di năfoară.

«Di aestă oîli imnă tuti dadun, ună ningă alantă și veara,

cându-î căldură ș-foc, eali se dună sun aumbrată tō-amiriqū până frânđi căloarea.

«Tut tr-acșî a boilor lî da veara musca, di-șî lîa perlu și fug, fug, canda sunt acâțați di țiva drați și mâratsu di vâcar alagă-alagă, ca laiu ș-corbu, s-li-apreadună tu vîia a căloariliei și creapă di seati, ca el țe nu va.

«De aestă tu câmpu Dumniqălu, nō-alăsă di cât mași în doauă fântâni.»

Daco-românesce :

«Eră în timpul veriî, o qi dogoritōre și caldă, de ardeă sórele afară ca în cuptor.

«Dumneđeu în vremea aceea umblă pe pămînt, transformat în bătrân și vedeă ce-î și ce nu-î. Când vedeă vre-o strîmbătate, căută în tot chipul să o drégă și dacă nu putea, vaî de omul strîmb (nedrept).

«Ast-fel, într'o qi îl prinse căldura în câmpie (Tesalia), de-î curgeaū sudorile pe față, că diceaî «se sfârși (lit. duse) cu moșul acesta, se topî de căldură.»

«Și o sete, un foc ce-î eră și ce-î uscasc gâtlejul, de diceaî că «acuși crapă, spre minune !»

«Pe când se chinuiă sârmanul de bătrân, ca să-î plângî de milă, iacă întimpină pe un vâcar.

«Acesta eră grăbit, fiind-că îi fugî un boū și cătă să-l ajungă și să-l aducă ca să-l bage în *văcăréză* (1), unde șe-deaū la umbră și cei-lalți boi și vaci.

«Luî Dumneđeu îi părū bine că dete de el și-î dîse :

— «Măi ascultă în cōce ! Poți să-mî dai un pic de apă, căci (mi-e) să crēp de sete ?

— «Crēpi și (saū) nu crēpi, — îi rēspunse vâcarul, — nu veți colea, că-mî fugî boul ? să las eū boul, să-ți aduc ție apă ?

«Și nu vroî să-î deă apă, nici să-î spue (arate) unde pōte găsi.

«Dumneđeu își căută de drum. Merse ce merse și întâlnește (lit. dă) pe un păstor, care alergă asudat și oboșit și cu capul descoperit.

(1) *Văcăréză* este staulul boilor și vacilor. — În Bucovina locul saū ocolul, unde petrec vacile peste vară, se numesc *văcărie*, iar cela unde petrec boii *bourie*. Păstorul vacilor *văcar*, iar cel al boilor *bourar*.

«Ian ascultă în cõce ! — îi ñise Dumneþeũ — nu poþi sã-mi dai un pic de apã, cãci crãpai (adecã : crãp) de sete ?

«Sã-þi dau — îi ñise pãstorul, — dar îmi fugirã oile, în cãt nu sciũ cum le voiũ adunã pe tõte la un loc.

«Þi pãstorul se duse mai încolo dupã o mãgurã, unde sciã cã isvorãsece o fãntãnã, luã apã în cãciulã þi-i dete bãtrãnului de bẽu þi de-þi stinse setea.

«Atunci se întõrse Dumneþeũ, binecuvîntã oile þi le ordonã, sã fie vita lui Dumneþeũ. În cãrare nici odatã sã nu se risipãscã þi sã nu se rãspãndãscã.

«Apoi îþi aduse aminte de vãcar þi-l blestemã þi-i ñise :

«În tot-deauna *musca* sã-i adune (ad. gonãscã) boii vara, cãnd va arde sõrele þi cãnd va fi cãrõre þi dogõre mare, ca sã alerge vãcarul cu limba scõsã, ca un posedat.

«De asta oile umblã tõte împreunã, una lângã alta þi vara cãnd e cald þi foc, ele se string sub umbrã în *amirið* (1), pãnã se potolesce cãrõrea.

«Tot pentru asta pe boi îi gonesce *musca* în timpul verii, de-þi ieãu lumea în cap, þi fug, fug, par'cã sunt posedãþi de ce-vã draci þi sãrmanul de vãcar alãrgã, alãrgã ca un nenorocit (lit. negru þi corb) sã-i adune în mieþul cãrõrei þi crapã (suferã) de sete, aþã cum nu doresce.

«De asta în þes (în Tesalia) Dumneþeũ nu lasã decãt numai cãte-vã fãntãni» (2).

De õre-ce însã dintru început, dupã cum ne spune legenda, oile erau acelea cari *strechiaũ*, Dumneþeũ n'a stãrþit *Strechia*, care le fãceã sã strechie, ci a lãsat-o þi mai departe sã trãescã, atãta numai cã i-a luat puterea ce o aveã mai na-
inte þi i-a dat-o celei de vite (3).

Þi *strechia* acãsta se numesce *Strechia oilor*, lat. *Oestrus ovis* L. sau *Cephalomya ovis*.

Strechia de vite are mãrimea unei albine. Corpul ei e pãros þi sticlitor-negru, capul lãtãreþ, spatele vãrgat, aripile castanii, piciorõle gãlbii-roþietice, inelele din urmã ale abdomenului negriciose, iar vãrful acestuia galben sau alb

(1) *Amirið* e locul unde se odihnesc vitele pe la mieþul ñilei.

(2) Per. Papahagi, *Din literaturã poporanã a Aromãnilor*, p. 809—811.

(3) Com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac.

orî suriū. Femeiușca are corp ce-vă mai subțire și mai întins decât bărbătușul, iar în partea dinapoi are o țeve, cu ajutorul căreia își vără ea oușele în decursul veriî sub pielea de pe spinarea vitelor.

Din oușele acestea, cari sunt lungărețe, albe, și numai la un capăt aū punct negricios, se desvöltă peste érnă larvele numite de popor *Coș*, pl. *Coșî* (1), adecă nisce viermuleți de colóre albă-surie și cu capul negru.

Coșî aceștia, după ce s'aū desvoltat de ajuns, sunt cam de 2 cm. de lungi și aū o gură fórte ageră, cu ajutorul căreia sug suncul din spinarea vitei așa, că în cele din urmă vita slăbesce vędënd cu ochii.

Dacă *Coșî* se lasă pe spinarea vitelor neatinși, ei se desvöltă și cresc până în luna Maiū sau Iunie. Atunci es afară și, cădënd jos de pe spinarea vitei, se îmbracă într'o scórțā mai grósă, adecă se prefac în *coconi* (nimfe) și în starea acésta staū câte patru septămāni. Din nimfele acestea se desvöltă apoi viitórele *Strechî* sau *Strechii*: bărbătuși și femeiusce, cari din noū încep în decursul veriî a-și depune oușele pe spinarea vitelor (2).

Iar când începe *Strechia* a sburà mai tare și a da mai mare năvală asupra vitelor, atunci ea, după spusa Românilor din *Bucovina*, đice:

Dă cuțitul și covata,
Că'ntr'un buc tótă-mi ești gata!

sau:

Cuțitul și covata,
Că mașele ți-s gata! (3)

După spusa Românilor din *Banat*, ea ar đice:

Cu furchițele
Scot jigărițele

(1) Pretutindenî în *Bucovina*, precum și în *Țera-Românescă*, com. de S. Sa. păr. T. Bălășel: «*Strechia* vitelor bovine, sub numele popular de *Coșî*. Căci insecta acésta își depune oușele pe pielea vitelor, din care eșind viermușii, pătrund în pielea lor.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LXI, No. și p. cit.

(3) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Pasailă, stud. gimn.

Și în ciuvane
 Pun eă târbane (1)!

Iară după spusa celor din *Țera-Românescă*, ea, apropiindu-se de vite, s'ar lăudă și ar ȃice în limba ei:

Adă iataganu
 Ca să-ı vërs borhanu (2)!

Și vitele, auȃind cuvintele acestea, se bagă în tóte rëcorile, și de aceea fug ele așa de tare, ca și când ar fi dat *Ucigă-l-crucea* peste dîsele, cu códa ridicată pe spinare, un semn că le prigonesce *Strechia* (3).

Pe lângă acéstă credință, copiii din *Țera-Românescă*, cari pasc vitele vara, mai aă încă și următórea datină, și anume:

Când vëd ei că a dat *Strechia* în vite, voind ca să le domolëscă, recitëză neîncetat următórele versurı:

Strechia,
 Urechia,
 Balegă de óie
 Códa să se móie!

Iar când voesc să facă pre vite ca să deă *Strechia* într'ınsele, atunci recitëză mereă aceste versurı:

Strechia,
 Urechia,
 Balegă de mânz,
 Códa să se ție'n sus (4).

Strechia oilor e cu mult mai mică decât *Strechia vitelor*.

Ea are corp mohorıt, mai peste tot gol, numai vârful abdomenului acoperit cu puțin pufușor móle, iar fruntea și spatele cu nisce petițe negre. Ea se arată în luna lui August și Septemvrie, mai cu sémă pe locurile acelea unde pasc oile.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu din Maidan: «*furchițe*—furchițe; *jigărițe* = plămăiu sau plămăele; *ciuvane* = troci sau coveți mari, *ciuvane* pentru plamada pânei; *târbane* = burta vitelor cornute.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) În Bucovina și Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Și vitele, înțelegënd limba ei și fiindu-le frică că le vor vërsă *borhanu*, ridică códa în sus și fug de se prăpădesc».

(4) Com de Sa păr. T. Bălășel.

Și de ôre-ce *Strechia oilor* are datină de a-și depune ouăle sale de regulă în nările oilor, de aceea oile, cum simțesc că se apropie de dânsele, se strâng la un loc, își bagă capul una sub alta și-l plcă cât se pôte de tare spre pămînt, a-nume ca să nu pôtă ajunge la nasul lor. Dar cu tôte acea *Strechia* totuși ajunge și-și depune ouăle sale în nările oilor.

Din ouăle acestea în scurt timp es larvele, cari se numesc în limba poporului *Carabeți*, sing. *Carabeț* și *Carabete* (1) și cari se acațară apoi până lângă frunte unde petrec aprôpe nouă luni. După aceea lăsându-se a fi strănutate jos, se vără în pămînt și aici se preface apoi după 7—8 săptămâni în insecte depline.

În fine trebuie să amintesc și aceea că *Strechia* a dat nascere încă și următoarelor dicale:

A da strechia,

adecă: a fugi de *Streche*. Se dice însă și de cine-vă, care a plecat de unde-vă, fără să spue unde se duce.

A fugi ca de streche,

adecă: a fugi iute.

A o strechiă,

a fugi iute, a plecă de unde-vă.

Strechia e mică și fug vacile de ea,

adecă: se pôte întîmplă ca unul mai mic să birue pe altul cu mult mai mare ca el și să-l facă a-î sci frica.

Te strechiez,

adecă: te fac să fugi ca de *Streche* (2).

(1) *Ședětóra*, an. V, Fălticeni 1899, No. 4, p. 54: «*Carabeți* = viermi mari, ce se fac mai ales în nasul cărlanilor slabî și în apă cloicită. Sing. *Carabete*.»

(2) Com. de S. Sa păr. Bălășel.

MUSCA CALULUI

(*Gastrophilns equi* Fabr.)

Cel ce va fi fost mai adese-orî în decursul verii, când sórele arde mai tare și căldura e mai mare, pe vre-un imaș sau tolócă, unde se află mai mulți cai la păscut, sau și în alt loc unde se află cai la păscétóre, acela cred că trebuie numai decât să fi observat cum une-orî caii aceștia dau neconținut din cap, sar cu picióarele de dinainte în sus și se mușcă cu gura de genunchi, sau se pun doi câte doi față în față și, stând ast-fel cu capurile încrucișate unul peste grumazul celui-lalt, dau mereu din códă în drépta și stânga.

Causa acesteï neconținute dări din cap și din códă e o muscă de care se apără ca să nu-î musce și care se numesce în Bucovina: *Musca calului*, *Muscă de cal* (1), *Gâza calului* (2), *Strechia cailor* (3) și *Trântor de cai* (4);

În Moldova: *Musca calului* și *Strechia calului* (5); în Téra-Românescă: *Muscă de cal* (6) și *Musca cailor* (7).

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, în deosebi însă a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Musca calului* e aceea de care strechie caii, dau mereu din cap, din códă și sar în sus»; — a acelor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Musca calului* e un fel de muscă galbenă, care trăesce la pădure. Ea este altmintrea decât *musca vitelor*. Când bate *Musca calului* la cai, cea a vitelor nu bate la vite.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac: «*Trântorul de cai* se face în gunoiul cailor și după ce capătă aripí sbóră și se pune pe botul cailor și-î mușcă.»

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariú.

(6) *Gazeta sáteanului*, an. V, R.-Sarat 1888—89, p. 150.

(7) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Musca cailor* este aceea care șede mai mult pe la ochii și părțile de dinainte ale cailor.»

La Româniî din Macedonia și cei din Meglenia: *Muscă di cal* (1);

Iar la cei din Istria: *Bumbar* (2);

Lat. *Gastrophilus equi* Fabr., *Gastrus equi* și *Aestrus equi*.
Musca acésta obicînuesce a-și depune ouéle sale pe partea dinainte a cailor, și anume pe genunchi, pe șoldurî, pe gât și pe cômă.

Din ouéle acestea, cari aũ colóre albă-cenușie, es în decurs de vre-o trei sêptēmânî larvele, cari se numesc de către Româniî din Bucovina și cei din Moldova: *Trânzi*, sing. *Trânz* și *Trânji*, (3), iar de către cei din Macedonia: *Suhăți* (4), și cari se acață apoi de piele.

Caii, simțind gâdilătura ce o causéază *Trânjii*, se scarpină cu dinții și se ling, și prin acésta, fără să scie și să vreà, îi înghit.

După ce i-aũ înghițit și aũ pătruns acuma în stomach, *Trânjii* se lipesc de acesta și aici trăesc ei apoi prin sugerea sucului din membranele stomachului aprópe un an, iar după aceea, eșind singurî saũ dați fiind afară, se prefac prin grămeđile de gunoiũ, în pămînt, saũ printre grinđile grajdurilor în nimfe și apoi în insecte depline.

Româniî din Moldova scapă caii de *Trânjii*, cari la eșirea lor din stomach se țin prin un timp óreși-care de găóza acestora, prin aceea că-i curătesc cu mâna, saũ le daũ să mănânce secară prăjită în ovês (5).

Româniî din Macedonia îi curătesc asemenea cu mâna saũ spală găóza cailor prin mai multe ęile de-a rândul cu apă cãldicică și cu sãpun (6).

(1) Com. de d-I Per. Papahagi: «*Musca di cal* = musca ce trăesc pe cai și catãri (*Oestrus equi*)»; — Idem, *Meglenu-romãniî*, studiũ etnografico-filologic. Partea II, București 1902, p. 97.

(2) Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Șeđetőrea*, an. IV, Fãlticeni, p. 421: «*Trânjii* sunt nisce parasiți, ce trăesc în partea intestinului gros, numită *rectum*, și produc calului o fórte mare mãncãrime. Poporul crede că numai caii ce nu ling sare fac *Trânji*.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromãnilor*, p. 333.

(5) *Șeđetőrea*, an. IV, Fãlticeni, p. 121.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura poporanã a Aromãnilor*, p. 333.

Tot la Români din *Macedonia*, și anume la cei din *Epir*, mai există și credința că dacă *Musca di cal* se pune pe om, acesta trebuie să o prinďă și să-ı rupă capul, fiind-că alt-fel se întore înstrăinați din drum iarăși în străinătate (1).

Saū: «dacă *Musca di cal*, lat. *Oestrus equi*, vine la tine, să o prinďi și să-ı tai capul, fiind-că dınsa te vestesece că o rudă saū óspete ıți vine din depărtare, și dacă nu-ı tai capul, ea se duce și-l întorce din drum» (2).

Afară de musca, despre care ne-a fost până aicia vorba, mai există încă una, care asemenea se numesece *Musca calului* și *Găză de cai* (3), lat. *Gastrophilus haemorrhoidalis* L.

Femeiușca acestei musce ıși depune ouele sale sub cıda calului, și chiar în nările și gura acestuia. Cu tóte acestea ınsă ea nu aduce atâta rėu calului ca cea descrisă mai sus (4).

În fine a treia specie de muscă, care se ține tot de familia *Muscei calului* și se arată mai ales în luna *Strechiei* (5), ınsă care nu supără numai pe cai, ci și vitele cornute, este *Musca vitelor*, numită altmintrelea în Bucovina și *Bânzariu* (6), *Bânzariu de câmp* (7), *Bonzariu* (8), *Bonzariu de vite* (9); în Moldova: *Bondariu* (10), *Bondariu de câmp* și *Bondariu de pădure* (11); iar în *Țera-Românescă*: *Musca vitelor* (12), lat. *Gastrophilus pecorum* Fabr.

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Cf. *Gazeta sáteanului*, an. V, p. 151.

(5) Dict. de Mărióra Dutcă din Budeniș.

(6) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Már. Dutcă: «*Bânzariu* se numesece musca, care mușcă vitele.»

(7) Dat. Rom. din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(8) Dat. Rom. din Carapeiú, dict. de Vasile Cărciú.

(9) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Bonzariu de vite* se numesece musca, care mușcă vitele.»

(10) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Bondariu* se numesece musca, care face mare sgomot când sbórá, iar când se pune pe vite le mușcă. *Bondariul* e mai mare ca *Strechia*.»

(11) Dat. Rom. din Moldova, com. Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*De Bondariu* nu fug vitele așa de tare ca de *Strechie*, ci numai se apără cu capul și cu cıda.»

(12) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

MUSCA.

(*Musca domestica* L.)

Sub cuv. *Muscă*, dim. *muscuță* și *musculiță*, înțeleg Românii de pretudindenii mai multe specii de insecte din diferite familii.

Noi însă în articolul de față, vom vorbi numai de acele *Musce*, cari se țin de specia *Muscei de casă*.

Iar *Muscele*, cunoscute Românilor după nume, cari se țin de această specie, sunt următoarele :

Musca mare, *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Muscă năsdărană*, *Gâză de carne* și *Bónză*, ast-fel în Bucovina ; în Transilvania însă : *Muscă mare* și *Bórnă* (1) ; în Moldova și Țera-Românească : *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Musca hoiturilor*, *Musca stârvurilor*, *Muscă mare* și *Muscoiu* (2) ; iar la Românii din Meglenia : *Muscă di carni* (3) ; lat. *Musca vomitoria* L.

(1) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg ; — d-l Andr. Bârsan, profesor în Brașov, îmi scrie cu privire la numirea *Bórnă* următoarele : « *Bórnă*, pl. *Bórne*, după împărtășirea școlarului I. Șandru din Viștea inferioară, se numește o musculiță cu picioare lungărețe, care umblă mai ales noptea. »

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10 ; — *Gazeta săteanului*, an. V, p. 229 ; — Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, partea I, București 1900, p. 512, 513, 516 și 591 ; — com. de S. S. păr. T. Bălășel : « Mai este o muscă mai mare ca cea ordinară și de colóre *verde-albastră*. Acesta este *Musca hoiturilor* sau *Musca stârvurilor* mórte, căreia îi place să mănânce cărnuri, pe cari își depune ouele în fórte scurt timp. »

(3) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, p. 97.

Musca acésta se numesce *Muscă mare* și *Muscoiū*, de aceea pentru că este cea mai mare între toate muscele din seminția ei; *Muscă albastră*, pentru că abdomenul ei e strălucitor-albastru; *Muscă* sau *Gâză de carne* și *Musca hoiturilor*, pentru că are datină de a-și depune ouele sale atât pe carnea cea prós-petă cât și pe cea stătută precum și pe ranele vitelor, când vre-o vită e sgâriată (1); *Muscă nă-sdrăvană*, pentru că dacă trece mai de multe ori pe dinaintea unui om, acela trebuie numai decât să pățescă ce-vă (2); iar numirea de *Bónză* și *Bórnă* îi vine de la sunetele *bónzz* și *bórrnn*, cari le produce când sbórá și cari se exprimă prin verbul *a bonzâi* și *a bornâi*, pentru că ea *bonzăesce* sau *bărnăesce* cu mult mai tare și mai gros decât *Musca de casă*, precum și prin substantivul *bonzăire* și *bonzăitură*, *bornăire* și *bornăitură*.

Numirea de *Muscă mare* a acesteï varietăți de muscă o întâlnim, afară de vorba de toate ȕilele, încă și în următorul *cântec de copii* din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com. Horez :

Óie, óie, rapână,
 Șade'n e . . și dapână,
 Și se rógă rugului
 Și se'nchină cucului :
 — Cuculeț, Măria ta,
 Venii pân' la dumné-ta,
 Să-mi dai ál cal porumbac
 Să mă duc pân' la Novac,
 C'am auđit
 C'a făcut
 Trei feți
 Logofeți,
 Unul a murit
 Ș'unul a perit ;
 Unu'n munte s'a suit ;
 Muntele s'a surpat ;
 Apele s'au turburat

Peste-un gros
Furnigos,
 Țăști un epure flocos.
 Mě dusei la *Musca mare* ;
Musca mare treeră,
 Cu fetița lângă ea,
 Cu fetița cu chitie
 De spanghie,
 Cu pană de ciocărlie.
 — Dă-mi, fetița cheile !
 — Nu-s la mine ;
 Vai de mine,
 Sunt la badea'n Bucuresci,
 Sus la curțile domnesci.
 Mě dusei la *Alburuș* (3).
Alburuș céra s'aprindeă,
 Raiul se deschideă ;

(1) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Ilișesei, dict. de Vasile Ungureanu, agricultor.

(3) Sub *Alburuș* cred că e a se înțelege aici *albina*.

Crucea'n casă,	Iomete,
Crucea'n masă,	Înflorete,
Dumneđeū cu noi la masă.	Dumneđeū să ne erte (1).

Precum și în următórea variantă, tot din *Țera-Românescă*, jud. Olt, com. Drăgănesci :

Óie, óie rapănă.
 Șéde jos și dapănă
 Și se rógă rugului
 Și se 'nchină cucului.
 — Cucule, Măria ta,
 Dă-mi un cal porumbac
 Să mă duc la sora mea,
 C'am auđit
 C'a făcut
 Trei feți
 Logofeți.
 Unu a murit,
 Unu a pierit,

Unu'n munte s'a suit.
 Tiri, tiri tangarana,
 Încălecaī pe pestricióra,
 Mě dusei la *Musca mare*.
Musca mare trieră
 Și-a mai mică vinturà,
Păduchele premeteà,
Puricele măsurà. . .
 — Eși, Voichiță la portiță,
 Că te chémă Talion,
 Talion fecior de domn,
 Cu tichie de frânghie,
 Cu pană de ciocărlie! (2).

Larva muscei acesteia, care ese din ouăle ce le depune ea pe carne saū în ranele vitelor și cari, cum prinde a se desvoltă, se nutresce din acestea, se numesce în unele părți din Bucovina: *Mușiță*, *Moșiniță* (3) și *Mușiniță* (4), în altele însă, precum bună-órá în Pătrăuț pe Siret: *Căciță*, pl. *căcițe* (5); în Moldova: *Mușăță* (6) și *Mușiță* (7); iară în Țera-Românescă: *Mușiță* se numesc numai ouăle acestei musce

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 512.

(2) Idem de eadem, p. 513;—cf. și p. 516: *Cântecul cucului*.

(3) Numirea acésta e usitată mai ales în Șcheia, distr. Sucéva, dict. de Gav. Berariu: «*Viermușorii* din ranele vitelor, cari se fac din ouăle *Muscelor mari*, se numesc *Moșiniță*.»

(4) Dat. Rom. din Brașca, distr. Sucéva, dict. de Ger. Roșca. — În Bucovina, și anume în apropierea orașului Siret, se află o comună românescă, care asemenea se numesce *Mușiniță*.

(5) Dict. de T. Ionesi.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «Larvele de *Muscoiu*, lat. *Musca vomitoria*, se numesc în special *Mușiță*.»

(7) Dict. de Iordachi Bran, pâlmaș în Pașcani, și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: *Musca de carne* e mare și când sbórá sbárnăe tare. Ea depune fórte multe ouă, și atât ouăle acestea cât și larvele, ce es dintr'insele, se numesc *Mușiță*.»

depuse în grămăgiore, pe când viermi, adecă larvele, cari es din *Mușița* acésta, și cari se vëd într'un număr mare pe cărnurile împutite și pe stârvurile animalelor aruncate pe câmpuri, cari aũ un miros greũ, puturos și nesuferit, se numesc în graiul poporului cu numele generic de *Carefi*, sing. *Carete*.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi încă și următórea satiră poporană, tot din *Țera-Românescă*:

În vale, țigane'n vale,
C'a murit o épã mare,
Sã vii să-ți daũ din ea carne,
Ocaua patru parale.
A murit d'o sêptãmânã,
Este-așã, e fôrte bunã,
Cu Carefi ca pe mânã (1).

Musca verde (2), *Muscã de gunoiũ* și *Muscã de baligã* (3), iar în Ungaria: *Muscã de bãligariũ* (4), lat. *Musca Caesar* L.

Cu musca acésta, puindu-se în undiță, dic pescarii cã se prind fôrte bine păstrãvii (5).

Musca, *Muscã de casã* și *Gãzã*, numitã ast-fel în Bucovina; în Moldova însã: *Muscã*, *Bãzã*, *Gãzã* (6); în Țera-Românescã: *Muscã* și *Muscã de casã* (7); în Transilvania: *Muscã* și *Bãzã* (8); iar la Româniĩ din Meglenia: *Muscã di casã* (9), lat. *Musca domestica* L.

Numirea de *Bãzã* a acesteĩ musce cred cã-i vine de la sunetul *bãzzz*, pe care-l produce ea când sbórá și mãi ales

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlășel.

(2) În Bucovina și în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca verde* e singuraticã pe câmpii și dëluri și adese-ori se gãsece pe baligã de cal și de vacã.»

(3) În Bucovina.

(4) Com. de d-l El Popp: «Mãi este încã un fel de muscã, care trãesce în bãligariul vitelor și are nisce aripĩ tari, vãrtóse. Ea e de colóre verde argintie.»

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(6) *Ședětórea*, an. II, Fãlticeni, p. 149.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 146.

(8) Alexiũ Viciũ, *Glosariũ*, p. 20.

(9) Per. N. Papahagi, *Megleno-Romãniĩ*, p. 97.

când cade jos pe spate saŭ când dă în vre-o pânză de paingân și nu pôte scăpă dintr'însa. Tot de la acest sunet vine și verbul a *bâzâi*, *bâzâi*, *bâzăesce*, precum și subst. *bâzâire* și *bâzâitură*.

Muscuță, *Muscuță mănânțică*, *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, lat. *Musca corvina* L.

Musca acésta se numesce *Muscuță* și *Muscă mănânțică*, de aceea pentru că ea e numai ca. sēmînța de cânepă de mare, iar *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, pentru că bărbătușul e negru ca corbul, iar femeiușca cenușie.

Acest soiŭ de muscă petrece maî ales la câmp, și când vitele sunt tare asudate, se pun cu sutele și sug sudórea de pe ele maî ales în dricul veriî, când e căldura cea maî mare, și prin acésta devin fórte supărăcióse și nesuferite (1).

Tóte muscele, câte s'aŭ înșirat până aci, aŭ mult puțin ochi mari. Poporul însă despre ochii nici uneia nu scie să ne spună, ca despre a celei de casă, de ce sunt ei așa de boldiți și înholbați. Despre mărima și roșéța ochilor *Muscéi de casă* însă o legendă din Bucovina ne spune următoarele:

«Dice că odată s'a întâlnit *Musca* cu *Purecele* și fiind-că nu se vėduse de un timp îndelungat, îl întrebă dicēnd:

— «Ia spune-mi, voinice, de ce ești tu așa de *ghibos*, căci după cât îmi aduc eŭ aminte, maî înainte nu eraî așa?»

— «D'apoi cum păcatele mele să nu fiŭ *ghibos*—răspunse *Purecele*, — după ce eŭ, cât țî-i nopticica de mare nu fac nimica alta, fără numai rostogolesc și ridic necontentit la butuci!»

«Prin răspunsul acesta *Purecele* a voit adecă să dică că el în fie-care nópte se vără pe sub ómenî și mușcându-i, aceștia nu numai că se întórnă în colo și încóce, nu numai că se rostogolesc, ci adese-orî sar ca și fripți din pat. Și de aceea are el *ghibă* în spate.

— «Dar tu, *Muscă* — întrebă acuma *Purecele*, — de ce ești așa de înholbată, căci după cât te cunosc eŭ, când eraî maî tiněrá, pare că aveai nisce ochi maî mici și maî galiși, nu însă așa de mari, de roși și de boldiți ca acuma?»

(1) Diet. de C. S. Bucan din Pașcani.

— «Dacă voesci numai decât să scii de ce mi-s ochii așa de mari—răspunse *Musca*,—apoi ascultă. Năravul meu de o bucată de vreme în cóce e de a mă pune nu odată pe nasul și pe obrazul ómenilor și a-i pișcă. Ómenii, nesuferind pișcătura mea și voind să mă omóre, în loc să mă lovescă pe mine, se pálmuesc pe dínșii, căci eú, cum vęd că ridică palma asupra mea, îndată sbor și mă nun de o parte. Și acolo apoi, vędendu-í cum se burzuluiesc și-și trag palme de géba, mă pun pe rís, și ríd, și ríd, și atáta ce ríd până ce mi se umflă ochii și mi se roșesc de rís. Iată, dacă ai voit numai decât să scii, de ce mi-s ochii așa de mari sau *înholbați*, după cum ți-a plăcut să-í numesci tu! » (1)

O variantă a acestei legende, și anume din *Ungaria*, sună precum urméză :

«Íntálnindu-se odată *Musca* cu *Purecele*, íi díse:

— «Mă *Purece!* de câte orí mă íntálnesc cu tine tot mă mir și mă ciudesc pentru ce ești tu așa de ímbulzit, ghebos ?

— «Scii ce, surată—răspunse *Purecele*,—eú sunt ímbulzit pentru ridicáturile cele multe ce le am!

«Cu aceste cuvinte a voit adecă *Purecele* să dícă că el pișcă pe ómení și aceștia sar în sus ca arși de foc.

— «Dar ian spune-mí acuma și tu — díse maí departe *Purecele* către *Muscă*, — pentru ce ești așa de ínholbată ?

— «Pricina e — răspunse *Musca*, — că eú mă pun la ómení pe nas orí pe obraz, iar omul lovesce cu palma, când eú sbor de acoloa și, vędënd că, în loc să mă lovescă pe mine, se lovesce pe sine, ríd de mă prápădesc, până ce mi se umflă ochii. Iacă de ce sunt așa de ínholbată!» (2)

A doua variantă a acestei legende, în care, în locul *Pureceluí*, figuréză *Țânțarul*, sună așa :

«Díce că odată, luându-se *Musca* la vorbă cu *Țânțarul*, íl íntrebă dícendu-í:

— «Ia spune-mí, fártate, de ce ești tu așa de pițigáiat și

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn., de loc din Volovět; — dict. de I. Ionesi din Vicovul-de-sus: «De aceea are *Musca* ochi mari și roșii, pentru că omul vrea să o omóre și nu póte, iar ea ríde atáta până ce i se fac ochii mari și roșii.»

(2) Com. de d-l El. Pop.

de prizărit, ca și când n'ăi mai mânca nimica, ci ăi trăi numai cu răbdări prăjite și ciuline fripte ?

— «Eū sunt ast-fel --- răspunse *Țânțarul*, — pentru că așa mi-î firea. Când a făcut Dumneđeū lumea, a împărțit tuturor vietăților câte un lucru, numai mie nu mi-a dat nimica. Eū atunci m'am dus la Dumneđeū și m'am plâns, și el, vędęnd-o acęsta, mi-a poruncit să mę nutresc numai cu sup-tul. Poruncindu-mi așa, ce eră să fac, m'am întors înapoi și am început a sugе din tóte lemnele și pietrele, până ce am rămas așa de pițigăiat și de slab, după cum mę veđi. Dar în urma urmelor am aflat și eū hrana mea în pielea dobitócelor și de atunci în cóce sug sângele lor și n'am nevoie. Dar acum ian spune-mi și tu : de ce ți-î capul așa de umflat și roșu și ochii așa de boldiți ?

— «De aceea — respunse *Musca* — că eū mę pun nu odată pe fața omului și-l zădăresc, și când acesta plin de mânie se răstesece la mine cu palma ca să mę lovęscă, eū fug iute și el își trage sie-și palma. Atunci eū mę daū de o parte și rîd până ce mi se umflă capul și ochii. Și de aceea mi-s ochii așa de boldiți !

— «Fii bună și vină cu mine — đise mai departe *Țânțarul*, — să vęd și eū cum e acęsta !

«*Musca* nu se puse de pricină, se duse cu *Țânțarul* și se puse pe obrazul unui om și începū a-l pișcă.

«Omul însă, ce face ce drege, destul atât că-î arde o palmă bună de-o umplū borșul, și mai mult mórtă decăt vie căđū la pămînt.

«*Țânțarul*, vędęnd-o cum se svârcolesce și *băzăesce*, îi đise:

— «Ce mai faci atăta *băzz! băzz!* tu mi-ăi spus că de ris ți se umflă capul și ochii. Iar mie mi se pare că nu de ris, ci mai de grabă de plâns !» (1)

O subvariantă a variantei reproduse în șirele de mai sus, și anume din *Țera-Românească*, sună precum urmęză :

Musca vara sbárnăind
Și pe *Țânțar* întălnind,
Oprindu-se l-a 'ntrebat :
De ce e el cocoșat ?

Țânțarul l'acest cuvînt
I-a đis : iacă de ce sunt:
Eū, când mân boii la plug,
Fac și pe cóstă de fug,

(1) Din Bucovina, com. Stupea, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

Că ne, ne, ne le strig,
 Și botu'n ei când înfig,
 Din putere opintesc,
 Până când mă cocoșesc.
 Și din acest meșteșug
 Am rămas cu beteșug.
 Dar tu cu ce capu-ți bați,
 De ești cu ochii umflați?
 Eū — a ȕis *Musca* pe loc —
 Nu lucrez decât mă joc.
 Îmi place tot să glumesc
 Și pe om să năcăjesc.
 Când voiūmaī multsă fachaz,
 Merg și-l gădel pe obraz.
 El atunci, năcăjit foc,
 Își trage palme pe loc,
 Iar eū îndată sburând

Și de parte de el stând,
 Riȕ, riȕ, cu ochii lăcrămați,
 Până când rămân umflați.
 Și de vrei să te încreȕi,
 Uită-te acum să veȕi!
 ȕicend acestea s'a ȕus
 Și'n fruntea unū s'a pus.
 Dar el cum o pălmui,
 Îndată o ghemui.
ȕântarul, privind la ea
 Pe jos cum se tăvăliă,
 I-a ȕis: ce strigi, bāzi, bāzi,
 [bāzi?
 Cum ȕiceai de ce nu riȕi?
 O ce nārăvire rea,
 Așă glumă n'ași mai vré! (1)

În fine a treia variantă a acestei legende, în care, în loc de *Purece* sau *ȕântar*, figuréză *Păduchele de lemn* sau *Ploșnița*, sună ast-fel:

«Se întâlnește odată pe o cerceveà de feréstră un *Păduche de lemn* și o *Muscă*.

«Nu se vȕduseră ei de când îi făptuise Dumnezeu pe lume, de pe când eră *Musca* cu ochii mai frumoși decât ai tuturor făpturilor, și el măi drept ca lumînarea.

«*Musca*, când îl vȕȕi, își umbrī ochii cu picioarele de dina-inte, ca să vadă măi lămurit, și după ce se'ncredinȕă că-i prietenul cu care se cunoscuse bine pe vremuri până a nu sburà ea prin văzduhuri și până a nu se ascunde el ca pusnic prin paturile ómenilor, orī prin privazurile și cercevelele ușilor și ale ferestrelor, ȕise:

— «Ei, bună vremea, vere *Păduche*!

«Se uită și el bine să vadă cine-i ȕice bună vremea, și cunoscend-o și el:

— «Bine ne-am găsit, *Musculiȕă*! . . Ce măi veste poveste?

— «Iacă bine, slavă Domnului!

«Și începură a-și spune măi una, măi alta, ca omul.

(1) Anton Pann, *Fabule și istorióre auȕite și versificate*. Cartea I. Tipărire a doua, Bucuresci 1847, p. 8—10.

«Mai la urmă se uită *Musca* bine la *Păduche* și-l întreabă :
— «Fie, *Păduche*, că îmbătrânirăm de când nu ne-am mai
vădut . . . Tu te-ai cocoșat de tot! . .

— «Ce să nu te cocoșezi, soro, că tótă nopticica, cât e de
mare, ridic și sucesc la bușteni. . . Dar tu ești bolnavă de
ce-vă, de-ți sunt ochii boboșați așa?»

— «Ba nu, mulțumim lui Dumnezeu, de sănătate n'am
să mă plâng, sunt ca tunul, dar am obiceiū de mă plimb
pe obrazyele ómenilor și, orī îi gâdil orī ce dracul, nu știu,
dar ei, vrând să mă omóre, își trag, vere, nisce palme deli
se roșesc obrajiū, — iar eū sburând până nu mă ating ei cu
palma, rid și rid până imī es ochii din cap.» (1)

Atâta despre mărimea și roșéta ochilor!

Ce se atinge însă de împrejurarea că pela sate și cu de-
osebire pe la cele de la munte se află cu mult mai multe
Musce de casă decât prin orașe, o legendă din *Moldova*
ne spune următoarele:

«Țice c'odată *Muscele* se hrăniseră de târg, că nu mai eră
chip de trăit, și se hotărîră să se ducă la munte, că acolo
aușiseră că-i mai bine, că dóră așa-i orī cine, cine se feresce
de bine? Numai prostul, dar și acela cam rar!

«Tot pe vremea asta *Muciū* de la munte se săturară și
ei de traiul lor din borțile munților și se hotărîră să pá-
răsescă de acum muntele și să se ducă la târg, că pe acolo
le miróse a bine.

«Și iacă pe drum se'ntâlniră *Muscele* cu *Muciū*.

-- «Bună vremea, *Mucilor*?»

— «Mulțumesc, da'n cotro?»

— «Da și noi am luat-o încet spre munte, că la târg nu-i de
noi. Íi reū și reū și pace! N'ai tu chip să te agistresci unde-
vă și să te hodinesci, că de trei, patru orī pe ȓi te daū afară
din casă, și mai, mai să nu scapi cu viéta, așa-s de-a braza
ómenii pe acolo. Apoi la bucătărie nici n'ai vreme să lin-
chesci de pe o lingură orī dintr'o farfurie, când le-a și spē-
lat pe tóte și. . . mănâncă pe dracul, dacă ai ce! Apoi nu
știū cine dracul a mai scornit și nisce hârtii înclăete cu un

(1) Publ. de D. Stănescu în: *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru
toți*, 1897.

fel de cleiū, c'apoī aceea e dreptul mórtea nóstră a *Muscelor*. Dómne feresce să-ți prinđi măcar un picior, îi vai de mămulica aceleia! Cum vedeți, ne-am luat pe o grijă și am pornit și noi la munte, că pe acolo am auđit că-i bine de *musce*. Femeile nu spală blidele cu ڃilele, iar ciuveiele (berbinți, budeie, găleți, ș. a.) nu le spală cu săptemânele, și când îi așa, nu-i de noi? Apoī din casă nu te scot nici odată, nu trăesci ca într'un raiū? Ba să tot trăesci, să nu mai mori. — «De voi—điseră *Muciī*,—după cum spuneți, vėd că ați chitit-o bine, dar nouė ni-i acru sufletul de munteni. Munteniī naibii, când te suflă, te trântesc cu ciudă de pămīnt, de-ți pocnesc ochiī, și apoī te și ucid (șterg) cu piciorul, nu-i de ajuns că te-aū trântit! Așa bărbatul, așa femeia, până și plođii își fac rīs și batjocură de noi. Îngroziți de atăta traiū cu chin, ne-am luat lumea în cap și am pornit-o spre târg, că acolo am auđit că-i de noi. Târgovețiī te ieaū încetișor și frumușel în batiste de mătase și te învėlesc cu milă și te pun în buzunarul surtucului orī al fusteī, așa că trăesci mai de haī ca la tine acasă, da nu ca la țopârlaniī ceī de la munte să-ți spargă capul de dece orī pe ڃi! Și iacă așa ne-a fost întâlnișul!

— «Apoī cu noroc să vė fie!—điseră *Muscele*, îndreptându-și sborul în sus spre munte.

— «Să vė audă Dumneđeu cel mare!—adăugiră *Muciī*, carī porniră în jos spre târg.» (1)

Musca de casă, după cum s'a vėđut din legenda acėsta și după cum prea bine-i este fie-căruia cunoscut, are obiceiul de a se vārī și a lincărī pretutindenī. De aici vine apoī că ea, în decursul timpului, a dat ansă poporului la compunerea unui număr considerabil de proverbe și đicale, carī sunt răspândite în tóte țėrile locuite de Romāni.

Iar proverbele și đicalele, câte le-am putut eū până acuma adună, sunt următórele:

Par'că gărăesc
Gáscele
Și sbárnăesc
Muscele

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

se ȕice cȕnd ĩnr'o adunare vorbesc toȕi de odatȕ (1).

Nu fac tȕte muscele miere ;
 Nu tȕte muscele fac miere ;
 Tȕte muscele nu fac miere ;
 Nu strĩng tȕte muscele miere ;
 Tȕtȕ musca nu face miere ;
 Musce sunt multe pe cȕmp,
 Dar nu fac tȕte miere ;
 Tutile muȕtile nu fac miere (2). —

adecȕ : nu fie-care *Muscȕ* pȕte sȕ producȕ miere ca *Albina*, care ĩn unele pȕrȕi asemenea se numesce *Muscȕ*. Œi de aici apoi : nu toȕi ȕmenĩi sunt ĩn stare, vrednici sȕ producȕ, sȕ le fie munca rodnicȕ Œi folosĩtȕre ca a *Albineĩ*. Saũ : nu toȕi ȕmenĩi din lume sunt pricepuȕi Œi lucrȕzȕ cu spor, ci cei mȕi mulȕi proȕi Œi incapabili de a face vre-o trȕbȕ mȕi de sȕmȕ.

Cȕnd ar face tȕte muscele miere, ar fi Œi sub cȕda calului.

Dacȕ ar face tȕte muscele miere, ar fi Œi la cȕda epei fagurĩ de miere —

adecȕ : nu pȕte fi munca tuturor a rodnicȕ Œi folosĩtȕre.

Cu o lingurȕ de miere prinȕi mȕi multe musce decȕt cu douȕ ȕeci de butȕie de ȕȕet.

Cu mierea mȕi multe musce prinȕi decȕt cu ȕȕetul.

Cu o lingurȕ de miere mȕi multe musce prinȕi decȕt cu o bute de ȕȕet.

Mȕi multe musce prinȕi cu o lingurȕ de miere decȕt cu o bute de ȕȕet.

Cu o lingurȕ de miere prinȕi mȕi multe musce decȕt cu una de ȕȕet.

Cu o lingurȕ de miere prinȕi mȕi multe musce ca cu o bute de ȕȕet.

(1) Iuliũ A. Zanne, *Proverbele Romȕnilor*, vol. I, pag. 481.

(2) *Ibid.*, vol. I, p. 557—558;—com. de S. Sa pȕr. T. Bȕlȕșel.

Maî multe musce cad în miere decât în oțet.

Muscele cad maî multe în miere decât în oțet —

Adecă: cu vorbe dulci și cu blândețe maî mulți prietenî dobândescî decât cu vorbe aspre.

Musca pentru puțină dulcătă, își rēpune viēta —

Adecă cel lacom.

Musca, când își vāră tot capul în miere, acolo și-l lasă —

Adecă cel lacom de lăcomie pierē.

Musca sātulă nu prea mușcă tare —

Adecă cei bogați nu prea jefuesc.

Musca, deși nu mușcă tare,
Tot țî-aduce supērare —

Se țice pentru cei micî, însemnând că și ei pot face cât de mică supērare.

Musca trece peste florî
Și se pune pe alte celea —

Adecă cei rēu nārăviți, cari nesciind prețuî cele bune alērgă la rele.

Cine se ia după muscă, îl duce la scārna —

Adecă cine ascultă pe nebunî, în blestemății îl bagă, și cine se ia după cei proști prin cârciumî îl bagă . . . Se țice pentru povēțuitorîi cei rēi, ca nisce rele cālăuze.

A se luă după muscă —

Adecă povēțuitorîi cei rēi.

Are gustul muscelor.
Are gustul musceî —

Adecă îi plac murdăriile; se țice despre cei cu nārăvurile rele.

De n'ar fi muscă pe resteū, ar rēmânē pāmîntul nearat —

Se aplică acelor, cari nu staū loculuî, cari se sbuciumă fără

nicî un rost, atribuindu-și isbânda unor lucrări la cari n'au luat nicî o parte.

Vreî, nu vreî, el cu de-asila
Face musca cât cămila —

A se exagera un lucru, pentru a i da o însemnătate pe care nu o are. Se țice de obicei despre mincinoși.

Se auți bázăitul muscelor.
Se putea auți musca sbárnăind —

A fi o tăcere adâncă.

A fi cu musca pe căciulă —

A se sci vinovat, a fi autorul unei fapte, care te trădéză și pe care o tăgăduesci. Se mai țice și despre acela, care se teme ca să nu i se afle faptele rele.

Cine se scie cu musca pe căciulă se apără.
Cine se simte cu musca pe căciulă se apără —

Adecă cel ce se scie vinovat se dă singur de gol.

Pentr'o muscă își dă palme —

Se țice despre omul iute, mânios și îndărătnic.

Se lovì ca musca 'n lapte.
Se potrivì ca musca 'n lapte —

Se țice la cuvinte nepotrivite.

Îi luară musca de la nas —
Până-î iea cine-và musca de la nas.

Se țice când înfruntăm pe óre-cine cu dojană.

A venì cui-và musca la nas —

Adecă: a se supără.

Se uită la cei-lalți ca la nisce musce —

Adecă: cu dispreț.

Par' că sbárnăesc muscele —

Se țice când ne aflăm într'o adunare, unde vorbesc toți de odată.

A se adunà ca muscele la miere —

Adecă în mare număr și cu plăcere.

De când scriă musca pe părete —

Adecă: de demult. Locuțiune din basme.

A spune musca pe părete —

Adece basme, lucruri de necrețut (1).

Unde vede rana, acolo ca musca se lipesc —

Se dice pentru cei rău năraviți spre supărare, și pentru cei spurcați (2).

Se bagă ca musca 'n zer.

Se 'mplântă ca musca în zer.

Ca musca în *păsat* (3) —

Se dice despre ómenii, cărora le place a se amestecă în tóte.

Nu te băgă ca musca 'n lapte —

Adecă: nu te vârî, nu te amestecă pretutindenî (4).

I se șéde ca musca 'n lapte —

Se dice despre un om fórte negru la față și la păr, care se îmbracă în haine prea deschise (5).

Astea sunt musce —

Adecă lucruri fără valóre, fără importanță.

Nu mă tem eú de tóte muscele —

Adecă de tóte nimicurile.

Nu scie să facă o muscă.

Nu scie să facă doué musce 'ncârligate —

Se dice despre fata saú femeia, care nu scie să cósă *rîuri* pe cămașă, căci unele floricele cusute pe cămeși se numesc *musce*.

Apěrá de musce p'al de dórme —

(1) Zanne, *Proverbele Románilor*, vol. I, p. 558—565.

(2) Idem de eadem; vol. II, p. 686.

(3) *Păsat* = lapte fiert cu *păsat* = mălaiú mărunțel.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(5) Usitat în Bucovina.

Adecă: perde vremea în zadar.

A început a bate musca —

Adecă: a început a se împuși. Se dice de ce-vă, care s'a stricat, căci la lucruri puturose trag muscele (1).

Tot despre *Musca de casă* se află și următoarele cimilituri:

Diua staū pe feréstă,
La prânđ pe masă
Și sara mă ascund.

Șéde 'n grindă
Ca o țină
Și vorbesce
Unguresce (2).

Cine șéde 'n grindă
Și colindă
Și vorbesce
Unguresce?

Cine pe grindă
Colindă
Și vorbesce
Unguresce? (3).

Muscele de casă, precum și semenele lor, servesc poporului nu odată și ca nisce prevestitoare foarte sigure în privința schimbării timpului. Așa:

Sórele, când prea pripesce
Și *muscele* mușcă, înghimp,
Plóie negreșit sosesc
Peste cât de pușin timp (4).

Dacă vara frige sórele nesuferit, iar *Muscele* se vără chióre' órbe la om, este semn că în aceea ți va plouă (5).

Când sórele arde prea tare, *Muscele* când înghimbă prea

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, București 1898, p. 235.

(3) Art. Gorovei, *Cimilituri*, publ. în *Șeđetőrea*, an. VII, Fălticeni 1902, p. 118.

(4) Ant. Pann, Pronost. din *Calendarul babelor*, Calend. pe an. 1848, pag. 32.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 32, p. 2.

mult, găile când țipă prin aer încă prevestesc că are să plóie (1).

Când pișcă *Musca* tare, atunci va fi de bună-sémă plóie (2).

Când umblă *Muscele de casă* tare saũ, după cum spune poporul, când *se bat după mâncare*, atunci se bat a plóie (3).

Când *Muscele* se strîng roiũ pe om și pe vite și mușcă tare, e semn că va plouă în curând (4).

Și de óre-ce *Muscele*, când are să plóie, pișcă tare pre ómenĩ, iar de altă dată, și mai ales în dricul verii se vără pretutindenĩ, de aceea și ómenii, ne mai putendu-le suferi, caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté mântui de ele.

Așã Româniĩ din *Macedonia* dic că spre scopul acesta, e bine să ieĩ *Iboj*, adecã *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. să-l atârnĩ într'un colț de odae și séra tóte *Muscele* se vor adunã pe *Iboj*. Atunci n'ai decãt să scoți afarã *Ibojul* plin de *Musce* saũ să-l arđi în foc.

Tot așã se face și cu *Busuioc*.

Saũ: se ia un pahar cu miere și se pune de-asupra paharului o *cuã* (cójã de pâne) găuritã la mijloc. *Muscele*, venind să musce din apa îndulcitã, li se lipesc piciórele, și nu mai pot sburã (5).

În fine Româniĩ din unele părți ale *Moldovei* aũ datinã de a spělã gémurile saũ farfuriile murdãrite de *Muscele de casã*, adecã acelea pe cari și-aũ pus excrementele, și spělãtura acésta a o bé ca diuretic (6).

(1) S. Fl. Marian, *Sérbãtorile la Români*, vol. I, p. 118.

(2) Com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac din Mahala.

(3) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(4) Din Țera-Românescã, com. de S. Sa pãr. T. Bălășel.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporalã a Aromãnilor*, p. 332.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 10.

VIERMĂNARIUL.

(*Sarcophaga carnaria* L.)

Sunt un fel de musce, cari se numesc de naturalisti *Vivipara*, din causa că ele nu se ouă, ca celelalte musce, ci produc larve vii, numite de către Români din Bucovina, Moldova și Țera-Românească: *Viermă* și *Viermă de rană*, sing. *Vierme de rană* (1), iar de către cei din Transilvania: *Gavet* (2).

La aceste musce, cari își depun *Viermă* lor, adică larvele, nu numai pe carne împuțită sau trecută deja în putrejune, ci după cum s'a constatat de medici, câte odată chiar și în urechiile rănite ale ómenilor (3), se numără în prima linie *Viermănariul* sau *Germănariul* (4), numit altmintrelea și *Muscă de viermă* sau *Găză de viermă* (5).

Viermănariul e în privința mărimii ce-vă mai mic decât *Muscoiul*, are cap strălucitor-galben, de-alungul spatelui dungă negre și albe, iar abdomenul e împestrițat cu puț albi și negri.

Viermănariul rar când se rătăcesce prin casele ómenesci, ci el petrece, începând din luna lui Maiu înainte și până târziu tóamna pe trunchiurile arborilor, pe floră, pe lângă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 32: «O rană mică se umple de *gavet*, deci: *vierme* (Jiu).»

(3) Brehm, *Thierleben. Insecten*, Leipzig und Wien 1892, p. 511;—Dr. N. Leon, op. cit., p. 11.

(4) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuțul-vechiu.

(5) Dict. de T. Ionesi, agricultor în Vicovul-de-sus.

drumuri și mai ales pe unde se află rămășiți de carne precum și alte materii vegetale, cari au început a trece deja în putrejune.

Cu toate acestea însă că petrece de regulă în liber, nu odată își depune el, după cum am amintit mai sus, viermii săi nu numai pe carnea cea imputită, ci și pe ranele vitelor și ale ómenilor.

Pe acești viermi, cari cresc foarte repede și sunt nesuferiți, iar pentru cei ce li s'au depus în rane, pot să devie chiar și periculoși, Români și cu deosebire Româncele caută să-și depărteze prin un fel de descântec, care se descântă Duminecă dimineața pe nespelate și care sună precum urmază :

«Câți împerați în raiu, atâția germi să rămâe în bubă ; câți popi și câte preotese în raiu, atâția germi să rămâe în bubă la N. ; câte vrăjitoare în raiu, atâția germi să rămâe în bubă ; cum nu pot eu să merg Dumineca despoiat la biserică, așa să nu pótă să mai stea germi în bubă la N. ; câți bețivi or fi în raiu, atâția germi să rămâe în bubă la cutare (îi spune pe nume).» (1).

Dacă asemenea viermi se află în rana vre-unei vite și femeile sciutóre vrea să-și scótă afară, merg Lună, înainte de răsăritul sórelui, pe câmp, și acolo caută trei *Luminărele*, sing. *Luminărică*, lat. *Verbascum phlomoides* L., ieaă pe fiecare *Luminărică* de vârș, o plécă la pămînt, pun pe vârșul ei câte o petricică și rostesc la fie-care fir de luminărică în deosebi următóarele cuvinte :

Luminărică, luminărică,
Să te duci la vita (cutăruia),
La omul (cutare)
Și (din locul cutare) să cureți viermi,
Până'n trei țile să nu fie.
Că dacă nu te-î duce,
Mă jur pe semnul crucii,
Că te-oiă luă și te-oiă duce,
Ca sórele să nu veđi,
În mare gros să te așezi,
Să te țin patru-đeci de țile,

(1) Dr. N. Leon, op. cit., p. 11

Fără aer și lumină.
Iar dacă îi curățâ,
La trei zile drum țî-oiu da.

După ce au rostit aceste cuvinte, la fie-care fir de *Luminărică*, o lasă cu petricica pe vârful ei lipită de pământ.

Acastă procedură se repetesce la trei *Lumînărele* în trei zile de sec, și anume: Lunia, Miercuria, și Vineria, în cursul unei săptămâni, iar Lunia la o săptămână merg de daŭ drumul Lumînărelelor de sub petricicele ce le-au pus pe dînsele, păzind în același timp ca nimeni să nu pue mâna sau alt ce-vâ la vită, unde are viermi, căci apoi nu are léc.

Făcend ast-fel, cred că vita se va curățî de viermi și se va vindecă (1).

Românii din *Bucovina*, din contră, dacă vre-un om sau o vită are o rană pe trup, care s'a cățelit și a făcut viermi, piséză *Érbă roșie*, lat. *Polygonum Hydropiper* L. și sucul acesteia, care e usturător, adecă iute, îl scurg în rană, și apoi légă rana cu pisătura acestei plante, care scóte apoi viermii și vindecă rana. Înainte de acésta însă topesc untură de porc și așa ferbinte, cum este, o tórnă, mai ales la vite, în rană, și abiă după aceea tórnă sucul de *Érbă roșie* și légă rana (2).

Unii Români însă, precum bună-órá cei din *Maramureș*, store sucul din *Érbă roșie* pe ranele vitelor, înainte de ce au apucat acestea a face viermi, anume ca să nu se pue mușcele pe ele (3).

În fine Românii din *Macedonia* piséză usturoiú în loc de *Érbă roșie*, și pe acesta îl aplică apoi pe rana, în care se află viermi. Făcendu-se acésta, se crede că toți viermii dispar imediat (4).

O altă muscă, care se ține de familia *Viermănariului*, se numesce de Românii din *Macedonia*, și anume de cei din

(1) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 37--38.

(2) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociú, precum și a celor din Ilișesci și Crasna.

(3) *Gutinul*, an. I, Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 318.

Epir, com. Perivole, *Ciul* (1) și *Ciun*, de cei din Albania, com. Voscopole sau Muscopole : *Muscică* (adecă : musculiță), iar de cei din Nijopole, c. G. Beli : *Muscă țe ascuchie* (2), lat. Sarcophaga magnifica sau Wohlfahrti.

Ciulul e de mărimea unui *tăun*, cu piciorele ce-vă mai lungi și cu aripile foarte subțiri. El trăește atât la șes, cât și la munte, numai primăvara și vara în căldurile cele mari, și anume pe la stâni, pe lângă oi și ciobani, precum și pe lângă locuri băltoase și mocirle.

După credința Românilor din *Macedonia*, acest soi de muscă, care sbârănă când sboră, *ascuchie*, adecă scuiță, stupește, în sborul său în ochii, nasul, gura omului și a vitelor, și pe rane, și din acest scuițat sau stupit se nasc îndată nisce *viermi*, cari cauzăză dureri mari.

Une-ori se dice că el scuiță până în gâtul omului sau al vitei.

La Hrupiște și Gramoște se crede că el *ascuchie* cu anusul, în cele-lalte părți însă se crede că *ascuchie* cu gura și cu antenele.

Cel scuițat de *Ciul*, în chipul cum s'a arătat, se vindecă dacă se trage fum de țigare, când e scuițat în gât.

Se dă fum de tutun sau se trage tutun prin nas, când e scuițat în partea acésta, și viermii per, fiind înveninați de fum de tutun sau de tutun.

Când te scuiță în ochi, să ieși *caș bun* (brânză) și *dulce* (nesărat) sau mai bine *străgliată*, să o puși pe ochi și să o legi cu un petic ca să stea câte-vă césuri, și atunci toți

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Chr. Geagea : «Poporul crede că *Ciulul* e o insectă periculósă, din cauză că sburând pe lângă cine-vă îi scuiță viermi în gură și în ochi.»—Tot în *Macedonia*, după cum îmi scrie d-l prof. Gr. Crețu că a auđit de la un Român din Mețova, cuv. *ciul* se întrebuintează și ca adj. cu înțelesul de *gol*, d. e. *grân ciul*—grâu bun, rotund și greu, care n'are țepi de fel sau numai foarte mici. În *Bucovina* însă cuv. *ciul*, fem. *ciulă*, însemnăză atâta cât: *fără urechi*, și se dice mai ales despre oi, *berbecel* cutăruia e *ciul*, iar óia cutăruia e *ciulă*. De ce ți-i *Ciulul* așa de slab, iar *ciula* așa de grasă? Tot în *Bucovina* există și verb. a *ciuli* cu înțelesul : a ridică urechile în sus și a le îndreptă înainte spre a auđi mai bine, care se dice mai ales despre cai. Calul își *ciulesce*, și-a *ciulit* urechile.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi : «*Muscă țe ascuche*—Muscă ce scuiță.»

viermiî vor eşi din ochiî şi se vor introduce în *străgliată* sau în brânză (1).

Sau să ieşi tabac de tras pe nas într'o ceşcuţă, să torni puţină apă într'însul şi apoi, amestecându-l, să faci din el un fel de *cocă* (aluat). Coca acésta să o lipesci apoi la pleópele inferióre ale ochilor şi-ţi va trece, fiind-că coca învenéză viermiî din ochi şi aceştia es apoi morţi afară (2).

Când eşti scuipat pe rană, trebuie să cureţi viermiî cu *ţungursala* (un fel de sulă) sau *ţimbida* (un fel de clese mic), şi până nu vei scóte toţi viermiî, nu te poţi linişti, atâta durere îţi causéază.

Ca să nu te scuipe *Ciulul*, să ţii în gură frunză de fag şi când vorbeşti şi când dormi, şi mai cu sémă când dormi sub cerul liber şi pe la stâni, unde mai cu sémă se găsesce *Ciulul*.

În fine tot la Româniî din *Macedonia* sunt usitate şi următóarele đicale şi expresiuni :

Lu-ascuchie ciulu sau ciunlu,—

Adecă : il scuipă *Ciulul*.

Lu ascuchie ciulu viermi—

Îl scuipă *Ciulul* cu viermi.

Lî-arcă viermi ntr-ocli (tu nas, tu guşe).—

Îi aruncă viermiî în ochi, în nas, în gât.

Ciunlu s-te ascuchie ntr-ocli !

Ciulul scuipà-te-ar în ochi ! (3)

În fine al treilea fel de muscă, care se ţine aşişderea de familia *Viermėnariuluî*, e *Musca morşilor* (4), lat. *Sarcophaga mortuorum* L.

Musca morşilor e ce-và mai mare decât *Musca de casă*

(1) Com. de d-l Per. Papahagi ; — Idem, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 271.

(2) Com. de d-l Chr. Geagea.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi ; -- Idem, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 271.

(4) Dat. Rom. din Ţera-Romănescă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

și de colóre ce-vă mai albastră decât acésta. Ea se vede într'un număr fórte mare, une-orî chiar roiuri întregi în jurul mormintelor prin cimitire, și mai ales când se desgrópă vre-un mort.

Și de óre-ce musca acésta își depune larvele sale de regulă pre corpurile morților, pre cari apoi le și mănâncă, de aceea ómenii aũ fórte mare ciudă pe ea.

Atât despre musca acésta cât și despre larvele sale, numite în genere *viermî*, există la Româniî din *Țera-Româ-nescă* următórea legendă :

«Ci-că aũ fost odată nisce ómenî mari, mari, grozav de mari, la cari le ȓicea *Jidovi*.

«Și ómenii aceia erau așa de mari, că puneau piciorul pe un vârful de munte și cu ăla-lalt pășiau în alt munte, iar cu mânilor se apucau de tórtelor cerului și îl sgraduiau, par'că am sgraduî noi o cergă.

«Și *Jidoviî* ăștia erau ómenî rēi, nevoie mare, și se luaũ la contră chiar și cu Dumneȓeu și nu-î sciau și lui de loc de frică.

«Și Dumneȓeu, așa vȓȓend, și-a pus în gând ca să-î prăpădescă după fața de pămînt, ca nici picior din ei să nu rămăe, dór numele, iar în locul lor să facă alȓi ómenî mai micî și mai ascultători.

«Și așa bunul Dumneȓeu a dat un potop mare pe fața de pămînt, că nici n'a mai fost până atunci așa prăpăd de apă, și nici că o mai fi, cât o fi să fie lumea. Așa că pămîntul s'a umplut totului-tot de apă, că nici munȓii nu se vedeau nici cât negru sub unghie.

«Toȓi *Jidoviî* aũ perit înecaȓi, numai unul mai vârtos scăpase de înec, căci se așezase cu un picior pe un munte și cu altul pe alt munte și cu mânilor se apucase de tórtelor cerului și sta așa așteptând să sece apele.

«Dar Dumneȓeu nu l-a suferit nici pe acest *Jidov*, căci el vrea să scape de toȓi *Jidoviî*. Și așa a rânduit nisce *Musce*, de aũ năvălit la ochii *Jidovului*, iar doi *viermî mari* ȓ-a trimis la tălpile *Jidovului*.

«Și *Muscele* trimise îl ciupiau de ochi, iar *viermii* ȓ-au ros tălpile.

«*Jidovul*, la rândul sēu, vrēnd să se apere cu mânilor de

Musce și tot mișcând din picióre de durere, a scăpat cu mânilor de pe tórte și cu picióarele de pe creștetul munților, și așa s'a prăbușit în apă și s'a înecat, și urma *Jidovilor* a perit din lume, dór numele le-a rămas și ósele prin pămînt.

«Și de atunci a rămas vorba că omul are talpa piciorului scobită, de când aú ros *viermii* talpa Jidovului celui ce voiã să scape de pedépsa lui Dumneđeú.

«Și tot de atunci a rămas ca *Muscele morților* să împueze pe ómenii, când sunt morți, și de aceea se și crede că la bolnav, când vor nãvãli muscele acestea, e semn că mórtea e gata.

«Dumneđeú a dat apoi voie muscelor și viermilor să mănânce trupurile Jidovilor. Și de atunci a rămas ca *Muscele morților* și *viermii* să mănânce pe tótã lumea!»

Tot la Români din Țera-Românescã mai existã despre Musca acésta încã și urmãtóarele credințe :

Scotêndu-i unui bolnav un dinte și mergênd cu el pe o poianã și aruncându-l tot înainte-ți pânã de trei orî, dacã la a treia órã vei gãsi o muscã pe el, e semn că bolnavul, cãruia i s'a scos dintele, va muri îndatã.

Când se strîng multe *Musce* la patul bolnavului, și cu deosebire *Muscele morților* și cele verđi-albastre, adecã *Muscele de stãrvurî*, e semn că bolnavul e pe ducã (1).

---

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bălãșel.

MUSCA DE CIREȘE.

(*Trypeta cerasi* L.)

Despre *Musca de cireșe* (1), ale cărei larve trăesc în *cireșele cele dulci*, există la Români din *Transilvania*, com. Socol, următoarea legendă:

«Dice că vrënd odată *Maica Precurată* să ducă Domnului Christos un blid de cireșe, se duse la un cireș ca să-și culégă vre-o două.

«*Cireșele* din cireșul acela însă erau închinatē *Sataneî*, și prin urmare nu erā modru ca să pótā luā vre-una, căci cu cât scutură cireșul mai tare, cu atāta se suiaū și cireșele mai sus.

«*Maica sfintă*, vėdēnd lucrul acesta, le-a blestemat ca nimic să nu se alégā din ele.

«Dupā blestemul acela s'aū și prefăcut apoi tóte cireșele, câte erau pe cireș, în nisce musculițe negre și micī, numite *Musce de cireșe*, cari și în ȓiua de aȓi, fiindu-le dor de surorile lor cireșe, vin și sārutāndu-le își lasā ouēle pe ele, din cari făcēndu-se apoi nisce viermuleȓi micī și albī, le scobesc și le mănāncā.»

O altā legendā, tot din *Transilvania* și anume din com. Adrian, ne spune în privinȓa originēi acesteî musce următoarele:

«*Dumneȓeū*, māncānd odatā și el cireșe, vede, spre mirarea lui, că care cireșā, cum o duceā la gurā, îndatā se prefăceā în *muscă* și *bāzz!* se cam mai duceā.

«Pentru aceea le-a blestemat *Dumneȓeū* ca *musce* să și rēmānā pānā în vėcul vėcului. Și așā aū și rēmas pānā în

---

(1) Cf. și Dr N. Leon, *Zoologia medicalā*, p. 10.

diua de ađi, mâncând cireșele ce atunci nu s'aŭ prefăcut în musce.»

Afară de aceste două legende, mai există la Români din *Transilvania* încă și următoarele datine și credințe despre *Muscele de cireșe*:

Cireșele le poți scăpa de *Muscele de cireșe*, dacă prinđi nouă musce de acestea și le spânzuri de aripă pe un vîrf de cireș (1).

Când veđi *Musce de cireșe*, întórnă-te într'un picior și scuipe după ele ăi: «Ptiŭ slujnica Dracului!», — că atunci tóte vor sburá (2).

Cel ce a mâncat 99 de *viermuleți de ciréșă*, s'a împrietinit cu *Satana* (3).

Când veđi mai întaiŭ cireș înflorit, întórnă-te către răsărit și ăi: «Ptiŭ slugile Satanei! — Ptiŭ slujnicele Satanei!»! că apoi nici un vierme nu veđ aflá în cireșe (4).

(1) Dat. și cred. Rom. din Cosma.

(2) Dat. și cred. Rom. din Adrian.

(3) Dat. și cred. Rom. din Socol.

(4) Dat. și cred. Rom. din Cașva. — Atât cele două legende, cât și datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

C Â Ş I Ţ A.

(*Piophila casei* L.)

În decursul verii și al toamnei, când e căldura cea mai mare, adese-ori se poate observa în brânza cea nesărată de vacă, precum și în cea iute, care a început acuma a se strică, un fel de viermișori foarte mici și subțiri ca scama, cu capul negru și în colo de coloré albă-gălbie, cari numai de abia se pot vedé cu ochii și cari mișună în colo și în cöce și mănâncă brânza, până ce mai tötă se face ca făina.

Acești viermișori, cari nu sunt alta fără numai larvele unei musce mici, care petrece mai cu sémă prin acele case sau locuri, unde se află mult *frupt alb*, și care se numesc *Câșiță*, lat. *Piophila casei* L., se chémă în Moldova: *Câșiță* ca și musca, care îi produce (1), în Țera-Românescă însă: *Careți*, sing. *Carete* (2); în Bucovina: *Codați*, sing. *Codaț* (3); în Transilvania: *Codaci*, sing. *Codaciü* (4), în

---

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Câșiță* se numesc un fel de viermușori foarte mici ca nisce flocușori foarte subțirei său ca o scamă, cari se fac în brânza cea nesărată, adecă în *nesărătură*, și ale căror urme pe unde au ros se fac gălbii. Tot așa se numesc și musca, care produce acești viermișori.»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Careți* se mai numesc și viermi din brânză.»

(3) Mai pretutindenî.

(4) *Cărțile săténului român*. Cursul III, Gherla 1878, p. 114.

Ungaria : *Codați* (1) și *Strepeți*, sing. *Strepede* (2), iară la Români din Meglenia : *Strepîj* (3).

Dacă brânza nu s'a stricat de tot și *Câșița* dintr'înșă nu s'a îmulțit prea tare, atunci acesta, după cum spun o sémă de Români din *Transilvania*, se pôte scóte, dacă se presară piper pe brânză (4).

În fine mai e de observat și aceea că *Codați* se numesc nu numai larvele acestei musce, ci și ale muscei numite lat. *Eristalis tenax* L. (5), precum și a *Lardariului* (6).

(1) *Gutitul*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1889, p. 4: «În Selagiu lângă Someș, mai tóte insectele se numesc *Gongă* și *gujulie*; *Ciorman*, larva Cârăbușului; *Codați*, viermii ce se fac în slănină ori brânză.»

(2) V. Sala, *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 339. «*Strepeți*, viermuleți din slănină ori brânză.»

(3) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, București 1900, p. 289: «*Strepîj* s. viermele, care apare în brânză și în urdă»; — Idem, *Megleno-Români*, p. 119: «*Strepîj* sm. vierme de brânză.»

(4) *Cărțile saténului român*. Curs. III, p. 114: «*Codaci* din brânză sar afară, dacă presări piper pe dînsa.»

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 873: «*Codaț*, pl. *Codați*, larva codată a muscei *Eristalis tenax*».

(6) Veți *Lardariul*.

B E Ţ I V A .

(*Drosophila funebris* Fabr.)

Din luna lui Aprilie și până în luna lui Octomvrie, însă mai cu sémă tómnă, când ferbe vinul în tocitorî, orî și cine póte să observe un număr considerabil de musculițe roșióre, dintre carî unele umplu cramele și părețiî vaselor, în carî ferbe vinul, altele se pun la gura saũ vrana butóielor, și iarășî altele sbárnăesc pe de-asupra căciulei, care se forméză din tescovină și se ridică asupra mustului în tocitorî.

Aceste musculițe nearătóse le numesc unîi Români simplu *Musce* saũ *Musculițe*, alțiî *Musculițe de vin*, *Mușiță* și *Muștiță* (1), iar cei mai mulți *Musce bețive* saũ simplu *Bețive*, sing. *Bețivă*, din causă că aũ obiceiũ de a petrece mai cu sémă unde se află vin saũ oțet.

Și într'adevăr că din observațiunile făcute, s'a putut dovedî că aceste musculițe se nasc de regulă în fructele ce trec în putrejune, în tescovină próspectă, precum și în cea distilată.

Bețivele sunt de regulă un indiciũ de oțetire al materiei. Ba, se crede chiar că germenii oțetirii sunt aduși și depuși de aceste musculițe pe diferite corpuri zăhăróse și alcoolice, și acésta explică pentru ce odată cu ivirea lor trebuie să fie și un început de oțetire (2).

Tot despre aceste musculițe, Sânția Sa părintele T. Bălășel îmi scrie următóarele :

«*Bețivele* sunt nisce musculițe micî, carî aũ obiceiul de a

(1) S. P. Barcian, *Dict.* ad voc.

(2) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. III, București 1898, p. 37.

trăi în roiuri mari împrejurul vaselor cu băuturi spirtóse, cu licide acre sau cu materii din cari se extrag băuturile spirtóse și oțeturile, cum sunt tescovina de struguri, bórșa de prune și de alte fructe.

«Aceste musculițe își depun ouăle în materii acre și spirtóse. Acì ouăle se clocesc și dau nascere unor viermișori mici, cari sunt larvele lor.

«Fiind-că ele trag fórte mult la vasele cu vin și alte băuturi spirtóse, de aceea poporul le-a botezat cu numele de *Bețive*, după cum *bețiv* se dice și omului celui ce-î place să trăească cu nasul tot în băuturile spirtóse.

«Aceste *Bețive* trăesc în roiuri mari prin vasele destupate, cari conțin materii acre și spirtóse.

«Când nu este sgomot, ele staū liniștite și sug hrana lor din aceste materii. Îndată însă ce aud sgomot, se ridică în roiuri mari, în cât umplu magasia în care se află vasele. Lăsate în liniște iar se așeză la locul lor.

«Poporul n'are scârbă de aceste musculițe. Chiar când le observă în ciocanul cu rachiū, orî în paharul cu vin, nu se prea ostenește ca să le scótă afară, ci le înghite cu băutura, spunând :

Nu-mî este scârbă de ea,
Căci e *surióra mea*,

adecă îi place și ei să beà ca și nouë.

«De aici apoi și dicala :

A fi bețiv ca o bețivă,

care se dice despre cel ce vecinic îi place să sugă la băuturi spirtóse.

Un alt-fel de muscuță sau musculiță, care se ține de familia *Bețivei*, e *Ochiarul*, numit de Românii din Meglenia și cei din Macedonia : *Mușița* (1), lat. *Drosophila graminum* Fall.

Numirea de *Ochiar* a acesteî musculițe să-î vie, după spusa Românilor din *Bucovina*, de acolo că ea, fiind o găzuță fórte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «Sub *Mușița* se înțelege musca cea mai mică, care intră în ochi.»

mică, numai de 1-1.5 mm. de lungă, nu odată se vâară fără veste în ochii ómenilor, de unde numai mórta se dă apoi scósă afară. Iar când dă în ochi e fórte aspră și iute, că te ustură ochiî de ea (1).

(1) Dict. de Roman Șorodoc din Vicovul-de-jos.

BĂTUCELUL.

(*Hippobosca equina* Latr.)

Toți cei ce au vite și cu deosebire cai cred că nu odată vor fi observat în decursul verii și al toamnei un fel de muscă mică, *lătue*, și de colorie ruginie-galbenă punându-se și ținându-se ca scaiul de oie pe părțile cele nepărtoase ale vitelor cornute, și cu deosebire sub cõda și printre piciõrele cailor.

Acestã muscã îndrãsnetã și nesuferitã, care nu odatã dã orbiș chiar și asupra ómenilor, voind a se pune și pe aceștia, se numește în Bucovina: *Bãtucel* (1), *Cercelițã de cal* (2), *Musca calului* și *Muscã cânescã* (3); în Moldova:

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ: «*Bãtucelul* e un fel de pãduche de vite cornute (boi și vaci), lãtuț ca *Cherchelița* și cam de mărimea acesteia, cu acea deosebire numai cã are aripã pieciõse și împetrișate cu roșu. El se pune între piciõrele vitelor și anume la vaci aprõpe de pulpã, iar la boi lãngã bõșe, de unde numai fõrte cu greũ se dã luat. Capul seũ e fõrte vãrtos și numai cu greũ se põte rupe de trup și scõte din pielea vitelor»; — a celor din Budeniș, dict. de Mãr. Duceã: «*Bãtucelul* e lãtãuș ca *Cãrcelul* și se pune mãi cu sãmã sub cõda cailor»; — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de d-l Iancu Grigoroviçi: «*Bãtucelul* e o muscã, care se pune sub cõda calului și între piciõrele acestuia.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sid. Calancea.

(3) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup. Galan: «*Musca calului* e aceea, care stã sub cõda calului»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariũ: «*Musca cânescã* e ce-vã mãi micã decãt cea de casã»; — a celor din Igesci, dict. de d-l Iancu Grigoroviçi: «*Musca cânescã* e de colorie gãlbie-întunecatã»; -- și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș: «Nisce musce galbene ca grãunțele de pãpușoi, și pușin mãi micẽ decãt cele de casã, se numesc *Musce cânesci*.»

Chicheriță de cal (1), *Muscă de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cânescă* (3); în Țera-Românească: *Muscă cânescă* (4); în Transilvania: *Góndă de câni*, *Góndă cânescă* (5) și *Muscă cânescă* (6); în Ungaria: *Muscă cânescă* (7); iar la Români din Macedonia: *Căpușă de cal* (8).

Musca acésta se numesce *Bătucel*, de aceea pentru că, după cum mi s'a spus, e *lătue* sau *lătăușă*, ca și când ar fi *butucită* și așa de tare sau vârtósă și scorțósă că, prindénd-o și voind a o omori, n'o poți nici de cum omori cu mâna, până ce n'o puî pe vre-un obiect mai tare și n'o apeși cu unghia degetului celui mare (9).

Cerceliță de cal, *Muscă de cal* și *Musca calului* se numesce de aceea pentru că ea petrece mai cu plăcere pe cai și cu deosebire sub códă și printre piciórele acestora.

Iar *Góndă cânescă* și *Muscă cânescă*, pentru că ea fórte adese-orî se pune și pe câni, și mai ales pe urechile acestora, incomodându-î și necăjându-î și pre aceștia.

Mai departe cred și ȓic Români din *Bucovina* că, dacă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca de cal*, care trăesce pe cai, și mai ales sub códă acestora.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Musca cânescă* e ca și *Musca calului*; se ascunde prin pěrul cânelui de unde nu se dá scósă»; — a celor din Oprișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Musca cânescă* e gălbie și o lecuță mai măruță decât cea de casă, are aripi mai late și mai tarî decât ale celei de casă.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Musca cânescă* este mai reă decât tóte muscele, căci năvălesce la ochi, la nas și la gură. Bătrânii spun că la vremea de apoi Dumneđeu va trimite în lume *Muscă cânescă*, în numěr fórte mare, ca să amărască ȓilele ómenilor. Este și un blestem popular: «*Lovî-te-ar musca cânescă!*»

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Góndele de câni* sunt muscuțe galbene ce se sue pe câni.»

(6) Barcian, *Dict.* 1888, p. 501.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Musca cânescă* are nisce picióre acățărătóre cu cari se prinde și se acățá nu numai de haine, ci chiar și de pielea omului. Ele întru adevěr trăesce pe câni, pre cari mult îi incomodéză.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Căpușa de cal* (*Hippobosca equina*) e un fel de căpușă, care se pune numai pe cal și catâr.»

(9) Dict. de Măr. Dutcă din Budeniț; — d-l Iancu Grigoroviči din Igesci și Sam. Lucaiú din Putna.

vre-un câne, apărându-se de această muscă, va apucà-o cu gura și va mânca-o, trebuie numai decât să turbe, căci *Musca cânescă* e *bóla turbei* (1).

Românii din *Transilvania* din contră cred și dică că:

Góndă de câni în ziua de *Sântă Mărie* de vei prinde și vei ține-o un an de zile ascunsă sub *icóna Maicii Domnului*, nimeni nici odată nu-ți va turbà de la casă (2).

Dacă vei prinde *Gónde de câni* în vreme de plóie și le vei spânzurà de grinda tinđii, nu va intrà nici un beteșug în casă (3).

Dacă un câne va omorî o mie de *Gónde cânesci*, trăesce 100 de ani (4).

Gónde de câni de pe câne turbat, de te vor mușcă, ai să turbî (5).

Când te mușcă un câne, pune *Gónde de câni* uscate și mărunțite bine, mestecate cu terpentin gros, că o să-ți trecă (6).

Góndă cânescă pe un copil din légân, de-l va mușcă, are să urle ca cânii, de nu-l vei spělà cu lapte din țâțe (7).

Prinde 77 de *Gónde de câni*, ține-le 77 de zile, și apoi dă-le la câni, că nici odată nu vor turbà (8).

Când urlă cânii a pustiú, dă-le *Gónde de câni* de 7 sеп-tămâni, că o să încete (9).

Gónde de câni uscate de 9 ani, în vinars la drăguț de vei da, te va luà (10).

Și mai departe:

Când sunt *Gónde de câni* pe lângă casă, e semn că o să ajungă pe căseni un necaz, orî o supărare (11).

Gónde de câni prin casă de vei vedé, e semn rău (12).

(1) Diet. de d-l Iancu Grigorovici.

(2) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(3) Dto.

(4) Cred. Rom. din Șomfalău.

(5) Cred. Rom. din Sâncel.

(6) Cred. Rom. din Spinî.

(7) Cred. Rom. din Herina.

(8) Cred. Rom. din Țag.

(9) Cred. Rom. din Posmuș.

(10) Cred. Rom. din Cepan.

(11) Cred. Rom. din Milașul-mare.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău.

Gónde de cânî, de te vor mușcă, e semn că vei fi morbos (1).

Dacă un câne va mîncă o *Góndă cânéscă*, e semn că are să plouë (2).

Când umblă tare *Góndele de cânî*, e semn ca să te porți cu fânul (3).

Când umblă *Góndele cânescî*, e semn că va fi vreme grea (4).

Când staū ascunse *Góndele de cânî*, e semn că are să fie brumă (5).

În fine mai e de observat și aceea că atât Româniî din *Bucovina* cât și cei din *Moldova*, unui om din cale afară îndrăsneț, care-și bagă nasul pretutindenî, îi ȓic : «*Ce te vâri ca musca în c... calului!*» sau : «*Se bagă ca musca în c... calului!*» (6)

---

(1) Cred. Rom. din Tonciū.

(2) Cred. Rom. din Ciutelec.

(3) Cred. Rom. din Madarașul de Cîmpie.

(4) Cred. Rom. din Bistrița și a celor din Șona.

(5) Cred. Rom. din Veza. — Tóte credințele din Transilvania, înșirate până aici, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(6) Pretutindenî în Bucovina și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

CHECHERIȚA.

(*Melophagus ovinus* L.)

Oile, când sunt rău ținute și mai ales când sunt rău er-nate, capătă la începutul primăverii un fel de păduche, care le suga sângele și din cauza căruia din hitiône și slabe, cum sunt, devin apoi încă și mai slabe (1).

Acest păduche, care se ține de familia Hipoboscidelor, grupa Papiparelor, și care cu cât crește și se îndesese lăna pe oi mai tare și se face mai mult *suc* sau *usuc* într'însa, cu atâta și el se îmulțesce mai tare (2), se numesce în Bucovina: *Checheriță* (3), *Chercheliță* (4), *Chercheriță* (5), *Cer-celiță* (6), *Certeliță* (7), *Chicheriță*, *Chichiriță*, *Chichiriză* (8), *Ciciriză* (9), *Căcăriță* (10), *Botîș* (11), și *Botuș* (12).

(1) După spusa Românilor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Carapei, dict. de Vasile Cârceiu;—și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(2) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Moldova, dict. de Iordachi Bran.

(3) Usitat în comunele Băncesci, Oprișeni, Carapei și Mahala.

(4) Usitat în Putna, Straja, Crasna, Horodnicul-de-jos, Cupca și Cireș.

(5) Usitat în Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(6) Usitat în Vicovul-de-sus și Straja.

(7) Usitat în Crasna.

(8) Usitat în Todiresci, Valea-sécă, precum și în alte comune din Bucovina.

(9) Usitat în Satul-mare.

(10) Usitat în Roșă de lângă Cernăuți.

(11) Usitat în Ilișesci și Șcheia, dict. de Gavr. Berariu.

(12) Usitat în Stupea.

iar în Moldova: *Checheriță*, *Chicheriță* și *Chichiriță* (1).

Se dice însă că dintru început, pe când ómenii erau mai prevenitori, mai buni la inimă și mai darnici de cum sunt în ziua de astăzi, oile nu aveau *Checheriță* ci ele o căpëtară, cu mult mai pe urmă.

Iar de unde și în ce chip o căpëtară ne-o spune următórea legendă din Bucovina:

«Dice că erà odată o babă fórte săracă și pe lângă acésta încã și păduchiósă, dar de altmintrelea fórte cinstită și cum-pëtată la vorbă. Să fi sciut că pere de fóme, și nu s'ar fi atins de vre-un lucru străin. De aceea se vede că erà așa de săracă și nebăgată de nimeni în sémă.

«Odată a mers baba acésta la stână spre a căpëtà de la baciú o lecuță de urdă și de caș, ca să se îndulcésca și ea măcar odată în viéța ei.

«N'a apucat însă biéta babă a ajunge și a intrà în stână și iată că baciul, fiindu-i gréță de dinsa saú ce i-a fi fost, destul atâta că o alungă fără a-i da măcar o fărãmătură de urdă saú de caș.

«Baba, deși-i cãrãiaú mațele de fóme, și de și abià mai puteà sta pe picióre de ostenită ce erà, nu spuse nimica, ci se întórse supërată înapoi de unde a venit.

«Întãlnindu-se însă, la întórcerea sa, cu ciobanii carí pásceau oile, începù a li se jelui acestora și a spune cum a alungat-o baciul afară din stână, fără să-i deà măcar o fărãmătură de urdă saú o felióră de caș.

«Ciobanii, în loc s'o mângâie, îi spuseră că urda și cașul e făcut pentru *simbrași*, adecă pentru stãpãnií oilor, și nu pentru babe ca dinsa, carí în viéța lor n'au avut nici măcar o códă de óie.

«Baba, auđind acest rëspuns, nu đise mai mult nimic, ci-și căută mai departe de drum.

«Mergënd ea, cât a mai fi mers, se întãlnesce cu un *cãrlãnariú*, care pásceà o turmă de cãrlani, berbeci și mióre, și cum se întãlnesce prinde a i se jelui și acestuia.

(1) Usitat în Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iordachi Bran; — veđi și Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — cf. *Enciclopedia română*, vol. III, p. 244.

«Cârlânariul însă, fiind un om foarte rău și hărățagos, cum o aude că i se jeluesce, nici una nici două, se și repede la dînsa, o apucă de cap, îi dă vre-o câți-vă pumni, și apoi, după ce a bătut-o cât a încăput într'însa, o alungă dicîndu-i:

— «Urdă și caș ți-a trebuit, scorbura păduchiósă ce ești, na! satură-te acuma de caș și de urdă!

«A suferit biéta babă rușinea, ce i-a făcut-o baciul, când a alungat-o din stână, și ciobaniî, când i-a spus că urda și cașul nu-i pentru dînsa, dar așa o batjocură și rușine n'a suferit încă nici odată. De aceea, cum a bătut-o și a alungat-o cârlânariul, a și prins un *păduche* și, aruncându-l între cârlani, a dis :

— «Na! aibă și cârlaniî și oile vóstre bunătatea și podóba ce o am eu, și ție-se de acuma înainte de oi și de voi, precum s'a ținut până acuma de mine!

«Și cum a aruncat ea păduchele și a rostit cuvintele acestea, s'a pornit și s'a dus mai departe.

«Păduchele aruncat însă, cădînd din întîmplare pe o miórá, care erà mai grasă și mai frumósă, și începînd a suga la sânge dintr'însa, s'a făcut cu mult mai mare, de cum erà când se află la babă, și înmulțindu-se cu timpul s'a umplut și celelalte miori și cârlani, și de la acestea s'a umplut și oile ciobanilor, și de atunci au oile păduchi, cari sunt roșietici-întunecați sau cărmidiî-întunecați, și cari se numesc *Cicirize*» (1).

Checherițele se țin pe mieî, cârlani, mióre și pe oi până în *Postul Sânt-Petrului*, adecă până pe timpul tunsului. Și cu cât sunt oile în răstimpul acesta mai hitióne și mai slabe, cu atâta și ele se înmulțesc și le mănâncă mai tare. Iar când oile sunt grase, atunci prea puțin le pasă (2).

După ce se *mițesc* mieî și se tund oile, se perd și *Checherițele* și mai ales dacă nemijlocit după acesta se duc la o apă și se scaldă. Nefind prin apropiere nici o apă și neputîndu-se, nemijlocit după ce s'a tuns, scaldă, se curățesc și se ușuréză cu totul de ele mai pe urmă, și anume

(1) Din Satul-mare, dict. de Vladimir Lupuștean, agricultor.

(2) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de George Cârsteian, și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan,

când dă o plöie și acésta le spală. Dar după ce s'aũ tuns și s'aũ spélat de ajuns, nu capetă mai mult *Chicherițe* în anul acela (1).

O sémă de Români, vëdënd că oile aũ multe *Chicherițe* și nu se pot mântui de ele, le ung cu *păcură* saũ le spală cu zémă de *Strigöe* și apoi *Chicherițele* îndată per (2).

(1) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariũ;—a celor din Carapciũ, dict. de Vas. Cârchiũ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Putna, dict. de I. PUSDREA;—și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

PĂDUCHELE ALBINELOR.

(*Braula coeca* Nitzsch.)

Păduchele albinelor e un insect foarte mic, numai de 1—1.5 mm. de lung, de colóre întunecat-roșie și acoperit cu perișori negri.

Acest insect parazit se lipesc de periile *albinelor*, astfel că albinele nu se mai pot curăți și mântui de el.

Mai tare însă sunt infectați și supărați de el *trântorii* și *matca*, și acesta din urmă mai ales atunci când are să-și depue ouăle prin chiliuțe.

El se înmulțește mai tare în anii cei răi, adică mai puțin mănoși, și în ștubeele sau coșnițele cele mai slabe, precum și în acelea ce sunt așezate pe loc umed.

Prisăcarii, cari voesc a scăpa albinele de acest parazit neplăcut și periculos, cum l-au observat, frecă ștubeele pe din năuntru cu *Laptele cucului* sau *Alior*, lat. *Euphorbia helioscopia* L. sau cu *Cimbru sălbatic*, lat. *Thymus serpyllum* L., ori și numai punând una sau alta din aceste două plante în năuntru ștubeiului, în care au observat că se află păduchi de aceștia (1).

---

(1) Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 396;—I. Costin, op. cit., p. 27.

PURICELE.

(*Pulex irritans* L.)

Puricele e un insect, care se ține lipcă de om, fiind-că se nutrește mai numai din sângele acestuia. De aci vine apoi că el e răspândit preste tótă fața pământului, respective pre-tutindenî unde locuiesc ómenî. Și tot din causă că el se nu-trește mai numai cu sânge omenesc, există la Români ur-mătórea legendă despre dînsul :

«Dice că pe timpul potopului celui mare, când *Noe* plutia cu corabia pe de-asupra valurilor apei, netrebnicul de *Diavol* voi să pėrdă și pe *Noe* cu cele ce se aflaũ în corabie. Se gândi decî puțin și născoci numai decăt un fel de instru-ment de fier, numit ađi *sfredel*, cu care putea să găurėscă pėreții corabiei.

«Ast-fel *ucigașul* se apucă de lucru.

«Bietul *Noe* și cu cele ce se aflaũ în corabie erau în pri-mejdie de a se înecă. Se apucară și ei să scótă apa din co-rabie, dar nu puteau *prididi* pe *Dracul*, căci el lucră mult mai iute, găurind pėreții vasului, așa că apa năvăliă din ea în ce mai multă.

«În fața acestei primejdii se credeau perduți.

«*Dumnezeu* însă, care nu voesce mórtea păcătosului, căci perdea de tot făptura mánilor sale, dete înțelepciune *nă-părcei*, și póte că de atunci aũ șerpîi înțelepciune, căci sfinta Scriptură ne poruncesce să fim înțelepți ca șerpîi.

«Iar *năpărca* se înfățișă înaintea lui *Noe* și di-se :

— «Ce-mî dai mie să astup eu găurile ce le face *Dracul* și prin carî intră apă în corabie?

— «Ce ceri? — o întrebă *Noe* în desnădăjduire.

— «După ce va încetă potopul să-mi dai câte un om pe fie-care ți ca să mânânc cu semințiile mele!

— «*Noe*, strîmătorat de primejdie, îi făgădui cererea, și așa *năpârca* se apucă să astupe găurile, adecă îndată ce *Dracul* găuria cu sfredelul, *năpârca* rupea câte o bucățică din cõda ei de astupă pe unde intră apa.

«Cât-va timp *Diavolul*, vëdënd că nu i-a reușit planul, fugi, lăsând corabia și pe cei dintr'însa în pace.

«După ce trecu potopul, *Noe* aduse jertfă de mulțumire lui *Dumnezeu*, că l-a scăpat de inec.

«În acéstă veselie *năpârca* își luă îndrăsnela și veni să-i cëră lui *Noe* ceea ce îi făgăduise, adecă câte un om pe fie-care ți de mâncare.

«*Noe*, când auđi acésta, se supëră grozav, fiind-că se gândia că în câte-vă ȃile va isprăvi lumea dând-o la *năpârca*, de ore ce eră puțină. Ast-fel pe cea dintâi, care îndrăsnii să vorbescă, o aruncă în foc în urma jertfelor.

«Lui *Dumnezeu* atunci nu-i plăcù fumul ce eșia din arderea *năpârcei* și porni un vînt, care împrăstie tõtă cenușa de la acéstă jertfă peste tõtă suprafata pămîntului.

«Din acéstă cenușă eșiră *Purici* cari, socotindu-i pe toți din lume, precum și sângele ce îl sug de la toți ómenii, negreșit că mânâncă un om pe fie-care ți ca împlinire a făgăduinței lui *Noe* (1).»

Românii însă, nevenindu-le acéstă mîncărime la socotelă, și mai ales că une-orî *Purici* se fac din cale afară nesuferiți, caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté mai lesne și mai de grabă mîntui de dînșii.

Așă Românii și mai ales Româncele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-óră cele din Mahala, districtul Sadagurei, voind ca să nu se ivescă *Purici* peste vară în casele lor și să nu le supere din cale afară, aũ datinã ca în ȃiua de *Ajunul Crăciunului* să nu rostescă nici de cum cuvîntul *mac*, cređënd că cel ce rostesce acest cuvînt, acela va fi peste vară necontentit pișcat și supërat de *Purici*, pe

(1) Publ. de Ioan Demetrescu, de lângă Dâmbovița, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIV, Brașov 1891, No. 144, p. 7.

când din contră cel ce nu-l va rosti, va fi cruțat de dânșii (1).

Românii din Bălăceana, districtul Sucevei, însă spun că omul care nu dórme în ziua de Pasci, nu-l va mânca tot anul *Purici*. Asemenea și pre omul, care mănâncă hrean în ziua de Pasci, postind diminéța înainte de a mânca nafură, încă nu-l mănâncă tot anul *Purici* (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, voind ca peste an să nu aibă *Purici* în casă, mătură în ziua de *Anul Nou* casa cu busuioc (3).

Alți Români însă tot din *Transilvania*, vrënd ca să nu-î mănânce *Purici* peste an, sémână în ziua de Anul nou grâu pe dinaintea casei (4).

Românii din unele părți ale *Banatului*, voind asemenea ca să nu fie supérați de *Purici* peste vară, îndatinéză în ziua de *Buna-vestire* a-și spélé tot corpul cu apă de nea.

În alte părți însă, tot din *Banat*, înainte de spéléarea corpului, se stropesc casele cu apă de nea topită orî și cu apă neincepută de la rîu, și apoi măturându-se cu o bucată de piele de vită crăpată, muerea ce le mătură rostesc următórele cuvinte:

Hei, *boi negri*! (5)
Că eú m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat

Și departe v'am aruncat,
Sub brăduți mărunți,
Sub póle de munți!

Fácënd acésta se crede că *Purici*, cari se află peste vară pe sub brași, sunt *Purici* mânați de atare descântátóre saú fermecátóre, care și-a măturat casa în chipul mai sus arătat (6).

Românii din unele părți ale *Țerii-Românesci*, precum bună-óră cei din comuna Grozesci, jud. Mehedinți, taie în ziua de Pasci un cocoș negru, iar cuțitul mânjit de sânge îl înfig

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Ercea, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Sub *boi negri* se înțeleg aci *Purici*.

(6) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 227.

după uşă, un timp mai îndelungat, în credinţa că toţi *Puricii* se vor strînge la el (1).

În fine Româniî din unele părţi ale *Ungariei*, precum bună-
 oră cei din Ineu, comitatul Bihorului, spre acelaşi scop, când
 aud întăiaşi dată primă-vara tunând, se *durdulesc* pe pământ,
 crezînd că făcînd acêsta *Puricii* nu-î vor mânca (2).

Dacă însă mijlocele arătate pînă aici nu ajută, atunci cêrcă
 în decursul verii să-î depărteze prin măturarea caselor cu
mătură de pelin, fiind-că, după credinţa şi spusa lor, amărăciunea
 acestei plante *Puricii* nu pot de fel să o sufere, şi din cauza
 acêsta fug din casă (3).

Neajutînd nici măturarea cu mături de pelin, fiind-că *Puricii*
 se ouă şi se îmulţesc nu numai pe jos şi printre crăpăturile
 podelelor, ci fôrte adese-orî şi prin aşternut, atunci
 ieau mai multe rămurele de pelin şi le pun sub perină şi în
 aşternut (4).

(1) C. Gherghinescu, *Superstiţiî din Grozesci*, jud. Mehedinţi, publ. în *Şeşetórea*, an. III, Fălticeni, p. 120: «Pentru a scăpa de *Puricii*, taie în ziua de Paşti cocoş negru, iar cuţitul mânjit de sînge înfîge-l după uşă şi lasă-l acolo că toţi *Puricii* se vor strînge la el.»

(2) Avram Igna, *Credinţe populare din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-mare 1900, No. 10, p. 115: «Cînd auţi mai întăiî tunând primăvara, să te durdulesci pe pămînt şi nu te vor mânca *Puricii*.»

(3) Dat. Rom. din *Bucovina*, precum şi a celor din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac: «Dacă *Puricii* se îmulţesc în vre-o casă şi supără pe căseni pişcându-î prea tare, ca să-î facă să înceteze cu pişcatul şi tot odată să părăsescă casa, se aduce pelin verde şi se mătură casa cu el sau se pune sub perină;» — a celor din Mitocul-Dragomirnei, distr. Sucevei, com. de V. Greciuc: «Ca să nu te musce *Puricii*, e bine să mături casa cu pelin;» — *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 433: «Țăraniî îngrijitori şi deştepti mătură cu mături de pelin pe sub pat, căci amărăciunea acestei plante îi gonesce.»

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*; — Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12: «Contra *Puricilor* se aştern în casă şi în aşternut frunze şi flori de pelin;» — Gh. Ghibănescu, *Rusaliiile sau Ruriile*, publ. în *George Lazăr*, revistă pentru educaţiune, an. I, Bârlad, 1887, p. 144: «Întrebuinţarea pelinului e generală la Români. Credinţa legată de întrebuinţarea pelinului e acêsta: sunt ferii de rele acei cari pun pelin la Rusalii. Sămbătă séra, după ce sfinţesc sórele, care mai de care se îngrijesce ca să-şi procure pelin; care îl pune în aşternut, pe pernă, pe sub pernă, pe lângă cap, pe sub trup, la picióre. Dorm în pelin tótă nóptea, căci cred că sunt ferii de rele, căci lor — *Rusaliiilor* — nu le place mirosul

Tot așa fac și Români din *Macedonia* (1).

Datina acésta, care e răspândită pretutindenă printre Români, se pöte deduce și din următórea doină poporană din *Bucovina* :

Pelin beaü, pelin mănânc,
Pe pelin séra mă culc.
Diminéța, când mă scol,
Cu pelin pe-obraz mă spël.

Precum și dintr'o variantă a acestei doine din *Transilvania*, care sună ast-fel :

Pelin beaü, pelin mănânc,
Pe pelin nóptea mă culc,
Diminéța, cand mă scol,
Cu pelin verde mă spël ;

Cat în cofă apă nu-î,
Canta-î cu pelin în cuiü !
Da-te-ași dracului, peline,
Că secași inima'n mine (2)!

Dacă însă nici mijócele acestea nu ajută nimica, atunci își ieau refugiul la diferite descânțece.

Așa când vëd întâia órá *lună nouă*, adecă când acésta e ca o seceră, ȓic :

Craiü nou,
Craiü nou !
Cu bine ai venit,
Cu bine m'ai găsit,

Să piérá *Puriciü*
Și *Sfabü* și *Rușü*,
Și *Ploșnițele* din casă
Afară să éså !

Iar cuvintele acestea le ȓic afară, arătând cu mâna la lună. În casă însă nici odată, pentru că rostindu-le în casă, gujuliile amintite în versurile acestea și mai tare s'ar îm-mulți (3).

Sau unul dintre căseni ese afară și ȓice :

Lună nouă'n țérá
Să éså *Puriciü* afară!

de pelin și așa fug ; iar astăȓi, când credința veche începe a se clăti și a se împuțină, se crede că nu *Rusaliile*, ci *Puriciü*, neplăcându-le mirosul de pelin, fug și nu-î supérá tótă vara ; — Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 84 : « Pentru *Puriciü* să puî nóptea, pe sub pat, prin casă și chiar în așternut, pelin verde și toți vor perî. »

(1) Com. de d-l Per. Papahagi : « De *Puriciü* se întrebuintézá érbă de pelin, în care se strîng *Puriciü*, și care apoi o arȓi. »

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, Bucuresci 1900, p. 526.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean.

Iar altul, care rămâne în casă, întreabă :

Dar dac'ar eși,
Cu ce s'ar nutri

Cel dintâiu :

Unii pe alții s'or mănecă
Și noi de ei vom scăpă (1)!

În *Țera-Românească* este asemenea datină ca atunci, când ese *lună nouă*, adecă când e numai ca o seceră pe cer, și cu deosebire în luna lui Mărțișor, când fac *Puricii* ochișori, persóna, care voesce să stârpescă *Puricii*, *Libărcile*, *Păduchi* de lemn sau *Ploșnițele*, precum și alte gujuli de priin case și bucătării, trebuie să fie vestită, pe neașteptate, de către o altă persónă, că a eșit luna pe cer.

Atunci persóna anteinsectă alérgă într'un suflet de iea o strachină nouă, smălțuită, preparată anume și de mai nainte cumpărată în ajunul *Moșilor* (de Rusalii) sau căpătată de pomană pe la *Moși*, pune apă neincepută într'insa, luată de la trei fântâni în trei vase nouă și care apă trebuie adusă de trei fete mari, fără de a se fi uitat îndărăt, când a luat-o.

Pune strachina cu apa asta pe o feréstră din spre partea de unde răsare luna pe cer și așteptă așa până vine luna în dreptul ferestrei și în direcțiunea strachinei. Când a ajuns de se vede luna bine în apă și în fundul strachinei, persóna care-și face contra *Puricilor*, începe a descântă luna din strachină cu trei fire de paie de la o mătură nouă cu cuvintele :

Lună nouă'n casă,
Păduchi de lemn,
Puricii,
Gândacii
Și tóte gângăniile
Din casă
Afară să éasă!
Să se ducă,

Să se risipescă,
Unul cu altul
Să nu se întâlnească.
Când s'o întâlni
Munte cu munte
Și'n cap s'ar bate,
Atunci să se'ntălnescă,
Atunci și nici atunci!...

Descântând ast-fel de trei orî, pune apa descântată în patru vase, așeză vasele binișor în colțurile casei pe din

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

năuntru și diminéța cu siguranță că trebuie să găsească în apa din vase câte-vă găngăniî din casă.

Aflând găngăniile, le scóte frumușel, le pune într'o cutie de chibrituri gólă și care cutie trebuie să fie furată, pândesce o căruță, până a vîndut tot la târg ce a avut de vîndare și aruncă cutia cu găngăniî cu tot în căruță, descântând în urma ei:

Cum voi *Purici*, *Purice*,
Din casă eú vè scosei,
În cutióră furată vè pusei,
Descântați,
Înecați,
Blestemați,
În cutie lepêdați.
La lună nouă descântați,

Așă să vëndrăciți,
Așă să'ncremeniți
În cele noué țeri
De peste noué mări . . .
C'acolo v'ăștéptă
Cu mese'ntinse,
Cu facile-aprinse,
Amin (1) !

O sémă de descântătóre însă, tot din *Țéra-Románescă*, luând un cuțit—probabil că acela cu care s'a tăiat un cocoș negru în ziua de Paști,—și înfigêndu-l în pămînt dic :

Am înfipt un cuțit în pămînt :
Fugiți *Puricilor* după vînt.
Cum se strâng pesciî la lésă,
Așă să fugă *Purici* din casă.

Fugiți
Vè răspândiți.
Fugiți,
Vè răspândiți (2).

Nu tot-deauna însă sunt *Purici* asemenea de supărăcióși, ci ei îl supără pe om câte odată mai tare, de altă dată mai puțin.

Mai îndrăsneți și mai nesuferiți sunt ei înaintea unei ploî, pentru că atunci îl pișcă pe om și-i sug sângele cu mai mare lăcomie.

De aici vine apoi și credința Românilor de pretutindenî, că dacă-l supără și-l mănăncă pe cine-vă prea tare *Purici*, are numai decăt să se schimbe timpul, are să plóie (3).

(1) *Sănătatea*, an. II, p. 77—78.

(2) G Dem Teodorescu, *Poesii populare române*, Bucuresci 1885, p. 388.

(3) Cred. Rom. din Costâna, distr. Sucevei, dict. de George Lăcătuș, agricultor: «Când mușcă *Puricul* mai tare, atunci are să ploué»;—a ce-

Maî departe se crede și se dice că *Purici* mulți însemnă sărăcie (1).

Când veđi un *Purice* pe mână, ai să capeți în curând un răvaș (2).

Când te pișcă un *Purice* de mână, însemnă că ai să vie óspeți (3).

Când te pișcă un *Purice* de față, e semn că te așteptă o supărare (4).

Când te pișcă un *Purice* în biserică, e semn că are să te mânce rușinea (5).

În fine când sbórá *Puricele* pe mână și-l poți prinde și omori, primesci veste rea (6).

Puricele nu numai că e un insect nesuferit din cauza mîncărimii sale, ci el e tot odată și fórte neastîmpărat.

Din ce cauză însă și de când anume n'are el nici un pic de stare și alinare, ci sare necontentit ăiua și nóptea, în tóte părțile, ne-o spune următórea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău:

«După ce a făcut *Dumneđeũ* lumea și a așezat în ea tot felul de ómeni și de animale, i-a venit odată un *ponoslu* (pără), că maî multe animale au purtare rea.

«*Dumneđeũ*, ca cel maî cu minte decăt toți ómenii, căți

---

lor din Bălăceana, com. de I. Boca : «Când te mănăncă *Purici* nóptea, va plouă»;—Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894, No. 79 : «Se crede că dacă *Purici* mănăncă tare pe cine-vă, va plouă»;—S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 118: «Dacă *Purici* maî mult decăt altă dată mușcă, urméză maî totdeauna plóie»;—G. S. Ioneanu, *Mică colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzéu 1888, p. 88;—S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relative la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. IV, p. 442:—«Când te mănăncă *Purici* ăiua, plouă de grabă»;—a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când te pișcă *Purici*, are să ploué.»

(1) Cred. din *Transilvania*, com. Chiciud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de I. Boca.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(4) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. Felfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Reghinul-maghiar, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Avram Igna, op. cit., p. 175.

erau atunci pe acest pământ plin de păcate, și-a luat cărja și haid! rezemându-se pe ea, căci dór și pe vremea aceea mai tot așa de bătrân erà ca și acuma, se duse până la cel cu *ponoslu*. Și găsimdu-l îl întrebă că ce jalbă are?

«*Ponoslaşul*, fără multă codire, că dór ar sta în fața lui Dumneđeũ, îi spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic și neîntrecut în frumusețe. Acesta însă, încređut în tăria și frumusețea lui, nu are stare nici până ai pași un pas sau ai înghiți o îmbucătură, făr' tot sare și jócă de diminéța până séra și de séra până diminéța, așa cât nu-ı modru ca să o ducă multă vreme în pace și liniște.

«*Dumneđeũ*, pentru ca să fie mai convins despre starea lucrului, nu făcũ alt ce-và, făr' se cerũ ca să-l lase în cortel peste nópte.

«Cât ce se culcară cu toți, care la locul lui, și își rezemă și *Dumneđeũ* capul de un moșinoiũ presurat cu frunze moi și flori mirositoare, auđi numai un sgomot, de gândiaı că mere *carul cel de foc*, așa larmă făcea vecinul căruia nu numai că nu-ı staũ picioarele nici un pic, făr' chiuiã de sunã locul.

«Věđend *Dumneđeũ* că nu-ı modru de odihnã, își luã rēmas bun și se cam mai duse, spuindu-ı *ponoslitorului* că diminéța îi va chemã de fața.

«Înfățișându-se a doua đi diminéța, fără multă vorbã, îi spuse Dumneđeũ *scârbașului*, că nici mai mult, nici mai puțin, fără să se mute de unde îi erã locul,

«Acela însă nu se învoi, spunēndu-ı că acolo s'a nãscut și acolo trebue să și trăescã.

«Auđindu-ı Dumneđeũ rēspunsul și věđēndu-ı obrăznicia, nu făcũ alt ce-và, fără luându-l de o mână îl asvãrli de sări mai de o poștã. Apoi, uitându-se după el, că cum merge sărind, đise:

— «Pe cât ai fost de frumos și de sdravēn, pe atãta de amãrit și de negru să fiı, — stare să nu ai, fără sărind din un loc în altul, điuã și nóptea să ai de pismaș pe vecinul tēũ, căruia hodinã nu ı-ai dat nici điuã, nici nóptea!

«Și de atunci despre neodihnitul acela se crede că s'a prefăcut în *Puricele* de ađi» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Tot la Români din *Transilvania* se mai află încă și următoarele credințe despre *originea Puricelui*, precum și despre cei ce au mulți *Purici* și-i omoră.

Puricele e calul Dracului (1).

Puricele e armăsarul pe care a călătorit Sătana, când s'a bătut cu Dumneșeu (2).

Puricele e calul alungat din ciurda Diavolului (3).

Puricele e făcut din lacrimile Satanei (4).

Puricele s'a făcut din stavariul Satanei (5).

Puricii s'au făcut mai întâiu pe sumanul Dracului, și de aceea-s negri (6).

Cine are *Purici* mai mulți, pe acela îl iubesc *Dracul* mai tare (7).

Cine are *Purici* mulți, se ține de dușmanul *Dracului*, că i-a furat averea (8).

De vrei să scapi de *Dracul*, omoră toți *Puricii* din casă (9).

Dacă ai omorî *Purici* mulți, *Dumneșeu* ți-i cel mai mare prieten (10).

Când omorî un *Purice* și : «Piei Satană!» că móre un drac (11).

O sută de capete de *Purice* în ață de le vei înșiră, nu vei mai avé nici un *Purice* la casă (12)

Afară de legende, datinele și credințele, înșirate până aici, mai au Români despre *Purice* încă și o mulțime de cimilituri.

Iată vre-o câte-vă și din acestea :

-
- (1) Cred. Rom. din Sereșel lângă Bistrița.
  - (2) Cred. Rom. din Bistrița.
  - (3) Cred. Rom. din Bistrița.
  - (4) Cred. Rom. din Bileag.
  - (5) Cred. Rom. din Milășul-mare.
  - (6) Cred. Rom. din Săcal.
  - (7) Cred. Rom. din Vușfalău.
  - (8) Cred. Rom. din Seplac.
  - (9) Cred. Rom. din Beșineu.
  - (10) Cred. Rom. din Țaga.
  - (11) Cred. Rom. din Săcal.
  - (12) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Am un boŭ :
Unde calcă
Nu se vede,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un boŭ negru,
Ponegru,
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Este un boŭ :
De unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal
Cât un mal :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal mare :
Unde sare
Nu se cunósce,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un cal mare :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde păşesce
Se roşesce.

Unde pasce
Se cunósce,
Unde sare
Urmă n'are.

Cine sare
Şi-urmă n'are ?

Ce sare
Şi urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce ?

Am un căluşel
Mic şi sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un căluţ
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Pe unde scopesce
Urma nu i se găsesce,
Iar pe unde pasce
Urma i se cunósce

Am un mânăzuleţ negru :
De unde pasce
Se cunósce,
De unde sare
Urmă n'are.

Ce e negru ca cianul,
Roşietic ca păunul,
Şi cu dinţi îngrozitorî,
Când te-apucă te n'fiorî ?

Săritură de ciută,
Urmă de nimică.

Ce e mic mititel,
Se tulbură Vodă de el ?

Niic ni escu,
Lai ni escu
Şam i răulu lu ursescu ?

Am o vacă négră
Şi piele n'are
Nici de o tēcă.

Țup ici,
Țup colea,
Hi hara.

Țup de ici, țup de coleă,
Popârlita popârleă.

Pe cõsta lui Perpeleag
Se dă Iancu peste cap.

Ce-î mic ca și-un fir de mac
Și sare 'n sus ca și-un țap?

Am un dobitoc ce tot mănâncă și nici nu se satură vre-odată,
nici nu se culcă.

Ce se nasce în luna lui Martie, supără pe tótă lumea, doi îl go-
nese, doi îl prind, și móre în cetate de óse?

În luna lui Martie săritura lui ca a Țăpriórei, umblă cinci
ómenî să-l prindă și nu-l pot prinde, îl prind apoi doi și îl bagă
în cetatea fetei și acolo îl omórá.

Porc nu-î și zurnă are.

Grochî nu adară ș-pr-îu arimă
Frați suț tra să zgrimă (1).

Afară de *Puricele*, despre care ne-a fost până aici vorba,
adecă de *Puricele comun* sau *Puricele de casă*, numit în
unele părți locuite de Români și *Condărățel* (2), mai există
încă și alți purici, precum bună-órá *Puricele de câne*, lat.
Pulex canis (3), care sémână cu cel comun și care se nu-
tresce asemenea cu sânge.

Deci atât cel comun cât și cel de câne figuréză fórte ade-
se-orî într'o sémă de proverbe și đicale.

Iată vre'o câte-và și de acestea:

Cine dórme cu câniî, se scólă plin de purici.

Sau:

Cine dórme cu câniî, se scólă cu purici.

Sau:

Cine se culcă cu câniî, se scólă cu purici, —

(1) Din colecțiunea mea din Bucovina. Veđi și G. Popescu-Ciocănel,
Basme, Snóve și Ghicitori, Ploesci 1898, p. 40;—dar mai ales Art. Go-
rovei, *Cimilituri*, p. 308-311;—Idem, *Cimilituri*, publ. în *Șeđetórea*, an.
VII, Fálticeni 1902, p. 121.

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, p. 377.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

cea ce înseamnă atâta cât: «cine se amestecă cu cei răi capătă rele învățături»; sau: «după rău, rău îți vine.»

Purecile cât de mic, dar sare ca o căprioră, —

adecă: «voinicia nu stă în mărimea trupului.»

Puricele, când îi place, —

Cât un elefant îl face,

se ȳice pentru cel mincinos.

Puricele te pișcă,

Rău mare nu-ți face,

Dar îl prinđi

Și-l uciđi.

Acăsta ne învață ca răul să-l depărtăm până a nu se mări.

Puricii fac gonitóre,

Iar păduchii vinătóre,—

adecă: «vrășmașii ne prigonesc, iar dușmanii se lipesc de noi.»

Și din puric va să scótă seú —

se ȳice despre cel cumplit și sgârcit.

Pentru un purice își arde plapoma;

Pentru un purice svârle plapoma pe foc;

Pri un puric ardu cerga

(Pentru un puric arde cerga) —

se ȳice pentru cei iuți și mânioși.

Îi cântă puricele în ureche;

I-a întrat un purice în ureche;

Ce purice ți-a întrat în ureche? —

adecă: ȳ-au întrat gândurii rele în cap, și nu se póte odihni de supărare.

I s'a făcut inima cât un purice, —

adecă: s'a băgat în tóte rėcorile de spaimă, frică.

Nu face mulți purici;

Nu face purici într'un loc;

Nu face prea mulți purici, —

adecă: nu stă mult într'un loc.

A face purici, —

a fi nerăbdător, său: a i se face de cértă.

A scutură de purici;
A scutură puricii cui-vă, —

adecă: a bate; l-am scuturat de purici, l-am bătut.

Cum te-ar pișcă un purice, —

adecă: lucru de nimic, de puțină însemnătate, mică pagubă mică durere.

Te așteptă cu inima cât un purice,—

adecă: cu frică, cu gróză (1).

Cât un purice, —

adecă: mic de tot. Adesea se aude: «*mi se făcuse inima cât un purice de frică.*»

Albi-ți-ar Dumneđeș puricii și ochii! —

Se ȃice în mod sarcastic, când vrei să-ți bați joc de cine-vă.

A purică—

A adună ce-vă cu de-amănuntul.

A mână ca un purice,—

adecă: fórte puțin.

Par'că mă mușcă un purice,—

adecă: așa nu-mi pasă.

Mână-te-ar puricii! —

Blestem popular, ce se ȃice în glumă.

Mână-te-ar puricii din brânză! —

adecă: mână-te-ar viermi.

Te purică nuéua lui Roman,—

adecă: curând ai să fii mângâiat la spate cu vre-o sfintă de bătae.

Mi s'au cernit puricii, —

adecă: habar n'am, puțin îmi pasă.

*Cursă de purici,
Și rogojină cu mânece, —*

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 374 și 628—630.

adecă: lucruri imposibile, neauđite.

A fi bogat ca cãni de purici,—

se ȃice în bãtae de joc celor sãraci (1).

Fiind-cã *Puricele* e sprinten, sare iute, sus și departe, astfel cã numai de abiã-l poți zãri, de aceea figurẽzã el fõrte adese-orì și la începutul unor povești sau basme.

Ètã și un ast-fel de început al unei povești din *Bucovina*:

A fost odatã,
Ca nici odatã,
Cã de n'ar fi,
Nu s'ar povestì.
Pe când se potcoviã
Purecele la un picior

Cu 99 de oca de fier
Și-ì rãmãneã cãlcãiul tot gol,
Și în slava cerului sãriã
Și din gur' așã ȃiceã:
— Aoleo și vai de mine,
Cã nu sunt potcovit bine!

Altul din Ungaria:

A fost odatã,
Ca nici odatã,
Cã de n'ar fi,
Nu s'ar povestì,
Cã io nu-s dãtor a minți,
Ca un *Purice-a* plesni,

Cã-l luaì de spinare
Și-l aruncaì pe *are* (2),
Area se crãparã
Puricele sburarã;
Area se crãpã,
Puricele sburã (3).

Iar un om mic de staturã, gros și burduhos, e de regulã poreclit *Purice*, ceea ce se põte vedé și din urmãtõrea chi-uiturã din *Moldova*, jud. Némțu, com. Bistriciõra:

— Sãì în sus, mẽi *Purice*!
— Nu mãì pot de pãntece,
C'am avut o mamã rea

Și m'a crescut cu hãrbul,
De mã-a crescut burduvul (4)!

În fine e de observat și aceea cã de la cuv. *Purice*, care se rostesece altmintrelea și *Purece*, *Purec* și *Puric*, pl. *Pureci* și *Purici*, augm. *Purecan*, dim. *Purecaș*, *Puricaș*, *Purecel* și *Puricel*; la Romãniì din Meglenia: *Puric* și *Puriți* (5); la

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

(2) *Are* = fața șurei.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folklorice*, vol. I, partea II, p. 1.433.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Romãniì*, partea II, p. 110.

cei din Macedonia: *Pùric* și *Puric* (1); iar la cei din Istria: *Purec*, *Pureciù* și *Puric* (2) s'a format în decursul timpului verbul *a purecà* și *a se puricà*, adecã a prinde puricì de pe unele obiecte sau de pe sine, și subst. *Purecare* și *Puricare* = prinderea puricilor; și *Purecãrie* = o mulțime de puricì.

Puricì sau *Puriceì*, se numesce și o mâncare, care se face așa: puì într'o tigae unturã prospëtã de porc și în ea dumiçi turtã. Acéstã amestecãturã se înfierbîntã pe foc și apoi amestecându-se se mănâncã cu lingura (3).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 326.

(2) Ioan Miorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucuresci 1900, p. 119.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

PLOȘNIȚA DE CÂMP.

(*Pentatoma baccarum* L.)

Sub cuv. *Ploșniță* sau *Stelniță* înțeleg Români, pe lângă *Ploșnița de casă*, încă și alte specii de insecte pe cari le numesc ei parte după locul și plantele pe cari trăesc și parte după făptura și colórea corpului lor.

Acelea sunt:

Ploșnița de pom, *Ploșnița de fragi*, *Ploșnița de căpșuni*, *Ploșnița de smeură* (1), *Stelnița de pom* (2) și *Stelnița de pere* (3), lat. *Pentatoma baccarum* L. sau *Mormidea baccarum* Am.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița albăstrie*, *Ploșnița verđie*, lat. *Pentatoma prasinum* L. sau *Cimex prasinus* L.

Ploșnița de scórță, *Ploșnița sură*, lat. *Pentatoma grisea* L.

Ploșnița de grădină, *Ploșnița de legume*, *Ploșnița verde*, *Ploșnița albastră*, *Ploșnița vinetă*, lat. *Strachia oleracea* Hhn sau *Cimex oleraceus* L.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița sură*, *Ploșnița gălbiórá* (4), lat. *Syromastes marginatus* L.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Ploșnița de pom* trăesc prin grădină pe pomii roditori și zăhăroși, iar la câmp sau pădure pe fragi, pe căpșuni și pe smeură.»

(2) Teod. Rotariu, *Inimiciii pomilor și mijlóce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 104: «*Stelnițele de pom* găuresc scórța și sug părțile cele dulci cu cari se nutrește pomul. Din găurile făcute de *Stelnițe* capetă pomii o arsură care se numește *rac*. Fiind-că ele-s de o colóre cu scórța pomilor, le descoperim fórte cu greú, totuși trebe căutate în geménările crengilor și apesate cu o cãrpă sau cu o aschie.»

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan și Iléna Cârstean: «*Ploșnițele de câmp* sunt verđi și gălbióre și put fórte urit»; — tot de acolo, dict. de George Cârstean: «*Ploșnița de câmp* are putórea reá, miros

Ploșnița de pădure, lat. *Alydus calcaratus* L.

Despre *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea și cu deosebire despre cea de pom există la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ora a celor din com. Țaga, următorea legendă:

«Dice că *Sân-Petru* s'a dus odată la un alt apostol pe omenie, bună-ora cum mergem și noi ađi unul la altul.

«Apostolul, la care s'a fost dus *Sân-Petru*, chiar în ąiua aceea primise o coșarcă plină de pere, de-ți fugiaŭ ochii pe ele și gura-ți slobođia apă vęđęndu-le, așă de frumoșe erau.

«*Sân-Petru*, căruia îi plăceaŭ pómele minunat de bine, nu așteptă mult imbiat făr', ostenit cum eră, ca omul ce făcuse un drum lung și ostenicios pe o vreme căldurósă, de ți se aprindeă sufletul în trup, începŭ a-și alege tot perele cele mai frumoșe, dar când da să le bage în gură, spre a-și astimpără setea, ele se prefăceaŭ în nisce gujuliŭ micí pestrițe urite și grețóse.

«Numai atăta ű-a trebuit lui *Sân-Petru*, care și până atunci eră din cale afară grețos, și de odată și luă coșarca și o aruncă în drum cu pere cu tot.

«N'a apucat însă bine a aruncă coșarca și iată că tóte perele din trńnsa se schimbară în nisce gujuliŭ micí și iuți și o luară la fugă care în cotro.

«Despre aceste gujuliŭ se crede că ar fi *Stelnițele de pere*» (1).

Tóte *Ploșnițele* acestea, fără deosebire, aŭ și răspândesc un miros fórte neplăcut.

De aici vine apoi și credința Romńnilor din alte părți, tot din *Transilvania*, că *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea sunt făcute din ochii dracilor din iad (2), sau din brósclele femeilor vrăjítóre (3), sau sunt stropi din balele Satănei (4), și de aceea put ele așă de greu și de urit (5).

strașnic urit»;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean: «*Ploșnița de câmp* pute fórte urit»; — a celor din Moldova, com. Oprișeni, jud. Su. cęva, dict. de George Iacob: «*Ploșnița de câmp* e numai de un fel, trăsece pe câmp, și amirósă greu.»

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Cătina.

(3) Cred. Rom. din Sántu.

(4) Cred. Rom. din Șona.

(5) Cred. Rom. din Cătina, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Din cauza acésta apoi și fructele pe cari se pun ele nu e chip să le mănânci, așa de tare se infectéază de mirosul lor cel puturos și respingător (1).

Maî departe se ȃice că dacă vre-una din *Ploșnițele* acestea, cari sunt de regulă cu mult maî mari și maî puturose decât *Ploșnița de casă*, te va mușcă, atunci poți căpétă *venin rău* și nu te poți altmintrelea vindecă de mușcătura lor, fără numai dacă te speli cu apă caldă. Iar dacă te speli cu apă rece, e cu mult maî rău (2).

Din cauza acésta apoi maî fie-care Român se feresce cât e cu puțință de a pune mâna pe acest soiū de insecte, una ca nu cum-vă să fie mușcat, și al doilea ca să nu i se împutéscă mânilé (3).

Dacă are cine-vă *Stelnițe de pere* între perele sale, și voesce să scape de ele, să afume perele cu fum din frunze de *Potrocă*, și atunci tóte Stelnițele per (4).

Sau: se omórá o bróscă de la o femeé vrăjitóre, că apoi nu maî vede *Stelnițe* în viéța sa (5)!

În fine se ȃice că dacă se aduc sau se întâmplă să între singure maî multe *Ploșnițe de câmp* în casă, acestea îndată omórá și mănâncă o parte din cele de casă, iar cea-laltă parte, ce maî rămâne, simțind că se află în casă *Ploșnițe de câmp*, după *amirosul* cel urît al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dict. de maî mulți Rom. din Bucovina, în special de Maria Dutcă din Budeniț: «*Ploșnița de câmp* cum pică pe o pómă, póma aceea nu se póte maî mult mănca, pentru că e fórte puturosă.»

(2) Cred. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiū.

(3) Dict. de George Cârsteian din Galanesci: «*Ploșnița de câmp*, dacă o prinđi în mână, și se împutéscă mânilé.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Boziaș.

(5) Dat. și cred. Rom. din Spini, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul vechiū, dict. de Andreiū Dascal și Axenia Sofroni;—a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiū: «*Ploșnița de câmp* e cu mult maî mare decât cea de casă, și dacă se întâmplă să între într'o casă, unde sunt *ploșnițe*, le mănâncă pe cele de casă »

VACA DOMNULUI.

(*Lygaeus equestris* L.)

Vaca Domnului, masc. *Boul Domnului*, numită în Bucovina încă și *Nîeluță*; în Moldova: *Vaca Domnului* (1); în Transilvania: *Vaca Domnului* (2), *Boul Domnului* (3) și *Pasci* artcl. *Pascile* (4), iar la Români din Macedonia: *Pascalîță* (5), e un insect frumușel, lătăreț și lungăreț, de coloro roșie și împestrițat cu pete negre și puî albi.

Despre acest insect, care se pôte observà mai cu sêmă pe la începutul primăverii pe lângă păreții caselor și ai grajdurilor, pe lângă garduri și gunoie, precum și pe pietre și

---

(1) Com. de mult regretatul Melchisedec, fostul Episcop al Romanului și membru al Academiei Române: «Insecta lungăreță, roșie și cu puncte negre, care ese într'un număr fôrte mare primăvara pe lângă garduri, gunoie, precum și în alte locuri, se numesce în Moldova: *Vaca Domnului*»; — com. de d-l Dimitrie Mănăstirean, institutor în Botoșani: «*Vaca Domnului* e roșie cu pete negre. Ea trăesce în familie și ese la sôre mai cu sêmă primăvara pe lângă garduri.»

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l T. Frâncu: «*Boul Domnului* se numesce în Munții apusenî ai Transilvaniei acel insect roșietic și lungăreț, care ese fôrte de timpuriu primăvara și se strînge une-orî cu sutele pe lângă păreți.»

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi. — Aicî e de însemnat că Români din Dacia traiană confundă adese-orî insectul acesta cu *Buburuza* sau *Măriuța* și de aceea unii le dau amînduror insectelor acestora numirea de *Vaca Domnului*, masc. *Boul Domnului*. Tot așa fac cu aceste douë insecte și o sêmă de Români din Macedonia, dându-le amîndurora numirea de *Pascalîță*, fiind-că și unul și altul se arată cam pe atunci când cad și *Pascile*.

răchițele cele putregăioase, există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Grebeniș, următórea legendă :

«Dice că *Maica Sfintă*, când a născut pe Domnul Christos, nu aveà destul lapte în fâțișórele sale, și de aceea trimise ea la un vecin, care aveà o mulțime de vaci mulgétóre, ca să-i deà puțin lapte, căci nu aveà cu ce să-și lăpteze fiul.

«Vecinu-so însă, sgârcit din fire, după cum își de-arândul toți ómenii moșierī, n'a vrut să-i deà nici un picur, ȓicând că el nu dă lapte la vrăjitóre ca să-i ducă norocul de la vaci.

«*Maica sfintă*, vȓdȓnd că nu i-a dat nici un picur de lapte și pe de-asupra a făcut-o încă și vrăjitóre, s'a supérat fórte tare, dar n'a ȓis nimic, fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care aveà numai o singură vacă, și de la acela a cerut să-i deà lapte de o groșiță, căci îi erà óre-cum ca de la un om sárac să céră de pomană.

«Vecinul cel sárac îi dete lapte, și încă mai mult de cum i-a trebuit, dar de luat bani nici vorbă.

«*Maica sfintă*, vȓdȓnd bunátatea lui cea mare, se bucură și-l aldú ȓicȓnd :

— «Când vei merge în grajdul tȓu, să te ajungă darul lui Dumneȓeu ca să n'ai unde-ȓi pune laptele, așa de mult și de bun să fie!

«Și cum l-a aldúit *Maica sfintă*, așa s'a și întimplat.

«Mergȓnd adecă vecinul cel sárac în ȓiua urmátóre în grajd nu se putú destul mirà vȓdȓndu-și grajdul plin de vaci, care de care mai grase și mai frumóse.

«Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară sgârcit, *Maica sfintă* îl blestemă ȓicȓnd că în ȓiua urmátóre, pe când va merge să-și mulgă vacile, nimic în ocólele lui să nu găséscă fără numai pustietate și tot felul de *gujuli*.

«Și cum a ȓis, chiar așa s'a și întimplat.

«Mergȓnd în ȓiua urmátóre vecinul cel bogat în ocólele lui ca să-și vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujuli* roșii și cu puncte negre pe spate, carī se tãvăliau în țérina de pe lângă pãreții ocólelor.

«Și pe aceste *gujuli* le-a numit apoi *Vaca Domnului*» (1).
După o altă legendă, și anume de pe *Câmpia Ardélului*,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Vaca Domnului e făcută din sângele *Ilenei Consângenei*, care a fost omorită de *Voinic înflorit* în ajunul Pascilor.

Iată și legenda respectivă :

«Nu știu, deș, dar totuși cred că o fi hăt multă vreme de atunci, de când *Ileana Consângeana* cea mândră și frumoasă, umblă cu *Voinic înflorit*, ținându-se de după brâu și doinind hori de sunău munții și ți se făcea inima isvor de lacrimi la aușul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai erî vremea când sfîntul *Archangel Gavril* umblă și el ca un moșneg răzimat în cărja-i de oțel, dând ómenilor veste, că Dumneșeu pe capul lor o să trimită potop de limbă străine și nemernice, de nu se vor îngădui cu pisma și de nu vor încetă cu sudălmile. *Sfîntul Gavrilă*, umblând multă lume împărăție, în un vârș de rîpă piezișă, de te îmbetai uitându-te din vârșul ei, în jos, întălnitu-s'o și cu *Ileana Consângeana* ce din ochi plăngea și din gură doiniă, și cu *Voinic înflorit*, cu care dat-au în povești, după cum dau toți drumarii, când rândușce Dumneșeu ca să se întălnescă.

— «Până unde, moșule?» îl agrăi *Voinic înflorit*.

— «Până mai departe decât tine, voinice!» îi răsunde *Archangelul Gavrilă*.

«Pe fecior îl cuprinde roșeșta până după urechi de rușine, aușindu-i vorbele — căci cum nu, când un moșneg ca el se laudă,—că «până mai departe decât el,» ca și când el nu ar fi voinic ca să umble mai mult și mai departe decât un moșneg gârbovit de bătrân și alb de cărunț.

— «Hei moșule, că slăbănog mă mai ții, când îmi dăci că nu-s în stare a drumări cât d-ta.

— «Voinice, glasul tău puternic și dulce de ași într'un an nu se va mai auși.»

— «Și de ce?»

— «Așă vrea Dumneșeu.»

— «Așă ar fi de ai fi tu frate cu Christos»,—îi răsunde feciorul a batjocură.

— «Voinice, de nu oiș fi frate cu Christos, apoi cu *Sân-Petru* a bună-sémă,—de nu creși hai prindem rēmaș, că de ași în un an o să ne întălnim iară. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decât cum ți se pare că is eș acum.

— «Bine, fie cum dicit, dar grijă că de câştig rămaşul, apoi vai de chica ta!» îi răspunde voinicul.

— «Fie!»

«Dorindu-şi drum bun, fie-care se duse cu gândul ca să-şi câştige rămaşul.

— «Cine a fost acel moşneg îndrăşneţ? — îl întrebă *Ileana Consângeana*,—căci mi se pare că nu e aşă de bătrân, după cum îl arată părul. Măi, acela a fost un voinic, orî scie Dumnedeş cine, numai om bătrân nu a fost.

— «Şi de pe ce l-ai cunoscut?»

— «De pe ce? Iac' când mî-a dat mâna, m'a strîns cu atîta foc, cât îmi venia să-mî ardă sufletul de căldura mîinii lui.

«Voinicul auşind-o se mînie de nu mai semênă mai mult a om făr' a fiéră sălbatică, şi aşă mînios, cum erà, se năpusti asupra frumoşei copiliţe şi luând-o de cap o asvârli pe rîpă în jos de sfărmi şi bucăţele se făcù. După aceea o luă la fugă, de gândiaî că să mănânce pămîntul şi nu alta.

«Aşă a umblat multă lume, până a sosit vremea ca să se împlinescă anul de când s'a rêmăşit cu moşnegul.

«Când mai erà o di până la an, *Voinicului* i-a venit în minte de rămaşul făcut, şi uitându-se într'o fântână, se vedù mai slab şi mai petrecut ca cum erà atunci moşnegul. Se supëră rëu, vedënd că perde rămaşul, şi în necazul lui se aruncă în fântână, dar fântâna nu-l primî, căci aşă a fost voia lui Dumnedeş. Erà îmbătrânit rëu bietul *Voinic înflorit*, căci gândurile şi supërarea îi învârstă faţa cu o mulţime de sbârcituri, iar părul, din negru ce erà, îl prefăcuse în alb ca omëtul. Gândurile îl puseră bine, căci el în o mînie, orî pôte în un cés făr' de noroc îşi omorîse pe scumpa lui *Ileana*, aruncând-o în jos pe rîpă.

«*Archangelul Gavrilă*, care le scia tôte cele întîmplate, în schimbându-se în un voinic frumos ca un sóre şi voinic ca un crai şi vitéz ca un leu, se suî călare pe un armăsar negru ca nóptea şi iute ca vîntul, şi se duse la rîpa unde trebuiaş să se întálnescă. Voinicul înflorit, chiar fără voia lui, se trezi că şi el ajunsese până la rîpa unde s'a fost rêmăşit cu moşnegul drumeţ.

«Mai mare i-a fost spaima, când în locul moşnegului de odinióră întálnî un voinic, ca şi care el nu mai veduse.

— «Bună ziua, — *Voinic înflorit.*»

— «Mulțam om de omenie, dar eă nu-s *Voinic înflorit*, că-s un moșneg încărunțit.

— «Hei, hei, veđi că ai ajuns așa după cum ți-am fost spus,—așa că tu ai îmbătrânit și eă am întinerit.»

— «Așa-î, că voia lui Dumneđeă cine î-o pôte stricà. El pôte face cum vrea, noi cești ómeni slăbănogi trebuie să ne lăsăm voiei lui.

— «Așa-î, așa-î, dar cum stăm cu rēmașul? Unde ți-e fata cea frumósă, la care mai mult credeaî decăt la Dumneđeă.

— «O murit atunci!

— «O murit că o ai omorît tu, netrebnicule.

— «Eă nu, făr' din voia lui Dumneđeă a murit.

— «Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Eă sciă că am vēđut urma pe unde o lunecat.»

— «Asta nu-î adevērat, că eă sciă, că dór eă o am îngropat-o cu popa din satul vecin, de nu cređi, vino să-ți arăt mormîntul.

— «Asta e o minciună încornorată, căci tu o ai omorît, haî ca să-ți arăt că unde-î sângele eî.» Și ducēndu-l îi arată o roșēță, care nu erà alt ce-và decăt o mulțime de insecte roșii și mărunte.

«Veđi tu aceste gujuliî,—ele sunt făcute din sângele *Ileneî Consângene.*»

«*Voinic înflorit* auđindu-l se înspăimîntă așa de tare, de din om cărunț și gârbovit ce erà se prefăcū în o insectă mică și négră, care și ađi plânge mereū după mult iubita lui Iléna. Ómenii îi đic *Grieruș*; iar la insectele făcute din sângele Ilénei le đic *Pasci*, căci chiar în ajunul Pascilor a fost aruncată pe ripă în jos» (1).

Pe lângă legendele acestea mai există, tot la Româniî din *Transilvania*, despre *Vaca Domnului* încă și următórele credințe:

Vaca Domnului de timpuriū a vedé e semn de primăvară căldurósă (2).

(1) Publ. de d-l Th. A. Bogdan în *Revista Bistriței*, an. I, Bistrița 1903, No. 22.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

A află mai multe *Vaci de ale Domnului* la un loc mörte e semn că are să fie vara ploioasă (1).

A vedé *Vaca Domnului* pe arbori sau pe garduri e semn că are să viscoléscă (2).

Vacile Domnului a le află ascunse e semn că are să fie ger (3).

Vaca Domnului prin casă a vedé e semn că Pascile vor fi friguróse (4).

Vaca Domnului pe lângă vatră a vedé e semn că primăvara are să fie scurtă (5).

Vaca Domnului pe la Crăciun de vei vedé, nu vei vedé-o pe la Pasci (6).

Vaca Domnului sub scórtă pe la Pasci de vei află, iea-ți cojocul în spate (7).

Româncele din *Bucovina*, cari voesc ca vacile lor cele mulgétóre să deă lapte mult și bun, caută într'o Marți séra unde se află multe *Vaci de ale Domnului* adunate la un loc. A doua ți, adecă *Miercuri*, dis-de-diminéță până ce nu răsare sórelă, se duc iarășî la locul respectiv, prind câte *dece* vaci de acestea, le duc acasă, le dumatică mărunțel cu toporul sau cu barda, le pun într'o covățică cu tărățe, le amestecă bine cu acestea și apoi le daū vacilor mulgétóre ca să le mánânce.

Făcându-se acésta și fiind *Vaca Domnului* curată, se dice că vacile, cari o mánâncă amestecată cu tărățe, daū apoi lapte mult și bun (8).

(1) Cred. Rom. din Petilea.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Balda.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Tonciū.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Patina. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(8) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noū, dict. de Const. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de Ileana Cârștean: «*Vaca Domnului* e roșie și de ôre-ce e *curată*, femeile o daū vacilor în tărățe ca să deă lapte.»

PLOȘNIȚA.

(*Acanthia lectularia* L.)

Unul dintre insectele cele mai neplăcute și mai nesuferite este *Ploșnița*, dim. *Ploșnicioră*, *Ploșnița de casă*, numită altmintrelea în Bucovina încă și *Stelniță*; în Moldova: *Ploșniță* (1); în Țera-Românească: *Păduche de lemn* (2) și *Stelnița* (3); în unele părți din Transilvania, precum bună-ură în Brașov și în împrejurimea acestuia: *Păduche de lemn* (4) și *Păduche de perete* (5), iar în altele *Stelniță* (6), *Stălniță*, *Strălniță* (7) și *Părăscuță* (8); în Banat: *Stelniță* (9); în Ungaria: *Stelniță*, *Ploșcuță* și *Polușcă* (10); la Români din Meglenia: *Tatabic* (11); iar la cei din Macedonia: *Tahabic* și *Tartabic*, pl. *Tartabiți* (12), lat. *Cimex lectularius*, *Acanthia lectularia* L.

Acest insect nu numai că e foarte supărăcios, ci tot odată și foarte viclen, pentru că el totă ziua stă ascuns prin crăpātu-

(1) *Ședătorea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 191.

(2) Com. de d-l Dr. N. Leon.

(3) *Sănătatea*, an. II, p. 77; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Păduchele de lemn* se mai numesc și *Stelniță*, pl. *Stelnițe*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu.

(5) *Cărțile săteanului*, an. 1886, p. 95 și 158.

(6) Com. de d-l T. Frâncu.

(7) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 341 și 344.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(9) *Luminătorul*, an. X, Timișoara 1889, No. 25.

(10) Com. de d-l El. Pop.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi.

(12) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II, Bd. Leipzig 1894, p. 52 și 332; — Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331.

rile grinșilor și ale usciorilor, prin privazurile icónelor și ale oglinșilor, precum și pe sub blânile ferestrelor și prin paturî, și numai după ce inseréză, și mai ales după ce s'aũ culcat ómenii, ese din ascunđeturile sale și începe a alergă în colo și încóce, până ce dă peste ómenii ce dorm, cărora le sugé apoî cu o ne mai spusă lăcomie sângele. Iar când ómenii cércă să scape de el și spre scopul acesta nu odată își mută paturile, se sue pe păreți și se slobóde de pe podelele podului drept în pat.

Locul original de viețuire și înmulțire al *Ploșniței*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina*, nu sunt casele omenesci, ci ea de regulă se importéză din afară saũ de prin alte case, în cari s'a pripășit și înmulțit mai înainte. Iar importarea ei se întimplă în mai multe chipuri, și anume :

Când se aduce lut, balegă saũ humă în ți de sec, adecă: Lunia, Mercuria și Vineria, și mai ales când e *lună nouă*, și cu lut, respective cu balegă saũ humă de acésta se ung apoî casele (1); saũ când se stinge var la lună nouă și cu var de acesta se văruesce prin case (2); orî după cum cred și spun Româniî din *Banat*, când se văruesc casele Marția, Joia și Sâmbăta (3).

Când se face foc cu lemne verđi saũ ude de *răchită*, iar stăpâna de casă iea spuma de pe ólele ce se află la foc și o aruncă unde apucă, atunci din spuma acésta și din ceea ce o slobóde răchita, amestecându-se la un loc, se nasc *ploșnițe* (4).

(1) Cred Rom. din Bălăceana, com. de Al. Pițul; — a celor din Costina, com. de Nic. Naherniac; — a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguîu; — și a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu; — veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 99: «Lunia nu se aduce lut și baligă de vită pentru uns în casă, căci se crede că la din contră se vor ivi în casă *ploșnițe*.»

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Pint. Tătărău.

(3) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan* (Bănat), publ. în *Luminătoriul*, an. X, No. 25: «Se crede în popor că *Stelnițele* se fac în urma văruirii chiliilor Marția, Joia, Sâmbăta.»

(4) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Gafița Crăciunaș, și a celor din Cireș-Opaî, com. de Const. Dugan, stud. gimn.

Când se aduce în casă *cetină*, adecă ramuri de brad și molid (1) sau trunchiuri, surcele, găteje, putregaiuri, precum și alte lemne de pe *agesturi*, cu scop ca să se facă foc dintr'insele, atunci se aduc și *ploșnițe*, căci atât în cetina, cât și în lemnele ce le aduce apa cine scie de pe unde și le *agestresce* pe la încarnituri, între multe alte gujuliș se află și ploșnițe. Decî dacă cetina și lemnele acestea nu s'aũ pus, îndată cum s'aũ adus, pe foc, ci se mai lasă un timp óreșicare ca să se *sbicescă*, atunci es ploșnițele peste nópte dintr'insele și se bagă prin tóte cotlónene și ungherele casei (2).

Când se întrebuinteză la construirea și ridicarea caselor *lemn reũ*, adecă putregăios și plin de umeđelă, căci în casa în care se află lemn de acesta, ploșnițele se fac cu mult mai de grabă și mai lesne decât în acelea în care se află lemn sănătos și uscat (3).

De aceea Româncele din *Bucovina*, căroră le e aminte ca să nu se pripășescă sau *propășescă*, după cum spun o sémă dintre dînsele, ploșnițele prin casele lor, se feresc de a unge și a vărui casele în ȓi de sec, adecă Lunia, Miercuria și Vineria și mai cu sémă când e *lună nouă* (4). Asemenea se feresc ele, cât le este cu putință, de a face foc cu cetină, răchită verde și cu lemne de pe *agesturi* și cu deosebire a le lăsa peste nópte în casă ca să se usce (5).

Iar bărbații, când voesc să construescă vre-o casă, caută cu cea mai mare luare de sémă ce fel de lemn e acela ce vor să-l întrebuinteze spre construire.

Unii, și mai ales cei din *Țera-Românescă*, aũ datină, când dintr'o pădure se taie lemne pentru făcut casă, să lase noue lemne cioplite în pădure, ca să putredescă, ȓicându-se: «Acesta este lemnul *Pădușilor de lemn*, acesta este al *Carilor*», etc.

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu; — a celor din Capul-Câmpului, dict. de Pint. Tătărău; — și a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de C. Ureche și a celor din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu.

(3) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

(5) Dat. Rom. din mai multe sate din Bucovina.

ursindu-se ast-fel fie care lemn, apoi se ieau lemne pentru casă, nu însă din cele ursite (1).

Mai departe, spun Români atât cei din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, că ploșnițele se pripășesc prin case încă și de prin cuiburile *Resturilor* (2), căci căutând ei cuiburile acestora, după ce au fost părăsite, să fi aflat o mulțime de ploșnițe într'însele (3).

Din cauza acésta apoi cei mai mulți Români nici nu suferă ca *Resturi* să-și facă cuiburile lipite de părășii sau de strășina casei, căci, dic ei, că dacă vre-o femeie dă cu peria de văruiț pe părășele, unde se află vre-un cuib de *Restur*, atunci ploșnițele îndată es din cuib și răspândindu-se în tóte părășile întră și în casă. Iar dacă peria cu care s'a văruiț un ast-fel de părășe se împrumută unei vecine asemenea pentru văruiț, atunci se umple și casa aceleia de ploșnițe.

Din contră, dacă nu se împrumută peria nici unei vecine, și dacă se văruesce casa tot la trei sferturi de lună, calculând după luna de pe cer, atunci ploșnițele nu se pripășesc (4).

De multe ori însă și cu mult mai repede se pripășesc ploșnițele prin diferite obiecte vechi, precum: icóne, oglinđi, paturi, ce se aduc dintr'o casă, în care se află multe ploșnițe. Apoi și prin straie.

E de ajuns să aduci o icónă, în care se află nu mai multe, ci numai vre-o două, trei ploșnițe, sau să mergi într'o casă, unde se află multe ploșnițe, și luându-se vre-o câte-vă pe straie, să le aduci acasă, că apoi ai gătit-o: peste vre-o câte-vă

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzău 1888, p. 63; — I. St. Negoescu, *Credințe populare din Ludescă*, jud. Dâmbovița, publ. în *Lumina pentru toți*, an. III, Bucuresci 1887-88, p. 516: «La unele case sunt fórté mulți *Păduchi de lemn*. Iată mijlocul ce ómenii din superstițiune cred a face ca să nu se mai facă aceștia: Când taie lemne de casă în pădure, se lasă nouă lemne cioplite în pădure, dicând: «ăsta e al *Păduchilor de lemn*, ăsta e al *Furnicilor*, etc., pentru nouă feluri de lighióne. Pe urmă se taie lemne de casă, iar acele nouă cioplite se lasă să putređescă în pădure. Acésta nu o fac toți.»

(2) *Restur*, pl. *Resturi* = lostun, lat. *Chelidon urbica* Bope, *Hirundo urbica* L.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. română*, t. II, p. 127-128.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

lunii poți fi sigur că totă casa ți-e plină de această podobă nesuferită.

Afară de acesta mai sunt încă și o sémă de ómenii rēi la inimă cari, avēnd ploșnițe în casele lor, nu se îndestuléză numai cu atâta cum s'ar puté mântui de ele, ci ei, în rēutatea lor, le trimit saũ le duc chiar și singuri pe la alte case, pe ai căror stăpâni aũ pismă și ură (1).

Așa unii dintre acești ómenii rēutăcioși ieaũ făina și aluatul, ce pică de pe lopată când se bagă pânea în cuptor, și ducēndu-le la casa celui ce-l urēsc saũ pismuesc, le pun pe pragul ușii, dicēnd :

Cum dospesce
Și cresce
Făina de grâu,
Când se plămădesce,
Așa să crēcă
Și să se 'mmulțescă
Ploșnițele 'n astă casă ! (2)

Alții ieaũ una saũ mai multe ploșnițe vii, le pun într'o bucățică de hârtie saũ de mămăligă și ducēndu-le la casa, de unde presupun ei c'aũ venit la dînșii, le aruncă innăuntru (3).

Și iarăși alții prind mai multe ploșnițe, le pun într'o țeva de soc, astupă țeva la amândouē capetele cu mămăligă, și apoi luând-o cu sine, se duc la casa celui ce-l pismuesc saũ urēsc, și după ce aũ intrat în casă și aũ dat *bună ziua* saũ *bună séra*, dic :

Bucuroși de óspeți
Próspeți ?

Și dacă cei din casă rēspund : «*bucuroși*», atunci cel ce le-a adus merge lângă pat saũ într'un ungher și acolo le slobóde încet din țeve, fără ca cei din casă să observe ce face.

(1) După spusa Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga; — a celor din Frătăuțul-nou, com. de Iulian Sidor; — și a celor din Cireș-Opaț, com. de Const. Dugan.

(2) După spusa Românilor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(3) Idem, com. de Vas. Strachină.

Prin acéastă procedură se dice că cel ce a adus ploşniţele se curăţesce nu numai de cele ce le-a adus, ci şi de cele de acasă, căci nu mult după acésta şi acelea părăsesc casa şi se duc în urma celor-lalte ce au fost duse (1).

Cu tóte însă că ploşniţele sunt o mânie a lui Dumnezeu pentru locuitorii, în a căror casă au apucat odată a se încuibă şi îmmulţi, şi cu tóte că ele însămnă şi căderea acestora în sărăcie (2), Românii totuşi nu prea îndatinéză a le omorî, una : pentru că-î greu a le prinde pe tóte şi a le ucide, al doilea : pentru că sunt fórte greţóse şi puturóse, şi al treilea : pentru că cu cât se omóră mai multe, cu atâta, cred ei, că se îmmulţesc mai tare (3).

De aici însă nu urméză că Românii le-ar da pace ca să se îmmulţescă şi să-î necăjescă şi mai departe. Din contră, ei şi mai cu sémă soţiile lor, întrebuintéză tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté cât mai de grabă şi mai lesne curăţi de ele.

Aşa femeia, care voesce să scape de acéastă podóbă uricóasă şi nesuferită, unge tótă casa într'o Sâmbătă de la sfârşitul lunii, adecă când e *lună veche* (4). Iar dacă nu e în stare s'o ungă într'o singură Sâmbătă, atunci o unge de trei orî în trei luni după olaltă, şi anume tot-deauna la sfârşitul lunii (5).

Mai departe se crede că ploşniţele se depărtéză, dacă se văruesce casa pe la sfârşitul lunii, începênd de la mijlocul păretelui ce se află în faţa uşii, spre drépta şi stânga până la uşă, mâncând mălaiu şi dicênd :

— Cum mânânc eu mălaiul acesta, aşă să vă mâncaţi şi voi una pe alta, şi cum ung eu la sfârşitul lunii, aşă şi voi să vă sfârşiţi din casa mea (6).

(1) După spusa Rom. din Mănăstióra sau St. Onufreiú, dict. de Achilina Breabân, şi a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac.

(3) Cred. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină; — a celor din Costina, com. de Vas. Huţan; — şi a celor din Frătăuţul-vechiú, com. de Vas. Dascal: «Ómenii cred că dacă se ucide vre-o ploşniţă, se fac mai multe şi nu le dau pace.»

(4) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(5) Dat. Rom. din Broscăuţul-vechiú, dict. de Ilinca Bahriú.

(6) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga.

Sau dacă femeia, care voesce să se mântuască de ploșnițe, se desbracă în pielea gólă, iea într'o mână o bucată de mămăligă, mălaiu, pâne, sau ce are, iar în cea-laltă peria de vărui și începând a mânca și a vărui casa cu var, în care mai înainte de acesta s'a turnat *gaiță* (1), dice:

Cum mănânc eü pâne
 Și văruesc casa,
 Așà și voi să vë mâncați
 Una pe alta
 Pân' nu-ți mai rămâne nici una! (2)

Tot așà cred că se pot depărtà ploșnițele și Româniî din *Moldova*.

«De ploșnițe scapi — dic aceștia, — dacă îngrijesci casa și o văruesci în *lună veche*, în zile de post, văruiind-o îndărăt și molfăind ce-vă, ca coji de pâne, mălaiu, ș. a.» (3).

Unele Românce din *Bucovina* îndatinéză mai departe de a strînge apa ce rămâne în cofă de Duminecă séra și până Lunî diminéța, și anume în nouë lunî după olaltă, și cu apă de acesta sting apoi varul care-l întrebuintéză spre văruierea caselor (4).

Altele sting varul menit pentru vărui cu apa, în care s'a fiert mai înainte de acesta o cantitate anumită de *Stirigóe*, lat. *Veratrum album*, sau de *Piperuşcă* (5), lat. *Capsicum annum*, și cu var de acesta văruesc apoi casa, dând cu dînsul prin tóte crépăturile și borțile, prin tóte unghiurile și cotlônele, unde sciü că se află ploșnițe (6).

(1) *Gaiță*, *gaiț* și *naftă* = petroleü.

(2) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(3) *Șeștóraea*, an. I, Fálticeni 1892, p. 191-192.

(4) Dat. Rom. din Volovêț, com. de Ioan Buliga.

(5) *Piperuşcă* = *piperuşă* = ardeiü.

(6) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac; — a celor din Șcheia, com. de I. Berariü, și a celor din Frătăuțul-vechiü, com. de Vas. Dascal: «*Ploșnița* se mai scóte și în modul următor: se iea o *piperuşă*, se móie în var și se unge locul pe unde umblă ploșnițele. Ele eșînd de prin ascunđișul lor, amirosînd var și *piperuşă*, pică jos și per»; — a celor din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă: «Dacă, când se stînge varul, se pune într'însul *ud de om* și *chiperuşcă*, și după ce s'a stîns se dá cu dînsul casa, în care se află ploșnițe, atunci tóte ploșnițele per.»

Și iarăși altele pun la sfârșitul lunii *Strigóe* (1) și *Laptele cânelui*, lat. *Euphorbia Cyparissias*, într'o ólă cu apă la foc să fiérbă, iar după ce a fiert de ajuns, tórnă apă de acésta într'o próscă și împróșcă cu ea prin tóte crépăturile unde se află ploșnițe (2).

Neputându-le depărtà prin ungere, văruire și împróșcare, atunci ese unul dintre căsași pe la sfârșitul lunii din casă afară și punându-se la feréstra de către apus dice către un alt căsaș, care stă la aceeași feréstră în casă și mănâncă:

Ce cinezî acolo?

Iar cel din casă îi răspunde:

Mulțumesc de întrebare,
Ia cinez pâne și sare!

Cel de afară:

Da ploșnițele ce-ți fac?

Cel din casă:

Ce să facă?
Se mănâncă
Tot rudă
De rudă
Și viță
De viță
Până se fac tóte tărățe!

Ast-fel se rostesc cuvintele aceste de nouă orî după olaltă' și anume câte de trei orî la trei ferestre.

Iar când ajunge cel de afară la ușă și dă să între înăuntru, cel din casă îi dice:

Dacă vrei să intri în casă,
Ploșnițele afară să éasă!

Cel de afară:

Iată că es și se duc
Și mai mult nu-ți fac bucluc!

(1) *Strigóe* = stirigóe.

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, student gimnasial.

Tóte acestea se fac de aceea la sfârșitul lunii sau la *lună veche*, ca, precum se sfârșește luna, așa să se sfârșescă și ploșnițele (1).

Neputându-se nici în chipul acesta scóte, atunci es unul dintre căsași afară, când e *Craiū nou*, adecă *Lună nouă*, și punându-se lângă o feréstră strigă:

Craiū nou în țéră,
Ploșnițele să piéră
Tot una câte una
Până n'or rămâné nici una (2)!

Saū:

Craiū nou în țéră,
Ploșnițele afară
Tot una câte una
Să nu rămână nici una;
Cele verđi pe feréști,
Cele roși pe uși (3)!

Saū:

Craiū nou în țéră,
Să éasă
Din casă
Tóte ploșnițele afară:
Tot una câte una,
Până ce n'o rămâné nici una (4)!

Tot când e *Craiū nou* sau *Lună nouă* se mai pot scóte ploșnițele din casă încă și în următorul mod:

Dacă unul care vede mai întâiū *Luna nouă* ese afară cu o bucată de pâne sau de mămăligă și cu una de sare în mână și încunjură casa de trei ori, iar a treia óră așezându-se lângă o feréstră și punend pânea pe dînsa, dice:

Craiū nou în țéră!

(1) Dat. Rom. din Todirescî, com. de Nic. Rădășan, și a celor din Fră-tăuțul-noū, com. de Iulian Sidor.

(2) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiū.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de I. Berariū.

(4) Dat. Rom. din Ilișescî, com. de Filaret Doboș.

Iar altul din casă strigă:

Ploșnițele din casă afară!

Cel de afară:

Eū mănânc pâne și sare!

Cel din casă:

Dar ploșnițele ce-or mânca?

Cel de afară:

Ele s'or mânca

Una pe alta,

Până ce-or rămâne

Numai cojile

Dintr'insele (1)!

Saū:

Craiū nou în țără!

— Ploșnițele să ăsă afară!

Eū mănânc pâne și sare!

— Ploșnițele să se care

Până la mare

La înecare (2)!

Dacă un om saū un băiet ese din casă afară, când e *Craiū nou*, și ducându-se la ferăstră strigă:

Craiū nou în țără!

Iar altul din casă ăice:

Ploșnițele piără!

Cel de afară:

Ce vom mânca în iasără?

Cel din casă:

Vom mânca pâne cu sare!

Cel de afară:

Dar ploșnițele ce-or mânca?

(1) Dat. Rom. din Băieșesci, dict. de Casandra Rotariū.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Boca, și a celor din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

Cel din casă:

Ele s'or mîncă
Una pe alta (1)!

Saū:

Craiū nou în astă séră!
— Ploşniţele să éşă afară!
Noi ce-om cinà în astă séră?
— Ce-o da Domnul Dumneđeū!
Dar ploşniţele ce-or cinà?
— Ele s'or mîncă
Tot una câte una
Până n'o rămâné nici una (2)!

Saū:

Craiū nou afară!
— Ce-ai mîncat aséră?
Pîne şi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-aū mîncat?
Ele s'aū mîncat
Una pe alta,
În cât n'aū mai rămas
Nici cât un fir de mac
În patru despicat,
În fundul mării aruncat (3)!

Dacă un om se desbracă în ȓi de sec, când e *Lună nouă*, în pielea gólă şi apoi, suindu-se călare pe cociorvă, încunjură casa de trei orî în prějma sórelui, iar a treia óră, când ajunge în dreptul uşii, ȓice către omul care stă la feréstră în casă:

Craiū nou în ȓeră!

Iar cel din casă spune:

Să éşă ploşniţele pe uş'afară
Tot una după una,
Pân'n'or rămâné nici una! (4).

(1) Dat. Rom. din Volovėţ, com. de Dimitrie Vicol.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Maria Ureche.

(3) Dat. Rom. din Costîna, com. de Vas. Huţan.

(4) Dat. Rom. din Todirescî, com. de Nic. Rădăşan.

Saŭ:

Craiŭ nou în țeră!
 — Ploșnițele-afară!
 Dar' ce-or mânca ele?
 — Ia s'or duce pe părae
 Și s'or mânca
 Una pe alta! (1).

Dacă unul dintre căsași ese pe la înserate afară și vedând *Craiŭ nou* pe cer se oprește în locul acela, de unde l-a vedut, și întorcându-se cu fața spre feréstră strigă:

Craiŭ nou în țeră!

Iar unul din casă, răspundându-se, dice:

Ploșnițele tóte-afară
 Să éasă
 Din casă
 Tot una
 Câte una,
 Pân'n'a rămâne nici una!

Și după ce a rostit cuvintele acestea de trei ori, se sue călare pe mătură, cociorvă saŭ pe lopata de băgat pânea în cuptor și, începând a alergà prin casă și a mătură, dice:

Eșiți ploșnițe afară,
 Că Craiŭ nou se'nsórá
 Și vă poftesce la masă,
 Că n'are cine mânca,
 Cine-a bé și a jucă,
 Eșiți voi și veți mânca
 Și veți bé și veți jucă,
 Până ce v'eți săturà! (2).

Cuvintele acestea trebuie să se rostéscă în trei serí după olaltă, și anume la începutul a trei luni.

Făcându-se acésta, se crede că tóte ploșnițele es din casă afară în formă de roiŭ și se duc în alte părți (3).

Româniî din *Moldova* spun:

Când veți *Craiŭ nou*, de ești afară, să dici:

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Alex. Pișul.

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bârtoiu.

(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac.

Sănătate'n casă
Și ploșnițele-afară !

Apoi de ai asemenea podóbă în casa ta, orî de ești bolnav, să ȓicî:

Craiû noû,
Craiû noû,
Na un fedeleș gol,
Dă-mî unul plin
Roșu ca călina,
Gras ca slănina ! (1).

Neputându-se nici în chipul acesta mântui de ele, atunci se întrebuinteză următorele mijlôce:

Se prind trei sau și mai multe ploșnițe într'o Vineri diminéța sau în altă ȓi de sec de la sfârșitul luniî, se pun într'o țevă astupată la amândouë capetele cu mămăligă, se duc în aceeași ȓi la un rîu și aruncându-se în apă se ȓice :

Precum apa rîului
Nu se'ntôrce înapoi,
Așă, ploșnițe, și voi
Să nu veniți înapoi ! (2).

Se prind vre-o câte-vă ploșnițe, se pun într'o bucățică de mămăligă, se duc apoi în drum și aruncându-se pe unde trec carele, se spun următorele cuvinte :

— Atunci să vă întôrceți înapoi, când vă voiû chemă eû ! (3).

Se prind mai multe ploșnițe, se pun într'o țevă, țeva se astupă la ambele capete și apoi aruncându-se în căruța unui om, care merge la târg, fără ca omul să scie ce-vă despre acésta, și se ȓice :

(1) *Seȓetóra*, an. I, Fălticeni, p. 151.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dracomirnei, comunicată de Amfil. Burac;-- a celor din Volovêț, comunicată de T. Vicol: «Se prind într'o Vineri de diminéța de la sfârșitul luniî trei ploșnițe într'o bucățică de mămăligă sau pâne și ducându-se în aceeași ȓi se aruncă în al treilea rîu de la casă»;— din Mihoveni, comunicat de Vesp. Corvin: «Dacă se pun într'o țevă astupată la amândouë capetele cu mămăligă și se duc la pârîu.»

(3) Dat. Rom. din Volovêț, comunicată de T. Vicol, și a celor din Mihoveni, comunicată de Vas. Strachină.

— Du-te la târg și le vinde, și de le-î puté vinde, bine, de nu ale tale să rămâe! (1).

Se bagă mai multe ploșnițe într'o țevă, se astupă la amândouă capetele și apoi se aruncă în crucile drumului. Cel ce le-a aruncat se mântuesce de ele, iar cel ce ia țeva aceea în mână, acela nu se póte mai mult curăți de ploșnițe (2).

Se prind 3—9 ploșnițe la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă, se astupă la amândouă capetele cu mămăligă și apoi ducându-se peste hotar în alt sat sau târg, se aruncă într'o cârșmă.

Făcându-se acésta, se crede că după ploșnițele acestea se duc și tóte cele-lalte (3).

Dacă un om, mergênd pe drum, a găsit o bucată de *cio-lan de rôtă*, care a fost prăpădit, și aducându-l acasă îl pune în apropierea cuiburilor de ploșnite, atunci ploșnițele *se duc* de la acea casă (4).

Se ia o *trestie*, cu care se măsură grópa pentru un mort, și când se duce mortul la grópa, se bate cu trestia aceea în grinda casei și se dice:

Cum se duce mortul,
Așa și voi să vă duceți ;
Și când va înviã mortul,
Atunci și voi să înviați ! (5).

Sau: se pun vre-o câte-vã ploșnițe într'o trestie și se aruncă trestia într'o apă curgêtoare, dicênd din gură:

— Cum fuge apa departe, ast-fel să fugă și ele ! (6).

Se ieaũ nouë ploșnițe și se aruncă într'o strachină cu apă, iar apa acésta se varsă apoi în urma unui mort, care trece pe lângă casă, rostindu-se cuvintele :

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de F. Doboș.

(2) Dat. Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga.

(3) Dat. Rom. din Crasna, comunicată de I. Iliuț; — din Bilca, comunicată de G. Tofan; — din Stroesci, comunicată de G. Bârtoiu.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaț, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, comunicată de Ioana Grămadă.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 103.

— Cum se duce mortul la grópă, aşà să se ducă şi ploşniţele de la casa mea! (1).

Se pun mai multe ploşniţe în *sălaşul* unui mort, fără ca să scie cine-và despre acésta, şi ducându-se la țințirim se îngrópă dimpreună cu mortul, în al cărui sălaş s'aũ pus (2).

Se pun mai multe ploşniţe într'o țévă astupată la amândouă capetele cu mămăligă şi când se îngrópă cine-và se aruncă şi țéva aceea dimpreună cu mortul în grópă (3).

Dacă femeia, după ce a făcut pâne saũ mălaiũ, iea covata în care a *plămădit* pânea, lopata cu care a băgat-o în cuptor şi cociorva cu care s'aũ scos tăciunii şi cărbunii din cuptor, şi scoțându-le pe tóte acestea în drum, strigă :

Puĩ, puĩ, puĩ !

Iar după ce a ajuns în drum, începe a curățĩ covata de aluat şi a o spélà cu apă, atât pe acésta, cât şi pe cele-lalte două obiecte aduse cu sine, strigând :

Puĩ, puĩ, puĩ !

Şi unul din casă întrebă :

Da ce strigĩ acolo ?

Iar ea răspunde :

Nu strig
Găinile,
Ci strig
Ploşniţele,
Să éså

Din casă,
Să vie
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rămáne nici una! (4).

Dacă cel ce are ploşniţe în casă prinde vre-o câte-và şi punându-le într'o țévă le aruncă în drum după un om, care merge în ziua de *Pascĩ* la *Înviere* (5), apoi ducându-se şi el singur la biserică şi după ce se întorce de la *Înviere* ȓice:

Christos a'nviat !

(1) Dat. Rom. din Udescĩ, dict. de Zamfira Niculi.

(2) Dat. Rom. din Stroescĩ, com. de G. Bãrtoiu.

(3) Dat. Rom. din Mihovenĩ, comunicatã de Vas. Strachinã şi Vesp. Corvin.

(4) Dat. Rom. din Ilişescĩ, comunicatã de George Berinţan, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Soloneţ, comunicatã de Ioan Tipa, stud. gimn.

Iar unul dintre căsași, fie bărbat sau femeie, băiet sau copilă, răspunde :

Adevărat e'a înviat !

Cel ce a venit :

Ce-om mânca noi astăzi ?

Celălalt :

Pâne și cu sare !

— Dar ploșnițele ce-or mânca ?

Ele s'or mânca

Una câte una,

Pân'n'or rămâne nici una ! (1).

Dacă din casa în care se află ploșnițe se duc două persoane în trei Dumineci după olaltă la biserică, iar când se întorc de la biserică, una intră în casă, iar cea-laltă rămâne afară și punându-se lângă o feréstră ȓice către cea din casă :

Ce faci astăzi de mâncare ?

— Pâne și sare !

Da ploșnițele ce-or mânca ?

— Ploșnițele s'or mânca

Una pe alta,

Pân' ce-or rămâne

Numai cojile

Dintr'insele ! (2).

Dacă omul, în casa căruia se află ploșnițe, iea o țevă de soc și apoi prindând câte o ploșniță cu mâna și băgând-o în țevă ȓice :

— Acésta-ı mire, acésta-ı mirésă, acésta-ı drușcă, acésta-ı nevastă tîneră, și tot așa mai departe.

Iar după ce a făcut-o acésta, iea țeva cu ploșnițele și se duce cu ea, adecă cu acéstă grămăgióră de ploșnițe, numită *nuntă*, în târg și îngropând-o pe la încheierea târgului în pămînt ȓice :

— Cum se împrăștie ómenii din tîrg, așa să se împrăștie și ploșnițele din casa mea !

(1) Dat. Rom. din Pătrăuțul de pe Siret, comunicată de George Pițul, stud. gimn;—și din Reusenı, comunicată de Vas. Pop.

(2) Dat. Rom. din Securicenı, dict. de Gafița Galan.

Făcând-o acésta, se crede că după vre-o câte-vă zile nu se mai vëd ploşnițe prin casă (1).

Dacă un băiet se desbracă până la piele, iea într'o mână pâne și sare, iar în cea-laltă o *trișcă*, în care a băgat vre-o câte-vă ploşnițe, și apoi mergënd cu acéstă grămăgióră de ploşnițe, numită asemenea *nuntă*, peste hotarul liveđii și cântând din *trișcă*, ăice:

Eű vë daű de mănăcare
Pâne și sare,
Ba și din *trișcă* vë cânt,
Numai să vë măritați,
Casa să mi-o părăsiți
Și'napoi să nu mai veniți !

Făcënd-o acésta, se ăice că ploşnițele dispar din casă, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Neajutând mijlócele, câte s'aű înşirat până aici, atunci se scot tóte straiete, precum și alte lucruri din casă afară, aşă ca să nu rămăe nimica alta, fără numai păreții goi. După acésta se iea *balegă de porc uscată* (3), sau *ferică de pădure* și *sămînță de cânepă* (4), orî numai *plévă de sămînță de cânepă* și cu *pusderie* (5), și punëndu-se într'o ólă cu *jar* în mijlocul casei li se dă foc să ardă. Cum s'a aprins balega, respective cele-lalte obiecte, și a început a eși fum dintr'insele și a străbate prin tóte unghiurile, borțile și crăpăturile, îndată prind a eși și ploşnițele de prin ascunđisuri afară și, fiind-că nu pot nici de cum suferi fumul acesta, se amețesc, se înădușesc, pică jos și per (6).

Saű: se astupă fereștile și cahla, aşă ca să nu pótă străbate aerul. După acésta se face în mijlocul casei foc și pe foc se pune un hârb, în care se află cam la $\frac{1}{2}$ de litră de *oloiű de rapiță*. Începënd oloiul a clocoti și pe urmă a arde

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiű, diet de Andreiű Dascal.

(2) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, comunicată de Trofin Crupă.

(4) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, diet. de P. Tătărăű.

(5) Dat. Rom. din Cireș-Opaț, com. de C. Dugan, și a celor din Igesci, com. de I. Zilinski.

(6) Cred. tuturor Rom. de mai sus.

se face dintr'însul un fum foarte mare și nesuferit. De fumul acesta apoi es toate ploșnițele de prin borți și per (1).

Sau: se pune în casa, în care se află ploșnițe, un ciubăraș cu var nestins. Lângă ciubărașul cu var se pune o strachină sau un hârb cu cărbuni aprinși. După aceea se tórănă apă pe var ca să se stingă, iar pe cărbuni se pune una sau și mai multe *chipărușe* fripte sau uscate. Aburi, cari es din var, se împreună cu fumul de *chipărușcă* și de amestecătura acesta apoi per toate ploșnițele (2).

Sau: se afumă în Vineria Pascilor cu colivă furată de la un om mort (3).

Sau: se ieau frunze de *Érba lui Tatin* și se pun séra acolo pe unde umblă mai tare ploșnițele. Ploșnițele, cari vin în atingere cu frunzele acestea, îndată se prind de ele și mai mult nu se pot urni din loc. A doua și de diminéță se ieau apoi frunzele cu ploșnițele prinse de ele și se aruncă pe foc, sau se duc unde-vă departe de casă și acolo se aruncă (4).

Sau: se fierb *castraveți bătrâni* cu balegă de porc și cu zémă se spală mobilele, și apoi nu mai fac stelnițe.

Sau: să închiđi ușile și ferestrele și să pu în mijlocul casei un vas cu foc, iar pe foc să pu *posconiță*, adecă resturi de frunze și sémînță de cânepă, și fumul ce va eși dintr'acesta va omori toate *Stelnițele* (5).

Cel mai ușor și mai sigur mijloc însă, prin care se póte curăți casa de ploșnițe este, dacă se aduc mai multe *ploșnițe de câmp* în casă, căci acestea îndată omórá și mănâncă o parte din cele de casă, iară cea-laltă parte ce mai rămâne, simțind că se află în casă *ploșnițe de câmp*, după amirosul cel urit al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Ana Nimegean.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — *Istoria naturală medicală*, p. 103.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Dat. Rom. din Igesci, comunicată de I. Zilinschi; — din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal și Axenia Sofroni: «Se aduce o *ploșniță*

Românii din *Transilvania* cred și spun :

Cine are *Stelnițe* în casă, să le afume cu tămâe sfințită în 9 ani, și atunci nu va mai avé nici una (1).

Părăscuțe în ziua de *Rusalii* de vei prinde, afumă-le cu fum de tămâe, că toate ți-or fugi de la casă (2).

Părăscuță în pâne de vei află, dă-o la câni, că nici una nu vei mai avé pe lângă casă (3).

Când veđi *Stelnițe*, scuipe după ele, că toate vor perî (4).

Când ai *Stelnițe* în casă, dă-le *Mărul lupului*, că toate vor muri (5).

Când nu poți dormi de *Stelnițe*, scuipe peste pat, că nici una nu te va mai mușcă (6).

Și în fine :

Cine vrea să nu aibă *Stelnițe*, acela să le cheme la biserică, când merge el, că atunci toate vor fugi (7).

Românii din *Macedonia* spun că e bine să se introducă mai multe nopți de-a rândul în casa cu *Tartabiț*, adecă cu *Păduchi de lemn*, vite (oi sau capre), cari să dórma acolo, și miroșul cel urît al bălegarului lor va stârpî toți *Păduchi de lemn*.

Sau: să se stropescă găurile pe unde sunt *Păduchi de lemn* cu fiere (hiare) de óie și *Păduchi de lemn* se vor stârpî toți.

Sau: să se stingă var în camera unde sunt *Păduchi de lemn* și închise fiind toate ferestrele și ușa, aburul ce se evaporéză contribue la stârpirea lor.

Sau: să ieși céră (lumînare), care se aprinde în *Grailu mare*

---

de câmp în casă și fiind-că acésta pute fórte urît, cele de casă fug de dînsa»; — din Pătrăuț de lângă Sucéva, dict. de M. Croitor, și com. de Sim. Holca; — din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Când se aduce o *ploșniță de câmp* în casă, atunci cea de câmp mănâncă pe cele de casă și le fugăresce.»

(1) Cred. și dat. Rom. din Năsăud.

(2) Cred. și dat. Rom. din Herina.

(3) Cred. și dat. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. și dat. Rom. din Sâncel.

(5) Cred. și dat. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. și dat. Rom. din Spinî.

(7) Cred. și dat. Rom. din Rebrîșóra. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(la a doua înviere), și după ce o aprinzi, să alergi cu ea prin toate colțurile casei și să zici:

- Țe va mâcà Tartabitlii ?
- Capitili a lor!

Adecă:

- Ce-o să mânânce Păduchii de lemn?
- Capetele lor!

Și să fii sigur, că toți *Păduchi* de lemn vor perî cu de-săvârșire.

Sau: să aduci furnici de cele mari (furi), de prin pădure și să le dai drumul prin găurile *Păduchilor de lemn*, unde îi prind și le tae capetele.

Sau, în fine, să închiși bine toate ferestrele, să pui un man gal cu cărbuni neaprinși bine, și aruncând vre-o sută dramuri de *piper roșu*, închide ușa, și toți *Păduchi* de lemn se vor stârpî (1).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români, și cu deosebire la cei din *Transilvania*, încă și următoarele credințe despre *Ploșnițe*:

Părăscuță sau *Stelniță* în biserică de vei vedé, nu te vor mânca *Părăscuțele* nici odată (2).

Părăscuță în biserică între cărți de vei află, omór'o și o pune bine că e bună de léc (3).

Părăscuțe la biserică de vei duce, și se va umplé casa stup de ele (4).

Părăscuțe în ziua de *Anul nou* de vei află, vei avé peste tot anul la casă (5).

Părăscuțele în *Joia-mare* de te vor mânca, are să te ajungă o supărare mare (6).

Părăscuțe în zémă de vei află, e semn rău (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331—332.

(2) Cred. Rom. din Șomfalău.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Neț.

(5) Cred. Rom. din Neț.

(6) Cred. Rom. din Năsăud.

(7) Cred. Rom. din Neț.

Celuia ce omórá o sută de *Stelnițe* Dumneđeú îi értă un păcat de mórte (1).

Cu tóte însă că *Ploșnița de casă* e atât de uriciósă și de nesuferită, totuși nu odată se întrebuintéază ea de către o semă de Románce ca léc, și anume: contra *ulciórelor*, a *albeței*, a *baterii de inimă*, precum și pentru *îmbětări de cap*.

Așa îndată cum simțesce că i se face cui-vă vre-un *ulcior*, se prinde o ploșniță, se frécă cu degetele și apoi, ungându-se cu dinsa *ulciorul*, acesta îndată se vindecă, adecă se prăpădesce, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Ploșnița, după cum e fie-cărui cunoscut, trăesce mai mult din sânge de om. Decí dacă are cine-vă *albațá* și i se atinge cu sânge de *Ploșniță de casă albața*, îndată i se trece, ca și când i-ai luà-o cu mâna (3).

Dacă are cine-vă *batere* saú, mai bine đis, *bătae de inimă*, și-și va pune nouě *Părăscuțe* pe inimă, *bătaia* îndată îi trece (4).

Și în fine:

Dacă are cine-vă *îmbětări de cap*, și va luà 99 de *Părăscuțe*, le va pune într'o cârpă nouă și va rostí următorul descântec:

Părăscuță,	Că sunteți 99.
Nuță	Decí luați,
Nieuță!	Alergați,
De multe orí te-am zărit,	Nouě bóle,
De multe orí te-am pândit,	Nouě-đeci și nouě de bóle,
Dar nici odată nu te-am găsit.	Din cap,
Acum te-am prins	De după cap,
Și te-am închis,	Ca N. N. să scape
Și te-am încins	Sănătos
Cu 99 de ațe,	Și voios!

Atunci *îmbětările de cap* îi încetéză (5).

(1) Cred. Rom. din Mocod. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Mărióra Duceá.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FUGĂUL.

(*Hydrometra paludum* Fabr.)

Atât pe apele lin curgătoare cât și pe *toplițe*, adecă pe apele cele calde cari nu îngheță érna, se póte fórte adese-orî vedé în decursul ernii, când timpul e senin și călduros, un fel de insect subțirel în trup și lung în picióre, alergând în colo și încóce cu o repeđiciune așa de mare că nici cu biciușca nu-l poți ajunge și ucide.

Acest fel de insect, care nu trăesce în apă nici nu înnótă pe ea, ci numai petrece și alérgă pe fața ei, ca și când s'ar da cine-vă pe ghiéță, se numesce în Bucovina: *Gonaciũ* (1); în Transilvania: *Fugăũ* (2); iar în unele părți din Țéra-Românéscă: *Góngă*, pl. *gónge* (3).

O altă specie de insect, care se ține tot de familia *Fugăului* sau a *Gonaciului* și al cărui cap e îngust și lungăreț, aripile înguste și negre, piciórele dinainte scurte, iară cele dinapoî lungi și crăcánate ca la un paiagăn, și care alérgă

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc, agricultor; — a celor din Știulbicanî, dict. de George Flocea, primar.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Fugăul* e un fel de insect, care umblă pe de-asupra apei.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — S. Sa păr. T. Bălășel însă îmi scrie: «Sub numele de *Góngă* se înțeleg tot felul de insecte.» — Româniî din *Banat*, după cum mi-a spus d-l Vasile Loichiță, stud. la Facultatea teologică din Cernăuți, înțeleg sub cuv. *Góngă*, dim. *Gon-guță*, orî și ce insect umblător; iar Româniî din *Biharia* înțeleg sub același cuv. o insectă mică, o găză. Veđi despre acésta M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.011.

cu aceeași iuțelă ca și *Fugăul* său *Gonaciul*, pe fața liniștită a apelor, și cu deosebire a mlaștinelor, se numește în Bucovina: *Gonițariu* (1) și *Gonitoriu* (2), iar în Țera-Românească tot *Góngă* (3), lat. *Hydrometra palustris* L.

Având aceste două specii de insecte datina de a alerga pe fața apelor, ca și când s'ar *alungă* sau s'ar *goni* una pe alta, de aceea Români și cu deosebire Românele din cele mai multe părți ale Bucovinei le întrebuițeză ca un mijloc spre *alungarea* său, după cum spun unii, spre *gonirea* vacilor și cu deosebire a celor *știre*.

Așa Românele din comunele Galanesci și Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, voind ca vacile lor să nu rămâe *știre*, ci să umble după taur și să se gonască cât se poate mai de grabă, prind mai mulți *Gonaci* sau *Gonițari* de aceștia, îi ducă măruntel și apoi, puindu-i în tărățe sau în *urlitură* (4), îi dau vacilor *gonitoare* de mâncare (5).

Făcându-se acesta, cred că vacile în scurt timp *se alungă*, *se gonesc*.

Tot spre acest scop se întrebuițeză acest soi de insecte și de către Români din unele părți ale României. Iată ce ne spune în privința acesta, d-l Dr. N. Leon :

(1) Dat. Rom. din Galanesci, distr. Rădăuțului, dict. de George Galan, agricultor : « *Gonițariul* are nisce picioro lungi și crăcănate ca ale unui *paingăn* de cei mari. El fuge așa de repede pe apă că nici cu biciușca nu-l poți ucide. »

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 12.

(4) Sub cuv. *urluclă* sau *urluitură* înțeleg Românii din Bucovina un fel de făină ca crupele, făcută din grăunțe de orz și de ovės, care se dă de regulă vitelor de mâncare. Producerea *urluiturii* se exprimă prin vrb. a *urlui*.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup Galan : « Femeile prind mai mulți *Gonițari* și-i dau în tărățe vacilor ca să se gonască mai de grabă » ; — tot de acolo, dict. de Iléna Cuciurean : « *Gonițariul* se dă în tărățe sau în *urluitură* la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc : « Se prind mai mulți *Gonaci*, se pun în tărățe și se dau vacilor ca să umble după buhaiu » ; — tot de acolo, dict. de Sid. Calancea : « *Gonitorii* se prind și se dau în tărățe la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Știulbicană, dict. de George Flocea : « *Gonaci* sunt buni de dat în tărățe la vaci, pentru că se alungă. »

«*Góngele*, cari se gonese pe apă (Hydrometra), se prind cu sita, se fierb și se dau la vite să beă, spuind din gură :

— «Cum se gonesc *Góngele* pe apă, așa să se gonască vita!» (1)

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că dacă cine-vă, având săgetături prin picióre, va lua capuri de *Fugău* ținute batăr trei ani sub strășina casei și, sfărâmându-le bucățele, le va mestecă cu spirt de vinars și apoi se va frecă cu ele, îi va trece (2).

Maî departe, tot la Românii din *Transilvania*, e datină ca cei ce au *mătrice* (récélă) la picióre, să stringă picióre de *Fugău* și, mestecându-le cu *usce*, să se frece cu ele (3) și să se rostéscă următorul descântec :

Venit-o vîntu
Rêsturnând pămîntu,
Și-o adus vâltorile,
Vrăjile,
Deocheturile,
Săgetăturile,
Necazurile,
Amarurile,
Întristarea,
Supërarea,
Și-o dat,
Și-o aflat
Pe (cutare)
Sănătos
Și voios.
Și cum l-o aflat,
Cum de el o dat,
De el s'o legat
Și l-o vrăjit
Și l-o deochiat
Și l-o săgetat
Și l-o necăjit
Și l-o amărit
Și l-o întristat

Și l-o supërat.
Aușind de asta,
Drum lung am călcat,
Până l-am aflat
Pe (cutare)
Betég,
Întristat
Și supërat.
Cum am venit,
C'un *Fugău* m'am întălnit,
C'un *Fugău* am vorbit,
Cu el m'am împrietenit,
Cu el am venit,
Că dacă (cutare)
E betég
Și-î slab,
Am venit să-l scap.
Fugău vrăjit!
De-î (cutare) betég
De vrăjitură,
De deochetură,
De săgetătură,
De necaz,
De amar,

(1) Op. cit., p. 12.

(2) Dat. Rom. din Cenaș.

(3) Dat. Rom. din Lechincióra.

De întristare,
De supărare,
Scóte-l,
Scapá-l,
De-î de alții vrăjit,
Necăjit,
Amărit,
Deochiat,
Săgetat,
Întristat,

Supérat,
Ca să nu măi fie
Numa tot voios
Și frumos
Și fără de bólă în os,
Să fie cum o fost :
Sănătos
Și voios.
De la mine descântecu
De la îngerî lécu !

Rostind acest descântec câte de trei orî în nouă zile, când se frécă cel morbos pe picióre, apoi câte de doué orî în alte noué zile, și în urmă câte odată în alte noué zile, se dice că-î trece, numai dacă se frécă cu *usce acre* și cu *apă sărată* (slatină), până atunci până ce numai póte răbdà de durere (1).

În fine *Fugăi* mulți de veî vedé, e bine să-ți acoperi stogul, că are să ploué (2).

(1) Dat. Rom. din Bozed și Sabed, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Band, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CORNĂȚARIUL.

(*Naucoris cimicoides* L.)

Atât pe fundul apelor stătătore, cât și pe al celor lin curgătore, se află un insect mic, scurtuț și lătăreț, ale cărui picioare de dinainte sémână cu nisce cornițe.

Acest insect mic, care înnôtă cu o deosebită repejune în drépta și în stânga printre plantele de apă și care nu odată înghimpă fórte tare pre cei ce se scaldă în apa, unde se află el, se numesce în Bucovina: *Cornățariu* (1).

Un alt insect, care se ține tot de familia *Cornățariului*, însă care e ce-vă mai mărișor decât acesta și aduce întru cât-vă la făptura corpului și mai ales a picioarelor celor de dinainte cu cleștele unui rac, se numesce *Răcușor* (2), lat. *Nepa cinerea* L.

Răcușorul, al cărui pântece e roșu ca racul, petrece asemenea pe fundul și printre pietrele apelor celor stătătore și a celor lin curgătore, precum și pe la isvórele cele reci și se nutresce cu viermișori (3).

De óre ce însă și acesta înghimpă fórte simțitor, de aceea cei mai mulți Români și cu deosebire femeile se cam feresc de a se scăldă, unde sciú că se află prea mulți *Răcușori* și *Cornățari*.

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac, și a celor din Budeniș, dict de Mar. Duceá.

(3) După spusa lui Mich. St. Coniac.

CICÓRA.

(*Cicada orni* L.).

Unul dintre insectele cântătoare, al cărui cântec aduce întru cât-vă cu *țărâitul Greerului*, atâta numai că e ce-vă mai sgomotos și mai prelungit decât al acestuia, și care cântă mai cu sémă pe la amiazi, când lucește sórele mai tare și căldura e mai mare, e *Cicóra* sau *Cicórea* (1) sau *Grierele de tómná* (2), numit ast-fel în Țera-Românescă; la Români din Meglenia însă *Țicóri* (3) și *Țărțarcă*; la cei din Macedonia: *Đinđir* sau *Dzindzir* (4), *Đinđinar* (5) și *Chincală* (6), iar la cei din Epir: *Chirchir* (7).

Cicóra sau *Cicórea* e de colóre galbenă castanie și pe spinare négră. Corpul seú, în lungime de 28 mm. e grosuț

(1) Ananescu, op. cit., p. 233;—*Revista română politică-literară*, vol. I. Bucuresci 1902, p. 273»: «*Cicórea* e o insectă, care scóte un sunet asemenea *Greerului*, dar mai în surdină și mai prelung.»

(2) Nanian, op. cit., p. 139.

(3) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*. Noua serie, vol. V, p. 292.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi, și de d-l Chr. Geagea.

(5) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, loc. cit.

(6) L. Șăineanu, *Încercare asupra Semasiologiei limbii române*, p. 91. Nota 1: «Numele latin al greerului *Cicada* a păstrat românesce, sub forma *Cicala*, numai semnificațiunea figurată de «*flecar, târâe-brău*». Faptul că Macedo-Români au *Chincala*, cu înțelesul de *greere*, dovedesce că în dialectul daco-român vorba va fi avut la început acest sens propriu, și mai târziu numai trecu la cel figurat, tocmai ca în limba italiană și spaniolă (Comp. și franțusesc «*babillard en cigale*», Littré)».

(7) Com de d-l Chr. Geagea.

și indesat; aripile pielcióse, străveđii și ce-và mai lungi decât corpul; capul lat și ochii mari, iar botul lung.

Bărbătușul are pe partea de desubt a pântecelui un organ deosebit pentru cântat, iar femeiușca un ac pentru ouat.

Cicórea trăește în țerile cele mai căldurose din Europa, și anume pe *Urm* saũ *Mojdrean*, lat. *Fraxinus ornus* L. saũ *Ornus europaea* Pers., a căruí scórtă o străpunge cu botul ca să-í sugă sucul.

Românii din *Meglenia* însă ȓic că *Cicórea* trăește nu numai pe *urm*, ci și pe alți arbori, pe cari se sue în decursul verií, când ís căldurile cele mai mari, și al căror sue îl suga apoi până ce plesnesc (1).

Băeții din unele părți ale *Macedonieí*, când prind o *Cicóre*, numită de dînșii *Đinđir*, o ímmormintéză în liveđi, cređend că a doua ȓi, desgropând-o, vor găsi în locul ei o parà (2).

Tot Românii din *Macedonia* mai cred íncă că *Đinđirlu* e aducător de noroc (3)

Un alt insect, care se ține de familia *Cicóreí*, e *Greurușul viilor*, lat. *Cicada montana*.

Despre acéstă specie de cicóre d-l T. Frâncu mî a împărtășit următóarele:

«*Greurușul viilor* e de colóre griu saũ cenușie și cu mult mai mic decât *Greurușul câmpului*. El ese de regulă pe la *Schimbarea la fațã*, 6 August, când se *luminézã*, adecã când íncep a se cóce strugurii de vie, suindu-se pe frunza viilor, cântă până o sêptemână înainte de culesul viilor, adecã până la *Vineria mare*, 14 Octomvrie. Atunci íncetéză de cântat.

«Cântecul sêú are sunete cu mult mai dulci și mai melodióse decât ale *Greurușului de câmp* și ale celui de casã. E un adevêrat cântăreț.

«Se ȓice însã că el cântă mai cu sémã când se pune amurgul, adecã când íncepe a se íngânã ȓiua cu nóptea și până către mieđul noptii. De la mieđul noptii íncepend înainte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 182.

(3) Com de d-l Chr. Geagea.

însă nu cântă mai mult până a doua ȝi, asemenea când amurgesce.

«Patria sa e numai via.

«În *Transilvania* provine mai cu sémă la pólele Munților apusenî.

«Când începe el prima óră a cântà, e semn că se *lumineză strugurii*. De aceea ómenii nu-î fac nici odată nimica, ci-î dau pace să steà și să cânte pe frunzele din cercurile viței de vie, unde-și are și cuibul.»

MĂRGICA CUCULUI.

(*Aphrophora spumaria* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî în decursul verii prin atare țerină saŭ printr'un fânaț óreși-care, și se va fi uitat cu luare de sémă în tóte părțile, acela trebuie numai decăt să fi observat pe unele paie saŭ fire de érbă, însă mai cu sémă pe *Somnărosă*, lat. *Lychnis flos cuculi* L., și pe *Barba caprei* saŭ *Țâța caprei*, lat. *Tragopogon majus* Jacq., un fel de spumă saŭ stupit.

Româniî din unele părți ale *Bucovinei* cred și susțin că spuma acésta s'ar face din *stupitul* ce l-ar stupi *cucul*, de cum sosese la noi din țerile cele calde și prinde a cânta și până ce încetéză de cântat. De aceea o și numesc ei *Stupitul cucului* și dic că ea se află pe plantele sus numite numai până la *Sâm-Petru*, când încetéză cucul de cântat, iar din ziua acésta începând înainte rar unde se mai póte vedé și află.

Mai departe tot Româniî din *Bucovina* dic că la mijlocul stupitului acestuia s'ar află un fel de mărgică de colóre negră, care e formată dintr'însul și pre care, din cauza acésta, o și numesc ei *Mărgica* saŭ *Mărgicuța cucului*.

Copilele și mai ales fetele, cum daŭ de acéstă mărgică, care e ce-vă mai mică decăt un fir de mazere, și pe doué laturî opuse puțin cam apésată, iar la mijloc cu o bortică, ca și orî-care mărgică adevărată, îndată o ieaŭ și, înșirând-o dimpreună cu cele-lalte mărgele, o pórtă la grumaz, anume ca să fie iubite și îndrăgite de ómenî și în deosebî de feciorî.

Fiind *Mărgica cucului bună de dragoste*, dar neaflându-

se în fie-care *Stupitul cucului*, de aceea este ea foarte căutată nu numai de copile și fete, ci chiar și de către alți inși și mai cu sémă de cosași, cari aflând-o o dau apoi celor ce doresc numai decât s'o aibă (1).

Acésta e credința și datina Românilor din Bucovina despre *Stupitul cucului* și *Mărgica cucului*!

Însă spuma, despre care ne-a fost în șirele de mai sus vorba, nu e nici spumă adevărată nici *Stupitul cucului*, ci ea este spuma ce-o produce larva unei mici cicade, numită lat. *Aphrophora spumaria* L., iar mărgica, despre care ție Români din Bucovina că e *Mărgica cucului*, e învelișul acestei larve, care, după ce ese larva dintr'însul, se usucă și capătă mai pe urmă forma unei mărgele.

(1) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

M U Ş I Ţ A.

(*Aphis Rocae* L.)

Atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din *Moldova*, au datină de a numi toate insectele, cari se țin de familia *Aphidelor*, cu un nume colectiv *Muşişă* sau *Păduche de pom* şi *Păduche de frunză* (1).

Numirea din urmă însă, adecă *Păduche de frunză*, e usitată nu numai la Româniî din ținerele sus amintite, ci şi la cei din *Transilvania* (2), *Ungaria* (3) şi *Ţera-Românescă* (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Păduche de pom. Păduche de frunză* şi *Muşişă* e tot una» ; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul : «*Păduche de pom* ori *Muşişă* e tot una» ; — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran : «*Muşişă*, așa se numește în Moldova *Păduchele de frunză*, care trăește pe frunza de perj și de curechiu și o mănăcă totă.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 6 : «*Păduchiu de frunză*. Aceștia sunt adevărate plăgi pe pomii, unde se încuibă, căci se îmulțesc de tot tare și dau năvală asupra frunzelor, cu deosebire la pomii tineri.»

(3) Teod. Rotariu, *Inimiciu pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, p. 104 : «*Păduchiu de frunză* răpese nutriamentul mlădișelor celor tinere și prin aceea cauzează pomulu o daună forțe însemnată. Pentru aceea trebuie, când se ivesc, culese frunzele pe cari se află și călcate cu piciorul.»

(4) *Revista viticolă și horticolă*, an. III, București 1897, p. 292 : «*Păduchiu de frunze* sunt prea de ajuns cunoscuți prin stricăciunile pe cari dinșii le pricinuesc tuturor soiurilor de plante. Unii dintre dinșii atacă numai rădăcinile, alții numai frunzele. Cei mai stricăcioși sunt acei cari trăesc în socotela plantelor cultivate, cum sunt : *păduchele mărulu, pėrulu, tutunulu, porumbulu*. Și pe viță se găsește, mai arare-ori însă, un păduche de colóre verde-brună.»

Cu toate acestea însă mai fie-cărei specii din această familie de insecte i se dă și câte o numire specială, după planta pe care se află, și anume:

Păduche de trandafir (1), lat. *Aphis rosae* L.

Păduche de pom, Păduche de prun, Păduche de perj, Mușiță de pom (2), lat. *Aphis pruni* Fabr.

Păduche de cireș, lat. *Aphis cerasi* Fabr.

Păduche de măr, Păduchele mărului (3), lat. *Aphis mali* Fabr.

Păduche de piersec, Păduchele piersecului (4), lat. *Aphis persicae* Fonsc.

Păduche de soc, lat. *Aphis sambuci* L.

Păduche de curechiu, Mușiță de curechiu (5), lat. *Aphis brassicae* L.

Păduche roșu (6), lat. *Schizoneura lanigera* Hausm.

Numirea de *Mușiță* care, după cum am văzut mai sus, i se dă acestui soi de insecte parasite și foarte stricăcioase pomilor, precum și altor plante, vine de acolo pentru că ele dintru început sunt foarte puține, iar după aceea neconținut

(1) Numirea de *Lindinele trandafirilor*, care s'a dat de către unii acestui mic insect, nu numai că nu e populară, ci e tot odată și necorespunzătoare acestui insect parazit, pentru că poporul sub cuv. *lindin*, fem. *lindină*, înțelege cu totul alt ce-vă. Veți despre acesta mai de aproape artel. despre *Păduchele de cap*.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(3) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. II, p. 292.

(4) Cf. Idem, an. I, București 1896, p. 302.

(5) Cf. Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 339.

(6) Cf. *Fóia poporului*, an. VII, Sibiu 1899, No. 14, p. 162: «*Păduchele roșu*. Acest păduche atacă numai merii și mai rar și peri și e primejdios, fiind-că dacă nu se stârpesce la timp, se înmulțesce în mare număr până sus pe ramuri. Urmarea e că mărul năpădit de acești păduchi să se usucă în câți-vă ani, sau apoi nu mai face pome»; — Idem de eadem, p. 173; — Numirea de *Purice lănos*, ce i s'a dat de către unii acestui insect (veți: *Revista viticolă și horticolă*, an. I, p. 302-303) e greșită, pentru că toate insectele pe cari poporul le numesce *purici* sunt sprintene, pe când insectul acesta e trândav ca și ori care alt *păduche* și numai cu anevoe se mișcă dintr'un loc într'altul.

se îmulțesc și lățesc (1), apoi și de aceea că *Mușița* e de regulă multă, mărunță și șede potlog pe frunze (2).

Când érna e bine îmbrăcată cu omët, atunci spun Românii din Bucovina, că primăvara nu se face multă *Mușiță*. Când însă e puțin omët, atunci se face multă, și cu cât e mai multă cu atâta e mai stricăcióasă (3).

Și de óre-ce *Mușița* acésta e fórte stricăcióasă, de aceea și Românii caută tóte chipurile și mijlócele cum ar puté-o mai de grabă stârpî până ce nu apucă a sugé sucú din tóte rămurelele și frunzele pomilor și ale plantelor pe cari s'au încuibat. Așa *Mușița* saú *Păduchele de curechiú* caută mai înainte de tóte să-l stârpéscă prin stropirea cu *aghiasmă din ȕiua de Sf. Trif* (4) saú cu *móre de curechiú* păstrată de érna, în urma căreia se ȕice că pieré (5).

Neajutând aceste doué mijlóce séménă *haldanî* printre curechiul de pe curechiște, și atunci atât *Mușița* acestuia cât și omiȕile de *Albiliȕă*, neputénd suferi mirosul florii *haldanilor* și mai ales colbul de pe *haldanî*, orî că per, orî că fug (6).

Păduchiú de pom saú *de frunză* se stârpesc cu cenușă, care se presórá pe frunzele atacate (7).

Cel mai bun mijloc însă spre stârpirea acestora este, după cum spun Românii din Bucovina, dacá se culeg tóte frunzele atacate și se calcă în picióre saú se pun pe foc să ardă (8).

(1) Dict. de Tóder Ionesi.

(2) Dict. de Iordachi Bran.

(3) Dict. de T. Ionesi.

(4) Dict. de Iord. Bran.

(5) Dict. de George Onciul.

(6) Idem.

(7) Idem.

(8) Dict. de T. Ionesi.

FESUȘORUL.

(*Porphyrophora polonica* L.)

De pe la *Duminica mare* începând înainte și până cam către *Sân-Petru*, adecă pe timpul prășitului, se pôte fórte adesea-orî vedé atât pe arături, cât și pe uniî *buhaci* saũ *târși*, și mai ales prin smeurișuri, un fel de gujulie mică ca un fir de plóie de împușcat vrăbii, umblând încetișor în colo și în cóce și căutându-și nutrețul, care constă din sucunor plante ca *Sincerica*, lat. *Scleranthus perrenis* L., și *Ficiorica* saũ *Érba feciórei*, lat. *Herniaria glabra* L.

Acéstă gujulie mică, care nu pôte sburà ci numai umblă, din causă că aripile sale și mai ales cele din dărăt sunt fórte scurte și care e de colóre limpede roșie, se numesce în Bucovina: *Fesușor* și *Fesul popei* (1), iar în Moldova: *Fesușor* (2), lat. *Porphyrophora polonica* L.

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Fesul popei* e la trup rotund ca și *Buburuza*, e însă cu mult mai mic decât acésta, și n'are *buburuze* pe de-asupra ca *Buburuza*, ci e prisne roșu și móle în trup. El are aripî, dar nu sbóră, ci numai umblă încet. Se află pe *buhaci* saũ *târși*, pe smeură, în de comun pe copaci, cari aũ ghimpî. Când îl prinđi, slobóde un fel de suc galben.»

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Fesușorul* e un gândcel fórte mic și rotund ca un fir de plóie de împușcat vrăbii. Trupul său e móle și de colóre limpede-roșie ca o mărgeluță roșie, din care causă se și numesce *Fesușor*. El se află mai cu sémă pe arături și se arată pe timpul prășitului. Piciórele sale vin jur împrejurul trupului, iar aripile sunt scurtuțe, de aceea nu pôte sburà, ci numai umblă încetișor.»

Maî de mult, pe când Românele își pregăteau singure tóte vesmintele și-și colorau lânețele, aveau datină de a roși unele lânețe și maî ales bumbacul și cu gujulia acésta. Românele adecă, carî se ocupaû cu coloratul, o adunaû într'o cantitate cât se putea de mare, o uscaû și apoi, sfărâmând-o mărunțel și muind-o în apă căldicică, puneau într'însa lânețul saû sculul galben, căruia voiaû să-i dea colóre roșie saû întunecat-roșie. Iară dacă lânețul saû sculul galben voiaû să fie ce-và maî deschis, atunci maî turnaû în apa acésta încã și puțîn *borș sălcii*, adecă nu de tot acru.

PĂDUCHELE.

(*Pediculus capitis* L.)

Precum aū mai tóte vietăţile parasiţii lor, aşà aū şi óme-nii. Iar parasiţii, cari trãesc pe corpul ómenesc şi se nutresc din sângele acestuia, sunt de patru feluri şi anume:

Păduchele, numit şi *Păduchele de cap*, dim. *Păduchiaş*, *Păduchel* şi *Păduchieş*, iar în mod alegoric: *Gărgăun*; la Români din Țera-Românescă, pe lângă *Păduche*, în chip alegoric şi *Cărăşel* (1), *Scodac*, pl. *Scodaţ*, *Coscodac*, pl. *Coscodaţ* şi *Mişcoce*, pl. *Mişcoci* (2); la cei din Ungaria, pe lângă *Păduche*, şi *Pădute* (3); la cei din Istria: *Păduchiu*, pl. *Păduchi* (4); la cei din Meglenia: *Piduciu* şi *Biduciu* (5); iar la cei din Macedonia: *Biduc* (6) sau *Piduc* (7) şi *Piduciu* (8), lat. *Pediculus capitis* L.

Acest fel de *Păduche*, prea bine cunoscut, e de colóre surie, şi trãesc numai în capul ómenilor, din care causă se numesce el apoi pretutindenii şi *Păduche de cap*.

Al doilea fel de *Păduche*, ce-và mai mare decât cel de cap, de colóre albă şi cu un punct negru pe spate, care pe-

(1) I. Aristotel, *Istorióre şi anecdote*, publ. în *Gazeta sãténului*, an. II, R.-Sãrat 1885—86, p. 125.

(2) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãşel.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, p. 116.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Romãni*. Partea II, p. 58 şi 104.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromãnilor*, p. 297.

(7) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 52 şi 324.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

trece de regulă în straiile ce le p $\acute{o}$ rtă $\acute{o}$ menii, și cu deosebire în c $\acute{a}$ meșile cele r $\acute{a}$ mțur $\acute{o}$ se și murdare, se numesce at $\acute{a}$ t în Bucovina, c $\acute{a}$ t și în Moldova și Ț $\acute{e}$ ra-Rom $\acute{a}$ n $\acute{e}$ s $\acute{c}$ ă: *P $\acute{a}$ duche de strai* și *P $\acute{a}$ duche de c $\acute{a}$ meșă* (1), iar $\acute{a}$ în glumă: *Purice b $\acute{a}$ tr $\acute{a}$ n* (2), lat. *Pediculus vestimenti* Nitz.

Al treilea fel de p $\acute{a}$ duche, care tr $\acute{a}$ esce în p $\acute{a}$ rțile p $\acute{e}$ r $\acute{o}$ se inferio $\acute{r}$ e ale omului, e *P $\acute{a}$ duchele lat* (3), lat. *Pediculus pubis* L. s $\acute{a}$ u *Phthirus inqualis* Redi.

În fine al patrulea și ultimul fel de p $\acute{a}$ duche, care ese ca puzderia pe om și se pr $\acute{a}$ sesce aș $\acute{a}$ de repede, c $\acute{a}$ intr $\acute{a}$ prin ochi, prin urechi și prin nas p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ ce m $\acute{o}$ re omul (4), e *P $\acute{a}$ duchele de piele*, lat. *Pediculus tabescentium* Alt.

Ou $\acute{e}$ le tuturor p $\acute{a}$ duchilor acestora și cu deosebire ale celor doi dint $\acute{a}$ i, pe cari le lipesc femeiuscele de perii capului s $\acute{a}$ u de firele c $\acute{a}$ meșii, se numesc pretutinden $\acute{i}$ de c $\acute{a}$ tre Rom $\acute{a}$ nii din Dacia-traian $\acute{a}$: *Linden $\acute{i}$* s $\acute{a}$ u *Lindin $\acute{i}$* , fem. *Lindine*, dim. *Lindinele*, sing. *Linden* s $\acute{a}$ u *Lindin*, fem. *Lindin $\acute{a}$* , dim. *Lindin $\acute{e}$ ă* (5); la Rom $\acute{a}$ nii din Meglenia: *Linden* (6); iar la cei din Macedonia: *Aminșușit $\acute{a}$* (7), *Lindine* și *Minciuș* (8)

Un num $\acute{e}$ r mai mare de p $\acute{a}$ duchi, și mai ales de cei de

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 100.

(2) Com. de S. Sa p $\acute{a}$ r. T. Bălășel: «*P $\acute{a}$ duchi $\acute{i}$ de c $\acute{a}$ mașă*, fiind albi, se numesc în glumă *Puric $\acute{i}$ b $\acute{a}$ tr $\acute{a}$ n $\acute{i}$* .»

(3) În Bucovina și Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — În Ț $\acute{e}$ ra-Rom $\acute{a}$ n $\acute{e}$ s $\acute{c}$ ă, com. de S. Sa p $\acute{a}$ r. T. Bălășel: «Se crede c $\acute{a}$ *P $\acute{a}$ duchi $\acute{i}$ laț $\acute{i}$* îi fac persoanele slabe. Și cine face *P $\acute{a}$ duchi $\acute{i}$ laț $\acute{i}$* , e semn de mare s $\acute{a}$ r $\acute{a}$ cie s $\acute{a}$ u b $\acute{o}$ l $\acute{a}$.»

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt unii *p $\acute{a}$ duchioș $\acute{i}$* , cari nu se pot descotorosi de p $\acute{a}$ duchi t $\acute{o}$ t $\acute{a}$ vi $\acute{e}$ ța lor, devenind $\acute{o}$ menii cei mai sc $\acute{a}$ rboși.»

(5) Pretutinden $\acute{i}$ în Bucovina. — Veđi și *Albina*, an. II, Bucuresci, p. 431: «*P $\acute{a}$ duchi $\acute{i}$* nu depun ou $\acute{e}$ le lor în cuiburi, ci ei le lipesc, sub numele de *Linden $\acute{i}$* , de perii capului s $\acute{a}$ u de firele c $\acute{a}$ mășii. C $\acute{a}$ ldura corpului este de ajuns pentru clocirea acestor ou $\acute{e}$.»

(6) P. N. Papahagi, *Megleno-Rom $\acute{a}$ n $\acute{i}$* . Partea II, p. 90.

(7) G. Weigand, op. cit., p. 50 și 292.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

straie, se numește de către Români din munții Bucovinei, și cu deosebire de către cei din ținutul Dornei, *Până* (1), iar de către cei de la țără: *Podóbă*, d. ex. omul acesta e plin de *Până* sau *Podóbă*, adică: e plin de *Păduchi*; în Țera-Românescă: *Hiră* și *Hire*, d. e. l-a umplut *hirea*, adică: e plin de *păduchi* (2); iar în Transilvania se numește: *Găvet* (3).

Un om plin de *Păduchi* sau de *Lindenî* se numește *Păduchios* sau *Lindinos*, iar unei femei i se ȳice *Păduchioasă*, *Păducherniță* și *Lindinosă*; ca adj. *om păduchios* și *lindinos*, fem. *păduchioasă* și *lindinosă*.

Iar când unul sau altul caută *păduchi* se ȳice că: *se păduchie*, sau *se păducheză*.

Locul său cuibul, unde se fac mai mulți *păduchi*: *Păducherie*; bóla de *păduchi*: *Păduchioșie*; iar prinderea și uciderea *păduchilor*: *Păduchere*.

Păduchele e unul dintre insectele cele mai uricioșe și mai grețose.

Din cauza acésta apoi toți ómenii, cari nu caută a se desbărâ de acéstă *până* sau *podóbă* urită și grețosă, nu numai că sunt urgisiți de cei-lalți inși, ci tot odată și înconjurați ca să nu se umple și ei de la dînșii.

Poporul de la țără, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, are datină de a se la cel puțin odată pe săptămână, și anume Sâmbăta.

Cel ce nu se lă în acéstă ȳi, și cel ce nu se piéptenă în fie-care ȳi de peste săptămână, acela e luat de către ceilalți inși peste picior, și cu deosebire de către feciorî prin o mulțime de chiuituri și anecdote, una mai haslie și mai împungătoare decât alta.

Iată, spre exemplu, ce ne spune o chiuitură despre o *tóntă*, care ar fi voit să se *lee* și nu sciù cum să-și pregătéscă lăutórea:

(1) *Până* însemnéză în Bucovina încă și un straiù fórte reù, ferfeniit și murdar.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Alesiu Viciu, *Glosariù*, p. 32: «*Găvet* = *păduchi*; dór nu ești plin de *găvet*»; — *Revista critică-literară*, an. III, Iași 1895, p. 155: «*Gavet* (tonul pe a), mulțime de insecte parasite, mai ales *păduchi*».

Puse tónța să se leà,
 Și puse de Vineria
 Să se lee Sâmbăta.
 Dar pustia de purceà,
 Pâscând troscot lângă ea,
 Se scârpină de ulceà,
 Vêrsând leșia din ea (1).

Iar o anecdotă ne istorisesc despre o femeie leneșă următóarele:

— «Am să mă laú! — țise odiniórá o femeie leneșă.

— «*Cărășeiú*, auđind acésta, se duseră la cel mai mare al lor și-ı țiseră:

— «Auđi ce țice puturósa: că are să se leà, ce să ne facem noi?»

— «N'aveți grijă! — le țise cel mai mare al lor. De câte ori a țis puturósa să se leà și nu s'a mai láut.

— «Am să mă tunđ! — țise în urmă aceeași femeie.

— «*Cărășeiú*, auđind așa, se duseră iar la cel mai mare al lor și-ı țiseră:

— «Auđi ce țice puturósa: că are să se tunđă.

— «O face, nebuna dracului: la bazăr copii! — le țise căpetenia lor (2).»

Tot așa sunt luate în batjocură și acele femei, cari nu-și spală cămeșile cu lunile, ci umblă cu dınsele negre și murdare ca și nisce cărbunărițe sau păcurărițe.

Iată ce ne spune în privința acésta o chiuitură din *Moldova*, jud. Iași:

Pe délul cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Căniú hârâiaú la ele.
 Nu sciú căniú hârâiaú,
 Ori păduchii mornăiaú? (3)

Iar o variantă a acestei chiuituri din *Bucovina*, distr. Gura Homorului, com. Ilișesci, sună precum urméză:

(1) *Șeđetórea*, an. V. Fálticeni 1899, p. 15.

(2) I. Aristotel, *Istorióre și anecdote*, publ. în điar cit., p. 125—126.

(3) *Șeđetórea*, an. V, p. 16.

Pe valea cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Câniî hârâesc la ele.
 Nu sciū câniî hârâesc,
 Orî *păduchi* se sfădesc? (1)

Maî departe fetele mari, cari nu se laū și péptenă cum se
 cuvine, cari umblă ca nisce buhe, cu capul sborșit și du-
 puros, când se duc la joc saū la vre-o altă petrecere, feciorii,
 cari nu le pot suferi, le chiuesc:

Du-te-acasă,
 Fa buhósă,
 Și te lă, te fă frumósă;
 Și te-î la,
 Când a plouă,
 Și te-î unge,
 Când a ninge. . .
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate o sărit

Saū așa:

Ce șeđi, hidă, după ușă
 Cu capu plin de cenușă?
 Eși afară la spêlat,
 Dă-ți capu la pieptenat!
 Ciună buhă din pădure?
 Șapte ai

Orî așa:

Jócă, fată, ce-î jucă,
 Mergî acasă și te-î la,
 Că *păduchi*
 'S-ca hulubii
 Subții ca nuelele,
 Es la drum ca curcile,

Și așa:

Cu securi și cu topóre
 La *păduchi* ca să-î omóre.
 Și-o 'mplut locu de untură
 Și s'o dus la Chișineū
 Și-o dat oca câte-un leū
 Și-o cumpêrat antereū;
 Antereu-î tot cârpit,
 Fata s'o împodobit (2).

De când te lai
 Și lăută nu erai. . .
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate s'o stârnit
 Cu securi și cu topóre
 La *păduchi* ca să omóre! (3)

Și la drum și la cărare
 Ca boeriî la primblare;
Lindinele-s fir de grăū
 Și te-or duce la păriū,
 La păriū ca să te 'neci,
 Sber *păduchi* ca berbeci! (4).

(1) Din colecțiunea mea.

(2) *Ședětórea*, an. V, p. 16.

(3) Din Zaharesci, com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(4) Din Mahala, com. de d-l G. Tomoiagă.

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Și dup'aceea să vii,
 Că te-o 'mplut *păduchă*,
 Mânânței ca nucile,
 Sar în drum ca curcile!

Sau:

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Că de când nu te-ai lăut,
Gărgămu te-aū umplut! (1)

Multe fete leneșe, în loc să se lee și să se pieptene cum se cade, să se îmbrace în haine albe și curate și apoi să se ducă la joc sau la altă petrecere, se împodobesc cu fel de fel de flori, cugetând că făcând-o acesta sunt destul de curate și plăcute, și prin urmare nu trebuie să se mai și pieptene cum se cade ca alte fete.

Unora ca acestora feciorii le strigă în joc:

Lelița cu floricele
 La urechi cu *lindinele*,
 La urechi cu *mederan*, (2)
 După cap *păduchi de-un an!* (3)

Sau:

Bucurați-vă, feciorî,
 Că vă vin fete cu flori;
 La urechi cu floricele,
 După cap cu *lindinele*;
 La urechi cu măgheran,
 După cap *păduchi de-un an!* (4)

Alte fete, din contră, se împodobesc cu cercei și cu salbe scumpe de banî și mărgele, și nu odată se îmbracă în hainele cele mai prețioșe, dar să se spele și să se pieptene cum se cuvine nici prin cap nu le trece.

(1) Din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul.

(2) *Mederan* = maghiran = maioran.

(3) Din Bălăceana, com. de Simeon Boca, stud. gimn.

(4) Din Bălăceana, com. de Ilie Stoleriu, stud. gimn.

Pre unele ca acestea feciorii, cărora nu le vine la socotelă necurățenia, le apostrofază în următorul chip:

La lelița pe cercei
Doi *păduchi* *is vătăjei*.
La lelița pe mărgele
Doi *păduchi* *cântă de jele*.
La lelița pe spinare
Fac *păduchi* *masă mare*.
La lelița pe ciobote
Păduchi se bat cu bote.
Pe chieptarul ciobănesc
Trei păduchi se ciondănesc.

Pe saradul bungnilor
Vornicul păduchilor,
Pe crescetul capului
Stă juratul satului,
Pe cărarea capului
E ciréda satului.
Când îi colea după cap
Doi păduchi se ieu de cap,
Doué *lindini* sémă-și fac (1).

Tot cam așa îl ieau în batjocură și pre un fecior, care pune mai mult preț pe îmbrăcămintea sa decât pe grijirea capului și a feței.

Iată ce-î chiue unuia ca atare fecior:

Pe cojocul vornicese
Stău păduchi, sfătuesc,
Pe bondiță
Stău căpiță
Și pe cușmă
Stău de 'mpușcă (2).

O sémă de fete de un timp în cöce, luându-se după moda celor de pe la orașe, au început a-și tăia părul în frunte și a-încereți, și ast-fel a umblă apoi nu numai în zile de sərbătóre, ci și în cele de lucru.

Celor mai mulți feciorii însă nu le place acéstă schimosire a capului, și de aceea le strigă, când le ved în joc, următóreia chiuitură fórte mușcătóre:

Ha! leliță din Galați
Cu perciuni nechieptenați,
Cu păduchi crăcănați,
Mărunței ca nucile,
Merg pe drum ca curcile.
Ha! leliță de la Iași
C'un păduche 'n sumăieș! (3)

(1) Din Mânăstirea Homorului.

(2) Din Stupca, com. de Const. Căilean, stud. gimn.

(3) Din Bălăceana, com. de Vichenti Jemna, stud. gimn.

Tot așa fac feciorii din cele mai multe părți și cu fetele, cari își schimbă portul național cu unul străin.

Iată o chiuitură cu privire și la acestea:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc,
 Și jupind păduchele
 Îs julesc genunchele.
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-î de bumbac
Și-un păduche după cap! (1)

O variantă a acestei chiuituri:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-î de bumbac
C'un păduche după cap! (2).

Alta din Ungaria:

La lelița'n barta sugni
Batu-se păduchi cu pumni;
 La lelița'n geb la roce (3)
Batu-se păduchi cu botce (4).

În cele mai multe părți locuite de Români este datină ca fetele mari să stea, în timpul unei petreceri, de o parte și să caute la cei ce jocabă până ce una sau alta este încă chemată în joc.

Feciorii, aruncându-și privirile la dîsele și vedînd că unele dintre ele nu-s grijite cum ar trebui să fie la o petrecere, nu le dau nici acestora pace, ci strigă:

Mă duceam la cărșmă'n sat
 Și cătam la fete'n cap,
Păduchele cât un șap,

(1) Din Băieșesci, comunicat de Vasile Lucan, stud. gimn.

(2) Din Berchișesci, distr. Gura-Homorului.

(3) *Roce* = rochie.

(4) Din Ungaria, comunicat de d-l El. Pop.—*Botce* = bote.

Și-o sărit păduchele
Și s'o rupt genunchele! (1)

Sau:

Fetele de la Mitoc
Strîng păduchi'n poloboc,
Da cea din Pătrăuț
Strîng păduchia'n păhăruț! (2).

Și la urmă:

Haideți, fete, la căline,
Dacă nu vă jocă nime!
Cine dracu v'a jucă,
Pe tot pèrul *lindina*,
Pe cosiță *rișina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiță
Merg la brînză,

După cap
Nu încap,
Iar în cefă
Ca o scafă.
Fa! de ce nu te-ai lăut?
— Pentru că unt n'am avut,
C'am avut
O ocă și jumătate
Și m'am uns numai pe o parte!(3)

Sau:

Văi săraca lelița!
Șapte ani de când se la
Și lăută nu eră,
Tot pèrul și *lindina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosițe
Merg la brînză,
După cap
Nu mai încap,

Și pe cefă
Numai scafă.
Când a fost la descâlciț
Șapte sate-aū oblicit
Și tus-șapte-aū năvălit
Cu țepuși și cu topóre
La păduchi ca să-î omóre,
Dar n'aū putut să-î omóre,
Și aū făcut păduchi-o șfară
Și aū scos-o din țer'afară (4).

Dar nu numai fetele, ci și feciorii, cari nu caută să fie
cât se pôte de curați, încă sunt, după cum am arătat și mai
sus, luați în ris și batjocură de către cei-lalți inși.

Iată o chiuitură despre un fecior leneș:

(1) Din Straja, com. de Ilie Pasailă, stud. gimn.

(2) Din Mitocul-Dragomirneî, comunicat de V. Greciuc.

(3) Din Băieșesci, comunicat de Vas. Lucan.

(4) Din Siret.

Pălăria ta, Ioane,
Tătă-i fluturi și păóne (1)
Și părinți-ți mor de fóme! (2)

Alta despre unul cam prea închipuit:

Într'un picior mă 'nvârtesc
Și galbeni-mi zurăesc,
Nu sciü bani-mi zurăesc.
Orî păduchü hărădesc,
Nu sciü baniü nu încap,
Orî păduchi-și fac de cap (3).

Când un fecior dintr'un ném de rând, aflându-se în joc,
își dă un aer, ca și când ar fi din cine-scie ce ném mare
și ales, atunci cei-lalți inși, vedându-l cum se umflă în pene
și se îngâmfă, îl ieaü peste picior, chiuindu-i :

Mergi măi iute,
Măi Pădute,
Că te-ajunge *Lîndina*
Și vai rău te-a scălmănă! (4).

Afară de cei amintiți până aici se mai ieaü în rîs și bat-
jocură încă și cojocarii prin următórea strigătură :

Pe podul cojocăresc
Stau păduchüi, sfătuesc :

Cei măi mari
La cojocarî,
Cei măi micî
La ucenicî.

Pune mâna sus pe frunte,
Prinde unul cât un munte,
Bagă mâna după cap,
Scóte unul cât un țap.

La bădița pe pieptar
Doi păduchü se bat cu pari.
Săriți, ómeni, cu topóre,
Că păduchü se omóră.
La bădița pe mustéță
Doi păduchü resucece ață.
La bădița subsuóră
Doi păduchü mi se însóră.
La bădița pe spinare
Doi păduchü fac masă mare (5).

Sau :

(1) Sub *păóne* se înțeleg penele de *păun*, ce îndatinéză feciorii a le pune în pălării când merg la joc.

(2) Din Frătăuțul-vechiü, dict. de G. Onciul.

(3) Din Mahala, comunicat de d-l G. Tomoiagă.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.—*Scălmănă* = scărmănă.

(5) Com. de d-l Dr. G. Mihuță.

La cojocarî pe spinare
Fac păduchii masă mare,

Cei măi mari

La cojocarî,

Cei măi mici

La ucenicî.

În casă la cojocarî

Sunt păduchi așa de mari

Ca și nisee armăsari.

În pod în cojocărie

Fac păduchii bătălie (1).

Păduchele și *Lindina* figuréză fórte adese-orî și în unele proverbe și đicale române, precum:

Păduchele face pe leneș harnic. —

Se đice celor leneși.

Păduchele, când (după ce) se satură, ese în frunte.

Păduchele, când se satură, ese în frunte și se arată.

Păduchele când se îngrașă ese în frunte.—

Se đice de un mojić care, din cauză că are óre-care avere, își iea nasul la purtare.

La Româniî din *Macedonia*:

Piducliul după ce s' satură ese pe
 sufrucéua (sprincénă). —

Se đice despre cei leșinați cari, după ce se satură de ja-
 furî, atunci se arată în lume.

Păduchele leșinat

În frunte s'a așezat. —

Arată pre cei săraci și mândri.

Are păduchi în loc de bani. —

Adecă: e fórte sărac.

---

(1) Din Sucéva.

Nu-s rari,
Da-s mari.
Nu sciū acum ce să fac,
Orî (păduchi) nu mai încap.

Prin aceste două ȃicale se face alusiune la păduchi.

Vai de cela ce-î umblă păduchia pe frunte!—

Adecă de cel murdar.

Îi cură păduchia pe urechi. —

Se ȃice de cel prea murdar.

Pentru un păduche mi arde vechia.
Pentru un păduche să nu-ți pui sărica pe foc. —

Se ȃice despre cei iuți și mânioși.

A fi păduche leșinat.
Ca un păduche leșinat.

Se ȃice despre cei slabi sau lihniți de fόμε (1).

A fi păduche —

A fi un parazit; un om care stă de gęba și alții îl hrănesc.

Nu mi ciudă că trece păduchele prin barbă, da mi ciudă că face cārare (2) —

Adecă să ne păzim a nu se face obiceiū spre a nótră supęrare.

Lindina, când se satură, ese în fața să vaȃă tóttă lumea că a ros crescutul voinicului. —

Se ȃice când un om risipesce o avere moștenită.

A câtă pe cine-và de lindinã—

A-î cãutã cęrtă (3).

E mai primejdios păduchele din lindinã.—

(1) Zanne, *Proverbele Rómânilor*, vol. I, p. 577—578; — și com. de S. Sa pâr. Bălășel.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 12.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 508.

Adecă: un om ajuns din nimica, din ném mai slab și mai de jos, la mărire, mai de grabă te șicanéză decât unul dintr'o familie mai bună, crescut bine (1).

Tot despre *Păduchele de cap* există și vre-o câte-vă ci-militurî, și anume:

Am o turmă de oi
Și ciobanul le mână dinapoï.

Ce este micuț, fôrte mititel,
De-șîiea căciula Vodă pentruel?

Ce e mic, mititel,
De-șîiea Vodă chipiul pentruel?

Îșîiea orî-cine căciula de el (2).

În pădurea Chiriacului
Este cuibu liliacului (3).

Mai departe despre *Păduchele de cap* se află la Români încă și următórele credințe: Când un copil mic are spume la gură, e semn că are în cap un păduche.

Ómenii cu noroc sunt tot-deauna păduchiosi.

Când păduchiî *ciup* tare de carne, e semn că va plouă îndată.

În ȕiua de Pasci, când te piepteni și găsesci păduchi, e păcat să-î omori.

E mare pomană să cureți pe cine-vă de păduchi.

Pe cea-laltă lume numai atâta ai voie a vorbi cu cine-vă, cât timp î-ai căutat în cap păduchi.

Dacă veți un păduche pe cine-vă și nu îl ieî, pe lumea cea-laltă îl veî mîncà (4).

Când visezi că ai în straie (haine) orî pe trup păduchi mulți, ai să capeți parale multe de unde-vă (5).

Când îți caută (când te păduchesce) cine-vă în cap, trebuie să-ți caute pe amândoué părțile, că de-ți caută numai pe o parte, te mînîncă *Cânele babeî* (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 284.

(3) Gr. G. Tocilescu, *Materialurî folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 535.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 99, p. 2: «Se crede că cel ce viséză *păduchi* va căpêta bani.»

(6) *Cânele babeî* e o omidă pestrițâ și fôrte përosă, cu perî castanii.

Când ai obiceiul să te speli pe cap cu apă rece în totă dimineața, faci păduchi (1).

Când te scaldî și-ți udi capul, să nu-ți puî îndată cum eși din apă căciula sau pălăria în cap, pentru că iarăși capeți păduchi (2).

Păduchele de cap se întrebuințază atât de către Români din *Bucovina*, cât și de către cei din *Moldova* încă și ca léc contra *gălbînărilor*.

Așa Români din *Bucovina* dic că cel ce are *gălbînări* se vindecă, dacă i se dă să înghițescă cu ce-vă *Moli* sau *Păduchi de om* în vre-o bătură dintr'un păharuț de céră (3).

Cei din *Moldova* din contră dic că omul, care se va simți bine că are *gălbinare*, să ieă un *păduche* al lui și să-l beă cu orî și ce soiū de bătură în trei zile de sec de-arândul, și după acésta va scăpă de *gălbinare* (4).

Alți Români, tot din *Moldova*, dic că cel bolnav de *gălbinare* e bine să mănânce trei *păduchi* într'o smochină, sau să-i beă într'un pahar cu rachiū (5). Români din *Țera-Românescă* pun, tot pentru *gălbînări*, în rachiū nouă păduchi, flori de *crin* și *gălbinele* (*Calendula*), îi lasă 2—3 zile, apoi îi plămădesc și-i beaū trei zile câte o linguriță (6).

În fine merită a fi amintit și aceea că mamele române, atât cele din *Bucovina*, cât și cele din *Moldova*, când vor să lee copiii, cari de regulă nu se lasă a fi lăuți, voinđ a-i induplecà ca să se lase, îi amăgesc că *Păduchi*, dacă nu se vor la, aū să facă o funie și legându-i cu ea, aū să-i tragă la rîu, pârîu, iaz, sau ce este în apropiere, și i-or înneacă (7).

Români din *Macedonia*, când vreaū ca un copil să nu prinđă *Păduchi*, cum găsesec primul *păduche* la dînsul, îl omóră pe

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Cred. Rom. din *Bucovina*.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei* an. V, No. 12, p. 1.

(4) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 58.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

aur. Făcând acésta, cred ei, că păduchiî aŭ să fie rari ca și aurul.

De aici vine apoi și expresiunea :

L' — frîmsi bidueliul pi flurie dadă-sa. —

Adecă: «il omorî păduchele pe galben mamă-sa», pentru a arătă iubirea și interesul ce pörtă o mamă de fiul sêu.

Sau: se ia *psiruwatan* = buruena pescelui, se topește cu mercur, *ghiarghir*, și după acésta se îmmóie o ață care, dacă se pörtă de cine-vă lipită de corp, nu va prinde nică odată păduchi.

Acésta se întrebuintează mai cu sémă la cei din închisóre (1).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

H Â R A.

(*Pediculus vituli* L.)

Maî tôte vitele cornute, când sunt rău ținute, și cu deosebire când sunt rău ernate, capătă pe la începutul primăverii un fel de parazit, din cauza căruia nu numai că devin maî hitiône și maî slabe de cum aũ fost maî înainte, ci unele din ele, necurățindu-se la timp, chiar și per.

Acest parazit mâncăcios, care cășunéză grabnica slăbire și une-orî chiar peirea vitelor și care séménă întru cât-và cu *Păduchele de cap*, atâta numai că e ce-và maî mare, se numesce *Păduche de vită*, iar cu un cuvînt colectiv *Hâră* (1), lat. *Haematopinus tenuirostris* Burm., *Pediculus vituli* L.

Româniî din *Bucovina*, căroră li-i aminte ea să scape vitele de acest parazit, și maî cu sémă vițeiî, pe cari se face el maî cu deosebire, și din care causă s'a și numit de Linné *Pediculus vituli*, întrebuintéză următorul mijloc :

Ieaũ rădăcină de *Stirigóe*, lat. *Veratrum album* L., și anume cât se póte de multă, o pun într'o ólă la foc să fiérbă, și cu

---

(1) *Fóia poporului*, an. I, Sibiiũ 1894, p. 561 : «De cu primăvară cum și alte dăți, multe vite se molipsesc de *Păduchi* (*Hâră*), cari se sporesc așa dîcënd în nesfârșit și cășunéză slăbirea grabnică și une-orî derăpănarea vitelor.»—În unele comune din *Bucovina*, precum bună-órá în Costîna și în Bilca, sub cuv. *Hâră* se înțelege un fel de mătrefță, care se face pe pielea oilor slabe și care se împrăștie apoi și prin lână. Pielea și lâna e *hârósă*, adecă plină de un fel de cojițe saũ tărățe, cari s'aũ luat de pe piele. În alte comune, tot din *Bucovina*, precum bună-órá în Galanesci, distr. Rădăuțului, se înțelege sub cuv. *hâră* pielea ce se cojesce pe vite, care e subțire și sub care se ascund *păduchi*. Când vreaũ să omóre păduchiî, rădică maî întâiũ *hâra* acésta și apoi îi omórá.

zéma ce ese dintr'însa spală apoi vitele peste tot corpul, și mai cu sémă în părțile acelea unde se află mai mulți păduchi. Și păduchii nu mult după această spalare per (1).

O sémă de Români însă ieau rădăcină de *Stirigóe*, o pisază bine cu muchia toporului, o amestecă cu slatină sau cu sare asemenea pisată, o pun într'o ólá și dimpreună cu acesta o așeză la un loc cald, bună-órá pe horn, unde o lasă apoi cam la 24 de ore ca să mocnéscă. După ce a mocnit, ieau zéma ce a eșit din această rădăcină și frécă vita bine pe locul unde se află mulți păduchi. Făcându-se acesta, se dice că păduchii trebuie numai decât să piéră (2).

Se caută însă în același timp a se ferì vitele ca să nu se lingă, până ce nu se vor uscà cum se cade, căci lingându-se și fiind *Stirigóia* fórte veninósă, fórte lesne ar puté să se învenineze. Și ca să n'o facă și s'o pățescă acesta, li se pune ce-và pe cap (3).

Tot cu zémă de *Stirigóe* sau și cu oloiú vechiú și ranced (4) și cam tot în același chip nimicesc Românií din *Bucovina* și *Păduchele de boú*, lat. *Haematopinus curysternus* Steph., *Păduchele de porc*, lat. *Haematopinus suis* Leach. sau *Pediculus suis* L., precum și:

Păduchele de câne (5) sau *Păduchele cânesc* (6), lat. *Haematopinus piliferus* Burm., cari se țin asemenea de familia *Păducheluí de vită*.

În fine trebuie să amintesc și aceea că la Românií din *Transilvania*, există cu privire la *Păduchele de câne* încă și următórele credințe:

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Ilinca Buzilă; — a celor din Calafindesci, dict. de Catrina Racolța: «*Stirigóia* e bună de *Păduchi la vite*. Se fierbe și cu zéma ei se spală vitele»; — a celor din Ilișeci: «Rădăcina de *Stirigóe* e bună pentru *Păduchi la vite*»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Păduchele de vită* se vindecă cu zémă de *Strigóe*.»

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(3) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Ilinca Buzilă; — și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(5) Veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

De veî da la o fată *Pădunchî cînescî* sfărâmați în vinars, nici odată nu te va uită (1).

Nouă-deci și nouă de *Pădunchî cînescî* în o vară o fată de va prinde, îi va murî dușmanca cea mai mare (2).

Pădunchî cînescî de față de te vor mușcă, veî urlă ca câinii (3).

Șapte *Pădunchî cînescî* cu palma de odată de veî omorî, veî avé șapte feciori credincioși (4).

(1) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Măgeruș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Ș.-Cristur, com. de d-l Th. A. Bogdan.

URECHELNIȚA.

(*Forficula auricularia* L.)

Cine a asistat vre-odată la desfăcatul păpușoilor său la alesul acestora și așezarea lor prin coșere sau sisiecă, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de gujulie subțirică și lungăreță, de colorie cafenie, cu aripă scurte și pielciose, iar la capătul abdomenului cu doi crăcușori în forma unui forfecăș, care cum dă cu ochii de lumina zilei, îndată începe a fugi în colo și încóce și a se ascunde într'un loc óreșicare îndosit și întunecat.

Acéstă gujulie de nópte, care nu póte suferi lumina sórelui, și din cauza acésta petrece ziua mai mult ascunsă prin crăpăturile zidurilor și pe sub scórța pomilor, pe sub pietre și pe sub frunze, însă mai cu sémă printre florile de tandafir și garófe, precum și prin pănușele de păpușoiu său porumb, se numesce în Bucovina: *Urechelniță*, *Urichelniță* și *Urnicelniță* (1); în Moldova și în Țera-Românescă: *Urechelniță* (2); în Transilvania, și anume în Țera-Hațegului: *Licrénță* (3), în Munții apusenți sau Munții Abrudului: *Urechelniță*, *Urechitã* și *Cotósã* (4), iar în cele-lalte părți: *Urechel-*

---

(1) Numirea acésta e usitată mai ales în com. Putna, distr. Rădăuțului, diet. de Sam. Lucaciú.

(2) Diet. de Iord. Bran, pâlmaș în Pașcani, și com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(3) *Revista criticã-literarã*, an. III, p. 159.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții Apusenți (Moșii)*, Bucuresei 1888, p. 99.

niță (1); în Ungaria: *Urechelniță* și *Urechiușă* (2); în Banat: *Urichelniță* (3); la Români din Meglenia: *Jegaviță* (4); iar la cei din Macedonia: *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* și *Förtică* (5).

Poporul român de la țără are contra acestei gujului o deosebită antipatie sau chiar ură din cauză că, după credința sa, dacă o prind și n'o ucid de tot, ea și se bagă în urechi.

Ba poporul român de pretutindenă crede și spune că *Urechelnița*, chiar și când nu-i faci nimica, dacă nu ieși bine séma, încă și se bagă în urechi. Și dacă a apucat odată a i se băgă cui-vă într'o ureche, atunci numai foarte cu greu se scote afară, pentru că ea nici de cum nu se dă scósă. Iar omul, în urechia cui s'a băgat, nu numai că asurdesce, ci foarte lesne poate și altă neplăcere sau nenorocire să i se întâmple. Ba chiar și mórtea poate să i se tragă din acesta (6).

Prin urmare cei mai mulți români se feresc atât ziua, cât și nóptea, de a se culcă vara în érbă, iar tómnă în pănuși sau în pănușerele de pănuși, ca nu cum-vă, culcându-se și

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, Partea II, p. 87.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi: «Despre *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* se crede că sunt veninoase, când te mușcă»;—com. de d-l Chr. Geagea: «Cuvîntul *Gugiuförtică* e compus din *gugiu* și *förtică*. *Gugiu* nu sciú ce însemnă, *förtică* însă însemnă *fórfece*. Ea se numește ast-fel din cauză că are un fel de codiță desfăcută în două părți în forma unui fórfece. Poporul crede că ea este veninosă, și dacă ar împunge pe cine-vă, respectivul ar puté să móră,

(6) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;— a celor din Iișesci, dict. de Vas. Ungurean;— a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;— a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciú;— și a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «*Urechelnița* se numește ast-fel pentru că, dacă dórme cine-vă pe érbă, ea îi intră în ureche și apoi nu se poate scote afară»;— a celor din *Ungaria*, com. de d-l El. Pop: «*Urechiușă* sau *Urechelnița* se găsește mai ales tómnă prin pănușele de pe ciucălăucucuruz. Poporul se ferese foarte de ea, ca nu cum-vă să se bage în urechile omului, căci intrând nu mai este léc a se scápă de mórte»;— T. Fráncu și G. Candrea, op. cit., p. 99: «*Cotósă=Urechită=Urechelniță*, o insectă, despre care se dice că intră în urechi;»— a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariú: «Copii se tem de *Urechelniță*, că li se bagă în urechi.»

dormind foarte greu, să vie vre-o *Urechelniță* și să li se bage în urechi.

De la această credință foarte răspândită prin toate ținuturile locuite de Români, se vede că i se trage și numirea de *Urechelniță* sau *Urechită* și *Urechiușă* a acestei gujulii.

Urechelnița însă are obiceiul de a se băga și a se ascunde nu numai prin locurile amintite mai sus, ci prin Țele, și mai ales prin Țelele și ulcelele, cu cari se duce mâncare lucrătorilor în câmp. Deci Țemenii ieaă tot-deauna foarte bine sȚma, cȚnd beaă sau mȚnȚncȚ în câmp, ca nu cum-vȚ din greșȚlȚ să bea sau să mȚnȚnce și vre-o *Urechelniță*, cȚci făcȚnd-o acȚsta, cred cȚ *Urechelnița* se ȚmulȚesece Țn om și, nedȚndu-se scȚsȚ dintr'Țnsul, pe un ast-fel de om numai mȚrtea Țl vindecȚ (1).

O sȚmȚ de RomȚni din *Moldova*, la cari existȚ asemenea credinȚa cȚ *Urechelnița* se bagȚ în urechi (2) aȚ datinȚ ca, cȚnd se despȚie urechile la copii, să prindȚ o *Urechelniță*, s'o ardȚ, s'o piseze, și apoi amestecȚnd-o cu unt prȚspȚt, să facȚ dintr'Țnsa un fel de alifie, care se pune la bubȚ. Iar uscatȚ și pusȚ în rachiȚ, o beaă pentru durere de pȚntece (3).

RomȚnii din *ȚȚra-RomȚnȚscȚ* ȚnsȚ, cȚnd are cine-vȚ *urechelniță*, adecȚ un fel de bube la urechi sau Țn dosul acestora, aȚ datinȚ de a prinde *UrechelniȚe*, de a le omȚri, de a le arde pe vatra focului, și apoi, prefȚcȚndu-le Țn scrum, pisȚndu-le și amestecȚndu-le cu unt, de a unge cu amestecȚtura acȚsta *urechelnița* sau bubele de la urechi.

Tot Țn *ȚȚra-RomȚnȚscȚ* mai existȚ ȚncȚ și credinȚa cȚ o femeie, cȚnd este ȚnsȚrcinatȚ, nu e bine să omȚre *Urechelnița*, cȚci făcȚnd-o acȚsta, copilul ce-l va nasece va face *urechelniță*, adecȚ bube Țn dosul urechilor (4).

RomȚnii din unele pȚrȚi ale *Transilvaniei* cred cȚ:

Urechelnița e slujnica cea blestematȚ a lui DumneșȚu (5), și dușmanca cea neȚmpȚcatȚ a *MaiceȚ Preacurate* (6).

(1) DupȚ cred. și spusȚ Rom. din CarapciȚ, dict. de Vasile CȚrciȚ.

(2) Dict. de Const. S. Bucan din Pașcani.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 10; — Idem, *Istoria naturalȚ medicalȚ*, p. 109.

(4) Com. de S. Sa pȚr. T. BȚlȚșel.

(5) Cred. Rom. din Sermașelul de CȚmpie.

(6) Cred. Rom. din Ghinda.

De aceea :

Dacă veî omorî o *Urechelniță*, veî avé bucurie (1), iar de vreî să-ți erte Dumneđeü un păcat, atunci omórá 9 *Urechelniți* (2).

În fine merită a fi amintit și aceea că la Româniî din *Un-garia* se află o satiră poporană, în care, pe lângă alte numiri de insecte, figuréză și cea de *Urechiușă*.

Iată și versurile din acéști satiră, care ne intereséză mai de aprópe :

Urechiușă

Stă la ușă ;

Doi *șințari*

Lăutarî ;

Un *cosaș*

Ceteraș ;

Două *musce*

Fac halusee ;

Un cocoș

Tórnă 'n coș ;

O găină

Stringe fârină (3).

O variantă a acestei satire, și anume din *Bucovina* în care, afară de *Urechiușă* și *Cosaș*, figuréză asemenea mai multe numiri de insecte sună, în întreg cuprinsul ei, precum urméză :

Měi bădiță, Constantine !

Pune casa lângă mine,

Că vom trăi fórte bine ;

Și dă fata după mine,

C'oiü ține-o fórte bine,

Că mi-î móra lângă casă

Cu piscóia pe feréstă

Și curge fâina 'n casă :

Două cióre

Duc la mórá,

Un cocoș

Tórnă 'n coș,

Doi gânsaci

Tórnă 'n saci,

O găină

Cerne fâină,

Un boboc

Suflă 'n foc,

Doi *șințari*

Bucătarî

Fac vârđari,

Două *musce*

Fac gălusee,

Două *musce încălțate*

Fac gălusee chipărate,

Doi *gândaci*

Fac colaci,

Două curei

Torc în furci,

O cucórá

(1) Cred. Rom. din Sermașul de Cămpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l El. Pop.

Mătură 'n móră,
Doi răţoi
Strîng gunoiu,
Cărăbuşi
Deschide uşi,
Prepeliţa
Cu bărdiţa
Şi-un guzan
C'un ciocan,
Rîndunica
Cu ulcica

Staū în loc
Pe lătoc
Şi un cuc
Pe-un butuc,
Iar morarul
Unge carul,
Morăriţa
Tigăiţa,
Moraru-i căne ponihoş
Şi dă untura pe jos! (1)

---

(1) S. Fl. Marian, *Satire pop. rom.*, Bucureşti 1893, p. 49.

Ș F A B U L.

(*Periplaneta orientalis* L.)

Nu e mai nici o singură bucătărie mai mare în timpul de față, în care să nu se afle un insect lat, môle și de colóre négră-cafenie care, de cum însereză și anume îndată după ce s'a stins lumina și până de către ȝiuă, alérgă încolo și în cóce atât pe jos cât și pe păreți, căutând unde ar află ce-và demâncare.

Acest insect de nópte, care stă tótă ȝiua ascuns prin crăpăturile și borticelele cele mai înguste și mai mică ale păreților, pe după blănilé ușilor, și mai ales în apropierea vetrelor și a cuptórelor, unde căldura e mai mare, se numesce în Bucovina: *Șfab*, pl. *Șfabă* (1), *Gândac de casă* (2), *Gâzóbă* (3); în Țera-Românéscă: *Șvab*, *Gândac negru* (4), *Gândac de bucătărie*, *Libarcă*, pl. *Libarce* și *Libărci* (5) și *Libarcă négră* (6); iar în Transilvania, Banat și Ungaria: *Șfab* sau *Șvab* (7).

(1) Numirea acésta e cea mai răspândită în Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineă*, an. V, No. 17, p. 2.

(3) Sub cuv. *Gâzóbă* înțeleg Româniă din Bucovina mai multe feluri de gândaci, în deosebi însă *Șvabiă* și *Rușiă*.

(4) Dr. Urechiă, *Șăinisme*, Bucuresci 1898, p. 32: «*Șfabul*, musafir al bucătăriilor murdare, deși nu e coleopter, e totuși incontestabilmente un gândac, atât de gândac, în cât mulți îi ȝic *Gândac negru*.»

(5) Dr. N. Leon, *Șvabiă*, publ. în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci, p. 122;—*Sănătatea*, an. II, p. 77: «*Libarcă*, pl. *Libărci*, insectă ortopteră, originară din America din *Șvab*.»

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile negre*, când se prăsesc la casa omului, e semn de bogăție.»

(7) *Fóia poporului*, an. IX, Sibiiă 1901, No. 9, p. 104. «*Șvabiă*, insecte mari negre, ce se fac prin odăi»; — comunicat de d-l Dr. At. M. Marienescu: «În Sibiiă din Transilvania, Lipova din Banat și Oradea-mare din Ungaria, se numesce insectul cel negru, care trăesce prin bucătării, *Șvab*, iar cel roșu, care trăesce asemenea prin bucătării, *Rus*.»

Un alt-fel de insect, care trăește asemenea prin bucătării la un loc cu *Șfabiū* și care aduce la făptură cu *Șfabul*, dară e cu mult mai mic decât acesta și de colóre gălbie-roșietică, se numește în Bucovina: *Prus*, pl. *Pruși* (1), *Rus*, pl. *Ruși*, *Colțan*, pl. *Colțani* (2), *Cărhan* (3), *Corhan* (4), fem. *Corhană* și *Corhancă* (5), *Corhan de casă* (6), *Tarhan* (7), *Tărhan* (8), *Tarhon* (9), *Torhan* (10) și *Turhan* (11); în Transilvania, Banat și Ungaria: *Rus* (12); în Țera-Românească: *Libarcă* și *Libarcă galbenă* (13), lat. *Blatta* germanica L.

(1) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Duceă: «*Pruși* sunt roșii și mai mici decât *Șfabiū*».

(2) Dat. Rom. din Udesei, comunicat de Const. Jescu.

(3) Numirea acésta e usitată în orașul Storojineț, dict de Nic. Haraga: «*Cărhanul*, pl. *Cărhani* sau *Corhanul* e gălbii-roșietic.»

(4) Numirea acésta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebii însă în Ilișesci, comunicat de Fil. Doboș;— în Galanesci, dictat de G. Cârstean;— în Bilca, dict. de Chir. Horodnic;— în Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Șfabul* e mai mare și negru, iar *Corhanul* e mai mic și gălbii-roșietic»;— în Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi: «*Șfab* se numește la noi cel mai mare și negru, iar cel mai mic și roșietic se numește *Corhan*, fem. *Corhană* și *Corhancă*, și *Rus*; iar în Pătrăuț, pe Siret, *Turhan*, pl. *Turhani*».

(5) Sub *Corhană* și *Turană* se înțelege în munții Bucovinei și cu deosebire în ținutul Câmpulungului și al Dornei o cóstă fórte priporie, care e mai cu totul sterilă. Ea se naște, dacă se scóte piétra dintr'insa și se rostogolește la vale, ast-fel că ducênd cu sine tot ce-i vine în cale, nu rămân decât numai pietrele góle printre cari crește ici, colea nisce copăcei mici, precum mestecenii și arțari. Pe-o *Corhană* numai cu anevioie póte să mérgă cine-vă la dél sau la vale, și rar când se află vre-o cărare de-acurmezișul ei. În comuna Crasna, distr. Storojinețului, se înțelege sub cuv. *Corhană* și un copac rămuros, a cărui trupină e putredă și scorburósă. Probabil deci că de la acésta numire s'a vie și numele *Corhan*, fem. *Corhană* sau *Corhancă* a insectului din cestiune.

(6) Dat Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(7) Usitat în Bosanci, comunicat de Octav. Bărgăuan, stud. gimn.: «La noi în Bosanci, gândacii cei galbeni roșieticii de casă se numesc *Tarhani*».

(8) Usitat în Straja și Storojineț.

(9) Usitat în Mahala, distr. Sadagurei.

(10) Usitat în Boian, distr. Sadagurei.

(11) Usitat în Pătrăuț pe Siret, distr. Storojinețului.

(12) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(13) Com. de d-l Vartolomeu Stănescu, stud. la Facultatea teologică din București, și de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile galbene*, când se prăsesc la casa omului, e semn de sărăcie.»

De óre-ce însă *Şfabiî* şi *Ruşiî* trăesc. după cum am amintit mai sus, de regulă la un loc, amestecaţi unii cu alţii, atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din cele-lalte ţeri, îi confundă unii cu alţii, numindu-î pe toţi la un loc când *Şfabi* sau *Corhanî*, când *Libarce*.

Cu tóte acestea însă, privindu-î mai de aprópe, orî-şi-cine póte fórté uşor să-î cunóscă şi să-î distingă unii de alţii, pentru că *Şfabiî* sunt cu mult mai mari, mai greţoşi şi negri, pe când *Ruşiî* sunt ce-và mai mici, mai roşietici şi cu mult mai sprinteni.

Afară de acésta, *Rusul* sau *Corhanul*, deşi e mai mic, e cu mult mai stricácios decât *Şfabul*, pentru că el se bagă peste tot locul, se îmulţesce straşnic şi strică tare, căci nu se mulţumesc numai cu pâne, mălaiu, mămăligă şi zahăr, ci se apucă şi de alte obiecte, precum : haine, piei, hârtie, mai pe scurt de tot ce-î vine din demână şi le róde şi pe acestea (1).

Româniî Bucovinenî istorisesc că înainte de încorporarea Bucovinei la Austria, nu se află nici un *Şfab* în acéstă ţeră, ci ei au venit abià mai pe urmă dimpreună cu *coloniile şfábesci*, şi de atunci s'au îmulţit şi răspândit apoi în tóte părţile ţeriî. Şi de óre-ce au venit cu coloniile şfábesci, se şi numesc ei *Şfabi*.

Iar ce se atinge de *Ruşi*, se díce că aceştia au venit, nu se scie anume când, cu *Ruşiî*, şi de aceea se numesc ei *Ruşi*.

Atât *Şfabiî*, cât şi *Ruşiî* sunt nu numai fórté stricácioşi, ci tot-odată şi fórté greţoşi şi supărăcioşi. Din cauza acésta apoi Româniî din Bucovina caută tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar poté mai uşor şi mai de grabă mântuî de dînşii.

Drept aceea, spun unii, că de *Gândaci de casă* te poţi cotorosî, dacă îi ieî Vineria cu dosul măturii şi-î dai peste drum (2).

Alţii spun iarăşi că spre a poté scăpà de *Gândaci de casă*, trebuie a luà nouă din ei şi a-î duce la o *răspântie* de

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

drum său într'o crâșmă sau móră, și acolo să li se deă apoi drumul, însă așa ca să nu vadă nimeni (1).

Și iarăși alții sunt de părere că spre a se puté cotorosi de *Gândaci*, trebuie a afumă în casă cu piele găsită (2).

Românii din com. Bosanci, distr. Sucevei, spun că unde se află *Tarhani* e bine să se pue în cornul despre răsărit al casei o mătură părăsită unsă cu *funingine*. Adunându-se *Tarhani* pe mătura acésta, să se ieă cu mătură cu tot, să se ducă în câmp la o tufă de nalbă și să se arunce acolo. Făcându-se acésta, se dice că toți *Tarhani* fug apoi din casa respectivă (3).

Românii din com. Tișeuț, tot din distr. Sucevei, ieău o rămurică de soc, scot măduva dintr'însa, o astupă la un capăt, iar prin cel lalt bagă în năuntru pe rând câte doi *Șfabi*, rostind de odată cuvintele:

Aceștia-s mirele și mirésa;
 Aceștia-s socru și cu sócra;
 Aceștia-s socri cei mari;
 Aceștia-s nuni cei mari;
 Aceștia-s vătăjei și druce,
 Aceștia-s cei ce au să'mpusce;
 Aceștia-s lăutari;
 Aceștia-s bucătari...

Și tot așa mai departe până ce se compune o nuntă întrégă. Apoi astupându-se și cel-lalt capăt, duc rămurica ast-fel astupată și o așeză în crucile drumului.

Acésta însă se face numai séra și numai când e *Lună nouă* (4).

Românii din com. Stupca, distr. Gurei-Homorului, scot și aduc apă neîncepută dintr'o *fântână* sau și din alt loc în 3 sau 9 Dumineci deminéță, o pun într'un vas óreși-care la foc, o lasă să fiérbă bine și apoi, când clocotese măi tare, stropesc *Șfabi* cu ea.

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 79.

(2) Idem de eadem, No. 70.

(3) Com. de Octav. Bărgăuan.

(4) Com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.

Nedesbărându-se bucătăria de *Şfabî* prin prima stropire cu această apă de Duminecă, se face stropirea acesta de trei ori, şi apoi de sigur că se stârpesc cu desăvârşire.

Tot aşă se pot stârpî *Şfabii* şi cu bere.

Spun adecă Româniî că, după cum se bat ómeniî numiţi *Şfabî* după această bătură, tot aşă de tare se bat şi insectele numite *Şfabî* după ea. Drept aceea ca să se pótă stârpî *Şfabii*, se pune peste nópte un taler cu bere pe masă sau în alt loc, unde se observă că umblă mai mulţi *Şfabî*; şi aşă, bënd ei din berea acesta, se îmbată, cad în taler şi se înecă, şi apoi, perind cu toţii, se stârpesc fórte iute (1).

Tot cu bere îndatinéză a-î stârpî şi o sémă de Româniî din *Transilvania* (2).

Româniî din com. Budeniţ din Bucovina, precum şi cei din vecinătatea acestei comune, dic că dacă se află o róta stricată în drum şi dacă se ieau *ciolaniî* de la róta aceea, se ard, şi cenuşa ce ese dintr'înşii se presură pe unde se află *Corhaniî* sau *Pruşii*, atunci aceştia se perd.

Sau dacă se ia o *copită de cal mort*, se arde, şi cenuşa ce ese dintr'insa se presară pe unde se află *Corhaniî* sau *Pruşii*, atunci încă se perd. Dar ei se perd şi atunci când se pune şi câte o copită nearsă pe unde umblă ei mai tare (3).

În fine Româniî din oraşul Storojineţ, cari voesc să depărteze *Corhaniî* de prin casele lor, ieau un otgon şi încolăcindu-l, îl pun pe cuptor unde-l lasă să stea mai multe zile după olaltă. În acelaşi timp ieau spuma de pe óle şi o aruncă în foc. Făcënd această, spun că toţi *Cărhaniî* sau *Corhaniî* fug apoi din casă (4).

Cei mai mulţi Româniî însă, în loc de mijlócele înşirate până aici, întrebuiţéză un fel de descântec, în urma căruia, după credinţa lor, toţi *Şfabii* şi *Ruşii* trebuie numaî decât să părăsescă casele, în cari s'aũ încuibat.

Aşă Româniî şi cu deosebire Româncele din comunele

(1) Com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.

(2) *Foaia poporului*, an. IX, No. 9, p. 104: «*Şvabii* sunt pătimaşi beutorî de bere şi patima acesta se pôte folosi uşor spre stârpirea lor.»

(3) Dict. de Marióra Dutcă.

(4) Dict. de Nic. Haraga.

Tereblecea și Oprișeni, distr. Siretului, voind a scóte *Șfabiî* din casele lor, aștéptă până când se arată *Lună nouă*. Atunci una dintre femeii ese afară, iar alta rămâne în casă. Cea de afară, apropiindu-se de o feréstră pe care o lasă anume deschisă și, strigând prin acésta către femeia cea din casă, ȓice:

Craiü nou în țéră!

Cea din casă răspunde:

Să éśă Șfabiî afară!

Cea de afară:

Dar ce-or mânca éi deséră?

Cea din casă:

S'or mânca unul pe altul,

Pân' s'a curăți tot satul!

Rostind cuvintele acestea, se ȓice că toți *Șfabiî* fug din casă afară. Iar aceia, cari nu nimerese ușa să éśă afară, se mânâncă între olaltă, până nu rămâne nici unul în casă (1).

O sémă de femeii însă, urmând aceeași procedură și tot la *Lună nouă*, întrebuițéză, în locul versurilor de măi sus, pe acestea:

Craiü nou în țéră!

— Ce-om mânca deséră?

Pâne și cu sare!

— Dar Șfabiî ce-or mânca?

Éi vor alergà

Și se vor mânca

Unul câte pe unul

Pân' n'a rămâné nici unul!

În urma acestor cuvinte, cari se rostesc câte de trei ori după olaltă, *Șfabiî* și *Rușiî* trebuie să fugă din casă (2).

Româniî din Brașca, distr. Gurei-Homorului, însă deschid,

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure, com. de Paul Scripcariü, și a celor din Oprișeni sau Panțiri, com. de Ioan Bilețchi, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Artemie Andronic, stud. gimn.

când e *Lună nouă*, uşile locuinţelor precum şi pórta de la drum şi apoi, punându-se unul la uşa deschisă a casei, iar altul la pórta, dice cel dintâiu :

— Craiü nou în ţeră!

Cel de la pórta:

Să éşă toţi Şfabiî pe pórta afară
Şi'ndată să mérgă la iezit la móră!

Aceste versurî se rostesc de trei orî după olaltă, atât de către cel de la uşa casei, cât şi de cel de la pórta (1).

În fine la Româniî din com. Tişeut, afară de cele arătate mai sus, mai e încă datină ca unul dintre căseni să éşă într'o séră, când e *Lună nouă* afară, şi aici apoi să se apropie de o feréstră, care trebuie să fie deschisă şi să dică :

Craiü nou în ţeră!

Îndată după rostirea acestor cuvinte, unul din casă iea 9 *Şfabiî*, pe carî i-a prins mai dinainte şi, aruncând 3 dintre dinşii pe feréstră afară, răspunde:

Să éşă afară
Toţi Şfabiî din ţeră!

Cel de afară:

Dar' dac'ar eşi
Cu ce s'or hrăni?

Cel din casă:

De asta nu-mî pasă
Din ţeră să éşă!

Şi tot aşă se rostesc aceste cuvinte a doua şi a treia óră, adecă până ce aruncă şi cei-lalţi şése *Şfabiî* din urmă.

Făcënd acestea, cred că de bună-sémă *Şfabiî* părăsese casa şi ast-fel se mântue de ei (2).

Ca încheiere mai amintim încă şi aceea că, afară de *Cor-*

(1) Com. de Zaharia Roşca, stud. gimn.

(2) Com. de Olv. Sorocean.

hăniă de casă, despre cari am vorbit până aici, se mai află încă un fel de Corhan, pe care-l cunosc Românii după nume, și care trăește numai la câmp.

Acest soiū de Corhan, de colóre roșie și cu mult mai mic decât cei de casă, se numește *Torhan* și *Corhan de câmp* (1), lat. *Ectobia lapponica* L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

CĂLUGĂRIȚA.

(*Mantis religiosa* L.)

Pe fânațele din *Moldova* și din *Țera-Românească*, însă mai cu seamă pe cele de pe *Câmpia Ardélului*, se poate foarte adese-orî vedé în decursul lunilor Septemvrie și Octomvrie o insectă mică, numai de vre-o 5—6 cm. de lungă, și cu nise picioruțe lungi și subțirele, care, cum o atingi cu mâna saă cu un bețișor, îndată își împreună cele două lăbuțe de dinainte la un loc, ast-fel ca și când s'ar rugă.

Acéstă insectă se numesce de Româniî din țêrile sus numite pentru obiceiul eî cel curios ce-l are, de a-și împreună priciórele de dinainte ca și când ar voi să se închine, *Călugăriță* (1).

Despre acéstă insectă există la Româniî din *Transilvania*, com. Fărăgău, comit. Clujului, următórea legendă :

«În vremile pe când trăiaă *Sf. Apostoli*, se făcuse mare vrajbă în *țera Jidovilor*, nesciind că pe cine să pună de împêrat.

---

(1) Com. de d-l Dim. Mănăstirean, învățător în Botoșani: «*Călugărița* e un fel de lăcustă»; — Fred. Damé, *Nouveau Dict.* vol. I, p. 185; — Th. A. Bogdan, *Călugărița*, publ. în *Revista ilustrată*, an. V, Bistrița 1902. p. 181; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 679; — N. Sulică, *Antropomorfisme*, p. 31: «*Călugărița* e o insectă ortopteră, ce sémână întru cât-vă cu *lăcusta*.» — O sémă de Româniî din *Bucovina*, după cum mi-aă spus El. Bîcu și Ioan Bîcu, agricultoriî în Putna, đic că *Călugărița* ar fi o insectă, care se află tómnă prin pădure și care strică la lemn. Sémână însă că *Călugărița* Româniilor Bucovineniî e una cu *Călugărița* ce'lor-lalți Româniî.

«Păgânii umblău rătă, rătă pe lângă casele creștinilor, cerându-le *rotumul* (votrumul). Umblară unii chiar și la *Sân-Petru*, care pe atunci eră vătaful Apostolilor.

«*Sân-Petru*, înțelegând însemnătatea alegerii aceleia, se sfătui cu cei-lalți frați apostoli, căci așa se numiau ei între ei, și plănuiră să facă o mare strînsură de popor creștin pentru a se sfătui că cu cine să ție. Și se strînsură mai mulți. Dar după ce pe vremea aceea creștinii erau tare împărăștiați și îndepărtați unul de altul, apoi și de frica de păgâni, rămaseră cei mai mulți pe la casele lor, căci dór în vreme vrăjbită cine dintre cei cu copii mulți și-ar fi lăsat copiii și nevasta singuri în cap de nópte, — apoi de óre-ce pe vremea aceea creștinilor nu le eră ertat ca să se întâlnească doi sau mai mulți la o laltă, că de-î vedeau îi prindeau păgânii și-î udau cu *fotogen* (1) și le da foc să ardă pe uliți în loc de opaiț.

«Destul că după ce *St. Petru* își strînsură vre-o câți-vă sfetnicii de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

«Unii diceau una, alții alta, ca abună-óra cum ȑic și aȑi ómenii pe la strînsuri, dar ca să ósă la ce-vă sfátuélă mai de trébă, ferit-a-î Dómné!

«*St. Petru*, ca mai învățat, vedënd că nu-î modru a o scóte la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vătaf, cu glas blând și tremurător le ȑise :

«Fraților! scim că pentru a puté merge în bătae, trebuie să ai bărbați bravii și isteți, — asemenea și la noi. Pentru a puté *desmânta* și înțelepți poporul nostru creștinesc, trebuie mai întâi să avem bărbați și încă ómeni pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebuie să v'ó spun, că încă atăția bărbați nu avem, apoi scim bine, dragii mei, că dacă poporul păgânesc ar vedé că unul său altul dintre noi ar umblă pe la casele creștinilor noștri, nu sciú zéu dacă nu ne-ar luà la ochi. Trebuie decí ca să ne îngrijim alt cum, ca așa pizmașilor noștri nici prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eú ca mai bătrân m'am gândit ȑi și nópte despre tréba asta, și am ajuns la socotéla, că numai dacă ne vom câștigă femeii iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce

(1) *Fotogen*=naftă, petroleú.

diceți la asta? Óre n'ar fi bine ca noi cei mai bătrâni, ca mai cuminiți, să facem un răvaș peste toate femeile creștine mai iscusite și mai înțelepte, și învățându-le să le dăm drumul pe la casele ómenilor noștri ca să le spună gândul nostru și dorințele noastre.

— «Bine! — îi diseră cei-lalți învățați.

«Nu mult după aceea, strigând după răvașul făcut toate femeile mai deștepte, le explicară ȓi de ȓi, nópte de nópte, până le înțelepțiră, după cum erà de lipsă, și apoi, dorindu-le *drum bun* și *ispravă bună*, le trimiseră pe la cei creștini. Înainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le ertat ca să se uite la urmă în ochi, căci ochii altor ómenii is scupați din ochii dracului, și nici ca să grăescă cu nimeni, căci limba multora varsă venin în sufletul creștinesc.

«Tóte după învățătura primită își înveliseră fața, de numai ochii li se vedeau, apoi luându-și merinde, o luară la drum, rugându-se lui Dumnezeu și ținând *postul lui Isus*, nemâncând, numai tot a treia ȓi odată.

«Una însă, și anume *Călugărița*, căci așa o chemà, umblând prin mai multe orașe, unde domniii is mai cinași îmbrăcați și mai drăcoși ca alți ómenii, a dat de un domnișor coala înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustața răsucită și creță, apoi cu ochii ca de șérpe și cu gura mică și potrivită de-ți sloboȓia gura apă după el, nici una alta.

«Domnișorul, viclén ca toți domnișorii de aȓi, se puse cu buna și vorbindu-i câte în lună și stele, o făcù de *Călugărița* își uită învățătura primită și poruncile ce i s'au dat, și își destupă fața și a început a grăi de câte numai îi puteà eși pe gură, până mai pe urmă îi spuse domnișorului și gândul creștinilor și despre învățătura ce o primise de la *St. Petru*.

«Auȓindu-le toate acestea domnișorul cel drăcos, se făcù nevedut; căci dór nici nu erà altul, fără *feciorul Satanei*.

«*St. Petru*, care despre toate acestea aveà cunoscința, căci ingerul lui Isus toate i le spuneà, a luat-o și el la drum pe urma *Călugăriței* celei păcătóse, ca să o ajungă și să o opréscă de a umblà mai departe, fiindu-i frică că învățătura asta o va mai descoperi și la alți domnișori. În urmă, gă-

sind-o pe un câmp verde și înflorit unde se jucă cu nisce *copii de fânțari*, a oprit-o în loc și i-a dis :

— «*Călugăriță* te-ai chemat, *Călugăriță* să te cheme și de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vëlul de pe față ți l-ai țipat și fața cea frumoasă și creștinăscă ți-ai spurcat!

«*Călugărița*, vëdënd pe *St. Petru*, în spaimă dă să-și acopere fața, care îi erà descoperită (desvelită), dar nu putù, căci Dumneđeù o schimbase într'o gujulie mică și verde, care și acum împreunându-și picioarele dinainte face ca și cum ar voi să-și astupe fața.»

O altă legendă a acestei insecte, tot din *Transilvania*, și anume de pe valea Magerușului, sună precum urmëzã:

«Dice că pe vremea *Tătarilor* erà mare vrajbă în întréga lume. Și nici n'aveà cum să nu fie, după ce acéstă limbă străină nu erà de fel pe placul ómenilor, căci *Tătarii* erau afurisiți de rëi și de blestemați, pentru că ei pe unde găsiaù vre-un creștin, nu-l întrebaù de sănătate, ci-i săriaù în spate și-l uci-deaù ca pe o vită sau alt animal netrebnic.

«*Creștinii*, vëdëndu-le inima, s'aù înțeles cu toți ca să-î alunge afară din țeră. Dar cu tóte că ei își strinseră tóte puterile, le-a fost peste putință ca să-î biruésca și să-î alunge din țeră, căci... mă rog, erau atâția cât frunza codrului și cât nisipul mării, încã de nu și mai mulți, și apoi așa de sãlbateci de te înfricai și numai uitându-te la ei.

«Vëdënd ómenii că nu-î modru de a-î scóte cu puterea, s'aù dat cu rugăciunea să-î alunge, puindu-și nãdejdea în Dumneđeù, care a mântuit întréga lume de necaz.

«Necazul cel mai mare al creștinilor însã erà, că nu aveaù preoți destui, cari diua și nóptea să facã rugăciuni pentru mântuirea lor de némul cel pãgân și netrebnic.

«La urmă, după ce ținură vre-o câte-vã sfătuiri, se învoirã ca, pre lângã învoéla lui Dumneđeù, să-și alégã mai multe *fete vergure*, și acelea să se închine apoi lui Dumneđeù și de și și nópte de nópte.

«Așa și făcurã. Și Dumneđeù se învoi, căci cum să nu-î placã, când vedeà cu câtã inimã și cu câtã căldură se sciaù rugã.

«*Fetele feciore* însã, cari se prindeaù că vor trăi numai în

post și rugăciunii, înainte de ce intrau în biserică, ca *maici bisericesci*, ori după cum le mai dăcem azi *Călugărițe*, trebuiau să facă legământ, jurându-se ca de vor uită de cele sfinte, ori vor batjocori pre Dumnezeu, ori se vor mărită vre-odată, să fie prefăcute de Dumnezeu în *mirozenii* (minunății) și alte lucruri de rîs.

«Una dintre fetele vergure însă, frumoasă cum eră, îi pică dragă unui fecior de tătar, și acela, cât cu voia ei, cât peste voia ei, o luă și o duse în cortul cel domnesc, și o făcū crăiesă, cununându-se cu dînsa.

«Dumnezeu însă, căruia nu-î plăcū acéstă faptă, nu o lăsă nepedepsită, ci pe cînd se jură înaintea altarului că va fi soție dréptă și credinciosă, a prefăcut-o într'o gujulie mică și scărbosă, căreia i-a dîs pe dată: *Călugăriță*, pentru că s'a încumetat a se mărită, călcînd jurămîntul călugăriei, și *Călugăriță* îi dîc și în ziua de azi.»

A treia legendă, asemenea din *Transilvania*, orașul *Bistrița*, sună așa:

«Un împărat a avut o fată care, ori și câți peșitori i-au venit, ea nici după unul n'a vrut să se mărite.

«Tată-so, vîdînd de la o vreme că nu voesce nici după un fecior să se mărite, s'a supărat și luînd-o cu nepusă în masă a dus-o la o mînăstire ca s'o facă *Călugăriță*.

«Fata dintru început nu voiă de loc să mîrgă, dar la urma urmei cât de voie bună, cât de silă, s'a dus.

«După ce a intrat în mînăstire, cele-lalte maici se puseră cu vorbă bună pe lîngă dînsa, ca să o mîngăe.

«Fata însă nici nu le băgă în sémă, nevoind a ascultă cuvintele lor.

«Și așa și-a petrecut ea viéța vreme de vre-o câte-vă luni.

«După ce au trecut însă vre-o câte-vă luni la mijloc, aflară cele-lalte maici că ea de aceea nu vorbesce cu dînsese, fiind-că se iubesc cu *Dracul*, care în tótă nóptea veniă la dînsa și o țineă în povești.

«Aflînd cele-lalte maici de fapta ei cea nerușinată și păcătósă, au ținut *Postul cel negru* nouă-deci și nouă de zile, ast-fel că s'a ales din ea numai o gujulie ciudată, căreia i-au pus apoi numele *Călugăriță*.»

În fine a patra și tot odată ultima legendă a *Călugăriței*

așișderea din *Transilvania*, com. Buduș de lângă Bistrița, sună precum urmază :

«Dice că *Dracul*, ducă-se pe pustii și mâné-o-ar acolo unde a înserat, a avut o fată fórte reà, așa de reà, că nu mai aveà pãreche în lume.

«Vêdënd de la o vreme *Dracul* că el, măcar că e *Drac*, nu pôte s'o 'scôtă la capët cu fica sa, a hotărît s'o ducă la mânăstire și acolo s'o facă *Călugăriță*, cugetând în mintea sa că prin acésta i se va pocăi fata și se va mai îmblândi din zeludă ce erà.

«Însă fata tot zeludă și reà a rămas, după cum a fost și mai înainte, și atâtea mirozenii ce făcea, de nu mai erà modru să ajungă la vre-un bine.

«Dumneđeū, care nu puteà suferi pe de o parte ca o fată de drac să petrecă în mânăstire, iar pe de altă parte, vèdënd că póma cea reà a *Necuratuluī* își face de cap cu mirozeniile ei cele nesuferite, a prefăcut-o într'o gujulie.

«Și acesteī gujuliī i-au pus apoi cele-lalte surori numele *Călugăriță*, și de atunci *Călugăriță* se chémă ea și până în ziua de astăzi.»

Afară de legendele înșirate până aici, mai există, tot la Româniī din *Transilvania*, încă și următóarele credințe despre *Călugăriță* :

Călugărița e fata Satanei (1).

Călugăriță a călcă nu e bine (2).

Călugăriță mórtă a află e semn răū (3).

Călugărițe multe a vedé e semn de un an bun (4).

Călugărițe printre grâie a vedé e semn de vreme căldurósă (5).

Călugăriță pe drumurī a vedé e semn de vremi rele (6).

Călugăriță mórtă de vei află, îngrop-o, că vei avé un bine (7).

(1) Cred. Rom. din Buduș de lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Ercea.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăū.

(5) Cred. Rom. din Milaș.

(6) Cred. Rom. din Ormeniș.

(7) Cred. Rom. din Fărăgăū.

Călugăriță mórță de vei află, iea țerină de sub dînsa, că e bună de léc (1).

Călugărițe în mușinóie de vei află, e semn de vreme frumósă (2).

Călugăriță mîncată de furnici de vei află, e semn că are să fie tómnă lungă (3).

Călugăriță tómnă târđiú de vei află, e semn că are să fie érna móle (4).

De aí batere de inimă, strînge capete de *Călugăriță* și le pune la piciorul patului, că e bine (5).

De vrei să împaci pe cine-vă, dá-í picióre de *Călugăriță* în vinars, că are să-ți deà pace (6).

Cînd cine-vă nu încape de tine, pune-í capete de *Călugăriță* în vinars, că maí mult nu ți-a đice nici o vorbă tră-gănată (7).

Cînd cine-vă ți-a furat ce-vă și nu vrea să-ți spună, dá-í vinars de pe capete de *Călugărițe*, că-ți va spune tot (8).

Cînd e cine-vă în necaz mare, dá-í trei *Călugărițe* la casă, și pune-l să și le alunge el, că ducêndu-se í-or duce și su-pêrarea (9).

Dacă aí o femeie reà, pune-í trei *Călugărițe* nóptea supt cap, că se va pocăi, numaí trebuie să đici séra de trei óri în trei đile după olaltă următórea đescântecă :

Călugăriță
Cu necredință,
St. Petru te-o 'nvêțat,
St. Petru te-o mînat
Să faci bine
La creștine,
Să dai învățatură

La cei fără 'nvêțatură,
Învêțatură aí dat,
Dar' reú te-ai purtat,
Că aí spus
Și la pismașii lui Isus,
Că te-ai arătat
Și te-ai desvălit,

- (1) Cred. Rom. din Socol.
- (2) Cred. Rom. din Băla.
- (3) Cred. Rom. din Țag.
- (4) Cred. Rom. din Fărăgăú.
- (5) Cred. Rom. din Țag.
- (6) Cred. Rom. din Mociú.
- (7) Cred. Rom. din Țag.
- (8) Cred. Rom. din Mociú.
- (9) Cred. Rom. din Fărăgăú.

Până Dumneđeũ te-o pedepsit.
 Iatã ŝi eũ am
 O femee
 Ca o scãntee,
 Rea de gurã
 Ŝi fãrã 'nvẽțãturã,
 Rea de tôte
 De nu mai pôte.
 Rea
 Pismãtãreã,
 Celuitóre,
 Pismuitóre,
 Fãr' de stare,
 Fãr' de hodinã,
 Fãr' de splinã,
 Cu inima de rœũ plinã.
 Tu *Cãlugãrițã*
 Fãrã credințã,

De Dumneđeũ bãtutã,
 De ómenĩ hulitã
 Ŝi huiduitã,
 Fã-mĩ bunã
 Astã nevastã,
 Ŝi din rea ŝi necredinciósã
 Fã-o bunã ŝi credinciósã,
 Din inșelãtóre
 Ŝi pismuitóre
 Fã-o bunã ŝi iubitóre,
 Cã de nu
 Vaĩ de capul tœũ,
 Vaĩ de nẽmul tœũ,
 Cã pe el m'oiũ suĩ
 Ŝi tot l-oiũ sdrobĩ,
 Pe el m'oiũ aruncã
 Ŝi tot l-oiũ sfarmã!

Descãnteca acẽsta înșã numai atunci se prinde, cãnd ne-
 vasta e mai tĩnerã decãt bãrbatul (1).

Dacã ai copii blestemați, *trup de Cãlugãrițã* uscat ŝi sfã-
 rãmat ca fãina ŝi mestecat cu zahãr în apã de le vei da,
 se vor canoni pentru pãcatele ispãșite (2).

Fatã blestematã ŝi ne ascultãtóre dacã la casã vei avẽ,
 pune-ĩ *trup de Cãlugãrițã* în sin cãnd dõrme, cã se va în-
 dreptã, ŝi mai ales dacã vei rosti urmãtorea descãntecã:

Rea ai fost *Cãlugãrițã*,
 Cu necredințã,
 Ŝi te-ai fãcut bunã.
 Rea mi-ĩ fata,
 Cã n'ascultã de tatã-so
 De mamã-sa,
 De frațiĩ ei,
 De surorile ei,
 De nẽmurile ei;
 Fã din ea bunã,
 Ascultãtóre,

Învoitóre,
 De pãrinți iubitóre,
 De nẽmurĩ inrușinãtóre.
 Ptiũ Cãlugãrițã,
 Fãrã credințã,
 Fã-o,
 Prefã-o,
 Îndreptã-o,
 Deștẽptã-o,
 Sã fie mintósã
 Ŝi credinciósã!

Cãnd se rostese descãnteca acẽsta, atunci i se bagã în

(1) Dat. ŝi cred. Rom. din Fãrãgãũ.

(2) Dat. ŝi cred. Rom. din Bãla.

sin *Călugărița*, și dacă fata se mișcă, e semn că se va îndreptă, de nu se va mișcă, e semn că nu se va îndreptă (1).

Când ai *pusceă* sau *pușcheă* pe limbă, svârle-ți o *Călugăriță* peste cap, că-ți va trece (2).

În fine când ai buboie, călărescele le cu atâtea *Călugărițe*, câte buboie ai, că ți se vor trece și mai ales dacă vei dice și următorea descântecă :

Buboiă, buboiă.
 Mare ca un moșinoiă,
 Din mare ce ești
 Să treci,
 Să te petreci,
 Să te faci mic,
 Pitic,
 Cât un fir de mac,
 Cât un vârf de ac,
 Ba și mai mic,
 Că de nu

Iată astă *Călugăriță*
 Te va mânca,
 De nici urmă nu ți-a remăné,
 Nici viță
 Nici porodiță,
 Nici sēmînță,
 Numa vestea
 Și povestea
 C'ai fost
 Tare prost.

După ce în chipul acesta se descântă de trei ori fie-care buboiă, *Călugărița* se îngrópă sub talpa casei, că numai așa e de léc (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Băla.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Dat. și cred. Rom. din Milaș. — Tóte legendele, datinele și credințele, cuprinse în acest articol, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, în-vățător în Bistrița.

LĂCUSTA.

(*Pachytylus migratorius* L.)

Unul dintre insectele cele mai lacome, mai mâncăcioase și tot-odată mai stricăcioase, câte li-s cunoscute Românilor după nume, e *Lăcusta* sau *Locusta*, numită de Români din Banat și *Alacustă* sau *Halacustă* (1); de cei din Meglenia: *Scăculetii*; iar de către cei din Macedonia: *Lăcustă*, *Lăcustă*, *Carcaleț*, *Scarcaleț*, *Scucaleț* și *Acridă* (2), lat. *Pachytylus migratorius* L., *Oedipoda migratoria* și *Acridium migratorium*.

Lăcusta însă nu e un insect stătător în țările locuite de Români, ci ea este un insect călător, care se ivesce în țările locuite de aceștia numai din când în când, une-orî chiar după trecerea de mai multe decimii de ani. Dar și când se arată e vai și amar, căci, venind nori de dinsele, unde se lasă ea, fie semănături sau finețe, pomete sau lunci, codri sau păduri, fie ce va fi, nu cruță nimic, ci mănâncă tot ce-î stă în cale, ast-fel că nu rămâne după dînsa numai pămîntul gol, ca și când ar fi ars tîntă vegetațiunea de pe dînsul, iar arborii și pomii rămân despoiați de frunze ca în dricul ernii.

De aici vine apoi că, deși partea cea mai mare de Ro-

(1) B. P. Hasdeu, *Etim. Magn.*, t. I, p. 669: «*Alacustă* sau *Halacustă*». Formă bănățenă pentru *Lăcustă* (lat. *locusta*), pe care o cunoscem prin următorul exemplu: «Între metafore, figuri sau asemănări luate din lumea animală, poporul de pe aci întrebuintează: merge ca melciul, adevă fără sporiu; îi ușor ca un fluture; ca și *Halacusta*, «așa mîncă». (L. Iancu, Caraș-Severin, com. Vișag)».

(2) Com. de d-l Per. Papahagi. — Veđi de același: *Din literatura poporană a Aromânilor*, București 1900, p. 182. Nota 2.

mâni n'o cunosc din vedere, mai toți însă o cunosc foarte bine după nume.

Lăcusta, după cum ne spun cronicile, s'a arătat pentru prima dată într'un număr mai mare în țările locuite de Români, și îndeosebi în *Moldova*, pe timpul lui Ștefan VI, care a domnit de la 1538—1540.

Din cauza acesta apoi a și fost Domnul acesta poreclit de către supușii săi *Lăcustă Vodă*.

Iată ce ne spune în privința acesta cronicarul *Grigore Ureche*:

«În zilele acestui Domn, Ștefan Vodă, a fost fomete mare, și în țera Moldovei și la țera Ungurască, că a venit *Lăcuste* multe de aș mâncat totă rōda; și pentru aceea l-aș poreclit și i-aș ȃis *Lăcustă Vodă* (1).

Cele mai multe neajunsuri, nevoi și rēutăți, precum și cele mai rele, mai urite și mai cumplite bōle, ca *holera* și *ciuma*, aș venit în țările locuite de Români, după credința și spusa acestora, parte de peste Dunăre și parte de peste Prut, iar înainte de luarea Basarabiei de către Ruși, de peste Nistru, adecă din țera rusescă. Decī tot din țera de pe urmă a venit pentru prima dată, după spusa poporului, și *Lăcusta*.

Drept dovadă despre această credință și afirmațiune ne pōte servi întru cât-vă și următoarea doină poporană din *Moldova*:

Prutule, riū blestemat (2),
Face-te-aș adânc și lat,
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărēcă,
Glas cu glas nu se lovēcă,
Ochī cu ochī nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se inee!

Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Dușmanii țerii de-or trece
La cel mal să se inee.
Iar tu 'n valurile tale
Să-ī tot ducī, să-ī ducī la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Până 'n Dunăre și 'n mare! (3)

(1) M. Kogălniceanu, *Cronicile României*, t. I, ed. II. Bucuresci 1872, p. 200.

(2) Înainte de luarea Basarabiei de Muscali, cântecul ȃicea: «*Nistrule riū blestemat*», fiind-că tōte relele veniaū de peste Nistru. Nota culegătorului.

(3) Vas. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, Bucuresci 1866, p. 233.

Ce se atinge de timpul când și cum s'aũ ivit întâia óră *Lăcustele*, precum și de locul unde s'aũ ivit ele, o legendă din *Transilvania*, com, Fărăgăũ, ne spune următoarele:

«Dice că *Por împărat*, măritându-și fata cea măi mare, a făcut un ospet, ca și care nici nu se măi pomenise până atunci, căci chemase pe toți împărații din lume și pe tóte tistiile de măi dai Dómnne.

«Și se strînseră la ospetul acela atâția, de cugetai că și urechile aũ să i le mănânce. Și *Por împărat* tóte le făcuse, a pregătit mănăcări pest mănăcări, și a destupat buți ce de o mie de ani n'aũ fost destupate, și a întins mese pe un șes cât o *varmeghie* (1), și a adus ceterași de să-i tot ascultți. «Și, cum dic, tóte le-a pus la cale cum sciuse măi bine, numai de una își uitase, și adecă își uitase de popi și de maicele bisericii.

«Pe popi nu-i chemase nici ca'n batjocură, iar ca să facă vre-o slujbă în sfintele bisericii, nici aminte nu-și adusese. La ce, își dicea el, că doar lucrurile aceste se pot face și fără sfințenie; apoi tot cu popi să fii pe lângă casă, dêu nici nu-i lucru cu noroc, că sciut este destul de bine din credința poporului, că «popă de vei întâlni în cale, nu vei avé noroc, că te ai întâlnit cu dracul.»

«Popii înțelegend de batjocura ce-și făcuse de ei și de maicele bisericii, se necăjiră rêu, și trăgend tóte clopotele se puseră pe rugă, și se rugară trei zile și trei nopți, fără de a mănca și fără de a bé ce-vă, cu gândul că dacă bunul Dumneđeu le-a ascultă rugăciunea lor, atunci *Por împărat* va fi pedepsit așa cum numai înțelepciunea lui Dumneđeu scie să croască pedepse.

«Dumneđeu, așa se vede, le ascultă ruga lor fierbinte și dréptă, că pe când tóte mesele erau așternute și încărcate cu ale mănăcării, iar óspeții se așezară pentru a gustă din ele ce le îmbiă înălțatul împărat, — spre spaima lor vęđură că cerul senin se întunecă și sórele fierbinte se ascunde la spatele unui nor gros și întunecat. Și un vînt mare începuse a bate și a aduce cu sine o mare mulțime de musce marí și late de flămânde, cari așezându-se pe mese cu o lăcomie

(1) *Varmeghie* = județ, comitat.

neînchipuită, mâncară tot până la cea de pe urmă bucăică de pâne, și băură tot până la cel de pe urmă strop de vin.

«*Ôspeții*, vedënd acésta, i-a luat o gréță de care îmbolnăvindu-se cu toții periră acolo ședënd în jurul meselor, așa cât din un ospet mare și strălucit, s'a schimbat într'o îmmormintare de i se duse vestea și povestea.

«Și nimeni nu sciă că de ce se întimplase acéstă mare nenorocire. Numai *Por împérat* își aduse aminte, căci înainte de a-și fi dat sufletul dîse:

—«Nimic în lume nu se pôte face, fără a cere darul, ajutorul și binecuvîntarea lui Dumneđeũ, — iată-mă acuma pedepsit!

«De atunci se crede că sunt *Lăcustele*, cari și în dîua de ađi vin asupra noastră, când ómenii uită de Dumneđeul cel adevérat!» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Mădărașul de Câmpie, care ne arată de când și de ce sunt *Lăcustele* așa de lacome și nesățioșe, sună precum urméză:

«În vremea pe când sórele și luna umblău la preumblare, ținëndu-se de mână, și bunătatea cu răutatea erau surori de cruce, iar pisma cu iubirea erau un trup și un suflet, se dîce că *Dumneđeũ* și cu *Sân-Petru* umblău a cerși milă de la ómenii săraci pentru copiii ómenilor mai cu dare de mână. Așa umblând pe la ómenii săraci

Multă lume 'mpărăție,
Ca Dumneđeũ să ne ție,
Ca cuvîntul din poveste,
Că 'nainte mult mai este
Și frumos se povestese.
Dumneđeũ la noi sosese
Și se pune jos pe prag
Și stă și-ascultă cu drag.

de la o vreme îl ajunse pe Sân-Petru fómea.

—«Dómne! — dîse el după aceea, agrăind pe *Dumneđeũ* — eũ nu numai că-s trudit, făr' îs și mai mort de fóme după atâta umblare grea și anevoioasă!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, care a auđit-o de la moșu-sěu, ce a murit în etate de 76 ani.

«Căci de, mă rog, pe vremile acelea nu erau drumuri așa de bune, ca acuma:

—«Bine — ăise Dumneđeũ,—haid colea la marginea satuluĩ, că sciũ că trebue sa fie o crâșmuță, ne vem băga într'ĩnsa ca să ĩmbucăm și să bem ce-vă!

«Așã și făcură. Intrară ĩntr'o crâșmuță, și după aceea li se aduse și puse dinainte de ale mȃncării și câte-vă picurĩ de vin.

«Cȃnd eră ĩnsă să se apuce de mȃncat, vȃđură o mulțime de *Musce late* și flȃmȃnde, carĩ cu neĩnchipuită nerușinare se nȃpȃdiră asupra mȃncării lor, așã ĩn cȃt numaĩ cu mare greũ apucară a ĩmbucă de câte-vă orĩ, iar' cȃnd se puseră ca să ĩnghită și câte o dușcă de vin, ele se nȃpustiră și asupra ulcelelor cu vin, și cȃt ai clipĩ din ochĩ nici picur nu mȃi rȃmase din el.

«*Dumneđeũ* și *Sȃn-Petru*, vȃđȃnd obrȃznicia cea mare a acestor musce, se mȃnıară foc, și sculȃndu-se de pe scaune s'aũ depȃrtat blestemȃndu-le, cȃ orĩ cȃt vor mȃncă nici odată sȃtule să nu fie!

«Acesle musce se crede cȃ nu ar fi fost altele decȃt *Lȃcustele*, carĩ și ĩn ȃdilele nȃstre orĩ cȃt de mult ar mȃncă, nici cȃnd nu-s sȃtule (1)».

Fiĩnd *Lȃcusta* fȃrte lacomă și mȃncȃciȃsă, de-aceea Romȃnıĩ atȃt pre vitele cȃt și pre galițele nesȃțĩose, ĩnsă mȃi ales pre ómenıĩ, ce nu se mȃi pot sȃturȃ, carĩ umblă morțĩ după mȃncare, ĩĩ asemȃnă cu *Lȃcustele*.

Așã nu odată auđim ȃicȃndu-se:

«Uitȃ-te la el, pare cȃ-ĩ o *Lȃcustă*, mȃnȃncă tot ce-ĩ pui dinainte și tot nu se mȃi satură!»

Saũ:

«Caută la dınsul: *mȃnȃncă ca o lȃcustă!*» (2)

Iar cu privire la vre-o ĩnvasiune din partea strȃinilor saũ a dușmanilor, se ȃice:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 669; — Zanne, *Proverbele Romȃnilor*, vol. I, p. 497.

Vin străinii ca Lăcustele!» (1)

Tot din cauza lăcomiei precum și a marelui stricăciunii ce o face *Lăcusta*, s'au născut la Români și următoarele proverbe:

Lăcusta îndurare
De bucate nici cum are.

Lăcusta puțin trăesce,
Dar' pagubă mare face,—

adecă cei lacomi și cumpliți în scurtă vreme mari rele să-vârșesc (2).

Lungă-î țera și îngustă
Ca și tine, mări Lăcustă!—

se ȋice despre un om lung, subțire, și foarte lacom (3).

A fi ca lăcustele

adecă mulți și foarte mănăcioși.

Precum și următoarele cimilituri:

Am o vacă,
Unde zace
Strat imi face (4).

Săritură de ciută,
Urmă de nimic (5).

Tot de aicia apoi și următoarele datine și credințe:

Trup de Lăcustă la porcii nemănăcioși de îl veți da, se vor face mănăcioși ca *Lăcusta* (6).

Când n'ăi poftă de mâncare, împejură-ți grumaziile cu o *Lăcustă* și ȋi de trei ori:

(1) Laurian și Massim, *Dicț.*, t. I, p. 182: «*Locusta* s. f. lat. locusta, insect aripat care ajutat de cele două picioare posterioare, mult mai lungi decât celelalte, merge săltând sau sărind, de unde se ȋice și *săltătoare* sau *săritore*. Locustele sunt insecte foarte stricăcioase; locustele sboră în cete de multe milioane preste țeri și mări; nor de locuste; entomologii numără *locustele* între *greeri*; acești copii mănă ca locustele; «ău veni preste noi străinii ca locustele.»

(2) Zanne, op. cit., p. 497.

(3) Usitat în Bucovina.

(4) Ciocănel, *Basmе*, p. 104.

(5) Art. Gorovei, *Cimiliturile Romănilor*, p. 197.

(6) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Fărăgău.

Lăcustă!

Dă-mi pofta ta,
Pofta popii,

A preotesii,
A diacului,
A diecesii!

Sau :

Lăcustă săracă
Fă-mi să-mi placă
Tóte mâncările,
Tóte zămurile,
Tóte cărnurile.

Lăcustă, draga mea,
Dă-mi pofta ta,
Că bine ți-o plăti
Când ne-om întâlni! (1)

Făcând și dicând aceste cuvinte, capeți de bună sémă poftă de mâncare ca și o *Lăcustă* (2).

Gunoii de Lăcustă cui-vă în mâncare de vei pune, acela nici odată nu se va îngrășa (3).

Lăcustă cu soție de vei vedé, e semn că are să te ajungă o sărăcie mare (4).

Lăcustă cu soție de vei vedé, e semn că nici când nu te vei îngăzdăci (5).

Lăcustă fără soție de vei vedé, e semn că te vei face bogat (6).

Lăcustă în față de ți se va lovì, e semn că aú să te ajungă neajunsuri mari (7).

Aripì de Lăcustă de vei aflà, e semn că ai să trăesci multe veri (8).

Lăcustă mórta în margini de părae de vei vedé, e semn de secetă mare (9).

Trupuri mórte de *Lăcustă* de vei aflà, e semn de érnă grea (10).

(1) Dat. și cred. Rom. din Transilvania. com. Chiraleș.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Bârgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Borgo-Susenì.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Herina.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Lăcustă mórta în pămînt și prin boltiturile lemnelor a află, e semn de frig mare (1).

Tineretul român din *Transilvania* întrebuintează fórte adesea ori *Lăcusta*, dacă se întîmplă s'o afle, și la o sémă de vrăji.

Așa se ȓice că cel ce va pune *gunoiu de Lăcustă* între drumuri, acela se va însurà cu cine gândesce, numai dacă respectiva va trece în ȓiua aceea peste dînsul (2).

Dacă o fată va purtă *cap de Lăcustă* în sîn nouă ȓile și nouă ore, apoi îl va pune în vinars și-l va da la acela pe care doresce ea să-l aibă de bărbat, acela va luà-o dacă va închinà cu el de 9 ori și va beà de 9 ori. Fata respectivă însă, înainte de a-și îmbià drăguțul cu vinars de acesta, trebuie să éasă afară în târnaț și să ȓică de 9 ori:

Lăcustă,
Lăcustă,
Mare balabustă
Pe mine mă ascultă.
Fă-l,
Prefă-l
Pe ăst voinic
Să bee
Să mă iee,
Că de m'a luà
ȓie ȓi-oiu da

O mie de spice
Voinice,
O mie de tulei
De-ai mei,
Să te saturi cu ei.
Lăcusta
Balabustă!
Pe mine mă ascultă,
Că ȓi-oiu da pită
Prăjită
Să fie sorocită!

Fata care în chipul acesta *iși face pe ursită*, când ese în târnaț are o bucată de pâne prăjită, din care la tótă descântătura aruncă câte o bucatură, în credințã că o dă *Lăcustei*, până o aruncă tótã (3).

Iar după ce a eșit în târnaț ȓice de 3 ori:

Tu *gujulea*
Mitutulea,
Gujulie

Din pustie
Fă-l pe N.
Ca 'n ast' sérã

(1) Cred. Rom. din Herina.

(2) Cred. Rom. din Cevașul-de-Câmpie. — Tóte acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Iad de lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Să mă céră.

Gujulie,

Lăcustie

Din pustie

Și de pe luncă,

Fă-l ca mâne să mă dueă,

Că de l-ei face,

De l-ei preface

Ție ți-oiu da

Grăunțe de grâu

Și de mălaiu

Și foi de aiu

Și sēmîntă de bostan,

Ca să mai trăesci un an.

Amin,

Amin,

Lăcustă

De pe pustă!

Rostind aceste cuvinte de vrajă, fata aruncă câte trei fire de grâu, de mălaiu, de aiu, și de sēmîntă de bostan (1).

Din tóte celea câte s'aũ înșirat până aici, rezultă că *Lăcusta*, ori cum și ori în ce chip s'ar arătă, nu ne aduce nici un bine, ci numai rău.

De aicia apoi și credința Românilor din *Transilvania*, că *cine va omorî o sută de Lăcuste, aceluia îi va ertă Dumnezeu păcatele* (2).

Sau: o sută de capete de *Lăcustă* în foc de le veї arde și cenușa lor în vînt de veї aruncă-o, nici când *Lăcustele* într'acolo nu vor mai veni (3).

Iar cel ce vrea să-și scape satul de *Lăcuste*, acela trebuie ca într'o Lună, Mercuri ori Vineri să prindă patru *Lăcuste* și, desbrăcându-se, să se dea de 12 ori peste cap, și anume către răsărit de trei și să dică:

— De ați intrat pe aici, pe aici să vă duceți!

Apoi să facă tot așa și când se întorce către sfințit, către miédă-đi și către miédă-nópte, și la sfârșit să dică:

Lăcustă!

Fata dracului,

Fata diavolului,

Fata lui Faraon,

Fata Satani,

A Mami-pădurii,

A pajurii,

A ciumi,

A primeđii,

A bólelor,

A nevoilor,

De ai venit cu rău

Du rău în părău,

De-ai venit cu bóla

Du bóla înapoi,

N'o lăsă la noi,

Du bóla în pustii,

N'o lăsă pe-ací

(1) Dat. și cred. Rom. din Borgo-Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Uifalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Sântu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Lăcustă,
 Căpușă flămândă
 Dracul mi te prindă,
 De gât,
 Că-î flămând,
 De cap,
 Că-î fără minte,
 Că-î fără bunețe,

Că-î fără blândețe,
 Că-î fără bunătate
 Și-î plin de răutate.
 Fugi în munți,
 În pietrile reci,
 În pietrile seci,
 Că din găzdaci
 Ne faci săraci! (1)

Românii din unele părți ale *Țării-Românești* cred că *St. Trifon* sau *Trif*, care cade tot-deauna în ajunul *Intîmpinării Domnului*, adevă la 1 Faur, e *reș de Lăcuste*, adevă cum că el *ar umblă cu lăcustele*.

De aici vine apoi și datina că unii dintre acești Români nu numai că serbeză ziua acestui sfînt, ci tot-odată chêmă în ziua sa pe preotul local spre a face aghiasmă, cu care stropesc apoi pomi și semănăturile, precum și grânele, orzele și altele, anume ca să nu vie și să nu le mănânce *Lăcustele*.

Iar Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *St. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *gadine*, că el dacă i se serbeză ziua, lăgă acestora gura, ca să nu mănânce legumele (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că de familia *Lăcustei*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai ține și un alt fel de lăcustă, și anume: *Lăcusta vînetă*, lat. *Pa-chytilus cinerascens* Fabr.

Despre lăcusta acêsta spun Românii din *Transilvania* că cel ce va vedé-o, acela va fi om bogat (3).

(1) Dat. Rom. din Șieș-Cristur lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 245—246.

(3) Cred. Rom. din Sereșel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

PÂRĂITÓREA.

(*Psophus stridulus* Fieb.)

Pe fânețele apătóse de pe sub pólele munților, dar mai cu sémă pe cele de prin munți, unde se află păduri întinse de brađi și de moliđi, tráesce un fel de lăcustă ce-vă mai mică decât lăcusta adevărată și de colóre cafenie sau négră, ale cărei aripți de dinainte sunt înguste și negre, iar cele din dărăt mai mari și roșii ca sângele, care, când sbórá, produce un fel de sunet pârăitor.

Acest fel de lăcustă se numesce în Bucovina : *Pârăitóre* (1), *Căluț negru* (2), *Cosaș roșu* (3) și *Arap* sau *Harap* (4); iar în Transilvania : *Lăcustă roșie* sau *Lăcustă roșietică* (5), lat. *Psophus stridulus* Fieb.

Numele de *Pârăitóre* al acestuți fel de lăcustă îi vine de acolo, pentru că ea, după cum am spus, când sbórá *pârăesce* cel de *Căluț-negru*, pentru că corpul seú precum și aripile

---

(1) Dat. Rom. din Buninți, dict. de G. Dârja : «Cosașul cel mic, cu aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii, se numesce *Pârăitóre*; pentru că când sbórá *pârăesce*.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan : «Cosașii, cari aú aripți negre și roșii și cari când sbórá *pârăesce*, se numesce *Cosași roși*.»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Căluții micuți*, cari se fac la munți, mai ales la loc pietriș, și cari aú aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii se numesc *Arapți*, sing. *Arap* sau *Harapți*, sing. *Harap*.»

(5) Dat. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cele de dinainte îi sunt negre; cel de *Lăcustă roșie* sau *Coșas roșu*, pentru că aripile sale cele din dărăt sunt roșii ca sângele; iar cel de *Arap* sau *Harap*, pentru că el, după cum se crede și se dice, se află prin părțile noastre tocmai de pe când au fost *Arapii* pe la noi, atunci a venit și el cu dinșii și de atunci i se trage sămînța prin părțile acestea (1).

În fine Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că atunci, când se arată multe *Lăcuste roșietice*, e semn că va fi puțină ródă (2).

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CĂLUȚUL.

(*Locusta viridissima* L.)

Căluțul e de două feluri: unul mai mare, iar altul mai mic. Cel mai mare se numește în Bucovina: *Căluț*, *Căluț mare*, *Căluț verde*, *Căluț de erbă*, *Căluț de câmp* (1), *Cosaș*, *Cosaș verde*, *Cosaș mare* (2), *Cosariu* (3), *Cobiliță* (4) și *Cobilițariu* (5); în Moldova: *Cosaș*, *Cosaș mare* și *Cosaș verde* (6); în Țera-Românească: *Lăcustă verde* (7); în Transilvania:

---

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan; — a celor din Ilișești; — a celor din Pătrăuț-pe-Siret; — a celor din Ropcea și Carapeiu, dict. de Vas. Cârciu; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Oprișeni, dict. de Iacob Popovici; — și a celor din Mahală, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(2) Dat. Rom. din Ilișești; — a celor din Buninți, dict. de G. Dârja; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū, Ioan Pusdrea și Vas. Văcărean.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-jos, Vicovul-de-sus și Straja, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — și a celor din Ropcea și Carapeiu, dict. de Vas. Cârciu.

(5) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(6) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și Const. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu; — și a celor din Oprișeni, jud. Suceva, dict. de G. Iacob.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138.

Căluț (1), *Căluț de érbă* (2), *Cosaciū* (3), *Cosaș* (4) și *Lăcustă verde* (5); în Bănat: *Scăluș* (6); iar în Ungaria: *Cosaș* și *Cosaș verde* (7), lat. *Locusta viridissima* L.

Cel mai mic se numește în Bucovina: *Căluț*, pl. *Căluți* și *Căiuți*, *Căluț mic*, *Căluț cenușiū*, *Căluț de câmp* (8), *Căluț de pământ* (9), *Cosaș* și *Cosaș mic* (10); în Moldova: *Căluț*, *Căluț mic* și *Cosaș mic* (11); iar în Unga-

(1) Sextil Pușcariu, *Deminiția în limba românească*, publ. în *Noua Revistă română*, Vol. I, p. 376.

(2) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680: «*Căluț de érbă* sau *Lăcustă verde* (*Locusta viridissima*). Un insect din ordinea ortopterelor. Antenele sunt mai lungi ca corpul... Se nutrește cu mușce și omide. Produce un șgomot particular, cîrpire, prin frecarea aripilor. Se află prin câmpii și holde »

(3) Sext. Pușcariu, op. cit., p. 376.

(4) *Enciclopedia română*, t. II, p. 376; — Ar. Densușian în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 48: «Curiôsă este susținerea d-lui Mayer că *Lăcusta* ar fi un împrumut, pe când cronicile noastre ne vorbesc încă în anii 1534—1540 de un Domn al Moldovei batjocorit *Lăcustă Vodă*, fiind că sub el *lăcustele* au prădut țera, iar *Căluț* și *Cosaș* sunt numai niște specii de lăcuste, iar o lăcustă numită *Înșelătorie* nu există în în limba română, ci este o traducere a germanului *Sattelträger*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680. — După cât îmi este mie până acuma cunoscut, poporul înțelege sub cuv. *Lăcustă* numai insectul numit lat. *Pachytylus migratorius* L. sau *Acridium migratorium*, germ. Zug-Heuschrecke, Wander-Heuschrecke. Prin urmare eu cred că *Lăcustă verde* este numai o simplă traducere din lat. *Locusta viridissima*.

(6) Com. de d-l Ioan Pășlea, învățător la școala de lemnărit din Câmpulung: «În Bănat cosașul cel mare și verde, care se află prin érbă, se numește *Scăluș*.»

(7) Com. de d-l El. Pop: «Cosașii sunt de mai multe feluri, între cari cel mai frumos e *Cosașul verde*, care e și mai mare. Ei trăesc vara prin erburii și sboră făcând mari sărituri în forma *puricelui*. Poporul îi numește cu numele colectiv de *Cosaș*.»

(8) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, precum: din Carapciū, dict. de Vas. Cârciū; — din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul; — și din Ilișesci, aușit singur încă pe când eram mic.

(9) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iacob Popovici.

(10) Dat. Rom. din Buniți, dict. de George Dârja; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariū; — a celor din Putna, dict. de Vas. Ungurean; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(11) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și de Cost. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariū; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

ria: *Cosaș* și *Cosaș mic* (1), lat. *Locusta cantans* Charp.

Căluțul său *Cosașul mare* e cam de 26 mm. de lung și pe spate de colóre verde ca érba, din care causă se numesce el și *Căluț* său *Cosaș verde*, iar pe de desupt adecă pe pântece e alb. El petrece de regulă prin érbă, de aceea se numesce și *Căluț* său *Cosaș de érbă* (2).

Căluțul său *Cosașul mic* e numai de 22 mm. de lung și pe spate în genere cafeniú-întunecat, iar laturile pântecelui verđi (3).

Căluțul mic trăesce de regulă, ca și cel mare, pe finețe și, fiind scorțos la picióre, *țirâesce*, adecă cântă într'insele ca 'ntr'o scripcă (4).

Numirea de *Căluți* său *Căiuți* a acestor doué specii de insecte le vine de acolo, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, pentru că aú ochi mari boldiți, și cap ca la cai, și pentru că sar prin érbă ca și caii cei împiedicați de piciórele dinainte (5).

Numirea de *Cosaș* le vine de-acolo, pentru că, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, *țirăesc*, adecă produc un fel de *țirăit* său sunet din picióre și din aripî ca și când ar cosî cine-vă érbă, său ca și când ar bate cine-vă cósă (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean și Sam. Lucaciú.

(3) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — și a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «*Căluțul mic* său *Căluțul de pământ* vine ca arama întunecat».

(4) Dicț. de Iac. Popovici.

(5) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — a celor din Igesei, dict. de I. Danilescu: «Se numesc *Căluți* pentru că sar prin érbă ca caii»; — și a celor din Budeniț, dict. de Măr. Ducea: «*Căluțul de érbă* său *Căluțul mic* se numesce de aceea ast-fel, fiind-că sare ca un *căluț*.»

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú; — a celor din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Cântecul Căluțului* e ca și când cine-vă ar bate cósă»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59: «De altă parte sute și miî de *Căluți* său *Căiuți* și *Călușei* sar în colo și'n cóce prin érbă, producând prin

Maî departe se numesc ei *Cosași* și de aceea, pentru că taie érba ca și când ar cosi-o (1), precum și pentru că petrec nu numai prin érbă, ci și pe *cosiri*, adecă pe fânețe cosite (2).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din comuna Fărăgău, *Căluțul mare* se numește de aceea și *Cosaș*, pentru că el dintru început întru adevăr a fost cosaș.

Iată și legenda respectivă :

«Pe vremea când *Sfîntul Iosif* și cu *Domnul Christos* erau ascunși de frica păgânilor în nisce erburî înalte până în brâu, se dice că ar fi venit un *cosaș mare*, mare, care aveà o cósă cât trei, ca să coséscă érba în care erau ascunși *Iosif* și cu *Christos*.

«*Domnul Christos*, vèdèndu-l că a venit să coséscă și temèndu-se ca nu cum-và prin cosirea erbii să fie descoperit de păgâni, l-a rugat să nu coséscă.

«Cosașul însă, pe lângă tótă rugămintea Domnului *Christos*, a început să coséscă câmpia în ciudă, că dór și el erà păgân, și apoi de vrut ar fi vrut și el cu tot sufletul ca să-l prindă.

«*Domnul Christos*, vèdènd acésta, se rugă lui *Dumnezeu* ca să-î facă piedici cât de mari, căci nu sosise încă séra și erà cât pe aici să se gate câmpul.

«*Dumnezeu* îl ascultă și a dat o căldură de țî se uscă și limba în gură de înfierbințelă.

«Cosașul însă își aruncă tóte hainele de pe el de se lăsă numai în cămașe și cosià din greú, fără de a luà în sémă căldura și năduful cel mare.

«*Dumnezeu*, vèdènd că nu e modru de împiedicare, a dat o vreme rea și urită, de să nu-ți scoți nici cănele din casă.

«*Cosașul* însă își îmbracă tóte hainele și haida iarăși «*ciors*, *ciors*» maî departe, tăind nisce brazde cât drumul de late.

«*Domnul Christos*, vèdènd sporul cosașului, tremură ca

---

săriturile lor un fel de sunet, ce sémănă fórte mult cu sunetul ce-l produc cosașii când cosesc, din care causă în unele locuri se maî numesc aceste micî vietăți încă și *Cosași*»

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Vacărean și I. Pusdrea.

(2) După spusa Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Cosașul* se numește ast-fel pentru că trăește pe *cosire*»

varga de frică că l-or află păgâniî, și așa necăjit cum erà, îngenunchiã și începù a-l blestemà dîcînd :

« Afurisit sã fii tu, cosașule blestemat și neascultãtor ! și cãt timp vei mai trãi de acuma înainte, alta nimic sã nu faci, ci mereũ sã tot cosesci, și nici cãnd nici un spor sã nu ai ! Pãnã va fi lumea sã trãesci tot printre ómenî cosași, printre cari alergînd, sã-ți taie picióarele ca pedépsã cã nu m'ai ascultat !

« Omul-cosaș, cum a auđit acest blestem, îndatã s'a și schimbat într'o gujulie micã și verde ca érba și lungã în picióre, care și astãđi se mai vede prin finețe și rîturi alergãnd și sãrind printre firele de érbã și alergãnd pe dinaintea cóselor ómenilor muncitorî.

« Și acéstã gujulie se chémã *Cosaș* » (1).

O altã legendã, tot din *Transilvania*, com. Budac, care ne aratã de unde și de cãnd i se trage *Cãluțului mare* numirea de *Cosaș*, sunã precum urmézã :

« Cãnd s'a nãscut *Domnul Christos*, tóte vitele, cãte se aflaũ în staulul unde s'a nãscut el, eraũ late de flãmãnde, iar ca sã vinã cine-vã și sã le arunce în iesle mãcar o mãnã de fãn, nici vorbã.

« *Maica Domnului* l-a rugat pe stãpãnul de casã ca sã le arunce mãcar vre-o furcã de fãn, cã îi erã milã de bietelee vite, vëđîndu-le cu përul întors pe spate de flãmãndite și slãbite ce eraũ.

« Jupãnul gazda însã îi rëspunse, dãnd din umere, cã el nu are nici o mãnã de fãn, fiind-cã totul s'a gãtat și de aceea, mãcar sã vreã, n'are ce sã le deã.

— « Apoi de ce n'ai fãcut mai mult fãn astã varã ? — îl întrebã *Maica Preacuratã*.

— « De ce ? . . . de aceea, cã mi-a fost lene sã cosesc : — fu rëspunsul gazdei.

— « Noa ! dacã stã tréba așa, — îi dîse *Maica sfintã* mai departe supëratã, — în *Cosaș* ai sã te prefaci și viéța-ți întrégã nimic n'o sã lucrî alt ce-vã decãt ca din zori de diminéță și pãnã în umbra nopții necontentit sã tot cosesci și cu tóte acestea nici un spor sã n'ai !

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Și cum a rostit *Maica preacurată* cuvintele acestea, jupânul gazdă, cel nepăsător de vitele sale, s'a prefăcut într'un *Cosaș*, și *Cosaș* a rămas și până în ziua de azi!» (1).

Călușii, atât cei mari cât și cei mici, se arată mai tare în timpul veri, și anume când e căldura mai mare (2).

Ei încep de regulă a *țirăi*, adică a cânta cam de pe la mijlocul lui Iulie, cântă totă luna lui August, precum și o bucată din Septemvrie, și apoi încetă de *țirăit* (3).

Iar când *țirăesc* sau cântă tare e un semn că va fi vreme bună, (4) pentru că ei *țirăesc* în genere numai atunci când e sau când are să fie secetă, iar când e plöie atunci nu *țirăesc* (5).

Când prind nemijlocit după o plöie iară-și a *țirăi*, atunci asemenea e semn de vreme bună (6).

În anii, în cari se arată mulți *Căluși* sau *Cosași*, spun Românii din *Bucovina*, că va fi fomete mare de fân, pentru că ei mănâncă atunci foarte tare érba (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că atunci când se arată mulți *Cosași* e semn de un an bun, iar când se arată puținii e semn de an sărac (8).

Tot la Românii din *Transilvania* mai există, pe lângă această credință, încă și cea următoare și anume:

Cel ce va vedé de timpuriu *Cosași*, acela va avé vite grase (9).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de cumnatul meu Ermolaiu Ghiuță, și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(3) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

(4) Dto.

(5) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Putna, dict. de Văs. Văcărean și I. Pusdrea: «*Cosașul* se arată numai la secetă, iar la plöie nu se arată nici odată.»

(6) După spusa Rom. din Carapeiu, dict. de Vas. Cărciu.

(7) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea; — și a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Când sunt mulți *Cosași* sau *Cobilite*, după cum le mai spun unii, și e mare secetă, atunci pasc mai totă érba și mai ales pe cea mai mică.»

(8) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Va de anul în care sunt *furnici* multe și *cosași* puținii»; — și a celor din Bistrița: «*Cosași* mulți a fi, e semn de an bun, iar când nu sunt *Cosași* mulți, cruță ce ai.»

(9) Cred. Rom. din Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Când sunt mulți *Căluți*, atunci pescariii din *Bucovina* îi întrebuințază, cu deosebire pe cei mici, la prins pesce. Îi culeg de pe fânețe și-i pun în undiță. *Căluții* se mișcă, și așa prind apoi pesci cu dînșii, și mai cu sémă *păstrăvi* precum și un fel de pesci mici, numiți în unele părți ale Bucovinei, precum bună-óră în Vicovul-de-sus, *porșori*, sau *proșori*, sing. *porșor* și *proșor* și *coblici*, sing. *coblic*, iar în altele *porcușori*, sing. *porcușor* (1).

O sémă de Români însă nu numai că-i întrebuințază la prinsul pescilor, ci atât pe cei mari, cât și pe cei mici, îi strâng și-i dau la găini de mâncat (2).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Buniți, dict. de G. Dârja; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «*Cosașii* verđi ca érba sunt mari și mușcă, dar mușcătura lor nu strică, pentru că nu e veninósă. *Cosașii* mici sau *Căluții* se întrebuințază la prins pesci și mai cu sémă *păstrăvi*.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, com. de George Chifan, stud. gimn.

CĂLUŞELUL.

(*Decticus verrucivorus* L.)

Afară de *căluţi*, despre care ne-a fost vorba în articolul premergător, mai cunosc Români încă şi un alt fel de căluţ după nume. Acela e *Căluşelul* (1) numit altmintrelea în Bucovina şi *Căluţ pestriţ*, *Căluţ roşietic*, *Căluţ gălbui* (2) şi *Cosaş pestriţ* (3); în Moldova: *Cosaş roşietec* şi *Cosaş gălbui* (4); în Transilvania: *Căluşel* (5); iară în Ţera-Românească *Căluşel* şi *Lăcustă de erbă* (6), lat. *Decticus verrucivorus* L.

Căluşelul e cam de aceeaşi mărime ca şi *Căluţul mare* său *Cosaşul*. Se deosibesc însă de acesta atât prin colórea corpului, cât şi prin a arripilor sale. Pe când cel dintăiu e prisne verde, pe atunci corpul acestuia e mai mult roşietic sau cărămiđiu şi împetrişat ică-colea cu puiuţi cafenii şi mai cu sémă pe aripile cele dinainte sau de-asupra, iar pân-

---

(1) Dat. Rom. din Ilişesci şi Ştiulbicanî, precum şi din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Căluţi* sunt de mai multe feluri şi se deosibesc unii de alţii nu numai după mărime, ci şi după colóre. Aşa unii sunt *verđi*, alţii *gălbui*, şi iarăşi alţii roşietici şi cu puiuţi pe dinşii.»

(3) Dat. Rom. din Buninţi, dict. de G. Dârja;—a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariu;—şi a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean.

(4) Dat. Rom. din Păşcani, dict. de Iord. Bran şi Const. S. Bucan.

(5) Com. de d-l Andr. Bărsan, prof. în Braşov: «Sub *Căluşei* se înţeleg în Drăguş, com. Făgăraşului, după comunicarea d-lui prof. Dim. Făgărăşan, un soiú de lăcuste.»

(6) V. S. Moga, *Lăcusta călătóre*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 1 265.

tecele îi este mai mult gălbiu, din care cauză se și numește el apoi în cele mai multe părți *Căluț* sau *Cosaș pestriț* și *Căluț* sau *Cosaș gălbiu*.

Afară de acésta, *Călușelul* are încă și o gură foarte puternică, din care cauză o sémă de Români din Țera-Românescă îl întrebuintează la scóterea *negilor* sau *negeilor* de pe mâni sau de pe corp. Când *Călușelul* este apropiat cu gura de un *neg* sau *negel*, acesta este smuls de pe corpul omului cu rădăcina cu tot cu o iuțelă de necrețut (1).

(1) V. S. Moga, op. cit., p. 1265.

GRIERUL.

(*Gryllus campestris* L.)

Grierul se mai numește în Bucovina încă și *Grieruș* și *Greluș*; în Moldova: *Grier* (1), *Greuruș* și *Griuruș* (2); în Țera-Românească: *Greer* (3), *Greere*, *Greeruș* (4); în Transilvania: *Grier* și *Grieruș* (5); în Banat: *Greeruș* și *Greluș* (6); în Țera Ungurească: *Greluș* și *Greuruș* (7); iar la Români din Macedonia: *Ținđiră* și *Țiripuliū* (8).

Grierul e de două feluri și anume: unul de câmp și altul de casă.

Grierul de câmp, numit altmintrelea în Bucovina încă și *Călușel*, *Căluș de câmp* (9) și *Scripcăraș* (10), lat. *Gryllus*

(1) *Rîndunica*, revistă literară, științifică și folcloristică, an. I., Iași 1893, p. 105.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Greurușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*, și aceștia în privința colorii corpului sunt de mai multe feluri.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138;—D. Ananescu, *Zoologia*, p. 219.

(4) L. Șăinean, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, București 1887, p. 91.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479;—G. Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 35.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Grelușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Ținđiră* (Epir) și *Țiripuliū* e un fel de greere, care trăește lângă cuptore și în câmpie; își face gaură în mod curb și cântă într'una.»

(9) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneț, sat în distr. Sucevei, și în Frătăuțul-vechiu.

(10) Dat. Rom. din Tereblecea, sat. în distr. Siretului.

campestris L. se deosebesce de *Grierul de casă*, lat. *Gryllus domesticus* L. atât prin mărime cât și prin colóre.

Grierul de câmp e negru, are cap mare, bolocănos și corp scurtuț, iar *Grierul de casă* e ce-vă mai subțirel și mai lungăreț, are cap mai mic și colóre gălbiniu.

Despre acești doi *Grieri* și cu deosebire despre cel de casă, Româniî din *Transilvania*, și anume cei din Abafia lângă Reghin, aũ următórea legendă:

«Se ȓice și se povestese, că pe vremea *Nasceriũ Domnului Christos* erà o păsëruicã frumósã ca și care nici una nu erà așã de frumósã, căci doar, cum o și fi, când ea aveã pene galbene ca aurul, clonț frumos ca argintul, și apoi un trupșor subțirel și drăguț, de să te tot uiți la ea. Dar pe cât erà de frumósã, pe atãta erà și de sburdalnicã, neas-timpëratã și neascultãtóre.

«Păsëruica acésta erà prietenã bunã cu *Maica sfintã*, căci doar și ei îi plăceaũ cântãrile păsëruicilor cu glasul mãndru.

«Când erà *Maica sfintã* supëratã, ea veniã și o mângãiã cântãndu-ĩ cântece de-ți storcea lacrãmi din ochi și te înveseliã, de ai fi fost și pe patul morțiî.

«*Maica sfintã* încã o ajutã pe frumósã ei păsëruicã, când o ajungeã ce-vã necazuri, așã când i se stricã cuibul, ea îi ajutã să și-l clãdëscã.

«Dupã ce însã *Maica sfintã* a avut pe *Domnul Christos*, prietenia între dînsa și păsëruica cea frumósã s'a stricat, cã păsëruicii nu-ĩ plăceaũ copiii și mai cu sémã când îi auđiã plãngënd, gãndind cã-ĩ batjocoresc cântecul. Pentru aceea de cãte ori îl vedeã pe *Domnul Christos* tót-deauna îl batjocoriã scãncindu-se și schimosindu-se: *gri, gri, gri*; — *gri, gri, gri*.

«*Domnul Christos*, auđind-o se speria de ea și plãngeã de te lovia mila.

«*Maica sfintã*, vëdënd obrãznicia păsëruicii, a alungat-o de la casã, blestemãnd-o ca din frumósã, cum e, să se facã una dintre cele mai urite gujuliî, și trăind numai în scãncelĩ să cânte ȓiua și nóptea numai tot *grigri, gri; grigri, gri*, în semn de pedëpsã, cã și-a bătut joc de copilul lui Dumneđeu.

«De atunci paserea aceea nu mai trãesce, ba nici pomanã

nu mai este din vița și parodița ei, căci câte trăiau pe atunci din felul ei, toate s'au schimbat în *Grieruși* cântând și până în ziua de azi pe la vatra focului, batjocorind și acum copiii omenilor cu *gri, gri; grigri, gri* (1).

O altă legendă a *Grierului*, tot din *Transilvania*, com. Țașor pe Câmpie, sună precum urmază:

«Pe vremea lui *Alexandru împărat* trăia un fecior frumos ca o fată de 16 ani și harnic de n'avea soție, dar posnaș de-i merse vestea și povestea peste toate țările.

«Fetele de împărați se mustrau aruncându-și câte în lună și în soare, povestindu-se și hulindu-se de erau de mirare la toate némurile. Fie-care se ținea că numai a ei trebuie să fie, că numai ea e vrednică de un bărbățel ca el.

«Eră și frumos feciorul acela de n'avea soție. Dar apoi când îl aușia cântând, te făcea de-ți sta mintea în loc, așa glas mândru și plăcut aveă.

«Nu-î vorbă chiar și mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba și împărații moșnegi cu barba până la genunche încă își dădea genele și sprincenele lor stufoșe în lături ca să vadă pe fătul cel frumos ca o minune și scump ca un boț de aur.

«Tótă lumea îl plăcea, numai *Alexandru împărat* nu-l putea vedé în ochi, atât de urit îi eră. Căci cum, Dómne, nu l-a avé urit, când el eră împăratul cel mai mare și mai vestit din lume, și tot nu eră băgat în sémă nici pe departe de fetele celor-lalți împărați. Din pricina acésta s'a și început apoi o ură între ei, de nici *Sórele*, care pe atunci umblă pe pământ, nu i-a putut împacă.

«*Alexandru împărat* s'ar fi împăcat bucuros cu cel Făt-frumos, pe lângă în voiéla, ca el nici când să nu mérgă în povești la drăguța sa.

«*Făt-frumos* însă își bătea joc de învoiéla lui *Alexandru împărat*, și în ciuda lui tot mai des se ducea la drăguța lui, și-i cântă câte numai le scia.

«*Sórele*, vădënd batjocura ce o făcea *Făt-frumos*, l-a luat odată la fugă și l-a alungat așa de mult că, din alb și frumos cum eră, s'a făcut negru ca carbunele, și din mare și voinic ce eră, s'a făcut numai cât o alună, ascundëndu-se la

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

o femeie săracă sub vatra focului, de unde strigând femeii: «*griji, griji, griji; griji, griji, griji!* ca să nu mă găsească *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruş*.

«*Sórele*, auđindu-l, i-a đis:

— «No! tot acolo să şeđi, şi flămând şi însetat điua şi nóptea să tot strigi numai tot: *griji, griji, griji! griji, griji, griji!*

«Fetele cele frumoşe, auđind de întimplarea aceea, s'au përat rău, şi, prefăcându-se şi ele în *Furnicî*, i-au cărat de mâncare bietului *Grieruş*, şi îi cară încă şi în điua de ađi, ca să nu mórá de fóme (1)».

Grierul de câmp, după credinđa Românilor din *Bucovina*, e *năsdřavan* şi cu mult mai tare de fire decăt *Cocoşul*, pentru că el cântă nu numai điua, ci şi după ce inseréză până la mieđul nóptii. El cântă adecă şi asupra *Puterii nóptii*.

Şi fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindenî nu numai în locurile cele fórtè adese orî cercetate de ómenî, ci chiar până şi în cele mai singuratice şi pustii, fără ca *Puterea nóptii* să aibă vre-o înrîurire óreşicare asupra lui.

Din ptrivă, dacă s'ar încumetă şi ar cântă vre-un cocoş în ast-fel de locuri singuratice şi pustii, atunci *Puterea-nóptii* cu mult mai uşor ar înrîuri asupra lui şi fórtè lesne ar puté să slăbescă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrecă nóptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruş* cântând în apropierea sa, îndată se mai liniştesce.

Fiind *Grierul năsdřavan* şi ca atare putënd el cântă până la mieđul nóptii, de aceea se mai numesce el de către uniî din Români încă şi *Cocoşel de nópte* sau *Cocoşel de miezul nóptii*.

În sfârşit, tot pentru că *Grierul* e *năsdřavan*, cunósce el îndată atât pe omul pe al căruî câmp său în a căruî casă petrece, cât şi pe cel străin. De aceea el nici când nu face celui de casă sau celui cu câmpul vre-un rău sau daună, afară dór numai atunci când e zidărit. Celui străin însă nu

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

odată îi face câte o stricăciune, care n'o pôte așa de lesne uită, adecă saū îi róde straietele, saū i se bagă în urechi, saū altele de asemenea îi face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât și *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta și prin mișcarea piciórelor din dărăt, se exprimă în genere de către toți Români din Bucovina prin verbele *a fîrâi* și *a cântă*, pentru că Grierul, după cum am amintit mai sus, e încă un fel de *cocoșel*.

Grierul *fîrâesce* saū cântă de cum se desprimăvărăză și până către sfârșitul tómniei, când începe a se rěci.

Ţîrâitul lui însă însemnéză nu numai desfătare, ci el prevesteste adesea-orî și schimbarea timpului. Din cauza acésta apoi Grierul se și consideră de către toți Români și mai ales de către cei din Bucovina de un *vestitor al vremii*.

Așa cei mai mulți Români din Bucovina cred și spun că atunci când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borții în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumósă, senină, căldurósă, iar când cântă cu capul în bortă și cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorită, vînturósă, ploioasă și frigurósă, căci precum s'a întors el în borta sa, așa se vor întorce și norii și va plouă (2).

Alții însă spun că atunci, când cântă *Grierii de câmp* mai des, are să fie *moloșag*, adecă vreme móle, iar când cântă mai rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alții iarăși dic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă mai încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineț, sat în distr. Siretului, dict. de Ioan Morariu, și com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, Mitocul-Dragomirnei și Costina, sate în distr. Sucevei; — a celor din Volovet, sat în distr. Rădăuțului; — a celor din Pătrăuți-pe-Siret, sat în distr. Storojinețului, com. de mai mulți stud. gimn.; — și a celor din Părtescii-de-sus, sat în distr. Homorului, dict. de Domnica Băranaiu.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

o femeie săracă sub vatra focului, de unde strigând femeii: «*griji, griji, griji; griji, griji, griji!* ca să nu mă găsească *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruş*.

«*Sórele*, auşindu-l, i-a şis:

— «No! tot acolo să şedî, şi flămând şi însetat ziua şi nóptea să tot strigi numai tot: *griji, griji, griji! griji, griji, griji!*

«Fetele cele frumoşe, auşind de întimplarea aceea, s'au supărat rău, şi, prefăcându-se şi ele în *Furnicî*, i-au cărat de mâncare bietului *Grieruş*, şi îi cară încă şi în ziua de ađi, ca să nu mórá de fóme (1)».

Grierul de câmp, după credinţa Românilor din *Bucovina*, e *năsdřavan* şi cu mult mai tare de fire decât *Cocoşul*, pentru că el cântă nu numai ziua, ci şi după ce însereză până la mieşul noştiî. El cântă adecă şi asupra *Puteriî noştiî*.

Şi fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindenî nu numai în locurile cele fórtede adese orî cercetate de ómenî, ci chiar până şi în cele mai singuratice şi pustii, fără ca *Puterea noştiî* să aibă vre-o înrîurire óreşicare asupra lui.

Din pritrivă, dacă s'ar încumetă şi ar cântă vre-un cocoş în ast-fel de locuri singuratice şi pustii, atunci *Puterea-noştiî* cu mult mai uşor ar înrîuri asupra lui şi fórtede lesne ar puté să slăbescă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrécă nóptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruş* cântând în apropierea sa, îndată se mai liniştesce.

Fiind *Grierul* *năsdřavan* şi ca atare putënd el cântă până la mieşul noştiî, de aceea se mai numesce el de către uniî din Români încă şi *Cocoşel de nópte* sau *Cocoşel de miezul noştiî*.

În sfârşit, tot pentru că *Grierul* e *năsdřavan*, cunosce el îndată atât pe omul pe al căruî câmp sau în a căruî casă petrece, cât şi pe cel străin. De aceea el nicî când nu face celui de casă sau celui cu câmpul vre-un rău sau daună, afară dór numai atunci când e zidărît. Celui străin însă nu

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

odată îi face câte o stricăciune, care n'o pôte așa de lesne uită, adecă saū îi róde straietele, saū i se bagă în urechi, saū altele de asemenea îi face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât și *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta și prin mișcarea piciórelor din dărăt, se exprimă în genere de către toți Români din Bucovina prin verbele *a fîrâi* și *a cântă*, pentru că Grierul, după cum am amintit mai sus, e încă un fel de *cocoșel*.

Grierul *fîrâesce* saū cântă de cum se desprimăvăréză și până către sfârșitul tórnei, când începe a se rěci.

Fîrâitul lui însă însemnézá nu numai desfătare, ci el prevestesce adesea-orî și schimbarea timpului. Din cauza acésta apoi Grierul se și consideră de către toți Români și mai ales de către cei din Bucovina de un *vestitor al vremii*.

Așa cei mai mulți Români din Bucovina cred și spun că atunci când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borții în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumoasă, senină, căldurósă, iar când cântă cu capul în bortă și cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorită, vînturósă, ploioasă și frigurósă, căci precum s'a întors el în borta sa, așa se vor întorce și norii și va plouă (2).

Alții însă spun că atunci, când cântă *Grierii de câmp* mai des, are să fie *moloșag*, adecă vreme móle, iar când cântă mai rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alții iarăși dic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă mai încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineț, sat în distr. Siretului, dict. de Ioan Morariu, și com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, Mitocul-Dragomirnei și Costina, sate în distr. Sucevei; — a celor din Volovăț, sat în distr. Rădăuțului; — a celor din Pătrăuți-pe-Siret, sat în distr. Storojinețului, com. de mai mulți stud. gimn.; — și a celor din Pârtescii-de-sus, sat în distr. Homorului, dict. de Domnica Bărănaiu.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

În sfârșit ȋie unii că dacă *Grierul de câmp* c nt , va urm  vreme bună, iar dacă nu c nt  va urm  vreme re  (1).

De regulă însă se crede că atunci, c nd c nt  *Grierul de câmp* Ńi mai ales pe timpul cositului, are să plou  c t de cur nd, iar c nd nu c nt , atunci are să fie vreme bună (2).

Pe c nd *Grierul de câmp* prevestește, după cum am v duț, numai schimbarea timpului, pe atunci *Grierul de casă* prevestește nu numai schimbarea timpului, ci Ńi alte  nt mpl ri.

Aș , c nd c nt  grierul acesta cu capul în bort , se crede că st p nului de casă  i va merge rău, iar c nd c nt  cu capul afară,  i va merge bine (3).

C nd c nt  tare e veste de bucurie, iar c nd c nt  mai încet e veste re  de sup rare; or  c nd c nt  tare, se va face afară vreme m le s u are să plou , iar c nd c nt  încet va fi secetă (4).

C nd c nt  séra va fi vreme bună, iar c nd c nt  dimineță vor veni  speț  (5).

C nd c nt  înainte de ce are să c l tor sc  unde-v  st p nul casei, s u Ńi altul cine-v  dintre căseni, e semn r u, căci atunci respectivului trebuie numai dec t să i se  nt mple vre-o nenorocire său o altă neplăcere în călătoria sa, său se va  nt rce cu o pagub  acasă (6).

 n fine se mai crede că dacă unui om are să i se  nt mple vre-o nenorocire, atunci *Grierul-de-casă* vine cu vre-o dou  s u trei ȋile înainte de ac sta Ńi c nt  vre-o dou  s u trei ser  în casa omului aceluia, iar după ce a suferit omul nefericirea, se duce iar ș  de la casa lui (7).

După credinț  Rom nilor din *Moldova*, c ntatul s u ț r i-

(1) Cred. Rom. din Buniņi, com. de Vas. Strachin , stud. gimn.

(2) Credinț  f rte l tit  în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Volov ț, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure;—S. Fl. Marian, *S rb torile la Rom ni*, vol. I, p. 121.

(5) Cred. Rom. din Cireș, sat în distr. Storojinețului, dict. de Domnica Burla.

(6) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, dict. de Catrina Latiș.

(7) Cred. Rom. din Bosanc , sat în distr. Sucevei, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

tul *Grierilor de casă* prevestește noroc (1), iar după a celor din *Banat* și *Transilvania* nenorocire sau chiar morțe.

Iată ce scrie d-l A Iana în privința credinței Românilor din *Banat*:

«Se întâmplă cu deosebire în zidurile vechi, că îndată ce sôrele apune și începe a inseră, *Grierușii* încep a cântă. Acastă cântare, în felul ei, se consideră de popor de ôre-care semn pentru respectiva casă ori familie, cređându-se că dacă cântă *Grierușul* de-asupra de căpătâiul capului familiei, atunci móre unul din familie, iar din contră la picióre, móre ori se întâmplă altă nenorocire mare în casă, ori unui prietin sau rudenie» (2).

Iar d-l Th. A. Bogdan îmi scrie, cu privire la cele ce cred Români din *Transilvania*, următórele:

«Când îți cântă *Grierușii* la casă, însamnă a pustiú (3).

«*Grierușii* când îți cântă sub pat, e semn că o să-ți cânte și popa, adecă ai să mori (4).

«Cine are *Grierușii* la casă să-și facă sfeștanie» (5).

Grierul de câmp petrece de regulă pe locuri uscate, și anume pe fânașe, pe cóstele délurilor, unde bate sôrele, și pe arături nisipóse, în borți pe cari și le face singur în pămînt și cari sunt cu puțin ce-vă mai largi de cum e grosimea corpului seú. Și nici când nu se depărtéză de borta sa. De aceea nici nu se póte lesne prinde.

Cu tóte însă că *Grierul de câmp* e așa de precaut, totuși băeții, voind a se jucă cu dînsul, sciú să-l scótă fără nici o greutate. Și iată cum!

Iaú un paiú sau un bețișor subțirel, îl bagă pe încetișorul până în fundul borții, care e făcută de obiceiú sub fața pămîntului și numai spre fund ce-vă mai adâncă, și după ce l-aú băgat, îl strigă să ésa afară.

Grierul, zidărit fiind, se prinde cu piciórele dinainte

(1) *Rîndunica*, an. I, p. 105: «Pe cât e de noroc, când cântă *Grierul* la casă, pe atâta e semn reú, când năvălesc peste tine alte animale.»

(2) *Din credințele poporului român din Maidan lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, p. 497.

(3) Cred. Rom. din Rebra.

(4) Cred. Rom. din Coșna, Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău, Romuli și Telciú.

de paiu și nu se lasă de el, până ce nu e scos cu totul afară.

Acésta însă se întimplă mai cu sémă în timpul veri, când e fôrte cald (1).

Băeții români din *Macedonia* îl scot cu apă fiértă, și după ce l-au scos, îl pun într'un pahar cu verdețuri numite *sălată*, unde tótă nóptea o duce apoi într'un *fir*, *fir* (2).

Grierul de casă petrece în genere prin casele ómenilor și prin apropierea acestora.

Pripășirea și înmulțirea grierului acestuia prin casele ómenilor se întimplă, după credința și spusa Românilor din Bucovina, în următorul mod:

Când se face o casă nouă și proprietarul ei nu scóte tóte surcelele dintr'insa afară, ci le lasă innăuntru, din *surcelele* sau *ciurcelele* acelea, după cum le mai numesc unii, es apoi *grierii* (3).

În genere însă se crede că la fie-care casă nouă vin grieri și mai cu sémă de la cele părăsite, iar când cele noue încep a se învechì, atunci și grierii încep a le părăsi și a se duce în alte părți (4).

Când se face un cuptor, o sobă sau un horn nou, sau când se preface unul dintre acestea, și stăpânul casei nu se interesază ca locul unde se face să fie cât se póte de curat, ci-l începe și-l face pe surcele mărunțele sau alte gunóie, din surcelele sau gunóiele acelea es apoi *Grierii* (5); orî dimpreună cu lutul trebuincios spre facerea acestora, aduce și vre-un cuib de grieri și soba, cuptorul, hornul sau ce este se zidesce pe capul grierilor (6).

(1) Datina băeților români din cele mai multe sate din Bucovina.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, Frătăușul-vechiu, Horodnicul-de-sus și Cupca, com. de mai mulți stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Catrina Dascal.

(5) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiu, sat în distr. Storojineșului;—din Todiresci, sat în distr. Sucevei, și Horodnicul-de-jos, com. de mai mulți stud. gimn.

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict de C. Epure;—a celor din Bilca, dict. de C. Crăsnean;—și a celor din Cireș, com. de Vas. Burla, stud. gimn.

Când se aduce lutul din *lutărie* Lunia, adecă la începutul săptămânei sau când e *lună nouă*, sau într'o ȝi de sec, precum Miercuri ori Vineri, și cu lut de acela se unge apoi casa sau pe jos (1).

Dacă femeile sunt une-ori constrinse să aducă numai de cât lut din *lutărie*, când e *lună nouă* sau într'o ȝi de sec, atunci când îl sapă, trebuie să ȝică:

Eū lutul acesta-l ieū,
Dar *grierușii* nu-ī ieū!

Iar rostind cuvintele acestea, trebuie să ieā de trei ori câte puțin lut în mână și tot de atâtea ori să-l arunce în grópa din care l-au săpat (2).

Mai departe se crede că *Grierul de casă* se pripășesce la casa omului atunci, când se mătură în casă Sâmbătă séra după ce a apus sórele (3), sau când scóte plugarul întâia óră plugul, și după ce a arat, venind acasă, îi pică țérinā din opincă (4).

În fine, când ómenii nu țin pe *Trif cel nebun*, care e stăpânul tuturor *gândacilor*, *gujuliilor*, *gâzelor* și al *omidiilor* și a cărui ȝi pică tot-deauna la 1 Faur, atunci se înmulțese și *grierii* prin casele ómenilor (5).

Grierul de casă atât după credința Românilor din Bucovina, cât și a celor din România, e un insect cu inimă bună spre casa omului (6).

Casele, în cari se află mulți *grieri*, se crede că sunt

(1) Credința tuturor Românilor din Bucovina.

(2) Cred. și dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină.

(3) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, diet. de Catr. Latiș.

(4) Cred. Rom. din Todiresci, sat în distr. Sucevei, com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipcean.

(6) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre*, publ. în *Țera nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 262: «Dacă țéranul român, ca și cel frances, iubese cântecul monoton, dar vesel al *greerului*, pe care îl consideră ca protectorul vetrei sale, apoi acéstă dragoste superstițioasă nu trebuie să ne surprindă, căci o găsim până la aborigenii Europei sau Ariani, cari pe malurile Indului credeau că *greerul* este veselia și prosperarea casei.»

făcute pe loc curat și prin urmare că sunt norocoșe (1).

Iar când se îmulțesc tare, atunci e un semn că anul ce urmăzează are să fie un an ploios, dar tot odată și roditor (2).

Fiind *Grieri* cu inimă bună către casa omenilor, Români nici când nu-î prigonesc nici nu-î omorâ, ci le dau pace să trăească, întâiu pentru că ei, după credința lor, șed numai trei sau cel mult șapte ani la casa omenescă, și apoi se depărtază singuri; al doilea pentru că nedându-le pace și prigonindu-î, se îmulțesc cu mult mai tare (3), și al treilea pentru ca nu cum-vă prigonindu-î și omorându-î cei-lalți ce rămân să li se bage în urechi. Căci se crede că dacă i-a intrat cui-vă vre-un grier în ureche, numai din cauza aceea i-a intrat, pentru că mai înainte de acesta ar fi ucis vre un alt grier de casă (4).

Iar aceia cărora li s'a băgat vre-un grier în ureche, și nu caută să-l scotă cât mai de grabă afară, se bolnăvesc de urechea respectivă și mai pe urmă asurdesc (5).

Ba, ce este încă și mai periculos și mai rău, adese-orî se întâmplă că neputându-l de grabă sau de fel scôte, respectivului i se umflă tot capul, nebunesce de durere și trebuie să moră, pentru că *grierul îi råde crierii* (6).

Mâncându-î crierii și murind respectivul, atunci dacă din întâmplare grierul ce i-a intrat în ureche a fost femeiușcă, îi es pe nas în loc de unul dece sau și mai mulți grieri, pentru că neputându-se omori femeiușca, se ouă în ureche și se îmulțesc în cap ca și în alt loc (7).

(1) Cred. Rom. din Costina, com. de Vas. Hușan, stud. gimn.; — și a celor din Volcineș, dict. de I. Morariu.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Drăgomișnei, com. de Alex. Romaș, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Cires, com. de Vas. Burla; — și a celor din Broscăușul-vechiu, dict. de Iléna Bahriu.

(4) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos; — și a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean: «Dacă omori un *grier*, soșul lui intră în ureche.»

(5) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni; — a celor din Reusenă, sat în distr. Sucevei, com. de V. Pop; — a celor din Bălăceana și Stupeca, com. de G. Jemna și Onufreiș Căilean.

(6) Cred. Rom. din Capul-Cămpului, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Pant. Tatarău; — și a celor din Bălăceana, Reusenă, Frătăușul-vechiu și Todiresci.

(7) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l P. Prelipcean.

Maî departe se crede că grierul, care a intrat în ureche și nu s'a putut scóte afară, nu odată ese până la gura urechii, cântă un timp, și după aceea iar se bagă înapoi (1).

De aici apoi durerea cea crâncenă și la urmă nebunelă.

Acéstă nenorocită întîmplare se vede că a dat maî pe urmă nascere ȓicalei: «*pare că are grieri în cap*», care e fórte usitată în Bucovina și care se aplică de regulă unui om, ce umblă încolo și încóce buimac de cap, ca și când n'ar fi cu tótă mintea.

Însă vorba Românuului: *bóle de-ar fi, că lécuri se găsesc destule*.

De s'a întîmplat să-î intre cui-và un grier într'o ureche, n'așteptă până ce i s'ar întîmplà atare nenorocire din cauza acésta, ci cum s'a băgat innăuntru, caută tóte chipurile și mijlócele ca să-l scótă cât maî de grabă afară viú orî mort.

Iar mijlócele cele maî usitate spre scopul acesta sunt următórele.

Îaú frunze de *Ciumăfae*, le ung cât se póte de gros cu miere frămîntată cu *Mac alb* și le pun la ureche. Grierul în urma acésta ese afară (2).

Tórnă în ureche apă călduță (3), saú unt-de-lemn sfințit (4), saú móre de pepeni (5), saú rachiú orî oțet (6), saú slatină curată cu *sare mare* (7).

Cum s'a turnat una dintre aceste fluidităși în ureche și s'a plecat cu ea în jos, grierul îndată ese afară, saú se înécă și piere și după ce putrețesce îl scot apoi pe înceti-

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de P. Tatarău.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni și Todiresci.

(4) Dat. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla.

(5) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(6) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94: «Când omul dórme, *Greerii* intră une-orî în urechi, ei es dacă se tórnă în urechi oțet tare (com. Măscurei, jud. Tutova).

(7) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Axenia Sofroni și Catrina Dască.

șorul cu *gormariul* (1) sau cu alt instrument afară, căci de odată și întreg rar se poate scote (2).

Nescoțându-l la timp, ci lăsându-l să putrezească, atunci grierul mai pe urmă se desface și ese câte o bucățică afară. Dar atunci urechia se umflă, cóce și o materie urită începe a curge dintr'însa (3).

Ung o petecuță curată cu cêră galbenă asemenea cât se poate de curată. Ieău apoi un fus și învêlind peticuța pe lângă el, fac din ea un fel de bucium, care se numește *fofază*. Bagă după acêsta capêtul cel îngust al fofezei în urechia cu grierul, iar pe cel mai larg îl aprind. Prinđend fofaza a arde și fumul dintr'însa a intră în ureche, grierul, neputênd răbdă fumul, orî ese afară, orî se înădușă.

Neajutând mijlócele câte s'aú înșirat până aici, cel ce i-a intrat grierul în urechî trebuie să postêscă nouê zile, și atunci ese singur de bună voie sau se dă mai lesne scos (4).

Deși *Grierul de casă*, după cum am arătat mai sus, e priincios casei în care trăește și, dacă nu e zidărit, nu face nimêruî nimica, și deși el după vre-o câți-vă ani părăsește singur casa, în care s'a încuibat, totuși ómenii caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté cât mai de grabă și mai lesne cotorosi de dînsul, parte pentru că el cu cât se îmulțește mai tare, cu atâta se face mai supêrăcios și mai nesuferit, parte din cauza țirăitului său în timp de nópte, când ar voi cei din casă să dórma și să se odihnêscă mai bine, și parte pentru că, fiind zidăriți sau unul dintre dinșii omorît, nu numai că cei-lălți revoltându-se se fac și mai nesuferiți, ci li se bagă și prin urechî, și prin acêsta devin chiar periculoși.

Mijlócele, pe carî le întrebuintêză Româniî din Bucovina spre scóterea și depărtarea grierilor din casă sunt felurite.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Dacă se rade lut din vatra focului și scoțêndu-se afară se

(1) Sub *gormariu* se înțelege un fel de șurub.

(2) Dat. și cred. Rom. din Reusenî.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(4) Cred. și dat. din Securicenî, sat în distr. Sucevei, dict. de Sofronia Gușet.

duce și se aruncă în lutăria din care se crede că s'a scos și adus, rostindu-se cuvintele :

Eû n'aduc lutu 'napoi,
Ci grierii de la noi,

atunci toți *Grierușii* părăsesc casa și se întorc înapoi în lutăria de unde au venit sau au fost aduși (1).

Dacă se stropesce casa Lunii dimineața înainte de ce răsare soarele cu apa ce a rămas de Duminecă și se mătură îndărăt, iar stropirea și măturarea acesta se repetesce de trei ori, adecă la începutul celor-lalte două săptămâni ce urmează (2); sau dacă se stropesce casa, și mai ales părțile acelea unde se țin mai cu seamă, atunci toți grierii fug afară și se duc pe la alte case (3).

Dacă se aduce o copită de cal mort și se pune în locul acela, unde se scie că sunt mai mulți grieri și unde cântă mai tare, dicându-se: «Cum fuge calul de repede, așa să fugiți și voi de casă!»

Dacă îi scot de unde sunt și-i mătură, când e luna spre sfârșit, cu o mătură părăsită, rostind cuvintele :

Cum s'a părăsit mătura,
Așa părăsiți-vă și voi;
Și cum s'a sfârșit luna,
Așa sfârșiți-vă și voi!

Apoi luându-i și ducându-i în drum, îi aruncă dimpreună cu mătura cea părăsită dicând :

— Duceți-vă de aici într'acolo de unde ați venit! (4)

Dacă se prinde un *Grier de câmp* și aducându-se viu acasă i se dă drumul între cei de casă, atunci cei de casă, cum îl ved, fug de dînsul care în cotro apucă, pentru că cel de câmp îi omoră și-i mănâncă pre toți, ast-fel că după vre-o 2—4 zile nu se mai vede, nu se mai aude nici unul. Iar după ce *Grie-*

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pelaghia Strachină.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Marghiola Cimpoș.

(3) Dat. Rom. din Băncesci, sat în distr. Siretului, com. de Ioan Băncescu, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț pe Sucéva, dict. de Ioana Grămadă și Maria Turtorean.

rul de câmp i-a omorît și mâncat pre toți până ce a rămas numai singur, atunci fuge și el din casă (1).

Dacă se pun séra în mijlocul casei paie de mazăre, peste nópte toți grierii se strîng pe paie, și paiele acestea se adună apoi și se aruncă saū se ard.

Dacă se pune o potcívă în locul unde cântă *grierul* în casă.

Dacă Lună diminéța, înainte de a răsări sórele, stupesci în locul unde cântă *grierul* în casă (2).

Dacă gospodina de casă saū și altul cine-vă iea o bucățică de mămăligă și împlântând mai mulți *grieri de casă* într'însa o duce în drum și svârlind-o acolo dimpreună cu grierii ȳice:

Duceți-vă la Sucéva
La iarmaroc,
Orî în alt loc,
Unde este iarmaroc! (3)

Dacă femeia de casă iea Sâmbăta diminéța înainte de răsăritul sórelui *melesteul* (culeșeriul) cu care se mestecă mămăliga și ducându-se cu ȳinsul la *lemnar* saū *trunchiū*, adecă locul unde se taie lemnele, și acolo îl rade de mămăligă (4).

Dacă femeia de casă, care a copt pâne, mălaiū saū plăcinte în cuptor, lasă covata, strachina, lopata și cociorva, mai pe scurt tóte lucrurile, pe cari le-a întrebuintat la frémintarea și cócerea pânei, nespelate. Iar după aceea, puindu-le pe tóte în covată și târâindu-le pe jos, așa ca nimeni să n'o vadă, până în mijlocul drumului, rostese cuvintele următóre de mai multe orî după olaltă:

Puii mamei roșiori,
Toți pe ușa ducetóri,
Veniți unul câte unul,
Să nu rămâneți nici unul;
Veniți în ruptul capului

Până 'n mijlocul drumului,
Acolo să locuiți,
Acolo să trăiți,
Înapoi să nu veniți.
Acolo să stați,

(1) Dat. și cred. mai tuturor Românilor din Bucovina;—cf. și Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(2) Dr. N. Leon: *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(3) Dat. Rom. din Pătrăuțel-pe-Sucéva, dict. de M. Turtorean.

(4) Dat. Rom. din Broscăuțel-vechiū, dict. de Il. Bahriū.

Acolo să cântați,		Că eū acolo vē duc
Înapoi să nu vē înturnați,		De bēut și de mânecat! (1)

Dacă se vede, din întâmplare, un grier alergând ȕiua prin casă și stupindu-se i se ȕice :

Nu țī-e rușine obrazului
S'alergī ȕiua mare prin casă!
Amū te-am vēȕut aici,
Amū să mi te și ducī,
Ca mai mult să nu te vēd!

Atunci nu numai Grierul cel stupid, ci și cei-lalți, se rușineză și se depărtēză din casă (2).

Dacă unul dintre căseni se pune într'o ȕi de sec, și anume când e *lună nouă* sau *Craiū nou*, la ferēstră în casă, iar altul eșind afară îl întrēbă :

— Ce faceți voi în casă ?

Și el rēspunde:

— Ce să făcem,
Ia ședem!

Cel de afară :

— Da grierii ce fac ?

Cel din casă :

— Ce să facă ?
S'aū dus unul câte unul,
Până n'a rēmas nici unul ! (3)

Saū așā :

Craiū nou în astă sérā !
— Să éśă grierii afară !
Noi ce-om cinā 'n astă sérā ?
— Ce-a da Domnul Dumneȕeu ?
Dar grierii ce-or cinā ?

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Ioan Berariū, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Broscăuȕul-vechiū; — și a celor din Măzănăesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim Furtună.

— Ia s'or mîncă
 Tot unul câte unul,
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (1)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țéră!
 — Grierii din cas' afară!
 Dac'or eși ce-or mîncă?
 — S'or mîncă
 Tot unul câte unul
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (2)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țéră!
 Eșiți grieruși afară,
 Că pâne și sare
 Voiŭ da de mîncare,
 Dacă'n casa mea
 Mai mult nu-ți călcă
 Și 'ntr'insa nu veți cântă! (3)

Dacă se ia apă fierbinte saŭ *uncrop* și turnîndu-se în borta saŭ în locul acela, unde se află mai mulți grieri, se rostesc următoarele cuvinte:

Grieruș amețitor,
 Eși afară din cuptor,
 C'afară de nu-î eși,
 Cu uncerop că te-oiŭ stropi
 Și de dîle te-oiŭ găti! (4)

Dacă se prinde un grier și se orbesce, adecă dacă i se presură cenușă în ochi ca să nu pótă mai mult vedé, atunci vîdîndu-l ceî-lalți grieri, se sperie de dînsul și fug cari în cotro din casă (5).

Dacă se tórănă slatină saŭ oțet de trei ani sfințit în borta

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Iléna Ureche.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Petru Moldovan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofr. Gușet.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(5) Dat. Rom. din Pătrăușul-pe-Siret, com. de G. Pișul.

unde petrec ei atunci, adunându-se toți grierii *țirăind* la un loc, cad în slatină sau oțet și înecându-se pier (1).

Dacă proprietarul casei, pornindu-se într'o Duminecă sau sârbătore la biserică, se întorce de pe drum îndărăt și chêmă pre grieri ca să mERGă și ei împreună cu dînsul la biserică (2).

Dacă colbul, unde șed ei, se mătură, se scóte afară și se duce în trei Miercuri după olaltă și se aruncă în crucile drumului. Iar după ce s'a aruncat colbul, cel ce l-a aruncat nu se întorce pe unde a mers, ci prin alt loc, pentru că întorcându-se pe aceeași cale grierii nu se rătăcesc nici când de la casă.

Dacă se ia într'o Duminecă, când sunt preoții în biserică, lut de pe róta unui car de boi, care trece pe drum așa, ca nimeni să nu vadă, și apoi ungându-se cu lut de acela borțile pe unde se află grierii, se dice :

Să vă duceți unde-a dus
Mutul róta
Și prostul épa,
Că de nu ve-ți duce
Veți păți

Ce a pățit
Cel ce s'a încumetat
Și a 'njugat
Boii Dumineca ! (3)

Dacă o femeie se desbracă pe la sfârșitul lunii de tóte vest-mintele, în cari e îmbrăcată, până chiar și de cămașă, și apoi despletindu-și pèrul capului și punèndu-și o cușmă bărbătescă pe cap, ia o cociorvă și trăgènd cu dînsa spre ușa din odaia, în care sunt mulți *grieri, ploșnițe, șfabî, ruși, lătăuși, molii*, precum și alte *gâze și gujulii*, ca și când ar trage cu sapa, rostesce de trei ori după o laltă următoarele cuvinte :

Voi *grieruși*,
Ploșnițe și ruși,
șfabî și lătăuși,
Și alte *gujulii*

Câte mai sunteți
Și aici petreceți
Prin borți și pãreți
În această casă

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș.

(2) Dat. Rom. din Mănăstirea-Homorului, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de d-l Petru Colesniuc, învățător ; — și a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. d-l Th. A. Bogdan : «Când vrei să nu-ți cânte grierii, Dumineca, când mergi la biserică, ți: «*haideți la biserică!*» și vei scăpa de ei.»

(3) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Pant. Tatarău.

Mare și frumoasă
 Și îndemânosă,
 Haideți după mine,
 C'aici nu-mi convine
 Să vă țin mai mult
 Ha!, că eu vă duc,

Într'un loc mai bun
 Peste păree cu maluri,
 Peste văi și peste deluri
 Într'un loc mult mai frumos,
 Mai curat și îndemânos! . . .

După ce a ajuns în tindă, se pune călare pe cociorvă și ast-fel se duce apoi până dincolo de pörtă. Iar după ce a trecut pörta, svärle cociorva, lépädă cuşma din cap, se duce la fântână, scöte o ciutură de apă, iea o gură de apă, se întörce în casă și stropesce de trei ori pe unde scie că pe-trec gujuliile, carī s'aũ amintit mai sus (1).

Tot cam aşã fac și alte femei, când vor să depărteze gri-erīi din casele lor, cu acea deosebire numai că în locul desc-cântecului citat mai sus, rostesc alt descântec, și anume:

Grier negru,
 Grier roşu,
 Grier gălbiniũ,
 Grier narangiũ,
 Aici să nu vii,
 Aici să nu fi,
 Nicī în casă
 Nicī în masă;
 Că tu de la Dumneđeũ
 Nu eşti dat,
 Nicī de Maica Domnului
 Nu eşti lăsat
 Să stai în acéstã casă
 Mare și îndemânosã.
 Eşī din mia

De închieturi
 Și din suta
 De cotituri
 Și te grăbesce
 La câmp de pornesce,
 La câmp locuesce,
 La câmp țirăesce,
 La câmp te hrănesce,
 Că acolo ai unde ședē,
 Ai apă de unde bé,
 Ai destul ce mănca
 Și cu ce te sătura . . .
 Și de ađi la casa mea
 Nu mi te mai înturnã,
 Că mai mult n'ai ce cãtã! (2)

Dacã femeia de casă iea într'o Marți sēra *fundul de mã-mãligã* dimpreunã cu fãrmãturile de mãmãligã ce rēmân pe el, se duce cu el în drum și acolo, mãturând fãrmã-turile de pe fund și aruncându-le în mijlocul drumului, rostesc urmãtorele cuvinte:

Pui, pui, pui, grierilor,
 Pui, pui, pui, puiților!

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiũ Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac, stud. gimn.

Veniți fuga după mine,
 Că v'am adus masă'n drum
 Și aici veți mânca de acum;
 Veniți unul câte unul,
 Pân' nu-ți rămâne nici unul! (1).

Dacă se prind vre-o trei sau mai mulți grieri, se pun într-o țeve, și țevea se astupă bine la amândouă capetele, astfel ca să nu pôtă nici unul eși afară, și așa se duc apoi la o movilă de pietre de pe un hotar, unde se despărțesc două moși una de alta și acolo punându-se jos se ȓice :

— «Cum se despărțesc moșiile acestea una de alta, așa vă despărțiți și voi de casa mea, că aici vi-i casa, aici să rămâneți!

Dacă se prind mai mulți grieri, însă fără pereche, adecă 3, 5, 7, 9, etc., se pun într'un sac cu pâne, precum: grâu, secară, orz, ovéz, păpușoiu, și apoi, ducându-se pânea la târg și vîndînd-o, se ȓice în gând, când se deșértă sacul:

— «Eú nu vînd grâu, etc., sau grăunțele acestea, ci vînd grierii din casa mea! (2).

Făcându-se acestea, precum și cele ce s'aú amintit în și-rele de mai sus, se crede că *Grierii de casă*, în scurt timp după acésta, părăsesc casa și se duc, nesciindu-se când, cum și în cotro aú apucat, și te trezesci numai de odată că nu mai auđi nici pe unul mai mult cîntând.

Mai departe se face una sau și mai multe *furcuțe* mititele de tors, se pune pe dinsele câte un căerel de cãlți sau de buci și câte un fus, și după acésta se așézá într'o Duminécă diminéța în fie-care ungher de casă sau la gura borții unde sunt mulți grieri și, dându-li-se prin acésta de lucru, adecă de tors, li se ȓice :

Na-vé grieruși
 Furcuță și fus,
 Și orí tórceți
 Orí mergeți,

(1) Dat. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaú.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupá.

Da aici nu rămâneți
Și cu mine nu ședeți! (1).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și orī tōrceți
Orī vē duceți!

Dacă-ți putea tōrce
Vē veți mai întōrce,
Dacă nu veți putē tōrce
Nu vē veți mai întōrce! (2).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și-orī caerul să-mī tōrceți
Și tot fusul să-mī umpleți,

Orī de-aici să vē duceți
Și să nu vē mai întōrceți.
Și eșiți tot unul câte unul,
Să nu vē ved nici pe unul! (3).

Saū:

Orī să tōrceți
Orī să vē duceți,
Că de nu-ți tōrce,
Orī de nu vē veți duce,

Va stā capul
În locul aripilor,
Iar aripile
În locul capului! (4).

Saū așa:

Dacă'n casă mī-ați venit
Trebue să și lucrați,
Nu numai să alergați,
Să mâncați și să cântați!
Deci orī tōrceți
Orī vē'ntōrceți
De unde-ați venit! (5).

Saū în fine așa:

A lucrā de nu voiți
Casa să mī-o părăsiți
Și'n spre câmp să vē porniți! (6).

Puindu-se furcuțele în locurile și în chipurile cum s'a arătat și rostindu-se cuvintele reproduse în șirele de mai sus,

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Ileana Ureche.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofronia Gușet.

(3) Dat. Rom. din Poieni, com. de Dim. Furtună.

(4) Dat. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretean, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Bălăceana, comunicată de Alex Pițul.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catr. Epure.

se crede că grierii având de lucru, adevă de tors, încetă de-a cântă. Dar fiind-că nu le prea vine la socotélă a lucrà, și mai ales a tórce, de aceea cum daŭ cu ochii de vre-o furcă cu caer pe dînsa, îndată părăsesc casa și fug în cotro îi duc ochii și picióarele, numai ca să nu tórcă (1).

Și nici nu e de mirare de ce se feresc ei așa de tare de furcă și fug de dînsa, pentru că nu unul încercându-se a tórce, se încâlcesc în caer și neputându-se de grabă desface dintr'însul, vin cei-lalți asupra lui și, în loc să-l scótă din cursa în care a căđut, încep mai întâiu a-l scărmênă din tóte părțile și pe urmă îl mănâncă, și tot așa

Tot unul câte unul
Pân'nu rămâne nici unul.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și dică că dacă-ți cântă *Grierușii* la casă, e bine să ungi ușa cu slănină, că apoi toți vor fugi (2).

Sau: cine aude prima óră un *Grier* cântând în casă, se scrie pe ușa: «Grier meri afară», și atunci nici un *grier* nu va cântă mai mult (3).

Tot Românii din *Transilvania* mai cred și dică că: *Grierul* e ceterașul dracului (4).

Prin urmare: cel ce are *Grieruș* la casă, e semn că e prieten cu dracul (5).

Drep aceea: Cine va omorî o mie de *Grieruși*, pe acela Sf. Petru îl lasă în raiu, fără a-l întrebă de a păcătuit orînu (6).

Iar când ai șepte capete de *Grieruș* și le ții sub pragu casei, atunci e bine (7).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că cuvîntu *Greluș* se întrebuintează în unele părți ca nume de batjo-

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de Filaret Doboș.

(2) Cred. Rom. din Coșna și Salva.

(3) Cred. Rom. din Selagiü, com. Cizeriü.

(4) Cred. Rom. din Romuli și Bicheșul românesc.

(5) Cred. Rom. din Măgeruș și Parva.

(6) Cred. Rom. din Rebra.

(7) Cred. Rom. din Parva.

cură sau poreclă, care se dă în genere ómenilor mici de statură și cam bolocánoși la cap (1).

Iar un proverb din *Țéra-Românească*, care se ȓice despre cei neprevăđătorí, sună :

*Greerele în vremea agoniselei cântă, și érna
cere să se împrumute* (2).

(1) *Șeđetőrea*, fóiea poporului român, an. I, Buda-Pesta 1875, p. 78;—
Catană, op. cit., p. 35.

(2) Anton Pann, *Proverbe*, I, p. 150.

CONOCHIFTERIȚA.

(*Gryllotalpa vulgaris* Latr.)

Pe locurile cele grase, nisipóse și băhnóse, prin grădini și ogrăđi saú curți, în apropierea gunoiului de vite precum și a altor movile de gunóie, ce au trecut saú prind a trece în putrejune, se află o gujulie, care se ține de familia *Gri-erilor* și care petrece tótă ziua în pămînt și numai nóptea ese afară.

Acéstă gujulie, care aduce fórté mult în privința făpturii piciórelor sale de dinainte cu labele de dinainte ale *Cârțiței*, se numese în Bucovina: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Cucóna Tifteriță*, *Cóna Chifteriță*, *Conochifteriță*, *Conochiftiriță*, *Conotifteriță*, *Conosciriță*, *Coroșpiniță*, *Chifteriță*, *Chiftiriță*, *Tifteriță*, *Tiftiriță*, *Pișteriță* și *Coroiú*.

În Moldova: *Conochifteriță*, *Cucóna Chifteriță*, *Chifteriță*, *Coropeșniță*, *Conopișteriță* și *Pișteriță* (1).

În Țera-Románescă: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Conochifteriță*, *Coropișteriță*, *Coropeșniță*, *Coropijniță*, *Coropișniță* masc. *Coropișnițoiú*, *Coropișteriță*, *Coropleșniță* și *Goropiștiniță* (2);

În Transilvania: *Colopiștiriță*, *Coropișniță*, *Coropișteriță*,

---

(1) *Șeđétórea*, an. I, Fálticeni, p. 120;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 71;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(2) Sava Ștefănescu, *Zoologia*, p. 191; — St. St. Tuțescu, *Pagini din metafisica poporului român*, publ. în revista «*Tinerimea Română*», noua serie, vol. III, p. 450;—Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea II, p. 1.133; — com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

Conopiștiriță, Cânepchișchiriță, Cânopisceriță, Chifteriță și Păduche de cal (1).

în Ungaria, și anume în Biharia: *Conopisteriță* (2), iar în Chior, comitatul Sătmarului: *Conopiștiniță, și Coropiștiniță* (3).

La Români din Meglenia: *Racică* (4) și *Sracică* (5), iar la cei din Macedonia: *Șracu*: (6);

Despre această gujulie există la Români din *Moldova* următoarea legendă:

«Cică eră odată o *Cucónă* foarte bogată, însă rea, rea, de să te ferescă Dumneșu.

«Îmbătrânind *Cucóna* acesta, se duse la o mânăstire, veđi Dómne, ca să se pocăescă și să se căescă de păcatele și nedreptățile ce le-a făcut în tinerețele sale.

«Dar ea, în loc să se pocăescă și să se căescă, ispitindu-o *Necuratul*, începù a face petreceri și chef cu ómeni mirenî.

«Prin bani și hatîr *cucóna* ajunsese a fi chiar și *stariță*. Însă cu tóte că ajunsese ea această mărire și cinste, ea totuși nu se lăsă de blestemății.

«Iată însă că într'o vreme vin la mânăstirea, unde eră *cucóna* noastră *stariță*, doi moșnegi. Se vede că erau *Dumneșu și Sf. Petre*.

«Intrând moșnegii în mânăstire și găsind pe maica *stariță* cu chef și petrecënd ca o *feme*e ticălosă, au început s'o

(1) Com. de d-ni I. Pop-Reteganul, Paul Beșa și Th. A. Bogdan; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiu 1893, p. 284;—Idem, an VII, Sibiu 1899, No. 33, p. 390.—Numirea de *Păduche de cal* e usitată, după cum imi scrie d-l Th. A. Bogdan, în Deda, Rîpa, Bistrița, Sereșel, Ardan, Friș, Bârla, Șieù-Cristur, Nimigea, iar cele-lalte numiri sunt usitate în cele-lalte părți ale Transilvaniei.

(2) M. Pompiliù, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, București 1887, p. 1008.

(3) Com. de d-l El. Pop: «*Conopistinița* sau *Coropistinița*, despre care se ăice că e foarte veninosă, trăesce în pămînt mai ales în straturile din grădini, puhóse și bine lucrate, pe unde își sapă nisce găuri în fața pămîntului și róde plantele ce-î vin în cale.»

(4) Per. N. Papahagi, *Meglenu-Români*, Partea II, p. 111.

(5) Com. de d-l P. Papahagi.

(6) Com. de d-l Chr. Geagea.

dojenescă, dicându-i că nu-i frumos ca ficele Domnului să facă așa și să ajungă de rîs în lume.

«Starița, supărându-se pentru dojana ce moșnegii i-au făcut, îi luă de spate și-i dete pe ușă afară, *interindu-i* din cuprinsul mănăstirii.

«Moșnegii, vădînd acésta, aũ blestemat-o să se facă gujulie, să se ascundă de fața lumii în pămînt, și numai atunci să ésa din pămînt afară, când va fi vreme urîtă și ploioasă, când n'o mai vede nimeni.

«Și blestemul moșnegilor se împlinî, căci mănăstirea se prefăcù în pămînt și cucóna starița, care făcea chef, se prefăcù într'o gujulie urîtă, care umblă pe sub pămînt, de-și croesce pe acolo chilii, și se hrănesce cu rădăcinile legumelor și ale buruenelor, adecă făcînd și acolo rēutăți cum făcea și pe pămînt.

«Iar din rasa ei cea cafenie i s'aũ făcut aripă» (1).

O altă legendă despre *Conochifterița* și anume din *Transilvania*, com. Feheteiele Mădărașului-de-Câmpie, sună precum urméză:

«În vremile de demult erà un om vestit peste nouă țeri și nouă mări de mare păsérar.

«E drept că nu erà nici un fel de pasere pe fața pămîntului, care din grădina lui să fi lipsit, căci avea o deosebită plăcere a le vedé sārînd din créngă în créngă, și a le auđi când cîntă de-ți țiuiaũ urechile.

«Dintre tóte însă îi mai plăceaũ paserile așa numite *Conopisterițe*, cari aveaũ un glas minunat de frumos, și nisce pene ca *Paserea raiului*, dar pe lângă cele bune mai aveaũ și un obiceiũ rēu, că în tótă diminéța, sburînd peste gard în grădina *Sfîntului Ioan* care ședeà numai în vecini, îi răcâiaũ tóte straturile de nu erà modru ca să se vadă cu ce-và verdețuri în grădină.

«Íi spuse *Sf. Ioan* omului păsérar ca să-și opréscă paserile de a mai veni în grădina lui, dar păsérarul nici că-ı venià în gînd grădina nici paguba ce i-o făcea vecinului sēũ đi după đi.

(1) Dict. d-lui M. Lupescu de Zancu din satul Crucea și com. de d-l Art. Gorovei.

«De la o vreme *Sf. Ioan*, urându-se cu atâta polojenie de pasere și de sfadă, se puse pe rugăciune, așezându-se în genunchi lângă o masă ce o avea în mijlocul grădinii.

«Paserile, vădându-l, se pricepură că *Sf. Ioan* numai în contra lor pôte ca să facă plânsore la Dumneđeș, și începură a ciripi, sburând jur împrejur pe lângă capul sfintului, ca să nu-și pótă face rugăciunea.

«*Sf. Ioan*, ne mai avënd nici o răbdare, a luat o prăjină lungă, și cu învoirea lui Dumneđeș începù a aruncà după ele. Și fie-care pasere, cum o lovià, nu se mai ridicà către cerul lui Dumneđeș, fără se ascundeà în pămîntul întunecat, până ce le-a lovit pe tóte, ne mai rëmânënd nici un fel din némul acela de paseri.

«Și se đice și se crede, că tóte paserile acelea s'au schimbat în gujuliile, căroră noi ađi le đicem *Conopistirițe*, după numele ce l-au fost avut pe când erau paseri» (1).

Conochifterița petrece de regulă în pămînt într'o afundime de 30—60 cm. Aicia face ea mai multe galerii, iar la mijlocul acestora cuibul seù. În acest cuib, care are forma și mărimea unui ou de găină sau de gâscă și care e pe dinăutru uns cu bale și tare, ca și când ar fi tencuit, se ouă ea o mulțime de ouë de mărimea meiului (mălaiului măruntel) și de colóre gălbinie.

Unii Români din *Bucovina* spun că s'ar ouă 99 de ouë și că puii ce es dintr'însele n'ar trăi mai mult de un an. Numai unul dintre dînșii trăesce mai mult, și acela, cum trece de un an, crește mai mare decât un șorece; capetă aripă, începe a sburà și pe cine îl mușcă, trebuie să móră (2).

Cei mai mulți Români însă cred și spun că nu numai puiul cel ce a trecut de un an, ci fie-care *Conochifteriță* mușcă și că mușcătura ei n'are léc, că cel ce a fost mușcat de dînșă trebuie numai decât să móră (3). Și numai atunci pôte cel mușcat să se vindece, când va găsi pe aceeași *Conochifte-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Panteleimon Tatarău, com. de G. Banilevici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Reusenă, com. de Vas Pop: «Ómenii cred că dacă te ar mușcă *Cucóna Tifteriță* ai muri»; — a celor din Bălăceana, com.

riță, care l-a mușcat, va prinde-o, va pune-o în apă și se va spăla cu apă de aceea (1), sau va număra o baniță de mălaiu măruntel (2), ori o baniță, o dimerlie sau o ocă de mac (3).

Tot așa cred despre mușcătura *Conochifteriței* și Româniî din *Moldova* precum și cei din *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l M. Lupescu:

«*Conochifterița* e o gujulie ce trăește pe la locuri băhnóse și grase; ea e fórte primejdiósă. Pe lângă stricáciunea fórte mare ce face în grădinî, ea póte să musce și pe om. Vai de omul mușcat de ea, cá léc nu mai are; îndată se umflă ca o bute și móre în dureri nesuferite.

«Dacă ar fi cu puțință, ca omul să trecă prin borta prin care intră osia carului în butucul roții, sau să numeri un stambol (baniță) de mac ori de nisip, numai atunci ai avé léc pentru mușcătura de *Conochifteriță*» (4).

Iar d-l Dr. N. Leon scrie:

«Poporul crede că *Cucóna Chifteriță* mușcă; pentru ca să nu te umfli, e bine ca îndată ce te-a mușcat să-î cauți gaura și să-î numeri oule» (5).

de G. Jemna: «Spune poporul că dacă te ar mușcă nouă *Cucóna Chifterițe* de odată, apoi poți să și mori. După mușcătura ei se umflă locul mușcat.»

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău și com. de Pavel Scripcariu.

(2) Cred. Rom. din Reusenî, com. de V. Pop; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «Cel mușcat de *Conochifteriță*, până nu va număra o baniță de mălaiu, măruntel nu se póte vindecă»; — a celor din Doro-tea, dict. de Ilie Brădățan: «Spun ómenii că dacă mușcă pe cine-vă o *Conochifteriță*, cel mușcat n'are léc, dóră numai atunci când va număra o strachină de mălaiu măruntel.»

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Ilie Istrătóe: «Ómenii de la noi șic, că dacă ar mușcă *Chifterița* pe cine-vă, n'are léc, numai dacă ar număra o pătrare de mac»; — a celor din Părhăuș, com. de Const. Bădăluță: «Se crede că dacă ar mușcă *Cucóna Chifteriță* pe cine-vă, alt léc nu ar găsi, decât să numere o baniță sau o ocă de mac, atunci s'ar vindecă; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos: «Se crede că dacă mușcă o *Cucóna Chifteriță* pe un om, omul acela nu s'ar poté lecuî până ce n'ar număra un sac de mac și o códă de cal.»

(4) *Șeșétórea*, Fálticenî 1892, p. 120; — tot d-l M. Lupescu scrie: «Mușcătura de *Conochifteriță* e fórte rea. Pe cine l-a mușcat nu mai calcă érbă verde.»

(5) *Zoologia medicală*, p. 10.

În fine d-l P. Beșa cu privire la Româniî din *Transilvania* îmi scrie:

«Poporul de pe la noi crede că *Cânopiscerița* e atât de veni-nósă, în cât dacă ar mușcă pe un om, acela numai decât ar muri.»

Din cauza acésta apoi Româniî se feresc fórte tare de orî și care Conochifteriță, ca nu cum-và să fie mușcați de dînsa.

Însă Chifterița nu numai că este fórte periculósă, ci tot odată e și stricăciósă.

Nutrețul Chifteriței sunt diferite larve de insecte și viermî. Ba, fiind o gujulie fórte mâncăciósă, de multe orî nu cruță nici chiar propriile sale ouă, ci și pe acestea le mănâncă.

Însă fiind-că ea nu-și póte află nutrețul trebuincios numai într'un singur loc, ci trebuie să și-l caute în tóte părțile, de aceea găunășese ea cu piciórele sale cele puternice pămîntul în lungiș și curmeziș ca și cărțița.

Prin acéstă găunășire însă se face fórte stricăciósă, pentru că ea nu se mulțumesc numai cu răscolirea pămîntului, ci adese-orî e nevoită să ródă și rădăcinile cele tinere ale plantelor, cari îi staū în cale.

Prin acésta procedură din partea ei cele mai multe plante încep apoi a se veștejî, a cădé la pămînt și a se uscă.

Mai cu sémă este ea fórte stricăciósă pentru straturile de legume.

Dacă se pripășese într'o grădină, unde sunt multe legume semēnate, și mai ales printre straturile cu cēpă, atunci nu se alege mai nimica de grădina aceea (1).

Din cauza acésta apoi, precum și din cauza mușcăturii sale, Româniî și cu deosebire Româncele nu numai că aū mare ciudă, ci cum o zăresc pe loc o și urmăresc și o omórá.

Dar fiind-că Conochifterița, după cum am amintit și mai sus, trăescse mai mult pe sub pămînt, și prin urmare nu se póte așa de lesne da peste dînsa, pentru că ese afară numai nóptea și la timpurî anumite (2), saū când e vreme plo-iósă și urită, precum și din causă că, neomorîndu-se de tot

(1) După spusa Românilor din Bucovina și a celor din Moldova, com. de d-l M. Lupescu.

(2) După spusa Rom din Capul-Câmpului, dict. de G. Tatarău și com. de G. Banilevici.

ci tăindu-se numai în două, sau numai capul, ea nu pere, ci crește iar la loc (1), nu numai c'o urmăresc și o omóră, ci caută și alte mijlôce spre depărtarea și stârpirea ei.

Așă Româniî din unele părți ale *Moldovei* stropesc grădinile în toate părțile cu aghiasmă de la *St. Trif* (1 Februarie), care se ȕice că are fôrte mare putere de istovire a unor asemenea gujulii.

Se chêmă adecă preotul de face aghiasmă în ȕiua de Sf. Trif și cetesce rugăciunile de stârpirea gujuliilor ce vatemă rôdele pămîntului.

Afară de acêsta se fac nisce furcuțe, în cari se pune lână — caer — și fus, se începe un fir de tort, și se înfig în grădină într'o Vinere la sfârșitul lunii, adecă când e luna pe sfârșit și se menesce așă :

— Cucónelor Chifterițe! orî să vê apucați de tors, ce v'am dat, orî de nu, să fugiți, că Sf. Vinere vê va omori!

Și în urma acestor mijlôce gujuliile fug (2).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* spun că :

Conopistirița e *copilul dracului*, că ce face Dumneȕeu ea strică, adecă legumele ce Dumneȕeu le crește, ea le nimicesce roȕându-le rădăcina (3).

Drept aceea :

De *Păduchele de cal*, adecă de *Conopistiriță*, numai așă îți poți scăpă grădina, dacă înainte de a săpă în acêsta, ai spânzurat un *Păduche de cal* de un lemn (4).

Sau: când vrei ca să nu-ți strice *Conopistirițele* cépa, prinde una și o spânzură cu un fir de ață de un lemn implântat în mijlocul stratului de cépă (5).

Cu toate însă că *Chifterița*, după cum am vȕdut, este fôrte periculôsă și stricăciôsă, cu toate acestea este ea și de folos.

Vorba Românuî: «Nu e nici un rȕu în lume să nu aibă și o parte bună.»

Așă se ȕice că dacă un om meȕin ucide (omóră) o *Cu-*

(1) Cred. Rom. din Bréza, com. de Eus. Prelici, stud. gimn.

(2) Com. de d-l M Lupescu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Fărăgău.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bistrița.

(5) Dat. și cred. Rom. din Felfalău lângă Reghin, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cóna Chifteriță dintr'o singură lovitură cu dosul mâinii, atunci respectivul om pôte vindecă la orî și ce ocaziune și la orî și ce timp pe o vacă, care a mâncat trifoiu și din cauza acésta s'a umflat, și anume dacă vaca respectivă se pălesce cu dosul mâinii la deșert, adecă unde e umflată (1).

O sémă de Români însă, când vëd primăvara o *Conochifteriță*, suflă de trei orî pe dosul mâinii și apoi omorînd-o tot cu dosul mâinii, o păstréză și când se umflă vre o vită de trifoiu o vindecă cu dînsa (2).

Dacă omorî o Chifteriță, spun iarășî alții, și voesci ca să fie de léc, s'o uciđi tot-deauna cu dosul mâinii, căci dacă o uciđi cu dosul mâinii, mâna aceea se face vindecătore pentru tóte bólele vitelor (3), și maî ales pentru cele mușcate de acéstă gujulie (4), pentru cele sângerate (5), precum și pentru cele ce se umflă de trifoiu. Cum puî dosul mâinii pe vita bolnavă și o freci un pic saũ daî numai cu mâna în dărăt pe spinarea aceleia, vita îndată se însănătoșéză (6). Însă mâna respectivă pôte fi de léc numai până ce omorî altă Chifteriță. Cum ai omorît altă Chifteriță nu pôte să fie maî mult de léc (7).

Români din unele părți ale *Transilvaniei* folosesc *Câno-*

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Dumitru Covașă, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău, și com. de P. Scripcariu;—a celor din Volovêț, com. de Ilie Buliga: «Dacă omorî o *Conochiftiriță* cu dosul mâinii, atunci poți vindecă cu ea orî-ce vită de orî și ce bólă»; — a celor din Igesci, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Conochifterița* se usucă și apoi se afumă cu dînsa *umflăturile* la vite, maî ales însă pe vaci când li se umflă pulpa.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-noú, com. de Vesp. Reuș, stud. gimn: «Dacă atingi *Cucóna Chifteriță* cu dosul palmei, atunci mâna aceea se face vindecătore pentru tóte bólele vitelor.»

(4) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «Dacă *Chifterița* mușcă pe o vacă, se frecă cu dosul mâinii, și apoi îi trece.»

(5) Cred. Rom. din Stupca, com. de Tóder Bocăneș, stud. gimn.: «Când îți ese o Chifteriță înainte, atunci, spun ómenii, că e bine s'o omorî cu dosul mâinii și de va fi o vită bolnavă de sânger să daî cu mâna îndărăt pe spinare și se însănătoșéză.»

(6) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna;—a celor din Buniňi, com. de Vesp. Corvin;—și a celor din Stupca, com. de T. Bocăneș.

(7) Cred. Rom. din Buniňi, com. de Vesp. Corvin.

piscerița ca léc la vitele lovite de *durere de splină*. Proprietarul unei ast-fel de vite prinde *adecă o Cănopisceriță*, îi taie capul și-l aruncă, iar cu corpul ei frécă vita bolnavă în dreptul splinei, și apoi, după ce a frecat-o de ajuns, îl îngrópă în pămînt. Prin această frecare se dice că cele mai multe vite lovite de splină se vindecă (1).

Dacă o femee nu face copii, să beà ouë de *Cucóna Chifteriță* cu apă saũ cu rachiũ și se vindecă.

Când pe cine-và îl róde la picior încãlțăminteà și se rănesce, să strivéscă o Cucónă Chifteriță și să o aplice la rană.

Pentru reumatism se iea un litru de unt-de-lemn, se pune în el trei Cucóne Chifterițe și se lasă să steà la sóre și apoi se frécă cu el la închieturi când îl prind durerile (2).

Când vei găsi o *Coropleșniță* saũ *Coropișniță* s'o omori cu cãlcãiuł și să-ı mai dai și cu tótã talpa de la amãndouë piciórele, și atunci nu vei face *trântitură* (3).

Când cântă *Cucóna Chifteriță*, e un semn că are să plouă (4).

Când sbórá *Conochifterița*, atunci însemnéza că are să fie secetă (5).

În fine mai e de observat încã și aceea, că ómenii, după părerea și spusa unora, îi dice acestei gujuli *Cucónă* de aceea, pentru ca să nu-ı musce (6).

După legenda din *Moldova* însă se numesce *Cucónă* pentru că ea dintru început a fost întru adevër cucónă.

(1) Dat. Rom. din Bãrgãu, com. de d-l P. Beșu.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10. — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 86.

(3) St. St. Tușescu, op. cit., p. 450.

(4) Cred. Rom. din Reusenı, com. de V. Pop;— com. de S. Sa pãr. T. Bălășel: «Când cântă *coropișnița*, e semn că va plouă».

(5) Cred. Rom. din Frãtãuțul-vechiũ, dict. de M. St. Coniac.

(6) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

CALUL DRACULUI.

(*Libellula depressa* L.)

De pe la începutul lunii lui Iunie și până după *Sântă-Măria-mare* saū, mai bine ȃis, până ce dă bruma, se pôte nu odată vedé, și mai cu sémă în decursul lunilor Iulie și August, când arde sórele mai tare, sburând ca o săgétă prin aer un fel de insect, al cărui corp, de colóre galbenă închisă, e lung și turtit, iar aripile, asemenea lungi și late, sunt străveȃii ca o păióră.

Acest insect fórte sprinten, care în sborul sėū caută să prindă felurite musce precum și alte gâze și pre cari apoi le mănâncă, se numesce în Bucovina: *Calul dracului* (1), *Calul popii* (2), și *Cal turtit* (3); în Moldova: *Calul dracului* și *Calul popii* (4); în Țera-Românească: *Calul dracului* (5),

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăȃan.

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de Daniil Hogeia, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp; — a celor din Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob.

(5) Dat. Rom. din Bucuresci, com. de d-l profesor Grigorie Creȃu: «*Calul dracului* e o insectă lungă și subȃire, de colóre négră-galbenă»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Calul dracului*, ȃis și *Calul popii*, e mórtea *Seleptilor* și a *Tăunilor*»; — a celor din jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libellula* în graiul poporului se numesce *Calul dracului*»; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 139; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 220.

Calul popii (1), și *Cobiliță* (2); în Transilvania: *Calul dracului* (3), iar la Româniî din Macedonia: *Calu al Dumneđeũ* (4) și *Calul Sf. George* (5), lat. *Libellula depressa* L.

Afară de acest insect mai sunt încă două insecte, cari se țin de aceeași familie și cari li-s Românilor asemenea cunoscute după nume. Iar acelea sunt:

Drumeșul (6) sau *Țărăncuța* (7), lat. *Libellula virgo* L. sau *Colopteryx virgo*, și:

Calul de apă (8), *Căluț de apă* (9), *Calul dracului* (10), *Ca-*

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — dat. Rom. din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dimitriũ, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă roșietică pe spinare, corpul lungăreț și capul ca la o albină. La noi pörtă numele de *Calul popii*»; — Fr. Damé, *Nouveau Dict.*, vol. I, p. 185.

(2) Fr. Damé, op. cit., p. 265; — G. Crăniceanu, *Nomenclatura română latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 329 și 332; — *Enciclopedia română*, tom. I, p. 679.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Com. de d-l Chr. Geagea.

(6) Dat. Rom. din Oprișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovicî: «*Drumeșul* sémênă la trup cu *Țințariul de apă*, e tot atât de mare ca și acesta, însă de colóre întunecat-albastră sau cafenie. El sbórá — de multe ori cu miile la un loc — necontenit, de aceea se și numesce *Drumeș*. Iar când se pune pe vre-o érbă, cu greũ să stea vre-un minut, și apoi iar sbórá mai departe. Începe a sburá din luna lui Maiũ până ce-l apucă bruma, apoi se opresce, dar unde, nu se scie. Nu e de fel stricátor.»

(7) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de L. Latiș.

(8) *Gazeta Săténului*, an. IV, R-Sárat, p. 46.

(9) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiũ, dict. de G. Onciul: «Este un *Căluț de apă*, care petrece în apă și după ce face aripă sbórá ca și *Călușul de câmp*; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(10) Dat. Rom. din Călțuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea-Mihăilescu și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă ce sbórá pe deasupra apelor. Are aripile galbene-verșui și albastre. Se opresce numai pe plantele de pe marginea riurilor»; — Idem: «*Calul dracului*, e lungăreț și subțire, are 4 aripă și 6 picioare. Coda lui e albastră și capul lui mai cât o alună și verde. Trăesce pelângă apă și sbórá din loc în loc ca să mânânce *Râia bróscœi*. Bróscœle-l pândesc și-l mânâncă.»

lul popii (1), *Căluș* (2), *Păuniță* (3), *Pișingăul Dracului* (4), *Scăluș de apă* (5), și *Țințariu de apă* (6), lat. *Calopteryx splendens* Harr.

Despre insectele acestea, și cu deosebire despre cel dintâi și cel de pe urmă, există la Români din *Țera-Românească* următoarea legendă:

«Într'o Ți *Dracul* vĕdĕ cum un țeran mergeà cu barca pe un lac mare. Vrĕnd sã trecã și el lacul și neputĕnd, chemã pre țeran sã vie cu barca ca sã-l ieã.

«*Țĕranul* însã, cum îl vĕdĕ, începĕ sã scãncĕscã (7).

«*Dracul*, neputĕnd suferi *muca* (8) și vĕdĕnd o *albinã*, s'a prefãcut într'insa. Dar pentru cã cõda lui erã cam lungã, fãcĕ ca și corpul lui sã fie mãi lung decãt al albinei; iar cõrnele lui dãdurã aripile cele lungi ce le are *Calul dracului*.

«Și ast-fel *Dracul* putĕ trece lacul.

(1) Dat. Rom. din Dumbrãveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Calul popii* e de colõre albastrã, verde și roșieticã. El se numește *Calul popii* de aceea pentru cã rĕsare dintr'un loc într'altul fãrã de veste»; a celor din Piatra, jud. Neamț, adun. de I. Cocea, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* se numește și *Calul popii*. E mãi lung ca o albinã, de colõre închis-albastrã. Sbõrã pe de-asupra apelor»;—a celor din Dorotea, distr. Câmpulungului, dict. de Ilie Brãdãtan.

(2) Dat. Rom. din România, com. de d-l Andr. Bãrsan: «Numirea de *Scãluș* n'am putut-o aflã, ci numai numele de *Cãluș*, sub care se înțelegĕ în Petroșița (România sub munte) libela saũ *Calul dracului*.»

(3) Dat. Rom. din Valea-sĕcã, distr. Gura-Homorului, com. de Isidor Pașcan, stud. gimn. «Libela albastrã se numește pe la noi *Pãuniță*, pentru cã aripile ei sĕmĕnã cu ale pãunului».

(4) Dat. Rom. din Oltenia, com. Sãpata-de-jos, jud. Argeș, com. de d-l Gr. Crețu.

(5) Dat. Rom. din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariu: «*Scãlușul de apã*, e de colõre brunetã și vĕnĕtã-verđie. El curãțesce muscele de pe fața apĕi.»

(6) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca;—a celor din Frãtãutu-vechiũ, dict. de G. Onciul;—și a celor din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici: «*Țințariul de apã*, are ochii verđi și marĩ ca la *Bonzariul de vite*. Trãesce pe lãngã ape, jõcã de-asupra acestora și se nutrește cu musce mãi slabe decãt dĭnsul, carĩ es pe de-asupra apelor ca sã jõce. Nu trage la nici un animal ca sã-l musce.»

(7) În notiã se đice «sã cãncĕscã».

(8) Probabil cã în loc de *musicã*.

«Și de atunci a rămas *Calul dracului* pe pământ» (1).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din com. Jabeșița, *Calul dracului* să fi fost dintru început într'adevăr *Cal*, iar mai pe urmă, blestemat fiind de *Sf. George*, stăpânul său, pentru că s'a nărăvit când merse acesta la o luptă contra *Satanei*, s'a prefăcut într'o gănganie sburătoare, după cum îl vedem și astăzi.

Iată și legenda respectivă :

«Mai de mult *Dumnezeu* și *Satana* erau în neconținută sfadă.

«*Dumnezeu*, pacinic de felul său, îl lăsă pe *Satana* ca să-și jöce mendrele, până va avé voie, căci gândia el că de la o vreme o să se mai möie.

«Dar *Dracul*, tot drac e, orî le-î luă cu buna orî cu răul. Așă păți și *Dumnezeu*. L-a fost așteptat o vreme hăt destul de lunguță cu nădejdea că l-a vedé mulțumit și împăciuit, dar în zadar. După ce-î da una, el așteptă alta, și tot așă din pofte în pofte.

«Vedënd *Dumnezeu* de la un timp că nu-î nici un mod de a mai trăi în pace cu *Satana*, și-a înarmat toți slujbași, punëndu-le la îndemână fie-cărui înger câte un cal frumos, de să te tot uiți la ei.

«*Îngerii*, încălicând care-și de care pe calul său, într'o ăi pe când se revêrsă de ăiuă, o porniră în frunte cu *Sf. George* în potriva *Satanei* și a slugilor lui.

«*Sf. George*, care aveà un cal cât trei și frumos ca o minune, de la o vreme simți că calul lui nu numai că nu merge înainte, fără încă *heicnià*, adecă da înapoi ca racul.

«Așă îl făcù pe *Sf. George* de a ajuns în vâlmășelă, ba mai făcù cu calul lui smintelă și altor îngeri, ai căror cai începuseră asemenea a se nărăvi ca și calul lui.

«Atunci numai decăt auđi *Sf. George* un glas dumnezeesc, care-î spuneà ca să se scobóre de pe cal, că e fermecat pe séma *Satanei*.

«Noa ! dacă-î așă tréba, *al dracului să fie de acuma înainte!* îi ăise *Sf. George*, când îl lăsă din căpêstru.

(1) Auđită de Alexandru Marin Ilescu, în Bucuresci, și com. de d-l Gr. Crețu.

«Și așa a și fost, căci din voința lui *Dumnezeu* nu a putut merge nici trei pași, și s'a și schimbat într'o gănganie sburătoare, căreia noi pămîntenii și până în ziua de azi, unde o vedem, îi dîcem *Calul dracului*» (1).

Cei mai mulți Români din *Țera-Românescă* însă cred nu numai că *Calul dracului* e făcut, după cum spune legenda primă, dintr'un *drac*, ci cum că el într'adevăr e *Calul dracului* (2), că dracul încălicând pe dînsul și preumblându-se cu el, face ómenilor rău (3). De aceea unii copii de la țeră se feresc de a pune mîna pe dînsul, ca nu cum-vă să li se întîmple vre-o nenorocire (4); alții însă, când îl vîd vara, alérgă după el strigând :

—«*Calul dracului*, stăi să te prind, ca să nu mai aibă *Dracul* pe ce încălică!

Și apoi, prindîndu-l, îl chinuesc și omórá, cređend că e trimis de *Dracul* sau *Satanail* ca să lase excremente pe pariți sau pe aracii împlântați în pămînt, din cari se nasc apoi *Cariți* (5), ce mînîncă acel *pom* (6), și ast-fel omul să nu aibă noroc de el, ci să-l arunce sau să-l deá lui (7).

Românii din unele părți ale *Olteniei*, precum bună-órá cei din Săpata-de-jos, jud. Argeș, cred asemenea că insecta acésta ar fi întru adevăr *Calul dracului* și cum că séra, *ve-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Adun. de Michail Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Cred. Rom. din Slănic, jud. Prahova, adun. de I. M. Teoharescu, și com. de d-l Gr. Crețu: «Se crede că pe insecta acésta (adecă pe *Calul dracului*) călăresce *Dracul* și face rău ómenilor;»—a celor din Bolintinul-de-vale, jud. Ilfov, adun. de Ștefan Oprescu și com. de d-l Gr. Crețu: «Se spune că *Dracul* încalecă pe *Calul dracului* și se primblă cu el;»—a celor din Cloșani, jud. Mehedinți, adun. de I. Mich. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă albastră, ce dîce poporul că umblă *Dracul* pe ea. Umblă pe la rădăcinile arborilor din ape. De aceea și poporul dîce că acolo e *Dracul*.»

(4) Cred. Rom. din Bucuresei, adun. de Mich. Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(5) *Cariți* sunt nise insecte ca viermii, cari rod pomi uscați. Not. culeg.

(6) În *Țera-Românescă* cuv. *pom* însemnă și *copac neroditor*.

(7) Cred. Rom. din Bucuresei, adun. de I. Zlătescu, și com. de d-l Gr. Crețu;—a celor din Călțuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea Michăilescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

nind *Dracul*, el se preface în deosebite forme după porunca *Cornuraturului* și așa îl duce apoi de ici, colo după fapte rele (1).

Românii din unele părți ale *Moldovei* însă cred și spun că *Caii dracului* ar fi *dracii* aceia ce nu pot face rău unor ómenii, și ca pedépsă sunt puși apoi de către mai marele lor să umbie 9 zile așa. Pe urmă merg iarăși la locul lor (2).

Pe lângă producerea *Carilor*, despre cari am amintit mai sus, *Calul dracului*, după credința și spusa Românilor din *Țera-Românească*, mai face încă și multe alte rele, precum :

Dacă se pune pe vre-o vită, boú sau vacă, vita respectivă strechie. Iar dacă vre-o vită o mánâncă cu érbă și mai ales cu *Susaiú*, sub foile căruia se póte ascunde, vita aceea se umflă și *se sângeră*, adecă se îndrétă, numai dacă i se slobóde sânge dintr'o vînă grósă de sub ochi (3).

Dacă se pune lângă sau pe undița cui-vă, proprietarul undiței respective nu mai prinde nici un singur pesce (4).

Mai departe *Calul dracului* servesce Românilor și ca un fel de profet, și anume :

Când se întimplă ca el să intre în vre-o casă, ómenii din casa aceea aú să facă o călătorie (5).

Când se arată mulți *Caii dracului* pe apă, e *un semn* că are să ploué ; (6)

(1) Com. de d-l Gr. Crețu.

(2) Idem.

(3) Cred. Rom. din Vieșani, jud. Gorj, adun. de Dumitru Udrea, și com. de d-l Gr. Crețu.

(4) Cred. Rom. din Lița, jud. Teleorman, adun. de T. Mândroceiú, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* e o insectă ce umblă pe suprafața apei, și dacă se pune lângă undiță, nu mai prind ómenii pesce ;» — a celor din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dumitriu, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul popei* e vėđut rău de popor, care crede că dacă se pune pe undița cui-vă (căci sbórá pe suprafața apei), nu va mai prinde nici un pesce.»

(5) Cred. Rom. din Vártej, jud. Ilfov, adun. de I. Dumitriu Grigorescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

(6) Cred. Rom. din Valea-cu-apă, jud. Gorj, adun. de V. D. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* este o insectă lungă și pătată cu colorii care, când *plóe* (ad. plouă), se strîng multe pe apă. De aceea ómenii, când vėd de acestea pe apă, cred că are să plóe ;» — a celor din Brașca, în Bucovina, dict. de Ger. Roșca : «*Calul dracului* se arată când are să fie plóe.»

Iar când se arată puțină, e semn de vreme bună sau de secetă (1).

De cum nu se vede *Calul popei*, se începe toamna (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și dic:

Unde veți *Calul dracului*, acolo îl lasă, că de nu, te împrietinesci cu stăpânu-so (3).

Calul dracului, când îl veți, fă trei cruci cu mâna pe pământ, că ai scăpat de *Satana* (4).

Când te întâlnești de mai multe ori cu *Calul dracului*, prinde-l și-i rupe capul, că numai așa scapi de leșuirea *Satanei* (5).

Dacă vrei să-ți scapi satul de *Jidovi*, prinde șapte *Cai de ai dracului* și-i pune în marginea satului sub o grindă de pod, că atunci toți *Jidovii* vor fugi din sat, numai dacă în același timp vei dice de șapte ori:

A fost un rit
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe *góng*e mi-o venit,
Și ritu mi l-o scobit,
Și ritu mi l-o găurit,
Până am aflat,
Că ești în sat,
Până am sciut,
C'aici te-ai născut.
Tu sprinten,
Nesprinten,
Aici te pun

Să păzesci,
Să silesc
Pe toți străinii,
Pe toți nemernicii,
Pe toți tragăii
Din sat a-i alungă
Cu capu gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea gólă,
Gólă
Ca o ólá.
Ptui! n'ar mai fi
Jidovii pe-aci!
Paz, păzesece,

(1) Cred. Rom. din Stiulbicanii, dict. de Vasile Mureșan, agricultor : «Când es mulți *Cai* de aceștia, atunci încetă *Scleptii*, pentru că ei îi alungă pe *Scleptii*. Iar când se arată puțină, atunci e semn de vreme bună, n'are să plóe, și ómenii se bucură și prind a cosi;»—a celor din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu.

(2) După spusa Românilor din Zorleni, comunicat de d-l S. Theodoru-Chirilean.

(3) Cred. Rom. din Ibănesci, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Cașva, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Hodac, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

De Jidovi ne mântuesce,
Tu *Cal de drac*,

Mare la cap! (1)

În fine unele țigănci din *Țera-Românească* întrebuintează aripile de la *Calul dracului* la facerea de dragoste (2).

Iar :

A fi *Calul dracului*. —

se dice, tot în *Țera-Românească*, de un om neastîmpărat, care umblă din loc în loc fără astîmpăr (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Glăjărie, comunicată de d-l Th. A Bogdan

(2) Dat. Rom. din Fundeni-Dămnei, jud. Ilfov, com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Com. de S Sa păr. T. Bălășel.

VETRIGA.

(*Ephemera vulgata* L.)

Cei ce locuiesc în apropierea apelor curgătoare, cred că nu odată vor fi observați, mai ales în zilele cele senine și călduroase din luna lui Iulie și August, sburând și jucându-se pe de-asupra acestora și cu deosebire pe la apusul sórelui un fel de musculiță lungăreță și subțirică, care, după vre-o câte-vă ore de sburare și legănare în aer, cade apoi jos la pământ și pierе.

Acéstă musculiță care, după cum spun o sémă de naturaliști, trăesce numai câte o singură ȓi, se numesce în unele părți din Moldova: *Vetrigă* (1), iar în unele părți din Bucovina: *Țânțar de apă* (2).

Partea de dinainte a corpului acesteї musculițe e întunecat-cafenie, iar cea de dinapoi galbenă. Mustățile ei sunt scurte și subțirele ca nisce perișori, iar aripile, dintre cari cele de dinainte sunt cu mult mai mari decât cele dindărăt, sunt subțirele ca o peliță, străveđii și cu pete cafenii pe ele. La capetul abdomenului are trei perișori, cari sunt cu mult mai lungi decât întreg corpul. Asemenea și picioarele cele de dinainte sunt cu mult mai lungi decât cele-lalțedouē perechi.

Larva *Vetrigēi*, care se numesce asemenea *Vetrigă*, trăesce de regulă în lut humos și mâlos, în care-și sapă o mul-

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Țarcuș, agricultor.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici.

țime de borticele. Iar după ce se preface în insectă, adecă după ce capătă aripă, prinde a sbură ca un fel de roiă pe de-asupra apelor. Însă ea, ca insect, nu trăește mai mult decât o zi ori două și apoi pică saă în apă și se înecă saă pe uscat și piere, pentru că, lipsindu-î organele gurei, n'are cu ce mânca și de aceea trebuie să piéră.

Atunci când pică ea în apă, se ăice că e timpul cel mai bun și mai potrivit de prins pește, pentru că acesta se bate fôrte tare după dînsa și din cauza acêsta este fôrte lesne de prins.

Tot din cauza acêsta, că peșci se bat fôrte tare după acêstă musculiță, o sémă de Români caută anume *Vetriga* prin malul apelor și, puindu-le în unghiță, prind peșci cu dînsle (1).

În fine, aducênd *Vetriga* în privința făpturii corpului sêu întru cât-vă cu *Țânțarul* și petrecênd partea cea mai mare a vieții sale ca larvă și ca nimfă în apă, de aceea se vede că Români din unele părți ale Bucovinei o numesc: *Țânțar de apă*.

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Țărcuș.

PURICAȘUL.

(*Podura* sau *Degeeria nivalis* L.)

Cel ce va trece mai adese-orî în decursul ernii prin atare pădure sau pădurice, orî printr'o dumbravă sau luncă, și-și va aruncă privirile sale cu luare aminte în drépta și stînga, acela va trebui numai decăt să observe un fel de insect mititel de culóre négră-verđie sārind încolo și încóce pe omětul de sub tufișe sau stînd pe sub lemnele cele cópte și putregăioșe de sub omět, unde se adună cu sutele la izul cel acru ce-l daū lemnele respective.

Acest insect mititel, care e numai de 1.5 mm. de lung, și care aduce întru cât-và cu *Puricele de casă*, se numesc în Bucovina: *Puricaș* (1) și *Purice de omět* (2), iar în Moldova și Țéra-Românescă: *Purice de omět* (3).

Atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țéra-

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Lazăr Rotariū, și com. de Darie Cosmiuc: «*Puricele de omět* e negru-verđiū. El se află pe sub lemnele ce sunt cam cópte și cari stau sub omět. Se strîng la izul cel acru, ce-l daū acestea»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiū al lui Tóder Socolovschi; — a celor din Fră-tăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Puricele de omět* se află mai ales la pădure pe omět și sare ca și *Puricele de casă*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de omět* e puțin ce-và mai mare decăt *Puricele de casă*; e negru și sare ca și acesta»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt două feluri de purici: puricele care trăesc pe om și pe animale, și *Puricele de omět*, care se găsește érna pâlcuři pe omět»; — Crăini-ceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 342.

Românescă cred și spun că atunci când se arată puricele acesta întâia oră, și mai ales spre primăvară, pe omăt, atunci e un semn că în curând are să se ieă omătul, pentru că el rar când se arată mai înainte de ce se mōie omătul, ci mai tot-deauna pe la luatul acestuia (1).

Puricele de omăt e deci, după credința și spusa Românilor Bucovineni și Moldoveni, un insect care mănâncă omătul și prin acesta anunță nemijlocita sosire a primăverii (2).

După ce s'a luat însă omătul și după ce a sosit mult dorita și așteptata primăvară, nu se scie unde se duce și ce se face (3).

(1) Cred. Rom. din Bucovina, com. Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschî; -- a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Puricele de omăt* e negru, și când se arată pe omăt, atunci omătul acela îndată se topesce, se ieă»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Puriciă de omăt* se arată a moloșag, și cum se arată, îndată se și ieă omătul»; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârstea: «Când se ved *Puriciă de omăt*, atunci a doua sau a treia zi se ieă omătul, să fie ori și cât de frig; să crape chiar și dranița pe casă de ger, că omătul tot se mōie și se ieă»; — a celor din Frătăuțul-noū, dict. de Nic. Rusu: «*Puricele de omăt* pică spre luarea omătului. El pică într'un număr foarte mare și când pică, de bună-sēmă se ieă omătul»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când zăpada face *purici*, e semn că are să se topescă.»

(2) Dict. de Sam. Lucaciū și C. S. Bucan.

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstea: «Când se arată *Puriciă de omăt*, atunci se subjie omătul, căci se apropie primăvara; arătarea lor e semn de primăvară»; — tot de acolo, dict. de George Galan: «Când se arată *Puricele de omăt*, trebuie să se lase sania și să se caute carul, căci în curând sosese primăvara»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «*Puricele de omăt* se arată a căldură, și când se arată el, atunci e plin omătul de dînsul»; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ÎNDREPTĂRI ȘI ADAUSURI.

I L É N A.

Pag. 11, șirul 3 și 4, în loc de : prin gădini, să se cetască : prin grădini.

Pag. 12, Nota 6, în loc de : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317, să se cetască : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 312. — Idem, *Dritter Jahresbericht*, Leipzig 1896, p. 316 și 317.

CĂRĂBUȘUL.

Pag. 26, șirul 5, în loc de : ca aripa să nu pôte scăpà, să se cetască : ca aripa să nu pôtã scăpà. Iar în șirul 12 de pe aceeași pag., în loc de : cotoiului, să se cetască : cotorului.

LICURICIUL.

Pag. 49, după șirul 7, să se adauge următórea legendă din *Transilvania*, com. Șieul-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan :

«Cât de rea e lumea și câte nemerniciți se mai săvârșesc din partea ómenilor, nime în lume nu le scie, decât numai Dumneđeũ, care le scie tóte.

«Odată erà un om vestit de mare vrăjitor, căruia, de meș-

ter și prefăcut ce eră, i se duse vestea până în a șéptea țără. Cine îl vedeă și-l audia nu-l mai puteă uită, căci gura îi umblă ca melița și mânila ca socala. El tóte le scia și le gâciă. Cum, cum nu, asta numai Dumneđeū singur o scia de unde puteă el ca să *aivă* atâta meșteșug și o așa de mare învătătură.

«Unii credeaū că el e trimis de Dumneđeū ca să lumineze lumea, alții însă îl credeaū de unélta *Satanei*, care anume venise ca să învețe ómenii a nu mai crede în bunătatea lui Dumneđeū.

«Dumneđeū însă, care e cel mai mare binevoitor al făpturilor sale, le scia tóte: cum și ce face el printre ómenii pămînteni. Îl cunoscū că nu e altul decât *Tata dracilor*, căruia i se imputinară slugile și de aceea a luat-o prin lume ca să-și caute vre-o două.

«Ómenii, veđi bine, închinați spre rele, mai bucuroși primiaū învătăturile *vrăjitorului* decât vorbele și povețele cele înțelepte ale preoților lui Dumneđeū.

«De aceea nu eră o ți în care să nu se întimple ce-vă mirozenii ne mai pomenite. Ađi eră vrajbă între prietini, mâni se gâtuiaū, apoi se întâlneaū și de li se nimeria ce-vă lucru de pricină ajungeaū până la străpungere și omor.

«Nu eră pomană până atunci ca tata cu fiul să se fi sfădit vre-o dată. Acuma însă din pricina averii, orī scie *Mammonu* din câte nemicuri, ajungeaū până la sfadă, de acolo la judecată și mai pe urmă la aprinderi și omor.

«Până atunci femeile trăiaū ca surorile, acum se sfădiaū și se încăeraū de pěr chiar și în mijlocul uliței.

«*Vrăjitorul* acesta cu *învătăturile* lui aduse lumea în corn de capră, spuindu-le că fie-care trebuie să aibă drepturi într'o formă. După învătăturile lui nimeni nu era ertat ca să aibă mai mult ca altu. Nimeni nu eră vrednic de o cinste mai mare ca cel-lalt. Fiul trebuie să fie alătura cu tată-sěū și fata alătura cu mama sa, că dór toți sunt ómeni, și nici unul nu e mai sfint ca cel-lalt.

«De aceea vrăjbile și neînțelegerile nu mai aveaū capăt. Când se sfârșiă o vrajbă, se începeaū deces, — de se îngroziseră toți popii de atâta rěutate, câtă se făcuse.

«Se trudiră preoții ca să-i abată de la rătăcire, dar tótă

truda le-a fost în zadar, căci meşter erà *Dracu* în ale răului.

«Dumnezeu vădând că nu-î modru ca preoţii să mai pótă îndreptă ómenii la calea cea adevărată, luatu-şi-a cârja şi încălţând o pereche de opinci de fier, pornit-a la drum, dând poveţe înțelepte pămîntenilor.

«Ómenii îl ascultau şi nici preă, căci mai uşor li se pãrea a face rău decât bine.

«Aşà umblând Dumnezeu pe pămînt multă vreme, la urma urmei a vădút că nu-î lucru de şagă, şi de aceea suindu-se pe un armăsar alb ca spuma şi iute ca fulgerul, suitu-s'ó la cer şi scoborînd tóte trăsnetele început-a a da din săgeţi după *Sătana*, care ađi se ascundeà în o stâncă, mâne în o apă, în cât numai cu greú ĩ-a putut ajunge un cap din cele 99 de capete.

«Din capul acela s'aú făcut apoi o mulţime de sfărmi, cari schimbându-se în scântei şi ađi le mai vedem pe pămînt, şi mai cu sémă pe marginea drumurilor leşuind şi acum după ómenii.

«Şi scânteile acelea se crede că ar fi *Licurici* de ađi.

«*Tatu dracilor* însă, vădând puterea lui Dumnezeu, s'a ascuns în stânci şi bolovanii şi ađi e acolo, de unde şi acum leşuesce după ómenii, iar pe care cum îl întâlneşte, îl pune să facă lucruri grele şi păcătóse.

«Şi ómenii, aşà se vede, că şi ađi ĩi mai ascultă poveţele şi învăţăturile lui, căci din ăi în ăi se fac tot mai răi.»

BORZA.

Pag. 64, şirul 1, după cuvintele: încă şi, să se adauge: *Borzóe*; iară în notă: Dat. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Juga: «*Borzóea* e vârtósă la aripă, merge încet şi pute fórte urît. Adese-oră se strîng câte mai multe *Borzóie* la un loc.»

Pag. 64, Nota 2, şi pag. 65, Nota 1, şir 2, în loc de: Bălácéna, să se cetéscă: Bălácéna.

MORARIUL.

Pag. 67, șirul 1 de jos, după cuv. *Surdomaș* să se adauge și *Surdumaciū*, iar în notă, Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea I, p. 644.

Iar la pag. 72, Nota 1, să se adauge : cf. și Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, cit., p. 644, unde se află și două descântece despre *Surdumaci* din Țera-Românescă, jud. Gorj; și p. 645, unde se află două descântece despre *Moleți*, asemenea din Țera-Românescă, jud. Teleorman. — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 112: «Cu *Moleți* se vindecă *nădușela* la copii, dacă se descântă *Moleți*, se piséză și se beaū cu apă (Romanați).»

«*Sfoegi* din făină puși în rachiū se beaū pentru *friguri* (Ialomița).»

GĂRGĂRIȚA.

Pag. 94, șirul 11 de jos, în loc de : fă ți cuce, cetesce : fă-ți cruce.

BUBURUZA.

Pag. 116, după șirul ultim să se adauge :

O altă legendă din *Transilvania*, com. Sângiorzul de Mureș, com. de d-l Th. A. Bogdan, care ne spune asemenea că *Buburuza* e făcută dintr'o fată mare, sună ast-fel :

«Mai de mult, pe când nu erau ómenii așa de rēi și de păcătoși, nu eră *iad*, făr' numai *raiū*, căci bunul Dumneđeū, vėđut-o că și așa numai pustiū o să steà, neavėnd cine să-l stăpănescă, după ce ómenii, în nepriceperea lor, erau așa de îndestuliți cu tóte câte le-o rānduit Dumneđeū, de nici prin minte nu le venià ca să se plāngă în protiva întelepciunii și a bunătății lui. De la o vreme însă ómenii s'aū ímmulțit, de nimică nu le mai ajungeà. Pentru aceea ínceput-aū a se ínvrăjbì unii între alții, după ce cei lipsiți, cređėnd că

așă e bine, luaū cele trebuincioșe de la cei îmbuibați, fără a mai întrebă că e ertat ori nu.

«Nu sciaū bieții lipsiți, că nu le erà ertat să ieà ce-î al altuia, căci până atunci nimeni nu cunosceà ce e păcatul.

«Înduratul Dumneșeū, care tôte le scie și le vede, la urmă vedēnd că vrăjbele între ómenī, în loc să se imputineze, se tot îmulțesc, a trimis pe harnica lui sluguță, pe *archangelul Mihailă*, ca să-î deștepte și să-î îndemne la lucruri bune.

«*Arch. Mihailă*, ducēndu-se, le-a spus ómenilor și le-a luminat mințile, învēțându-î că ce e păcatul și ce trebuie să facă ca să se ferescă de păcat.

«Numai atâta le-a trebuit ómenilor ! După ce au știut și priceput ce e păcatul, pare că erà lucru pocit, numai tot lucruri rele și netrebnice făceaū. S'a născut între ei *lăcomia, pisma, răutatea, batjocura, sfada, bătăile și uciderile*.

«Vedēnd Dumneșeū îndărătnicia ómenilor, lăsatu-î-a ca fie-care să facă după voia lui, după ce ei făceaū chiar în potriva voinței sale. Ca pedepsă însă și-a pus în gând ca să nu-î mai lase în *raiū*, fără în marginea raiului făcut-a o gărlă afundată, de erà întuneric beznă în ea, de adâncă ce erà. A luat apoi un lucēfēr și așă înfocat, cum erà, l-a aruncat în fundul gărlei, de tótă s'a umplut de jar, apoi pe fie-care om, cum îl vedeà netrebnic, îl luà și-l asvârlià acolo pe foc ca să se pocăescă.

«Și locul acela l-a numit *iad* și *iad* e și ađi.

«Dar ca să vadă ómenii că Dumneșeū scie cum să-î pedepsescă, a lăsat odată porțile *raiului* deschise, ca la care î-o plăcē să intre să vadă cât e de bine în el, apoi a deschis și porțile *iadului* ca să vadă și necazurile și plângerile din el.

«A mers multă lume și s'a uitat, și câți se uitaū în *raiū* le cresceà inima și li se înveselià sufletul, iar după ce mergeaū și vedeaū *iadul*, inima de spaimă li se făcē numai cât un purice și de frică le furnicà sângele prin óse.

«Vedēnd ómenii cum scie Dumneșeū să pedepsescă pe cei răi, îndreptatu-s'au cu mic cu mare până la unul.

«Cel din urmă însă nu vrea să se îndrepte odată cu capul. Și acest îndărătnic erà o *fată frumósă* ca un înger și istēță, de nu i se găsià soție. Erà sdravēnă, după cum

dicem noi, căci aveà un trup înalt, rotund și grăsuliu, ca și care nu mai veđi alta, dar mai aveà apoi și un cap, de gândia cã-i de pe iconã. Și cum nu, căci pèrul ei mare, frumos și creș, negru și scilpicios ca pana corbului și môle ca mătasa, îi da o formă frumoasă. Ochiu ei negri și scăpërători, de gândia c'o să te sórbă cu ei dintr'o vedere, gura ei cu buzele roșii ca fragele câmpului și obraji ei albi și curați ca omëtul, apoi împodobiți cu douë ruji roșii ca sângele, nu sciù dèu cui nu i-ar fi plăcut.

«Dumneđeu, trimitèndu-l pre *arch. Mihailă* ca să o ieà de pe lume și s'o ducă în *iad*, ca să-și ispășescă păcatele pentru *dăca* și îndărătnicia ei, s'a dus, dar când o veđu, nu putu să-i dică nici un cuvînt. Pare că i se puse un nod în grumaz, când erà să-i dică ca să se gate de drum. Și i se făcù milă *arch. Mihailă* de biéta fată, căci el scià cât e de rău în *iad*. De aceea s'a întors iar la cer, fără a fi dus și fata ca să o arunce în fundul întunericului.

«Dumneđeu, veđèndu-l supèrat, întrebatu-l-a că de ce-i așa de mahnit.

— «Dómne — îi dișe *arch. Mihailă* — tóte poruncile tale ți le-am împlinit, una însă n'am putut-o, căci mi-a fost milă de frumusețea sărmanei fete. E așa de frumoasă, cât te cuprinde un fior dulce și o milă fără sémèn când te uiți la ea. Dómne! de este cu puțință, mai las'o că dóră se va îndreptă!

— «Hei, fiule Mihailă, de ai sci că mila ta mă costéză pe mine multă trudă și supèrare. Ian veđi, ea de atunci a îmulțit numèrul păcătoșilor, căci câți o veđ, toți is cuprinși de lăcomie. Fie-care gândesce la ochii ei, la fața ei. Veđi, veđi, când ai mers să o ieși și s'o aduci, numai ea singurã erà păcătósă, căci numai ea scià ce e fudulia, *dăca* și îndărătnicia, acuma însă numèrul lor s'a îmulțit.

— «Dómne! de e cu puțință, nu stârpì acel fel de om, căci e frumoasă, de nu e modru ca să se mai nască una ca ea!

— «Bine o să o mai las dór se va mai pocăi și îndreptă. Dacă însă în vreme de un an nu se va îndreptă, iar o să te trimet, ca să o aduci și să o arunci în fundul iadului.

— «Bine! fie voia ta!

«Și cu acésta se despărțiră, ducèndu-se Dumneđeu ca să mai îndrepte șuruburile de la mașina lumii, iar archanghe-

Mihailă se duse ca să mai înțeleptescă și încumintescă pe cei muritori.

«Archangelul *Mihailă*, după ce umblă multă lume-împărăție cât pe jos cât în căruță, ajunse și la casa fetei celei frumoase, unde de mulțimea ómenilor nici de casă nu se putù apropia. Curios se vârì și el printre ómenì ca să vadă la ce se sgâiaù curiosii. Inșă când colo, ce vèdù?.. Fata cea frumósă îndemnă ómenii la plăceri și mândrie.

—Nu e bine ca să credem numai în cele ce ni le spune Dumneđeù și sfetnicii săi, făr' hai să mai facem și de capul nostru, că a bună-sémă rău nu ne va fi!

«Așà diceà fata.

«Archangelul *Mihailă*, auđindu-ì cuvintele, se mânia foc pe dînsa, și haid, făcù o *istanța*, ca să-l lase să apuce pe fata cea păcătósă și să o arunce în iad.

— «Nu veì duce-o'n iad! — ție atuncì Dumneđeù, căci ea și acolo póte să născocescă vre-o rëutate și vre-o nemernicie, prin care să pricinuescă neînțelegeri, făr' mai bine să o prefacì în cea neînsemnată gujulie din lume!

«Archangelul *Mihailă*, auđindu-ì porunca, se repeđì printre ómenì la fata cea frumósă și luând-o de pèr, o învârtì de atâtea orì până se făcù mică cât o scîntee, apoi așà mică, cum erà, o asvârlì, de se prefacù într'o gujulie mică și roșie cu puncte negre pe aripì.

«Acéstă gujulie aù botezat-o apoi *Buburuză*, și *Buburuză* ì-a rămas numele.

«Și ea și ađì, când o puì pe deget, ìți arată în cătrăù să te ducì. Dar e bine ca omul chiar în contră să facă, căci ea numai la rău te îndrèptă.»

ALBINA.

Pag. 174, șirul 9, în loc de: *Albinișă*, să se cetescă: *albinușă*.

Pag. 190, șirul 21, după cuv. *alghină*, să se adauge: și *aldgină*.

BONZARIUL.

Pag. 193, șirul 1, după : *Bondariu de câmp*, să se adauge : și *Bondăroiu*, iar în notă : Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus.
Pag. 197, șirul 16, în loc de : *ovezele*, să se cetască : *oveșele*.

VIESPELE.

Pag. 216, șirul 7, după cuv. *Gespuşor*, să se adauge : fem. *Gespuşoră*, iară în notă : Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus.

VIESPOIUL.

Pag. 256, șirul 8, în loc de : *Ghiespëroică*, să se cetască : *Giespëroică*.

ALBILIȚA.

Pag. 258, șirul 11, după cuv. *omiđi* să se adauge : *omñidă*, pl. *omñiđi*.

OCHIUL PĂUNULUI.

Pag. 276, șirul 3, în loc de : *Euphorbia Gyparissias*, să se cetască : *Euphorbia Cyparissias*.

FLUTURUL DE MĂTASE.

Pag. 283, șirul 1 și 4, precum și în Nota 1, șirul 3, în loc de : *dióiche*, să se cetască : *dióche*.

STRECHIA.

Pag. 361, în loc de versurile :

Strechia,
Urechia.

să se cetéscă :

Strechea,
Urechea.

MUSCA CALULUÎ.

Pag. 364, şirul 4, în loc de : Aestrus equi, să se cetéscă : Oestrus equi.

Iar în şirul 13, în loc de : gādilătură, să se cetéscă : gādilitură.

MUSCA.

Pag. 371, şirul 7, în loc de cuvintele : mă nun de o parte, să se cetéscă : mă pun de o parte.

PĂDUCHELE.

Pag. 468, după şirul 16, să se adauge :

O legendă din Transilvania, com. Ruşii Beclénului, com. de d-l Th. A. Bogdan, ne spune despre originea *Păduche-luî de cămaşă* următoarele :

«Restignind Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr., toţi creştinii se cântău morţesce, sfârşindu-li-se inima de necaz şi supărare. Chiar şi dobitocele şi gujuliile pământului încă vër-său lacrimi de durere, numai némul cel afurisit şi păcătos al lui Iuda rîdeà şi se veselià de acéstă faptă nemernică.

«Creştinii se ascundeau prin inima pădurilor unde, făcënd slujbe creştineşci, se rugau la Dumneđeş, cerënd pedépsă asupra acestuî ném netrebnic.

«Dumnezeu îi ascultă, dar dîse :

— «Nu e bine să bați pe nimeni cu bota, făr' fie-căruia să-î dai pace ca să drumărească pe căile apucate, până se va bate el pe sine. Căci ómenii aceștia nu-s vrednici ca Dumnezeuul tuturor fapturilor să-și arunce privirea asupra lor, nu-s vrednici ca Dumnezeu să-și atingă mînilor cele sfinte și drepte de păcătosul lor trup. Voiu lăsa însă ca toți ómenii și tóte dobitocele pămîntului să judece asupra faptei lor, și pe cari le vor judecã fapta lor, face-î-oiu nedespărțiți ; pe cei ce însă îi vor judecã mai mult, înzestră-i-oiu cu ce vor dori!»

«Și cum dîse Dumnezeu, așa și făcù.

«Când colo ce să veđi ? Tóte dobitocele fugiau de ei, cum fuge Satana de puterea rugăciunii ; și fugiau și ómenii de alt ném, de nici urmă să nu le rămână, numai vecinul lui *Iuda*, care l-a vîndut pe Is., bătendu-l cu palma peste umeri, îl lăudă, dîcînd că dór un mai mare bine ca acesta nimeni în lume nu ar fi putut face.

«Pe vecinul acesta Dumnezeu îl pedepsì, că îl lipì de haina vîndătorului *Iuda*, dar pe cînd îl atinse el de haina lui *Iuda*, îl schimbă într'o gujulie mică, căreia ómenii îi dîc *Păduche*.

«Și de atunci *Păduchele* tot legat e de haina némului jidovesc, și *Jidovii* nici că vor scãpa de el, pînă nu se vor face cu toții creștini buni, drepti și adeverați!»

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Prefață	III	31. Gărgăunul	200
Introducere	V	32. Viespele	216
1. Repede	1	33. Drăghiciul	227
2. Gonița	3	34. Furișorul	228
3. Boul de apă	5	35. Furnica	231
4. Lardariul	7	36. Viespea de stejar	253
5. Cărăbanul	9	37. Viespoiul	256
6. Iléna	11	38. Albilița	258
7. Grângoșa	13	39. Fluturul roșu	265
8. Cărăbușelul	16	40. Striga	268
9. Cărăbușul	19	41. Răchitariul	274
10. Băligariul	31	42. Ochiul păunului	275
11. Boul lui Dumneșeu	34	43. Fluturul de mătase	279
12. Faurul	43	44. Inelariul	284
13. Lieuriciul	44	45. Bohociul	291
14. Muscariul	56	46. Strigoieșul	293
15. Cariul	60	47. Găselnița	295
16. Borza	64	48. Molia merelor	297
17. Morariul	67	49. Molia	301
18. Cățelul frasinilor	73	50. Streliciul	305
19. Mamornicul	82	51. Cotariul	306
20. Măzerariul	84	52. Aripa găseii	307
21. Prunariul	86	53. Tănțarul	308
22. Țigăiul	88	54. Tănțaroii	328
23. Gărgărița	90	55. Poșgania	330
24. Cariul de pădure	96	56. Musca rea	332
25. Strălucul	98	57. Tăunul	347
26. Scripcariul	100	58. Strechia	353
27. Puricele de grădină	102	59. Musca calului	363
28. Buburuza	106	60. Musca	366
29. Albina	122	61. Viermănariul	382
30. Bonzariul	192	62. Musca de cireșe	389

	Pag.
63. Cășița	391
64. Bețiva	393
65. Bătucelul	396
66. Checherița	400
67. Păduchele de albină	404
68. Puricele	405
69. Ploșnița de câmp	421
70. Vaca Domnului	424
71. Ploșnița	430
72. Fugăul	451
73. Cornățariul	455
74. Cicóra	456
75. Mărgica cucului	459
76. Mușița	461
77. Fesușorul	464

	Pag.
78. Păduchele	466
79. Hâra	481
80. Urechelnița	484
81. Șfabul	489
82. Călugărița	497
83. Lăcusta	506
84. Pârâitorea	516
85. Căluțul	518
86. Călușelul	525
87. Grierul	527
88. Conochiferița	549
89. Calul dracului	558
90. Vetriga	566
91. Puricașul	568
92. Indreptări și adausuri	570

INDICE LATIN.

	Pag.		Pag.
Acanthia lectularia	430	Cantharis fusca	58
Acherontia Atropos	268	Cantharis unctuosa	37
Achroia alveolaria	295	Cantharis visicatoria	37, 73
Aceridium migratorium	506	Carpocapsa pomonella	297
Alydus calcaratus	422	Cephalomya ovis	359
Anobium pertinax	60	Cerambyx cerdo	98
Anopheles bifurcatus	310	Cerambyx heros	98
Aphis brassicae	462	Cerambyx moschatus	98
Aphis cerasi	462	Ceratopogon pulicarius	312
Aphis mali	462	Cetonia aurata	11
Aphis persicae	462	Cetonia fastuosa	12
Aphis pruni	462	Chironomus leucopogon	310
Aphis rosae 114, 461, 462		Chironomus stercorarius	311
Aphis sambuci	462	Cicada montana	457
Aphis sorbi	114	Cicada orni	456
Aphrophora spumaria	459	Cicindella campestris	1
Apis mellifica	122	Cimex lectularius	430
Aromia moschata	98	Cimex oleraceus	421
Blaps mortisaga	64	Coccinella bipunctata	121
Blatta germanica	490	Coccinella dispar	121
Bombus hortorum	194	Coccinella septempunctata 37, 106	
Bombus lapidarius	194	Colopteryx splendens	560
Bombus muscorum	194	Corethra plumicornis	310
Bombus terrestris	192, 195	Cossus ligniperda	274
Bombyx mori	VI, 279	Crabro cephalotes	227
Bombyx neustria	286	Culex annulatus	308
Bostrychus tipographus	96	Culex pipiens 308, 309, 313	
Botys margaritalis	293	Curculio pini	88
Braula coeca	404	Cynips quercus	253
Bruchus pisi	84	Cynips rosae	253
Bruchus rufimanus	85	Decticus verrucivorus	525
Calandra granaria 90, 113, 302, 304		Degeeria nivalis	568
		Dermestes lardarius	7

	Pag.		Pag.
<i>Drosophila funebris</i>	393	<i>Lucanus cervus</i>	34
<i>Drosophila graminum</i>	394	<i>Lygaeus equestres</i>	425
Ectobia lapponica	496	<i>Lytta visicatoria</i> . . . VI, 37, 74	
<i>Elater segetum</i>	43	Mamestra brassicae	291
<i>Ephemera vulgata</i>	566	<i>Mantis religiosa</i>	497
<i>Eristalis tenax</i>	392	<i>Meloe proscarabaeus</i>	82
Forficula auricularia	484	<i>Melophagus ovinus</i>	400
<i>Formica flava</i>	232	<i>Melolontha vulgaris</i> . . . VI, 19	
<i>Formica nigra</i>	231, 232	<i>Mormidea baccarum</i>	421
<i>Formica rufa</i>	231	<i>Musca caesar</i>	369
<i>Formica sanguinea</i>	231	<i>Musca corvina</i>	370
Galleria melonella	295	<i>Musca domestica</i>	366, 369
<i>Gastropacha neustria</i> . . . 284, 286		<i>Musca vomitoria</i>	366
<i>Gastrophilus equi</i>	363, 364	<i>Myrmica levinodis</i>	232
<i>Gastrophilus haemorrhoidalis</i> 365		<i>Myrmica rubra</i>	232
<i>Gastrophilus pecorum</i>	365	Naucoris cimicoides	455
<i>Gastrus equi</i>	364	<i>Nepa cinerea</i>	455
<i>Geotrupes stercorarius</i>	31	Oedipoda migratoria	506
<i>Gonopteryx rhami</i>	266	<i>Oestrus equi</i>	364, 365
<i>Gryllolalpa vulgaris</i>	549	<i>Oestrus ovis</i>	359
<i>Gryllus campestris</i>	527	<i>Orobena extimalis</i>	293
<i>Gryllus domesticus</i>	528	<i>Oryctes nasicornis</i>	9
<i>Gymnopleurus pilularius</i> . . . 13		Pachytylus cinerascens	515
<i>Gyrinus natator</i>	3	<i>Pachytylus migratorius</i>	506
Haematopinus curysternus	482	<i>Pediculus capitis</i>	466
<i>Haematopinus piliferus</i>	482	<i>Pediculus pubis</i>	467
<i>Haematopinus suis</i>	482	<i>Pediculus suis</i>	482
<i>Haltica nemorum</i>	105	<i>Pediculus tabescentium</i>	467
<i>Haltica oleracea</i>	102	<i>Pediculus vestimenti</i>	467
<i>Hypobosca equina</i>	396	<i>Pediculus vituli</i>	481
<i>Hydrometra paludum</i>	451	<i>Pentatoma baccarum</i>	421
<i>Hydrometra palustris</i>	452	<i>Periplaneta orientalis</i>	489
<i>Hydrophilus piceus</i>	5	<i>Phthirus inguinalis</i>	467
<i>Hylobius abietis</i>	88	<i>Pieris brassicae</i>	258
<i>Hylobius pini</i>	88	<i>Pieris crataegi</i>	258
<i>Hypoderma bovis</i>	353	<i>Piophila casei</i>	391
Lampyrus noctiluca	39, 44	<i>Podura nivalis</i>	568
<i>Lethrus cephalotes</i>	87	<i>Pompilus niger</i>	228
<i>Libellula depressa</i>	558, 559	<i>Pompilus viaticus</i>	228
<i>Libellula virgo</i>	559	<i>Pontia brassicae</i>	258
<i>Locusta cantans</i>	520	<i>Pontia crataegi</i>	258
<i>Locusta viridissima</i>	518, 519	<i>Porphyrophora polonica</i>	464
		<i>Pterophorus pentadactylus</i>	307

	Pag.		Pag.
<i>Psophus stridulus</i>	516	<i>Syromastes marginatus</i> . . .	421
<i>Pulex canis</i>	416	T <i>abanus albipes</i>	349
<i>Pulex irritans</i>	405	<i>Tabanus autumnalis</i>	349
R <i>hizotrogus solstitialis</i> . . .	16	<i>Tabanus bovinus</i>	347
<i>Rhodites rosae</i>	253	<i>Tabanus Morio</i>	349
<i>Rhynchites betuleti</i>	87	<i>Telephorus fuscus</i>	56
<i>Rhynchites cupreus</i>	86	<i>Tenebrio molitor</i>	67
S <i>aperda carcharias</i>	100	<i>Tinea granella</i>	302
<i>Saperda populnea</i>	101	<i>Tinea pellionella</i>	301
<i>Sarcophaga carnaria</i>	382	<i>Tinea tapitiella</i>	301
<i>Sarcophaga magnifica</i>	385	<i>Tineola biseliella</i>	302
<i>Sarcophaga mortuorum</i>	386	<i>Tineola crinella</i>	302
<i>Sarcophaga Wohlfahrti</i>	385	<i>Tipula oleraceae</i>	328
<i>Saturnia carpini</i>	275	<i>Trypeta cerasi</i>	389
<i>Saturnia pyri</i>	275	V <i>anessa Io</i>	266
<i>Schizoneura lanigera</i>	462	<i>Vanessa polychloros</i>	267
<i>Sciaria militaris</i>	330	<i>Vanessa urticae</i>	265
<i>Simulia Columbacschensis</i> . .	332	<i>Vespa Crabro</i>	195, 200, 216
<i>Sitophilus granarius</i>	90	<i>Vespa holsatica</i>	217
<i>Sirex gigas</i>	256	<i>Vespa silvestris</i>	217
<i>Sphinx euphorbiae</i>	276	<i>Vespa vulgaris</i>	216, 217
<i>Strachia oleracea</i>	421		

INDICE ALFABETIC.

	Pag.		Pag.
Acrida	506	Alburușul	367
Ageschele	200	Aldgina	576
Agespariul	200	Aldina	190
Agespariul rău	200	Alghina	174, 190
Agespea	200	Alghinėua	174, 190
Agespele	200	Aminșușitsa	33, 467
Agespele rău	200	Anpiratița	144
Agru-cumban	194	Arapul	516
Alacusta	506	Aripa găseii	307
Albghina	190	Arșița	308, 309
Albghina	190		
Albghina mare	192	Baba	21
Albilița	258, 463	Barzaonul	201, 214
Albina 122, 144, 192, 202, 218, 224, 376, 404		Bălegariul	31, 32
Albina de pădure	192	Băligariul	31, 32
Albina de pământ	192	Băligariul cu corn	9
Albina împărătească	144	Bărbănța	234
Albina lucrătoare	177	Bărzăunele	193
Albina lucrătoare	144	Bărzăunul	193, 200
Albina selbatică	193	Bătucelul	396
Albina țiganului 194, 195, 201, 205		Băzgăunul	201
Albina țigănească	194	Bândaonul	201
Albinica	190	Bânțanul	310
Albinióra	134, 190	Bânzariul	193, 347, 365
Albinița	134, 174, 190, 191	Bânzariul de câmp	365
Albinóica	190	Bânzoiul	194, 195
Albinul	174	Bărdăunul	132
Albinușa	174, 190, 576	Bărnăuzul	193, 195, 201, 214
Albinuța	190	Bărnăuzul mic	226
Albira	190	Bărsacul	310
Albiruța	190	Bărzacul	310
Albul	292	Bâțanul	310
		Bâza (bîza)	144, 369

	Pag.		Pag.
Bâzălăul	201	Boulu al Dumneđeş	36
Bâzoniul	217	Bourelul	34, 38, 39, 40
Beşiva	393	Bozgoiul	194
Biducliu	466	Buba	279
Biducul	466	Bubalica Domnului	35
Bohociul	291	Bubişta	279
Bombariul	193, 195	Bubulica	32, 33
Bondariul 192, 193, 195, 317, 348,	351, 353, 365	Bubuliclu	32, 33, 74
Bondariul de câmp 192, 193, 365		Bubuliclu di frapsin	74
Bondariul de grădină	194	Buburuşia	106, 121
Bondariul de muşchiu	194	Buburuşta	107
Bondariul de pădure	365	Buburuşa	37, 106, 107, 424, 573
Bondariul negru	194	Buburuşa albastră	121
Bondăraşul	193, 194	Buburuşa cafenie	121
Bondăroiul	577	Buburuşa galbenă	121
Bondrăşul	348	Buburuşa mică	121
Bondretele	279	Buburuşa neşră	121
Bóna	V	Buburuşa roşie	106
Bongariul	193, 195	Buburuşa verde	121
Bongoiul	193, 194, 195	Buburuzul	106, 110
Bonguşta	V	Buha ciumei	268
Bónza	353, 366, 367	Buha de curechiu	291
Bonzălăul	347, 348	Buhaiul	34, 33
Bonzariul 192, 195, 347, 353, 365		Buhaiul lui Dumneđeş	34
Bonzariul de câmp	192	Bumbariul	144, 193, 364
Bonzariul de grădină	194	Bumbăru	20, 144, 194
Bonzariul de miere	192	Bumbunarul	194
Bonzariul de muşchiu	194	Bundariul	193, 195
Bonzariul de vite	365	Bunzariul	VI, 20, 193, 195, 220
Bonzariul negru	194	Burghiaşul	86
Bonzăraşul	194	Burghieşul	86
Bonzăroiul	192	Buturuga	35
Bórna	366, 367	Buzariul	20
Bórza	100	Calu al Dumneđeş	559
Borza	V, XII, 64	Calul de apă	559
Borzóea	572	Calul dracului	558, 559
Botişul	400	Calul popei	558, 559, 560
Botuşul	400	Calul Sf. Gheorghe	559
Boul	38	Calul turtit	558
Boul de apă	5	Capul cerbului	34
Boul de baltă	5	Capul de mórte	268, 269
Boul Domnului 34, 37, 106, 424		Capul de mort	268, 269
Boul lui Dumneđeş 34, 35, 36, 39,	41, 107	Capul lui Adam	268, 269
Boul popei	106	Capul morşilor	268, 269
		Carabana	9, 34, 39

	Pag.
Carabanul	9, 34, 39, 42
Carabetele	309, 348, 362
Carabățul	XIII, 309, 362
Caradașca	34
Carcalețul	506
Caretele	295, 369, 391
Cariul XII, 35, 6), 96, 227, 257, 432	
Cariul de pădure	96
Cariul de scórță	96
Cariul de stejar	35
Cariul mare	60, 96
Cariul mic	60, 97
Călugărița	497
Călușelul	525, 527
Călușul	560
Căluțul	518, 519
Căluțul cenușiū	519
Căluțul de apă	559
Căluțul de câmp	518, 519, 527
Căluțul de érbă	518, 519
Căluțul de pămînt	519
Căluțul gălbiū	525
Căluțul mare	518, 525
Căluțul mic	519
Căluțul negru	516
Căluțul pestriț	525
Căluțul roșietic	525
Căluțul verde	518
Căpușa de cal	397
Căpușa calului	347
Cărăbușa	19
Cărăbușelul	11, 16, 17, 18
Cărăbușul VI, 9, 11, 16, 17, 19, 20	
	39, 488
Cărăbușul de érbă	17, 18
Cărăbușul de hrișcă	16, 17, 18
Cărăbușul de Maiū	XI, 20
Cărăbușul de păpușoiū	19
Cărăbușul de primăvară	17, 19
Cărăbușul de vară	16, 17
Cărăbușul mănântel	16, 17
Cărăbușul mic	16, 17
Cărăbușul micșor	16, 17
Cărăbușul roșu	16, 17
Cărăbușul verde	11
Cărădașca	34

	Pag.
Cărășelul	466, 469
Cărhanul	490
Cărnecea	35
Cățelul	XIII, 146, 196, 223, 234
Cățelul de frasin	73
Cățelul de turbă	74
Cățelul frasinilor	VI, 37, 73
Căcărița	400
Căcița	368
Câne di la oi	277
Cănele babei	275, 276, 278
Câniepchișcherița	550
Cânopiscerița	550
Câșița	391
Cerbariul	34, 38
Cerbul	35, 38
Cerbul lui Dumneđeū	34
Cercelița	400
Cercelița de cal	396
Cercelița	400
Checherița	400, 401
Cherchelița	400
Chercherița	400
Chicherița	400, 401
Chicherița de cal	397
Chichirița	400, 401
Chichiriza	400
Chifterița	549, 550
Chiftirița	549
Chincala	456
Chirchirul	456
Cibucul	312
Ciciriza	400
Cicóra	456
Cicórea	456
Ciobăcul	312
Ciobotărașul	58
Ciorma	21
Ciormagul	20
Ciormanul	21
Ciulul	385
Ciunlu	385
Clăbucul	82
Cobilița	518, 559
Cobilițariul	518
Ciobzariul	100

	Pag.		Pag.
Codaciul	391	Cucóna Chiftiriță	549
Codațul	7, 391, 392	Cucóna Tifteriță	549
Colopiștirița	549	Cucușorul	106
Colțanul	490	Cură în foc	294
Cóna Chifteriță	549	Curculețul	90
Condrățelul	416	Curculezul	90, 113
Conochifterița	549	Curechița	258
Conopisterița	549, 550	Cuvaciul	35, 37
Conopiștirița	550	D	
Conoscirița	549	Davanul	348
Conotifterița	549	Davănul	348
Corhana	490	Dărădașca	35
Corhanea	490	Dăunele	348
Corhanul	490	Dăunul	348
Corhanul de casă	490	Doftorașul	58
Corhanul de câmp	496	Doftorul	58
Cornacul	35, 38, 41	Dragobetele	1
Cornacul mare	35	Drăghiciul	227
Cornățariul	455	Drumețul	559
Cornenciul	35, 38	Dubălariul	9
Coroiul	549	Dzângănarul	12
Coropeșnița	549	Đinđinarul	456
Coropijnța	549	Dzindzirul (đinđirul)	456
Coropișnițoiul	549	Dzundzunarul	12, 33
Coropișterița	549	F	
Coropiștinița	550	Faptul	269
Coropișnița	549, 550	Fata	233
Coropleșnița	549	Faurul	43
Corospinița	549	Favrul	35, 37
Cosaciul	519	Făclieșul	44
Cosariul	518	Fânărașul	44
Cosașul	487, 518, 519, 520	Fesul popei	464
Cosașul gălbui	525	Fesușorul	464
Cosașul mare	518	Firesariul	86
Cosașul mic	519, 520	Fliturile de nôpte	278
Cosașul pestriț	525	Fluturile alb	258
Cosașul roșietic	525	Fluturile de curechiu	258
Cosașul roșu	516	Fluturile de ți	278
Cosașul verde	518, 519	Fluturile de lumină	293, 294
Coscodacul	466	Fluturile de mătase	279
Coșul	360	Fluturile de varđă	258
Cotariul	306	Fluturile di nôpte	278
Cotósa	484, 485	Fluturile galben	265, 266
Crăesa albinelor	144	Fluturile peștricioar	267
Croitóriul	98	Fluturile picătel	267
Cucóna Chifteriță	549	Fluturul de mătase	279

	Pag.		Pag.
Fluturul inelat	284, 285	Găunul	195, 201
Fluturul morții	268, 269	Gândacul V, VI, VII, XII, 20, 73, 74, 410, 487	
Fluturul roșu	263, 265	Gândacul de bucătărie	489
Focul lui Dumnezeu	44	Gândacul de casă	489
Forfecariul	9, 87	Gândacul de făină	67
Forfecelul	87	Gândacul de frapsin	58, 74
Fórtica	485	Gândacul de grâne	13
Frigurile	268, 269	Gândacul de gunoii	32
Fugául	451	Gândacul de hrișcă	17
Furieșul	228	Gândacul de mătase . . . VI, 279	
Furișorul	195, 217, 228, 229	Gândacul de prun	20
Furnica	179, 231, 232, 326	Gândacul de salcă	58
Furnica aripată	227	Gândacul de scórță	96
Furnica aripită	231, 233	Gândacul de trandafir	12
Furnica cu aripî	233	Gândacul de turb	77
Furnica de casă	231, 232	Gândacul de turbare	74
Furnica de câmp	231, 232	Gândacul de turbat	44
Furnica de copaciú	231	Gândacul de turbă	73, 74
Furnica de fânaț	232	Gândacul mazerei	84
Furnica de grădină	232	Gândacul mirositor	98
Furnica de pădure	231, 260	Gândacul morților	64, 65
Furnica galbenă	231, 232	Gândacul negru	82, 489
Furnica gălbie	232	Gândacul puturos	82
Furnica mare	29, 231, 232, 233	Gândacul verde	11, 73
Furnica mică	231, 232	Gândăcelul . . . VI, 37, 73, 74, 272	
Furnica neárá	231, 232	Gândăcelul de frasin	74
Furnica roșie	232	Gândăcelul de turbat	37
Furnica șburătóre	233	Gândăcelul scinteios	44
Furnica sêlbatică	231	Gândăcelul verde	37, 74
Furnicariul	93, 231, 233	Gângania . . . . V, VIII, IX, 410	
Furnicariul roșu	231	Gângolia . . . . . V, IX, 12	
Furnicul	232	Gângóna . . . . . IX, 177	
Furnicuța	232	Gârgălița 90	
Furniga	32, 232	Gârgălița de bob 85	
Furul	231	Gârgălița de bucate 90	
G aveiul	382, 468	Gârgălița de mazere 84	
Găina lui Dumnezeu	106, 108	Gârgălița de pâne 90	
Găinușa . . . . . VI, 20, 106, 108		Gârgălița neárá 85, 90, 302	
Găinușa de séră 20		Gârgăra 90, 261	
Găinușa lunei 106, 108		Gârgărița 84, 85, 90, 302, 304	
Gârgărița 90, 106, 112		Gârgărița albă 302	
Gârgăunele 200		Gârgărița de bob 85	
Gârgăunul 32, 200, 466, 471		Gârgărița de bucate 302	
Găselnița 295		Gârgărița de grâu 84	
Găunoiiul 201		Gârgărița de mazere 84	

	Pag.		Pag.
Gârgărița de pâne	85, 90	Góndra	64
Gârgărița-mârgărița	106, 112	Góngá V, IX, X, XII, 32, 86, 451, 452	
Gârgărița négra	85	Góngá de baligă	32
Gârgăuna	200, 214	Gonguța	X, XI, 451
Gârgăunul 159, 195, 200, 201, 214, 216		Gonița	3
Gârgóșa	XI, 86	Gonițariul	452
Gâza V, IX, XII, 32, 141, 144, 369, 543		Gonitoriul	452
Gâza boului	31	Gornicul	98
Gâza calului	363	Grângoșa . . . V, XI, 12, 13, 86	
Gâza de cai	365	Grângoșa de svârnaică	20
Gâza de carne	366	Grângoșa verde	12, 82
Gâza de miere	144	Greerele	527
Gâza de viermî	382	Greerul	527
Gâza de vite	347	Greurușul	527
Gâza folositóre	144	Grelușul	29, 527
Gâzoba	X, 309, 489	Greurușul	527
Gâzobenia	X	Greurușul câmpului	457
Gâzobuța	X	Greurușul de câmp	457
Gâzulița	IX	Greurușul viilor	457
Gâzuța	IX, 144	Grierul	527, 543
Germele de cariü	96	Grierul de casă	528
Germele de putregaiü	45	Grierul de câmp	527, 528
Germénariul	382	Grierele de tómnă	456
Ghesparița	217	Grierușul 428, 527, 533, 543	
Gespa	217	Gringóșa	XI, 86
Gespariul	200, 217	Gringóșa puturósă	82
Gespariul reü	200	Griurușul	527
Gespele	216	Gugiufortica	485
Gespëróica	256, 577	Gujulia	V, XI, 543
Gespëroiul	256	H alacusta	506
Gespișorul	216	Harapul	516
Gespușorul	216	Hâra	481
Gespușóra	577	Hiavra	268, 269
Giaspa	216	Hira	468
Giaspele	217	Hirea	468
Giaspul	216	Hrișcariul	17
Giermele alb	20, 21	I léna	11
Giespëróica	256	Ilenuța	32
Giungiunarul	12	Ilenuța cea păduchiósă	32, 33
Glasul cucului	286	Inelariul	284, 285
Gómba	64	Împërătésa	144
Gómba de câmp	84	J egavița	485
Gonaciul	451, 452	Jidanul	82
Gónda	64		
Gónda cânéscă	397		
Gónda de cânî	397		

	Pag.		Pag.
Jidovul	82	Moleții	301
Jujunarul	12	Molia	301, 543
Lardariul	7, 392	Molia albinelor	595
Lăcusta	29, 261, 506	Molia bucatelor	302
Lăcusta de érbă	525	Molia de albine	295
Lăcusta roșie	516	Molia de bucate	302
Lăcusta roșietică	516	Molia de cojôce	301
Lăcusta verde	518, 519	Molia de lână	301
Lăcusta vînătă	515	Molia de pâne	302
Lătăușul . . . XIII, 309, 310, 543		Molia de pene	302
Lăturașul	XIII, 309, 310	Molia de pěr	302
Lăutariul	144	Molia de piele	301
Lăcusta	506	Molia de strae	301
Lenea	228	Molia merelor	297
Libarca	410, 489, 490	Molia straelor	301
Libarca galbenă	490	Molia subțirică	301
Libarca négră	489	Molia vînătă	301
Licrénța	484	Molța	301
Licuriciul	44, 45, 570	Morariul	67
Lindena	467	Mornița	312, 313
Lindenul	467	Mornițariul	312, 313
Lindina	467	Moșinița	368
Lindinéua	467, 471	Mulița	301
Lindinul	467	Mulțica	301
Liuliacul	45	Muma	144
Locusta	506	Mumina	144
Lumîda	XII, 258	Mumuruța	107, 109
Lumina de pădure	44	Musca 144, 366, 369, 376, 393, 487	
Mamornicul	82	Musca albastră	366, 367
Margarinta	106, 108	Musca bețivă	393
Margarita	106, 108	Musca cailor	363
Matca	144, 404	Musca calului 363, 365, 396, 397	
Matița	144	Musca cânescă	396, 397
Mămăruța	107, 109	Musca cenușie	370
Mărgica cucului 285, 288, 459, 460		Musca columbacă	332, 333
Mărgicuța cucului	459	Musca columbace	333
Măria popei	106, 108	Musca de baligă	369
Mariuța . . . 37, 106, 107, 108, 424		Musca de băligariu	369
Măriuța popei	106, 107	Musca de (di) cal . . 363, 364, 397	
Măzărariul	84	Musca de (di) carne . . 366, 367	
Mășconiul	309	Musca de casă V, 64, 366, 367, 369	
Minciușul	467	Musca de cireșe	389
Mișcocea	466	Musca de gunoiu	369
Molettele	67, 292, 573	Musca de stărvuri	388
		Musca de viermi	382
		Musca hoiturilor	366, 367

	Pag.		Pag.
Musca mare . . . . V, 64, 366, 367		Păduchele de cal	550
Musca mânântică	370	Păduchele de cap	466
Musca morților	386	Păduchele de cămeșă	467, 578
Musca năprasică	332	Păduchele de câne	482
Musca nădrăvană	366, 367	Păduchele de cireș	462
Musca negră	370	Păduchele de curechiu	462
Musca rea	332	Păduchele de frunze 59, 113, 461	
Musca stârvurilor	366	Păduchele de lemn 373, 410, 430	
Musca țe ascuchie	385		432
Musca veninosă	332	Păduchele de măr	462
Musca verde	369	Păduchele de părete	430
Musca vitelor	365	Păduchele de perj	462
Muscariul	56, 58	Păduchele de piele	467
Muscica	385	Păduchele de piersec	462
Muscoiul 193, 366, 367, 382		Păduchele de pom 113, 461, 462	
Musconiul	309	Păduchele de porc	482
Musculița	366, 373, 393	Păduchele de prun	462
Musculița de vin	393	Păduchele de soc	462
Muscuța	366, 370	Păduchele de straie	467
Muscuța mânântică	370	Păduchele de trandafir	462
Mușăța	368	Păduchele de vită	481
Mușinița	368	Păduchele lat	467
Mușița 368, 393, 394, 461		Păduchele mărului	461, 462
Mușița de curechiu	462	Păduchele pěrului	461
Mușița de pom	462	Păduchele piersecului	462
Muștița	393	Păduchele porumbului	461
N albariul	258, 260	Păduchele roșu	462
Nieluța	424	Păduchele tutunului	461
Nourășul	311	Păduchelul	466
Nourelul	311	Păduchiașul	466
O chiariul	394	Păduchieșul	466
Ochiul păunului	266, 275	Păduchiul	466
Ochiul păunului de ți	266	Pădutele	466
Omida . . . . XII, 258, 261, 295		Păpăluza	107
Omñida	577	Păpăruga	108
Oñida	258	Păpărua	107
P aparuga	107	Păpăruza	107
Paparuea	107	Părăscuța	430
Pascalita	424	Păscălița	107, 119
Pascile	424, 428	Păunița	560
Păduchele	368, 466	Păunul de nópte	275
Păduchele albinelor	404	Pâna	468
Păduchele cânesc	482	Pârăitorea	516
Păduchele de boũ	482	Piducliul	33, 466
		Piducul	466
		Pipiruga di nópte	278

	<u>Pag.</u>
Pirpiruna di nópte	278
Pișterița	549
Pișingăul dracului	560
Plopăriul	100, 101
Ploșcuța	430
Plosnicióra	430
Ploșnița 409, 410, 421, 430, 543	
Ploșnița albastră	421
Ploșnița albăstrie	421
Ploșnița de casă . . 421, 423, 430	
Ploșnița de câmp	421, 447
Ploșnița de căpșuni	421
Ploșnița de fragi	421
Ploșnița de grădină	421
Ploșnița de legume	421
Ploșnița de pădure	422
Ploșnița de pom	421
Ploșnița de scórță	421
Ploșnița de smeură	421
Ploșnița gălbíoră	421
Ploșnița sură	421
Ploșnița verde	421
Ploșnița verđie	421
Ploșnița vînětă	421
Podóba	468
Polușca	430
Porumbacul	275, 276
Poșgania	330
Prunariul	86, 87
Prusul	490
Puiul	233, 234
Puliu aroș	107, 119
Purecanul	419
Purecașul	419
Purecele	187, 370, 419
Purecele de casă . . 102, 105, 416	
Purecelul	419
Pureciul	420
Purecul	419, 420
Purecul dracului	43
Puricașul	419
Puricele	368, 405, 419
Puricele bătrân	467
Puricele comun	416
Puricele de câmp	102
Puricele de căne	416

	<u>Pag.</u>
Puricele de curechiú	102
Puricele de grădină	102
Puricele de in	105
Puricele de omět	568
Puricele de pămînt . . 102, 105	
Puricele de resad	102
Puricele negru	105
Puricele pămîntului	105
Puricele verde	102
Puricelul	411, 419
Puriclu	33
Puricul	419, 420
Purițile	419
Racíca	550
Radașca	34, 35
Ragacea	34, 38
Ragaciul	34, 38
Răchitariul	278
Răcușorul	455
Rădașca	34, 35
Răgacea	34
Răgaciul	35, 38
Răgăcea	34
Răgocea	34
Regócea	34
Repedea	1
Rișina (?)	474
Rodașca	34
Rogaciul	38
Rudașca	34, 35
Rudeșca	35
Rugacea	35
Rusul	409, 543
Sacul	XIII, 233
Samuvila	275
Săcușorul	233
Scarcalețul	506
Scăculeți	506
Scălușul	519
Scălușul de apă	560
Scărabușul	20, 26, 29
Scînteuța	44
Sclepițul	348, 353
Sclepsul	353
Scleptul	348, 353, 564

	Pag.		Pag.
Scleptul mare	348	Sufletul de strigoii	268
Scleptul mic	353	Sufletul mortului	291
Selețul	353	Sufletul morților	291
Scipețul	348	Suhăți	364
Scodacul	466	Surdomașul	67
Scripcariul	100	Surdumaciul	573
Scripcariul galben	100, 101	Surdumașul	67
Scripcariul negru	100	Șcracu	550
Scripcărașul	527	Șfabul	409, 489, 490, 543
Seucalețul	506	Șvabul	489
Sfitulica	45		
Sfoiagul	67, 573	Tahtabielu	33
Sfredelul lemnului	274	Tahtabielul	430
Sfredelușul lemnului	274	Tarhanul	490
Sgriburicea	310	Tarhonul	490
Sgriburiciul	310	Tartabielul	430
Somnul	286	Tatabielul	430
Somnișorul	286	Taurul	34, 38
Sraică	550	Taurul lui D-deu	9
Stălnița	430	Tavanul	348
Stelnița	421, 430	Tărhanul	490
Stelnița de pere	421	Tăunele	348, 351
Stelnița de pom	421	Tăunele albiu	349
Steluța	44	Tăunele de toamnă	349
Strălnița	430	Tăunele negru	349
Strechea	348, 353	Tăunul	195, 347, 348
Strechia	195, 348, 349, 353, 354	Tăunul albiu	349
Strechia cailor	363	Tăunul de toamnă	349
Strechia calului	363	Tăunul negru	349
Strechia de vite	359	Tifterița	549
Strechia oilor	359, 361	Tiftirița	549
Strechia vitelor	361	Torhanul	490, 496
Strechiul	353	Trândușul	31, 32
Strechiul vitelor	353	Trânjii	364
Streclia	354	Trântorașul	144, 191
Strălucul	98	Trântorele	144
Streliciul	305	Trântorul	144, 404
Strepedele	7, 92, 392	Trântorul de cai	363
Strepijul	392	Trântul	31, 32
Striga	268	Trânzul	31, 32, 364
Striga de noapte	268	Turhanul	490
Striga nopții	268	Țabucul	311
Strigă	354	Țărăncuța	559
Strigoreșul	293	Țărtarca	456
Stupăucucului	286, 459	Țanțarul	308, 317, 351, 371, 487
Sufletul	291	Țanțarul de apă	560, 566

Pag.	Pag.		
Tânțarul de baltă	310	Viermele de făină	67
Tânțarul de câmp	311	Viermele de mătase VI, 251, 279	
Tânțarul de pădure	310	Viermele de mere 297, 298, 299	
Tânțarul de stuhărie	310	Viermele de omăt	59
Tânțarul lăbănat	328	Viermele de pere	299
Tânțarul mare	328	Viermele de rană	382
Tânțarul mășcat	328	Viermele lucitor	45
Tânțarul mânântel	311	Viermănariul	382, 386
Tânțarul mic	311	Viermișorul	45, 254
Tânțarul vulgar	313	Viermul de mătase	279
Tânțărașul	311	Viermulețul de cireșe	390
Tânțărelul	311	Viermușul	254, 255
Tânțărăoica	309, 315, 328	Viermuțul	45
Tânțăroiul	328	Viesparița	217
Țibóca	228	Viespariul	217
Țicori	456	Viespa	216
Țigănașul	100	Viespea	216
Țigâinatul	88	Viespea de casă	217, 218
Țigâiul	88	Viespea de rug	253
Ținđirea	527	Viespea de stejar	253
Țiripuliú	527	Viespea gărgăune	201, 202
Țóba	311	Viespea neđră	228
Țobăca	311	Viespea țigănescă	194
Țobăcul	311	Viespele 178, 200, 201, 216, 217	
Uñida	XII, 258	Viespele de casă	217
Urechelnița	484, 485	Viespele de câmp	217, 218
Urechița	484, 485	Viespele de pământ	217
Urechiușa	485	Viespele negru	228, 229
Urichelnița	484, 485	Viespěroía	256
Urnichelnița	484	Viespěroiul	256
Urzicariul	265, 267	Viespișorul	116
Vaca	38	Viespóia	256
Vaca Domnului . 34, 37, 106, 107,		Viespóica	216, 256
424		Viespoiul	216, 217, 256
Vaca lui D-đeu 34, 35, 37, 39, 106		Viespușorul	216
107		Vruhul	19
Vépsa	217	Zăngănarul	12
Verdetele	292	Zăngănarul	12
Verdețul	292	Zăngănarul	12
Vetriga	566	Zespea mățișică	228
Viariul	87	Zespele	216, 217
Viaspele	217	Zespișorul	216
Viermele alb	20, 21, 30	Zespele	216, 217
Viermele de câmp	96	Zespișorul	216